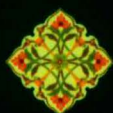
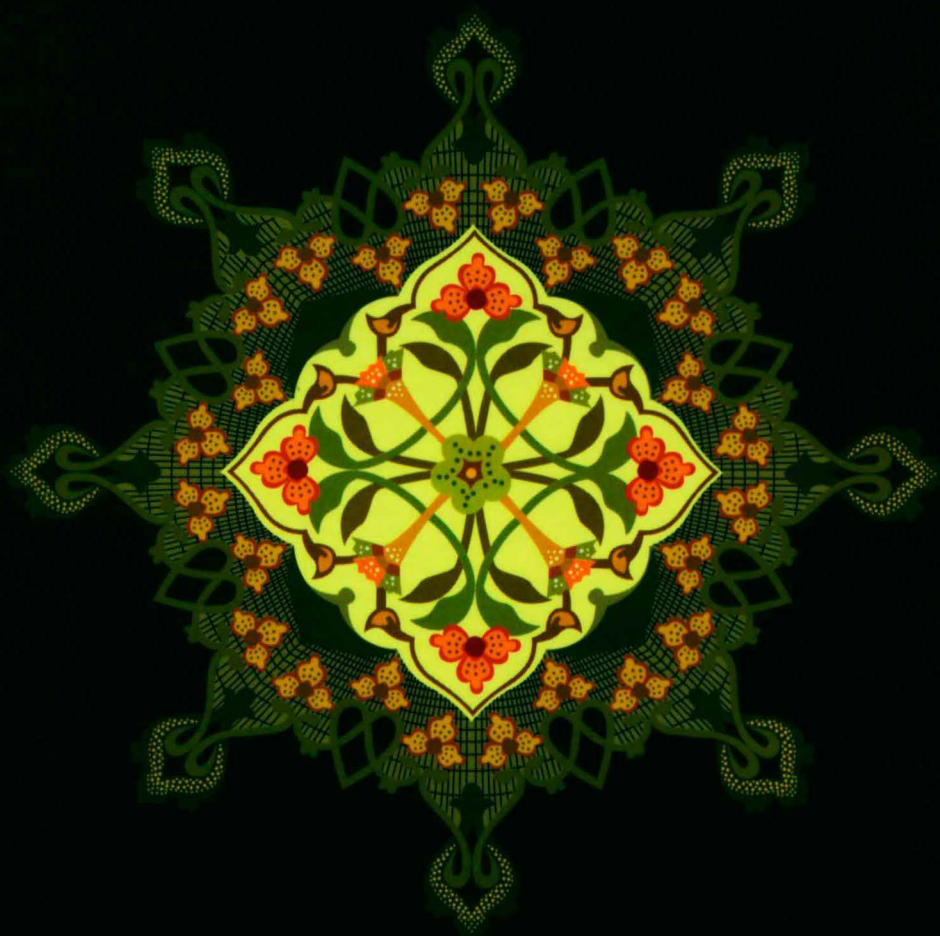

Sejjid Sabik

ألفقه السنة FIKHUS-SUNNE

KNJIGA 2

ES-SEJJID SABIK

FIKSHUS-SUNNE

فِقْهُ السُّنَّةِ

FIKHUS - SUNNE

Es-Sejjid Sabik

KNJIGA 2

Sarajevo, 2008.

ZEKAT

Z E K A T

Zekat jeste naziv za ono što čovjek izdvaja u skladu s Allahovim pravom prema siromašnima. A nazvano je riječju “zekat” (ar. čistoća, poštenje, pravednost), s obzirom na to da se u tom djelu nalazi očekivanje blagodati, čišćenje duše i njeno jačanje dobrim djelima. Dakle, značenje riječi zekat jeste razvitak, čistoća i blagoslov. A Allah, dž.š., veli:

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾

“Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš.”¹

Zekat je jedan od pet temelja islama, a udružen je s namazom u 82 ajeta. Allah, dž.š., učinio ga je farzom u Svojoj knjizi, sunnetu Njegovog Poslanika, s.a.v.s., pa i u konsenzusu umeta.

Prenosi se u mnogim zbirkama hadis:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَعَثَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ: إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَادْعُوهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُوْخَذُ مِنْ أَغْنِيَانِهِمْ وَتُرَدُّ إِلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَإِنَّكَ وَكَرَائِمُ أَمْوَالِهِمْ وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ.

¹ Et-Tevba, 103.

Ibn Abbas, r.a., pripovijeda: kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., poslao Muaza ibn Džebela, r.a., (kao namjesnika ili kadiju) u Jemen, rekao mu je: “Uistinu dolaziš narodu koji slijedi prijašnje Knjige, pa ih pozovi da svjedoče da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., i da sam ja Božiji poslanik. Pa ako se oni tome pokore, onda ih poduči da ih je Allah, dž.š., obavezao da svakodnevno obavljaju pet namaza. Pa ako se oni tome pokore, onda ih poduči da im je Allah, dž.š., naredio davanje sadake iz njihovih imetaka, koja se uzima od njihovih imućnih i vraća njihovim siromašnim, pa ako ti se pokore u tome, onda se pripazi najvrednijeg njihovog imetka, i čuvaj se dove (kletve) onoga kome je nepravda učinjena, jer uistinu, između nje i Allaha, dž.š., nema prepreke.”

عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ قَرَضَ عَلَى أَغْنِيَاءِ الْمُسْلِمِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ بِقَدْرِ الَّذِي يَسَعُ قُرْآنَهُمْ وَلَنْ يَجْهَدَ الْفُقَرَاءُ إِذَا جَاعُوا أَوْ عُرُوا إِلَّا بِمَا يَصْنَعُ أَغْنِيَائُهُمْ، أَلَا وَلَئِنْ اللَّهُ يُحَاسِبُهُمْ حِسَابًا شَدِيدًا وَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا.

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Uistinu je Allah, dž.š., propisao farzom bogatim muslimanima u njihovim imecima onoliko koliko je dovoljno njihovim siromasima, i napatit će se siromašni kad budu gladni ili neobučeni samo zbog postupaka njihovih bogataša. Zato će bogataše Allah, dž.š., staviti pred žestok obračun i kazniti ih bolnom kaznom.”²

Obaveza davanja zekata došla je u Meki u početku islama općenito, bez preciziranja imetka na koji je davanje zekata obavezno, niti količine iz koje se mora dijeliti, već je to prepušteno osjećaju i plemcnosti muslimana.

Tek u drugoj godini po Hidžri, u skladu s mišljenjem većine, propisan je obavezni iznos od svake vrste imetka, i propis je objašnjen detaljno.

² Hadis prenosi Et-Taberani u djelima *Evsef* i *Sagfir*. Ovaj je hadis komentirao Et-Taberani i rekao da ga prenosi samo Sabit ibn Muhammed ez-Zahid, a Hafiz je za njega rekao da je povjerljiv i da je od njega prenosio El-Buhari. Za ostale prenosiocce nema prigovora.

Podsticaj na izvršavanje zekata

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾

“Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš.”³

Dakle, uzmi, o Poslaniče, od imetka vjernika određenu sadaku kao obavezni zekat, pa i neodređenu sadaku, dobrovoljnu: “...da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš”, tj. da ih time očistiš od prljavštine škrtosti i pohlepe, te od niskosti, tvrdokornosti i sličnih negativnosti prema siromašnima i ubogima; i očistiš njihove duše zekatom, tj. jačaš ih i podižeš dobrim djelima i berićetom ponašanja i rada, sve dok duša ne postane vična dunjalučkoj i ahiretskoj sreći.

Uzvišeni Allah, dž.š., veli:

﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴾

“Oni koji su se Allaha bojali – u dženetskim baščama će, među izvorima, boraviti, primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer oni su prije toga dobra djela činili, noću su malo spavali, i u praskozorje oprost od grijeha molili, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi.”⁴

Allah, dž.š., učinio je dobročinstvo najspecifičnijim svojstvom čestitih, a njihovo se dobročinstvo ogleda u noćnom namazu i jutarnjem traženju oprosta. To predstavlja obožavanje Allaha i približavanje Njemu, kao što se manifestira i davanjem siromahu njegovog prava iz samilosti i sažaljenja nad njim.

Uzvišeni Allah, dž.š., veli:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ ﴾

³ Et-Tevba, 103.

⁴ Ez-Zarijat, 15-19.

“A vjernici i vjernice prijatelji su jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu pokoravaju se. To su oni kojima će se Allah, sigurno, smilovati. – Allah je doista silan i mudar.”⁵

Dakle, uistinu je džemat kojem Allah, dž.š., blagoslove šalje i koji obuhvaća milošću, ustvari, džemat koji u Allaha vjeruje, i čiji članovi jedni drugima pomoć i ljubav poklanjaju, naređuju ono što je dobro, a zabranjuju ono što je loše, uvezuju se s Allahom, dž.š., klanjajući namaz i jačaju međusobne veze davanjem zekata.

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾

“Oni koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvraćati od nevaljalih. – A Allahu se na kraju sve vraća.”⁶

Allah, dž.š., učinio je davanje zekata jednim od ciljeva zauzimanja vlasti na Zemlji.

عَنْ أَبِي كَبْشَةَ الْأَمَارِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثَةٌ أَقْسِمُ عَلَيْكُمْ وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ: مَا نَقَصَ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ، وَلَا ظَلَمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً فَصَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا، وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ.

Ebu Kebša el-Enmari prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Kunem vam se troma, i govorim vam ono što trebate zapamtiti: imetak se neće umanjiti sadakom; koji god rob bude strpljiv u nepravdi, Allah, dž.š., time će mu uvećati veličinu; koji god rob otvori vrata prosjačenja, Allah, dž.š., otvori mu vrata siromaštva.”⁷

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْبَلُ الصَّدَقَاتِ وَيَأْخُذُهَا بِبَيْمِنِهِ فَيُرِيهَا لِأَحَدِكُمْ كَمَا يُرِيَّي أَحَدَكُمْ مَهْرَهُ أَوْ قُلُوبَهُ أَوْ فَصِيلَهُ

⁵ Et-Tevba, 71.

⁶ El-Hadždž, 41.

⁷ Bilježi Tirmizi.

حَتَّىٰ إِنَّ اللُّقْمَةَ لَتَصِيرُ مِثْلَ جَبَلٍ أُحَدِّدُ .

Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Uistinu Allah, dž.š., prima sadaku, uzima je Svojom desnicom i uvećava je, kao što neko od vas rani svoje ždrijebe, pa tako da i zalogaj postane poput brda Uhud.”⁸

Veki komentira da je potvrda ovog hadisa u ajetima:

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ﴾

“Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvata milostinje.”⁹

﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ﴾

“Allah uništava kamatu, a unapređuje milosrđa.”¹⁰

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ تَمِيمٍ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي ذُو مَالٍ كَثِيرٍ، وَذُو أَهْلٍ وَمَالٍ وَحَاضِرَةٍ فَأَخْبِرْنِي كَيْفَ أَضْعُغُ وَكَيْفَ أَتَفَقُّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تُخْرِجُ الزَّكَاةَ مِنْ مَالِكَ فَإِنَّهَا طَهْرَةٌ تَطْهَرُكَ وَتَصِلُ أَقْرَبَاءَكَ وَتَعْرِفُ حَقَّ الْمِسْكِينِ وَالْبَجَارِ وَالسَّائِلِ .

Enes, r.a., kaže da je Poslaniku, s.a.v.s., došao čovjek iz plemena Temim i rekao: “O Božiji Poslaniče, ja imam veliki imetak, a imam i porodicu i često dočekujemo musafire, pa mi reci kako ću činiti i kako ću dijeliti?” Na to mu Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: “Izdvoji zekat iz svog imetka, jer ti je u tome, uistinu, čistoća koja te čisti, i održavaj rodbinske veze, i priznaj pravo siromašnog, komšije i prosjaka.”¹¹

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثَةٌ أَحْلَفَ عَلَيْهِنَ لَا يَجْعَلُ اللَّهُ مِنْ لَهْ سَهْمٍ فِي الْإِسْلَامِ كَمَنْ لَا سَهْمَ لَهُ، وَأَسْهَمُ الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ: الصَّلَاةُ، وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ .

⁸ Prenose Ahmed i Et-Tirmizi.

⁹ Et-Tevba, 104.

¹⁰ El-Bekara, 276.

¹¹ Ahmed prenosi hadis s ispravnim nizom prenosilaca.

Također se od Aiše, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kunem se troma: neće Allah, dž.š., dati isto onome ko ima udio u islamu i onome ko nema; a tri su udjela u islamu: namaz, post i zekat...”

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ آدَى الرَّجُلُ زَكَاةَ مَالِهِ؟
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ آدَى زَكَاةَ مَالِهِ ذَهَبَ عَنْهُ شَرُّهُ.

Džabir, r.a., prenosi: “Neki je čovjek rekao: ‘O Božiji Poslaniče, šta ako čovjek daje zekat na svoj imetak?’ Poslanik mu, s.a.v.s., odgovori: ‘Ko daje zekat na svoj imetak, otići će od njega njegovo zlo!’”¹²

Džerir ibn Abdullah, r.a., je rekao: “Poslaniku, s.a.v.s., dao sam prisegu na izvršavanje namaza, davanje zekata i savjetovanje svakog muslimana.”¹³

Zastrašivanje od odbijanja davanja zekata

Allah, dž.š., rekao je:

﴿وَالَّذِينَ يَكْزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكَيَّ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَرَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْزُونَ﴾

“Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovom putu – navijesti bolnu patnju; na Dan kad se ono u vatri džehenemskoj bude usijalo, pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosali. ‘Ovo je ono što ste za sebe zgrtali; iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali!’”¹⁴

Allah, dž.š., veli:

﴿وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَتَّخِلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

¹² Bilježi Et-Taberani u *Ensetu*.

¹³ Prenose El-Buhari i Muslim.

¹⁴ Et-Tevba, 34-35.

“Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih. Na Sudnjem danu bit će im o vratu obješeno ono čime su škrtarili.”¹⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إِلَّا أُحْمِيَ عَلَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُجْعَلُ صَفَاحٌ فُكُوِي بِهَا جَنْبَاهُ وَجَبْهَتُهُ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ، وَمَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهَا إِلَّا بَطَحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ كَأَوْفَرِ مَا كَانَتْ تَسْتَقُ عَلَيْهِ كُلَّمَا مَضَى عَلَيْهِ أَخْرَاهَا رُدَّتْ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ، وَمَا مِنْ صَاحِبٍ عَنْمٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهَا إِلَّا بَطَحَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ كَأَوْفَرِ مَا كَانَتْ قَطَطُوهُ بِأُظْلَافِهَا وَتَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا لَيْسَ فِيهَا عَقْصَاءٌ وَلَا جُلْحَاءٌ كُلَّمَا مَضَى عَلَيْهِ أَخْرَاهَا رُدَّتْ عَلَيْهِ أَوْلَاهَا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعْدُونَ ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ. قَالُوا: فَالْخَيْلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ وَلِرَجُلٍ سِرٌّ، وَلِرَجُلٍ وَزْرٌ، فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ فَالرَّجُلُ يَتَّخِذُهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَيُعِدُّهَا لَهُ فَلَا تَغْنَبُ شَيْئًا فِي بَطُونِهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرًا، وَلَوْ رَعَاهَا فِي مَرْجٍ فَمَا أَكَلَتْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرًا وَلَوْ سَقَاهَا مِنْ نَهْرٍ كَانَ لَهُ بِكُلِّ قَطْرَةٍ تُغْنِيهَا فِي بَطُونِهَا أَجْرٌ، حَتَّى ذَكَرَ الْأَجْرَ فِي أَبْوَالِهَا وَأَرْوَاقِهَا وَلَوْ اسْتَنْتَ شَرْفًا أَوْ شَرَفَيْنِ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا أَجْرٌ. وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِرٌّ فَالرَّجُلُ يَتَّخِذُهَا تَكْرُمًا وَتَجَمُّلاً، لَا يَنْسَى حَتَّى ظَهَرَهَا وَبَطُونَهَا فِي عُسْرِهَا وَيُسْرِهَا. وَأَمَّا الَّتِي هِيَ عَلَيْهِ وَزْرٌ فَالَّذِي يَتَّخِذُهَا أَشْرًا وَبَطْرًا وَبَذَخًا وَرِيَاءً النَّاسِ فَذَلِكَ الَّذِي عَلَيْهِ الْوِزْرُ. قَالُوا: فَالْخَمْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْجَامِعَةُ الْفَازَّةُ: ﴿مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

¹⁵ Alu Imran, 180.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kojigod vlasnik riznice ne daje na to svoj zekat, bit će mu žigosani bokovi i čelo njegovim blagom koje će se u džehenemskoj vatri pretvoriti u usijane ploče, sve dok Allah, dž.š., ne presudi Svojim robovima na dan čija je dužina kao 50.000 godina. Zatim će ugledati svoj put: ili prema Džennetu ili prema Džehennemu. Koji god vlasnik deva ne daje na njih zekat, doći će još krupnije i veće i gazit će ga na ogromnom prostranstvu, kad god pređe preko njega posljednja, naići će ponovo prva, sve dok Allah, dž.š., ne presudi Svojim robovima na dan čija je dužina kao 50.000 godina. Zatim će ugledati svoj put: ili prema Džennetu ili prema Džehennemu. Koji god vlasnik stoke ne daje na nju zekat, doći će na ogromnom prostranstvu i gaziti ga i bosti rogovima; nijednoj neće rog nedostajati niti otpasti, sve dok Allah, dž.š., ne presudi svojim robovima na dan čija je dužina kao 50.000 godina. Zatim će ugledati svoj put: ili prema Džennetu ili prema Džehennemu.’ ‘A konji, o Božiji Poslaniče?’, upitaše. On odgovori: ‘Konji su, shodno ugovorenoj svrsi, dobrobit do Sudnjeg dana; dijele se na tri vrste: konji koji čovjeku donose nagradu, oni koji su mu zaštita, i oni koji su mu grijeh. Što se tiče konja koji donose nagradu, to su oni koji se drže za borbu na Allahovom putu, i za to pripremaju, pa za sve što im prođe kroz trbuhe upisat će Allah nagradu; pa ako ih odvede na ispašu, Allah, dž.š., će mu za sve što pojede konj upisati nagradu, a kad ih napaja, za svaku kap će mu Allah, dž.š., upisati nagradu.”

Prenosi se čak i da je spomenuo da se za svaku stopu koju korača piše nagrada. “A što se tiče konja koji su zaštita, to su oni koji se drže iz počasti i ljepote, ali se ne zapostavljaju njihova prava ni u dobru ni u zlu. A što se tiče onih koji su grijeh, to su konji koji se drže zarad ponosa, licemjerstva i neprijateljstva prema islamu.’ Rekoše: ‘A magarci, o Božiji Poslaniče?’ On odgovori: ‘O tome mi nije ništa posebno objavljeno osim ovog općeg, jedinstvenog ajeta: **‘Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga.**’¹⁶”

¹⁶ Ez-Zilzal, 7-8. Prenose Ahmed, El-Buhari i Muslim.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مِثْلَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ رَبِيبَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهْزِمَتَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا كُزْكُ، أَنَا مَالِكُ. ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أَنهَمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Kome je Allah dao imetak i on na njega nije davao zekat, on će mu se na Sudnjem danu prikazati u obliku zmije s bijelim glatkim čelom i s dvjema crnim tačkama iznad očiju. On će mu se omotati oko vrata na Sudnjem danu, a zatim će ga uhvatiti svojom donjom vilicom, tj. cijelim čeljustima, i govoriti: ‘Ja sam tvoj imetak, ja sam ono tvoje blago’, a zatim je proučio: ‘Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih; ne, to je zlo za njih. Na Sudnjem danu bit će im o vratu obješeno ono čime su škrtarili.’”¹⁷¹⁸

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خَصَالَ خُمْسٍ - إِنْ ابْتُلِيتُمْ بِهِمْ وَزُلْزِلَ بِكُمْ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تُدْرِكُوهُمْ -: لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلَنُوا بِهَا إِلَّا فُشَا فِيهِمُ الْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمْ وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أَخَذُوا بِالسِّبَنِ وَشَدَّهَ الْمُؤَنَّةَ وَجَوَّرَ السُّلْطَانَ. وَلَمْ يَنْعَمُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مَنَعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ، وَلَوْ لَا الْهَائِمُ لَمْ يُمِطُوا، وَلَمْ يَنْقُصُوا عَهْدَ اللَّهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَطَ عَلَيْهِمْ عَدُوٌّ مِنْ غَيْرِهِمْ فَيَأْخُذُ بَعْضُ مَا فِي أَيْدِيهِمْ وَمَا لَمْ تَحْكَمْ أَنْفُسُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ إِلَّا جَعَلَ بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ.

Ibn Amr, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “O skupino muhadžira, pet je stvari kojima možete biti iskušani, a ja molim Allaha, dž.š., da ih ne doživite: u kojem se god narodu pojavi javni razvrat, u mjeri da ga i javno njegovi pripadnici počnu činiti, među njima će se raširiti bolesti koje nisu bile poznate njihovim precima; i koji god narod zakida na mjeri i vagi, njegovi pripadnici bit će kažnjeni siromaštvom, nestašicom i nepravедnim vladarem; i koji god narod spriječi davanje

¹⁷ Alu Imran, 180.

¹⁸ Prenose El-Buhari i Muslim.

zekata, spriječit će mu se kiša s neba, a da nije stoke, ne bi mu nikad pala; i koji god narod prekrši zavjet Allahu, dž.š., i Njegovom Poslaniku, njime će zavladati neprijatelj i uzeti nešto od onoga što posjeduje; i koji god narod ima vođe koje ne sude prema Allahovoj knjizi, njegovi pripadnici doći će u međusobni sukob.”¹⁹

عَنِ الْأَخْنَفِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: جَلَسْتُ إِلَى مَلَأٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَبَاءَ رَجُلٌ حَشَنُ الشَّعْرِ وَالْتِبَابِ وَالْهَيْئَةِ حَتَّى قَامَ عَلَيْهِمْ فَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: بَشِّرِ الْكَافِرِينَ بِرُضْفٍ يُحْمَى عَلَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُوَضَّعُ عَلَى حَلْمَةِ نَذْيٍ أَحَدِهِمْ حَتَّى يُخْرَجَ مِنْ نَفْصِ كَفِّهِ، وَيُوَضَّعُ عَلَى نَفْصِ كَفِّهِ حَتَّى يُخْرَجَ مِنْ حَلْمَةِ نَذْيِهِ فَيَبْرَزُلُ. ثُمَّ وَلَّى فَجَلَسَ إِلَى صَارِيَةٍ، وَتَبِعَهُ وَجَلَسْتُ إِلَيْهِ وَأَنَا لَا أَدْرِي مَنْ هُوَ. فَقُلْتُ: لَا أَرَى الْقَوْمَ إِلَّا قَدْ كَرِهُوا الَّذِي قُلْتُ. قَالَ: إِنَّهُمْ لَا يَقُولُونَ شَيْئًا، قَالَ لِي خَلِيلِي. قُلْتُ: مَنْ خَلِيلُكَ؟ قَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. أَتَبْصُرُ أَحَدًا؟ قَالَ: فَتَنَظَرْتُ إِلَى الشَّيْءِ مَا بَقِيَ مِنَ النَّهَارِ، وَأَنَا أَرَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرْسِلُنِي فِي حَاجَةٍ لَهُ. قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مَا أَحَبُّ أَنْ لِي مِثْلُ أَحَدٍ ذَهَبًا أَتَقَفُّ كُلَّهُ إِلَّا ثَلَاثَةَ دَنَانِيرَ. وَإِنَّ هَؤُلَاءَ لَا يَقُولُونَ، إِنَّمَا يَجْمَعُونَ الدُّنْيَا، لَا وَاللَّهِ، لَا أَسْأَلُهُمْ دُنْيَا وَلَا أَسْتَقْتِيهِمْ عَنْ دِينٍ حَتَّى آتَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

El-Ahnef ibn Kajs, r.a., pripovijeda: “Sjeo sam do grupe uglednih Kurejšija, pa je došao čovjek grube kose, odjeće i izgleda te je stao nad njima pa je pozdravio, zatim je rekao: ‘Obavijesti one koji gomilaju imetak da će biti na usijanom kamenju u džehenemskoj vatri, zatim će se kamenje stavljati na grudi jednog od njih tako da će izići na leđa iz hrskavice njegovih pleća; i stavljat će se na hrskavicu njegovih pleća tako da će izići na njegove grudi, uvrćući se u njemu.’ Zatim je okrenuo leđa, pa je sjeo uz jedan kameni stup. Slijedio sam ga, te sam sjeo do njega, ne znajući ko je on. Potom sam mu rekao: ‘Mislim da su ovi ljudi negodovali na ovo što si ti kazao.’ On odgovori: ‘Oni ne razumiju ništa! To mi je rekao moj prijatelj.’ Upitao sam ga: ‘Ko je tvoj prijatelj?’ Odgovorio je: ‘Vjerovjesnik, pomilovao ga Allah i spasio. On me upitao: ‘Je li vidiš Uhud?’ Pogledao sam sunce da ocijenim koliko je ostalo od dana, misleći

¹⁹ Prenose Ibn Madža i El-Bejheki.

da će me Allahov Poslanik, pomilovao ga Allah i spasio, poslati u vezi neke potrebe. Rekao sam: 'Vidim.' Alejhiselam je rekao: 'Volio bih imati zlata onoliko koliko je brdo Uhud i da ga svega podijelim, osim tri zlatnika.' A zaista ovi ljudi ne razumiju; skupljaju samo ovozemna dobra. Ne, tako mi Allaha! Ne tražim od njih nikakvo ovozemno dobro, i ne tražim rješenje od njih ni za kakvo vjersko pitanje dok se ne sretmem s Allahom, dž.š.'"²⁰

Propis o onome ko odbija davanje zekata

Zekat je jedan od farzova, i o tom je pitanju umet saglasan. Ta je činjenica toliko poznata da spada u temeljne stvari vjere, tako da onaj ko zaniječe obavezu, izlazi iz vjere i biva osuđen na smrt kao nevjernik, osim ako je nedavno prešao na islam, čime biva opravdan, jer nije znao za propis.

Ali onaj ko odbije davanje zekata, a smatra to obaveznim, on time postaje grešnik, ali ga to ne izvodi iz islama, a vladar mu treba uzeti zekat nasilu i kazniti ga, s tim da ne uzima iz njegovog imetka ništa više od zekata. Za razliku od mišljenja Ahmeda i starog stava Eš-Šafija, koji smatraju da se uzme zekat i pola imetka zbog dodatne kazne, povodeći se za hadisom:

عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
فِي كُلِّ إِبِلٍ سَائِمَةٍ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ ابْنَةً لَبُونٌ لَا يُفَرَّقُ إِبِلٌ عَنْ حِسَابِهَا مِنْ أَعْطَاهَا مُؤْتَجِرًا فَلَهُ
أَجْرُهَا، وَمَنْ مَنَعَهَا فَإِنَّا آخِذُوهَا وَشَطَرُ مَالِهِ عَزَمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ رَبَّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَحِلُّ
لِلْأَلِ مُحَمَّدٍ مِنْهَا شَيْءٌ.

Behz ibn Hakim, r.a., prenosi od svoga oca, a on od svog djeda da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako je rekao: "Za četrdeset deva koje su na ispaši, bez obzira na starosnu dob, daje se deva koja je napunila dvije godine i ušla u treću (bint lebun). Ko to uradi želeći nagradu dobit će je, a ko odbije, mi ćemo mu to uzeti i još pola njegovog imetka zbog

²⁰ Prenose El-Buhari i Muslim.

obaveze prema našem Uzvišenom Gospodaru. Od toga (zekata) porodici Muhammeda ništa nije dozvoljeno zadržati.”²¹

Ako narod odbije davati zekat, a smatra ga obaveznim, i bude imao snagu i pružao otpor, protiv njega se treba vojno boriti dok ne počne davati zekat, u skladu s hadisom koji prenose El-Buhari i Muslim:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيَقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema boga osim Allaha, dž.š., i da je Muhammed Njegov poslanik, i dok ne budu klanjali namaz i davali zekat. Ako to ispoštuju, sačuvali su od mene svoj imetak i svoj život, osim ako za to postoji šerijatski razlog, a njegov obračun je kod Boga.”

U skladu s hadisom:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا تُوفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ، وَكَثَرُ مِنْ كَثَرٍ مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالَ عُمَرُ: كَيْفَ تَقَاتِلُ النَّاسَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَهَا فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى. فَقَالَ: وَاللَّهِ لَأَقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ، فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ، وَاللَّهُ لَوْ مَنَعَنِي عَنَاقًا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا، فَقَالَ عُمَرُ: فَوَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ لِلْقِتَالِ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ.

Ebu Hurejra, r.a., rekao je: “Pošto je preselio na ahiret Allahov Poslanik, s.a.v.s., u vrijeme vladavine Ebu Bekra, r.a., neki su Arapi izišli

²¹ Ahmed, En-Nesai, Ebu Davud, El-Hakim i El-Bejheki. Upitan o nizu prenosilaca ovog hadisa, Ahmed je rekao da je dobar, a El-Hakim je o prenosioocu Behzu rekao da su njegovi hadisi dobri. El-Bejheki prenosi da je Eš-Šafi rekao: “Hadiski učenjaci ovaj hadis ne smatraju jakim, a da je jak, oni bi zauzeli stav prema njemu.”

iz vjere, pa je Omer rekao: ‘Kako ćeš se boriti protiv ljudi, a znaš da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema boga osim Allaha, dž.š., pa ako to učine, sačuvali su od mene svoj imetak i svoj život, osim ako za to postoji šerijatski razlog, a njegov obračun je kod Boga.’ Pa je (Ebu Bekr, r.a.) rekao: ‘Tako mi Boga, zaista ću se svakako boriti protiv onoga ko napravi razliku između namaza i zekata, pa zaista zekat je dužnost u imetku. Tako mi Boga, da su odbili davati manje samo jednu kozicu koju su davali Poslaniku, s.a.v.s., zaista bih ratovao protiv njih zbog toga!’ Omer, r.a., reče: ‘Tako mi Allaha, desilo se to da je Allah, dž.š., nadahnuo Ebu Bekrova, r.a., prsa za borbu, pa sam tako saznao da je u tome istina.’”²²

U Muslimovoj, Ebu Davudovoj i Et-Tirmizijevoj verziji umjesto “kozica” stoji “povodac”.

Kome je obavezno davanje zekata

Obavezno je davati zekat muslimanu, slobodnom, koji posjeduje određenu količinu imetka, nisab, od bilo koje vrste imetka na koji je propisan zekat.

Uvjeti nisaba

1. da pretekne preko njegovih neophodnih potreba bez kojih čovjek ne može živjeti, kao što su: hrana, odjeća, stan, prijevozno sredstvo i sredstva za rad;

2. da pretekne jedna hidžretska godina, koja počinje od dana kad je postao vlasnik nisaba, i mora cijelu godinu trajati, jer ako bi u toku godine nisab bio okrnjen, pa opet se upotpunio, time bi se godina započela ponovo brojati od dana kad se upotpunio.

En-Nevevi veli da je mezheb Malika, Ahmeda i većine da se uvjetuje kod imetka na koji treba dati zekat, a kod kojeg se uzima u obzir protok godine, kao što je zlato, srebro i stoka, prisustvo nisaba tokom cijele godine. Pa ako izostane nisab u nekom momentu u toku godine, time

²² Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

se prekida računanje godine, pa ako se ponovo napuni nisab, u tom se momentu ponovo počinje računati godina. Ebu Hanifa smatra da se računa prisustvo nisaba samo u prvom i posljednjem dijelu godine, i da ne smeta manjkavost nisaba između ta dva perioda. Čak ako bi čovjek imao 200 dirhema, pa mu svi propali u toku godine, osim jednog, ili imao 40 ovaca, pa mu sve propale u toku godine, osim jedne, zatim na kraju godine opet dođe u posjed upotpunjenih 200 ili upotpunjenih 40, biva obavezan dati zekat na sve to.

Ovaj uvjet ne obuhvata zekat na usjeve i plodove, jer davanje zekata na njih biva obavezno na dan žetve, shodno riječima Allaha:

﴿وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾

“...i podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju.”²³

Rekao je El-Abderi: “Imetak na koji se daje zekat dijeli se na dvije vrste: jedan je onaj koji se sam uvećava, poput plodova i usjeva. Na ovu je vrstu obavezno izdvajati zekat. Drugi je onaj koji se sakuplja i uvećava, poput zlata, srebra, trgovačke robe, stoke, i na ovaj se računa protok godine (*el-havl*), i nema zekata na njegov nisab ako nije prošla godina. Tako su rekli svi fakihi.” Preneseno iz knjige *Medžmu* od En-Nevevija.

Davanje zekata na imetak djeteta i umno poremećene osobe

Ako imetak djeteta i umno poremećene osobe dostigne nisab, njihov je staratelj obavezan da iz te njihove imovine izdvoji zekat.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَلِيَ يَتِيمًا لَهُ مَالٌ فَلْيَجْرِ لَهُ وَلَا يَرْكُهُ حَتَّى تَأْكُلَهُ الصَّدَقَةُ.

Abdullah ibn Amr, r.a., veli da je Poslanik, a.s., rekao: “Ko preuzme starateljstvo nad jetimom koji ima imetak neka trguje tim imetkom i neka ga ne ostavlja da ga zekat ne pojede.”²⁴

²³ El-En'am, 141.

²⁴ Ako bi u toku godine prodao nisab, ili ga zamijenio drugom vrstom imetka, prekinuo bi se protok godine i računao bi se novi.

Niz prenosilaca ovog hadisa jeste slab, ali Hafiz kaže da kod Eš-Šafija postoji drugo predanje koje ojačava navedeno, ali je ono mursel. Šafi to potvrđuje kontekstom općenitosti hadisa koji obavezuju na davanje zekata. Aiša, r.a., izdvajala je zekat na imetke jetima koji su bili u njenom starateljstvu.

Et-Tirmizi veli: “Učenjaci su se razili u ovom, pa su mnogi ashabi smatrali da je obavezno izdvajati zekat iz imetaka jetima. To su smatrali: Omer, Alija, Aiša, Ibn Omer, a, potvrđuju: Malik, Eš-Šafi, Ahmed i Ishak. Druga grupa smatra da se iz imetka jetima ne izdvaja zekat, i tako veli Sufjan i Ibn el-Mubarek.”

Zekat dužnika

Ko posjeduje imetak na koji mora izdvojiti zekat, a dužnik je, izdvojiti će iz zekata ono što pokriva njegov dug, da ga vrati, a na ostatak dati zekat, ako bude posjedovao nisab. U suprotnom, nema zekata, jer se on u ovoj situaciji smatra siromahom. Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

لَا صَدَقَةَ إِلَّا عَنْ ظَهْرٍ غَنَى.

“Zekat izdvajaju samo imućni.”²⁵

Poslanik, s.a.v.s., također veli:

تَوَخَّذْ مِنْ أَغْنِيَانِهِمْ وَتَرُدَّ إِلَى فَقَرَانِهِمْ.

“Uzima se od imućnih i predaje se siromašnima.”

U ovom su jednaki dugovi prema Bogu kao i prema ljudima, u skladu s hadisom:

فَذَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ

“Pa, Allahov dug preči je da se izvrši!”, a njega ćemo kasnije spomenuti.

²⁵ Prenosi ga Ahmed, a spominje ga i El-Buhari bez potpunog senada, muallak.

Ko umre a nije izdvojio zekat

Ko umre a na njemu je ostala obaveza davanja zekata, ta se obaveza ne prekida i preče ju je izvršiti nego izmiriti dugove i oporuku, prema Allahovim riječima o nasljedstvu:

﴿مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾

“... pošto se izvrši oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug.”²⁶, a zekat je dug prema Allahu koji se ne prekida.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ شَهْرٍ، أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ: لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكْمَتَ قَاضِيَهُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى.

Ibn Abbas, r.a., veli da je neki čovjek došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: “Uistinu je moja mati umrla, a ostao joj je dug posta, pa hoću li izvršiti za nju to?” Poslanik, s.a.v.s., odgovori mu: “Da je tvoja mati imala dug, da li bi ga izvršio za nju?” – “Da!” Odgovorio je čovjek, a Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Pa Allahov je dug preči da se izvrši!”²⁷

Uvjetovanje nijeta pri davanju zekata

Zekat je ibadet, te se za njega uvjetuje ispravnost nijeta, a to je da onaj ko daje zekat želi Allahovo zadovoljstvo pri izvršavanju zekata, te da pri tom očekuje od toga sevap, i da u srcu bude siguran da je to njegov obavezni zekat. Allah, dž.š., veli:

﴿مَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

“...a naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju.”²⁸

²⁶ En-Nisa, 12.

²⁷ Prenose ga El-Buhari i Muslim.

²⁸ El-Bejjina, 5.

U djelu *Sahih* kaže se:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَىٰ.

“Uistinu se djela vrednuju prema namjerama, i, uistinu, svakom pripada samo ono što je namjeravao!”

Malik i Eš-Šafi uvjetuju nijet pri izvršavanju zekata, a prema mišljenju Ebu Hanife obavezan je prilikom davanja ili prilikom izdvajanja obaveznog dijela. Ahmed je dozvolio da se nijet učini neko vrijeme prije izvršavanja.

Obavezno vrijeme za izvršavanje

Obavezno je izdvajanje zekata odmah prilikom nastupanja obaveze, i zabranjuje se odgađanje davanja, osim ako se nije u mogućnosti.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ سَرِيعًا فَدَخَلَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ. ثُمَّ خَرَجَ وَرَأَى مَا فِي وَجْهِ الْقَوْمِ مِنْ تَعَاجُيْهِمْ لِسُرْعَتِهِ قَالَ: ذَكَرْتُ وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ تَبْرًا عِنْدَنَا فَكِرْهْتُ أَنْ يُنْسِيَ أَوْ يَبِيتَ عِنْدَنَا، فَأَمَرْتُ بِقَسْمَتِهِ.

Ukba ibn el-Haris, r.a., je rekao: “Klanjao sam s Poslanikom ikindiju, pa kad je predao selam, naglo je ustao i ušao kod jedne od svojih žena. Zatim je izišao, i primijetio na licima ljudi da su začuđeni njegovim naglim odlaskom, pa je rekao: ‘Sjetio sam se u namazu da ima nešto zlata kod nas, pa mi je bilo mrsko da omrkne i zanoći kod nas, te sam naredio da se podijeli.’”²⁹

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا خَالَطَتِ الصَّدَقَةُ مَالًا قَطُّ إِلَّا أَهْلَكَهُ.

Aiša, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Koji god imetak bude pomiješan sa zekatom, propao je.”^{30,31}

²⁹ Ibn el-Bettal kaže: “Iz ovoga hadisa vidimo da s hajrom treba požuriti, jer se mogu pojaviti neke preprčke, i čovjek ne zna kad će umrijeti.”

³⁰ Ovdje se misli na obavezan dio zekata koji nije izdvojen. (Prim. prev.)

³¹ Prenose Ahmed, Eš-Šafi i El-Buhari u djelu *Tarih*.

To prenosi i El-Humejdi i dodaje: “Kad ti u tvom imetku zekat postane obavezan pa ga ne daš, tada ti haram nadvlada halal u imetku.”

Davanje zekata unaprijed

Dozvoljeno je davanje zekata prije nego što istekne godina pa makar i za dvije godine. Tako se od Ez-Zuhrija prenosi da on smatra da nema prepreke da se zekat da unaprijed, prije isteka godine. Hasan je upitan o čovjeku koji je izdvojio zekat za tri godine, pa je potvrdio valjanost njegovog postupka. Eš-Ševkani je rekao: “To je stav Eš-Šafije, Ahmeda, Ebu Hanife, El-Hadija i El-Kasima. Muejjid Billah smatra da je to bolje.” Malik, Rebia, Sufjan es-Sevri, Davud i Ebu Ubejd ibn el-Haris, smatraju da to nije dozvoljeno dok ne istekne godina. Njihovi su dokazi u prethodnim hadisima koji vežu obavezu davanja zekata za istek godine, a prihvatanje tih hadisa ništa ne mijenja kod onih koji kažu da je ispravno dati unaprijed, jer je obaveza vezana za istek godine, a to nije sporno, već je sporno da li je ispravno davanje prije njenog isteka. Ibn Rešid veli: “Uzrok razilaženja jeste u tome da li je zekat ibadet ili samo obaveza prema siromašnim? Pa oni koji smatraju da je ibadet, i pored ga s namazom, nisu dozvolili da se izdvaja prije njegovog vremena, a oni koji su zekat poredili s vremenski određenim pravima, dozvolili su izdvajanje zekata prije vremena kao dobrovoljni gest. A Eš-Šafi svoj stav argumentira hadisom Alija, r.a., u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., uzeo Abbasov zekat prije vremena.

Dova za onoga ko daje zekat

Lijepo je učiniti dovu za onoga koji daje zekat prilikom njegovog preuzimanja, prema Allahovim riječima:

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ ﴾

“Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, sigurno, smiriti.”³²

³² Et-Tevba, 103.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أُتِيَ بِصَدَقَةٍ قَالَ:
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ، وَإِنْ أَبِي آتَاهُ بِصَدَقَتِهِ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى آلِ أَبِي أَوْفَى.

Od Abdullaha ibn Ebu Evfa prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., kad mu se dođe sa zekatom govorio: “Allahumme salli alejhim” (‘Allahu moj, blagoslovi ih’), a kad mu je moj otac došao sa zekatom, rekao je: ‘Allahu moj, blagoslovi porodicu Ebu Evfa.’”³³

عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي رَجُلٍ بَعَثَ بِنَاقَةٍ حَسَنَةٍ
فِي الزُّكَاةِ: اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهِ وَفِي إِبِلِهِ.

Vail ibn Hudžr, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., za čovjeka koji je poslao dobru devu za zekat, rekao: “Allahu moj, blagoslovi njega i njegove deve!”³⁴

Eš-Šafi je rekao da je imamu sunnet, kad uzima zekat, učiniti dovu za onog ko daje zekat i kazati: “Nagradio te Allah, dž.š., za ono što si dao, a blagoslovio te u onom što ti je ostalo.”

IMETAK NA KOJI JE OBAVEZNO DAVATI ZEKAT

Islam obavezuje davanje zekata na zlato, srebro, usjeve, plodove, trgovačku robu, stoku i rudna bogatstva.

Zekat na zlato i srebro

Obaveza davanja zekata na zlato i srebro

O zekatu na zlato i srebro govore Allahove riječi:

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ * يَوْمَ

³³ Hadis prenose Ahmed i drugi.

³⁴ Prenosi En-Nesai.

يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُكِّرُوا بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْبُرُونَ ﴿٣٥﴾

“Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovom putu – navijesti bolnu patnju; na Dan kad se ono u vatri džehenemskoj bude usijalo, pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala. ‘Ovo je ono što ste za sebe zgurali; iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali!’”³⁵

Zekat na ovo dvoje jeste obavezan, bez obzira na to da li to bilo u kovanicama ili nekom drugom obliku, onda kad vlasnik postigne nisab, i prođe godina, i bude imetak bez dugova i ne bude bio potreban u podmirenju osnovnih životnih potreba.

Nisab zlata i obavezni iznos

Nema nikakve obaveze na zlato dok njegova vrijednost ne postigne iznos od 20 dinara, pa kad postigne iznos od 20 dinara, i protekne godina, onda je na taj iznos zekat četvrtina desetine (2,5%), tj. pola dinara. A za ono što pređe preko dvadeset dinara, od toga se također uzima četvrtina desetine. Prema hadisu:

عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ حَتَّى يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا وَحَالَ عَلَيْهَا الْخَوْلُ فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ، فَمَا زَادَ فَبِحَسَابِ ذَلِكَ وَلَيْسَ فِي مَالٍ زَكَاةٌ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهَا الْخَوْلُ.

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Nemaš nikakvu obavezu”, mislio je na zlato, “sve dok ne bude dvadeset dinara, pa kad budeš imao dvadeset dinara, i protekne godina, na to je obaveza dati pola dinara. Ono što pređe preko toga isto se tako računa, a na imetak nema zekata dok ne prođe godina.”³⁶

³⁵ Fit-Tevba, 34.

³⁶ Hadis prenose: Ahmed, Ebu Davud, El-Bejheki, ispravnim ga smatra El-Buhari, a Hafiz kaže da je hadis dobar.

Od Zurejka, štićenika Benu Fezare, prenosi se da mu je Omer ibn Abdulaziz pisao, kad je postao halifa: “Uzmi od trgovaca koji prođu kraj tebe, od onog imetka kojim trguju, od svakih 40 dinara jedan dinar, a ako bude manji iznos, računaj na isti način sve do 20, pa ako bude manje za trećinu dinara, ostavi i ništa nemoj uzimati. I napiši im potvrdu za ono što si im uzeo do sličnog uzimanja zekata nakon što protekne godina.” Hadis prenosi Ibn Ebu Šejba.

Malik u *Muvettau* veli: “Sunnet u kojem nema razilaženja među nama jeste to da je zekat obavezan na 20 dinara kao što je obavezan na 200 dirhema.” A 20 dinara odgovara 28.5 dirhema, ako se mjeri po egipatskom dirhemu.

Nisab srebra i obavezan iznos

Što se tiče srebra, nema nikakve obaveze na njega sve dok njegova vrijednost ne postigne iznos od 200 dirhema, pa kad postigne 200 dirhema, onda je na to obavezno dati četvrtinu desetine, a ono što bude preko po istom računanju, bilo malo ili više, jer nema oslobađanja zekata u slučaju kad novac dostigne nisab.

عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَدْ عَفَوْتُ لَكُمْ عَنِ الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ فَهَاتُوا
صَدَقَةَ الرِّقَةِ (الْفِضَّة) مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا: دِرْهَمٌ وَلَيْسَ فِي تِسْمِينَ وَمِائَةٍ شَيْءٌ! فَإِذَا
بَلَغَتْ مِائَتَيْنِ فَفِيهَا خُمُسٌ دَرَاهِمَ.

Pa tako se prenosi od Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Pošto sam vam oprostio obaveze na konje i robove, zato dajite zekat na srebro, na svakih 40 dirhema jedan dirhem, ali nema zekata na 190 dirhema, već kad postigne iznos od 200 dirhema, onda se na to daje 5 dirhema.”³⁷

Et-Tirmizi je rekao da je kod učenjaka postupak da se ne daje zekat na srebro čija je težina ispod 5 oka. Jedna oka iznosi 40 dirhema, tj. 5 oka vrijedi 200 dirhema. A 200 dirhema odgovara 27,77 rijala ili 555,5 egipatskih kirša.

³⁷ Hadis prenose autori *Sunena*. Et-Tirmizi je rekao da je pitao El-Buharija o ovom hadisu pa je rekao da je sahih.

Zbrajanje zlata i srebra

Ko posjeduje zlata manje od nisaba, a i srebra manje od nisaba, neće zbrajati jedno s drugim, kako bi se dostigao nisab, jer se radi o dvije različite vrste koje se ne mogu spajati, poput situacije s kravama i ovcima. Pa ako bi neko imao 199 dirhema i 19 dinara, ne bi bio obavezan na zekat.

Zekat na dug

Dug se dijeli na dvije vrste:

1. dug koji je nad osobom koja ga priznaje i može ga vratiti. U ovoj situaciji učenjaci imaju više stavova:

- prvi stav: vlasnik tog duga dužan je dati zekat, ali ga ne mora izdvojiti dok ga ne primi, kad će dati zekat za to prošlo vrijeme. Ovo je mezheb: Alija, Es-Sevrija, Ebu Sevr, hanefija i hanbelija;

- drugi stav: obavezan je odmah dati zekat, pa makar i ne dobio dug, jer je u mogućnosti da ga dobije i raspolaže njim, te je stoga dužan izdvojiti ga kao što je to slučaj s imetkom koji ostavi nekom na čuvanje (*el-vedia*). Ovo je mišljenje: Osmana, Ibn Omera, Džabira, Tavusa, En-Nehajja, Hasana, Ez-Zuhrija, Katade i Eš-Šafija;

- treći stav: nema obavezu davati zekat na dug, jer nisab nije potpun, kao što je slučaj s robom kojom se trguje. Ovo je mišljenje Ikrima, a prenosi se i od Aiše i Ibn Omera;

- četvrti stav: daje zekat tek kad preuzme dug, ali samo za jednu godinu. Ovo je mišljenje Seida ibn Musejjeba i Ataa ibn Ebu Rebbaha;

2. dug nad osobom koja ga ne može vratiti, ili ga negira, ili odugovlači; u toj situaciji neki kažu da nije obavezan zekat, što je stav Katade, Ishaka, Ebu Sevr i hanefija, jer nije u mogućnosti raspolagati dugom; drugi vele da se daje zekat kad mu se vrati za proteklo vrijeme unazad, poput duga nad bogatim. To je mišljenje Es-Sevrija i Ebu Ubejda, jer posjeduje taj imetak i može njim raspolagati, te je dužan dati zekat i za prošlo vrijeme,

kao što je slučaj s dugom nad onim koji ga može vratiti. Od Eš-Šafija prenose se dva stava. Omer ibn Abdulaziz, Hasan, El-Lejs, El-Evzai i Malik smatraju da će, nakon što naplati dug, dati zekat za jednu godinu.

Zekat na vrijednosne papire i dionice

Na dokumente kojima se garantira dug obavezno je izdvojiti zekat, ako dostigne nisab, jer se uvijek može dobiti protuvrijednost.

Zekat na nakit

Učenjaci su se složili da nema obaveze davanja zekata na dragulje, bisere, dijamante i slično drago kamenje osim ako se koristi kao trgovačka roba, te tada podliježe zekatu.

Razišli su se u vezi s pitanjem srebrenog i zlatnog nakita kod žene. Ebu Hanifa i Ibn Hazm smatraju da je obavezno na to dati zekat, ako dostigne nisab, dokazujući to hadisom:

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امْرَأَتَانِ فِي أَيْدِيهِمَا أَسَاوِرٌ مِنْ ذَهَبٍ. فَقَالَ لَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتُحِبَّانِ أَنْ يُسَوِّرَكُمَا اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَسَاوِرَ مِنْ نَارٍ؟ قَالَتَا: لَا. قَالَ: فَأَذِيَا حَقَّ هَذَا الَّذِي فِي أَيْدِيَكُمَا!

Amr ibn Šuajb prenosi od njegovog djeda, r.a., koji kaže: “Došle su Poslaniku, s.a.v.s., dvije žene, a na rukama im narukvice od zlata, pa im Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Volite li da vam na Sudnjem danu Allah, dž.š., stavi narukvice od vatre?’ ‘Ne’, rekoše one. Tada im Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Onda izvršavajte obavezu (zekat) prema tome što je na vašim rukama!’”

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ قَالَتْ: دَخَلْتُ أَنَا وَخَالَتِي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَيْنَا أَسْوَرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ لَنَا: أَتُعْطِيَانِ زَكَاتَهُ؟ قَالَتَا: قَلِيلًا. لَا. قَالَ: أَنَا تَخَافَانِ أَنْ يُسَوِّرَكُمَا اللَّهُ أَسْوَرَةً مِنْ نَارٍ؟ أَذِيَا زَكَاتَهُ!

Esma bint Jezid prenosi da su dvije žene ušle kod Poslanika, s.a.v.s., sa svojom tetkom, a imale su na sebi narukvice od zlata, pa im reče: “Dajete li zekat na to?” “Ne”, odgovoriše one. “Pa zar se ne bojite da vam Allah, dž.š., stavi narukvice od vatre? Dajite zekat na to!”, rekao im je Poslanik, s.a.v.s. El-Hejsemi kaže: “Hadis prenosi Ahmed a sened mu je dobar.”

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَأَى فِي يَدَيَّ قَتَاحَاتٍ مِنْ وَرَقٍ فَقَالَ لِي: مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ؟ قُلْتُ: صَنَعْتُهُنَّ أَتَرَيْنَ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: أَتَوَدِّينَ زَكَاتَهُنَّ؟ قُلْتُ: لَا، أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ، قَالَ: هُوَ حَبْلُكَ مِنَ النَّارِ!

Od Aiše se prenosi da joj je ušao Poslanik, s.a.v.s., i vidio na njoj prstenje od srebra, i rekao: “Šta je to, Aiša?” ‘Uradila sam to da ti se uljepšam!’ Na to joj je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Daješ li zekat na to?’ ‘Ne’, odgovorila je ona. ‘To ti je dovoljno da odeš u vatru’, reče Poslanik, s.a.v.s.”³⁸

Međutim, trojica ostalih učenjaka smatraju da nema zekata na nakit žene, ma koliki iznos bio, prema hadisu koji bilježi Bejheki, u kojem stoji da je Džabir ibn Abdullah bio upitan o obavezi davanja zekata na nakit, pa je to negirao. “A ako postigne iznos 1.000 dinara?”, upitaše. Džabir reče: “I više.” El-Bejheki prenosi da je Esma bint Ebu Bekr stavljala na svoje kćerke zlato i nije davala zekat na to, a u vrijednosti od oko 50.000. U *Muwettau* od Abdurrahmana ibn el-Kasima, koji prenosi od svoga oca, stoji da je Aiša, r.a., stavljala nakit na svoje bratične, koje su bile jetimi, a o kojima se ona brinula, ali na to nije izdvajala zekat. Također u *Muwettau* stoji da je Abdullah ibn Omer kitio svoje kćerke i robinje zlatom i nije na to davao zekat. El-Hattabi je rekao: “Forma ajeta kao i predanja daju potporu onima koji smatraju da se daje zekat na nakit, a oni koji to ne smatraju služe se mišljenjem i djelomično predanjem. Sigurnije je davati zekat.”

³⁸ Hadis prenose: Ebu Davud, Ed-Darukutni i El-Bejheki.

Ova je razlika u vezi s dozvoljenim nakitom, a ako bi žena koristila nakit koji joj nije dozvoljen, kao što je muški nakit, poput sablje, to joj je haram i na to je dužna dati zekat. Isti je propis i za zlatno i srebreno posuđe.

Zekat na ženin mehr

Ebu Hanifa smatra da na ženin mehr nema obaveze davanja zekata, osim kad ga primi u posjed, jer je to vid kompenzacije za nešto što nije imetak. Na to se ne daje zekat prije uzimanja, poput duga koji rob ima u procesu oslobađanja. Uvjet je nakon što primi u posjed mehr u visini nisaba da prođe godina, osim ako bi kod nje bio i drugi nisab osim mehra, nakon što dobije nešto od mehra, to će pripojiti nisabu i nakon isteka godine dati zekat.

Eš-Šafi smatra da je ženi, po isteku godine, obavezan zekat na mehr, i obavezna je nakon tog isteka da dâ zekat na cijeli mehr, pa makar to bilo i prije prvog spolnog odnosa. Na to ne utječe mogućnost gubljenja kompletnog mehra zbog poništenja braka odmetništvom (*fesh*), ili na drugi način, ili gubljenjem polovine zbog jednostranog raskida braka (*talak*).

Kod hanbelija je mehr dug prema ženi i smatra se da je on kao ostali dugovi, pa ako bude bogat davalac mehra, tada biva obavezno davanje zekata na njega i kad ga primi u posjed, treba dati zekat na vrijeme koje je prošlo; a ako bude davalac mehra u neimaštini ili bude negirao, tada bi obavezivanje na zekat bio neispravan izbor. Nema razlike u tome da li je to prije ili poslije prvog intimnog odnosa. Ako se zbog razvoda braka, prije prvog bračnog odnosa, izgubi pravo na pola mehra, te žena uzme polovinu, time je obavezna dati zekat na onoliko koliko je primila. Takav je slučaj i ako se izgubi cijeli mehr zbog poništenja braka na njeno traženje, tada nije dužna dati zekat.

Zekat na zakupninu od iznajmljenih kuća i stanova pod zakup

Ebu Hanifa i Malik smatraju da stanodavac ne stječe pravo na zakupninu sklapanjem ugovora, nego ga stječe istekom roka iznajmljivanja. Na temelju toga, onaj ko iznajmi kuću nije obavezan izdvojiti zekat na zakupninu sve dok ne primi zakupninu i dok ne istekne jedna godina i ako ta zakupnina dostiže nisab.

Hanbelije smatraju da najmodavac posjeduje zakupninu od momenta sklapanja ugovora i, na temelju toga, ko iznajmi kuću/stan koja je u njegovom posjedu, obavezan je izdvojiti zekat na zakupninu ukoliko ona dostiže nisab i ukoliko je pregodinila. Najmodavac raspolaže zakupninom na različite načine, a mogućnost da se zakupnina izgubi raskidanjem ugovora ne oslobađa obaveze davanja zekata, kao i vjenčani dar prije spolnog akta mladenaca. Ukoliko najmodavac primi zakupninu, iz nje će izdvojiti zekat, a ako ne, ona ostaje dug i tako se smatra, ranije ili kasnije.³⁹

U djelu *El-Medžmu*, od En-Nevevija, stoji: "Ukoliko najmodavac iznajmi kuću ili nešto drugo u posjedu pod prispjelu kiriju i to primi u posjed, obavezan je iz toga izdvojiti zekat; u tome nema različitih mišljenja."

ZEKAT NA TRGOVAČKU ROBU

Šerijatski tretman

Većina učenjaka među ashabima i tabiininima i među pravnicima poslije njih smatraju obaveznim davanje zekata na trgovačku robu (*urud et-tidžara*). Ebu Davud i El-Bejheki prenose od Semure ibn Džunduba da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio nam je da izdvajamo zekat na ono što smo pripremili za prodaju."

³⁹ Tj. zekat iz nje izdvaja se u momentu njenog primanja ukoliko je od sklapanja ugovora pa do momenta primanja prošla jedna godina ili više.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِي الْإِبِلِ صَدَقَتُهَا وَفِي الْغَنَمِ صَدَقَتُهَا وَفِي الْبَقَرِ صَدَقَتُهَا وَفِي الْبُرِّ صَدَقَتُهُ.

Ebu Zerr prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “U devama je i njihov zekat, i u sitnoj je stoci njihov zekat, i u kućnom namještaju jeste njihov zekat.”⁴⁰

Prenosi se od Ebu Amra ibn Hamasa, a on od svoga oca da je rekao: “Prodavao sam kože i posude, a naišao je Omer ibn El-Hattab, r.a., i rekao mi: ‘Izdvoji zekat iz svoga imetka!’ Rekao sam: ‘O zapovjedniče pravovjernih! To su samo kože!’ Odgovorio je: ‘Procijeni njihovu vrijednost, pa onda iz toga izdvoji zekat!’”⁴¹

U djelu *El-Mugni* kaže se da ovakvih slučajeva ima mnogo i da su oni poznati, a niko to nije osporio, tako da je to prešlo na nivo opće saglasnosti (idžma).

Zahirije smatraju da nema obaveze davanja zekata u trgovačkoj robi.

Ibn Rušd veli: “Razlog različitim mišljenjima u vezi s obavezom davanja zekata leži u analogiji i u različitosti tumačenja hadisa Semure i hadisa Ebu Zerra. Većina učenjaka oslanja se na analogiju prema kojoj roba namijenjena za trgovinu ima za cilj njeno uvećanje, i time se ona najprije može usporediti s tri vrste roba iz kojih se izdvaja zekat, prema jedinstvenom mišljenju – mislim na poljoprivredne proizvode, sitnu stoku, zlato i srebro.”

U *El-Menaru* stoji: Većina učenjaka smatra obaveznim davanje zekata na trgovačku robu, iako za to ne postoji kategorički tekst u Kur'anu i Hadisu, ali postoje neka predanja koja jačaju jedno drugo i zaključci koji se mogu temeljiti na tekstovima, a to je da se trgovačka roba namijenjena za korištenje smatra novcem, a nema razlike između toga i dinara i dirhema koji predstavljaju njezinu vrijednost, izuzev nisaba koji, po vrijednosti, može varirati, što je novac koji ima vrijednost, a to je trgovačka roba. Da nije obavezno izdvojiti

⁴⁰ Prenose Ed-Darekutni i El-Bejheki.

⁴¹ Prenose Eš-Šafi, Ahmed, Ebu Ubejd, Ed-Darekutni, El-Bejheki i Abdurrezzak.

zekat iz trgovačke robe, onda bi svi bogataši, ili većina njih, mogli trgovati svojim novcem i da pripaze kako ne bi prošla godina a da oni posjeduju nisab. Na taj način oni bi izbjegli obavezu izdvajanja zekata.

Sušтина ovoga pitanja jeste to da je Uzvišeni Allah naredio izdvajanje zekata iz imovine imućnih kako bi se pomogli siromašni i nevoljnici i kako bi se uspostavila opća dobra, a korist za imućne sastoji se u tome da oni čiste svoje duše od škrtosti i u sebi razvijaju svojstvo milosti prema siromašnima i drugima koji zaslužuju zekat. Također, u tome je pomoć državi i umetu na planu uspostavljanja općih dobara. Siromašni i drugi nevoljnici u zekatu će naći pomoć kako bi prevladali teškoće koje nosi vrijeme, a, osim toga, zekatom će se zatvoriti i vrata zla koje može doći uvećavanjem imetka i njegovog koncentriranja u rukama ograničenog broja ljudi; to je ono na šta ukazuju riječi Uzvišenog Allaha o raspodjeli plijena:

﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ﴾

“...da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših.”⁴²

Ima li smisla iz svih ovih nakana Šerijata izdvojiti trgovce u čijim se rukama, možda, nalazi većina bogatstva umeta?

Kada se roba smatra trgovačkom

Autor djela *El-Mugni*⁴³ kaže: Roba postaje trgovačkom samo ako ispunjava dva uvjeta:

1. da bude u stvarnom posjedu, kao što je prodaja, sklapanje braka, rastava, primanje poklona, oporuka, ratni plijen, stjecanje dozvoljenih stvari, jer ono za što se ne utvrdi obaveza davanja zekata vlasništvom, ne može se ni utvrditi samom namjerom, kao što je post. Nema razlike između onoga što čovjek posjeduje na osnovu kompenzacije ili na neki drugi način, jer to je njegovo vlasništvo i u njegovom je posjedu; to slično nasljedstvo;

⁴² El-Hašr, 7.

⁴³ U tom značenju jeste i ono što se navodi u djelu *El-Muhezzeh*.

2. da prilikom uzimanja u posjed postoji namjera da je to imovina za trgovinu. Ako ne postoji namjera da je to roba za trgovinu prilikom uzimanja u posjed, onda se ta imovina ne smatra robom za trgovanje, pa makar kasnije i postojala namjera.

Ako čovjek dođe u posjed imovine nasljedstvom i namjerava je koristiti za trgovinu, to neće biti roba za trgovinu, jer, u osnovi, to je posjed i vlasništvo, a trgovina ima privremeni karakter, i zbog toga ovakva imovina ne može samo na osnovu namjere postati imovinom za trgovinu. To je isto kao kad bi čovjek naumio putovati, on se ne smatra putnikom sve dok stvarno ne krene na put. Ako bi čovjek kupio neku stvar radi trgovine, pa naumi to koristiti za privređivanje, to postaje posjed i vlasništvo s kojeg spada obaveza davanja zekata.

Način na koji se izdvaja zekat iz imovine namijenjene za trgovinu

Onaj ko posjeduje trgovačku robu u iznosu nisaba, i koja prekogodini kod njega, na kraju godine odredit će njegovu vrijednost i izdvojiti zekat u iznosu od 2,5% od vrijednosti. Tako će trgovac postupati u svojoj trgovini svake godine. Godina se počinje računati od momenta kada čovjek posjeduje nisab.⁴⁴ Ako čovjek posjeduje robu čija vrijednost ne dostiže nisab i prođe jedan dio godine, a vrijednost se robe ne povećava, a potom se poveća njezina vrijednost, ili dođe do porasta cijena, pa roba dostigne vrijednost nisaba, ili ako proda robu u vrijednosti nisaba, ili ako u toku godine u posjed stekne drugu robu ili neku drugu vrijednost kojom se upotpuni nisab – od tog momenta počinje se računati godina, a ono ranije ne računa se.

Ovo je mišljenje Es-Sevrija, hanefija, Eš-Šafija, Ishaka, Ebu Ubejda, Ebu Sevr i Ibn el-Munzira.

Ako se u toku godine vrijednost nisaba umanjuje, a na početku i na kraju godine bude upotpunjen, prema mišljenju Ebu Hanife, godina se neće prekidati, jer potrebno je da se zna vrijednost robe u svako vrijeme kako bi se znalo da li dostiže nisab, a to je teško.

⁴⁴ Imam Malik smatra da se godina počinje računati ranije, ako čovjek i ne posjeduje vrijednost nisaba, pa ako do kraja godine dostigne nisab, obavezan je izdvojiti zekat.

Hanbelije smatraju da ako u toku godine dođe do umanjenja vrijednosti nisaba, a potom, ponovo roba dostigne vrijednost nisaba, od tog momenta ispočetka će se računati godina, jer došlo je do prekida godine zbog toga što nije bilo nisaba.

ZEKAT NA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE

Obaveznost davanja zekata na poljoprivredne proizvode

Uzvišeni Allah u obavezu je stavio izdvajanje zekata iz poljoprivrednih proizvoda, rekavši:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾

“O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stečete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo.”⁴⁵

A za zekat koristi se i riječ nefeka. Uzvišeni Allah veli:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشَابِهًا وَغَيْرَ مُشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾

“On je Taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite – jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju.”⁴⁶

Ibn Abbas kaže da riječ *hakkahu* (ono na šta drugi pravo imaju) znači obavezni zekat, a izdvaja se desetina ili pola dvadesetina.

⁴⁵ El-Bekara, 267.

⁴⁶ El-En'am, 141.

Iz kojih se proizvoda izdvajao zekat u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zekat se izdvajao iz pšenice, ječma, hurmi i suhog grožđa.

Prenosi se od Ebu Burde, a on od Ebu Musaa i Muaza, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao njih dvojicu u Jemen da bi tamošnje ljude podučavali vjeri i da od njih uzimaju zekat samo iz ova četiri proizvoda: pšenice, ječma, hurmi i suhog grožđa.⁴⁷

Ibn el-Munzir i Abdulberr kažu: “Svi su učenjaci saglasni u tome da je obavezno izdvojiti zekat iz pšenice, ječma, hurmi i suhog grožđa.”

U predanju koje bilježi Ibn Madža navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u praksu uveo izdvajanje zekata iz pšenice, ječma, hurmi, suhog grožđa i kukuruza. U nizu prenosilaca ovog predanja nalazi se Muhammed ibn Ubejdullah el-Azremi koji nije pouzdan (*metruk*).

Proizvodi iz kojih se nije izdvajao zekat

Zekat se nije izdvajao iz povrća niti iz voća, izuzev grožđa i hurmi.

Prenosi se od Ataa ibn es-Saiba da je Abdullah ibn el-Mugira htio uzeti zekat sa zemlje Musaa ibn Talhe iz povrća, a Musa ibn Talha rekao mu je: “Ne možeš to uraditi! Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio je da se iz toga ne uzima zekat.”⁴⁸

Musa ibn Talha kaže: “U predanjima od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., navodi se pet proizvoda: ječam, pšenica, ječam bez pljevica (*sult*), suho grožđe i hurme, a za sve ostalo što izlazi iz zemlje nema davanja desetine.” Dodao je: “Muaz nije uzimao zekat iz povrća.”

El-Bejheki kaže: “Svi su ovi hadisi mursel-hadisi, ali su u različitim predanjima koja jačaju jedna druga, a njima treba pridružiti i riječi ashaba: Omera, Alije i Aiše.”

El-Esrem prenosi da je jedan od službenika Omera pisao Omeru u vezi s grožđem u kojem se nalaze i šljive i šipci koji mnogo premašuju

⁴⁷ Ovaj hadis bilježe Ed-Darekutni, El-Hakim, Et-Taberani i El-Bejheki, koji kaže da je to hadis sa spojenim nizom prenosilaca, a prenosioći su pouzdani.

⁴⁸ Ovaj hadis bilježe Ed-Darekutni, El-Hakim i El-Esrem u svome *Sunenu*, i to je pouzdan mursel-hadis.

količinu grožđa. Omer mu je odgovorio da se iz toga ne izdvaja desetina, te da to spada u trnovito drveće.

Et-Tirmizi kaže: “Prema ovome postupaju učenjaci⁴⁹, tj. zekat se ne izdvaja iz povrća.”

El-Kurtubi veli: “Obaveza zekata odnosi se na ono što se koristi kao osnovna živežna namirnica, a ne odnosi se na povrće. U Taifu bilo je i nara, šljiva i četruna, a pouzdano se zna da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije uzimao zekat iz tih proizvoda, niti iko od njegovih nasljednika.” Ibn el-Kajjim kaže: “Nije bila praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da uzima zekat na konje, robove, mazge, magarce i povrće, niti na lubenice, niti na voće koje se ne vaga i ne skladišti, izuzev grožđa i hurmi iz kojih se paušalno izdvaja zekat, bez obzira na to da li bili suhi ili sirovi.”

Stavovi islamskih pravnika

Ne postoje razlike među učenjacima o obaveznosti davanja zekata na poljoprivredne proizvode. Različita mišljenja među njima javljaju se kada su u pitanju vrste proizvoda iz kojih je obavezno izdvojiti zekat. Među njima postoji nekoliko mišljenja.

1. Stav Hasana el-Basrija i Eš-Ša'bija

Zekat se izdvaja samo iz proizvoda koji su tekstom imenovani, a to su: pšenica, ječam, kukuruz, hurme i suho grožđe. Ostali proizvodi nisu imenovani u hadisima. Eš-Ševkani smatra da je ovo ispravan stav.

2. Stav imama Ebu Hanife

Zekat je obavezno davati na svaki proizvod koji raste iz zemlje, bez razlike da li se radi o povrću ili nečem drugom, ali pod uvjetom da se zasijavanjem namjerava iskorištavanje zemlje i njeno kultiviranje. Iz toga se izuzimaju drva, trska, trava i drveće koje ne daje plod. Kao dokaz za ovaj stav navode se riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

⁴⁹ Misli na većinu učenjaka.

فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ الْغُثْرَ.

“Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba obavezna je desetina.”

Ovo je opći sud koji obuhvata sve ono što zalijeva kiša, a njegovim zasijavanjem namjerava se kultiviranje zemljišta; to se može usporediti sa žitaricama.

3. Stav Ebu Jusufa i Muhammeda

Obavezno je davanje zekata na sve ono što raste iz zemlje pod uvjetom da ostane jednu godinu bez značajnog tretmana, bez obzira na to da li se radi o proizvodima koji se mjere šupljom mjerom, kao što su žitarice, ili se vagaju, kao što su pamuk i šećer.

Ukoliko proizvod ne može izdržati godinu, kao, naprimjer: tikve, lubenice, dinje i drugo slično povrće i voće, iz tih proizvoda ne izdvaja se zekat.

4. Stav imama Malika

Ono što raste iz zemlje mora biti od onoga što traje, što se može osušiti i što čovjek uzgaja, bez obzira na to da li je za prehranu kao, naprimjer, pšenica i ječam, ili nije, kao, naprimjer, divlji šafran i sesam. Prema mišljenju imama Malika, zekat nije obavezno davati na proizvode voća i povrća, kao što su: smokve, nar i jabuke.

5. Stav imama Eš-Šafija

Imam Eš-Šafi smatra da je obavezno davanje zekata na ono što raste iz zemlje pod uvjetom da to budu proizvodi koji se koriste za prehranu, koji se skladište i koje ljudi uzgajaju, kao što su pšenica i ječam.

En-Nevevi kaže: “Po mišljenju našeg mezheba, zekat je obavezan samo na hurme i grožđe, kad je u pitanju drveće. Također, kad su u pitanju žitarice, obavezno je davanje zekata samo na one proizvode koji služe za prehranu i koji se skladište. Nema obaveze davanja zekata u povrću.”

6. Stav imama Ahmeda

Obavezno je davanje zekata na sve ono što je Uzvišeni Allah dao da raste iz zemlje: od žitarica i plodova, od onoga što se suši i skladišti, od onoga što se mjeri i što ljudi uzgajaju na svojoj zemlji, bez obzira na to da li to bilo za prehranu, kao, naprimjer, pšenica; ili bilo od drugih žitarica (*kutnijjat*)⁵⁰, ili od začina, kao, naprimjer, paprić, kim; ili od sjemena, kao, naprimjer: sjemenje lana, sjeme tikve, krastavica; ili od mahunarki, kao, naprimjer, divlji šafran i sesam.

Prema mišljenju imama Ahmeda, zekat je, također, obavezno davati na sve sušene plodove koji imaju ova svojstva, kao, naprimjer: hurme, suho grožđe, kajsije, smokve, badem, lješnjaci i pistači.

Prema njegovom mišljenju zekat nije obavezan na šljive, kruške, jabuke, kajsije i smokve koje se ne suše, niti na povrće, kao naprimjer: tikve, krastavice, lubenice, patlidžan, repicu i mrkvu.

Zekat na masline

En-Nevevi kaže: “Mjerodavno i ispravno mišljenje kod nas jeste da se iz maslina ne izdvaja zekat”, a to je mišljenje i Hasana ibn Saliha, Ibn Ebu Lejle i Ebu Ubejda.

Ez-Zehri, El-Evzai, El-Lejs, Malik, Es-Sevri, Ebu Hanifa i Ebu Sevr smatraju da se iz maslina izdvaja zekat. Ez-Zuhri, El-Lejs i El-Evzai kažu da se procijeni vrijednost maslina i zekat se izdvaja u obliku ulja. Malik kaže: “Ne procjenjuju se, nego se uzima desetina nakon cijedenja i ukoliko dostigne nisab od pet evsuka.”⁵¹

Uzrok razilaženja

Ibn Rušd kaže: “Uzrok različitih mišljenja između onih koji su ograničili obavezu davanja zekata samo na one proizvode o kojima su svi saglasni i između onih koji ih proširuju na ono što se skladišti i koristi

⁵⁰ Ova riječ obuhvata sve žitarice izuzev raži i ječma, a nazvane su tim imenom zbog toga što se skladište, kao, naprimjer: leća, leblebija, grašak, grahorica, vučiji bob, grah, bob.

⁵¹ Pet evsuka, prema mišljenju većine učenjaka, iznosi 653 kg. (Prim. prev.)

za prehranu jeste različito gledanje na vezu davanja zekata s ova četiri proizvoda: da li je ta veza zbog njih samih ili je zbog nekog razloga u tim proizvodima, a to je prehranjivanje?

Oni koji kažu da je ta veza zbog njih samih ograničili su obavezu davanja zekata samo na te proizvode, a oni koji kažu da je to iz razloga prehranjivanja prebacuju obavezu davanja zekata na sve proizvode koji služe za prehranjivanje.

Razlog postojanja različitih stavova između onih koji su ograničili obavezu davanja zekata samo na one proizvode koji služe za prehranu i između onih koji tu obavezu proširuju na sve ono što raste iz zemlje, izuzev onoga o čemu su svi saglasni da se ne daje, a to su: trava, drveće, trska, leži u tome što je analogija u suprotnosti s općenitošću izraza.”

Riječi koje podrazumijevaju općenitost jeste hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ الْمَشْرُ، وَفِيمَا سَبَّيَ بِالنُّحِ نَصْفُ الْمَشْرِ.

“Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba obavezna je desetina, a na ono što se navodnjava izdvaja se pola desetine (dvadesetina).”

Riječ *ma* (*ono što*) došla je u značenju ellezi (koji), a to je riječ koja ima opće značenje, a i Uzvišeni Allah kaže:

﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مِثْلَهَا ۖ وَغَيْرَ مِثْلَهَا ۚ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ ۖ﴾

“On je Taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite – jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na šta drugi pravo imaju.”⁵²

Suština analogije jeste u tome da je osnovna nakana zekata podmirenje potreba, a to se, uglavnom, postiže onim čime se prehranjuje, pa oni koji općenitost svode na ovu analogiju smatraju da nema davanja zekata u onome što nije za prehranu. Oni pak koji prednost daju općem

⁵² El-Fin'am, 141.

izrazu ne ograničavaju obavezu davanja zekata samo na ono što služi za prehranu, izuzev onoga o čemu su svi saglasni da ne potpada pod obavezu davanja zekata.

Oni koji su saglasni da se obaveza davanja zekata odnosi na proizvode za prehranu razišli su se u drugim stvarima: šta je to što služi za prehranu, a šta nije; da li se to može mjeriti prema onim proizvodima o kojima postoji saglasnost ili ne – kao, naprimjer, različitost stavova Malika i Eš-Šafija o pitanju davanja zekata na masline: Malik smatra da je obavezno izdvojiti zekat iz maslina, dok Eš-Šafi, prema njegovom konačnom mišljenju, dok je bio u Egiptu, smatra da to nije obavezno, a razlog razilaženja ova dva imama nalazi se u tome da li masline služe kao osnovni prehrambeni proizvod ili ne.

Nisab zekata na poljoprivredne proizvode

Većina učenjaka smatra da nema davanja zekata na poljoprivredne proizvode sve dok njihova količina ne dostigne pet evsuka⁵³, a nakon čišćenja i prosijavanja. Ukoliko proizvodi nisu očišćeni i oguljeni⁵⁴, onda se uvijekje količina od deset evsuka.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ فِيهَا دُونَ خُمْسٍ أُوسُقٍ صَدَقَةٌ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Na prihod ispod pet evsuka nema zekata.”⁵⁵

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ فِيهَا دُونَ خُمْسٍ أُوسُقٍ مِنْ تَرٍ وَلَا حَبٍّ صَدَقَةٌ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Na prihod ispod pet evsuka hurmi i žitarica nema zekata.”

⁵³ Već smo pojasnili da to iznosi oko 653 kg. (Prim. prev.)

⁵⁴ Kao, naprimjer, riža koja ostane u svojoj opni.

⁵⁵ Ahmed i El-Bejheki s dobrim nizom prenosilaca.

Mjera vusk iznosi šezdeset saa, prema jedinstvenom mišljenju učenjaka, a to se spominje u hadisu Ebu Seida koji je munkati-hadis (s prekinutim senedom).

Ebu Hanifa i Mudžahid smatraju da je davanje zekata na poljoprivredne proizvode obavezno bez obzira na količinu, jer Poslanikove, s.a.v.s., riječi: “Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba, obavezna je desetina” imaju opće značenje. Osim toga, budući da se kod poljoprivrednih proizvoda ne računa godina, tako se ne računa ni nisab.

Komentirajući ovaj stav Ibn el-Kajjim kaže:

Nasuprot vrlo jasnog hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o određivanju nisaba od pet evsuka stoji hadis koji nije kategorički jasan:

فِيمَا سَقَتِ السَّمَاءُ الْعَشْرُ، وَمَا سَعَى بَنَصْحٍ أَوْ غَرَبٍ فَنَصْفُ الْعَشْرِ

“Ono što je izloženo natapanju s neba podliježe desetini, a ono što se vještački navodnjava – podliježe polovini desetine.”

Kažu da ovaj hadis obuhvata i manju i veću količinu, ali njemu se suprotstavlja poseban i precizan tekst; dokaz općeg teksta kategoričke je vrijednosti, baš kao i dokaz posebnog, a ako se oni međusobno suprotstave, prednost ima ono što je sigurnije, a to je obaveza.

Neko će kazati da se mora raditi u skladu s oba hadisa i da nije dozvoljeno suprotstaviti jedan hadis drugome i u potpunosti zanemariti jedan od njih dva, jer pokornost Poslaniku, s.a.v.s., obavezna je i u jednom i u drugom hadisu. Međutim, ovdje nema suprotnosti između ova dva hadisa, jer Poslanikove riječi: “Na sve proizvode, koji se napajaju kišom iz neba, obavezna je desetina” imaju za cilj samo razdvojiti ono iz čega se izdvaja desetina od onoga iz čega se izdvaja pola desetine, pa su zbog toga spomenute obje vrste, razlučujući onaj obavezni iznos; u ovom hadisu iznos nisaba uopće se ne spominje nego se izričito spominje u drugom hadisu. Kako se, dakle, može odstupiti od jasnog, preciznog i vjerodostojnog teksta koji ne podrazumijeva drugo značenje, a prikloniti se općem i nejasnom tekstu?!

Ibn Kudama kaže: Hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: “Na prihod ispod pet evsuka nema davanja zekata” jeste muttefekun alejhi. Ovo je poseban tekst, i mora mu se dati prednost i ograničiti opće značenje onim što se prenosi, kao što smo ograničili Poslanikove, s.a.v.s., riječi općeg karaktera: “Svaka deva koja se napasa podliježe obavezi davanja zekata” njegovim riječima: “Nema zekata ispod pet *zevda* (broj od 3 do 10) deva”; ili Poslanikove, s.a.v.s., riječi općeg karaktera: “Na imetak se izdvaja zekat u iznosu od četvrtine desetine”, njegovim riječima: “Nema zekata ispod pet oka”, jer to je imovina koja podliježe obavezi davanja zekata, ali u manjim količinama ne podliježe, baš kao i ostala imovina koja podliježe obavezi davanja zekata.

Kad je u pitanju zekat na poljoprivredne proizvode, ne računa se godina zato što oni sazrijevaju i upotpunjuju se berbom i žetvom ne čekajući da prođe godina. U drugim se vrstama imovine računa godina zato što se pretpostavlja da je potrebna godina kako bi se ta imovina razvila i narasla. Nisab je određen da bi postojala jedna granica kojom bi se čovjek mogao zadovoljiti; davanje zekata obavezno je za imućne, a da nije nisaba, ne bi se mogla odrediti granica bogatstva, što je slučaj u svim vrstama imovine koje podliježu obavezi davanja zekata.

Jedan *sa* iznosi jedan kadeh i trećinu (kadeha)⁵⁶, tako da nisab iznosi pedeset kejla. Ukoliko se proizvodi ne mjere kejlovima, Ibn Kudama kaže: “Nisab za feran, pamuk i one proizvode koji uz njih idu i vagaju se iznosi 1.600 iračkih ritlova, pa taj iznos zauzima mjesto nisaba.”⁵⁷

Ebu Jusuf veli: “Ukoliko su proizvodi od onih koji se ne mjere, za njih se ne daje zekat, izuzev ako dostignu minimalnu vrijednost nisaba proizvoda koji se vagaju.” Tako nema davanja zekata na pamuk sve dok njegova količina ne dostigne pet evsuka od minimalne vrijednosti onoga što se vaga, kao što je, naprimjer, ječam i tome slično, jer se prema pamuku ne može odrediti pa se određuje prema drugom proizvodu, baš kao trgovačka roba koja se procjenjuje prema nižem nisabu.

⁵⁶ Iako ove mjere danas nisu u upotrebi, mi smo preveli ovaj pasus, jer se on nalazi u originalu. (Prim. prev.)

⁵⁷ Pet *evsuka* jednako je 1.600 iračkih ritlova, a irački *ritl* iznosi oko 130 dirhema.

Muhammed kaže: “Obavezno je da dostigne pet mjera od maksimalne mjere onoga prema čemu se procjenjuje njegova vrsta. Tako nema obaveze davanja zekata na pamuk ukoliko njegova količina ne iznosi pet kantara, jer procjena u veskovima kod proizvoda koji se mjere tom mjerom uzimala se s obzirom na činjenicu da je to najveća mjera prema kojoj se procjenjuje vrijednost njegove vrste.”

Obavezujuća količina

Količina koju je obavezno izdvojiti kao zekat na poljoprivredne proizvode zavisi od navodnjavanja, pa ako se navodnjavanje vrši bez upotrebe sredstava za navodnjavanje, onda se izdvaja desetina ukupnog proizvoda. Ako se pak navodnjavanje vrši upotrebom sredstava ili vodom koja se kupuje, onda se izdvaja pola desetine.

عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِيمَا سَقَّتِ السَّمَاءُ وَالْبُعْلُ وَالسَّيْلُ الْعُشْرُ وَفِيمَا سَقَّى بِالتَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ.

Muaz, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba, ili zato što imaju duboko korijenje pa njime iz zemlje crpe vodu, ili se napajaju tekućom vodom – obavezna je desetina, a na ono što se navodnjava izdvaja se pola desetine (dvadesetina).”⁵⁸

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فِيمَا سَقَّتِ السَّمَاءُ وَالْعُيُونُ أَوْ كَانَ عَثَرًا الْعُشْرُ وَفِيمَا سَقَّى بِالتَّضْحِ نِصْفُ الْعُشْرِ.

Prenosi se od Ibn Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba, ili vodom koja teče iz izvora, ili zato što imaju duboko korijenje pa njime iz zemlje crpe vodu – obavezna je desetina, a na ono što se navodnjava – izdvaja se pola desetine (dvadesetina).”⁵⁹

Ako se navodnjavanje vrši naizmjenično, nekada uz upotrebu sredstava za navodnjavanje, a nekada bez njih, ako je to ravnomjerno raspoređeno, onda se izdvajaju tri četvrtine desetine.

⁵⁸ El-Bejheki i El-Hakim, koji potvrđuje njegovu vjerodostojnost.

⁵⁹ El-Buhari i drugi.

Ibn Kudama kaže: “Nije nam poznato da u ovome ima različitih mišljenja. Ukoliko jedno od ova dva navodnjavanja prevladava, onda će propis manjeg slijediti propis većeg, pema mišljenju Ebu Hanife, Ahmeda, Es-Sevrija i prema jednom od dva mišljenja Eš-Šafija.”

Troškovi zasijavanja, ubiranja, transporta, vršidbe, čuvanja i drugi troškovi iz imovine vlasnika, sve se to ne računa u imovinu na koju se daje zekat.

Ibn Abbas i Ibn Omer, r.a., kažu da se računa ukoliko se vlasnik zadužio radi sjetve.

Džabir ibn Zejd prenosi od Ibn Abbasa i Ibn Omera, r.a., predanje o čovjeku koji se zaduži i ta sredstva utroši na plodove i na svoju porodicu. Ibn Omer kaže da će čovjek početi onim što je pozajmio, pa će vratiti dug, a potom izdvojiti zekat iz onoga što mu je ostalo.

Džabir nastavlja: “Ibn Abbas, r.a., kaže da će čovjek vratiti dug koji je potrošio na plodove (proizvod), a potom će izdvojiti zekat na preostali proizvod. Ovo je zabilježio Jahja ibn Adem u *El-Haradžu*.⁶⁰”

Ibn Hazm bilježi od Ataa da ne potpada pod zekat ono što je utrošeno na porodicu, pa ako (od duga) ostane količina koja podliježe zekatu, izdvojiti će se zekat, u protivnom, nema zekata.

ZEKAT NA HARADŽ-ZEMLJU

Zemlja se dijeli na dvije vrste:

1. ušrije⁶¹, to je zemlja čiji su vlasnici dragovoljno primili islam, ili zemlja koja je osvojena, a potom podijeljena vojnicima, ili zemlja koju su muslimani kultivirali;

2. haradžijje, to je zemlja koja je osvojena i ostavljena u vlasništvu dotadašnjih vlasnika, a koji se zauzvrat obavezuju na isplatu određenog dijela imovine (haradž).

⁶⁰ Ibn Abbas i Ibn Omer jednako misle u vezi s izvršenjem duga koji je utrošen na plodove i izdvajanja zekata na preostali proizvod, a različito gledaju na izvršenje duga koji je utrošen na porodicu.

⁶¹ Naziva se *ušrije* jer se na nju daje desetina (*ušr*) na ime zekata. (Prim. prev.)

Kako je zekat obavezan u prvoj vrsti zemlje, tako je obavezan i u drugoj vrsti, ukoliko su vlasnici primili islam, ili ukoliko ju je kupio musliman. Tako se u njoj spajaju i desetina i haradž, a jedno od ovoga dvoga ne isključuje obaveznost drugoga.

Ibn el-Munzir kaže da je to stav većine učenjaka, a među onima koji ga zastupaju jesu: Omer ibn Abdulaziz, Rebia, Ez-Zuhri, Jahja el-Ensari, Malik, El-Evzai, Es-Sevri, El-Hasan ibn Salih, Ibn Ebu Lejla, El-Lejs, Ibn el-Mubareck, Ahmed, Ishak, Ebu Ubejd, Davud, a kao dokaz navode Kur'an, Hadis i analogiju.

Dokaz iz Kur'ana jeste ovaj ajeti-kerim:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾

“O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stečete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo.”⁶²

U ovom ajetu vidimo obavezu udjeljivanja od onoga što je iz zemlje uopće, bez obzira na to da li je ona haradžijje ili ušrijje.

Dokaz iz Poslanikove, s.a.v.s., prakse jesu njegove riječi:

فِيمَا سَقَّتِ السَّمَاءُ الْعُشْرُ .

“Na sve proizvode koji se napajaju kišom iz neba obavezna je desetina.”

I ovaj hadis ima opće značenje i obuhvata obje vrste zemlje.

Što se tiče analogije, ona nalaže sljedeće: budući da su davanje zekata i haradža (poreza) dvije obaveze, iz dva različita uzroka prema onima kojima pripada – jedna od ove dvije obaveze ne isključuje drugu; to je kao kad bi čovjek u ihramima ubio ulov koji je u posjedu drugoga.

Osim toga, davanje desetine jeste obaveza koja je utemeljena na tekstu, a nju ne isključuje obavezni porez (haradž) koji je utemeljen na idžtihadu (rješenju nekog učenjaka koje je, opet, zasnovano na šerijatskim izvorima).

Ebu Hanifa smatra da davanje desetine nije obavezno na zemlji koja je haradžijje. Na toj zemlji obavezno je samo davanje haradža (poreza),

⁶² El-Bekara, 267.

kako je i bilo, jer jedan od uvjeta za obaveznost davanja desetine jeste i taj da zemlja ne bude haradžijje.

Dokazi Ebu Hanife i njihovo razmatranje

عَنْ ابْنِ مَسُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَجْمَعُ عَشْرٌ وَخَرَاجٌ فِي أَرْضٍ مُسْلِمٍ.

Ibn Mesud, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Na zemlji muslimana ne mogu se spojiti desetina i porez (haradž).”

Svi se slažu da ovaj hadis nije pouzdan; u njegovom nizu prenosilaca izdvaja se Jahja ibn Anbesa koji prenosi od Ebu Hanife, a on od Hammada, a ovaj od Ibrahima en-Nehaija koji prenosi od Alkame, a on od Ibn Mesuda, a ovaj od Vjerovjesnika, s.a.v.s.

El-Bejheki u djelu *Marifetus-sunen vel-asar* kaže: “Ovo prenosi Ebu Hanifa od Hammada, a on od Ibrahima kao njegove riječi, a Jahja to prenosi kao merfu-hadis, a Jahja ibn Anbesa poznat je po nepouzdanosti njegovih predanja u kojima prenosi od pouzdanih prenosilaca. Ovo kaže i Ebu Ahmed ibn Adijj el-Hafiz, a o čemu nam govori Ebu Seid el-Malini prenoseći od njega.”

Također, i El-Kemal ibn el-Humam smatra ovaj hadis slabim, a on je jedan od imama hanefijskog mezheba.⁶³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنَعَتِ الْعِرَاقُ قَفِيرَهَا وَدِرْهَمَهَا، وَمَنَعَتِ الشَّامُ مَدِينَهَا وَدِينَارَهَا وَمَنَعَتِ مِصْرُ إِدْنَبَهَا وَدِينَارَهَا وَعُدَّتُمْ مِنْ حَيْثُ بَدَأْتُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Iraku su uskraćeni njegovi kafizi (mjera) i dirhemi; Šamu su uskraćeni njegovi muddi i dinari; Egiptu su uskraćeni njegovi irdebbe i dinari; tako ćete se vratiti tamo odakle ste i počeli”, ponovivši ovo tri puta, što potvrđuje i svjedoči meso i krv Ebu Hurejre.⁶⁴

⁶³ El-Kemal daje prednost mišljenju većine učenjaka kritizirajući svoj mezheb i iznoseći uglavnom ono što je ovdje spomenuto.

⁶⁴ Ovaj hadis govori o onome šta će se desiti, a to je uskraćivanje prava, povezujući to sa spomenutim obavezama te da se pod njima podrazumijeva porez, a da je i desetina obavezna, i ona bi bila spomenuta – ovo je objašnjenje navedenog dokaza Ebu Hanife.

U ovom hadisu nema dokaza da se ne uzima zekat s haradžijje zemlje. Učenjaci objašnjavaju ovaj hadis time da će stanovnici tih područja primiti islam i da će tako biti oslobođeni *džizje*⁶⁵, ili kažu da ovaj hadis najavljuje iskušenja koja će doći kasnije i koja će dovesti do uskraćivanja prava stanovnika spomenutih područja u zekatu, džizji i drugim njihovim pravima.

Nakon ova dva objašnjenja En-Nevevi kaže: “Kada bi značenje hadisa bilo onako kako oni tvrde, onda bi to obavezno značilo da zekat nije obavezno davati na dirheme, dinare i u trgovini, a to niko nije rekao.”

Prenosi se, kada je Dehkan Behrulumelik primio islam, da je Omer ibn el-Hattab rekao: “Dodijelite mu zemlju i od njega uzmite haradž!” Ovo je jasan dokaz o naredbi uzimanja haradža, poreza, ali bez uzimanja desetine.

Ovaj slučaj kazuje da primanje islama ne oslobađa od obaveze davanja poreza, a to ne mora značiti i oslobađanje od obaveze davanja desetine. Konkretno se spominje porez, jer bi neko mogao pomisliti da on ne važi nakon primanja islama, kao što je to slučaj s džizjom. Međutim, kada je u pitanju desetina, zna se da je to obaveza za svakog slobodnog muslimana, i zbog toga nije bilo potrebe da se spomene, baš kao što nije spomenuo uzimanje zekata na sitnu stoku, uzimanje zekata na zlato i srebro i drugo, ili, možda, Dehkan nije imao imovinu koja podliježe desetini.

Praksa namjesnika i imama bila je da se ne uzima i desetina i porez.

Međutim, ovu tvrdnju osporava činjenica da je Omer ibn Abdulaziz uzimao i desetinu i porez, a što prenosi Ibn el-Munzir.

Porez i desetina jesu međusobno suprotstavljeni: porez je stavljen u obavezu kao sankcija, dok je desetina stavljena u obavezu kao ibadet. Prema tome, to dvoje nije moguće spojiti kod jedne osobe i obavezati je s obje dužnosti.

⁶⁵ *Džizja* je materijalna obaveza koju isplaćuju nemuslimani u islamskoj državi, što ih oslobađa učešća u vojnoj obavezi a daje im garanciju da će im država pružiti potpunu sigurnost.

Ovo je, u startu, tačno, ali na tome ne može ostati, jer nije svaki porez utemeljen na sili i nametanju, nego postoje njegovi oblici koji se ne nameću, kao što je slučaj sa zemljom koja je blizu oporezovanoj, ili zemljom koja je kultivirana i navodnjena vodom iz malih rijeka.

Uzrok davanja poreza i desetine je jedan, a to je zemlja u razvoju ili koja se može razviti, jer ako se radi o tlu koje u sebi sadrži so i od kojeg nema nikakve koristi, iz takve zemlje ne uzima se ni porez ni desetina. Dakle, ako je uzrok jedan, onda se ove dvije obaveze ne mogu spojiti u jednoj zemlji, jer se jedan uzrok ne može odnositi na dvije obaveze iste vrste, kao kad bi, naprimjer, čovjek posjedovao nisab, u toku godine, u stoci za trgovinu – on nije dužan izdvojiti dva zekata (zekat na stoku i zekat na trgovačku robu).

Odgovor:

Stvari ne stoje tako. Uzrok desetine jeste usjev koji raste iz zemlje, a porez je obavezan na zemlju bez obzira da li bila obrađena ili zapuštena.

Ako se i prihvati jedinstvo uzroka, opet nema razloga da se dvije obaveze ne mogu vezati za jedan uzrok, a to je zemlja, kao što je rekao i El-Kemal ibn el-Humam.

Zekat na iznajmljenu zemlju

Većina učenjaka smatra da onaj ko iznajmi zemlju i zasije je, on je obavezan izdvojiti zekat, a ne vlasnik zemlje. Ebu Hanifa smatra da obaveza davanja zekata pada na vlasnika zemlje.

Ibn Rušd kaže: “Uzrok ovog razilaženja jeste u tome da li je desetina obaveza prema zemlji ili prema usjevu? Budući da oni smatraju da je to obaveza prema jednom od ovoga dvoga, razlike su se pojavile o tome šta je preče da se ispoštuje i izdvoji od toga. Većina učenjaka smatra da je davanje zekata obavezno na usjeve, a Ebu Hanifa smatra da je osnov obaveze davanja zekata zemlja.”

Ibn Kudama daje prednost mišljenju većine učenjaka. On kaže: “Zekat je obavezno davati na usjev i, stoga, on je obaveza vlasnika, baš kao zekat na vrijednost robe koja je namijenjena za trgovinu, i kao desetina na usjeve u posjedu. Nije ispravno ono što kažu da je zekat iz zaliha zemlje, jer da je tako, davanje zekata bilo bi obavezno na zemlju, bez obzira na to da li ona bila zasijana ili ne, kao što je slučaj s haradžom – porezom, a bilo bi obavezno i za zimmije, kao što im je obavezno davanje poreza, a procjena bi se vršila prema zemlji, a ne prema usjevu. Također, bilo bi obavezno zekat utrošiti u fondove za porez, a ne u fondove zekata.

Određivanje visine nisaba palmi i grožđa vrši se procjenom, a ne mjerenjem

Kad počnu zreti plodovi palmi i loza i kad postane očito da će dozreti, nisab se određuje procjenom, a ne mjerenjem. To se radi tako što dođe pouzdan i vješt procjenjivač i procijeni koliko se ploda može očekivati sa stabla palme i loze. Zatim ta osoba procijeni koliko se može očekivati suhih hurmi i suhog grožđa, kako bi znala preračunati koliko zekata treba izdvojiti. Kad se osuše plodovi, izdvoji se zekat na način na koji je to procijenjeno.

عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزْوَةَ ثُبُوكَ، فَلَمَّا جَاءَ وَادِي الْقُرَى، إِذَا امْرَأَةٌ فِي حَدِيقَةٍ لَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اخْرُصُوا، وَخَرَصَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَةَ أَوْسُقٍ، فَقَالَ لَهَا: أَحْصِي مَا يُخْرَجُ مِنْهَا.

Ebu Humejd es-Saidi, r.a., veli: “Bili smo s Poslanikom, s.a.v.s., u Bici na Tebuku. Kad smo došli do Vadi el-kura, zatekli smo ženu u njenoj bašči, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Procijenite!’, a on je procijenio da se radi o deset tovara i rekao joj: ‘Proračunaj koliko ćeš iz ovoga izdvojiti.’”⁶⁶

⁶⁶ Bilježi ga El-Buhari.

Ovo je sunnet Poslanika, s.a.v.s. Tako su postupali ashabi i oni koji su došli poslije njih, kao i većina učenjaka.⁶⁷

Hanefije imaju drukčije mišljenje, zato što je procjena stvar ličnog mišljenja, i na tome se ne može zasnivati propis. Sunnet Poslanika, s.a.v.s., najbolja je uputa. Procjena nije samo stvar slobodnog mišljenja, nego je idžtiħad ili pokušaj da se spozna količina ploda, ili koliko će od ploda propasti. Razlog zbog kojeg se na ovakav način pristupa procjeni jeste to što je uobičajeno da se plodovi jedu svježi. Zato je neophodno da se procijeni vrijednost na koju će se izdvojiti zekat prije nego što se nešto od toga pojede ili posiječe. Time se ne dozvoljava da vlasnici uskrate ili umanje vrijednost zekata manipulirajući plodom.

Onaj ko vrši procjenu dužan je procjenu umanjiti za trećinu ili četvrtinu, kako bi se olakšalo vlasnicima usjeva i kako bi oni od njih mogli jesti, kao i njihovi gosti i komšije.

Dio plodova obično propadne; nešto pojedu ptice i prolaznici, a nešto otrgne vjetar. Kad bi se za zekat procjenjivao cjelokupan plod, a da se ne izuzme trećina ili četvrtina, nanijela bi se nepravda vlasniku.

عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَسْمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا خَرَضْتُمْ فَخَذُوا وَدَعُوا
الثَّلْثَ فَإِنْ لَمْ تَدْعُوا الثَّلْثَ فَدَعُوا الرَّبْعَ.

Od Sehla Ibn Ebu Hasme prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad procjenjujete, izostavite jednu trećinu, a ako ne izostavite trećinu, izostavite četvrtinu.”⁶⁸

Rekao je Et-Tirmizi: “Većina učenjaka postupa po hadisu koji se prenosi od Sehla.”

Od Bešira bin Jesara prenosi se da je rekao: “Omer ibn el-Hattab, r.a., poslao je Ebu Hasmu el-Ensarija da procjenjuje imetke muslimana, rekavši mu: ‘Ako naiđeš na ljude koji su među svojim palmama proveli jesen, ostavi im ono što su jeli i nemoj im to procjenjivati.’”

⁶⁷ Malik smatra da je obaveza tako postupati. Kod Eš-Šafija i Ahmeda to je sunnet.

⁶⁸ Gleda se na to koliko ima onih koji jedu plod. Ako ih je više, onda se uračuna trećina, a ako ih je manje, četvrtina. Bilježe ga Ahmed, autori *Sunena*, osim Ibn Madže. Bilježe ga i El-Hakim i Ibn Hibban i za njega kažu da je vjerodostojan.

عَنْ مَكْهُولٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَعَثَ الْخَرَاصَ قَالَ: خَفِّفُوا عَلَى النَّاسِ، فَإِنَّ فِي الْمَالِ الْغُرْبَةَ وَالْوَاطِنَةَ وَالْأَكْلَةَ.

Od Mekhula se prenosi da je rekao: “Kad bi Poslanik, s.a.v.s., slao onoga ko je zadužen za procjenu, rekao bi: ‘Olakšajte ljudima, jer u njihovim imecima ima onoga što se strese, propadne ili pojede.’”⁶⁹

Jedenje usjeva

Vlasnik usjeva smije jesti svoje usjeve, i ne računa mu se ono što pojede prije ubiranja, zato što je takav običaj, jer ono što se pojede obično je neznatno. To je isti slučaj kao i s vlasnicima plodova koji ih jedu. Tek kad se uberu usjevi i osuši zrnevlje, izdvoji se zekat na ono što je ubrano.

Ahmed je upitan o onome što vlasnici usjeva pojedu od svoje ljetine pa je rekao: “Ne smeta da pojede vlasnik onoliko koliko mu treba.” Isto su rekli i Eš-Šafi, El-Lejs i Ibn Hazm.⁷⁰

Sjedinjavanje usjeva i plodova

Ulema je jednoglasna o tome da je dozvoljeno sjedinjavati različite vrste plodova, pa makar se razlikovali u kvaliteti i boji. Tako se mogu spajati različite vrste suhog grožđa i pšenice, ali i svih sjemenki.⁷¹

Također su jednoglasni o tome da se vrijednost različite trgovačke robe sjedinjava. Jedino Eš-Šafi ne dozvoljava sjedinjavanje, osim kad je u pitanju ista vrsta robe, zato što se treba, prema njegovom mišljenju, gledati na nisab.

Ulema se složila i o tome da se ne smiju sjedinjavati različite vrste kako bi se dostigao nisab, osim kad se radi o sjemenkama i plodovima.

⁶⁹ Bilježi ga Ebu Ubejd.

⁷⁰ Malik i Ebu Harufa vele: “Čovjeku se računa u nisab ono što je pojeo od svojih usjeva prije ubiranja.”

⁷¹ Ako se sastave dobri i loši plodovi, zekat se izdvaja u mjeri u kojoj su oni zastupljeni. Ukoliko ima više vrsta plodova, onda se zekat izdvaja na osnovu srednje vrijednosti.

Jedna vrsta stoke ne može se sjedinjavati s drugom. Tako se ne mogu sjedinjavati deve i krave kako bi se dosegao nisab, a ni plodovi se ne mogu spajati ako su različitih vrsta. Tako se ne mogu sjединити сухе hurme i suho grožđe.

Međutim, razišli su se o tome da li se mogu sjedinjavati različite sjemenke. Prvo i najispravnije mišljenje jeste da se ne mogu sjedinjavati različite vrste kako bi se dosegao nisab, te da se u svakoj vrsti zasebno mora postići nisab. To je zato što se radi o različitim vrstama i mnogobrojnim klasama, od kojih svaka ima svoje ime. Tako se, naprimjer, ne mogu spojiti različite vrste pšenice. Isto se tako ne mogu spajati suhe hurme i suho grožđe, niti leblebija s lećom. Ovo je mišljenje Ebu Hanife, Eš-Šafija i Ahmeda u jednom predanju, a po ovom mišljenju postupali su i mnogi učenjaci iz prvih generacija.

Rekao je Ibn el-Munzir: “Jednoglasni su o tome da se ne smiju sjedinjavati deve i krave, niti ovce, kao što se ne mogu sjedinjavati ni krave i ovce, suhe hurme i suho grožđe, niti bilo šta slično tome. Oni koji zastupaju mišljenje da se mogu sjedinjavati različite vrste nemaju nikakvog jasnog ni vjerodostojnog dokaza za to što govore.”

Kada je obavezno izdvojiti zekat na usjeve i plodove

Zekat se treba izdvojiti na usjeve kad dozrije sjemenje i kad se oljušti, a na plodove kad dozriju, a to se može znati po crvenilu ploda i njegovom rumenilu, a kad je u pitanju grožđe, po slatkoći.⁷²

Zekat se ne izdvaja sve dok se ne ovrše sjemenje i ne osuši plod. Ako čovjek proda usjeve nakon što oni dozriju, a isto važi i za plodove, onda je dužan izdvojiti zekat na to, a ne onaj ko ih kupi, zato što je on postao obavezan izdvojiti zekat dok je usjev ili plod bio u njegovom vlasništvu.

⁷² Ovo je stav većine uleme, a kod Ebu Hanife postaje obavezno izdvojiti zekat čim nikne usjev i čim se pojavi plod.

Izdvajanje za zekat samo onog što je lijepo

Naredio je Uzvišeni Allah onome ko izdvaja zekat da izdvoji samo ono što je lijepo od njegovog imetka. On, Uzvišeni, zabranio mu je da daje zekat od onog što je slabo.

Rekao je Uzvišeni:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا مِنْ طَبَيَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾

“O vjernici, udjeljujte od lijepih stvari koje stečete i od onoga što vam Mi iz zemlje dajemo, ne izdvajajte ono što ne vrijedi, da biste to udijelili – kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju. I znajte da Allah nije ni o kome ovisan i da je hvale dostojan.”⁷³

Sehl ibn Hunejf prenosi od svog oca, da je rekao: “Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se izdvajaju hurme dviju vrsta za zekat, el-dža’rur i el-habik.”⁷⁴

Bila je praksa ljudi u to vrijeme da izdvajaju ono što ne vrijedi, te da to udjeljuju kao zekat i sadaku, pa im je to zabranjeno riječima Uzvišenog:

﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ﴾

“Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili.”⁷⁵

Od El-Beraa prenosi se da je o riječima Uzvišenog: “Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili” rekao: “Ovo je objavljeno zbog nasensarija. Mi smo imali mnogo stabala palmi. Ljudi su dolazili od svojih palmi, bez obzira na to da li su ih imali malo ili mnogo, donoseći grozd ili dva hurmi, koje su vješali u džamiji. Onda su stanovnici Sofe (siromašni muhadžiri), koji nisu imali hrane, kad bi osjetili glad, dolazili do grozda i udarali ga štapom, pa bi s njega padale zelene i zrele hurme, koje bi zatim jeli. Bilo je ljudi koji nisu žudjeli za dobrom, koji su donosili grozdove na

⁷³ El-Bekara, 267.

⁷⁴ Dvije loše vrste hurmi. Prenose Ebu Davud, En-Nesai i drugi.

⁷⁵ El-Bekara, 267.

kojima je bilo loših i smežuranih hurmi ili je grozd bio polomljen, koji su ih vješali u džamiji, pa je Uzvišeni objavio:

﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾

‘Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili – kad ni vi sami to ne biste primili, osim zatvorenih očiju.’⁷⁶

Zatim je rekao: “Da je nekom od vas poklonjeno ono što je on drugima udijelio, ne bi to uzeo osim zatvorenih očiju i prepun stida.” Još je rekao: “Nakon toga, mi smo donosili ono najbolje što smo imali.”⁷⁷

Rekao je Eš-Ševkani: “U ovome je dokaz da vlasnik ne smije izdvajati loše od dobrog na što je obavezan dati zekat. To je tekstom potvrđeno za hurme, a analogijom za sve ostale vrste na koje se treba dati zekat. Također, onaj ko prima zekat ne smije takvo nešto primiti.”

ZEKAT NA MED

Većina uleme smatra kako ne treba davati zekat na med. Rekao je El-Buhari: “Ništa se vjerodostojno (od Poslanika, s.a.v.s.) ne prenosi o tome da treba davati zekat na med.”

Rekao je Eš-Šafi: “Ja odabirem mišljenje po kojem se ništa od zekata na med ne treba davati. To je zato što su hadisi i predanja jasni o tome na šta se daje zekat, a med se u njima ne spominje, pa nam je, vjerovatno, oprošteno.”

Rekao je Ibn el-Munzir: “Nema nijednog vjerodostojnog predanja o izdvajanju zekata na med. O tome ne postoji ni konsenzus, zato kažemo da se ne treba izdvajati zekat na med, što je mišljenje većine uleme.”

Hanefije i Ahmed smatraju da na med treba davati zekat, zato što, iako ne postoje vjerodostojni hadisi koji tu obavezu potvrđuju, različita (slabija) predanja pojačavaju jedno drugo. Osim toga, med se proizvodi od behara i cvijeća, mjeri se i skladišti, što navodi na to da bi se na njega trebao izdvajati zekat, kao što se daje na sjemenke i hurme. Također,

⁷⁶ El-Bekara, 267.

⁷⁷ Bilježi ga Et-Tirmizi, koji kaže da je hadis hasen-sahih-garib.

trud koji se uloži u njegovu proizvodnju daleko je manji od truda koji se ulaže u uzgajanje usjeva i plodova.

Ebu Hanifa uvjetovao je obavezu davanja zekata na med time da bude uzgojen na zemlji s koje se uzima desetina za zekat (*el-ušerijje*). On nije uvjetovao nikakav nisab za med, nego se uzima desetina, bilo ga mnogo ili malo.

Ovo je suprotno onome što zastupa imam Ahmed, koji je uvjetovao dostizanje nisaba, koji je kod njega deset efraka, a jedan ferek šesnaest iračkih ratlova.⁷⁸ Imam Ahmed ne pravi nikakvu razliku u pitanju toga odakle med potječe, da li s obične livade ili zemlje s koje se ubire desetina zekata.

Ebu Jusuf veli: "Nisab meda jeste deset ratlova."

Muhammed je rekao: "Ne, nego pet efraka, a jedan je ferek trideset šest ratla."

⁷⁸ Jedan irački ratl iznosi 130 dirhema, i ovo je najpoznatije što se prenosi od Ahmeda.

ZEKAT NA STOKU

Prenose se vjerodostojni i jasni hadisi koji ukazuju na obavezu izdvajanja zekata na deve, krave i ovce. O ovome vlada konsenzus zajednice muslimana.

Uvjeti za obavezu izdvajanja zekata na ove kategorije:

1. da dosegne količinu nisaba;
2. da pregodine;
3. da budu na ispaši, tj. hranjene dozvoljenom travom tokom većeg dijela godine.⁷⁹

Većina učenjaka insistira na ovom posljednjem uvjetu, osim Malika i El-Lejsa, koji propisuju davanje zekata na svu stoku općenito, bez obzira na to da li je na ispaši ili na jaslama, da li su životinje tovarne ili nisu. Međutim, hadisi jasno upućuju na to da se zekat daje samo na onu stoku koja je na ispaši. Iz toga se može razumjeti da se ne daje zekat na stoku koja nije na ispaši, jer svaka riječ ima svoje značenje i nije uzalud kazana.

Rekao je Ibn Abdulberr: "Ne znam nikoga od pravnika iz islamskih zemalja koji je rekao to što govore Malik ili Lejs."

ZEKAT NA DEVE

Ništa se nije dužno izdvojiti kao zekat na devu dok ih ne bude pet. Kad ih bude pet, a vode se na ispašu, te pregodine, na njih se daje jedna ovca.⁸⁰ Kad ih je deset, onda se na njih daju dvije ovce, i kad god se njihov broj poveća za pet, doda se jedna ovca, sve dok njihov broj ne dosegne dvadeset pet, kad se izdvaja jedna deva koja je napunila godinu

⁷⁹ Ovo je mišljenje Ebu Hanife i Ahmeda. Eš-Šafi smatra da, ukoliko se hrani na jaslama u mjeri da može i bez toga preživjeti, treba dati zekat. Ukoliko se hrani u manjoj mjeri od ove, nema obaveze, s tim da treba znati da stoka bez hrane može provesti dva dana, a ne više.

⁸⁰ Misli se na janje koje je gotovo napunilo godinu (*džez'a*), a može i jare koje je napunilo godinu (*senj*).

i ušla u drugu (*bintu mehad*), ili mužjak deve koji ima dvije godine i ušao je u treću (*ibn lebun*).⁸¹

Ako njihov broj dosegne trideset šest, onda se daje jedna ženka koja je napunila dvije godine i ušla u treću (*ibnetu lebun*).

Ako njihov broj dosegne četrdeset šest, tada se izdvaja *hukka*, a to je deva koja ima tri godine i uđe u četvrtu.

Kad njihov broj bude šezdeset i jedan, izdvaja se jedna *džez'a*, a to je deva koja ima četiri godine i uđe u petu.

Ako njihov broj dosegne sedamdeset šest, daju se dvije ženke koje su napunile dvije godine i ušle u treću (*bint lebun*).

Od broja deva od devedeset jedan do sto dvadeset, za zekat se izdvajaju dvije deve koje su napunile tri godine i ušle u četvrtu (*hukka*).

Ako je broj i nakon ovoga veći, na svakih četrdeset deva daje se jedna ženka koja je napunila dvije godine i ušla u treću (*bint lebun*), a na svakih pedeset jedna deva koja je napunila tri godine i ušla u četvrtu (*hukka*).

Ako čovjek u obaveznom zekatu nema devu određene starosti, a trebao bi je izdvojiti, kao naprimjer da treba izdvojiti jednu devu u starosti *džezee*, a on je nema, nego ima *hukku*, može i nju izdvojiti s tim da treba dodati još dvije ovce, ako ih ima, ili dvadeset dirhema (srebrnjaka).

Ako bi bio dužan izdvojiti devu u starosti *hukke*, a ima samo *džezeeu*, onda može izdvojiti nju, s tim da mu onaj ko ubire zekat treba vratiti dvadeset dirhema ili dvije ovce.

Onaj ko bi trebao izdvojiti devu *hukku*, a ima samo devu starosti *bint lebuna*, može je dati s tim da treba doplatiti još dvije ovce ako ih ima, ili dvadeset dirhema.

Onaj ko bi trebao izdvojiti devu *bint lebun*, a ima samo *hukku*, uzet će se od njega i dat će mu se dvadeset dirhema, ili dvije ovce.

Onaj ko bi trebao izdvojiti devu *bint lebun*, a ima samo *bint mehad*, uzet će se i dvije ovce, ako ih bude imao, ili dvadeset dirhema.

⁸¹ Ne uzimaju se mužjaci deva za zekat ukoliko među devama koje su napunile nisab ima ženki, osim *ibn lebuna*, koji se uzima kad nema *bint mehada*; ako je čitavo krdo deva sastavljeno od mužjaka, onda se može za zekat izdvojiti i mužjak.

Onaj ko bi trebao izdvojiti kao zekat devu u starosti *bintu mebad*, a ima samo mužjaka u starosti *ibn lebuna*, može i njega dati kao zekat bez ikakve doplate.

Ako čovjek ima četiri deve, nije dužan ništa izdvojiti, osim ako to želi.⁸²

Ovo je način na koji je Ebu Bekr es-Siddik u prisustvu ashaba postupao kad je riječ o zekatu na deve, i niko od njih nije mu se suprotstavio.

Ez-Zuhri prenosi od Salima, a ovaj od svog oca da je rekao: "Napisao je Poslanik, s.a.v.s., kako se izdvaja zekat, ali to nije poslao svojim ubiračima zekata prije nego što je umro. Onda im je to poslao Ebu Bekr i on je po tom postupao do svoje smrti. Zatim je njima to poslao i Omer, koji je, također, na isti način postupao." Zatim je rekao: "Kad je Omer umro onako kako je umro, to je bilo u njegovoj oporuci."

ZEKAT NA KRUPNU STOKU (KRAVE I BIKOVE)⁸³

Nema zekata na krupnu stoku sve dok broj grla ne bude trideset i bude na ispaši veći dio godine. Kada broj grla bude trideset i ako ostane u vlasništvu jednu godinu, tada se kao zekat izdvaja goveče staro godinu. Potom, kada broj grla dostigne četrdeset, iz toga se izdvaja žensko grlo od dvije godine (*musinne*).⁸⁴

Zatim, kada broj grla dostigne šezdeset, iz toga se izdvajaju dva grla od godinu. Kada broj grla dostigne sedamdeset, kao zekat izdvaja se žensko grlo od dvije godine i jedno grlo od godinu. Kada broj grla dostigne osamdeset, kao zekat izdvajaju se dva ženska grla od po dvije

⁸² Eš-Ševkani veli: "Ovakve i slične činjenice ukazuju da je zekat obavezno davati u naturi, jer da je obavezno davati u novcu, onda bi spominjanje ovih brojki bilo uzaludno, jer se vrijednost novca mijenja u skladu s vremenom i prilikama."

⁸³ To obuhvata i bivole.

⁸⁴ U hanefijskom mezhebu dozvoljeno je izdvojiti muško ili žensko grlo, dok drugi smatraju da se izdvaja samo žensko grlo, izuzev ako su sva grla muška, onda će se zekat izdvojiti u muškom grlu; to je jedinstveno mišljenje.

godine. Kad broj grla dostigne devedeset, kao zekat izdvajaju se tri grla stara po godinu. Kad broj grla dostigne stotinu, kao zekat izdvaja se žensko grlo od dvije godine i dva grla od po godinu. Kad broj grla dostigne stotinu deset, kao zekat izdvajaju se dva ženska grla od dvije godine i jedno grlo od godinu. Kada broj grla dostigne stotinu dvadeset, kao zekat izdvajaju se tri ženska grla od po dvije godine ili četiri grla od po jednu godinu, i tako, za svako povećanje od trideset grla (kao zekat) slijedi grlo od godinu, a za povećanje od četrdeset grla slijedi žensko grlo od dvije godine.

ZEKAT NA SITNU STOKU⁸⁵

Nema zekata na sitnu stoku sve dok broj grla ne bude četrdeset. Kad broj grla bude četrdeset, grla budu na ispaši veći dio godine i ako ostanu u vlasništvu jednu godinu, tada se na ime zekata izdvaja jedna ovca i tako sve do 120 grla, a kad broj grla bude 121, onda se na ime zekata izdvajaju dvije ovce, i tako sve do 200 grla. Kad broj grla dostigne 201 grlo, onda se na ime zekata izdvajaju tri ovce, i tako sve do 300 grla. Kad se broj poveća iznad tri stotine, onda se na svaku stotinu izdvaja jedna ovca.

Na ime zekata na ovce uzima se mlada ovca (*džezza*), a od koza uzima se koza u drugoj godini.

Također, prema jedinstvenom mišljenju učenjaka, dozvoljeno je izdvajanje ovnova i jaraca, ukoliko je cijeli nisab u njima, a ukoliko je nisab u ovcama i kozama, ili u muškima i ženkama zajedno, onda je, prema mišljenju hanefija, dozvoljeno izdvojiti i muška grla, dok se, prema mišljenju drugih, izdvajaju ženska grla.

⁸⁵ To obuhvata ovce i kozе, jer su jedna vrsta i pripajaju se jedne drugima, prema mišljenju svih učenjaka. To navodi Ibn el-Munzir.

PROPIS U VEZI MEĐUBROJA (*EL-EVKAS*)

Kad je u pitanju međubroj između dva određena broja na koje se daje zekat, u tome, prema jedinstvenom mišljenju učenjaka, nema zekata.

Pouzđano se zna da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u vezi zekata na deve rekao:

فَإِذَا بَلَغَتْ خُمُسًا وَعِشْرِينَ فَفِيهَا بَنْتُ مَخَاضٍ أَثَى، فَإِذَا بَلَغَتْ سِتًّا وَثَلَاثِينَ إِلَى خُمْسٍ
وَأَرْبَعِينَ فَفِيهَا بَنْتُ لَبُونٍ أَثَى.

“Kad njihov broj dostigne 25, iz toga se izdvaja jedna dvogodišnja deva (ženka) koja je ušla u drugu godinu, a kad njihov broj dostigne 36, i sve do 45 grla, iz toga se izdvaja jedna dvogodišnja ženka koja je ušla u treću godinu.”

U vezi s davanjem zekata na krupnu stoku, on je rekao:

فَإِذَا بَلَغَتْ ثَلَاثِينَ، فِيهَا عِجْلٌ تَائِعٌ جَذَعٌ أَوْ جَذَعَةٌ حَتَّى تَبْلُغَ أَرْبَعِينَ فَفِيهَا بَقَرَةٌ مَسِنَّةً.

“Kad njihov broj dostigne 30 grla, iz toga se izdvaja jednogodišnje june koje je ušlo u drugu godinu (mužjak ili ženka), i tako sve dok njihov broj ne dostigne 40 grla, kad se izdvaja žensko grlo od dvije godine.”

U vezi s davanjem zekata na sitnu stoku, on je rekao:

وَفِي سَائِمَةِ الْغَنَمِ إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ فَفِيهَا شَاةٌ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةً.

“Kad broj grla sitne stoke, koja je na ispaši, dostigne 40, na ime zekata izdvaja se jedna ovca, i tako sve do 120 grla.”

Broj između 25 i 36 deva jeste međubroj koji ne podliježe davanju zekata. Broj između 30 i 40 grla krupne stoke jeste međubroj koji, također, ne podliježe davanju zekata. Isto je i sa sitnom stokom.

Šta se ne uzima na ime zekata

Prilikom uzimanja zekata mora se voditi računa o pravima vlasnika; tako se od njih neće uzimati ono što je najbolje među stokom, osim ako je vlasnik saglasan s tim. Ali, također, mora se voditi računa i o pravima siromašnih. Nije dozvoljeno uzeti stoku s nekim nedostatkom koji veterinari smatraju takvim, osim ako je sva stoka takva. Na ime zekata uzima se ono što je srednje vrijednosti.

U pismu Ebu Bekra, r.a., navodi se: “Na ime zekata ne uzima se stoka kojoj su ispali zubi, niti slijepa ili svojeglava stoka.”

Prenosi se od Sufjana ibn Abdullaha es-Sekafija da je Omer, r.a., zabranio sakupljaču zekata da uzima neplodnu ovcu koja se drži radi mlijeka, steone ženke i mužjake pripremljene za rasplod.”

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْغَضِرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ: مَنْ عَبْدَ اللَّهِ وَحَدَهُ وَأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَلِبَةً بِهَا نَفْسُهُ رَافِدَةً عَلَيْهِ كُلَّ عَامٍ وَلَا يُعْطِي الْهَرَمَةَ وَلَا الدَّرَنَةَ وَلَا الْمَرِيضَةَ وَلَا الشَّرْطَ وَلَا اللَّيْمَةَ وَلَكِنْ مِنْ وَسَطِ أَمْوَالِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَسْأَلْكُمْ خَيْرَهُ وَلَمْ يَأْمُرْكُمْ بِشَرِّهِ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Muavija el-Gadirija da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Tri stvari ko prakticira osjetio je slast imana: onaj koji obožava Jednog i Jedinog Allaha, koji čvrsto vjeruje da nema drugog boga osim Njega, koji svake godine i draga srca izdvaja zekat iz svoje imovine, a na ime toga ne izdvaja stoku kojoj su ispali zubi, niti šugavu stoku, ni oboljelu, ni lošu i neuhranjenu stoku, niti onu koja nema mlijeka, nego na ime zekata izdvaja ono što je srednje vrijednosti, jer Uzvišeni Allah ne traži od vas ono što je najbolje, ali nije vam naredio ni da izdvojite ono što je najlošije.”⁸⁶

⁸⁶ Ovaj hadis bilježe Ebu Davud i Et-Taberani s dobrim nizom prenosilaca.

ZEKAT NA ONO ŠTO NE SPADA U EN'AM (KRAVE, OVCE ILI KOZE)

Samo na deve, goveda i brave daje se zekat, a na ostalu stoku nema zekata. Tako nema davanja zekata na konje, mazge i magarce, osim ako su namijenjeni za trgovinu.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَدْ عَفَوْتُ لَكُمْ عَنِ
الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ وَلَا صَدَقَةَ فِيهِمَا .

Prenosi se od Alija, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Niste obavezni izdvajati zekat na konje i robove; u tome nema zekata."⁸⁷

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُلِّ عَنْ الْحُمْرِ، فِيهَا
زَكَاةٌ؟ فَقَالَ: مَا جَاءَ فِيهَا شَيْئٌ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْفَدَاءُ: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ *
وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan o obavezi davanja zekata na magarce, odgovorio: "O tome u Objavi nema ništa osim ovoga jedinstvenog ajeti-kerima: 'Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga.'^{88,89}

Prenosi se od Harisa ibn Madreba da je bio na hadžu s Omerom, kome su došli prvaci iz Šama i upitali ga: "O zapovjedniče pravovjernih! Naišli smo na robove i stoku (dobili u posjed), pa uzmi iz naše imovine zekat da bi nas njime očistio i neka to bude naš zekat." Omer je odgovorio: "To nisu činili ni ona dvojica prije mene (Allahov Poslanik, s.a.v.s., i Ebu Bekr, r.a.). Ali, sačekajte da se o tome još raspitam među muslimanima."⁹⁰

⁸⁷ Ovaj hadis bilježe Ahmed i Ebu Davud s dobrim nizom prenosilaca.

⁸⁸ El-Zilzal, 7-8.

⁸⁹ Ovaj hadis bilježi imam Ahmed, a ranije smo ga u cijelosti citirali.

⁹⁰ Ovo predanje bilježi El-Hejsemi i kaže da su ga zabilježili Ahmed i Taberani u *El-Kebiru* čiji su prenosioči pouzdani.

Ez-Zuhri prenosi od Selmana ibn Jesara da su stanovnici Šama kazali Ebu Ubejdi ibn el-Džerrahu, r.a.: “Uzmi od nas zekat na konje i robove!” On je to odbio uzeti, a potom je pisao Omeru, pa je i on odbio. Oni su mu ponovo došli i govorili mu za to. Pisao je Omeru, a on mu je uzvratio: “Ako oni tako hoće, onda uzmi od njih i podijeli siromašnima među njima (stanovnicima Šama) i opskrbi njihove robove.”⁹¹

Zekat na mladunčad koja nisu napunila jednu godinu starosti

Ko posjeduje nisab u devama, krupnoj ili sitnoj stoci, pa mu u toku godine ta stoka donese mladunčad, obavezan je izdvojiti zekat na sve, onda kad se napuni godina za odrasle. Dakle, izdvojiti će zekat iz stoke koju je posjedovao i iz njihove mladunčadi, tj. računat će ih zajedno kao jednu imovinu. Ovo je mišljenje većine učenjaka.

Malik i Eš-Šafi prenose od Sufjana ibn Abdullaha es-Sekafija da je Omer ibn el-Hattab, r.a., rekao: “Njima se računaju i novorođeni bravi koje čobani nose u naručju, s tim da se ta mladunčad ne uzimaju na ime zekata, kao što se ne uzima neplodna ženka, ovca/koza koja se drži radi mlijeka, steone ženke i mužjaci pripremljeni za rasplod. Na ime zekata uzima se mlado bravče (*džezze*), goveče (ženka) koje ima dva zuba (*senijje*), i tako je ispravno postupiti s mladunčadi koja dođe i s najkvalitetnijom imovinom.”

Ebu Hanifa, Eš-Šafi i Ebu Sevr smatraju da se mladunčad ne računaju, osim ako postoji nisab u odrasloj stoci.

Ebu Hanifa, također, veli: “Mladunčad se pripajaju nisabu, bez obzira na to da li rođena od iste stoke ili je kupljena, i kada pregodini, na njih se daje zekat.”

Eš-Šafi uvjetuje da mladunčad budu rođena od iste stoke čiji broj dostiže nisab i prije isteka godine.

Onaj koji posjeduje nisab u mladunčadi, nije obavezan izdvojiti zekat. Ovo je mišljenje Ebu Hanife, Muhammeda, Davuda, Eš-Ša'bija, i, prema jednom predanju, mišljenje koje se prenosi od Ahmeda.

⁹¹ Ovo su zabilježili Malik i El-Bejheki.

Suvejd ibn Gafele je rekao: “Došao nam je sakupljač zekata koga je poslao Allahov Poslanik, s.a.v.s., pa sam ga čuo kad je rekao: ‘U obavezi mi je da ne uzimam zekat iz mladunčadi koja još doje mlijeko.’”⁹²

Prema mišljenju Malika i, u jednom predanju, Ahmeda – zekat je obavezan i na mladunčad, kao i na odraslu stoku, jer ona se broji zajedno s ostalom stokom, pa se može brojati i odvojeno.

Eš-Šafi i Ebu Jusuf smatraju da je obavezno izdvojiti jedno mladunče na ime zekata na mladunčad.

Spajanje i razdvajanje

1. Prenosi se od Suvejda ibn Gafele da je rekao: “Došao nam je sakupljač zekata koga je poslao Allahov Poslanik, s.a.v.s., pa sam ga čuo kad je rekao: ‘Mi ne uzimamo na ime zekata iz mladunčadi koja još doje mlijeko, ne razdvajamo ono što je spojeno, niti spajamo ono što je razdvojeno.’ Neki čovjek doveo mu je devu s velikom grbom, a on je odbio uzeti je.”⁹³

2. Enes kazuje da mu je Ebu Bekr napisao ono što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio u vezi sa zekatom: “Razdvojena imovina (stoka) dvojice međusobno podijeljenih vlasnika ne spaja se, a spojena imovina ne razdvaja se iz namjere da iznos zekata bude veći ili manji. Zekat na podjednake dijelove dvojice suvlasnika odnosi se na obojicu podjednako.”⁹⁴

Malik u *Muvettau* veli: “To znači da trojica u vlasništvu imaju po 40 ovaca na koje treba izdvojiti zekat, pa spoje stada tako da na svu trojicu spada jedna ovca na ime zekata⁹⁵, ili da dvojica suvlasnika posjeduju 20 ovcu na koje treba izdvojiti 3 ovce na ime zekata, pa oni to stado razdvoje

⁹² Prenose: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ed-Darekutni i El-Bejheki. U niz u prenosilaca ovoga hadisa nalazi se Hilal ibn Habbab, ali više učenjaka potvrđuje njegovu pouzdanost, a neki ga dovode u pitanje.

⁹³ Zato što je bila od najboljih deva. Hadis bilježe Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

⁹⁴ Hadis bilježi El-Buhari. El-Hattabi kaže: “To znači da dvojica suvlasnika, naprimjer, posjeduju 40 ovaca, svaki od njih po 20 ovaca; svaki od njih tačno zna svoju imovinu. Onaj koji ubire zekat uzet će od jednog, a onaj drugi isplatit će svome partneru vrijednost pola ovce.”

⁹⁵ Ovo je primjer spajanja razdvojene imovine.

tako da na svakog od njih dvojice spada samo po jedna ovca.”⁹⁶

Eš-Šafi kaže: “Ovo je, s jedne strane, obraćanje posjedniku, a s druge strane obraćanje onome koji ubire zekat: svakome od njih naređeno je da ne govori ništa o spajanju i razdvajanju radi zekata (kako bi se naplatilo više ili primilo manje zekata).”

Naime, posjednik se plaši da iznos zekata za njega bude visok, pa razdvoji ili spoji imetak da bi iznos zekata bio manji. Onaj pak koji ubire zekat, plaši se da bi iznos zekata mogao biti mali, pa spoji ili razdvoji imetak da bi iznos zekata bio veći.⁹⁷ Riječi iz bojazni (namjere) da iznos zekata bude veći ili manji podrazumijevaju i povećanje i smanjenje iznosa zekata, pa se one podjednako odnose i na onoga ko je obavezan izdvojiti zekat i na onoga koji ga ubire.

Hanefije smatraju da je u hadisu zabrana onima koji ubiru zekat da razdvajaju imovinu jednog čovjeka koja bi obavezno prouzrokovala povećanje iznosa zekata, kao naprimjer čovjek koji posjeduje 120 ovaca, pa mu onaj ko ubire zekat to stado razdvoji na tri dijela, po 40 ovaca, da bi mu uzeo tri ovce na ime zekata; ili, naprimjer, da pripoji imovinu jednog imovini drugog čovjeka, jer bi pripajanje značilo povećanje iznosa zekata. Naprimjer, jedan čovjek posjeduje 101 ovcu, a drugi isto toliko, pa onaj koji ubire zekat spoji oba stada da bi, na ime zekata, uzeo tri ovce, a trebao je (prije spajanja) uzeti dvije ovce.

Da li partnerstvo ima utjecaja

Hanefije smatraju da partnerstvo nema utjecaja, bez obzira na to da li se radi o zajedničkom ili o razdvojenom posjedu.⁹⁸ Nema zekata u zajedničkoj imovini, osim u slučaju da imovina svakog partnera pojedinačno dostiže nisab, jer, u osnovi, a u tome su svi saglasni, zekat se računa samo u imovini koja je u posjedu jedne osobe.

⁹⁶ Ovo je primjer razdvajanja spojene imovine.

⁹⁷ Kao, naprimjer, da dvojica partnera imaju po 40 ovaca, pa onaj koji ubire zekat razdvoji stado da bi od njih uzeo dvije ovce, a kao partneri trebali su dati jednu ovcu, ili da, naprimjer, čovjek posjeduje 20 ovaca, a i drugi isto toliko, pa onaj koji ubire zekat spoji oba stada da bi na ime zekata uzeo jednu ovcu, a, odvojeno, nijedan od njih dvojice nije dužan izdvojiti zekat.

⁹⁸ To znači da se posjed svakog partnera razlikuje, ali su zajedno na ispaši, naprimjer.

Malikije kažu da su zajednička stada kao posjed jedne osobe kada je u pitanju izdvajanje zekata i tu partnerstvo nema utjecaja, osim da imovina svakog partnera dostiže nisab, a pod uvjetom da je jedan čoban, jedan rasplod, jedno mjesto boravka i da postoji namjera o partnerstvu te da imovina svakog partnera bude označena i drukčija od imovine drugog; u protivnom, oni se smatraju zajedničkim vlasnicima (partnerima), i ukoliko su obojica od onih koji su obavezni davati zekat. Partnerstvo ima utjecaja samo u stadima.

Ono što se uzima od imovine procentualno se raspodjeljuje na partnere (prema procentu vlasništva). Ukoliko jedan od partnera posjeduje imovinu koja nije sastavljena, i ona se uvrštava u sastavljenu imovinu.

Šafije smatraju da svaka imovina od dva partnera ima utjecaja na zekat, tako što imovina dvije ili više osoba postaje kao jedna imovina, a, potom, to može imati utjecaja u obavezi davanja zekata na način da nekada uveća, a nekada umanja iznos zekata.

Evo primjera:

Dvojica ljudi posjeduju po 20 ovaca, pa ako je to kao jedna imovina, obavezno je, na ime zekata, izdvojiti jednu ovcu, a ukoliko je imovina razdvojena, onda nema davanja zekata.

Ako bi se spojila dva stada od po 101 ovce, svaki od dvojice vlasnika bio bi obavezan izdvojiti ovcu i po na ime zekata, a ako bi se razdvojili, svaki od njih bio bi dužan izdvojiti samo po jednu ovcu.

Ako bi se spojila tri stada od po 40 ovaca, sva tri vlasnika bila bi dužna izdvojiti jednu ovcu na ime zekata, tj. po trećinu ovce za svakog od njih. Ukoliko bi se pak razdvojili, svaki bi bio dužan izdvojiti po jednu ovcu.

Za ovo šafije uvjetuju:

1. da partneri budu od onih koji potpadaju pod obavezu davanja zekata;
2. da spojena imovina bude u iznosu nisaba;

3. da ta imovina pregodini;

4. da se imovina jednog ne razdvaja od imovine drugog suvlasnika u mjestu prenočišta, mjestu ispaše, mjestu napajanja, da je isti čoban i mjesto muže;

5. da bude i jedan rasplod ukoliko su stada iste vrste.

Stav šafija zastupa i Ahmed, s tim da on utjecaj partnerstva ograničava na stada, a ne i na ostalu imovinu.

ZEKAT NA ZAKOPANO BLAGO (RIKAZ) I RUDE

Značenje riječi rikaz

Ova riječ izvedena je od glagola *rekeze/jerkizu* koji znači: biti skriven. Od tog glagola jeste i riječ u ovom kur'anskom ajetu:

﴿أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكَاظًا﴾

“Da li i najslabiji glas njihov čuješ?”⁹⁹

U ovom kontekstu, ova riječ označava ono što je zakopano u vrijeme džahilijeta.¹⁰⁰

Malik veli: Ono u čemu nema razlike među nama i ono što sam čuo od učenjaka da kažu jeste da je rikaz ono što je zakopano još u vrijeme džahilijeta, ono što se nađe bez ulaganja sredstava, ono na šta se ne potroše posebna sredstva, niti uloži veliki trud.

Ono što se iskopava uz ulaganje sredstava i velikim radovima, pa se nekada nešto pronade, a nekada ne – to se ne smatra blagom (rikaz).

Ebu Hanifa kaže: Rikaz je naziv za ono što je pohranio Stvoritelj ili stvorenje.

⁹⁹ Merjem, 98.

¹⁰⁰ Tj. ono što je zakopano od blaga još u predislamskom periodu, a prepoznaje se po njihovim ispisanim imenima, po njihovim ugraviranim slikama i tome slično. Ako se na tome primijeti znak islama, to se smatra nađenom stvari (*lekata*), a ne blagom; a isto važi i u slučaju da se ne može prepoznati da li je to iz predislamskog ili islamskog perioda.

Rude i uvjeti pod kojima se iz njih izdvaja zekat

Riječ ma'din (rude) izvedena je iz glagola adene/ja'dinu što znači boraviti u mjestu. Od tog glagola jeste i riječ spomenuta u kur'anskom ajetu: džennati adn, jer se radi o vječnom boravištu.

Među učenjacima postoje različita mišljenja u vezi s rudama iz kojih je obavezno izdvojiti zekat.

Imam Ahmed smatra da se u to ubraja sve ono što je izvađeno iz zemlje, a što se našlo u njoj i nije od njezine vrste, a ima vrijednost, kao naprimjer: zlato, srebro, željezo, bakar, olovo, safir, krizolit, smaragd, tirkiz, biljur, kameol, surma, arsen, katran, nafta, sumpor, galica i tome slično.

Da bi se iz rude izdvojio zekat, uvjetuje se nisab u samoj rudi ili u njezinoj vrijednosti.

Ebu Hanifa smatra da se obaveza davanja zekata odnosi na sve ono što se da oblikovati i što se rastapa vatrom, kao, naprimjer: zlato, srebro, željezo, bakar i sl. Ono što je u tečnom stanju, kao, naprimjer, katran, ili što je u čvrstom stanju i ne da se rastopiti vatrom, kao, naprimjer, safir – obaveza davanja zekata ne odnosi se na to i za te rude ne uvjetuje se nisab nego se obavezno izdvaja petina bez obzira na količinu.

Malik i Eš-Šafi ograničavaju obavezu davanja zekata na ono što se izvadi iz zemlje od zlata i srebra, i uvjetuju, kao i Ahmed, da nisab zlata dostigne 20 miskala, a srebra – 200 dirhema. Obojica smatraju da se u ovom zekatu ne računa godina, nego se izdvaja u momentu kada se tako nešto nađe, kao i kod poljoprivrednih proizvoda. Trojica imama smatraju da se iz ovoga izdvaja četvrtina desetine (2,5%), a u fondove zekata, dok Ebu Hanifa smatra da se on izdvaja u fond plijena.

Šerijatskopravno utemeljenje zekata na blago i rude

Obaveza davanja zekata na blago i rude temelji se na hadisu koji bilježi skupina sakupljača

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْعَجْمَاءُ جَرْحُهَا

جُبَارٌ وَالْبُرُّ جُبَارٌ وَالْمَعْدُنُ جُبَارٌ وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Onaj koga povrijedi ili ubije životinja nema pravo na krvarinu, kako on, tako ni njegova porodica, a isto je i s onim ko upadne u bunar, ili strada u rudniku, ali onaj ko nađe zakopano blago dužan je izdvojiti petinu.”

Ibn el-Munzir kaže: “Ne znamo nikoga ko se suprotstavlja ovom hadisu, osim Hasana, koji pravi razliku između onoga što se nađe u neprijateljskoj zemlji i u zemlji Arapa: iz onoga što se nađe u neprijateljskoj zemlji izdvaja se petina, a iz onoga što se nađe u zemlji Arapa izdvaja se zekat.”

Ibn el-Kajjim veli: “Za Poslanikove, s.a.v.s., riječi: ‘Strada u rudniku’ postoje dva tumačenja:

a) kad čovjek iznajmi nekoga da mu iskopava rudu, pa na njega padne nešto i ubije ga, u tom slučaju nema prava na krvarinu. Ovo tumačenje podržava činjenica da je uz spomenute riječi rečeno i: ‘... a isto je i s onim koji upadne u bunar’ i riječi: ‘... onaj koga povrijedi ili ubije životinja nema pravo na krvarinu.’;

b) iz toga se ne izdvaja zekat, a ovo tumačenje podržava činjenica da se uz spomenute riječi navodi: ‘... onaj koji nađe zakopano blago dužan je izdvojiti petinu’, tako da je napravljena razlika između rude i blaga: iz blaga se izdvaja petina na ime zekata, jer to je stečena imovina bez ulaganja i napora; petina nije obavezna kada su u pitanju rude, jer takva imovina stječe se investiranjem i ulaganjem napora da bi se izvadila.”

Svojstvo blaga na koje se odnosi obaveza davanja zekata

Blago koje podliježe obavezi davanja petine jeste sve ono što se smatra imovinom, kao naprimjer: zlato, srebro, željezo, olovo, bronza, posuđe i tome slično.

Ovo je mišljenje hanefija, hanbelija, Ishaka, Ibn el-Munzira, u jednom predanju Malika, i jedno od dva mišljenja Eš-Šafije. On ima i drukčiji stav pa kaže da je davanje petina obavezno samo u onome što predstavlja vrijednost, kao što su, naprimjer, zlato i srebro.

Mjesto na kojem se pronađe blago

To se može ovako razvrstati:

1. da se pronađe na pustoj i neplodnoj zemlji ili na zemlji koja nema vlasnika, pa makar to bilo i na površini zemlje, ili na putu kojim se ne hodi, ili u napuštenom selu – iz toga se izdvaja petina, prema jedinstvenom mišljenju, a preostale četiri petine ostaju onome ko je pronašao.

عَنْ عُمَرُو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: سُلِّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ
الْلَقْطَةِ فَقَالَ: مَا كَانَ فِي طَرِيقٍ مَاتِيٍّ أَوْ قَرْيَةٍ غَامِرَةٍ فَعَرَفْتُهَا سَنَةً فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا
فَلَّكَ وَمَا لَمْ يَكُنْ فِي طَرِيقٍ مَاتِيٍّ وَلَا قَرْيَةٍ غَامِرَةٍ فَبِهِ فِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ.

Prenosi se od Amra ibn Šuajba, on od svoga oca, a on od svoga djeda da je rekao: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan je o nađenoj stvari, pa je odgovorio: ‘Ono što bude na putu kojim se hodi, ili u naseljenom mjestu, razglašavaj to jednu godinu. Ako se pojavi vlasnik, to njemu pripada, a u protivnom, pripada tebi.’¹⁰¹ Ono što ne bude na putu kojim se hodi ili u naseljenom mjestu – iz toga i iz pronađenog blaga izdvaja se petina”¹⁰²;

2. da čovjek pronađe blago u imovini koja je došla u njegovo vlasništvo – to pripada njemu, jer blago je pohranjeno u zemlji koja nije više u posjedu prodavača; to blago postaje vlasništvo (kupca) kada ga primijeti (nađe), i tako spada u dozvoljene stvari, kao što su trava, drva, ulov koji nađe na tuđoj zemlji – on ima najviše prava na to, izuzev ako prodavač ustvrdi da je to njegovo, njegova se riječ priznaje jer je zemlja bila u njegovom posjedu. Ukoliko ovaj ne ustvrdi tako, onda blago pripada onome ko ga je našao. Ovo je stav Ebu Jusufa i najispravnije mišljenje u hanbelijskom mezhebu.

Eš-Šafi kaže: “Blago pripada prethodnom vlasniku, ako potvrdi da je njegovo, a ako ne, onda vlasniku prije njega, i tako dok ne dođe do prvog vlasnika.”

¹⁰¹ Tj. ukoliko nije poznat vlasnik nadene stvari, ona pripada onome ko ju je našao, ukoliko je siromašan, a ako ne, onda će to udijeliti kao sadaku.

¹⁰² Bilježi En-Nesai.

Ukoliko čovjek naslijedi kuću, onda se i nađeno blago tretira kao nasljedstvo, ukoliko se svi nasljednici slože da to nije bilo vlasništvo onoga ko im je ostavio nasljedstvo. U protivnom, to je vlasništvo prvog vlasnika, a ukoliko on nije poznat, onda se to smatra kao zagubljena imovina čiji vlasnik nije poznat.

Ebu Hanifa i Muhammed kažu da to pripada prvom vlasniku zemlje ili njegovim nasljednicima, ukoliko je on poznat, a u protivnom, polaže se u državnu kasu;

3. da čovjek pronađe blago u zemlji muslimana ili u zemlji zimmije; u tom slučaju, to pripada vlasniku posjeda. To je mišljenje Ebu Hanife i Muhammeda i, u jednom predanju, mišljenje Ahmeda. Od Ahmeda se prenosi i da to pripada onome ko ga je našao, a to je mišljenje i Hasana ibn Saliha i Ebu Sevra, a Ebu Jusuf smatra ga poželjnim s obzirom na činjenicu (o čemu je ranije bilo govora) da se skriveno blago ne stječe stjecanjem vlasništva zemlje na kojoj se nalazi, osim u slučaju da vlasnik ustvrdi da je to njegovo, i tada je njegova tvrdnja mjerodavna, s obzirom na to da je to pod njegovim nadzorom, a to ide zajedno s vlasništvom; ukoliko taj ne ustvrdi da je to njegovo, onda pripada onome ko ga je našao. Eš-Šafi kaže da to pripada vlasniku, ukoliko on to potvrdi, u protivnom, pripada prvom vlasniku.

Obavezni dio u blagu

Već smo kazali da je rikaz ono što je zakopano u vrijeme džahilijeta, a iz toga je obavezno izdvojiti petinu; preostale četiri petine pripadaju najstarijem vlasniku zemlje, ukoliko je on poznat; ako je on umro, onda njegovim nasljednicima, ukoliko su poznati; u protivnom, polažu se u državnu kasu. Ovo je stav Ebu Hanife, Malika, Eš-Šafija i Muhammeda.

Ahmed i Ebu Jusuf kažu da to pripada onome ko ga je pronašao, ukoliko se vlasnik zemlje ne poziva na njegovo vlasništvo, a ako vlasnik zemlje tvrdi da je to njegovo, onda je njegova riječ mjerodavna, prema jedinstvenom mišljenju učenjaka.

Davanje petine jeste obavezno bez obzira na količinu i bez obzira na to da li dostiže nisab ili ne – to je mišljenje Ebu Hanife, Ahmeda i, prema ispravnijem predanju, mišljenje Malika. Mišljenje Eš-Šafija u novom mezhebu jeste da se nisab uzima u obzir.

Niko od učenjaka ne uvjetuje pregodinjenje.

Na koga pada obaveza davanja petine

Prema mišljenju većine učenjaka, davanje petine obavezno je za onoga ko nađe blago, bio on musliman, zimmija, odrasli, dijete, pametan ili lud, s tim da je skrbnik djeteta i lude osobe obavezan na sebe preuzeti izdvajanje umjesto njih.

Ibn el-Munzir kaže: “Svi učenjaci od kojih smo učili i pamtili slažu se u tome da je davanje petine obaveza za zimmiju koji nađe blago.”

To je mišljenje Malika, učenjaka Medine, Es-Sevrija, El-Evzaija, učenjaka Iraka, učenjaka racionalista i drugih.

Eš-Šafi kaže: “Davanje petina obavezno je samo za one kojima je obavezno davanje zekata, jer se radi o zekatu.”

Fondovi u koje se raspoređuje petina

Eš-Šafi smatra da se petina raspoređuje u fondove zekata.

Bišr el-Has’ami prenosi od nekog čovjeka iz svoga plemena da je rekao: “Do ruku mi je došao ćup dirhema iz jedne stare kuće prilikom ubiranja poreza u plemenu Bišr. U ćupu je bilo četiri hiljade dirhema. Uzeo sam to i odnio Aliji, r.a., a on mi je rekao: ‘Raspodijeli to na pet petina!’ Tako sam i uradio, a on je uzeo jednu petinu i meni dodijelio preostale četiri petine. Kada sam se udaljio, pozvao me i upitao: ‘Ima li među tvojim komšijama siromašnih i bijednika?’ Odgovorio sam da ima, a on je rekao: ‘Uzmi to i podijeli među njima!’”¹⁰³

Ebu Hanifa, Malik i Ahmed smatraju da se petina raspoređuje u fond plijena, prema predanju Eš-Ša’bija u kojem se spominje neki čovjek koji je našao hiljadu dinara zakopanih izvan Medine. Donio ih je hazreti

¹⁰³ Prenose Ahmed i El-Bejheki.

Omeru, r.a., a on je iz toga uzeo petinu (200 dinara) i ostalo vratio tom čovjeku. Potom, Omer je raspodijelio one dvije stotine među prisutnim muslimanima; ostalo je još nešto viška pa je potražio čovjeka koji je donio dinare i rekao mu: "Uzmi ove dinare! Tvoji su!"

U djelu *El-Mugni* stoji: "Da se radilo o zekatu, onda bi raspodijelio novac onima kojima pripada zekat i ne bi višak vratio onome ko je našao novac, jer, i zimmija je obavezan tome, a nije mu obavezno davanje zekata."

ZEKAT NA ONO ŠTO SE IZVADI IZ MORA

Većina učenjaka smatra da nema zekata u svemu onome što se izvadi iz mora, kao, naprimjer: biser, merdžan, krizolit, amber, riba i drugo. Jedino, u jednom od dva predanja od Ahmeda, spominje se obaveza davanja zekata ukoliko ono što se izvadi iz mora dostiže nisab. Isto mišljenje zastupa i Ebu Jusuf kada su u pitanju biser i amber.

Ibn Abbas, r.a., veli: "Na amber se ne daje zekat, jer to je ono što more izbacuje."

Džabir kaže: "Na amber se ne daje zekat; to je plijen koji pripada onome ko ga je našao."

Stečena imovina

Onaj koji stekne imovinu u kojoj se računa godina, a ne posjeduje drugu imovinu, pa ta imovina dostigne nisab; ili posjeduje drugu imovinu od iste vrste koja nije dostigla nisab, ali zajedno sa stečenom imovinom dostiže nisab – u tom slučaju, od tog momenta (dostizanja nisaba) počinje se računati godina za zekat, pa kada pregodini, iz te imovine obavezno je izdvojiti zekat.

Ako stečena imovina dostiže nisab, u tom slučaju postoje tri mogućnosti:

1. povećanje stečene imovine, kao što je, naprimjer trgovačka zarada, razmnožavanje stoke – to povećanje priključuje se osnovici kada je u pitanju godina (pregodinjenje) i izdvajanje zekata.

Naprimjer, ako čovjek posjeduje trgovačku robu ili stoku i ako to dostiže nisab, pa zaradi u trgovini, i stoka se razmnoži u toku godine, tada je obavezan izdvojiti zekat na sve: na osnovicu i na povećanje. U tome nema razlike među učenjacima;

2. ukoliko je stečena imovina od iste vrste imovine koju čovjek već posjeduje i koja dostiže nisab, ali ta stečena imovina nije došla kao rezultat povećanja imovine koju on već posjeduje, nego ju je, možda, kupio ili dobio kao poklon ili kao nasljedstvo, u tom slučaju Ebu Hanifa smatra da se ta stečena imovina pripaja nisabu već posjedovane imovine i za nju važi isto što važi i za već posjedovanu imovinu, kada je u pitanju godina i izdvajanje zekata; tj. zekat se izdvaja zajedno na stečenu imovinu i na osnovicu.

Eš-Šafi i Ahmed smatraju da se stečena imovina pripaja osnovici kada je u pitanju nisab, ali se za nju računa nova godina, bez obzira na to da li je osnovica u novcu ili u stoci, kao, naprimjer, da čovjek posjeduje 200 dirhema, pa u toku godine stekne drugih 200 dirhema, on će izdvojiti zekat na obje dvije stotine onda kada prođe jedna godina.

Kad je u pitanju stoka, Malik ima isto mišljenje kao i Ebu Hanifa, a u vezi s novcem, njegovo je mišljenje isto kao i mišljenje Eš-Šafija i Ahmeda;

3. Kad stečena imovina nije od one vrste imovine koju čovjek već posjeduje, u tom slučaju nema pripajanja kada je u pitanju godina niti kada je u pitanju nisab. Ukoliko stečena imovina dostiže nisab i kada pregodini, tada se iz nje izdvaja zekat, a ukoliko nema nisaba i ako nije pregodinila, onda nema zekata. Ovo je mišljenje većine učenjaka.

Obaveza zekata dug je vlasnika i ne odnosi se na konkretnu imovinu

Stav hanefija, Malika, u jednom predanju i Eš-Šafija i Ahmeda jeste da se obaveza davanja zekata odnosi na konkretnu imovinu.

Drugo mišljenje Eš-Šafije i Ahmeda jeste da se obaveza davanja zekata odnosi na vlasnika imovine, a ne na konkretnu imovinu.

Da bi razlika između ova dva stava bila jasnija, navest ćemo primjer: čovjek u svome posjedu ima 200 dirhema u toku dvije godine, a nije izdvojio zekat. Oni koji zastupaju mišljenje da se obaveza davanja zekata odnosi na konkretnu imovinu kažu da se zekat u tom slučaju izdvaja samo za jednu godinu, jer nakon prve godine imovina se umanjila ispod nisaba za onoliko koliko je bilo obavezno izdvojiti na ime zekata, tj. za pet dirhema.

Oni pak koji zastupaju drugo mišljenje (da se obaveza davanja zekata odnosi na vlasnika imovine) kažu da se na tih 200 dirhema dva puta izdvaja zekat, za svaku godinu zekat, jer zekat je obaveza koja se odnosi na vlasnika pa umanjenje nisaba u tom slučaju ne mijenja stvari.

Ibn Hazm daje prednost ovom drugom mišljenju, tj. da se obaveza davanja zekata odnosi na vlasnika imovine, obrazlažući to riječima: "Među učenjacima umeta, od našeg vremena pa sve do perioda Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nema razlike u tome da onaj ko je obavezan izdvojiti zekat iz raži, ječma, hurmi, srebra, zlata, deva, krupne ili sitne stoke, pa izdvoji obavezni zekat, ali ne iz tog konkretnog usjeva, niti iz tih hurmi, niti iz tog zlata, niti iz tog srebra, niti iz tih deva, niti iz tih krava, niti iz te sitne stoke – može tako postupiti i to mu neće biti ni pokušeno; svejedno je da li je izdvojio zekat iz te konkretne imovine ili iz neke druge imovine koju posjeduje, ili iz imovine koju je kupio, ili iz imovine koju je dobio na poklon, ili iz imovine koju je posudio. Prema tome, zasigurno je da se obaveza davanja zekata odnosi na vlasnika imovine, a ne na konkretnu imovinu, jer da se odnosi na konkretnu imovinu, onda čovjeku ne bi bilo dozvoljeno, u bilo kojem slučaju, izdvojiti zekat iz druge imovine, a u tome bi ga trebalo i spriječiti kao što se sprečava i onaj koji ima suvlasnika u nekoj imovini da svome suvlasniku daje neku

drugu imovinu, a ne onu u kojoj je s njim u suvlasničkim odnosima; to može samo uz obostranu saglasnost i u obliku kupoprodaje.”

Također, kada bi se obaveza davanja zekata odnosila na konkretnu imovinu, to bi se moglo svesti samo u dva oblika:

- a) da obaveza davanja zekata bude u svakom dijelu te imovine;
- b) da bude u jednom dijelu imovine, ali ne konkretne.

Ako bi obaveza davanja zekata bila u svakom dijelu imovine, onda bi čovjeku bilo zabranjeno prodati makar i jedno grlo ili jedno zrno od te imovine, jer oni kojima pripada zekat suvlasnici su u tom dijelu imovine, a također, iz istog razloga, bilo bi mu zabranjeno da jede iz te imovine, a to nije ispravno, prema jedinstvenom mišljenju. Također, čovjek bi bio obavezan izdvojiti ovcu, ali samo u odgovarajućoj vrijednosti od onoga što je ostalo, kao što se obavezno čini u suvlasničkim odnosima.

Ako bi se zekat izdvajao, ali iz neke druge imovine, to ne bi bilo ispravno i obavezno bi značilo isto to podjednako, jer čovjek ne zna, možda proda ili pojede ono u čemu pravo imaju oni kojima pripada zekat.

Prema tome, zasigurno je ispravno ono što smo kazali.

Ako se ustanovi da se zekat mora dati, a imetak propadne prije izdvajanja

Ako se utvrdi da se zekat mora dati na neki imetak, tako što mu prođe godina, ili dođe vrijeme žetve, odnosno berbe, i to propadne prije davanja zekata, ili jedan dio bude uništen, čovjek će i pored toga morati dati cijeli zekat, bez obzira na to da li je imetak propao zbog njegove nepažnje ili ne.

To znači da je zekat obavezan isplatiti, i ovo je stav Ibn Hazma i zvanični stav mezheba imama Ahmeda.

Ebu Hanifa smatra da ako čovjeku sav imetak propadne, ne zbog njegovog nemara, on nije dužan davati zekat, a ako izgubi dio imetka, neće morati davati zekat na taj dio, jer je zekat vezan za taj imetak. Međutim, ako imetak propadne njegovom nepažnjom, zekat će morati dati.

Eš-Šafi, Hasan ibn Salih, Ishak, Ebu Sevr i Ibn el-Munzir kažu: “Ako nisab propadne prije nego što čovjek mogne udijeliti zekat, nije obavezan dati zekat na to. Međutim, ako nisab propadne, a čovjek je mogao dati zekat, s njega ne spada obaveza davanja zekata.”

Ibn Kudama preferira ovo drugo mišljenje govoreći: “Ispravno je, ako Bog da, da obaveza davanja zekata prestaje propadanjem imetka, pod uvjetom da on nije bio nemaran u izdvajanju, jer je davanje zekata vid humanosti, i nije ga obavezno izdvajati u slučaju neposjedovanja imetka i siromaštva obveznika.”

Značenje riječi *tefrit* (nemar, nehaj) jeste da čovjek bude u mogućnosti izdvojiti zekat, ali to ne učini. Međutim, ako ne bude u mogućnosti izdvojiti zekat, onda se za njega ne može reći da je bio nemaran, svejedno da li se radilo o nepostojanju onoga ko bi primio zekat, ili o nemogućnosti dolaska do imetka, ili mu treba vremena da obavi potrebnu kupovinu vezanu za izdvajanje zekata, itd.

Ako kažemo da vlasnik mora izdvojiti zekat i nakon propadanja imetka, to važi samo ako on to može izvršiti, a ako ne mogne, sačekat će se dok ne bude u boljoj mogućnosti, kako mu ne bi naškodili. Ako je u slučaju duga prema ljudima neophodno čovjeku dati dovoljno vremena za to izmirenje, onda je to kod zekata još preče, jer je zekat Allahov hak.

Ako čovjek izdvoji zekat, ali on propadne prije nego što ga preda

Ako čovjek odredi koji će novac izdvojiti kao zekat, te se sav ili jedan dio tog novca zagubi, morat će ponovo izdvojiti taj novac kako bi ga predao onima koji ga zaslužuju.

Ibn Hazm veli: “Prenijeli smo od Ibn Ebu Šejbe, od Hafsa ibn Gijasa, Džerira, El-Mu'temira ibn Sulejmana et-Tejmijja, Zejda ibn el-Hubaba, Abdulvehhaba ibn Ataa. Hafs je kazao da prenosi od Hišama ibn Hassana, od Hasana Basrija. Džerir prenosi od El-Mugire i njegovih učenika. El-Mu'temir prenosi od Ma'mera, od Hammada. Zejd prenosi od Šu'be, od El-Hakema. Abdulvehhab prenosi od Ibn Ebu Arube,

od Hammada od Ibrahima En-Nehaija. Svi se oni slažu da onaj čiji se zekat zagubi, a prethodno ga je odvojio, time se neće osloboditi obaveze zekata, već će ga morati izdvojiti ponovo. Zabilježili smo i stav Ataa, koji smatra da onaj kome je nestao novac namijenjen za zekat nije obavezan ponovo davati zekat.”

Kašnjenje s izdvajanjem zekata neće poništiti obavezu njegovog davanja

Ako prođe nekoliko godina, a čovjek ne izdvoji propisani zekat, obavezan je izdvojiti zekat za sve te godine, bez obzira na to je li znao da je zekat obavezan ili nije, ili da li živi u islamskoj državi ili ne.¹⁰⁴

Ibn el-Munzir veli: “Ako razbojnici napadnu neko naselje koje godinama nije izdvajalo zekat, a potom dođe ovlaštena osoba da ga potražuje, uzet će zekat za sve protekle godine. Ovo je stav Malika, Eš-Šafija i Ebu Sevra.

Izdvajanje vrijednosti umjesto u naturi

Nije dozvoljeno plaćati vrijednost određenog imetka, već se mora dati u naturi, osim ako ne budemo imali tu vrstu koju trebamo izdvojiti. Zato što je zekat ibadet, a ibadet nije dozvoljeno obavljati drukčije osim na već propisan šerijatski način, i zato da bi siromasi imali udjela u imecima bogataša.

عَنْ مُعَاذٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: خُذِ الْحَبَّ مِنَ الْحَبِّ وَالشَّاءَ
مِنَ الْغَنَمِ وَالْبَعِيرَ مِنَ الْإِبِلِ وَالْبَقَرَةَ مِنَ الْبَقَرِ.

Muaz kaže da ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., poslao u Jemen, rekavši mu: “Od plodova uzimaj plodove, od brava uzmi ovce, od deva uzmi deve i od krava uzmi krave.”¹⁰⁵

¹⁰⁴ Ovo je stav imama Eš-Šafija.

¹⁰⁵ Bilježe ga: Ebu Davud, Ibn Madža, El-Bejheki i El-Hakim. U nizu prenosilaca ovog hadisa postoji prekid, jer Ata nije čuo od Muaza.

Eš-Ševkani veli: “Ispravno je mišljenje da se zekat daje u naturi i nije dozvoljeno odstupati i davati ga prema vrijednosti, osim ako postoji opravdan razlog (*uẓr*).”

Ebu Hanifa dozvolio je izdvajanje u vrijednosti (novcu), bez obzira na to da li mogao izdvojiti u naturi ili ne, jer je zekat pravo siromaha, i nema razlike da li se dao novac ili dio imetka. El-Buhari bilježi kao mu'llak predanje u aktivnoj formi da je Muaz stanovnicima Jemena rekao: “Za zekat mi donesite odjeću umjesto pšenice i kukuruza, to vam je lakše.”¹⁰⁶

Također je ashabima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u Medini bilo dozvoljeno birati (između vrijednosti i nature).

ZEKAT NA ZAJEDNIČKI IMETAK

Ako određeni imetak posjeduju dva ili više vlasnika, niti jedan od njih neće davati zekat dok ne budu svi imali cijeli nisab.¹⁰⁷ Ovo je stav većine islamskih učenjaka, pod uvjetom da se ne radi o zajedničkom vlasništvu nad životinjama, gdje su se učenjaci, kao što smo spomenuli ranije, razili.

Izbjegavanje davanja zekata

Malik, Ahmed, El-Evzai, Ishak i Ebu Ubejd smatraju da onaj ko posjeduje nisab bilo kojeg imetka, te ga proda prije isteka havla,¹⁰⁸ ili ga nekom pokloni, ili uništi dio tog imetka kako ne bi izdvojio zekat, neće izbjeći obavezu davanja zekata. Uzet će mu se zekat prije isteka godine, havla, ako bude to radio neposredno prije nego što bude obavezan izdvajati zekat. Međutim, ako to uradi početkom godine, neće biti dužan izdvojiti zekat, jer se taj postupak ne smatra bježanjem od zekata.

¹⁰⁶ Bilježi El-Buhari.

¹⁰⁷ Nisab je određena količina imovine utvrđena na osnovu šerijatskih izvora, a što je osnova za davanje zekata. (Prim. prev.)

¹⁰⁸ *Havl* je lunarna godina.

Ebu Hanifa i Eš-Šafi smatraju da nije obavezan izdvajati zekat, jer mu je nisab manjkav prije isteka godine, a zbog izbjegavanja zekata bit će grešan prema Allahu, dž.š.

Zastupnici prvog mišljenja (koji kažu da neće izbjeći zekat) kao dokaz uzimaju:

- ajet:

﴿إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ * وَلَا يَسْتُونَ * فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ * فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ﴾

“Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano ujutro obrati, a nisu rekli: ‘Ako Bog da!’ I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća i ona osvanu opustošena.”¹⁰⁹

Allah ih je kaznio zato što su izbjegavali davati sadaku;

- zato što je htio izbjeći pravo siromaha, što mu se neće uvažiti, kao što je slučaj s onim ko na smrtnoj postelji supruzi da razvod braka;

- jer je imao lošu namjeru, te mudrost nalaže da bude kažnjen suprotnim od njegove namjere, kao kad bi nasljednik, da bi brže naslijedio imetak, ubio onoga koga nasljeđuje. Zakonodavac ga kažnjava time što neće dobiti ništa.

KOME SE DAJE ZEKAT

Na zekat ima pravo osam kategorija ljudi koje je Allah, dž.š., nabrojao u ajetu:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

“Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga skupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i

¹⁰⁹ El-Kalem, 17-21.

prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku namjerniku.
Allah je odredio tako! – A Allah sve zna i mudar je.”¹¹⁰

عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصَّدَائِي قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَايَعْتُهُ، فَأَتَى رَجُلٌ فَقَالَ: أَعْطِنِي مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَرْضَ بِحُكْمِ نَبِيِّ وَلَا غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى حَكَمَ فِيهَا هُوَ، فَجَزَّأَهَا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاءٍ، فَإِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أُعْطِيْتُكَ!

Zijad ibn el-Haris es-Sudai veli: “Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da mu dam prisegu (*bej'a*), pa je došao neki čovjek i rekao mu: ‘Udijeli mi od zekata!’ Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je: ‘Allah, doista, nije dopustio Vjerovjesniku niti bilo kome drugom da presudi kome pripada zekat, već je to On učinio podijelivši korisnike zekata u osam kategorija. Ako pripadaš bilo kojoj od njih, ja ću ti udijeliti zekat.’”¹¹¹

Ovdje ćemo detaljno pojasniti tih osam kategorija.

1. / 2. Siromasi i nevoljnici

To su oni koji nemaju osnovne životne potrebe, a s druge su strane bogati, koji mogu podmirivati svoje osnovne potrebe. Već smo spomenuli da se bogatim smatra svako onaj ko posjeduje imetak preko njegovih osnovnih potreba i potreba njegove djece, kao što su hrana, piće, odjeća, stanovanje, prijevozno sredstvo, mašine ili alatke kojima privređuje i slične stvari koje su neophodne. Svako ko ne dostiže ovaj nivo siromašan je i zaslužuje zekat.

U hadisu koji Muaz prenosi stoji:

تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ إِلَى فُقَرَائِهِمْ . . .

“...uzet će se od njihovih bogataša i dostaviti njihovim siromasima...”

Znači, onaj od koga se zekat uzima jeste bogataš čiji imetak doseže nisab, a daje se svakom ko to ne posjeduje.

¹¹⁰ Et-Tevba, 60.

¹¹¹ Bilježi ga Ebu Davud. U nizu prenosilaca ovog hadisa nalazi se Abdurrahman el-Efriki, koji spada u kritikovane ravije.

Nema razlike između siromaha i nevoljnika o pitanju potrebe i siromaštva i o pitanju njihovog prava na zekat. U ajetu su spomenuti skupa, uz upotrebu veznika koji ukazuje na različitost, i to nije kontradiktorno onome što smo kazali, jer su nevoljnici vrsta siromaha, i imaju posebno svojstvo, što je dovoljno za različitost.

U jednom hadisu stoji da su nevoljnici (*mesakin*) ustvari siromasi koji se suzdržavaju od prosjačenja, a ljudi se ne osvrću na njihove potrebe. Zbog toga su u ajetu i spomenuti, jer se ljudi ne osvrću na njih zato što su dostojanstveni.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي تَرُدُّهُ التَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَا اللَّقْمَةُ وَاللَّقْمَتَانِ، إِنَّمَا الْمِسْكِينُ الَّذِي يَعْجَفُ. اقْرَأُوا إِنَّ شِئْئَكُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا ﴿﴾

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Nije nevoljnik, miskin, onaj koga od traženja odvрати jedna ili dvije datule, ili jedan ili dva zalogaja. Nevoljnik je onaj koji se usteže (od prošenja). Proučite, ako želite, ajet: ‘... oni proseći ne dodijavaju ljudima.’”¹¹²

U drugoj verziji stoji:

لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللَّقْمَةُ وَاللَّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَكِنَّ الْمِسْكِينَ الَّذِي لَا يَجِدُ غِنًى يُغْنِيهِ وَلَا يُفْطِنُ لَهُ فَيَصَدَّقَ عَلَيْهِ وَلَا يَقُومَ فَيَسْأَلَ النَّاسَ.

“Nije nevoljnik onaj koji ide od čovjeka do čovjeka i koga zadovolji i odvрати od traženja jedan ili dva zalogaja, ili jedna ili dvije datule. Nevoljnik je onaj koji nema bogatstva koje bi mu bilo dovoljno, kao takvog ne primjećuju da bi mu udijelili milostinju, a on sam ne ustaje da prosi.”¹¹³

¹¹² El-Bekara, 273.

¹¹³ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Količina zekata koja se izdvaja siromahu

Jedna od svrha davanja zekata jeste ispomoć siromaha i podmirenje njegovih potreba. Zato, dat će mu se od zekata onoliko koliko mu je dovoljno da trajno iziđe iz siromaštva. To se razlikuje od čovjeka do čovjeka i od situacije do situacije.

Omer, r.a., rekao je: “Kad udjeljujete, onda i zadovoljite”, tj. davanjem zekata.

Kadija Abdulvehhab veli: “Malik nije precizno kazao kakav treba siromah biti, već je rekao da se udjeljuje onom ko ima stan, slugu i prijevozno sredstvo, koji su mu neophodni za život.”

U hadisu stoji da je siromahu dozvoljeno prositi dok ne stekne osnovne životne potrebe i bude neovisan tokom svog života.

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُحَارِقٍ الْهَلَالِيِّ قَالَ: تَحَمَّلْتُ حَمَالَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْأَلُهُ فِيهَا، فَقَالَ: أَقِمْ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ فَنَأْمُرُكَ بِهَا. ثُمَّ قَالَ: يَا قَبِيصَةُ، إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلَّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةً: رَجُلٍ تَحْمِلُ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكَ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ جَانِحَةٌ اجْتَاكَتْ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ أَوْ قَالَ سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةً مِنْ ذَوِي الْحِجَابِ مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلَانًا فَاقَةٌ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ أَوْ قَالَ سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ، فَمَا سِوَاهُنَّ الْمَسْأَلَةُ يَا قَبِيصَةُ فَسُحَّتْ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتًا.

Kabisa ibn Muharik el-Hilali veli: “S ciljem izmirenja ljudi preuzeo sam dug, te sam otišao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., tražeći od njega pomoć. On reče: ‘Sačekaj dok nam dođu sredstva od zekata, pa ćemo ti dati dio.’ Potom je nastavio: ‘Kabisa, zaista, prosjačenje nije dozvoljeno osim trojici ljudi: čovjeku koji je, s ciljem izmirenja ljudi, preuzeo dug. Njemu je dozvoljeno tražiti dok ne izmiri dug, a onda će prestati. Zatim, čovjeku kojem je neka nesreća uništila imetak. Dozvoljeno mu je tražiti dok ne osigura osnovna sredstva za život. I na kraju, čovjeku koga je zadesila neimaština, a posvjedoče mu trojica uglednih sunarodnjaka.

Dozvoljeno mu je tražiti dok ne podmiri osnovne životne potrebe. O Kabisa, ne traži se osim u ovim slučajevima, jer je to haram.”¹¹⁴

Da li se zekat može dati sposobnoj osobi koja zarađuje

Čovjek koji zarađuje nema pravo na zekat, isto kao ni bogataš.

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيٍّ الْخِيارِ قَالَ: أَخْبَرَنِي رَجُلَانِ أَتَيَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُجَّةِ الْوُدَّاعِ وَهُوَ يَقْسِمُ الصَّدَقَةَ فَسَأَلَاهُ مِنْهَا، فَرَفَعَ فِينَا الْبَصَرَ وَخَفَضَهُ فَرَأَانَا جُلْدَيْنِ فَقَالَ: إِنْ شِئْتُمَا أُعْطِيْتُكُمَا، وَلَا حَظَّ فِيهَا لِعَنِيٍّ وَلَا لِقَوِيٍّ مَكْثَبٍ.

Ubejdullah ibn Adij el-Hijar veli: “Pričali su mi dvojica ljudi da su na Oproštajnom hadžu došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dok je on dijelio zekat: ‘Zatražili smo da i nama udijeli, pa nas on pogleda od glave do pete. Kad je vidio da smo sposobni, on nam reče: ‘Ako želite, dat ću vam, ali na zekat nema pravo bogataš, niti sposoban čovjek koji zarađuje!’”¹¹⁵

El-Hattabi veli: “Ovaj je hadis jasan dokaz da ako ne znamo da je čovjek bogat, smatrat ćemo ga (kad se dodjeljuje zekat) kao siromaha. Također, u hadisu je dokaz da vanjski izgled, tj. snaga i sposobnost ne sprečavaju čovjeka da dobije zekat, sve dok ne bude zarađivao, jer se dešava da je čovjek fizički jak, ali nema ruke, pa je zbog toga nezaposlen. Stoga, onome čija je situacija slična ovoj, njemu se ne može zekat zabraniti, a dokaz za to jeste prethodni hadis.”

عَنْ رِيحَانَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَحُلْ الصَّدَقَةَ لِعَنِيٍّ وَلَا لِذِي مَرَّةٍ سَوِيٍّ.

Rajhan ibn Jezid prenosi od Abdullaha ibn Amra da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Nije dozvoljeno udjeljivati zekat bogatom niti potpuno fizički sposobnom čovjeku.”¹¹⁶

¹¹⁴ Bilježe ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

¹¹⁵ Bilježe ga Ebu Davud i En-Nesai.

¹¹⁶ Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis vjerodostojan.

Ovo je stav Eš-Šafija, Ishaka, Ebu Ubejda i Ahmeda, dok hanefije kažu da je fizički sposobnom čovjeku dozvoljeno uzimati zekat ako ne bude posjedovao barem 200 dirhema.

En-Nevevi veli: "El-Gazali je upitan o čovjeku koji živi u sredini u kojoj ljudi obično ne zarađuju fizičkim poslovima, da li on ima pravo uzeti zekat iz udjela siromaha? 'Da', odgovorio je on. Ovo je ispravno, jer se uzima u obzir zanimanje koje mu dolikuje."

Ako čovjek posjeduje nisab, ali mu to nije dovoljno za osnovne životne potrebe

Ko posjeduje nisab, bilo koje vrste imetka, ali mu to ipak nije dovoljno za životne potrebe, jer ima brojnu porodicu, ili je državni standard visok, ovakav je čovjek imućan, s obzirom na to da posjeduje nisab, i on mora izdvojiti zekat, ali je u isto vrijeme i siromašan, jer ne može osigurati osnovne životne potrebe, i zbog toga ima pravo na zekat, kao i siromah.

En-Nevevi veli: "Ko posjeduje nekretnine, ali su mu prihodi manji od troškova, on se smatra kao siromah, i udijelit će mu se od zekata onoliko koliko mu treba da pokriva svoje troškove, i neće morati prodavati tu imovinu (nekretnine)."

U djelu *El-Mugni* El-Mejmuni je kazao: "Rekao sam Ebu Abdullahu (Ahmedu ibn Hanbelu): 'Ako čovjek posjeduje nisab deva i ovaca, on mora izdvojiti zekat, a siromašan je! Ako posjeduje četrdeset ovaca, ali mu prihodi koje ima nisu dovoljni, da li ima pravo na zekat?' 'Da, jer ne može pokriti svoje troškove, a ne može više zaraditi. Stoga, dozvoljeno mu je uzeti od zekata, kao da nema nisaba.'"

3. Oni koji sakupljaju zekat

To su oni koje su imam ili njegov zamjenik ovlastili da potražuju zekat od bogatih, a nazivaju se ubirači zekata, *el-džuba*. U to spadaju svi radnici koji čuvaju zekat, stoku od zekata ili zapisničari.

Uvjet je da budu muslimani, a da ne budu među onima kojima je zekat zabranjeno udjeljivati, a to su potomci Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i u njih spadaju plemena Benu Hašim i Benu Abdul-Muttalib.

عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ وَالْفَضْلُ بْنُ الْعَبَّاسِ انْطَلَقَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: ثُمَّ تَكَلَّمَ أَحَدُنَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، جِئْنَاكَ لِأَمْرَيْنَا عَلَى هَذِهِ الصَّدَقَاتِ فَنُصِيبُ مَا يُصِيبُ النَّاسَ مِنَ الْمُنْفَعَةِ، وَنُؤَدِّي إِلَيْكَ مَا يُؤَدِّي النَّاسُ، فَقَالَ: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَبْنِي لِمُحَمَّدٍ وَلَا لَأَلِ مُحَمَّدٍ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاحُ النَّاسِ.

El-Muttalib ibn Rebia ibn el-Haris ibn Abdulmuttalib veli da je s El-Fadlom ibn el-Abbasom otišao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je jedan od njih dvojice rekao: “Allahov Poslaniče, došli smo ti da nas uposiš u radu na sakupljanju zekata, kako bismo se okoristili kao i drugi, a radili bismo sve što i oni.” Na to nam on reče: “Doista zekat nije potreban Muhammedu niti njegovom potomstvu. Zekat ljudima sapire grijehe.”¹¹⁷

U drugom predanju stoji: “Nije dozvoljen Muhammedu niti njegovom potomstvu.”

Nema smetnje da to budu imućni ljudi.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِعَنِيٍّ إِلَّا لِحِمْسَةٍ: لِعَامِلٍ عَلَيْهَا، أَوْ رَجُلٍ اشْتَرَاهَا بِمَالِهِ، أَوْ غَارِمٍ، أَوْ غَازٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ سَكِينٍ تُصَدَّقُ عَلَيْهِ مِنْهَا فَأَهْدَى مِنْهَا لِعَنِيٍّ.

Ebu Seid veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Zekat nije dozvoljeno davati imućnima, osim peterici: onome koji radi na sakupljanju zekata, osobi koja otkupi dio zekatskog imetka, čovjeku u dugovima, borcu na Allahovom putu, ili ako nevoljnik svoj udio zekata eventualno pokloni bogatom.”¹¹⁸

¹¹⁷ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

¹¹⁸ Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i El-Hakim, koji veli: “Vjerodostojan je prema uvjetima El-Buharija i Muslima, a njihovo uzimanje zekata jeste, ustvari, vid nadoknade za njihov angažman.”

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ السَّعْدِيِّ أَنَّهُ قَدِمَ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الشَّامِ، فَقَالَ: أَلَمْ أُخْبِرْكَ أَنَّكَ تَعْمَلُ عَلَى عَمَلٍ مِنْ أَعْمَالِ الْمُسْلِمِينَ فَتَقْطَعُ عَلَيْهِ عِمَالَةً فَلَا تَقْبَلُهَا؟ قَالَ: قَالَ: أَجَلُ، إِنَّ لِي أَقْرَاسًا وَأَعْبِدًا، وَأَنَا بِخَيْرٍ، وَأُرِيدُ أَنْ يَكُونَ عَمَلِي صَدَقَةً عَلَى الْمُسْلِمِينَ، فَقَالَ عُمَرُ: إِنِّي أَرَدْتُ الَّذِي أَرَدْتُ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْطِيَنِ الْمَالَ فَأَقُولُ: أُعْطِهِ مَنْ هُوَ أَفْقَرُ مِنِّي، وَإِنَّهُ أَعْطَانِي مَرَّةً مَالًا، فَقُلْتُ لَهُ: أُعْطِهِ مَنْ هُوَ أَحْوَجُ مِنِّي، فَقَالَ: مَا آتَاكَ اللَّهُ مِنْ هَذَا الْمَالِ، مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ، وَلَا إِشْرَافٍ فَخَذَهُ فَتَمَوَّلَهُ أَوْ تَصَدَّقَ بِهِ، وَمَالًا فَلَا تَبِعُهُ نَفْسًا.

Abdullah es-Sa'di veli da je došao iz Šama Omeru bin el-Hattabu, r.a., koji mu je rekao: "Dao sam ti neke poslove koji su hizmet muslimanima, te ti je, u skladu s tim tome, određena plaća, a ti nećeš da je primiš." Abdullah je odgovorio: "Neću, jer sam bogat, imam konje i robove, pa želim da moj rad bude sadaka muslimanima." Tada mu Omer reče: "Ja sam isto to želio kad mi je Poslanik, s.a.v.s., dao neka sredstva, a ja sam mu govorio: 'Daj to onome ko je siromašniji od mene!' Jedanput mi je nešto dao, pa sam mu rekao: 'Daj to onome kome je potrebnije.' On tada reče: 'Ono što ti Allah da od ovoga imetka, bez traženja, uzmi ga i ulaži ga, ili ga podijeli, a ono što ti uskrati, ne traži!'"

عَنِ الْمُسَوِّدِ بْنِ شَدَّادٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَلِيَ النَّاسَ عَمَلًا وَلَيْسَ لَهُ مَنْزِلٌ فَلْيَخِذْ مَنْزِلًا أَوْ لَيْسَتْ لَهُ زَوْجَةٌ فَلْيَتَزَوَّجْ أَوْ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ فَلْيَخِذْ خَادِمًا أَوْ لَيْسَ لَهُ دَابَّةٌ فَلْيَخِذْ دَابَّةً، وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ غَالٍ.

El-Mustevrid ibn Šeddad veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko za ljude radi neki posao, a nema stana, ima pravo dobiti stan. Ako nije oženjen, treba ga oženiti. Ako nema pomoćnika, treba mu ga dodijeliti. Ako nema jahalicu (prijevozno sredstvo), nek mu se dodijeli. Ko uzme više od toga, to je bespravno uzimanje."¹¹⁹

¹¹⁹ Bilježe ga Ahmed i Ebu Davud, a niz je prenosilaca ispravan.

El-Hattabi veli: "Ovo se može protumačiti na dva načina:

prvi: da je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio uzimanje pomoćnika i stana iz tih sredstava koja su u visini plaće radnika poput njega, i nema pravo od njih uzimati nešto osim spomenutog;

drugi: radnik ima pravo na stan i na pomoćnika, a ako nema stan niti pomoćnika, unajmit će mu se pomoćnik koji će mu pružiti uslugu kao i drugima poput njega. Također će mu se iznajmiti stan u kojem će stanovati u toku obavljanja posla.

4. Oni čija srca treba pridobiti

To je skupina onih koji su slabo privrženi islamu te im se daje zekat da bi se pridobili za islam, ili učvrstili u islamu, ili kako bi se na taj način spriječilo zlo, ili donijela neka korist muslimanima. Učenjaci fikha ovu su skupinu podijelili na muslimane i nevjernike.

Muslimane dijelimo na četiri vrste:

a) uglednici i vođe muslimana. Tako je Ebu Bekr, r.a., udijelio od zekata Adiju ibn Hatimu i Ez-Zibri ibn Bedru, zato što su bili ugledni u svom narodu, a bili su privrženi vjeri;

b) ugledne i utjecajne vođe zajednica i naroda slabog imana, posredstvom kojih bi se moglo popraviti stanje, ojačati iman, podsticati na džihad i sl., kao što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obilno nagradio neke utjecajne ljude iz plemena Havazin. To su bile Mekelije koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oslobodio, pa su primili islam. Neki su bili licemjери, a neki su bili slabo privrženi vjeri. Međutim, nakon što im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., udijelio zekat, čvrsto su prihvatili vjeru i bili su joj privrženi;

c) muslimani koji su na borbenim linijama i granicama, njima se daje zekat u nadi da će bolje čuvati granice u slučaju neprijateljskih napada.

Pisac djela *El-Menar* veli: "Smatram: 'To je čuvanje granica, murabeta, pa im učenjaci fikha dodjeljuju zekat iz udjela boraca na Allahovom putu, džihada. Smatram da je preče u današnje vrijeme pridobijati muslimane

koje nevjernici pokušavaju pridobiti i uvesti pod svoje okrilje ili u svoju vjeru! Možemo vidjeti kako neke države koje su željne kolonijalizma i koji žele potčiniti sve muslimane i odvratiti ih od dini-islama, kako iz državnog budžeta izdvajaju u te svrhe, kako bi pridobili srca muslimana. Neke ljude žele pridobiti za kršćanstvo i izvesti iz okrilja islama, a neke muslimane žele uvesti u svoje tabore da ih štite i kako bi štetili islamskim državama, i na taj način razbijali islamsko jedinstvo. Zar takve muslimane nije preče pridobijati?!”;

d) muslimani koji će biti aktivisti u sakupljanju zekata, i potraživati ga od onih koji ga neće izdvojiti, osim ako aktivisti reaguju i zaprijetu upotrebom sile. Izdvajanje dijela zekata za takve osobe koje u navedenom smislu pomažu vladara jeste manja šteta i veća korist.

Nevjernici čija srca treba pridobiti dijele se na dvije vrste:

a) oni od kojih se očekuje da će prihvatiti islam, kao što je bio Safvan ibn Umejja, kome je Vjerovjesnik, s.a.v.s., garantirao sigurnost u Meki nakon njenog osvajanja. Dao mu je četiri mjeseca da razmisli. Bio je odsutan pa je došao i učestvovao s muslimanima u Bici na Hunejnu, prije nego što je prihvatio islam. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., posudio njegovo oružje u Bici na Hunejnu. Poslanik, s.a.v.s., poklonio mu je mnogo natovarenih deva, a Safvan je rekao: “Ovo je poklon onog koji se ne boji siromaštva! Tako mi Allaha, Vjerovjesnik, s.a.v.s., konstantno mi je darivao (dio zekata), a bio mi je najmrži čovjek, sve dok ga nisam zavolio više nego ikog”;

b) oni od čijeg se zla pribojavamo, pa im se udijeli dio zekata da bi se spriječilo njihovo zlo.

Ibn Abbas veli: “Neki su ljudi dolazili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa ako bi ih nagradio, hvalili bi islam govoreći: ‘Ova je vjera lijepa!’ Međutim, ako im ne bi udijelio ništa, kudili bi vjeru i vrijeđali!”

Među njima su bili: Ebu Sufjan ibn Harb, El-Akra ibn Habis i Ujejna ibn Hisn. Svakom je od njih Allahov Poslanik, a.s., darovao po stotinu deva.

Hanefije smatraju da je udio onih čija srca treba pridobiti, ukinut ojačavanjem Allahove vjere, jer su Ujejna ibn Hisn, El-Akra ibn Habis i

Abbas ibn Mirdas došli Ebu Bekru tražeći svoj udio, pa im je on napisao njihov udio. Kad su došli Omeru i predali mu Ebu Bekrovo pismo, on ga je potrgao, rekavši: “To vam je Vjerovjesnik, s.a.v.s., davao kako bi vas pridobio za islam i bio miran od vas. Ako želite, ustrajte u dini-islam, u protivnom, sablja će nam presuditi!” –

﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ﴾

“I reci: ‘Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće – neka vjeruje, a ko hoće – neka ne vjeruje!’”¹²⁰

Oni su se vratili Ebu Bekru, r.a., pa su ga upitali: “Jesi li ti halifa, ili je to Omer? Napismeno si nam dao naš udio, a Omer ga je potrgao!” – “On je (halifa), ako to želi”, odgovori Ebu Bekr.

Hanefije u zaključku kažu: “Ebu Bekr se složio s Omerom, i niko od ashaba nije se usprotivio. Također se ne prenosi da su Osman ili Alija davali nekome zekat u ovu svrhu.” Međutim, odgovorit ćemo na ovo tako što je to bio idžtihad Omerov, koji je smatrao da im nema potrebe davati zekat nakon što se islam proširio u njihovim narodima. Stoga, njihovo odmetanje, irtidad, od islama nije predstavljalo opasnost. Činjenica da Osman i Alija nisu davali nikom zekat u ove svrhe, ne dokazuje da je udio onih čija se srca trebaju pridobiti ukinut! Nisu davali nikom u te svrhe, jer nije bilo potrebe da pridobijaju bilo čije srce, što ne znači da ne treba davati onome kome imami procijene da treba dati. Izvor dokaza jesu Kur'an i sunnet, i ni u kojoj situaciji nije dozvoljeno od njih odstupati!

Ahmed i Muslim bilježe predanje od Enesa u kojem stoji da od Vjerovjesnika, s.a.v.s., nije nikad zatraženo nešto što predstavlja korist za islam, a da nije udijelio. Tako mu je jednom prilikom došao neki čovjek prositi pa je naredio da mu se dadne dosta ovaca koje su pasle između dva brda. Čovjek se vratio svome narodu govoreći: “O ljudi, prihvatite islam! Doista Muhammed dijeli poput čovjeka koji se ne boji siromaštva!”

¹²⁰⁾ El-Kehf, 29.

Eš-Ševkani veli: “El-Itra, El-Džubai, El-Belhi i Ibn Mubešir smatraju da je dozvoljeno izdvajati zekat onima čija srca treba pridobiti.”¹²¹

Eš-Šafi veli: “Iz udjela onih čija srca treba pridobiti dat će se grešniku, ali ne i nevjerniku!”

Ebu Hanifa i njegove pristalice kažu: “Udio je onih čija srca treba pridobiti dokinut, jer se islam proširio i ojačao.” Kao dokaz navode činjenicu da Ebu Bekr nije udijelio ništa od zekata Ebu Sufjanu, Ujejni, El-Akreu i Abbasu ibn Mirdasu.

Iz navedenog je vidljivo kako je dozvoljeno davati zekat radi pridobijanja srca, ako postoji potreba za tim. Prema tome, ako postoje neki ljudi koji se halifi pokoravaju samo ako postoji ovosvjetski interes, a on ih ne može držati pod kontrolom osim silom, on ima pravo dijelom zekata pridobiti njihova srca, iako ovaj postupak ne pridonosi širenju islama.

U djelu *El-Menar* stoji: “Općenito, ovo je najispravnije mišljenje, a idžtihadom se može poslužiti kad se zaključuje ko zaslužuje ovaj udio, a ko ne, i koliki je čiji udio u novcu, a koliki u stoci i drugim vrstama imetka. Obavezno je posavjetovati se sa stručnim i sposobnim ljudima (*ebluš-šura*), kao što su radili halife o pitanjima koja nisu direktno riješena Kur'anom i sunnetom (*umur idžtihadije*). Diskutabilno je da se za njihovo pravo na zekat postavi halifina nemoć da ih potčini osim silom. U ovom pitanju pravilo je preferiranje manje štete i veće koristi.”¹²²

5. Za otkup iz ropstva

U ovo spadaju općenito robovi, kao oni koji isplatom određenog imetka dogovore svoje oslobađanje (*mukatibun*). Njima će se prilikom oslobađanja pomoći zekatskim imetkom, kao što će se tim imetkom kupovati robovi, a potom oslobađati.

عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دَلَّنِي عَلَى عَمَلٍ، يَرِينِي

¹²¹ To je stav i Malika, Ahmeda i Eš-Šafija u jednom predanju.

¹²² Izdvajanje dijela zekata smatra se manjom štetom od njihove nepokornosti i posljedica koje ona nosi sa sobom. (Prim. prev)

مِنَ الْجَنَّةِ وَيُعِدُّنِي مِنَ النَّارِ، فَقَالَ: أَعَتَّقَ النَّسَمَةَ وَفَكَ الرَّقَبَةَ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوَلَيْسَ وَاحِدًا؟ قَالَ: لَا، عَتَّقَ الرَّقَبَةَ أَنْ تَتَعَرَّدَ بِعَتَقِهَا، وَفَكَ الرَّقَبَةَ أَنْ تُعَيِّنَ بِمَمْنَاهَا.

El-Bera veli: "Neki je čovjek došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu je rekao: 'Uputi me na djelo koje će me približiti Džennetu, a udaljiti me od Džehennema.' Na to mu je Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: 'Oslobodi roba i učestvuj u oslobađanju od ropstva.' 'O Božiji Poslaniče, zar to nije isto?', upitao je, a on mu odgovori: 'Oslobađanje roba (*itku rekaba*) jeste da ga sam oslobodiš ropstva, a učestvovanje u oslobađanju (*fekeku rekaba*) jeste da pomogneš u njegovom otkupu!'"¹²³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُ: الْعَاذِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَالْمُكَاتِبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ، وَالنَّاكِحُ السَّعْفُ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allah se obavezao da će trojici pomoći: borcu na Allahovom putu, robu koji želi da se oslobodi i onom ko želi da se oženi da bi se sačuvao zinaluka."¹²⁴

Eš-Ševkani veli: "Učenjaci različito razumijevaju ajet: '... za otkup iz ropstva...' Alija ibn Ebu Talib, Seid ibn Džubejr, El-Lcjs, Es-Sevri, El-Itra, hanefije, šafije i većina drugih učenjaka smatraju da se pod time misli na robove kojima se zekatskim sredstvima pomaže u oslobađanju.

Međutim, Ibn Abbas, Hasan Basri, Malik, Ahmed ibn Hanbel, Ebu Sevr, Ebu Ubejd, El-Buhari i Ibn el-Munzir smatraju da se pod tim misli na kupovinu robova, a zatim na njihovo oslobađanje.

Dokaz im je: kad bi se ajet odnosio na one koji se iskupljuju od svojih vlasnika (*el-mukatebun*), onda bi se smatrali kao prezadužene osobe (*el-garimun*), jer su oni prezaduženi. Također kažu da je preče otkupiti roba nego drugom robu pomagati u vraćanju njegovog duga, jer se može desiti da mu pomognemo u vraćanju duga, a da, i pored toga, ostane rob sve dok bude dužan makar jedan dirhem, dok roba možemo otkupiti u svako vrijeme, a to nije slučaj s vraćanjem duga da bi se oslobodio rob."

¹²³ Bilježe ga Ahmed i Ed-Darekutni. Prenosioci su ovog hadisa povjerljivi.

¹²⁴ Bilježe ga Ahmed i autori *Sunenu*. Et-Tirmizi veli da je hadis hasen-sahih.

Ez-Zuhri veli: “Može se kazati da se ajet odnosi na oba slučaja, a na to ukazuje i autor.¹²⁵ To je očito, jer ajet podrazumijeva obje stvari.”

Navedeni hadis El-Beraa ukazuje na činjenicu da je otkup iz ropstva drukčiji od oslobađanja robova, te da su oslobađanje robova i pomaganje u njihovom otkupu djela koja približavaju Džennetu i udaljavaju od Džehennema.

6. Prezaduženi

To su oni koji imaju dugove, a nisu u mogućnosti vratiti ih, a ima ih više vrsta: oni koji su se zadužili da bi izmirili zavađene strane, žiranti koji su preuzeli nečiji dug te ga moraju izmiriti, a to uništi njihov imetak, ili se zaduži radi neke svoje potrebe. Svi oni mogu uzeti iz zekata onoliko koliko im je dovoljno da izmire svoj dug.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَحُلْ الْمَسْأَلَةَ إِلَّا لثَلَاثٍ: لِذِي فَقْرٍ مُدْقِعٍ أَوْ لِذِي غُرْمٍ مُنْطَعٍ أَوْ لِذِي دَمٍ مُوجِعٍ.

Enes, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Nije dozvoljeno prositi osim u tri slučaja: ako čovjeku sve što je posijao propadne, prezaduženoj osobi i u slučaju otkupljivanja krvarine.”¹²⁶

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَصِيبَ رَجُلٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَئَارٍ ابْتَاعَهَا، فَكَثُرَ دَيْنُهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ، فَصَدَّقَ النَّاسُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَفَاءَ دَيْنِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبُرْمَانِهِ: خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ، وَلَيْسَ لَكُمْ إِلَّا ذَلِكَ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., je rekao: “U vrijeme Poslanika, s.a.v.s., neki je čovjek prije vremena prodao plodove, koji su propali prije branja, tako da je zapao u dugove. Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Udijelite

¹²⁵ Misli se na autora *Munteka el-abbar*.

¹²⁶ U slučaju da čovjek počinio ubistvo, dozvoljeno je dati zekat kao ispomoć njegovoj rodbini ili drugovima kako bi platili starateljima ubijenoga krvarinu, jer bi se u protivnom trebao ubiti onaj ko je počinio ubistvo. Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji smatra da je predanje, od Enesa, r.a., dobro.

mu sadake! Ljudi su to učinili, ali nije bilo dovoljno da vrati sve dugove, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao onima koji potražuju dug: ‘Uzmite što je sakupio, sad nemate ništa više.’”¹²⁷

Već smo naveli hadis Kabisa ibn Muharika, koji je kazao: “S ciljem izmirenja ljudi, preuzeo sam dug, te sam otišao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., tražeći od njega pomoć. On reče: ‘Sačekaj dok nam dođu sredstva od zekata, pa ćemo ti dati dio.’”

Učenjaci kažu: “To je dug koji čovjek uzme da bi pomirio zavađene strane, i obaveže se da će ga vratiti. Kad bi se među Arapima desila svađa, fitnet, za izmirenje trebalo je platiti krvarinu, *diju*, ili nešto drugo. Tako bi se neki dobrovoljno obavezao to platiti kako bi se spriječila izazvana smutnja, što je, svakako, bio odraz plemenitog morala. Kad bi saznali da se neko zadužio da bi pomirio zavađene strane, pohrlili bi i dali bi mu potrebnu svotu da se izbavi iz duga, a sve i kad bi tražio da mu se pomogne, to nisu smatrali sramotnim već pohvalnim gestom.”

Da bi takva osoba uzela dio zekata, ne uvjetuje se da bude siromašna, već ima pravo na dio zekata iako može izmiriti taj dug!

7. U svrhe na Allahovom putu

To je put koji nas vodi ka Allahovom zadovoljstvu, bilo da se radi o izučavanju korisnih nauka, ili o djelima.

Većina islamskih učenjaka smatra da se to odnosi na borce na Allahovom putu, i da se izdvaja dobrovoljnim borcima koji nemaju određenu platu od vlade.

Već smo naveli hadis Allahovog Poslanika, a.s., u kojem se kaže:

لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِعَيْنِي إِلَّا الْخُمْسَةُ: الْغَارِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ . . .

“Zekat nije dopušten imućnoj osobim, osim u pet slučajeva, a to su: borac na Allahovom putu...”

Hadž ne spada u ovo, i ne izdvaja se zekat u ove svrhe, jer je hadž farz samo onom ko je u mogućnosti.

¹²⁷ Bilježi Muslim.

U tefsiru *El-Menar* stoji da je dozvoljeno izdvojiti dio zekata u osiguranje puteva hadžijama, dovođenje vode, hrane i liječničke pomoći hadžijama, pod uvjetom da se ne nađe drugi fond iz kojeg bi se to finansiralo. U udio 'svrhe na Allahovom putu' spada i opća šerijatska korist, koja ide u prilog vjeri i državi.

Na prvom mjestu i najprioritetnije jeste opremanje boraca na Allahovom putu, kao što je kupovanje oružja, hrane, prijevoznog sredstva i ostalih potreba.

Međutim, svu opremu koju borac dobije, on će vratiti, nakon rata, u bejtul-mal, ako šta ostane, kao što su oružje, konj i slične stvari, jer mu to nije dato u nepovrat. On će to koristiti dok se bori na Allahovom putu, a nakon što se rat završi, to će vratiti. Takav nije slučaj sa siromahom, sakupljačem zekata, prezađuženikom i putnikom namjernikom, jer oni ne vraćaju ono što dobiju, pa čak ni nakon što ne budu u takvoj situaciji.

U "svrhe na Allahovom putu" spada i izgradnja ratnih bolnica, dobrovoljnih organizacija, izgradnja puteva, postavljanje željezničkih tračnica za vozove u ratne svrhe, a ne trgovačke, izgradnja dobro utvrđenih tornjeva, ratnih aviona, tvrđava i rovova.

Najkorisnije u što danas možemo uložiti u "svrhe na Allahovom putu" jeste finansiranje pozivača, daija, u Allahovu vjeru, kako bi ih slali u nevjerničke države u sklopu organiziranih udruženja koja će ih snabdijevati potrebnim novcem, što čine i sami kršćani kad propagiraju svoju vjeru. Također, u ovu svrhu spada i finansiranje šerijatskih škola, i drugih stvari u kojima je opća korist. U ovom slučaju, finansirat će se profesori u ovim školama, i to sve dok obavljaju povjereni im posao, što im je jedini izvor prihoda. Novac se ne daje bogatom učenjaku, makar on i bio od koristi narodu.

8. Putnik namjernik

Učenjaci su saglasni da putniku koji je van granica svoje države treba dati dio zekata, kako bi obavio željeni cilj, pod uvjetom da nema ili da se ne može poslužiti svojim novcem, jer je on trenutno siromašan.

Da bi putniku bilo dozvoljeno uzeti novac od zekata, učenjaci uvjetuju da njegov put bude radi pokornosti, ili da to bude bilo koji put u kojem nema griješenja. Oni se razilaze u vezi s pitanjem dozvoljenog puta, *mubaha*. Zvanični stav šafija jeste da mu se treba izdvojiti dio zekata, pa makar taj put imao za cilj šetnju i provod.

Šafije putnika namjernika dijele na dvije vrste:

a) ko krene na put iz svoje zemlje, pa makar njegov put bude unutar njegove države;

b) putnik namjernik koji putuje zemljama i koji je samo u prolazu.

U oba je slučaja putniku dozvoljeno uzeti dio zekata, ali mu je bolje kad bi našao nekog ko će mu pozajmiti potrebni novac, ako on kod kuće ima taj novac.

Malik i Ahmed smatraju da je dozvoljeno dati zekat putniku koji nije u svojoj zemlji, ali ne i onom ko je u svojoj zemlji pa nađe nekog ko mu može pozajmiti potrebni novac, ako on kod kuće posjeduje taj novac. Ako ne nađe nekog ko će mu pozajmiti novac, ili ne bude imao kod kuće taj novac, dozvoljeno mu je uzeti dio zekata.

Daje li se zekat svim korisnicima zekata, ili samo nekima

Osam kategorija korisnika zekata, koji su nabrojani u ajetu, jesu: siromasi, nevoljnici, oni koji sakupljaju zekat, oni čija srca treba pridobiti, robovi, prezaduženi, putnici namjernici i borci.

Učenjaci se razilaze u vezi s načinom podjele zekata na ovih osam kategorija!

Stav Eš-Šafija i njegovih pristalica jeste: ako vlasnik zekata, ili njegov zamjenik budu dijelili zekat, onda udio "onih koji ga sakupljaju" otpada, i zekat se dijeli na sedam eventualno preostalih kategorija. Ako ne bude

ni sedam kategorija, zekat će se podijeliti na prisutne kategorije. Nije dozvoljeno nikog od ovih grupa izostaviti ako bude prisutan, a ako to učini, on će snositi odgovornost njegovog udjela.

Ibrahim En-Nehai veli: “Ako zekat bude iznosio veliku svotu novca, može se podijeliti na više kategorija, a ako bude malo novca, dozvoljeno je da se udijeli samo jednoj kategoriji.”

Ahmed ibn Hanbel kaže: “Bolje je podijeliti na više kategorija, ali je dozvoljeno dati sve jednoj kategoriji.”

Malik kaže: “Treba se potruditi i dobro sagledati svačije potrebe, a potom dati prednost najpotrebnijim. Znači, ako jedne godine vidi da su siromasi najpotrebniji, njima će dati prednost, a ako sljedeće godine vidi da su putnici namjernici preči od siromaha, njima će dati prednost.”

Hanefije i Sufjan es-Sevri kažu: “Ima pravo izbora da zekat udijeli kategoriji kojoj želi.” Ovo je stav i Huzejfe, Ibn Abbasa, Hasana Basrija i Ataa ibn Ebu Rebaha.

Ebu Hanifa kaže: “Zekat se može udijeliti samo jednoj osobi iz određene kategorije.”

Uzrok razilaženja

Ibn Rušd veli: “Razlog njihovog razilaženja jeste kontradiktornost njihovog teksta i značenja. Tekst ukazuje da se zekat dijeli svim kategorijama, a značenje nalaže da se da prednost onome ko je ugrožen, jer je cilj davanja zekata podmirenje najnužnijih potreba. Oni smatraju da je nabranje ovih kategorija u ajetu spomenuto iz razloga da se one odrede i razvrstaju, a ne da svi moraju učestvovati u primanju zekata.”

Prvo mišljenje jače je s obzirom na tekst i vanjsko značenje, a ovo je drugo jače s obzirom na dublje značenje.

Dokaz imama Eš-Šafija jeste sljedeći hadis:

عَنِ الصُّدَائِي أَن رَّجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْطِيَهُ مِنَ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَرْضَ أَنْ يَحْكُمَ نَبِيٌّ وَلَا غَيْرُهُ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى يَحْكُمَ فِيهَا فَجَزَّأَهَا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاءٍ فَإِنْ كُنتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أَعْطَيْتَكَ حَقَّكَ.

Es-Sudai prenosi da je neki čovjek od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zatražio dio zekata, pa mu on odgovori: “Doista Allah nije dozvolio Vjerovjesniku niti bilo kome drugom da presuđuje kome pripada zekat, već je to On propisao. Korisnike zekata podijelio je na osam kategorija, i ako spadaš pod bilo koju od tih kategorija, ja ću ti dati tvoje pravo.”¹²⁸

Preferiranje stava većine učenjaka nad stavom imama Eš-Šafija

U djelu *Er-Revda en-Nedijje* stoji: “Što se tiče davanja svih sredstava zekata jednoj kategoriji, to bi se moglo prihvatiti analizom teksta.

Iz ajeta se zaključuje da je Allah, dž.š., odredio da se zekat dijeli isključivo na ovih osam kategorija i nije dozvoljen nekome mimo njih. Ograničavanje podjele zekata na ovih osam kategorija ne znači da ga treba podijeliti jednako svakoj kategoriji. Također, ne znači da treba jednako podijeliti sve što se sakupi od zekata, bilo to malo ili puno, na ove kategorije, već to znači da se zekat izdvaja nabrojanim kategorijama.

Prema tome, ko je obavezan izdvojiti zekat iz bilo koje imovine, dat će ga nabrojanim kategorijama. Postupio je po Allahovom naređenju i ispoštovao je obavezu. Kad bi neko rekao da vlasnik zekata mora jednako podijeliti taj zekat na svih osam kategorija, ako se one nađu, to bi bilo, pored svih poteškoća, protivno onom što su muslimani svih generacija činili.

Također, može se desiti da izdvojeni zekat bude nešto veoma malo, pa kad bi se još podijelilo na sve kategorije, ne bi se okoristio nijedan pojedinac unutar svake kategorije, a kamoli da se svaka kategorija sastoji od više korisnika.

Ako ovo prihvatimo, onda je jasno da se kao dokaz ne može prihvatiti slučaj kad je Poslanik, s.a.v.s., dao Selemi ibn Sahru dio zekata.¹²⁹

Nema dokaza koji nalaže podjelu zekata na sve kategorije korisnika. Također kao dokaz ne može poslužiti hadis u kojem Allahov Poslanik,

¹²⁸ Bilježi Ebu Davud.

¹²⁹ Naime, on obavezu keffareta nije mogao izvršiti, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., naredio da taj iznos uzme od zekata Benu Zurejka i time izvrši svoj keffaret.

s.a.v.s., naređuje Muazu da uzme zekat od bogatih stanovnika Jemena i da ga dodijeli siromasima, jer je to zekat jedne grupe muslimana koji se na taj način daje nekim kategorijama. Isto tako, hadis Zijada ibn el-Harisa es-Sudaija. Potom je pisac (*Er-Revda en-Nedijje*) naveo spomenuti hadis, a onda je rekao: "...jer se u lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi Abdurrahman ibn Zijad el-Ifriki, a njega su kritikovali neki učenjaci. Međutim, kad bi hipotetički i bio vjerodostojan ovaj hadis, onda se pod dijeljenjem zekata misli na potencijalne korisnike, kao što je to formalno razumljivo iz ajeta koji je naveo Poslanik, s.a.v.s. Kad bi se pod tim mislilo na (obaveznu) podjelu zekata (svim kategorijama), tako da nije dozvoljeno dati jednoj, a ne dati drugoj, onda se udio kategorije koja ne postoji ne bi smio dati drugim kategorijama, a to je suprotno konsenzusu muslimana.

Isto tako, kad bi to prihvatili, podjela će ipak biti u skladu s ukupnim zekatom koji je imam sakupio, a ne u skladu sa zekatom koji je svaki pojedinac izdvojio. Zato nam to dokazuje da nije uvjet dijeliti zekat na sve kategorije, već je dozvoljeno jednim kategorijama izdvojiti neke vrste zekata, a drugim kategorijama druge vrste zekata.

Istina, ako vladar sakupi cijeli zekat jedne pokrajine, a dođu mu svih osam kategorija korisnika zekata, svaka kategorija ima pravo tražiti svoj udio shodno onom što mu je Svevišnji propisao, a vladar nije dužan podijeliti zekat jednako svima niti je dužan svakoj kategoriji dati dio zekata. Znači, on može nekim kategorijama udijeliti više zekata, a nekima manje, a također nekima može udijeliti, a druge izostaviti, ako u tome vidi korist za islam i muslimane.

Naprimjer, ako se kod vladara donese sav zekat, te se uspostavi džihad radi odbrane islama od nevjernika ili odmetnika, on može dati prednost borcima na Allahovom putu, pa čak im može udijeliti cijeli zekat. Isto će tako postupiti ako neke druge kategorije budu preče i potrebnije od boraca na Allahovom putu.

KOME NIJE DOZVOLJENO DATI ZEKAT

Prethodno smo spomenuli kategorije korisnika zekata, a sada ćemo spomenuti kome sve nije dozvoljeno dati zekat i ko nema pravo na njega.

1. Nevjernici i bezbožnici

U vezi s ovim pitanjem učenjaci su saglasni, jer u hadisu stoji: "...uzet će se od bogataša i predati siromasima..." Pod ovim se misli samo na bogate i siromašne muslimane.

Ibn el-Munzir veli: "Svi se učenjaci od kojih prenosimo slažu da nemusliman u islamskoj državi (*zimmija*) nema pravo na zekat."

Iz ovog se izuzimaju oni nevjernici čija srca treba pridobiti, kao što smo to već naveli. Nemuslimanima u islamskoj državi (*zimmijama*) dozvoljeno je udijeliti sadaku, kao što kaže ajet:

﴿وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَيْثُ مَنَكِنَا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾

"...i hranu su davali – mada su je i sami željeli – siromahu i siročetu i sužnju."¹³⁰

Također u hadisu stoji:

صَلِّيْ اُمُّكَ .

"... pomози svojoj majci...", a bila je nevjernik.

2. Benu Hašim

U njih spadaju potomci: Alije, Ukajla, Džafera, El-Abbasa i El-Harisa.

Ibn Kudama veli: "Svi su učenjaci saglasni da potomci plemena Benu Hašim nemaju pravo na zekat."

¹³⁰ Fīd-Dehr, 8.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَتَّبِعِي لَّآلِ مُحَمَّدٍ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ .

“Doista Muhammedovoj porodici ne dolikuje da uzima zekat, jer on sapira ljudske grijehе.”¹³¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَخَذَ الْحَسَنُ ثَمَرَةً مِنْ ثَمَرِ الصَّدَقَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَخْ كَخْ (يَطْرَحَهَا) أَمَا شَعَرْتَ أَنَا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ؟

Ebu Hurejra veli: “Uzeo je Hasan jednu datulu od zekata, pa mu je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Uh, uh (kao baci je, baci je), zar nisi primijetio da mi ne jedemo od zekata?’”¹³²

Učenjaci se razilaze u vezi s pravom Benu Muttaliba na zekat. Eš-Šafi smatra da oni nemaju pravo na zekat, kao ni Benu Hašim. Kao dokaz navodi predanje:

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ، وَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَهْمَ ذَوِي الْقُرْبَى فِي بَيْتِ هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ وَتَرَكَ بَيْنِي تَوَلَّى وَبَيْنِي عَبْدُ الشَّمْسِ، فَأَتَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَؤُلَاءِ بَنُو هَاشِمٍ، لَا تَنْكِرُ فَضْلَهُمُ لِلْمَوْضِعِ الَّذِي وَضَعَكَ اللَّهُ بِهِ مِنْهُمْ، فَمَا بَالُ إِخْوَانِنَا بَنِي الْمُطَّلِبِ، أَعْطَيْنَهُمْ وَتَرَكْنَا، وَقَرَابَتَنَا وَاحِدَةً! فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّا وَبَنِي الْمُطَّلِبِ لَا تَقْرُقُ فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلَا إِسْلَامٍ وَإِنَّمَا نَحْنُ وَهُمْ شَيْئٌ وَاحِدٌ .

Džubejr ibn Mut'im je rekao: “U Bici na Hajberu, Allahov je Poslanik, s.a.v.s., dio plijena koji pripada njegovoj rodbini dao plemenima Benu Hašim i Benu el-Muttalib, a izostavio je plemena: Benu Nevfel i Benu Abdušems. Zatim smo Osman ibn Affan i ja došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa smo mu rekli: ‘O Allahov Poslaniče, to pleme Benu Hašim, mi nikako ne umanjujemo njihovu vrijednost, jer te Allah poslao iz tog plemena. Međutim, kakvu privilegiju imaju braća iz plemena Benu

¹³¹ Bilježi ga Muslim.

¹³² Hadis bilježi El-Buhari i Muslim.

el-Muttalib? Njima si udijelio (plijen), a nas si izostavio, iako je naša rodbinska veza ista! Na to nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: 'Doista se mi (Benu Hašim) i Benu el-Muttalib nismo razlikovali u džahilijetu a ni u islamu! Mi smo jedno!' Potom je spleo prste."¹³³

Ibn Hazm veli: "Jasno je dokazano da nije dozvoljeno, u bilo kojem pogledu, praviti razliku među tim plemenima, jer su ona jedno kao što je to Poslanik, s.a.v.s., rekao. Stoga, oni su Poslanikovi potomci, te im je zbog toga zabranjeno uzimati zekat."

Ebu Hanifa smatra da je potomcima plemena Benu el-Muttalib dozvoljeno uzimati zekat. Od imama Ahmeda prenose se oba stava.

Kako god je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio davanje zekata Benu Hašimu, također je to zabranio i njihovim štićenicima.¹³⁴

عَنْ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي نَجْرُومٍ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقَالَ: اضْحَبْنِي كَيْمَا تُصِيبَ مِنْهَا . قَالَ: لَا، حَتَّى آتِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاسْأَلَهُ، فَانْطَلَقَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَحِلُّ لَنَا وَإِنَّ مَوَالِيَ الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ.

Ebu Rafi, štićenik Allahovog Poslanika, s.a.v.s., veli da je Vjetrovjesnik, s.a.v.s., poslao nekog čovjeka od Benu Mahzuma da prikupi zekat, pa mu Ebu Rafi reče: "Dopusti da i ja idem s tobom i da uzmem dio koji i ti uzimaš." On mu odgovori: "Ne, dok ne upitam Poslanika, s.a.v.s." Otišao je i upitao ga, a on mu odgovori: "Doista nama zekat nije dozvoljen, a štićenici nekog naroda spadaju u njih."¹³⁵

Učenjaci su se razišli u vezi s pitanjem da li im je dozvoljeno udijeliti sadaku ili je i to zabranjeno: Eš-Ševkani, u sažetom izlaganju tih stavova, kaže: "Znaj da vanjsko značenje hadisa: 'Nama nije dozvoljeno uzimati sadaku' znači da mu je zabranjeno uzimati zekat i sadaku. Neki su, kao što je El-Hattabi, zabilježili idžma uleme da je Poslaniku, s.a.v.s., zabranjeno uzimati i jedno i drugo."

¹³³ Bilježe Ahmed i El-Buhari.

¹³⁴ Njihovi štićenici jesu robovi koje su oni oslobodili.

¹³⁵ Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji je rekao da je hadis hasen-sahih.

Potom je rekao kako su mnogi učenjaci prenijeli stav Eš-Šafija i Ahmeda u jednom predanju da je Poslaniku, s.a.v.s., dozvoljeno uzeti sadaku.

Ibn Kudama veli: "Svoj stav nisu potkrijepili jasnim dokazom."

Što se tiče njegovog potomstva, većina hanefija, šafije u zvaničnom stavu, hanbelije i mnoge zejdiye smatraju da im je dozvoljeno uzimati sadaku, ali ne i zekat. A to su potkrijepili riječima: "Zato što je zabranjena sadaka koja sapire grijeh, što je karakteristika zekata, ali ne i sadake."

Ebu Jusuf i Ebu el-Abbas vele: "Kako god im je zabranjen zekat, također im je zabranjena i svaka sadaka, jer se u navedenom dokazu ne pravi razlika."¹³⁶

3. / 4. Očevi i sinovi

Učenjaci su saglasni da zekat nije dozvoljeno davati: očevima, djedovima, majkama, nenama, sinovima i njihovim sinovima, kćerkama i njihovim sinovima, jer je osoba koja daje zekat dužna izdržavati svoju silaznu i uzlaznu rodbinu, ako su oni siromašni, tako da su oni bogati na osnovu njegovog bogatstva. Ako im udijeli zekat, time je ostvario ličnu korist, jer ih na taj način neće izdržavati.

Imam Malik iz navedenog izuzima: djeda, nenu i sinove sinova i dozvoljava da se njima podijeli zekat, jer ih čovjek nije dužan izdržavati.¹³⁷

Ovo vrijedi u slučaju da nabrojani budu siromašni. Međutim, ako budu bogati, pa dobrovoljno krenu u borbu na Allahovom putu, čovjeku je dozvoljeno da im iz udjela "boraca na Allahovom putu" dadne zekat. Također, dozvoljeno mu je da im udijeli zekat iz udjela "prezaduženih", jer on nije obavezan vraćati njihove dugove, kao što mu je dozvoljeno udijeliti im zekat iz udjela "onih koji sakupljaju zekat", ako to budu radili.

¹³⁶ Ovo je preferirajuće mišljenje.

¹³⁷ Ibn Tejmijja smatra da je dozvoljeno udijeliti zekat roditeljima, pod uvjetom da čovjek nije u mogućnosti da ih izdržava, a zekat im bude potreban.

5. Supruga

Ibn el-Munzir veli: "Islamski su učenjaci saglasni da čovjeku nije dozvoljeno dati zekat svojoj ženi."

Nije mu dozvoljeno davati joj zekat, jer ju je obavezan izdržavati, i njoj zbog toga ne treba zekat, kao što je slučaj i s roditeljima. Izuzetak je slučaj kad je ona zadužena, pa može uzeti iz dijela "prezaduženih" kako bi izmirila svoj dug.

6. Davanje zekata u dobrotvorne svrhe

Nije dozvoljeno davati zekat u ono čime se približavamo Allahu, dž.š., osim u nabrojane stvari u ajetu:

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ ﴾

"Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima..."¹³⁸

Prema tome, nije dozvoljeno udijeliti zekat u izgradnju džamija, mostova, popravak puteva, izgradnju objekata za musafire, opremanje mrtvih i sličnih stvari.

Ebu Davud veli: "Čuo sam Ahmeda kad je, nakon što je pitan da li je dozvoljeno opremati mrtve sredstvima od zekata, rekao: 'Nije, niti je dozvoljeno od zekata vraćati dugove mrtvih.'¹³⁹ Potom je rekao: 'Dozvoljeno je živom prezaduženom dati dio zekata kako bi vratio dugove, ali ne i mrtvom, jer mrtvi ne može biti prezadužen.' Upitan je da li se može dati njegovoj porodici, a on je odgovorio: 'Može se dati njegovoj porodici.'"

¹³⁸ Et-Tevba, 60.

¹³⁹ Jer je prezaduženi mrtav i njemu se ne može udijeliti zekat. Ako ga damo vlasniku duga, u tom slučaju mi smo zekat dali njemu, a ne prezaduženom.

Ko treba dijeliti zekat

Poslanik, s.a.v.s., slao je svog izaslanika kako bi sakupio zekat i podijelio ga onima kojima je potreban. Ebu Bekr i Omer, r.a., isto su to radili. Nema razlike između *zahir* i *batin* imetka.¹⁴⁰

Kad je Osman preuzeo hilafet, neko je vrijeme nastavio istim putem, s tim što se u njegovo doba uveliko povećao batin imetak, pa mu je bilo vrlo teško pratiti kretanje i kontroliranje tog imetka. Stoga je dozvolio vlasnicima imetka da ga sami dijele. Islamski pravnici složni su u tome da vlasnici imetka imaju pravo lično podijeliti zekat, ako se radi o batin imetku.

To temelje na osnovu riječi Es-Saiba ibn Jezida, koji kaže: “Čuo sam Osmana ibn Affana, kad je držao hutbu na Poslanikovom, s.a.v.s., minberu, pa je rekao: ‘Ovo je mjesec dijeljenja vašeg zekata, pa ko od vas ima dug neka ga vrati, pa onda neka udijeli zekat na svoj imetak.’”¹⁴¹

En-Nevevi veli: “Nema razilaženja u vezi s ovim pitanjem, a i naši prethodnici prenose da je ulema složna u vezi s ovim stavom.”

Ako vlasnici imetka mogu podijeliti svoj batin imetak, da li znači da je to bolje, ili je bolje da ga predaju vladaru da ga on podijeli?

Stav šafijskog mezheba jeste da je bolje predati imetak vladaru, ako je on pravedan.

Stav hanbelijskog mezheba jeste da je bolje da ga vlasnik sam podijeli, a dozvoljeno ga je i vladaru predati.

Što se tiče usjeva, plodova i ruda (*zahir* imetak), vladar i njegovi zastupnici imaju pravo potraživati i ubirati zekat. Ovog su mišljenja Malik i hanefije.

Šafije i hanbelije imaju isti stav kao i kod batin imetka.

¹⁴⁰ *Zahir* imetak: usjevi, plodovi, ruda... *Batin* imetak: trgovačka roba, zlato, srebro...

¹⁴¹ Bilježi ga El-Bejheki s dobrim nizom prenosilaca.

Vlasnik je imetka skinuo sa sebe odgovornost ukoliko preda imetak vladaru, bez obzira na to da li vladar bio pravedan ili ne

Ako je vladar musliman, dozvoljeno je da se njemu preda zekat, bio on pravedan ili ne, osim ako on ne dijeli zekat kome treba. U tom slučaju bolje je da ga vlasnik lično podijeli, osim ako vladar, ili njegov zamjenik zahtijevaju da im se preda imetak.¹⁴²

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: حَسْبِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِذَا أَدَيْتُ الزَّكَاةَ إِلَى رَسُولِكَ فَقَدْ بَرَّتُ مِنْهَا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعَمْ، إِذَا أَدَيْتَهَا إِلَى رَسُولِي فَقَدْ بَرَّتَ مِنْهَا فَلَكَ أَجْرُهَا، وَإِنَّمَا عَلَى مَنْ بَدَّلَهَا.

Enes, r.a., rekao je: “Neki je čovjek iz plemena Benu Temim došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: ‘O Božiji Poslaniče, da li ću biti čist kod Allaha i Njegova Poslanika, ako predam zekat tvom izaslaniku?’ Poslanik, s.a.v.s., odgovori mu: ‘Da, biti ćeš čist ako ga predaš mom izaslaniku. Imat ćeš nagradu, a grijeh će preuzeti onaj ko ga zloupotrijebi.’”¹⁴³

عَنْ ابْنِ مَسُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا سَكُونُ بَعْدِي أَثَرٌ وَأُمُورٌ تُنْكَرُوهَا. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا تَأْمُرُنَا؟ فَقَالَ: تَوَدُّونَ الْحَقَّ الَّذِي عَلَيْكُمْ وَتَسْأَلُونَ اللَّهَ الَّذِي لَكُمْ.

Ibn Mesud, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “‘Zaista će poslije mene biti ljudi koji će biti sebični i radit će se stvari koje ne volite.’ Oni su upitali: ‘O Božiji Poslaniče, šta nam savjetuješ?’ Poslanik, s.a.v.s., odgovorio im je: ‘Ispunite obaveze koje su vam propisane, a Allaha molite za ono na što imate pravo.’”¹⁴⁴

عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَرَجُلٌ يَسْأَلُهُ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَيْنَا أُمَرَاءٌ يَمْنَعُونَنَا حَقَّنَا وَيَسْأَلُونَا حَقَّهُمْ؟ فَقَالَ: اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا فَإِنَّمَا

¹⁴² Nije uvjet da vlasnik zekata, vladar ili njegov zamjenik kažu siromahu: “Ovo je zekat”, već je dovoljno da mu samo udijele zekat.

¹⁴³ Bilježi ga Ahmed.

¹⁴⁴ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

عَلَيْهِمْ مَا حُلُوا وَعَلَيْكُمْ مَا حَلْتُمْ.

Vail bin Hudžr veli: “Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., kad je odgovorio čovjeku nakon što ga je on upitao: ‘O Božiji Poslaniče, šta da radimo ako nam vladari budu zabranjivali naše pravo, a tražili da se prema njima ispune prava?’ Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: ‘Slušajte i pokoravajte im se! Oni će odgovarati za svoja, a vi za svoja djela.’”¹⁴⁵

Eš-Ševkani kaže: “Hadisima koji su spomenuti u ovom poglavlju većina učenjaka potkrijepila je mišljenje o dozvoli davanja zekata nepravednoj vlasti i da nagrada pripada vlasniku imetka.”

Ovdje se misli na islamskog vladara i u islamskoj državi.

Što se tiče davanje zekata današnjim vlastima, u vezi s tim šejh Rešid Rida kaže: “U današnjem vremenu, većina muslimana nema islamske vlade koja poziva u islam, štiti vjeru, poziva na džihad, bio on pojedinačna (*fardul-ajn*) ili kolektivna obaveza (*fardul-kifaja*), drži se Allahovih granica, koja će potraživati zekat kao što je to Allah naredio i distribuirati ga njegovim korisnicima. Nažalost, većina današnjih vlada potčinjena je evropskim vlastima, a neki su skroz odmetnuti od vjere, bezbožnici. Neki predsjednici koji su potčinjeni evropskim državama muslimani su, gledajući to s geografske strane. Evropljani ih koriste kao sredstvo da, u ime islama, potčine narod, a ustvari oni pomoću njih ruše islam upravljajući njihovim ovlaštenjima i svim novčanim resursima koji imaju islamski epitet, kao što je zekat ili vakuf. Takvim vlastima nije dozvoljeno predavati ni najmanji dio zekata, ma kako se zvali njihni vladari i ma koje formalne vjere oni bili.

Što se tiče drugih islamskih vlasti, čiji su vladari privrženi vjeri i ne dopuštaju da strane vlasti raspolažu sredstvima iz državne kase (*bejtul-mal*), obaveza je takvoj vlasti predavati zekat, bio on zahir ili batin imetak, kao što su zlato i srebro. Znači, ako ga budu potraživali, obavezno je predati im zekat, pa makar ti vladari i ne bili pravedni u nekim svojim presudama, kao što su to kazali učenjaci fikhā.”

¹⁴⁵ Bilježi ga Muslim.

Lijepo je da se zekat dadne pobožnim ljudima

Zekat se daje muslimanima, ako spadaju u njegove korisnike, bez obzira na to bili oni pobožni ili grešni, osim ako se zna da će oni iskoristiti zekat u ono što je Allah zabranio. U tom će mu se slučaju uskratiti zekat, jer se na taj način sprečava zlo.

Ako se ne zna o njemu ništa, ili se zna da će se on njime okoristiti, tada će mu se dati. Također, onaj ko dijeli zekat treba nastojati da udijeli zekat pobožnim, učenim i onima koji su plemeniti i poznati po dobru.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ وَمَثَلُ الْإِيمَانِ
كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي آخِيَّتِهِ يَجُولُ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى آخِيَّتِهِ . وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ يَسْهُو ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الْإِيمَانِ
فَاطْعَمُوا طَعَامَكُمْ الْأَتْقِيَاءَ وَأَوَّلُوا مَعْرُوفَكُمْ الْمُؤْمِنِينَ .

Ebu Seid el-Hudri veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Primjer vjernika i imana jeste kao primjer konja koji izvuče glavu iz užeta i ode, a zatim se ponovo vrati. Tako i vjernik zapostavi vjeru, pa se ponovo vrati imanu. Nahranite bogobojazne i vjernike koji čine dobro.”¹⁴⁶

Ibn Tejmijja veli: “Onome ko ne obavlja namaz, a spada u korisnike zekata, njemu se neće dati dok se ne pokaje i ne počne obavljati namaz.”

Ovo je ispravno mišljenje, jer, zaista, napuštanje namaza jeste veliki grijeh i nije dozvoljeno da se pomaže onaj koji ga ostavlja, sve dok se ne pokaje. Uz njih se mogu pripojiti besposličari i bestidnici koji ne prezaju od loših djela. Takvi ne prestaju s bestidnim djelima. Njihova je savjest pokvarena, a “prirodni” je osjećaj za dobro ugašen. Ovakvima se ne daje zekat, osim ako će ih to podstaći da se poprave i da probude sebe i svoje osjećaje za hajr kako bi ih to navelo na privrženost vjeri.

¹⁴⁶ Bilježi Ahmed s dobrim nizom prenosilaca, a Es-Sujuti kaže da je hadis dobar.

Zabranjeno je onome ko izdvoji zekat ponovo ga otkupiti

Poslanik, s.a.v.s., zabranio je onome ko izdvaja zekat ponovo ga otkupiti, a to iz razloga da ne vraća sebi ono što je dao radi Allaha, kao što je muhadžirima zabranjeno da se vrate u Meku nakon što su je napustili.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَمَلَ عَلَى قَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَوَجَدَهُ يَبَاعُ، فَأَرَادَ أَنْ يَتَّاعَهُ. فَسَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: لَا يَتَّبِعُهُ وَلَا تَعُدَّ فِي صَدَقَتِكَ.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Omer, r.a., dao konja da se koristi na Allahovom putu. Zatim je vidio da se taj konj prodaje, pa ga je htio kupiti, te je upitao Poslanika, s.a.v.s., o tome. Božiji Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je: “Nemoj ga kupovati! Ono što si, kao zekat, udijelio, ne traži ponovo.”¹⁴⁷

En-Nevevi veli: “Ovaj hadis ukazuje na blaži stepen pokuđenosti (*mekruh-tenzih*), a ne na viši stepen pokuđenosti (*mekruh-tabrim*), tako da je mekruh onome ko dadne sadaku, zekat ili otkupninu za zavjet i slično tome, da to ponovo otkupi od onoga kome je dao ili odluči da to vrati u svoje vlasništvo. A u slučaju da to naslijedi, tada mu nije mekruh.”

Ibn Bettal veli: “Većina je uleme saglasna o tome da je čovjeku pokuđeno kupovati ono što je u sadaku izdvojio, a to potkrepljuju ovim hadisom koji se prenosi od Omera.”

Ibn el-Munzir veli: “Hasan, Ikrima, Rebia i El-Evzai dozvolili su otkupljivanje sadake.”

Ovo mišljenje preovladava i kod Ibn Hazma, a za dokaz on navodi hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَحِلَّ الصَّدَقَةُ لَغْنِيٍّ إِلَّا لِخَمْسَةٍ: لَغَارٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ لِعَامِلٍ عَلَيْهَا، أَوْ لِغَارِمٍ أَوْ لِرَجُلٍ اشْتَرَاهَا بِمَالِهِ، أَوْ لِرَجُلٍ كَانَ لَهُ جَارٌ مُسْكِينٌ فَصَدَّقَ عَلَى الْمُسْكِينِ فَأَهْدَاهَا الْمُسْكِينُ لِلْغْنِيِّ.

¹⁴⁷ Hadis bilježe: El-Buhari, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Zekat nije dozvoljeno davati imućnima, osim peterici: borcu na Allahovom putu, onome koji radi na sakupljanju zekata, čovjeku u dugovima, osobi koja otkupi dio zekatskog imetka, ili imućnom čovjeku koji ima komšiju nevoljnika, pa mu dadne sadaku, a nevoljnik to pokloni bogatom.”

Pohvalno je dati zekat mužu i bližnjoj rodbini

Ako supruga posjeduje imetak na koji mora dati zekat, dozvoljeno joj je dati mužu dio zekata, ako on spada u jednu od kategorija korisnika zekata. Zato što ona nije obavezna izdržavati svoga muža, a veći joj je sevap njemu udijeliti zekat nego nekom drugom.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ زَيْنَبَ امْرَأَةَ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّكَ أَمَرْتَ الْيَوْمَ بِالصَّدَقَةِ، وَكَانَ عِنْدِي حَلِيٌّ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِهِ، فَرَعِمَ ابْنُ مَسْعُودٍ أَنَّهُ وَلَدَهُ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَدَقَ ابْنُ مَسْعُودٍ، زَوْجُكَ وَلَوْلَاكَ أَحَقُّ مَنْ تَصَدَّقْتُ بِهِ عَلَيْهِمْ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Zejneb, žena Ibn Mesuda, rekla: “O Božiji Vjerovjesniče, zaista si ti danas naredio da se izdvoji sadaka, a ja imam neki nakit, pa sam htjela da to dam u sadaku.” Zatim je Ibn Mesud ustvrdio da je njemu i njegovom sinu najpreče dati sadaku. Tada je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Istinu je rekao Ibn Mesud! Najpreče je da svom mužu i djetetu dadneš sadaku.”¹⁴⁸

Ovog su mišljenja: šafije, Ibn el-Munzir, Ebu Jusuf, Muhammed, zahirije i Ahmed u jednom predanju.

Ebu Hanifa i drugi smatraju da ženi nije dozvoljeno dati zekat svome mužu, te da ovaj hadis od Zejnebe govori o običnoj sadaki, a ne o zekatu.

Malik veli: “Nije dozvoljeno dati mužu zekat, ako će ga utrošiti u ishranu. Međutim, dozvoljeno je ako će ga utrošiti u nešto drugo, mimo ishrane.”

¹⁴⁸ Bilježi ga El-Buhari.

A što se tiče bližnjih kao što su: braća, sestre, daidže, amidže i tetke, njima je dozvoljeno dati zekat, ako spadaju u korisnike zekata. Ovo je mišljenje većine učenjaka, a to potkrepljuju sljedećim hadisom:

الْصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذِي الْقَرَابَةِ اثْنَانِ: صِلَةٌ وَصَدَقَةٌ.

“U davanju sadake nevoljniku jeste sevap, a za sadaku bližnjima imamo dva sevapa: sevap zbog održavanja rodbinskih veza i sevap za sadaku.”¹⁴⁹

Bolje je dati zekat studentu nego pobožnom

En-Nevevi veli: “Ako je čovjek u stanju sebi zaraditi onoliko koliko mu je dovoljno da živi dostojno, ali je zauzet izučavanjem šerijatskih nauka, na način da ako se posveti privređivanju, morao bi napustiti izučavanje nauke, postaje mu dozvoljeno uzeti zekat, zato što je stjecanje nauke kolektivna obaveza (*fardul-kifaja*).”

Međutim, onome ko ne može izučavati nauku nije dozvoljeno dati zekat, ako je u stanju privređivati za sebe, pa makar i živio u školi. Ovo mišljenje koje smo spomenuli ispravno je i široko rasprostranjeno.

Također je rekao: “Što se tiče onoga koji se posveti dobrovoljnim ibadetima, a privređivanje ga sprečava da ih obavlja ili na njih troši vrijeme, nije mu dozvoljeno uzimati zekat, po jednoglasnom mišljenju uleme. To je zato što je korist od njegovog ibadeta ograničena na njega samog, što nije slučaj sa studentom.”

Otpisivanje duga u zekatu

Rekao je En-Nevevi u *El-Medžmuu*: “Ako čovjek ima dužnika, i on odluči da mu dug otpiše kroz zekat, postoje dva mišljenja o ispravnosti ovog čina: ispravnije od njih jeste da mu to nije dozvoljeno, a to je mišljenje Ahmeda i Ebu Hanife, zato što je zekat njegova obaveza, i on ne može izdvojiti nešto sve dok ga ne posjeduje. Drugo mišljenje jeste da mu je to ispravno. To je stav Hasana Basrija i Ataa, zato što kad bi

¹⁴⁹ Bilježe ga: Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis dobar.

mu on isplatio dug, a zatim to od njega uzeo kao zekat, bilo bi ispravno. Zato nije neophodno da preuzme novac od duga. Isti je slučaj i kada bi čovjek imao svoj novac ostavljen kod nekog, a zatim mu rekao da mu iz toga isplaćuje zekat, bez obzira na to da li je on ponovo preuzeo novac prilikom plaćanja zekata ili ne.”

Međutim, ukoliko bi izdvojio zekat nekome pod uvjetom da mu on od tih sredstava mora vratiti dug koji ima, takvo plaćanje zekata ne bi bilo ispravno. Ulema je jednoglasna da u ovom slučaju s čovjeka ne spada obaveza davanja zekata, niti je otplaćivanje duga ispravno na takav način, makar obojica tako naumila. Što se tiče otplaćivanja duga ukoliko nije uvjetovano nakon što se izdvoji zekat, to je, po jednoglasnom mišljenju uleme, ispravno. I ispravno je platiti dug od zekata kao i povratiti sredstva od zekata kroz dug, ukoliko se to ne uvjetuje.

Prenošenje zekata

Pravnici se jednoglasno slažu da je dozvoljeno prenositi zekat do onih kojima je potreban, iz jedne zemlje u drugu, ukoliko stanovnicima određene zemlje ili pokrajine nije potreban zekat. Međutim, ukoliko su stanovnicima te države ili pokrajine potrebna sredstva koja se izdvajaju za zekat, tada se postupa po vjerodostojnim hadisima koji eksplicitno naglašavaju da se zekat svakog grada daje sirotinji tog grada i da se ne prenosi u drugi grad. To je zato što je cilj izdvajanja zekata pomoć sirotinji svake države, pa ako se dozvoli njegovo prenošenje iz grada u grad, ili iz države u državu, uz postojanje siromašnih u tim krajevima, to će dovesti do toga da siromašni u nekim krajevima i dalje ostanu potrebni pomoći. U hadisu Muaza, koji smo ranije spomenuli, stoji: “Obavijesti ih da su obavezni izdvojiti sadaku od bogatih među njima, koju će podijeliti siromašnim među njima.” Ebu Džuhejfa veli: “Došao nam je onaj koji je u ime Poslanika, s.a.v.s., ubirao sadaku, pa je uzео sadaku od bogatih koji su bili među nama, i podijelio je onima koji su među nama bili siromašni. Ja sam bio dječak siroče, pa mi je on udjelio nešto od zekata.”¹⁵⁰

¹⁵⁰ Zabilježio ga je Et-Tirmizi i za njega rekao da je dobar.

Imran ibn Husajn prenosi da je bio zaposlen na sakupljanju sadake (zekata) i da su ga upitali, kad se vratio sa svog zadatka, gdje mu je imetak koji je skupio, na što je on odgovorio: "Jesi li me po imetak poslao? Uzeli smo zekat od onih od kojih smo ga uzimali u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., i podijelili ga tamo gdje smo ga i prije dijelili."¹⁵¹

Tavus prenosi: "U Muazovoj knjizi bilo je zapisano: 'Ko iz jednog grada ode u drugi, njegov zekat i desetina daje se zemlji u kojoj je.'"¹⁵² Pravnici su ovaj hadis uzeli kao dokaz za to da je propisano trošiti zekat svakog grada ili države na njene siromahe, a razišli su se o tome da li je dozvoljeno nositi zekat iz jednog grada u drugi, nakon što su se usaglasili o tome da je prenošenje zekata iz jednog grada u drugi dozvoljeno ukoliko u tom gradu nema onih kojima je zekat potreban, kao što smo to ranije spomenuli. Pripadnici hanefijske pravne škole rekli su da je pokuđeno (*mekruh*) prenositi zekat iz grada u grad, osim ako nosi zekat da ga udijeli svojoj rodbini, jer se time održava rodbinska veza, ili ukoliko se nosi skupini kojoj je potrebniji zekata od stanovnika njegovog grada ili zemlje, ili ukoliko je u prenošenju zekata veća korist za muslimane, ili ukoliko se prenosi iz "kuće rata" (*darul-harb*) u "kuću islama" (*darul-islam*) ili ukoliko se nosi da se da studentu, ili ukoliko se zekat izdvaja ranije prije nego što se napunio havl. U svim ovim slučajevima, prema stavu hanefijske pravne škole, nije pokuđeno prenositi zekat iz jednog grada u drugi.

Šafijska pravna škola zastupa mišljenje da nije dozvoljeno prenošenje zekata, i kako se on mora trošiti u zemlji njegova porijekla, osim kada nema onoga ko zaslužuje da mu se da zekat u toj zemlji ili pokrajini.

Amr ibn Šuajb prenosi da je Muaz ibn Džebel bio u El-Džundu, gdje ga je Poslanik, s.a.v.s., poslao. Kad je Poslanik, s.a.v.s., umro, došao je Omeru, pa ga je ovaj izaslao s istom misijom. Nedugo je zatim Muaz Omeru poslao trećinu sakupljenog zekata, zbog čega ga je Omer kritikovao, rekavši mu: "Nisam te poslao da plijeniš, niti da sakupljaš džizju, nego da uzimaš od bogatih ljudi i dijeliš siromašnim među

¹⁵¹ Bilježe ga Ebu Davud i Ibn Madža.

¹⁵² Zabilježio ga je El-Esrem u svome *Sunenu*.

njima”, na što mu je Muaz odgovorio: “Nisam ti poslao ništa za šta sam mogao naći nekoga da to uzme.” Kad je došla druga godina, Muaz mu je poslao pola prikupljenih sredstava od zekata, pa se među njima odvijao isti razgovor. Treće godine ovaj mu je poslao sva prikupljena sredstva od zekata, na što je Omer na isti način reagovao, a Muaz mu je ponovo poručio da nije našao nikoga ko bi uzeo bilo šta od zekata.¹⁵³

Rekao je Malik: “Nije dozvoljeno prenositi zekat, osim kada neku pokrajinu zadesi posebna potreba i kada imam odlučiti da im se iz posebnih razloga treba pomoći.” Sljedbenici hanbelijskog mezheba rekli su da nije dozvoljeno prenositi zekat iz jednog grada, osim na daljinu na kojoj se ne skraćuje namaz. Prema ovoj pravnoj školi, zekat se mora podijeliti u istom mjestu u kojem je skupljen ili u njegovoj blizini, u rastojanju koje ne prelazi udaljenost nakon koje se skraćuje namaz.

Rekao je Ebu Davud: “Čuo sam kako su pitali Ahmeda o zekatu koji se prenosi iz jednog grada u drugi, pa je rekao: ‘To ne treba raditi.’ Pa su ga upitali: ‘A šta ako on ima rodbinu u tom drugom gradu?’ On je rekao: ‘Ni tada.’ Ukoliko siromasima nekog grada nije potreban zekat, onda ga je dozvoljeno nositi u drugi grad. Ovo svoje mišljenje oni su potkrijepili hadisom Ebu Ubejda koji smo ranije spomenuli.

Rekao je Ibn Kudama: “Ukoliko neko postupi suprotno ovom mišljenju, njegov je zekat ispravan, prema stavu većine učenjaka.”

Ukoliko je čovjek u jednom gradu, a njegov imetak u drugom, postupa se po tome gdje mu je imetak, zato što je njegov imetak razlog obaveze davanja zekata, i oči onih koje on sljeduje na njega iščekujući gledaju.

Ukoliko je pak dio njegovog imetka u jednom gradu, a drugi u drugom, zekat na svaki dio tog imetka podijelit će tamo gdje se on nalazi. Ovako se postupa u slučaju zekata na imetak, a što se tiče sadekatul-fitra (zekata na iftar), on se dijeli u gradu u kojem je čovjeka zadesila obaveza njegovog udjeljivanja, bez obzira na to gdje mu se imetak nalazi, zato što se obaveza davanja ovog zekata povezuje sa samim čovjekom, on je povod obaveze, a ne njegov novac.

¹⁵³ Bilježi ga Ebu Ubejd.

Greška u izdvajanju zekata

Ranije smo spomenuli kojim je kategorijama dozvoljeno dati zekat, a kojima je zabranjeno. Ukoliko bi čovjek koji izdvaja zekat pogriješio i dao ga nekome kome ne smije dati, a izostavio onoga kome je dozvoljeno, a da to ne zna, pa kasnije postao toga svjestan, da li bi njegovo izdvajanje zekata bilo ispravno, odnosno da li bi s njega spala obaveza izdvajanja zekata ili bi ta obaveza ostala sve dok ga ne udijeli na pravom mjestu?

Pravnici su se razišli o ovom pitanju. Ebu Hanifa, Muhammed, El-Hasan i Ebu Ubejd stajališta su da je zekat ispravan, i nije obavezan ponovo izdvojiti zekat.

عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: كَانَ أَبِي أَخْرَجَ دَنَانِيرَ، يَتَصَدَّقُ بِهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا فَأَمَيْتُهُ بِهَا. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا إِلَاكَ أَرَدْتُ فَخَاصَّتْهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: إِنْكَ مَا تَوَيْتَ يَا يَزِيدُ، وَلَكِ مَا أَخَذْتُ يَا مَعْنُ.

Od Ma'na bin Jezida prenosi se da je rekao: "Moj je otac izdvojio nekoliko dinara i dao ih kao sadaku nekom čovjeku u džamiji. Došao sam i uzeo ih od njega, a zatim došao svome ocu, na što mi je on rekao: 'Boga mi, ja ih nisam tebi htio dati.' Zatim smo otišli Poslaniku, s.a.v.s., da nam on presudi, na što nam je kazao: 'Tebi pripada ono što si naumio, o Jezide, a tebi ono što si uzeo, o Ma'ne!'"¹⁵⁴

U ovom je hadisu dokaz za ovakvo stajalište, iako postoji mogućnost da je ova sadaka bila dobrovoljna, a ne zekat, zato što su riječi u hadisu "ono što" uopćene i imaju generalno značenje.

Oni također kao dokaz navode i hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: لَأَتَصَدَّقَ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ فَأَصْبَحُوا يَحْدُثُونَ: تُصَدِّقُ اللَّيْلَةَ عَلَى سَارِقٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ لَأَتَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ. فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ فَأَصْبَحُوا يَحْدُثُونَ: تُصَدِّقُ اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ

¹⁵⁴ Bilježe ga Ahmed i El-Buhari.

لَا تُصَدِّقَنَّ بِصَدَقَةٍ. فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ قَوْصَمَهَا فِي يَدِ غَنِيٍّ. فَأَصْبَحُوا يَحْدُثُونَ: تُصَدِّقُ
 اللَّيْلَةُ عَلَى غَنِيٍّ فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زَانِيَةٍ، وَعَلَى سَارِقٍ وَعَلَى غَنِيٍّ فَأُتِيَ فَقِيلَ لَهُ:
 أَمَّا صَدَقَتُكَ عَلَى سَارِقٍ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعِفَّ عَنْ سَرِقَتِهِ، وَأَمَّا الزَّانِيَةُ فَلَعَلَّهَا أَنْ تَسْتَعِفَّ بِهِ
 عَنْ زَانَاهَا. وَأَمَّا الْغَنِيُّ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَعْتَبِرَ فَيَنْتَفِقَ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Rekao je čovjek¹⁵⁵: 'Večeras ću udijeliti sadaku', pa je izašao i stavio je u ruku kradljivca¹⁵⁶, pa kada su počeli razgovarati, on mu je rekao: 'Dao si sadaku kradljivcu', pa mu je on rekao: 'Allahu, Tebi hvala.'¹⁵⁷ Ponovo ću dati večeras sadaku.' Izašao je i stavio svoju sadaku u ruku bludnici, pa kada su počeli razgovarati, ona mu je rekla: 'Dao si noćas sadaku bludnici.' A on je na to rekao: 'Allahu, Tebi hvala na tome što si odredio da dam bludnici. Ja ću opet dati sadaku.' Kad je ponovo izašao, svoju je sadaku udijelio bogatašu, pa kada su počeli razgovarati, ovaj mu je rekao: 'Noćas si udijelio sadaku bogatašu.' A on je odgovorio: 'Allahu, Tebi hvala na bludnici i kradljivcu i bogatašu.' Pa je u snu vidio kako mu je rečeno: 'Što se tiče tvoje sadake kradljivcu, možda će ga ona spriječiti da krade. Ona koju si udijelio bludnici, možda će je zaštititi od bluda, a ona koju si dao bogatašu možda mu bude pouka pa da počne trošiti od onoga što mu je dao Uzvišeni Allah.'¹⁵⁸

Kao dokaz navode i to što je Poslanik, s.a.v.s., rekao čovjeku koji ga je pitao o sadaki:

إِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أُعْطِيكَ حَقَّكَ.

"Ako si ti od te vrste (od siromašnih, prim. prev.), dat ću ti ono što te sljedi." A jednom prilikom dao je dvojici ljudi po kožu, rekavši:

إِنْ شِئْتُمَا أُعْطِيَكُمَا مِنْهَا، وَلَا حَظَّ فِيهَا لِعَنِي وَلَا لِقَوِي مُكْتَبٍ.

¹⁵⁵ Od sinova Israilovih.

¹⁵⁶ A da to nije znao.

¹⁵⁷ Zahvalio je Allahu na onome što se desilo, a ne na tome što je on kradljivac, jer se ne zahvaljuje na nečemu što je loše.

¹⁵⁸ Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

“Ako vi hoćete, dat ću vama dvojici od nje, ali znajte da bogatog i snažnog koji može da privređuje ništa od ovoga ne sljeduje.”

U *El-Mugniu* (u komentaru ovih hadisa, prim. prev.) stoji: “Da je neophodno znati da li su oni bili bogati, Poslanik, s.a.v.s., ne bi se zadovoljio njihovim svjedočenjem.”

Malik, Eš-Šafi, Ebu Jusuf, Es-Sevri, Ibn el-Munzir mišljenja su da zekat nije ispravan ukoliko se da onome ko ga ne zaslužuje, pod uvjetom da mu se objelodani njegova greška. Također su mišljenja da je dužan ponovo ga izdvojiti onome ko ga zaslužuje, zato što je ispunio obavezu prema nekome ko ga ne zaslužuje, što nije ispravno.

Postoje dva predanja u Ahmedovom mezhebu kada je u pitanju davanje zekata nekome za koga se misli da je siromašan, pa se ispostavi da je bogat. Prema jednom od ovih predanja, takvo je izdvajanje zekata ispravno, a prema drugom pogrešno. Prema prvom predanju, u slučaju kada se ispostavi da je onaj ko je uzeo zekat rob, nevjernik, Hašimit, ili rođak onome ko je zekat izdvojio, odnosno iz kategorija onih kojima se ne smije davati zekat, u tom slučaju nije spala s njega obaveza davanja zekata. To je zato što nije moguće tačno znati ko je bogat, a ko siromašan, za razliku od drugih zapreka.

﴿يَحْسِبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ﴾

“Neznalice za njih misle da im nije potrebna pomoć.”¹⁵⁹

Obznanjivanje izdvajanja sadake

Dozvoljeno je onome ko izdvaja sadaku da to pokaže, bez obzira na to da li se radi o obaveznoj ili dobrovoljnoj sadaki, pod uvjetom da to ne radi zbog samoisticanja (*rija'a*), mada ostaje da je bolje prikriti izdvajanje sadake.

Rekao je Uzvišeni Allah:

﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهُا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾

¹⁵⁹ El-Bekara, 273.

“Lijepo je kad javno dajete milostinju, ali je za vas bolje da je dajete siromasima kad niko ne vidi.”¹⁶⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْقَادِرُ، وَشَابُّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلِّقٌ بِالْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ إِلَى نَفْسِهَا فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Sedmerica će biti u Allahovom hladu, na dan kada drugog hlada neće biti: pravedni vođa, mladić koji je odrastao u robovanju Allahu, osoba čije srce je vezano za džamiju, dvojica ljudi koji su se zavoljeli u ime Allaha, koji su se sastali u Allahovoj ljubavi i u njoj rastali, čovjek koji je dao sadaku i sakrio je tako da ne zna ljevica šta daje desnica, čovjek koji se sjeti Allaha u samoći, pa mu oči zasuze, i čovjek koga pozove ugledna i lijepa žena sebi, a on kaže: ‘Ja se bojim Allaha Uzvišenog.’”¹⁶¹

¹⁶⁰ El-Bekara, 271.

¹⁶¹ Hadis je zabilježen kod Ahmeda, El-Buharija i Muslima.

ZEKATUL-FITR (SADEKATUL-FITR)

Zekatul-fitr jeste zekat koji se mora dati prilikom prestanka ramazanskog posta. On je stroga obaveza svakom muslimanu pojedinačno, bio on mlad ili star, muško ili žensko, slobodan ili rob.

Omer, r.a., je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., propisao je zekatul-fitr u ramazanu u vidu jednog *saa* hurmi ili pšenice za svakog muslimana, bio on rob ili slobodan, muško ili žensko, mlad ili star."¹⁶²

Mudrost propisivanja ove vrste zekata

Zekatul-fitr propisan je u mjesecu šabanu druge godine po Hidžri, kako bi se njime očistio postač od mogućih ružnih ili razvratnih riječi koje je možda izustio tokom svog posta, te kako bi se njime pomogla sirotinja i oni kojima je potrebna pomoć.

Ibn Abbas, r.a., rekao je: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., propisao zekatul-fitr kako bi se njime čistili oni koji poste od praznog i razvratnog govora i kako bi se njime nahranili siromašni. Ko ga podijeli prije namaza¹⁶³, to mu se piše kao zekatul-fitr, a ko ga udijeli poslije namaza, onda mu se to piše kao obična sadaka."¹⁶⁴

Ko je dužan izdvojiti zekatul-fitr

Dužan ga je izdvojiti svaki slobodan musliman koji ima viška jedan *saa* hrane, a koja njemu i njegovoj porodici nije neophodna u toku dana i noći.¹⁶⁵

¹⁶² Prenose El-Buhari i Muslim.

¹⁶³ Bajram-namaza. (Prim. prev.)

¹⁶⁴ Prenose Ibnu Davud, Ibn Madža i Ed-Darekutni.

¹⁶⁵ Ovo je mezheb Malika, Eš-Šafija i Ahmeda. Eš-Ševkani veli: "Ovo je ispravno." A kod hanefija neophodno je da onaj ko izdvaja sadekatul-fitr ima vrijednost nisaba.

Čovjek je dužan izdvojiti ga za sebe i za sve one za koje se on stara, kao što su žena, djeca, posluga, o kojima se on brine i koje finansira.

Vrijednost izdvojenog zekatul-fitra

Obavezno je za zekatul-fitr da se izdvoji jedan *sa*¹⁶⁶ pšenice, ili hurmi, ili sušenog grožđa, ili masla, ili riže, ili kukuruza ili tome sličnih namirnica koje se skladište.

Ebu Hanifa dozvolio je da se izdvoji vrijednost kao zekatul-fitr, rekavši: "Ako čovjek dijeli pšenicu, onda mu je dovoljno dati pola *saa*."

Ebu Seid el-Hudri veli: "Mi smo, dok je Poslanik, s.a.v.s., bio među nama, izdvajali zekatul-fitr za svakog mladog ili starog, slobodnog ili roba, i to jedan sa hrane, ili sa masla, ili jedan sa pšenice, ili hurmi, ili sušenog grožđa. Tako smo izdvajali sve dok nije došao Muavija da obavi hadž ili umru. On se obratio ljudima sa mimbera rekavši im, između ostalog: 'Vidim da su dvije pregršti¹⁶⁷ pšenice Šama jednake sau hurmi', pa su ljudi po tome počeli postupati." Ebu Seid je na ovo dodao: "Što se mene tiče, ja ću izdvajati čitav sa dok god sam živ."¹⁶⁸

Et-Tirmizi veli: "Postupanje na ovaj način jeste stav jednog dijela uleme, koja je mišljenja da se od svega treba izdvojiti jedan sa. To mišljenje zastupa i Šafi i Ishak."

Jedan je dio uleme rekao: "Od svega se izdvaja jedan sa osim od pšenice, kada je dozvoljeno izdvojiti samo pola *saa*. Ovo mišljenje zastupaju: Sufjan, Ibn el-Mubarek i učenjaci iz Kufe."

Kada se treba izdvojiti

Pravnici su jednoglasni o tome da se zekatul-fitr treba izdvajati na kraju ramazana, ali su se razišli o određivanju perioda u kome se mora izdvojiti. Rekli su: Es-Sevri, Ahmed, Ishak, Eš-Šafi u svom

¹⁶⁶ *Sa* je četiri pregršti, a pregršt je ono što čovjek zagrabi s dva raširena dlana, a može biti čitav *kadib*, trećina *kadha* ili dva *kadha*.

¹⁶⁷ Dvije pregršti jesu pola *saa*.

¹⁶⁸ Bilježnik ga autori *El-Kutubus-sitte*.

novom mezhebu, a to je stajalište koje se prenosi i u jednom predanju od Malika, da postaje obavezno izdvojiti zekatul-fitr pri zalasku sunca, u posljednjoj noći ramazana, zato što je to vrijeme kada prestaje post mjeseca ramazana.

Ebu Hanifa, El-Lejs, Eš-Šafi, u svom starom mezhebu, i Malik, u drugom predanju, smatraju da obaveza davanja zekatul-fitra nastupa od zore prvog dana Bajrama.

Korist od poznavanja ovog razilaženja ogleda se u definiranju statusa novorođenčeta koje se rodi prije zore na dan Bajrama i nakon zalaska sunca posljednjeg dana ramazana, odnosno treba li se za to dijete izdvojiti zekatul-fitr. Prema prvom mišljenju ne treba, zato što je rođeno nakon vremena kada zekatul-fitr postaje obavezan, a, prema drugom, trebao bi se izdvojiti zato što je rođeno u vremenu obaveze.

Da li je dozvoljeno izdvojiti sadekatul-fitr prije nastupanja vremena kada on postaje obavezan

Većina je pravnika mišljenja da je dozvoljeno sadekatul-fitr izdvojiti dan ili dva prije Bajrama.

Ibn Omer, r.a., veli: "Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je da izdvojimo sadekatul-fitr, i to prije nego što izađu ljudi da obave namaz."

Nafi veli: "Ibn Omer izdvajao je sadekatul-fitr prije toga na dan ili dva, a razili su se u slučaju kada se radi o više od dva dana."

Kod Ebu Hanife, dozvoljeno je izdvojiti sadekatul-fitr tokom čitavog mjeseca ramazana.

Eš-Šafi kaže: "Dozvoljeno ga je izdvojiti od početka mjeseca ramazana."

Rekao je Malik, a to je i poznatije predanje od Ahmeda, da je dozvoljeno izdvojiti sadekatul-fitr dan ili dva prije Bajrama.

Imami četiri mezheba jednoglasni su o tome da obaveza izdvajanja sadekatul-fitra ne spada ukoliko se odgodi nakon vremena u kojem ga postaje obavezno izdvojiti, nego prerasta u dug onoga ko je to bio dužan, sve dok ga ne izdvoji, pa makar i pri kraju svog života.

Također su jednoglasni o tome da nije dozvoljeno okasnit i njegovim izdvajanjem nakon dana Bajrama¹⁶⁹, osim Ibn Sirina i En-Nehajja, od kojih se prenosi da su rekli da je dozvoljeno okasnit i izdvajanjem sadekatul-fitra i nakon dana Bajrama.

Ahmed je rekao: “Nadam se da to ništa ne smeta.”

Rekao je Ibn Reslan: “To je haram, prema jednoglasnom stavu uleme, zato što se radi o zekatu, pa mora da u njegovom kašnjenju bude grijeha, kao što je grijeh zakasnit na namaz van njegovog vremena.”

Već smo spomenuli u hadisu sljedeće: “Ko ga podijeli prije namaza, to mu se piše kao zekatul-fitr, a ko ga udijeli poslije namaza, onda mu se to piše kao bilo koja obična sadaka.”¹⁷⁰

Kome se daje

Zekatul-fitr daje se onima kojima se daje i zekat, tj. osam kategorija spomenutih u kur'anskom ajetu:

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ ﴾

“Doista sadaka pripada siromašnim...”¹⁷¹

Siromašni su najpreči da im se udijeli od svih ostalih kategorija, zbog hadisa koji smo ranije spomenuli, a u kojem je Poslanik, s.a.v.s., propisao sadekatul-fitr kako bi se postač očistio od praznog i razvratnog govora, i kako bi se nahranili siromašni, ali, i zbog onoga što se prenosi od El-Bejhekija i Ed-Darekutnija:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَكَاةَ الْفِطْرِ
وَقَالَ: أَغْنَوْهُمْ فِي هَذَا الْيَوْمِ.

Ibn Omer, r.a., rekao je: “Propisao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zekatul-fitr i rekao: ‘Zaštitite ih u ovom danu.’” A u El-Bejhekijevom predanju stoji: “Zaštitite ih od prošenja.”

¹⁶⁹ A insistirali su na tome da obaveza spada sa svakog onog ko sadekatul-fitr izdvoji do posljednjeg dana Bajrama.

¹⁷⁰ Sadaka koju udijeli u bilo koje vrijeme.

¹⁷¹ Et-Tevba, 60.

Kada smo govorili o prenošenju zekata, rekli smo gdje se treba udijeliti.

Davanje sadekatul-fitra zimmiji

Ez-Zuhri, Ebu Hanifa, Muhammed i Ibn Šubruma dozvolili su davanje zekatul-fitri zimmiji zbog riječi Uzvišenog:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

“Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični.”¹⁷²

Da li je čovjek obavezan izdvajati iz svog imetka išta osim zekata

Islam na imetak gleda iz realističke perspektive. Prema islamskom sistemu, imetak je osnov života i nešto na čemu počiva cjelokupan sistem individua i zajednica.

Uzvišeni je rekao:

﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾

“I rasipnicima imetke, koje vam je Allah povjerio na upravljanje, ne uručujte...”¹⁷³

Ovo nalaže da se imetak pravilno raspodijeli tako da svaka individua ima dovoljno za svoju ishranu, oblačenje, stanovanje i ostale osnovne potrebe bez kojih ne može, kako niko ne bi ostao zanemaren i bez osnove za egzistenciju.

Najbolje sredstvo da se novac na najbolji način raspodijeli, i da svi imaju bar onoliko koliko im je neophodno, jeste zekat. Zekat u isto vrijeme ne predstavlja preveliko opterećenje za bogatog, a podiže nivo siromašnih

¹⁷² El-Mumtehina, 8.

¹⁷³ En-Nisa, 5.

na stepen koji im je neophodan kako bi se zaštitili od nedostojnog života i bolne uskraćenosti (od osnovnih životnih potreština, prim. prev.). Zekat nije nikakav poklon koji bogati daje siromašnom, nego pravo siromašnih koje je Allah dao u ruke bogatih, kako bi ga pravilno podijelili i razdijelili u ruke siromašnih. I ovdje se ponavlja velika činjenica na kojoj islam insistira, a to je da imetak ili novac nije zadužbina samo bogatih, već da on pripada i bogatim i siromašnim podjednako. Ovo pojašnjavaju i riječi Uzvišenog u kontekstu mudrosti u načinu podjele onog što se zaplijeni tokom rata bez borbe¹⁷⁴, kada kaže kako taj imetak ne bi trebao biti nešto što samo bogati međusobno razmjenjuju, već bi trebao biti u opticaju među siromašnim i bogatim. Zekat je obavezno pravo koje se treba izdvojiti iz imetka kako bi se zadovoljila potreba siromašnih, pomoglo onima kojima je pomoć potrebna, nahranili gladni i, po mogućnosti, zaštitili oni koji žive u strahu.

Ako zekat nije dovoljan i ne može zadovoljiti potrebe onih koji trebaju pomoć, onda se iz novca trebaju izdvojiti druga sredstva osim zekata, koja nisu precizirana, koja se ne određuju ničim osim zadovoljavanjem potrebe siromašnih. Tada se od novca bogatih treba izdvojiti onoliko koliko je neophodno da se zadovolje siromašni.

El-Kurtubi veli: "Oni koji zastupaju mišljenje da čovjek treba izdvojiti dio imetka osim zekata i smatraju da je to vrhunac dobročinstva kao dokaz uzimaju ajet:

﴿وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ...﴾

'...i koji od imetka, iako im je drag, daju...'"¹⁷⁵

Drugi smatraju da se ovdje misli na propisani zekat, ali je prvo mišljenje ispravnije, u skladu s predanjem:

عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ فِي الْمَالِ حَقًّا سَوَى الرِّكَاهِ. ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى

¹⁷⁴ Arapski: *fej*. (Prim. prev.)

¹⁷⁵ El-Bekara, 177.

وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ
بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٦﴾

Fatima bint Kajs prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “U imetku ima i drugih obaveza osim zekata.” Zatim je proučio ovaj ajet: ‘Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone.’”¹⁷⁶

Smatram da na tačnost hadisa, iako se njegovoj vjerodostojnosti prigovaralo, ukazuje samo značenje spomenutog ajeta, ili tačnije riječi Uzvišenog:

﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ﴾

“Ko obavlja namaz i daje zekat...”, a argument jeste u tome što se zekat spominje uz namaz, što ukazuje da se riječi Uzvišenog:

﴿وَأَتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ﴾

“...i dobrovoljno troši svoj imetak...”¹⁷⁷ ne odnose na obavezan zekat, jer bi se u tom slučaju radilo o ponavljanju. A Allah najbolje zna.

Ulema se složila o tome da, ako muslimane zadesi neka potreba, nakon što se podijele sredstva od zekata, obavezno je izdvojiti sredstva kako bi im se pomoglo.

Malik, Allah mu se smilovao, veli: “Ljudi su dužni otkupiti one koji budu zarobljeni, pa makar ih to koštalo sveg njihovog imetka, i o tome postoji konsenzus. Ovo mišljenje ide u prilog stajališta koje smo o ovom pitanju odabrali. A uspjeh je samo od Allaha.”

¹⁷⁶ Bilježi Eḏ-Darekutni. El-Bekara, 177. Ovo su predanje zabilježili Ibn Madža u svom *Sunenu* i Et-Tirmizi u svom *Džamii*. Ebu Hamza, Mejmun el-Aver, smatra se slabim prenosiocem. Bejan i Ismail ibn Salim prenose ovaj hadis od Eš-Ša'bija, njegovim riječima. Ovo je predanje vjerodostojnije.

¹⁷⁷ El-Bekara, 177.

U tefsiru *El-Menar*, u komentaru riječi Uzvišenog: “...i koji od imetka, iako im je drag, daju...”, autor kaže: “Tj. daje novac iz ljubavi prema Allahu ili udjeljuje novac i pored toga što ga voli. Profesor i imam¹⁷⁸ veli: ‘Pod ovim udjeljivanjem ne misli se na zekat, ali je ono jedan od temelja dobročinstva i obaveza je kao i zekat, i to onda kada se pojavi potreba za udjeljivanjem, mimo vremena u kojem se dužno izdvojiti zekat. To je npr. slučaj kada vidi nekog kome je nužno potrebna pomoć nakon što izmiri zekat nekom drugom, ili prije nego što mu se napuni *havl*. U ovakvoj vrsti dijeljenja ne treba se gledati na nisab, nego čovjek dijeli onoliko koliko može.’

Ukoliko čovjek ima samo komad hljeba pa sretne nekoga kome je potreban, u slučaju da njemu nije neophodan, niti nekome o kome on mora brinuti, dužan je udijeliti ga.

Međutim, nisu samo oni kojima je potrebno ti kojima se treba udjeljivati. Uzvišeni Allah naređuje nam da udjeljujemo i mimo zekata ‘onima koji su rodbina’, jer su oni najpreči da im se čini dobročinstvo i da se s njima održavaju veze. Uistinu, čovjek kada ima neku potrebu, a među rodbinom ima nekoga ko je u stanju da mu pomogne, i sam će se njemu obratiti zbog osjećaja bliskosti i milosti.

U čovjekovoj je prirodi usađeno da dublje osjeća bol nekoga ko mu je rođak, nego kada se radi o nekom drugom. On je ponižen kada je njegova rodbina ponižena, a ponosan kada je njegova rodbina ponosna. Pa ko bude kidao rodbinsku vezu na način da živi u blagostanju, dok je njegova rodbina u teškom stanju, takav nema ništa sa zdravom naravi i vjerom. On je daleko od svakog dobra i dobročinstva. I što je rodbina bliža, to je njihovo pravo veće i više se prema njima treba truditi.

‘...i jetimima...’ Kad djetetu umre njegov staratelj i nema nikog drugog ko bi se o njemu brinuo, staranje o njemu postaje dužnost dobrostojećih muslimana, kako takva djeca ne bi živjela u teškoj situaciji i kako ne bi bila loše odgojena, pa da postanu problem sama sebi i ljudima.

¹⁷⁸ Misli na šejha Muhammeda Abduhua.

‘...i siromasima...’ Onima koji nisu u stanju za sebe privrijediti onoliko koliko im je potrebno, a zadovoljni su s ono malo što imaju, i ne pružaju ponizno ruku, treba pomoći koliko se to može.

‘...i putniku...’ Onome ko je ostao odsječen u putu i nema kontakta s porodicom, niti rodbinom, zbog čega se naziva ‘sinom puta’, kao da mu je put otac i majka i rodbina i porodica. Ovo je tako lijepo rečeno da sc ljepše ne može kazati. A u tome što Uzvišeni Zakonodavac insistira da se takvom pomogne jeste podsticaj na turizam i putovanje po Zemlji.

‘... i onima koji traže...’ To je onaj koga prisili nevolja da od drugih ponizno traži, pa mu oni možda nešto i udijele. Nekada čovjek dođe u situaciju da mora tražiti od drugog. Prositi od drugih šerijatski je zabranjeno, osim u nevolji, i onaj ko bude prisiljen tražiti ne treba u tome pretjerivati.

‘...i da se robovi oslobode...’ Znači trošenje novca kako bi se otkupili robovi, a zatim oslobodili, ali i kako bi se pomoglo onim robovima koji su se oslobodili uz obavezu da će sami sebe od svojih gospodara otkupiti da to učine, te pomaganje zarobljenicima da plate kauciju za svoje oslobađanje. To što je obaveza muslimana da svoj imetak troše u ovu svrhu, dokaz je da Šerijat podstiče na oslobađanje robova, i da priznaje to da je čovjek stvoren slobodan, te da je ropstvo vanredno stanje, osim kada je opći interes da zarobljenik ostane u ropstvu. Ova je kategorija spomenuta posljednja u ajetu, zato što je potreba onih prije nje povezana sa zaštitom života, dok je potreba roba za slobodom stvar potpunosti. Propisivanje udjeljivanja ovim kategorijama iz sredstava koja nisu sredstva zekata nije ograničeno ni na kakvo vrijeme, niti na posjedovanje određenog nisaba, niti je obaveza dijeliti precizno određen dio u odnosu na ono što posjeduje, kao npr. desetinu, četvrtinu desetine, desetinu desetine; stvar se radije prepušta dobročinitelju, tj. da udijeli onoliko koliko osjeća da je dovoljno i onoliko koliko misli da je potreba onoga kome udjeljuje.

Zaštita dostojanstvenog čovjeka od propasti i propadanja jeste stroga obaveza, onoga ko je to u stanju učiniti, a ono što je preko toga nije strogo precizirano.

Ljudi su danas zapostavili mnoge od ovih općih obaveza u udjeljivanju na koje nas podstiče Plemenita knjiga, a koje nas upućuju na umjereni, plemeniti i kolektivistički način života. Ljudi danas jedva da šta udjeljuju ovakvim kategorijama, osim malom broju onih koji prose, a upravo je tim ljudima u današnje vrijeme najmanje potrebna pomoć, jer su od prošenja napravili sebi zanimanje, i upravo su takvi najrasprostranjeniji.” (Kraj citata iz knjige *El-Menar*.)

Ibn Hazm veli: “Obaveza je bogatih iz svakog grada da se brinu o svojim siromasima, i sultan ima pravo da ih na to prisili, ako do siromašnih ne dođu sredstva od zekata, niti od ostalih prihoda muslimana. Mora se organizirati da oni imaju da jedu minimum koji im je potreban, te da dobiju zimsku i ljetnu odjeću na isti način i da im se osigura smještaj koji će ih zaštititi od kiše, vjetra, sunca i pogleda prolaznika.”

Dokaz za to jesu ajeti:

﴿وَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾

“...i daje rodbini njihovo pravo, i siromasima, i putnicima namjernicima...”;

﴿وَالْأُولَادَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾

“A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugama vašim, i putnicima namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu.”¹⁷⁹

Uzvišeni Allah učinio je prava siromašnih, putnika namjernika, i onih koji su u našem posjedu, jednakim pravima rodbine. Naredio nam je dobročinstvo prema roditeljima, rodbini, siromasima, komšijama i onima koji su u našem vlasništvu, a dobročinstvo obuhvata sve ono što smo ranije spomenuli (pomaganje kroz udjeljivanje), i, naravno, podrazumijeva zabranu bilo kakvog lošeg postupanja prema njima. Rekao je Uzvišeni:

¹⁷⁹ En-Nisa, 36.

﴿ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ ﴾

“Šta vas je u Sekar dovelo? ‘Nismo’, reći će oni, ‘bili od onih koji su namaz obavljali i od onih koji su siromahe hranili.’”¹⁸⁰

Uzvišeni Allah usporedio je obavezu hranjenja siromašnih s obavezom obavljanja namaza. Od Poslanika je, s.a.v.s., u mnogo predanja vrhunske pouzdanosti, došao hadis u kojem stoji da je rekao:

مَنْ لَا يَرْحُمُ النَّاسَ لَا يَرْحُمُهُ اللَّهُ.

“Ko se ne smiluje ljudima, neće se ni njemu Allah smilovati.”

A ko bude imao više nego što mu je potrebno, a vidi svog brata muslimana gladnog, golog, izgubljenog, pa mu ne pomogne, takvom se Allah sigurno neće smilovati.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ قَالَ أَنَّ أَصْحَابَ الصُّمَةِ كَانُوا نَاسًا فَقَرَاءَ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ اثْنَيْنِ فَلْيَذْهَبْ بِثَالِثٍ وَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ طَعَامٌ أَرْبَعَةً فَلْيَذْهَبْ بِخَامِسٍ أَوْ سَادِسٍ.

Abdurrahman ibn Ebu Bekr es-Sidik kaže da su stanovnici Sofe¹⁸¹ bili siromašni, i da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko od vas ima hrane za dvojicu, neka sa sobom povede trećeg, a ko ima hrane za četvericu, neka povede petog ili šestog.”

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Musliman je brat drugom muslimanu, ne nanosi mu nepravdu, niti ga ostavlja na cjedilu.”

Onaj ko ostavi svog brata muslimana da gladije ili da bude go, a može ga nahraniti i obući, bez sumnje ga je ostavio na cjedilu.

¹⁸⁰ [I]-Muddessir, 42-44.

¹⁸¹ Natkriveni prostor u Poslanikovoj, s.a.v.s., džamiji.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلٌ ظَهَرَ فَلْيُعِدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا ظَهَرَ لَهُ وَمَنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ مِنْ زَادٍ فَلْيُعِدْ بِهِ عَلَى مَنْ لَا زَادَ لَهُ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko ima viška jahalicu neka da onome ko nema, a ko ima viška opskrbe neka da onome ko nema.”

Zatim je rekao (prenosilac hadisa): “Pa je spomenuo od vrsta imetka to što je spomenuo, sve dok nismo vidjeli da niko od nas nema pravo na višak.”

Ovo je konsenzus ashaba o kojem nam govori kazivanje Ebu Seida el-Hudrija, i sve što se ovdje tvrdi mi podržavamo.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَطْعِمُوا الْجَائِعَ وَعَوِّدُوا الْمَرِيضَ وَفُكُّوا الْعَانِي.

Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Nahranite gladnog, obidite bolesnog i oslobodite zarobljenog.”

A brojni su tekstovi iz Kur'ana i vjerodostojnih hadisa koji govore o ovome.

Omer, r.a., veli: “Da je ispred mene ono što je iza mene, uzeo bih višak novca od bogatih i podijelio ga siromašnim muhadžirima.”

Ovo je predanje krajnje tačno.

Ali, r.a., kaže: “Uzvišeni je Allah naredio bogatima da iz svog novca izdvoje onoliko koliko je potrebno siromašnima, pa ako oni budu gladni ili goli ili se budu patili, to je zato što bogati nisu uradili ono što se od njih traži, i Allahovo je pravo da ih na Sudnjem danu za to pita i kazni.”¹⁸²

Ibn Omer, r.a., prenosi: “Ti si dužan iz svog imetka izdvojiti i osim zekata.”

Od Aiše, majke pravovjernih, Hasana ibn Alija i Ibn Omera, r.a., prenosi se da su, svima onima koji su ih pitali, odgovarali: “Ako tražiš da ti ljudi pomognu da otplatiš krvarinu, dug koji ne možeš vratiti ili da ublažiš siromaštvo, dužni su ti udijeliti.”

¹⁸² Hadis s ovim značenjem pripisuje se Poslaniku, s.a.v.s., i spomenut je na početku knjige.

Vjerodostojnim se predanjem od Ebu Ubejde ibn el-Džerraha i tri stotine ashaba, r.a., prenosi da im je ponestalo zaliha dok su bili na putu, pa im je Ebu Ubejda naredio da sve što imaju od opskrbe skupe na jedno mjesto, nakon čega im je svima jednako podijelio.

O ovome vlada konsenzus svih ashaba i niko nije drukčije postupao.

Vjerodostojnim se predanjem prenosi od Eš-Ša'bija, Mudžahida, Tavusa i drugih da su svi oni govorili: "Čovjek je obavezan od svog imetka izdvajati i više od zekata."

Zatim je rekao: "Nije dozvoljeno muslimanu koji je prinuđen jesti lešinu ili svinjsko meso to jesti ako kod svog brata muslimana ima viška hrane, ili kod zimmije, zato što je stroga vjerska dužnost onoga ko ima hranu da nahrani gladnog."

Kada je ovo slučaj, onda čovjek nije prisiljen jesti strvinu i svinjsko meso, i on ima pravo boriti se da to uzme od njega. Ako bude ubijen dok to čini, njegov će ubica za to odgovarati. A ako ubijen bude onaj ko ne da hranu, on je u Allahovom prokletstvu, jer je uskratio tuđe pravo, i on se smatra u skupini koja drugoj čini nasilje. Rekao je Uzvišeni:

﴿فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَمُوتَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾

"Ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni."¹⁸³

Zbog ovoga je Ebu Bekr es-Sidik, r.a., ratovao protiv onih koji su odbili davati zekat. Allah je pokrovitelj uspjeha.

Ove smo tekstove naveli i dugo o ovom pitanju govorili kako bismo pokazali koliko islam insistira na milosti i suosjećanju, te kako je u tome daleko pretekao moderne ideologije, koje su u poređenju s islamom kao tinjajuća svijeća pred jarkim svjetlom sunca upute.

¹⁸³ El-Hudžurat, 9.

DOBROVOLJNA SADAKA

Islam podstiče na udjeljivanje i to na način koji privlači srca ljudi, u njihove duše unosi smiraj i u njima budi osjećaj dobra i dobročinstva.

Rekao je Uzvišeni:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

“Oni koji imanja svoja troše na Allahovu putu liče na onoga koji posije zrna iz koga nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna, a Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjereno dobar i sve zna.”¹⁸⁴

Rekao je Uzvišeni:

﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾

“Nećete postići dobročinstvo sve dok ne budete udjeljivali od onoga što volite, a vi ne udijelite ništa, a da Allah za to ne zna.”¹⁸⁵

Rekao je Uzvišeni:

﴿وَأَنْفَقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾

“Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam On stavlja na raspolaganje, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika.”¹⁸⁶

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

إِنَّ الصَّدَقَةَ تَطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ وَتَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ .

“Doista sadaka gasi Gospodarevu srdžbu i otklanja lošu smrt.”¹⁸⁷

Prenosi se također da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

¹⁸⁴ El-Bckara, 261.

¹⁸⁵ Alu Imran, 92.

¹⁸⁶ El-Hadid, 7.

¹⁸⁷ Bilježi ga Et-Tirmizi i za njega kaže da je dobar.

إِنَّ صَدَقَةَ الْمُسْلِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَتَنْقُصُ مِيتَةَ السُّوءِ وَيُذْهِبُ اللَّهُ بِهَا الْكِبَرَ وَالْفَخْرَ.

“Doista sadaka muslimana produžuje život, sprečava lošu smrt¹⁸⁸ i Allah njome otklanja oholost i hvalisanje.”

Poslanik, s.a.v.s., kaže:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا وَمَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا، وَيَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُسْكًا تَلَفًا.

“Nema ni jednog dana u kojem osvane rob, a da ne siđu dva meleka od kojih jedan kaže: ‘Allahu, nadomjesti onome koji troši’, a drugi kaže: ‘Allahu, daj da onome ko škrtari to propadne.’”¹⁸⁹

Alejhisselam, s.a.v.s., rekao je:

صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ، وَالصَّدَقَةُ حَفِيًّا تَطْفِيءُ غَضَبَ الرَّبِّ وَصِلَةَ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَكُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَأَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ وَأَهْلُ الْمُنْكَرِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمُنْكَرِ فِي الْآخِرَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ.

“Činjenje dobra štiti čovjeka od zla. Krišom udijeljena sadaka gasi srdžbu Gospodara. Održavanje rodbinskih veza produžuje čovjekov život. Svako dobročinstvo jeste sadaka. Dobročinitelji na ovom svijetu jesu dobročinitelji i na onom svijetu. A oni koji čine loše na ovom svijetu činit će ga i na onom. Prvi će u Džennet ući dobročinitelji.”¹⁹⁰

VRSTE SADAKE

Sadaka se ne ograničava na samo jednu vrstu dobročinstva. Ona je više kao opća osnova i svako dobročinstvo jeste sadaka. Ovdje ćemo spomenuti nešto od onoga što se prenosi o ovoj tematici.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

¹⁸⁸ Misli se na loše okončanje ovog života.

¹⁸⁹ Bilježi ga Muslim.

¹⁹⁰ Bilježi ga Et-Taberani u *El-Ersatu*, a El-Munziri nije komentirao vjerodostojnost ovog hadisa.

عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ. فَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: يَعْمَلُ بِيَدِهِ فَيَنْتَعِمُ نَفْسَهُ وَيَصَدَّقُ. قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: يِعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ. قَالُوا: فَإِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: فَلْيَعْمَلْ بِالْمَعْرُوفِ وَلْيُنْكِسْ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ.

“Svaki je musliman dužan dati sadaku”, pa su neki upitali: “O Allahov Vjerovjesniče, šta ako neko ne nađe šta da udijeli?” On je odgovorio: “Zaradi svojim rukama, te se tako okoristi i udijeli sadaku.” Upitali su ponovo: “A ako ni to ne može?” On je odgovorio: “Neka pomogne onome kome je pomoć potrebna.”¹⁹¹ Rekoše: “Ako ni to ne može?” Poslanik, s.a.v.s., reče: “Neka čini dobro i kloni se zla, pa će to za njega biti sadaka.”¹⁹²

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

كُلُّ نَفْسٍ كَتَبَ عَلَيْهَا الصَّدَقَةُ كُلَّ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ فَمَنْ ذَلِكَ أَنْ يَعْدِلَ بَيْنَ الْأَثْنَيْنِ صَدَقَةً، وَأَنْ يَعِينَ الرَّجُلَ عَلَى دَأْيِهِ فَيَحْمِلَهُ عَلَيْهَا صَدَقَةً، وَيَرْفَعَ مَاعَهُ عَلَيْهَا صَدَقَةً، وَيُمِيطَ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةً، وَالْكَلِمَةَ الطَّيِّبَةَ صَدَقَةً، وَكُلُّ خُطْوَةٍ يَمْشِي إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةً.

“Svakoj je duši propisana sadaka koju treba udijeliti svakog dana u kojem izađe sunce. Ako pomiri dvojicu zavađenih, to mu bude sadaka. Ako pomogne čovjeku da se popne na svoju životinju, također je sadaka; ako mu pomogne da na nju stavi svoje stvari, to je sadaka. Ako ukloni nešto što smeta na putu, i to je sadaka. Lijepa riječ jeste sadaka i svaki korak koji napravi čovjek idući na namaz jeste sadaka.”¹⁹³

عَنْ أَبِي ذَرِّ الْغِفَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلَى كُلِّ نَفْسٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ صَدَقَةٌ، مِنْهُ عَلَى نَفْسِهِ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِنْ أَيْنَ أَتَصَدَّقُ، وَلَيْسَ لَنَا أَمْوَالٌ؟ قَالَ: لِأَنَّ أَبْوَابَ الصَّدَقَةِ: التَّكْبِيرُ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاسْتَغْفِرُ اللَّهَ، وَتَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَعَزُّلُ الشُّوْكَ عَنْ

¹⁹¹ Bez obzira na to da li mu je pomoć potrebna zato što mu je učinjena nepravda ili zato što je nemoćan da nešto uradi.

¹⁹² Bilježi ga El-Buhari i drugi.

¹⁹³ Bilježi ga Ahmed i drugi.

طَرِيقِ النَّاسِ، وَالْعُظْمَى، وَالْحَجَرَ، وَتَهْدِي الْأَعْمَى، وَتُسْمِعُ الْأَصَمَّ وَالْأَبْكَمَ حَتَّى يَفْقَهُ، وَتُدِلُّ الْمُسْتَدِلَّ عَلَى حَاجَةٍ لَهُ قَدْ عَلِمْتَ مَكَانَهَا، وَتُسْعَى بِشِدَّةٍ سَاقِيكَ إِلَى الْهَفَانِ الْمُسْتَعِيثِ، وَتَرْفَعُ بِشِدَّةٍ ذِرَاعَيْكَ مَعَ الضَّعِيفِ، كُلُّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ، مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ، وَلَكَ فِي جَمَاعِ زَوْجِكَ أَجْرٌ.

Ebu Zerr el-Gafari, r.a., prenosi da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.¹⁹⁴: “Svaki je čovjek svakog dana u kojem izađe sunce dužan sam sebi udijeliti sadaku.” “Upitao sam: ‘O Allahov Poslaniče, odakle da dajem sadaku, kad nemamo novca?’ Odgovorio je: ‘Tako što je sadaka i izgovaranje tekbira, izgovaranje: ‘Hvaljen neka je Allah, hvala Allahu, nema boga osim Allaha, tražim oprost od Allaha.’ Isto tako sadaka je naređivanje dobra, odvrćanje od zla, sklanjanje trna s puta kojim hodaju ljudi, odlučnost u nečemu, bojkotiranje nečega, da uputiš slijepog čovjeka, ili da pomogneš da se sporazumije nagluhi ili nijemi, da uputiš nekoga ko nešto traži ako znaš gdje je, da potrčiš da pomogneš nekome, da svojim rukama pomogneš slabog. Sve ovo jeste sadaka koju sam sebi udjeljuješ. Čak i kad spolno općiš sa svojom ženom, imaš nagradu.”¹⁹⁵

Kod Muslima još stoji:

قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَبِي أَحَدُنَا شَهْوَتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَرْزٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ.

Neki su ljudi upitali: “O Allahov Poslaniče, zar neko da upražnjava svoju strast i za to da ima nagradu?” Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: “Ako to čovjek uradi na zabranjen način, zar neće biti grešan?! Također, ako to uradi na dozvoljen način, za to će imati nagradu.”

عَنْ أَبِي ذَرِّ الْغَفَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ مِنْ نَفْسِ ابْنِ آدَمَ إِلَّا عَلَيْهِمَا صَدَقَةٌ، فِي كُلِّ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِنْ أَيْنَ لَنَا صَدَقَةٌ

¹⁹⁴ Ovo što se navodi između zagrada ne nalazi se u Ahmedovom *Musnedu*, nego smo mi to dodali zbog toga što riječi “sam sebi” upućuju na pripisivanje ovih riječi Poslaniku, s.a.v.s.

¹⁹⁵ Bilježi ga Ahmed, i ovo je tekst hadisa kako ga je on zabilježio, a isto ovo značenje nalazi se u Muslimovoj zbirci.

تَصَدَّقُ بِهَا كُلَّ يَوْمٍ؟ فَقَالَ: إِنَّ أَبْوَابَ الْخَيْرِ لَكَثِيرَةٌ: السَّبِيحُ، وَالْحَمِيدُ وَالْكَافِرُ وَالْهَلِيلُ
وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَتَهْدِي الْأَعْمَى، وَتَدُلُّ
الْمُسْتَدِلَّ عَلَى حَاجَتِهِ وَتَسْعَى بِشِدَّةٍ سَاقِيكَ إِلَى اللِّهْفَانِ الْمُسْتَعِثِّ، وَتَحْمِلُ بِشِدَّةٍ
ذِرَاعَيْكَ مَعَ الضَّعِيفِ، فَهَذَا كُلُّهُ صَدَقَةٌ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ.

Ebu Zerr el-Gifari, r.a., prenosi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Svaki je čovjek svakog dana u kojem izađe sunce dužan sam sebi udijeliti sadaku.' Neko je upitao: 'O Allahov Poslaniče, odakle nam novac da svaki dan izdvajamo sadaku?!' On je odgovorio: 'Dobro se može postići na mnogo načina; izgovaranjem riječi: 'Subhanallah, elhamdulillah, Allahu ekber, la ilahe illallah', naređivanjem dobra, odvrćanjem od zla, sklanjanjem s puta svega što smeta ljudima, pomaganjem da se sporazumije gluhi, da uputiš slijepog čovjeka, ili da uputiš nekoga ko nešto traži ako znaš gdje je, da potrčiš pomoći nekome, da svojim rukama pomogneš slabog. Sve je ovo sadaka koju sam sebi udjeljuješ.'"¹⁹⁶

U jednom od njegovih predanja stoji i:

وَتَسْمَعُ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةً، وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ، وَالشُّوْكَهَ وَالْعِظْمَ عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ
صَدَقَةٌ وَهَدْيُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضٍ ضَالَّةٍ صَدَقَةٌ.

"Da se osmjehneš svome bratu jeste sadaka. Da ukloniš kamen, trn ili kost s puta kojim prolaze ljudi ili da ukažeš zalutalom čovjeku na put jeste sadaka."

I rekao je:

مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْتَهِى النَّارَ فَلْيَصَدَّقْ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ.

"Ko od vas može da se zaštiti od vatre, neka udijeli sadaku makar od pola hurme, ako ne bude imao, neka to uradi lijepom riječju."¹⁹⁷

Rekao je Poslanik, s.a.v.s.:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ: مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ

¹⁹⁶ Bilježi ga Ibn Hibban u svome *Sabihu* i El-Bejhaki u nešto kraćoj verziji.

¹⁹⁷ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا مَرِضٌ فَلَمْ تُعْدهُ؟ أَمَا لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَهُ عِنْدِي. يَا ابْنَ آدَمَ: اسْتَطَعْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْطَلَمَكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. يَا ابْنَ آدَمَ: اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تُسْقِنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ. أَمَا أَنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي.

“Uzvišeni će Allah na Sudnjem danu reći: ‘O sine Ademov, bio sam bolestan, a ti Me nisi obišao.’ Neko će reći: ‘O Gospodaru, kako da te obiđem, a Ti si gospodar svjetova?’ Reći će Uzvišeni: ‘Zar nisi znao da je Moj rob, taj i taj, bio bolestan, a nisi ga posjetio? A da si ga obišao, zatekao bi Me kod njega.’ ‘O sine Ademov, tražio sam od tebe da Me nahraniš, pa Me nisi nahranio’, rekao je. ‘Kako da te nahranim, a Ti si gospodar svjetova?’ Uzvišeni reče: ‘Zar nije od tebe taj i taj Moj rob tražio da ga nahraniš, pa ga nisi nahranio? Zar nisi znao da, da si ga nahranio, nagradu bi za to našao kod Mene? O sine Ademov, tražio sam od tebe da utoliš Moju žeđ, pa Mi je nisi utolio.’ Reče: ‘O moj Gospodaru, kako da utolim Tvoju žeđ, a Ti si gospodar svjetova?’ Reče: ‘Taj i taj moj rob od tebe je tražio da mu utoliš žeđ. Da si mu pomogao da utoli žeđ, nagradu bi za to našao kod Mene.’”¹⁹⁸

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

لَا يَغْرِسُ مُسْلِمٌ غَرْسًا وَلَا يَزْرَعُ زَرْعًا فَيَأْكُلُ مِنْهُ إِنْسَانٌ وَلَا دَابَّةٌ وَلَا شَيْءٌ إِلَّا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةٌ.

“Niko neće zasaditi stabljiku ili nešto posijati, od čega će ljudi, životinje ili nešto drugo jesti, a da se to njemu neće računati kao sadaka.”¹⁹⁹

Božiji Poslanik, s.a.v.s., veli:

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَمِنَ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلِقٍ، وَأَنْ تُفْرِغَ مِنْ دُلُوكَ فِي إِيَّائِهِ.

“Svako dobročinstvo jeste sadaka. A dobročinstvo je da sretnješ svoga brata vedra lica i da, kad izvadiš vode iz bunara, naspeš i njemu.”²⁰⁰

¹⁹⁸ Bilježi ga Muslim.

¹⁹⁹ Bilježi ga El-Buhari.

²⁰⁰ Bilježe ga Ahmed i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

Kome je najpreče dati sadaku

Najpreče je sadaku dati vlastitoj djeci, porodici i rodbini. Nije dozvoljeno dati sadaku strancu ukoliko je novac potreban njemu ili njegovoj porodici.

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فَقِيرًا فَلْيَبْدَأْ بِنَفْسِهِ وَإِنْ كَانَ فَضْلُ فَعَلَى عِيَالِهِ، وَإِنْ كَانَ فَضْلُ فَعَلَى ذَوِي رَحِمِهِ، وَإِنْ كَانَ فَضْلُ فَهِيَ هُنَا وَهِيَ هُنَا.

Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako je neko od vas siromašan, neka počne od sebe, a ako mu šta pretekne, neka udijeli onima o kojima se stara, pa ako mu opet nešto pretekne, neka udijeli svojim bližnjima” (ili je rekao) “...svojoj rodbini. A ako mu i tada nešto pretekne, onda neka udijeli tu i tamo.”²⁰¹

Poslanik, s.a.v.s., kaže:

تَصَدَّقُوا! قَالَ رَجُلٌ: عِنْدِي دِينَارٌ. قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ. قَالَ: عِنْدِي دِينَارٌ آخَرُ. قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى زَوْجِكَ. قَالَ: عِنْدِي دِينَارٌ آخَرُ. قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى وَلَدِكَ. قَالَ: عِنْدِي دِينَارٌ آخَرُ. قَالَ: تَصَدَّقْ بِهِ عَلَى خَادِمِكَ. قَالَ: عِنْدِي دِينَارٌ آخَرُ. قَالَ: أَنْتَ بِهِ أَبْصَرُ.

“Udjeljujte sadaku!” Jedan je čovjek rekao: “Ja imam jedan dinar.” Poslanik, s.a.v.s., odgovori: “Udijeli sadaku sebi.” Ovaj dodade: “Imam još jedan dinar.” Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Udijeli sadaku svojoj ženi.” Čovjek doda: “Imam još jedan dinar.” Poslanik, s.a.v.s., na to reče: “Udijeli sadaku svojoj djeci.” Čovjek reče: “Imam još jedan dinar.” Poslanik, s.a.v.s., reče: “Udijeli sadaku svome slugi.” Čovjek reče: “Imam još jedan dinar.” Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Ti bolje znaš kome taj dinar trebaš udijeliti.”²⁰²

²⁰¹ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

²⁰² Ebu Davud, En-Nesai i El-Hakim, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

Rekao je Poslanik, s.a.v.s.:

كفى بالمرء إثماً أن يضيع من يقوت.

“Dovoljan je grijeh čovjeku da se ne brine o onima o kojima treba da se stara.”

Rekao je Poslanik, s.a.v.s.:

أفضل الصدقة على ذي الرِّحم الكاشح.

“Najbolja sadaka jeste ona koja se udijeli rođaku koji prikriva neprijateljstvo.”²⁰³

Šta kvari sadaku

Zabranjeno je da onaj ko dijeli sadaku prigovara onome kome je udijelio, da ga uznemirava, ili da se hvali svojom sadakom, zbog riječi Uzvišenog:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ﴾

“O vjernici, ne kvarite svoju sadaku prigovaranjem i uvredama, kao što čine oni koji troše imetak svoj kako bi se pred ljudima pokazali!”²⁰⁴

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُنْظَرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُرْكَبُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: خَابُوا وَخَسِرُوا، مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْمُسْبِلُ وَالْمَتَّانُ وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتْهُ بِالْحَلْفِ الْكَذِبِ.

“Trojici se Allah neće obratiti na Sudnjem danu i neće ih pogledati, niti će ih očistiti, i oni će imati bolnu kaznu.” Na to Ebu Zerr, r.a., reče: “Propali su i izgubili. A ko su oni, o Allahov Poslaniče?” – “Onaj ko pusti da mu se odjeća iz oholosti vuče po zemlji, onaj koji prigovara²⁰⁵ i onaj ko prodaje robu lažno se zaklinjući”, odgovorio je on.

²⁰³ Bilježe ga Et-Taberani i El-Hakim, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

²⁰⁴ El-Bekara, 264.

²⁰⁵ Prigovaranje je da se hvališ sadakom koju si dao ili da iskorištavaš onoga kome si je udijelio, ili oholjenje nad onim kome si je udijelio, ili ponižavanje onoga kome si udijelio sadaku tako što se o njoj govori.

Izdvajanje sadake od harama

Allah neće primiti sadaku koja je izdvojena od imetka koji je haram.

Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.:

إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَا يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟!

“O ljudi, Allah je lijep i ne prima ništa što nije lijepo. Doista je Allah naredio vjernicima ono što je naredio i poslanicima. Rekao je Uzvišeni: ‘O poslanici, jedite samo lijepe stvari i činite dobra djela. Uistinu, Ja znam ono što vi radite.’ I rekao je Uzvišeni: ‘O vjernici, jedite lijepe stvari kojima smo vas opskrbili.’ Zatim je spomenuo čovjeka koji je dugo putovao, raščupane kose i prašnjavog, koji podigne svoje ruke prema nebu govoreći: ‘O Gospodaru, o Gospodarul’, a njegova je hrana od harama, njegovo piće od harama, njegova odjeća od harama, i nahranio se haramom, pa kako da mu se usliša molitva?’²⁰⁶

Rekao je Poslanik, s.a.v.s.:

مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلِ ثَمَرَةٍ مِنْ كَثَبٍ طَيِّبٍ - وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ - فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقْبَلُهَا بِمِثْلِهِ ثُمَّ يُرِيهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرِي أَحَدَكُمْ فَلُوهُ حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ.

“Ko udijeli sadake koliko jednu hurmu od lijepo stečenog imetka, a Allah ne prima osim ono što je lijepo, Allah će je primiti Svojom desnicom, a zatim je uzgajati, kao što neko od vas uzgaja ždrijebe, sve dok ne bude poput brda.”²⁰⁷

²⁰⁶ Bilježi ga Muslim.

²⁰⁷ Bilježi ga El-Buhari.

Ženina sadaka od muževa imetka

Dozvoljeno je ženi dati sadaku od muževa imetka, ukoliko zna da je on time zadovoljan. U isto vrijeme, zabranjeno joj je da tako postupa ukoliko ne zna da li će on biti zadovoljan.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا - غَيْرِ مُفِدَةٍ - كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَ، وَلِلْحَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ لَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا.

Od Aise, r.a., prenosi se da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ako žena udijeli nešto od hrane iz svoje kuće, ne s ciljem da napravi nered u kući, ona će za ono što je udijelila imati nagradu. Njen će muž imati nagradu zato što je zaradio, a onaj što je skladištio imat će nagradu, i nikome se njegova nagrada neće nimalo umanjiti.'²⁰⁸

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا تَنْفِقِ الْمَرْأَةُ شَيْئًا مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَا الطَّعَامَ؟ قَالَ: ذَلِكَ أَفْضَلُ أَمْوَالِنَا.

Ebu Umama veli: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako, u hutbi na Oproštajnom hadžu, kaže: 'Neka žena ne troši iz kuće svoga muža, osim uz njegovu dozvolu.'

Neko reče: 'O Allahov Poslaniče, ni hranu?' On reče: 'To je najbolji naš imetak.'²⁰⁹

Od ovoga se izuzimaju sitni pokloni, za koje je uobičajeno da se daju, i ženi je dozvoljeno da takvo nešto udijeli bez traženja muževe dozvole.

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنَّ الزُّبَيْرَ رَجُلٌ شَدِيدٌ، وَيَأْتِينِي الْمُسْكِينُ فَأَتَصَدَّقُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْتِهِ، بِغَيْرِ إِذْنِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِرْضَخِي وَلَا تُوعِي قُبُوعِي اللَّهُ عَلَيْكَ.

²⁰⁸ Bilježi ga El-Buhari.

²⁰⁹ Bilježi ga Et-Tirmizi i za njega kaže da je dobar.

Esma bint Ebu Bekr prenosi da je pitala Vjerovjesnika, s.a.v.s.: “Doista je Ez-Zubejr škrt čovjek, a meni dođe sirotinja, i ja joj udijelim sadaku iz njegove kuće, bez njegove dozvole.” Poslanik, s.a.v.s., rekao je: “Udjeljuj im malo, ali ne uskraćuj, pa da Allah uskrati tebi.”²¹⁰

Da li je dozvoljeno dati cijeli imetak kao sadaku

Dozvoljeno je moćnom koji uvijek privređuje dati sav svoj imetak kao sadaku.²¹¹

قَالَ عُمَرُ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَصَدَّقَ، فَوَافَقَ ذَلِكَ مَا لَا عِنْدِي، فَقُلْتُ الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا، فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَتَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ فَقُلْتُ: مِثْلُهُ. وَاتَى أَبُو بَكْرٍ بِكُلِّ مَالِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَتَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ فَقَالَ: أَتَيْتُ لَهُمُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. فَقُلْتُ: لَا أَسَاقُكَ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا.

Omer, r.a., rekao je: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je da udijelimo sadaku, i to se podudarilo kada sam ja imao novca, pa sam rekao: ‘Ako ikada pretekнем Ebu Bekra, danas ću ga preteći.’ Pa sam donio pola svog novca. Poslanik, s.a.v.s., upitao me: ‘Šta si ostavio svojoj porodici?’ Rekao sam: ‘Isto ovoliko.’ Zatim je došao Ebu Bekr sa svim svojim novcem, a Poslanik, s.a.v.s., upitao ga je: ‘Šta si ostavio svojoj porodici?’ Rekao je: ‘Ostavio sam im Allaha i Njegovog Poslanika.’ Ja sam tada rekao: ‘Nikada se ja s tobom ni u čemu više neću nadmetati.’”²¹²

Ulema je uvjetovala dozvolu izdvajanja cjelokupnog imetka time da onaj koji izdvaja mora biti moćan, sposoban da i dalje privređuje, strpljiv, da nije u dugovima i da nema nikoga na koga bi trebao trošiti. Ukoliko se svi ovi uvjeti ne ispune, onda mu je pokuđeno udijeliti sav svoj imetak.

²¹⁰ Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

²¹¹ Ovo je rekao Ebu Džafer et-Taberi, iako je dozvoljeno, poželjno je da to ne radi, već da se ograniči na trećinu svog imetka.

²¹² Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَاءَ رَجُلٌ بِمِثْلِ بَيْضَةٍ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَصَبْتُ هَذِهِ مِنْ مَعْدِنٍ فَخَذَهَا، فَبَيَّ صَدَقَةً، مَا أَتَمُّكَ غَيْرَهَا، فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أَتَاهُ مِنْ قَبْلِ رُكْبَةِ الْأَيْسَرِ، فَأَعْرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أَتَاهُ مِنْ خَلْفِهِ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَذَهَا بِهَا، فَلَوْ أَصَابَهُ لَأَوْجَعَتْهُ أَوْ عَقَرَتْهُ، ثُمَّ قَالَ: يَأْتِي أَحَدَكُمْ بِمَالِهِ كُلِّهِ يَصَدَّقُ بِهِ ثُمَّ يَجْلِسُ بَعْدَ ذَلِكَ يَكْهَفُ النَّاسُ، إِنَّمَا الصَّدَقَةُ عَنْ ظَهْرِ غِنَى!

Džabir, r.a., prenosi: “Dok smo bili kod Poslanika, s.a.v.s., došao mu je čovjek i donio zlata veličine jajeta, i rekao: ‘O Allahov Poslaniče, imam ovaj komad metala, pa ga uzmi kao sadaku, ja nemam ništa drugo.’ Tada se Poslanik, s.a.v.s., od njega okrenuo, a on mu je došao s desne strane i ponovo rekao isto. Poslanik, s.a.v.s., ponovo se okrenuo, a on mu je prišao s lijeve strane, na što se Poslanik, s.a.v.s., ponovo okrenuo, da bi mu on onda prišao straga. Poslanik, s.a.v.s., zatim je uzeo taj komad zlata i bacio ga na njega, tako jako da, da ga je udarilo, zaboljelo bi ga ili bi ga posjeklo, nakon čega je rekao: ‘Neko od vas dolazi da sav svoj novac da kao sadaku, pa da onda prosi od ljudi. Sadaka se daje kad si imućan.’”²¹³

Je li dozvoljeno davati sadaku zimmiji ili nevjerniku, koji je iz naroda s kojim su muslimani u ratu

Dozvoljeno je dati sadaku zimmiji i nevjerniku koji je iz naroda s kojim su muslimani u ratu, i musliman će za takvo što imati sevap. Allah je pohvalio neke ljude rekavši:

﴿يُطْعَمُونَ الطَّامَّ عَلَى حِنْهٍ مِثْلَيْنَا وَتَيْمًا وَأَسِيرًا﴾

“... i hranu su davali, mada su je i sami željeli, siromahu i siročetu i sužnju.”²¹⁴

A zarobljenik je osoba koja je u ratu protiv muslimana.

²¹³ Bilježe ga Ebu Davud i El-Hakim, koji kaže da je hadis vjerodostojan, prema Muslimovim uvjetima, a u njegovom nizu prenosilaca nalazi se Muhammed bin Ishak.

²¹⁴ El-Insan, 8.

Rekao je Uzvišeni:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

“Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone, Allah, zaista, voli one koji su pravični.”²¹⁵

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: قَدِمْتُ عَلَى أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ عَلَى وَهِيَ رَاغِبَةٌ أَفَأَصِلُهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، صِلِي أُمَّكَ.

Esma bint Ebu Bekr veli: “Došla mi je majka, a ona je bila mušrikinja. Pa sam rekla: ‘O Allahov Poslaniče, došla mi je majka, i želi sa mnom održavati kontakt, pa šta da radim?’ Rekao je: ‘Održavaj kontakt s njom.’”

Sadaka životinjama

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْعَطَشُ فَوَجَدَ بَيْرًا فَنَزَلَ فِيهَا فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ يَلْهَثُ مِنَ الْعَطَشِ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي قَدْ بَلَغَ مِنِّي فَنَزَلَ الْبَيْرَ فَمَلَأَ خُفَّهُ مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَهُ بِيَمِينِهِ حَتَّى رَقِيَ فَسَقَى الْكَلْبَ: فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ، فَفَقَّرَ لَهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَجْرًا؟ فَقَالَ: فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ.

“Jedan je čovjek išao putem dok ga nije savladala žeđ. Zatim je našao bunar i sišao u njega kako bi se napio vode. Kad je izašao, naišao je na psa isplažena jezika koji je skapavao od žeđi. Čovjek je rekao: ‘Ovaj je pas ožednio isto kao što sam i ja maloprije.’ A zatim se spustio u vrelo i u svoju mestvu nasuo vode, koju je onda stavio u svoja usta sve dok nije izašao iz vrela, kako bi napojio psa. Allah ga je za to nagradio tako što mu je grijeha njegove oprostio.”

²¹⁵ El-Mumtehina, 8.

Upitali su: “O Allahov Poslaniče, hoćemo li mi i za stoku imati nagradu?” – “Za svaku napojenu džigericu, imat ćete nagradu.”²¹⁶

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

بَيْنَمَا كَلْبٌ يُطِيفُ بِرَكِيَّةٍ قَدْ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ إِذْ رَأَاهُ بَغِيٌّ مِنْ بَغَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَنَزَعَتْ مَوْقَهَا فَاسْتَقَّتْ لَهُ بِهِ فَسَقَّتْهُ فَغَفَرَ لَهَا بِهِ.

“Dok je jedan pas lutao oko izvora toliko žedan da ga je žeđ gotovo ubila, vidjela ga je jedna prostitutka od sinova Israilovih i skinula svoju mestvu pomoću koje ga je napojila, zbog čega joj je Allah oprostio.”²¹⁷

Trajna sadaka

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ.

“Kad čovjek umre, prestaju njegova djela, osim u tri slučaja: (kada iza njega ostane) trajna sadaka, znanje od kojeg ljudi imaju koristi ili dobro odgojeno dijete koje za njega čini dovu.”²¹⁸

Zahvalnost na dobročinstvu

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعِيدُوهُ وَمَنْ سَأَلَكَم بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ اسْتَجَارَ بِاللَّهِ فَأَجِيرُوهُ، وَمَنْ أَتَى إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافَرُوهُ فَإِنَّ لَمْ تَجِدُوا فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَعْلَمُوا أَنْ قَدْ كَافَرْتُمُوهُ.

Abdullah ibn Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko u ime Allaha zatraži utočište, vi mu ga dajte. Ko u ime Allaha nešto od vas zatraži, dajte mu. Ko u ime Allaha od vas zatraži zaštitu, zaštitite ga. Na

²¹⁶ Prenose ga El-Buhari i Muslim.

²¹⁷ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

²¹⁸ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

dobro dobrim uzvratite, a ako niste u stanju, dovite za njega sve dok ne budete znali da ste mu se odužili.”²¹⁹

عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَشْكُرُ اللَّهُ مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ.

El-Eš'as bin Kajs, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allahu ne zahvaljuje onaj ko ne zahvaljuje ljudima.”²²⁰

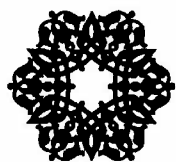
عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَنَعَ لَهُ مَعْرُوفٌ، فَقَالَ لِفَاعِلِهِ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَقَدْ أُنْغِمَ فِي الثَّنَاءِ.

Usama ibn Zejd, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kome neko učini dobro, pa mu on kaže: ‘Allah te dobrom nagradio’, on mu se istinski zahvalio.”²²¹

²¹⁹ Bilježe Ebu Davud i En-Nesai s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

²²⁰ Bilježi Ahmed sa senedom u kojem su vjerodostojni prenosioci.

²²¹ Et-Tirmizi prenosi hadis, i za njega kaže da je dobar.

P O S T

P O S T

Semantičko značenje riječi post (*es-sijam*) jeste: opće suzdržavanje i sustezanje. U tom značenju jeste i ajet:

﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا﴾

“Ja sam se Milostivom zavjetovala da ću se suzdržati!”¹, tj. suzdržat ću se od priče.

Terminološko značenje jeste: svjesno (s nijetom) suzdržavanje od svega što kvari post od početka zore do zalaska sunca.

Vrijednost posta

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّيَامَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالصَّيَامُ جَنَّةٌ فَإِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمِ أَحَدِكُمْ فَلَا يَزِفُّ وَلَا يَصْحَبُ وَلَا يَجْهَلُ فَإِنْ شَاتَمَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ، مَرَّتَيْنِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ. وَلِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ بِفِطْرِهِ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah, dž.š., kaže: ‘Svako djelo pripada čovjeku, osim posta. Post je Moj i Ja za njega nagrađujem.’ Post je čovjeku zaštita. Kad neko od vas bude postio, neka ne govori ništa ružno, neka ne podiže previše glas i neka ne govori

¹ Merjem, 26.

ništa nepromišljeno! Ako ga neko bude vrijeđao, ili udarao, neka dva puta kaže: 'Ja postim!' Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, postačev je zadah na Sudnjem danu Allahu draži od mirisa miska. Postač se dva puta raduje; kad se omrsi, obrađuje se hrani, i kad se susretne s Gospodarem, radovat će se zbog posta!"²

Predanje El-Buharija i Ebu Davuda glasi:

الصَّيَامُ جُنَّةٌ فَإِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَجْهَلْ فَإِنْ امْرَأُ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ، مَرَّتَيْنِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِي. الصَّيَامُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَلِهَا.

"Post je čovjeku zaštita. Kad neko posti, neka ne govori ništa ružno ili nepromišljeno. Ako ga neko bude udarao, ili vrijeđao, neka dva puta ponovi: 'Ja postim!' Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, zadah iz usta postača bolji je kod Allaha od mirisa miska. 'On ostavlja hranu i piće i suzbija strasti radi Mene! Post je Moj i Ja za njega nagrađujem. Jedno dobro djelo vrednovat će se deseterostruko!"

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصَّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصَّيَامُ أَيْ رَبِّ مَنْعَهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفَعْنِي فِيهِ. وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: مَنْعَهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ، فَشَفَعْنِي فِيهِ فَيُشَفَّعَانِ.

Abdullah ibn Amr veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Post i Kur'an zauzimat će se za čovjeka na Sudnjem danu. Post će kazati: 'O Gospodaru, spriječio sam ga od jela i strasti u toku dana, dozvoli mi da se zauzimam za njega.' Kur'an će kazati: 'Zbog mene nije spavao noću, dozvoli mi da se zauzimam za njega!' Obojici će se uslišati molba."³

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: مُرْنِي بِعَمَلٍ يَدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا عِدَلَ لَهُ. ثُمَّ أَتَيْتُهُ الثَّانِيَةَ فَقَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّيَامِ.

² Bilježe ga: Ahmed, Muslim i En-Nesai.

³ Bilježi ga Ahmed s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

Ebu Umama veli: “Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., te sam mu rekao: ‘Naredi mi da radim nešto što će me uvesti u Džennet!’ ‘Posti, jer njemu nema ravnog!’, odgovori on. Zatim sam došao po drugi put, te mi on ponovo reče: ‘Posti!’”⁴

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَصُومُ عَبْدٌ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا بَاعَدَ اللَّهُ بِذَلِكَ الْيَوْمِ النَّارَ عَنْ وَجْهِهِ سَبْعِينَ خَرِيفًا.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Ako čovjek isposti jedan dan u ime Allaha, On će njegovo lice od vatre udaljiti sedamdeset godina.’⁵

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ لِلْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّئَانُ، يُقَالُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيُّ الصَّائِمِينَ؟ فَإِذَا دَخَلَ آخِرُهُمْ أُغْلِقَ ذَلِكَ الْبَابُ.

Sehlibn Sa'd veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “U Džennetu postoje vrata Rejjan. Na Sudnjem danu bit će rečeno: ‘Gdje su postači?’ Kad posljednji postač uđe, ta će se vrata zatvoriti.”⁶

⁴ Bilježe ga: Ahmed, En-Nesai i El-Hakim, koji smatra da je hadis vjerodostojan.

⁵ Bilježe ga autori djela *Fi-Kutubu-sitte*, osim Ebu Davuda.

⁶ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

VRSTE POSTA

Post se dijeli na dvije vrste: obavezni, farz-post i dobrovoljni post. Farz-post dijeli se na tri vrste:

1. post u ramazanu;
2. post za iskupljenje;
3. post iz zavjeta.

Mi ćemo se ovdje ograničiti na post u mjesecu ramazanu i na dobrovoljni post, a druge ćemo vrste navesti kasnije.

POST U RAMAZANU

Šerijatski stav u vezi s postom: post je u ramazanu obavezan, i to je potvrđeno Kur'anom, sunnetom i idžmaom.

Kur'an:

Allah, uzvišen da je On, kaže:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

“O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili.”⁷

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾

“U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće neka ga u postu provede...”⁸

⁷ El-Bekara, 183.

⁸ El-Bekara, 185.

Sunnet:

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

يُنْبِئُ الْإِسْلَامَ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَصِيَامُ رَمَضَانَ وَحَجُّ الْبَيْتِ.

“Islam je sagrađen na pet stupova: svjedočenju da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, postu ramazana i hodočašću Kabe.”

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدٍ اللَّهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي عَمَّا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنَ الصِّيَامِ؟ قَالَ: شَهْرُ رَمَضَانَ. قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ.

Talha ibn Ubejdullah veli da je neki čovjek upitao Vjerovjesnika, s.a.v.s.: “O Allahov Poslaniče, reci mi šta mi je Allah od posta naredio?” – “Post mjeseca ramazana”, odgovori on. “Da li ima nešto osim toga?”, upita čovjek, a Poslanik mu odgovori: “Ne, osim ako želiš dobrovoljno postiti.”

Idžma:

Umet se složio da je mjesec ramazan obavezno postiti, te da je post jedan od stupova islama, koji je općepoznat, i svako ko to zanijeće nevjernik je i izlazi iz dini-islama.

Vrijednost mjeseca ramazana i vrijednost djela u njemu

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا حَضَرَ رَمَضَانَ قَالَ: قَدْ جَاءَكُمْ شَهْرٌ مُبَارَكٌ اقْتَرَضَ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ، تَفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَتُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَحِيمِ وَتُغْلَقُ فِيهِ الشَّيَاطِينُ، فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، مَنْ حَرَّمَ خَيْرَهَا فَقَدْ حَرَّمَ.

Ebu Hurejra veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad se približio ramazan, rekao: “Došao vam je mubarek-mjesec u kojem vam je propisan post. U njemu se otvaraju dženetska, a zatvaraju džehenemska vrata i

vezivaju se šejtani. U njemu se nalazi noć vrednija od hiljadu mjeseci, i kome bude uskraćeno njeno dobro, mnogo je izgubio!”⁹

عَنْ عُرْفَجَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُثْبَةَ بْنِ فَرْقَدٍ - وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ رَمَضَانَ - قَالَ: قَدْ خَلَّ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَاهُ عُثْبَةُ هَابَهُ فَكَتَّ. قَالَ: فَحَدَّثَ عَنْ رَمَضَانَ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي رَمَضَانَ: تُتَّقَلُّ أَبْوَابُ النَّارِ وَتُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَتُصَدَّدُ فِيهِ الشَّيَاطِينُ. قَالَ: وَيُنَادِي فِيهِ مَلَكٌ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَتَبْشِرُ وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصُرُ حَتَّى يَنْقُضِيَ رَمَضَانَ.

Arfedža veli: “Bio sam kod Utbe ibn Ferkada, koji je pričao o ramazanu, te nam dođe ashab Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Utba ušuti, a ashab nastavi: “Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je pričao o ramazanu, rekavši: ‘Tada se pootvaraju vrata Dženneta, pozatvaraju vrata Džehennema i povežu se šejtani.’ Potom je kazao: ‘Onda će melek reći: ‘O ti koji želiš dobro, raduj se, a ti koji želiš zlo, suzdrži se dok ramazan prođe!’”¹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصَّلَوَاتُ الْحَسَنُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبْتَ الْكَبَائِرَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Pet dnevnih namaza, džuma do džume i ramazan do ramazana brišu grijeha počinjene između toga, pod uvjetom da se ne čine veliki grijesi.”¹¹

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَعَرَفَ حُدُودَهُ وَحَفِظَ مِمَّا كَانَ يَنْبَغِي أَنْ يَحْفَظَ مِنْهُ كَرَّرَ مَا قَبْلَهُ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko isposti ramazan, znajući njegove granice, i bude se čuvao onoga što treba, oprostit će mu se grijesi koje je počinio prije ramazana.”¹²

⁹ Bilježe ga: Ahmed, En-Nesai i El-Bejheki.

¹⁰ Bilježe ga Ahmed i En-Nesai. Niz je prenosilaca ovog hadisa dobar.

¹¹ Bilježi ga Muslim.

¹² Bilježi ga Ahmed i El-Bejheki s dobrim nizom prenosilaca.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko isposti ramazan, vjerujući i nadajući se Allahovoj nagradi, oprostit će mu se prethodni grijesi.”¹³

Zastrašivanje od mršenja u mjesecu ramazana

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عُرِيَ الْإِسْلَامَ وَقَوَاعِدُ الدِّينِ ثَلَاثَةً، عَلَيْهِنَ أُسِّسَ الْإِسْلَامُ، مَنْ تَرَكَ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ فَهُوَ بِهَا كَافِرٌ حَلَالُ الدَّمِ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَالصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ.

Ibn Abbas, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Tri su temelja dini-islama! Na njima je islam zasnovan, i svako ko izostavi jedan od tih temelja nevjernik je, i dozvoljeno je ubiti ga. To su svjedočenje da nema boga osim Allaha, klanjanje propisanih namaza i post mjeseca ramazana.”¹⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ فِي غَيْرِ رُخْصَةٍ رَخَّصَهَا اللَّهُ لَهُ لَمْ يَقْضِ عَنْهُ صِيَامَ الدَّهْرِ كُلِّهِ وَإِنْ صَامَهُ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko omrsi jedan dan u ramazanu, bez šerijatski opravdanog razloga, neće nadoknaditi taj propušteni dan, pa makar postio cijeli život!”¹⁵

Ebu Hurejra, r.a., rekao je: “Ko omrsi jedan dan u ramazanu, a ne bude imao opravdanje, niti bude bolestan, neće to nadoknaditi, pa makar postio cijeli život!”¹⁶ Ovo je također kazao i Ibn Mesud.

Ez-Zehabi veli: “Vjernici smatraju da je onaj ko ne posti ramazan, a ne bude bolestan (ili imao neko drugo opravdanje), gori od zinalučara i

¹³ Bilježi ga Ahmed i autori *Sunena*.

¹⁴ Bilježe ga Ebu Jala i Ed-Dejlemi, a Ez-Zehabi veli da je vjerodostojan.

¹⁵ Bilježe ga: Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi.

¹⁶ Bilježi El-Buhari.

notornog pijanice. Čak, sumnjaju u njegovu pripadnost islamu i smatraju da je nevjernik i da ga je dozvoljeno ubiti.”

Utvrđivanje početka ramazana

Početak ramazana utvrđuje se viđenjem mlađaka, a njegovo viđenje potvrđujemo svjedočenjem jedne povjerljive osobe, ili namirivanjem mjeseca šabana trideset dana.

Ibn Omer, r.a., veli: “Ljudi su iščekivali da se pojavi *hilal*, pa sam rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da sam vidio mlađak, nakon čega je naredio ljudima da započnu s postom!”¹⁷

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صُومُوا لِرُؤْيَيْهِ
وَأَفْطَرُوا لِرُؤْيَيْهِ فَإِنْ عَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَمْكِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا .

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Počnite s postom kad vidite mlađak, a završite kad ga ponovo vidite. A ako ga ne možete vidjeti, onda na prethodni mjesec, šaban, namirite trideset dana.”¹⁸

Et-Tirmizi veli: “Ovo većina islamskih učenjaka prakticira. Još su kazali: ‘Dovoljno je svjedočenje jedne povjerljive osobe za utvrđivanje posta.’ Ovo je stav Ibn el-Mubareka, Eš-Šafija i Ahmeda. En-Nevevi veli: ‘Ovo je preferirajući stav!’”

Hilal mjeseca ševvala utvrđuje se namirivanjem ramazana trideset dana, i nije dovoljno svjedočenje jedne osobe, prema mišljenju većine islamskih učenjaka.

Oni za to uvjetuju svjedočenje dvojice pravednih, dok Ebu Sevr ne pravi razliku između utvrđivanja hilala za mjesec ševval i za mjesec ramazan. On smatra da je za to dovoljno svjedočenje jednog pravednog čovjeka.

Ibn Rušd veli: “Ebu Bekr ibn el-Munzir slaže se sa stavom Ebu Sevra, a također mislim da je to i stav zahirija.”

¹⁷ Bilježi Ebu Davud, a El-Hakim i Ibn Hibban vele da je hadis vjerodostojan.

¹⁸ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Ebu Bekr ibn el-Munzir za svoj se stav poziva na konsenzus islamskih učenjaka, koji smatraju da se mora omrsiti, a i početi s postom, na osnovu svjedočenja jednog čovjeka (koji tvrdi da je vidio hilal)! Prema tome, mi također na taj način moramo prihvatiti utvrđivanje početka i kraja ramazana, jer su početak i kraj mjeseca granice početka i kraja posta.

Eš-Ševkani veli: “Prema tome, nema vjerodostojnog dokaza u kojem se uvjetuje svjedočenje dvojice za istek mjeseca ramazana. U skladu s tim, zadovoljit ćemo se svjedočenjem jednog pravednog čovjeka analogno svjedočenju također jednog pravednog čovjeka za utvrđivanje početka ramazana.

Također, kao dokaz možemo uzeti činjenicu da se u ibadetima prihvataju predanja koja prenosi pojedinac, pa se analogijom dokazuje da se takva predanja mogu prihvatiti i u ostalim granama islama, osim ako postoji dokaz koji izuzima neke situacije, kao što je svjedočenje prilikom utvrđivanja imetka i sl. U ovom se slučaju prihvata stav Ebu Sevr.

Razlike u geografskim položajima

Većina se islamskih učenjaka ne osvrće na razliku u geografskim položajima. To znači da ako stanovnici jednog podneblja vide mlađak, obavezan je post stanovnicima svih zemalja, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže:

صُومُوا لِرُؤْيَيْهِ وَأَفْطَرُوا لِرُؤْيَيْهِ .

“Počnite s postom kad vidite mlađak, a završite kad ga ponovo vidite.” Kažu: “Allahov se Poslanik, s.a.v.s., u navedenom hadisu obraća cijelom umetu, i ako neko vidi mlađak u jednoj pokrajini, kao da ga je vidio cijeli umet.”

Međutim, Ikrima, El-Kasim ibn Muhamed, Salim, Ishak, i zvanični stav hancfija i šafija jeste da svaka zemlja ima svoje viđenje mlađaka.

Dokaz za to jeste predanje koje bilježi Kurcib. On kaže: “Došao sam u Šam, gdje me zatekao ramazan. Vidio sam mlađak uoči petka.

Pred kraj mjeseca ramazana stigao sam u Medinu, pa me Ibn Abbas upitao: 'Kada ste vidjeli mlađak?' 'Vidjeli smo ga u noći uoči petka', odgovorio sam. 'Jesi li ga ti vidio?', upitao me Ibn Abbas. 'Da, vidio sam ga i ja i ostali ljudi, i zapostili su i oni i Muavija', odgovorio sam. Mi smo ga vidjeli uoči subote, tako da još uvijek postimo, dok ne zaokružimo na trideset dana ili ne ugledamo mlađak.' Upitao sam: 'Zar nije dovoljno što ga je vidio Muavija i po njemu zapostio?!' 'Ne', odgovori on. 'Tako nam je naredio Božiji Poslanik, s.a.v.s.'"¹⁹

U djelu *Fethul-allam šerbu bulugil-meram* stoji: "Najprihvatljivije je mišljenje da svaka država ima svoje viđenje mlađaka i države koje graniče s njom, a sličnog su geografskog položaja."

Ako samo jedna osoba vidi mlađak

Učenjaci su složni u stavu da ako jedna osoba vidi ramazanski mlađak, mora početi s postom! S tim se mišljenjem ne slaže Ata, koji veli da mora, osim njega, još jedna osoba vidjeti mlađak!

Također su se razišli i o pitanju mlađaka za početak ševvala, ali je ispravnije mišljenje da se treba omrsiti iako je to posvjedočila jedna osoba, kao što to tvrde Eš-Šafi i Ebu Sevr, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da postimo i mrsimo se kad vidimo mlađak, a ta je osoba sa sigurnošću vidjela mlađak, i ne uvjetuje se da to još neko potvrdi.

¹⁹ Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi, koji veli: "Hadis je hasen-sahih-garib, i učenjaci ovaj hadis prakticiraju, tj. da svaka zemlja ima svoje viđenje mlađaka."

SASTAVNI DIJELOVI POSTA (*RUKNOVI*)

1. Suzdržavanje od jela i pića od zore do zalaska sunca, jer Svevišnji veli:

﴿فَالْآنَ بَاشِرُوهُمْ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾

“Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti.”²⁰

Pod riječima “crna i bijela nit” podrazumijeva se bjelina dana i crnina noći. Dokaz za to jeste predanje El-Buharija i Muslima u kojem stoji:

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ﴾ عَمَدْتُ إِلَى عِقَالٍ أَسْوَدَ وَإِلَى عِقَالٍ أَبْيَضَ فَجَعَلْتُهُمَا تَحْتَ وَسَادَتِي، فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ فِي اللَّيْلِ، فَلَا يَسْتَبِينُ لِي، فَعَدَوْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: إِنَّمَا ذَلِكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَبَيَاضُ النَّهَارِ.

Adij ibn Hatim je, kad je objavljen ajet: “... dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore”²¹, uzeo komad crnog i komad bijelog konca, koje je stavio pod svoj jastuk. Potom je ustajao navečer i gledao u njih, ali ih nije raspoznavao, te je poranio ujutro i otišao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i ispričao mu šta je uradio, pa mu je on odgovorio: “To je crnina noći i bjelina dana.”

2. Nijet, jer Svevišnji veli:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

²⁰ El-Bekara, 187.

²¹ El-Bekara, 187.

“... a naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovjedaju.”²²

Također je dokaz i hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji kaže:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَىٰ .

“Djela se, doista, vrednuju prema namjerama, i svakom čovjeku pripada ono što je namjerio...”

Uvjet jeste da se zanijeti prije zore svakog ramazanskog dana. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ حَفْصَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَمْ يُجْمَعْ الصِّيَامُ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ .

Hafsa veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prije zore ne odluči postiti, njegov post neće biti primljen!”²³

Ako zanijeti u bilo koje doba noći, nijet će biti valjan, i nije uvjet da se izgovora riječima, jer je nijet stvar srca, i nema nikakve veze s jezikom, zato što je suština nijeta želja i odluka da se izvrši neko djelo koje je Svevišnji naredio i kako bi se na taj način zadobilo Njegovo zadovoljstvo. Prema tome, ko se navečer sehuri kako bi sutradan postio u namjeri da se na taj način približi Allahu on je već zanijetio post.

Ko čvrsto odluči da, u toku dana, neće ništa jesti ni piti, iskreno u ime Allaha, smatra se da je zanijetio, pa makar i ne ustao na sehur. Većina islamskih učenjaka smatra da se u dobrovoljnom postu može zanijetiti i u toku dana, pod uvjetom da taj dan nije ništa pojeo niti popio.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: فَإِنِّي صَائِمٌ .

Aiša, r.a., veli: “Jednog je dana Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao kod mene i upitao: ‘Imate li nešto (za jesti)?’ Odgovorila sam da nemamo, te on reče: ‘Onda ću postiti!’”²⁴

²² El-Bejjina, 5.

²³ Ahmed i autori *Sunena*. Ibn Huzejma i Ibn Hibban vele da je hadis vjerodostojan.

²⁴ Bilježe ga Muslim i Ebu Davud.

Hanefije uvjetuju da se mora zanijetiti prije nego sunce pređe zenit. Ovo je i zvanični stav imama Eš-Šafija. Ibn Mesud, u poznatijem stavu, i Ahmed smatraju da kako god može zanijetiti prije nego što sunce pređe zenit, to može isto učiniti i nakon što pređe zenit.

KOME JE POST OBAVEZAN

Idžmaom²⁵ je utvrđeno da je svaki musliman, razuman, punoljetan, zdrav i koji nije na putu, obavezan postiti. Osim ovoga, žena mora biti čista od hajza i nifasa.

Prema tome, neće postiti nevjernik, umno poremećena osoba, dijete, bolesnik, putnik, žena u hajzu ili nifasu, oronuli starac, trudnica i dojilja.

Neki od nabrojanih uopće nisu dužni postiti, kao što su nevjernik i umno poremećena osoba. Neki trebaju od svojih staratelja tražiti da poste, dok se neki moraju mrsiti i kasnije to napostiti, a nekima je pak dozvoljeno mrsiti se, ali zato moraju dati fidju.

Sve ovo pojasnit ćemo detaljnije.

POST NEVJERNIKA I UMNO POREMEĆENE OSOBE

Post je islamsko obredoslovlje, stoga nije obavezan nemuslimanima, a maloumna osoba nije obaveznik (*mukellef*), jer nema razuma koji je uvjet da bi osoba morala izvršavati propise.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَنْفِقَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ.

²⁵ Konsenzus islamskih učenjaka.

Alija, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Trojici se ne pišu grijesi: maloumnom dok se ne izliječi, onom ko spava, dok se ne probudi, i djetetu dok ne postane punoljetno (šerijatski).”²⁶

POST DJETETA

I pored toga što djetetu post nije obavezan, staratelj će mu naređivati da posti, kako bi se ono naviklo na post, naravno, ako to ono može izdržati.

عَنِ الرَّبِيعِ بِنْتِ مُعَوِذٍ قَالَتْ: أُرْسِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَبِيحَةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قَرَى الْأَنْصَارِ: مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا فَلَيْتُمْ صَوْمَهُ، وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطَرًا فَلْيُضْمَّ بَعِيَّةَ يَوْمِهِ فَكَأَنَّا نَصُومُهُ بَعْدَ ذَلِكَ، وَنُصُومُ صَبِيَّائِنَا الصَّغَارِ مِنْهُمْ، وَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَتُجْعَلُ لَهُمُ اللَّبْعَةُ مِنَ الْعِهْنِ، فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ مِنَ الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهُ ذَلِكَ، حَتَّى يَكُونَ عِنْدَ الْإِفْطَارِ.

Rubejjia bint Muavviz veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ujutro na dan ašure poslao vijest okolnim medinskim naseljima: “Ko je osvanuo posteći neka dovrši post, a onaj ko ne posti neka posti do kraja dana! Nakon toga postili smo na dan ašure i navikavali smo svoju djecu da poste taj dan. Odvodili bismo ih u džamiju gdje bismo im napravili neke igračke s vunom (da se zabave). Ako bi se desilo da neko od njih zaplače od gladi davali bismo mu te igračke dok ne bi nastupio iftar.”²⁷

Kome je dozvoljeno omrsiti se pod uvjetom da plati fidju

Dozvoljeno je omrsiti se oronulom starcu i ženi, bolesniku s neizlječivom bolesti, radnicima koji rade teške fizičke poslove, a ne mogu se snaći i zaraditi na drugi način.

Svima je njima dozvoljeno mrsiti se, ako ih post iscrpljuje u toku čitave godine (tako da ne mogu postiti ni mimo ramazana).

²⁶ Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

²⁷ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Oni će za svaki dan koji mrse nahraniti po jednog siromaha, i to u iznosu od četiri, ili dvije ili jedne pregršti, jer se učenjaci u tome razilaze, i to zato što nema hadisa koji to precizno određuje.

Ibn Abbas veli: “Oronulom je starcu dozvoljeno mrsiti, a za svaki dan koji omrsi nahranit će jednog siromaha i nije dužan napaštati te dane.”²⁸

Ata je čuo Ibn Abbasa, r.a., kako uči ajet:

﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامِ مَكِينٍ﴾

“Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane.”²⁹

Potom je Ibn Abbas rekao da ovaj ajet nije derogiran, i da se odnosi na oronulog starca i staricu koji ne mogu postiti, te će zbog toga nahraniti³⁰ za svaki dan jednog siromaha.”

Bolesnik s neizlječivom bolesti koga post dovodi u kritičnu situaciju, analogijom, smatra se kao i oronuli starac, jer među njima nema razlike. Tako se smatraju i radnici koji izvršavaju teške fizičke poslove.

Šejh Muhamed Abduhu veli: “Pod riječima: ‘...koji ga jedva podnose’, podrazumijeva oronule i iznemogle starce, bolesnike s neizlječivom bolesti i osobe slične njima, kao što su fizički radnici, čiji je posao veoma težak i mukotrpan, a to im je jedini način opskrbe. U takvu vrstu, naprimjer, spadaju rudari, zatvorenici koje tjeraju na teške fizičke poslove, pa bi ih post dodatno iscrpio, a imaju mogućnost da plaćaju fidju.

Također, u ovo spadaju trudnica i dojilja, ako dovode u pitanje svoj ili život djeteta! U tom će se slučaju omrsiti i plaćati fidju, a Ibn Omer i Ibn Abbas smatraju da ne moraju napaštati.

Ikrima prenosi da je Ibn Abbas za ajet: “... koji ga jedva podnose” rekao: “To je olakšica za oronulog starca i staricu, jer oni post jedva podnose. Zato neće postiti, a za svaki dan će nahraniti po jednog siromaha. Također se ajet odnosi i na trudnicu i dojilju u slučaju da

²⁸ Bilježe ga Ed-Darekutni i El-Hakim, i vele da je predanje vjerodostojno.

²⁹ Bilježi El-Buhari. El-Bekara, 184.

³⁰ Malik i Ibn Hazm smatraju da oni ne moraju napaštati propuštene dane niti moraju nahranjivati siromahe.

dovode u pitanje svoj ili život djeteta. U tom slučaju neće ni one postiti, ali će zato nahraniti za svaki dan po jednog siromaha.”³¹

Ikrima je na kraju ovog predanja još rekao: “Ibn Abbas je rekao svojoj ženi koja je bila trudna: “Ti spadaš u one koji jedva podnose post, zato daji fidju i ne moraš napaštati.”³²

Nafi veli da je Ibn Omer upitan o trudnoj ženi koja postom dovodi u pitanje život svoga djeteta, pa je on rekao: “Neće postiti, a za svaki će dan udijeliti siromahu pregršt pšenice.”³³

U hadisu stoji:

إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنِ الْمَسَافِرِ الصَّوْمَ وَشَطْرَ الصَّلَاةِ وَعَنِ الْخُبْلَى وَالْمَرْضِعِ الصَّوْمَ.

“Allah je oslobodio putnika posta i pola namaza, a trudnicu i dojilju oslobodio je posta.”

Hanefije, Ebu Ubejd i Ebu Sevr smatraju da trebaju samo napostiti, a fidju nisu obavezni plaćati.

Ahmed i Eš-Šafi smatraju da ako dovodi u pitanje samo život djeteta, omrsit će se, i morat će napostiti te dane i udijeliti fidju. Međutim, ako dovode u pitanje svoj život, ili svoj i život djeteta, onda su obavezne samo napostiti te dane.

Kome je dozvoljeno omrsiti se pod uvjetom da to obavezno nadoknadi

Bolesniku koji se nada da će ozdraviti dozvoljeno je omrsiti se, kao i putniku, međutim, propuštene dane moraju napostiti.

Svevišnji je kazao:

﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾

“... a ko se razboli ili se na putu zadesi neka isti broj dana naposti.”³⁴

Muaz je rekao: “Allah, dž.š., propisao je farz Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., riječima:

³¹ Bilježi Ebu Davud i El-Bezzar.

³² Ed-Darekutni veli da je niz prenosilaca ovog predanja vjerodostojan.

³³ Bilježe ga Malik i El-Bejheki.

³⁴ El-Bekara, 185.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ *
 أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ
 فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينَ﴾

‘O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu, isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose, otkup je da jednog siromaha nahrane.’³⁵

Nakon toga postio je ko je htio, a ko nije htio nahranio je siromaha, i na taj bi se način odužio. Potom je Svevišnji objavio i drugi ajet:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ
 مِنْكُمْ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾

‘U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur’ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće neka ga u postu provede.’³⁶

Ovim je ajetom naredio post onom ko nije putnik i zdrav je, a bolesniku i putniku dozvolio je da se mrse, dok je oronulim starcima, koji ne mogu postiti, naredio da nahrane siromaha za svaki propušteni dan.”

Bolest koja sprečava post jeste teška bolest koja će se postom još više pogoršati, ili će odgoditi ozdravljenje.

U *Mugniju* stoji: “Neki su učenjaci dozvolili bolesniku da se omrsi, pa makar ga prst ili zub bolio, zato što u ajetu nije precizirano kakva je to bolest, kao što je i putniku dozvoljeno mrsiti se, pa makar on i ne trebao ići na put. Isti je, znači, slučaj i s bolesnikom. Ovo je stav El-Buharija, Ataa i zahirija.”

Međutim, ispravan stav jeste da je to bolest koja postaća dovodi u još kritičniju situaciju. Osoba koju savladaju glad i žeđ, pa dovede ličnu egzistenciju u pitanje, smatrat će se kao i bolesnik, tj. morat će se omrsiti

³⁵ Ahmed, Ebu Davud i El-Bejhki, s vjerodostojnim nizom prenosilaca. El-Bekara, 183-4.

³⁶ El-Bekara, 185.

pa makar bila zdrava i kod kuće. Kad ozdravi, napostit će propuštene dane (*kada*).

Svevišnji kaže:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾

“... i jedni druge ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv.”³⁷

Također je kazao:

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾

“... i u vjeri vam nije ništa teško propisao.”³⁸

Ako bolesnik isposti i podnese poteškoće bolesti, post mu je valjan, samo što mu je to pokuđeno raditi, jer nije uzeo olakšicu koju mu je Allah podario, a također može izazvati loše posljedice po zdravlje. Neki su ashabi (bolesni) u doba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., postili, a neki su mrsili, slijedivši u tome fetve koje im je izdavao Poslanik, s.a.v.s.

قَالَ حُمْزَةُ الْأَسْلَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَجِدُ مِنِّي قُوَّةَ عَلَى الصَّوْمِ فِي السَّفَرِ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ؟
قَالَ: هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ.

Hamza el-Eslemi je upitao: “O Allahov Poslaniče, ja osjećam da mogu postiti na putu, i ako to učinim, jesam li grešan?” – “To je olakšica od Allaha, dž.š., i onaj ko je prihvati lijepo je postupio, a ko bude postio neće biti grešan”, on mu odgovori.³⁹

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَافَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَكَّةَ وَنَحْنُ صِيَامٌ. قَالَ: فَتَزَلْنَا مَنْزِلًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكُمْ قَدْ دَوَّيْتُمْ مِنْ عَدْوِكُمْ وَالْفِطْرِ أَقْوَى لَكُمْ. فَكَانَتْ رُخْصَةً، فَعِنَّا مَنْ صَامَ وَمِنَّا مَنْ أَفْطَرَ، ثُمَّ تَزَلْنَا مَنْزِلًا آخَرَ، فَقَالَ: إِنَّكُمْ نَصَبَحُوا عَدْوَكُمْ، وَالْفِطْرِ أَقْوَى لَكُمْ فَافْطَرُوا. فَكَانَتْ عَزْمَةً، فَافْطَرْنَا، ثُمَّ رَأَيْنَا نَصُومَ بَعْدَ ذَلِكَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّفَرِ.

³⁷ En-Nisa, 29.

³⁸ El-Hadždž, 78.

³⁹ Bilježi ga Muslim.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli: “Putovali smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u Meku (osvajanje Meke), a postili smo. Zaustavili smo se u jednom naselju kako bismo prenoćili, pa nam je Poslanik, s.a.v.s., kazao: ‘Približili ste se neprijateljima, i ako se budete mrsili, bit ćete snažniji!’ To nam je bila olakšica, pa su neki ipak postili, a neki su mrsili. Drugi smo dan također svratili u drugo naselje za prenoćište, pa nam je kazao: ‘Ujutro ćete se sukobiti s neprijateljima! Ako se budete mrsili, bit ćete jači! Zato, nemojte postiti.’ To je bila konačna odluka, te smo se svi omrsili, ali smo na kasnijim putovanjima s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., postili.”⁴⁰

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli: “U toku ramazana išli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u borbu. Neki su među nama postili, a neki su mrsili. Postač nije korio onoga koji je mrsio, niti je onaj ko je mrsio korio postača. Smatrali su da je onaj ko se osjeća sposobnim da posti pa isposti lijepo postupio. Također su smatrali da je onaj ko se osjeća slabim pa se omrsi lijepo postupio.”⁴¹ Učenjaci su se razišli o tome šta je od toga bolje!

Ebu Hanifa, Eš-Šafi i Malik smatraju da je onom ko se osjeća sposobnim ipak bolje postiti, a da je onom ko je slabiji bolje omrsiti.

Međutim, Ahmed smatra da je bolje mrsiti se.

Omer ibn Abdulaziz smatra da je bolje ono što je lakše. Znači, kome je lakše u datom momentu postiti, a naknadno mu napaštanje predstavlja poteškoću, onda mu je bolje postiti.

Eš-Ševkani je sve to prostudirao, pa je zaključio sljedeće: “Kome post predstavlja poteškoću i šteti mu zdravlju i ko ne želi prihvatiti olakšicu, njemu je bolje mrsiti se. Također, onome ko strahuje, ako bude postio na putu, da će se zbog toga umisliti i pretvarati pred ljudima bolje mu je mrsiti se. Međutim, ako je siguran da do toga neće doći, onda mu je bolje postiti.”

Ako putnik u toku noći zanijeti postiti i ujutro počne s postom, dozvoljeno mu je u toku dana omrsiti se.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى مَكَّةَ

⁴⁰ Bilježe ga: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

⁴¹ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

عَامَ الْفَتْحِ فَصَامَ حَتَّى يَلْعَ كِرَاعَ الْعَمِيمِ، وَصَامَ النَّاسُ مَعَهُ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ شَقَّ عَلَيْهِمُ الصِّيَامُ، وَإِنَّ النَّاسَ يَنْظُرُونَ فِيمَا فَعَلْتَ، فَدَعَا بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ بَعْدَ الْعَصْرِ فَشَرِبَ، وَالنَّاسُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، فَأَفْطَرَ بَعْضُهُمْ، وَصَامَ بَعْضُهُمْ، فَلَبَّغَهُ أَنَّ النَّاسَ صَامُوا، فَقَالَ: أُولَئِكَ الْعَصَاةُ.

Džabir ibn Abdullah, r.a., veli da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., u godini osvajanja Meke, uputio prema njoj. Postio je on, a i ljudi s njim, dok nije stigao u Kuraul-gamim, pa mu je neko od prisutnih rekao: "Ljudima post predstavlja poteškoće, a ugledaju se na tebe!" Zatim je, oko ikindije, zatražio čašu vode i popio je, a ljudi su ga gledali. Neki su se omrsili, a neki su nastavili s postom. Kad je čuo da su neki nastavili postiti, rekao je: "Oni su grešnici!"⁴²

Ako čovjek zanijeti post, a kod kuće je, te u toku dana krene na put, većina učenjaka smatra da mu nije dozvoljeno omrsiti se, dok su mu to Ahmed i Ishak dozvolili.

Dokaz za to jeste predanje koje bilježi Et-Tirmizi i veli da je dobro: "Muhamed ibn Kab kaže: 'U ramazanu (u toku dana) došao sam kod Enesa ibn Malika, koji je htio poći na put. Nakon što mu je jahalicu spremio i obukao se za put, zatražio je hranu pa je jeo. Upitao sam: 'Da li je to sunnet?' 'Sunnet je', odgovorio je, a potom krenuo.'"

Također, kao dokaz, navode predanje u kojem Ubejd ibn Džubejr kaže: "Ukrcao sam se s Ebu Basrom el-Gifarijem u brod koji je doplovio iz Egipta, a bio je ramazan. Krenuli smo i kad se približilo vrijeme njegovog ručka, reče mi: 'Približi se!' 'Zar nisi među kućama?', upitao sam, a on mi reče: 'Zar nećeš postupiti po sunnetu Allahovog Poslanika?!'"⁴³

Eš-Ševkani veli: "Ova nam dva hadisa dokazuju da je putniku dozvoljeno omrsiti se i prije napuštanja mjesta iz kojeg je krenuo na put."

Eš-Ševkani veli da je Ibn el-Arebi kazao: "Hadis koji prenosi E'nes vjerodostojan je i njime dokazujemo da je dozvoljeno omrsiti se ako se spremimo na put. Ovo je mišljenje ispravno."

⁴² Bilježe ga Muslim, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis vjerodostojan.

⁴³ Ahmed i Ebu Davud. Niz je prenosilaca ovog predanja povjerljiv.

Razdaljina koju putnik treba preći da bi mu bilo dozvoljeno omrsiti se jeste ista ona koja mu dozvoljava skraćivati namaz. Također, putnik može mrsiti onoliko dana koliko će i skraćivati namaz. Sve smo ovo detaljno izložili u poglavlju o skraćivanju namaza, u kojem smo predložili stavove učenjaka i zaključak Ibn el-Kajjima.

Mensur el-Kelbi prenosi da je Dihja ibn Halifa jednom prilikom, u ramazanu, krenuo iz jednog sela u blizini Damaska na put čija je dužina iznosila koliko je do Ukbe iz starog Egipta (jedan fersah), te se omrsio, a također su se omrsili i neki ljudi s njim, dok to drugi nisu željeli. Kad se vratio u svoje selo, rekao je: “Tako mi Allaha, danas sam nešto vidio u što nisam mogao povjerovati! Neki su ljudi ostavili sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba”, obraćajući se onima koji su postili. Potom je izgovorio: “Allahumma-kbidni ilcjk!”⁴⁴ (“Allahu, primi me u Svoje okrilje”).⁴⁵

Ko je obavezan omrsiti se i napostiti te dane

Učenjaci su složni u stavu da je ženi u hajzu ili nifasu naređeno da se omrsi, i u takvom stanju haram joj je postiti. Ako i bude postila, post joj je pokvaren i morat će napostiti sve te dane.

Aiša, r.a., rekla je: “Dešavalo nam se, u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., da imamo hajz, pa nam je naređeno da nadoknadimo post, a nije nam naređeno da nadoknadimo namaz.”⁴⁶

⁴⁴ Prenose Ahmed, Ebu Davud, El-Bejheki i Er-Tahavi.

⁴⁵ Svi prenosioci ovog predanja povjerljivi su, osim Mensura el-Kelbija, a čak je i za njega El-Idžli rekao da je povjerljiv.

⁴⁶ Bilježe El-Buhari i Muslim.

DANI U KOJIMA JE ZABRANJENO POSTITI

Postoje vjerodostojni hadisi u kojima se zabranjuje postiti u određenim danima, a ti dani su:

1. zabranjeno je postiti prvi dan Ramazanskog i Kurban-bajrama.

Islamski su učenjaci saglasni da je zabranjeno postiti ova dva dana, bez obzira na to radi li se o farz-postu (zavjetni post), ili dobrovoljnom. Dokaz za to jesu riječi Omera, r.a., koji je rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio postiti u ova dva dana, rekavši: “Na dan Ramazanskog bajrama slavite prestanak posta, a na dan Kurbanškog bajrama jedite meso svojih kurbanda.”⁴⁷;

2. zabranjeno je postiti u danima tešrika.

Nije dozvoljeno postiti ni tri dana koja dolaze poslije Kurban-bajrama. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ حُذَافَةَ يَطُوفُ فِي مَنَى: لَا تَصُومُوا هَذِهِ الْأَيَّامَ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ أَكْلِ وَشُرْبٍ وَذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Elbu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Abdullaha ibn Huzafu u okolinu Mine da razglasi: “Ne postite u ovim danima, jer su oni dani jela, pića i veličanja Allaha, dž.š.”⁴⁸

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao čovjeka da razglasi ljudima da ne poste u ovim danima, jer se u njima jede, pije i spolno općil!⁴⁹

Šafije su dozvolili postiti u ovim danima, ako ima razloga za to, kao što su: zavjetni post, iskupni (*kefareti*) ili napaštanje (*kada*). Međutim,

⁴⁷ Bilježe ga Ahmed i četverica autora *Sunena*.

⁴⁸ Bilježi ga Ahmed s dobrim nizom prenosilaca.

⁴⁹ Prenosi Eit-Taberani u *Firsatu*.

ako ne postoji opravdan razlog za to, svi su učenjaci saglasni da u tim danima nije dozvoljeno postiti. Post u tim danima smatraju kao i namaz u zabranjenim vremenima;

3. zabranjeno je postiti samo petkom.

Petak je sedmični mubarek dan kod muslimana, te je zbog toga Zakonodavac zabranio postiti samo na taj dan.

Većina učenjaka smatra da “zabrana” u hadisu označava “pokuđenost” (*kerahijjet*), a ne da je to zabranjeno. Međutim, ako se posti dan prije, ili dan poslije, ili se desi da taj dan ima običaj postiti, ili bude dan Arefata, ili dan ašure, u ovim slučajevima dozvoljeno je i petkom postiti.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى جُوَيْرِيَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ وَهِيَ صَائِمَةٌ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ، فَقَالَ لَهَا: أَصُمْتَ أَمْسٍ؟ فَقَالَتْ: لَا، قَالَ: أَتُرِيدِينَ أَنْ تَصُومِي غَدًا؟ قَالَتْ: لَا، قَالَ: فَأَفْطِرِي إِذْنُ.

Abdullah ibn Amr veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao kod Džuvejrije bint el-Haris, koja je postila, a bio je petak. “Jesi li postila jučer?”, upitao ju je, a ona mu odgovori da nije. “Jesi li naumila postiti sutra?”, upita je, a ona mu odgovori da nije. “Onda se omrsi!”, reče joj Poslanik, s.a.v.s.⁵⁰

عَنْ عَامِرِ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عِيدُكُمْ فَلَا تَصُومُوا إِلَّا أَنْ تَصُومُوا قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ.

Amir el-Eš'ari veli da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Petak je, doista, vaš mubarek dan! Zato, nemojte taj dan postiti, osim ako budete postili dan prije, ili dan poslije.”⁵¹

Alija, r.a., veli: “Ko želi dobrovoljno postiti, neka posti četvrtkom, a ne petkom, jer je petak dan jela, pića i veličanja Allaha.”⁵²

⁵⁰ Bilježe ga Ahmed i En-Nesai s dobrim nizom prenosilaca.

⁵¹ Bilježi ga El-Bezzar s dobrim nizom prenosilaca.

⁵² Bilježi ga Ibn Šejba s dobrim nizom.

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَصُومُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَبْلَهُ يَوْمٌ أَوْ بَعْدَهُ يَوْمٌ.

Džabir, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Nemojte postiti petkom, osim ako budete postili dan prije ili dan poslije.”⁵³

U Muslimovoj verziji stoji:

وَلَا تَخْصُوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بَيَّامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي وَلَا تَخْصُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ مِنْ بَيْنِ الْأَيَّامِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمِ يَوْمِهِ أَحَدُكُمْ.

“Ne izdvajajte noć uoči petka za noćni namaz, mimo drugih noći, i nemojte postiti samo petkom, mimo drugih dana, osim ako petak bude spadao u dane koje je naumio postiti”;

4. zabranjeno je postiti samo subotom.

عَنْ بُسْرِ السُّلَمِيِّ عَنْ أُخْتِ الصَّمَاءِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَصُومُوا يَوْمَ السَّبْتِ إِلَّا فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدُكُمْ إِلَّا لَحَا عَنِيَّةٍ أَوْ عُودَ شَجَرَةٍ فَلْيُمَضِّغْهُ.

Busr es-Sulemi prenosi od svoje sestre Es-Sammae da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ne postite subotom, osim ako ona spada u dane koje morate ispostiti. Ako ne budete imali čime da se iftarite, onda to učinite žvakanjem vinove loze ili lišća s drveta!”⁵⁴

Hanefije, šafije i hanbelije smatraju da je, zbog navedenih dokaza, pokuđeno postiti samo subotom.

Malik se ne slaže s tim stavom i smatra da nije pokuđeno postiti samo subotom, i pored toga što hadisi govore suprotno;

⁵³ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁵⁴ Bilježe ga Ahmed, autori *Sunena* i El-Hakim, koji veli: “Vjerodostojan je prema Muslimovim uvjetima.” Et-Tirmizi veli da je hadis dobar i još dodaje: “Ovaj hadis dokazuje da je pokuđeno postiti samo subotom, jer židovi veličaju subotu.”

5. zabranjeno je postiti sumnjivi dan.⁵⁵

Ammar ibn Jasir, r.a., veli: “Ko bude postio sumnjivi dan, učinio je nepokornost Ebu Kasimu, s.a.v.s.”⁵⁶

Ovo je stav Sufjana es-Sevrija, Malika ibn Enesa, Abdullaha ibn el-Mubareka, Eš-Šafija, Ahmeda i Ishaka. Svi oni smatraju da je pokuđeno postiti sumnjivi dan. Većina učenjaka smatra da ako čovjek posti sumnjivi dan i utvrdi se da je to bio ramazanski dan, morat će ga napostiti.⁵⁷ Ako čovjek bude postio svoj uobičajeni post, onda je dozvoljeno postiti i taj dan.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَقْدَمُوا صَوْمَ رَمَضَانَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ صَوْمٌ يَصُومُهُ رَجُلٌ فَلْيَصُمْ ذَلِكَ الْيَوْمَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Neka niko od vas ne posti dan ili dva dana prije samog nastupanja mjeseca (ramazana), osim ako čovjek posti svoj uobičajeni post. U tom slučaju može postiti i taj (sumnjivi) dan.”⁵⁸

Učenjaci ovaj hadis prihvataju i prakticiraju ga. Učenjaci smatraju da je pokuđeno postiti sumnjivi dan zbog nastupanja ramazana. Međutim, ako čovjek bude postio svoj uobičajeni post, te zahvati i sumnjivi dan, svi su učenjaci saglasni da mu je dozvoljeno postiti i taj dan;

6. zabranjeno je postiti cijelu godinu.

Zabranjeno je zato što u toku godine imaju i dani u kojima je Zakonodavac zabranio post, jer Poslanik, s.a.v.s., veli:

لَا صَامَ مِنْ صَامِ الْأَبَدِ .

“Nije postio onaj ko neprekidno posti!”⁵⁹

⁵⁵ Sumnjivi je dan onaj u koji se sumnja da li pripada mjesecu šabanu ili ramazanu.

⁵⁶ Bilježe ga autori *Sunena*. Et-Tirmizi veli da je hadis hasen-sahih i da se učenjaci vladaju prema ovom hadisu.

⁵⁷ Hanefije smatraju da ako se utvrdi da je to bio ramazanski dan, neće ga morati napaštati.

⁵⁸ Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*. Et-Tirmizi veli da je hadis hasen-sahih.

⁵⁹ Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

Međutim, ako čovjek bude mrsio dane Ramazanskog i Kurbanškog bajrama, te dane teškika, a sve ostale isposti, dozvoljeno je, ako bude fizički spreman na to.

Et-Tirmizi veli: “Ako čovjek bude postio cijelu godinu, ubrajajući Ramazanski i Kurbanški bajram i dane teškika, neki su to učenjaci smatrali pokuđenim.” Ako bude mrsio ove nabrojane dane, njegov post neće biti pokuđen, jer se za njega više neće moći reći da je ispostio cijelu godinu. Ovaj se stav pripisuje Maliku, Eš-Šafiju, Ahmedu i Ishaku. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., podržao Hamzu el-Eslemija, koji je postio dan za danom, rekavši mu:

صُمْ إِنْ شِئْتَ وَأَفْطِرْ إِنْ شِئْتَ.

“Posti ako želiš, a ako želiš, možeš i mrsiti.”

Ovaj smo hadis već spomenuli.

Najbolje je da čovjek posti dan, a mrsi dan, jer je takav post Allahu najdraži, a to ćemo kasnije i navesti;

7. zabranjeno je ženi postiti ako joj je muž kod kuće, osim ako joj on dozvoli.

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., zabranio ženi da posti dok joj je muž prisutan, sve dok joj on ne dozvoli.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَصُمُّ الْمَرْأَةُ بَوْثًا وَاحِدًا وَزَوْجَهَا شَاهِدًا إِلَّا بِإِذْنِهِ إِلَّا رَمَضَانَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Neka žena ne posti niti jedan dan, dok joj je muž prisutan, osim ako joj on dozvoli, ili bude ramazan.”⁶⁰

Učenjaci kažu da ova zabrana u hadisu označava haram. Oni su dozvolili mužu da prekine ženi njen post, ako ga ona započne bez njegove dozvole, jer mu na taj način ne daje njegovo pravo. To mu je dozvoljeno ako se radi o postu mimo ramazana, jer ona ramazan mora postiti i bez njegove dozvole. Također, ako je on na putu, dozvoljeno joj je postiti bez njegove dozvole, ali kad se vrati, može joj prekinuti post.

⁶⁰ Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

Također, ako je muž impotentan, smatrat će se kao da je odsutan, i bit će joj dozvoljeno postiti i bez njegove dozvole;

8. zabranjeno je neprekidno postiti.⁶¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالْوِصَالَ! قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، قَالُوا: فَإِنَّكَ تَوَاصِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: إِنَّكُمْ لَسْتُمْ فِي ذَلِكَ مِثْلِي، إِنِّي أَبِيتُ يَطْعَمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي فَأَكْلِفُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تَطِيقُونَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Zabranjen vam je neprekidan post!” Ponovio je to tri puta, pa mu prisutni rekoše: “Ali ti to radiš, Allahov Poslaniče!” Na to je on odgovorio: “Vi, u tome, niste kao ja! Ja zanoćim, i moj me Gospodar nahrani i napoji. Zato, obavežite se onim što možete podnijeti!”⁶²

Učenjaci fikha kažu da navedena zabrana označava pokuđenost. Ahmed, Ishak i Ibn el-Munzir dozvoljavaju postiti sve do praskozorja, pod uvjetom da to čovjeku ne predstavlja poteškoću.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَوَاصِلُوا فَإِنَّكُمْ أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ فَلْيُوَاصِلْ حَتَّى السَّحْرِ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ne postite neprekidno! Ako pak neko to želi, neka posti do praskozorja!”⁶³

⁶¹ Tj. da posti i dan i noć.

⁶² Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁶³ Prenosi El-Buhari.

DOBROVOLJNI POST

Navest ćemo dane u kojima je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podsticao na post.

Šest dana ševvala

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ فَكَانَ صَامَ الدَّهْرَ.

Ebu Ejub el-Ensari prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: “Ko isposti ramazan, a zatim tome doda šest dana mjeseca ševvala kao da je cijelu godinu postio.”⁶⁴

Ahmed smatra da se mogu postiti jedan za drugim, a i ne moraju, vrijednost je ista.

Hanefije i šafije smatraju da ih je bolje postiti jedan za drugim, i to odmah nakon Bajrama.

Deseti dan zul-hidždže, a posebno dan arefata za osobu koja nije na hadžu

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَوْمُ يَوْمِ عَرَفَةَ يَكْفِرُ سَنَتَيْنِ مَاضِيَةٍ وَمُسْقِبَةٍ وَصَوْمُ يَوْمِ الْعُشْرَاءِ يَكْفِرُ سَنَةً مَاضِيَةً.

Ebu Katada, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Post dana Arefata iskupljuje grijeh počinjene prethodne godine i grijeh koje će počiniti iduće godine, a post dana ašure iskupljuje grijeh počinjene prethodne godine.”⁶⁵

Hafsa veli: “Četiristvari Allahov Poslanik, s.a.v.s., uvijek je prakticirao; post dana ašure, deseti dan zul-hidždže, tri (bijela) dana svakog mjeseca i dva rekata prije sabahskog farza.”⁶⁶

⁶⁴ Bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija i En-Nesaija.

⁶⁵ Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija i Et-Tirmizija.

⁶⁶ Bilježe ga Ahmed i En-Nesai.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَوْمَ عَرَفَةَ وَيَوْمَ النَّحْرِ وَأَيَّامِ الشَّيْبِيقِ عَيْدُنَا - أَهْلُ الْإِسْلَامِ - وَهِيَ أَيَّامُ أَكْلِ وَشُرْبٍ.

Ukba ibn Amir veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dan Arefata, dan prinošenja žrtve i ostali dani Bajrama, naši su mubarek dani – muslimana – i to su dani u kojima se jede i pije."⁶⁷

Ebu Hurejra, r.a., veli: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., hadžijama zabranio postiti dan Arefeta."⁶⁸

Ummu el-Fadl veli da nisu znali da li Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan Arefata posti, pa su mu poslali kiselo mlijeko, te ga je popio dok je ljudima držao hutbu na Arefatu."⁶⁹

Post mjeseca muharrema, te post ašure kao i dan prije i poslije nje

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ؟ قَالَ: الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ قِيلَ: أَيُّ الصَّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ رَمَضَانَ؟ قَالَ: شَهْرُ اللَّهِ الَّذِي تَدْعُوهُ الْمُحَرَّمُ.

Ebu Hurejra veli: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., upitan koji je namaz najbolji poslije farza, te je odgovorio: 'Namaz u toku noći (*kijamu lejli*).' Potom je upitan koji je post najbolji poslije ramazana, na što je odgovorio: 'Allahov mjesec, koji vi nazivate muharremom.'"⁷⁰

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ هَذَا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَلَمْ يَكُنْ عَلَيْكُمْ صِيَامُهُ وَأَنَا صَائِمٌ فَمَنْ شَاءَ صَامَ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَقْطِرْ.

Muavija ibn Ebu Sufjan veli da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad kaže: "Danas je dan ašure, i nije vam naređeno da ga ispostite, ali ja ga postim. Stoga, onaj ko želi neka posti, a ko neće ne mora."⁷¹

⁶⁷ Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže, a Et-Tirmizi smatra da je ovaj hadis vjerodostojan.

⁶⁸ Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

⁶⁹ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁷⁰ Bilježe ga: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

⁷¹ Hadis je muttefekun alejhi.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ، يَوْمًا تَصُومُهُ قُرَيْشٌ فِي الْبَهْلِيَّةِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ، فَلَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ صَامَهُ، وَأَمَرَ النَّاسَ بِصِيَامِهِ، فَلَمَّا فَرَضَ رَمَضَانُ قَالَ: مَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ.

Aiša, r.a., veli: “Na dan Ašure Kurejšije su u predislamsko doba (*džahilijet*) postili, što je i Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio. Kad se doselio u Medinu, također je taj dan postio, a naredio je i ljudima da ga poste, a nakon što je propisano da se posti ramazan, on je rekao: ‘Ko želi neka posti (ašuru), a ko ne želi ne mora.’”⁷²

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ عَاشُورَاءَ. فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: يَوْمٌ صَالِحٌ، نَجَّى اللَّهُ فِيهِ مُوسَى وَبَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ، فَصَامَهُ مُوسَى فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ.

Ibn Abbas, r.a., veli: “Kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, vidio je židove da poste ašuru, te ih je upitao: ‘Šta je to?’ ‘Ovo je lijep dan u kojem je Allah spasio Musaa i Izraelićane od njihovog neprijatelja, pa je Musa ovaj dan postio’, odgovoriše oni. Kad je to Poslanik, s.a.v.s., čuo, on reče: ‘Meni je Musa preči nego vama.’ Od tada je i on počeo postiti taj dan, što je naredio i drugima da prakticiraju.”⁷³

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ يَوْمُ عَاشُورَاءَ تُعْظِمُهُ الْيَهُودُ، تَتَّخِذُهُ عِيدًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صُومُوهُ أَتَمَّ.

Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., veli: “Dan ašure židovi su veličali i uzeli ga kao praznik, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Vi taj dan postite!’”⁷⁴

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا صَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ يَوْمٌ تُعْظِمُهُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى، فَقَالَ: إِذَا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - صُمْنَا الْيَوْمَ التَّاسِعَ.

⁷² Hadis je muttefekun alejhi.

⁷³ Hadis je muttefekun alejhi.

⁷⁴ Hadis je muttefekun alejhi.

Ibn Abbas, r.a., veli: “Kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo postiti ašuru i nakon što je naredio da se taj dan posti, ashabi su kazali: ‘O Božiji Poslaniče, to je dan koji židovi i kršćani veličaju...’ te im on reče: ‘Sljedeće godine, ako Bog da, postit ćemo i deveti dan!’ Međutim, prije nego što je došla sljedeća godina, on je preselio.”⁷⁵

U drugom se predanju kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

لَنْ يَقِيْتُ إِلَى قَابِلٍ لِأَصُومَنَّ التَّاسِعَ.

“Ako budem živ do sljedeće ašure, postit ću i deveti dan (tj. deveti i deseti dan).”⁷⁶

Učenjaci su kazali da se ašura može postiti na tri načina:

prvi: da se poste tri dana: deveti, deseti i jedanaesti dan;

drugi: da se poste deveti i deseti dan;

treći: da se posti samo deseti dan muharrema.

Obilnija sofrina na dan ašure

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَسَّعَ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ.

Džabir, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko sebi i svojoj porodici na dan Ašure pripremi obilniju sofru, Allah će mu dati izobilje cijelu godinu.”⁷⁷

⁷⁵ Bilježe ga Muslim i Ebu Davud.

⁷⁶ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

⁷⁷ Bilježe ga El-Bejheki u *Šuabu* i Ibn Abdullberr. Hadis ima i druge verzije koje su slabe, ali, prema mišljenju Es-Sehavija, one će ojačati sakupljanjem i spajanjem.

Post većine mjeseca šabana

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., postio veći dio mjeseca šabana. Tako veli Aiša, r.a.: “Nisam vidjela da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ikad postio cijeli mjesec, izuzev ramazana, niti sam ga vidjela da je više postio u nekom drugom mjesecu od mjeseca šabana.”⁷⁸

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ أَرَكَ تَصُومُ مِنْ شَهْرِ مِنَ الشُّهُورِ مَا تَصُومُ مِنْ شَعْبَانَ؟ قَالَ: ذَلِكَ شَهْرٌ يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَرَمَضَانَ وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأُحِبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ.

Usama ibn Zejd, r.a., veli da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., rekao: “O Božiji Poslaniče, nisam primijetio da postiš i u jednom mjesecu koliko u šabanu?!” – “To je mjesec koji ljudi zanemaruju, jer je između ramazana i redžeba, a u njemu se predočavaju naša djela Gospodaru svjetova, i ja želim da Mu se moja djela predоче dok postim”, odgovori on.⁷⁹

Određivanje da se posti pola mjeseca šabana, zasnovano je na dokazima koji govore o vrijednosti toga, što nije slučaj s ostalim mjesecima.

Post svetih mjeseci (el-ešhur el-hurum)

Zabranjeni mjeseci su: zul-kada, zul-hidždža, el-muharrem i redžeb. U njima je post pohvalan.

عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَاهِلَةَ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا الرَّجُلُ الَّذِي جِئْتُكَ عَامَ الْأَوَّلِ، قَالَ: فَمَا غَيَّرَكَ، وَقَدْ كُنْتَ حَسَنَ الْهَيْئَةِ؟ فَقَالَ: مَا أَكَلْتُ طَعَامًا إِلَّا بَلِيلٍ مِنْذُ فَارَقْتُكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِمَ عَذَّبْتَ نَفْسَكَ؟ ثُمَّ قَالَ: صُمُّ شَهْرِ الصَّبْرِ، وَيَوْمًا مِنْ كُلِّ شَهْرٍ. قَالَ: زِدْنِي، فَإِنَّ بِي قُوَّةً. قَالَ: صُمْ يَوْمَيْنِ. قَالَ: زِدْنِي. قَالَ: صُمْ مِنَ الْحَرَمِ وَاتْرُكْ، صُمْ مِنَ الْحَرَمِ وَاتْرُكْ.

⁷⁸ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁷⁹ Bilježe ga Ebu Davud i En-Nesai, a Ibn Huzejma smatra da je ovaj hadis vjerodostojan.

Prenosi se da je neki čovjek iz Bahila došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: “O Božiji Poslaniče, ja sam ti dolazio prve godine.’ A šta te je to promijenilo?”, upita ga Poslanik. ‘Lijepo si izgledao!’ ‘Otkako smo se rastali nisam jeo, osim po noći!’, odgovori čovjek. ‘A zašto si se patio’, upita ga Poslanik, te mu reče: ‘Posti mjesec strpljenja (ramazan) i jedan dan u svakom mjesecu!’ ‘Povećaj mi’, povika čovjek, ‘imam ja snage!’ ‘Posti dva dana!’, reče mu Poslanik, a čovjek ponovo povika: ‘Povećaj mi!’ Potom mu Poslanik, a.s., reče: ‘(Ovoliko) posti od svetog mjeseca, a (ovoliko) mrsi, (ovoliko) posti od svetog mjeseca, a (ovoliko) mrsi, (ovoliko) posti od svetog mjeseca, a (ovoliko) mrsi.’ Pokazivao mu je s tri prsta, koja je skupio, a zatim ih ispružio.”⁸⁰

Post mjeseca redžeba nema nikakvu vrijednost nad ostalim mjesecima, osim što se on ubraja u svete mjesece. Nema vjerodostojnog hadisa koji govori o posebnoj vrijednosti posta u redžebu i sva predanja koja su navedena o ovoj temi ne mogu poslužiti kao dokaz.

Ibn Hadžer veli: “Nije naveden dokaz o vrijednosti posta u ovim mjesecima, niti da se u njima treba postiti. Također se ne navodi niti jedno predanje koje bi moglo biti dokaz o postu određenih dana u tim mjesecima, kao ni o klanjanju noćnih namaza u njima.”

Post ponedjeljkom i četvrtkom

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَكْثَرَ مَا يَصُومُ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسَ، فَقِيلَ لَهُ، فَقَالَ: إِنَّ الْأَعْمَالَ تُعْرَضُ كُلُّ اِثْنَيْنٍ وَخَمِيسٍ فَيَغْفِرُ اللَّهُ لِكُلِّ مُسْلِمٍ أَوْ كُلِّ مُؤْمِنٍ إِلَّا الْمُهَاجِرِينَ فَيَقُولُ: أَخْرَهُمَا .

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., najčešće postio četvrtkom i petkom, te je upitan o tome, na što je on odgovorio: “Djela se predočavaju (Allahu) svakog ponedjeljka i četvrtka, i tada Allah oprašta svakom muslimanu”, ili je rekao vjerniku, “osim dvojice zavađenih, za koje će kazati: ‘Dajte im vremena!’”⁸¹

⁸⁰ Ovo znači da u svetim mjesecima tri dana posti a tri mrsi.

⁸¹ Bilježi ga Ahmed s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je upitan o postu ponedjeljkom, te on odgovori:

ذَٰكَ يَوْمٌ وَلِدْتُ فِيهِ وَأُنْزِلَ عَلَيَّ فِيهِ .

“To je dan u kojem sam rođen, i u kojem mi se Kur'an počeo objavljivati!”⁸²

Post tri dana u svakom mjesecu

قَالَ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَصُومَ مِنْ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، الْبَيْضَ: ثَلَاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ وَخَمْسَ عَشْرَةَ. وَقَالَ: هِيَ كَصَوْمِ الدَّهْرِ .

Ebu Zerr el-Gifari veli: “Allahov nam je Poslanik, a.s., naredio da postimo tri bijela dana svakog mjeseca; trinaesti, četrnaesti i petnaesti dan, rekavši: ‘Njihov post vrijedi kao post cijele godine.’”⁸³

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., jednog mjeseca postio: subotu, nedjelju i ponedjeljak, a drugog: utorak, srijedu i četvrtak. Postio je tri dana sredinom svakog mjeseca. Također je postio prvi četvrtak svakog mjeseca, ponedjeljak nakon njega, kao i ponedjeljak koji ga slijedi.

Jedan dan postiti, a drugi mrsiti

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ أَخْبَرْتُ أَنَّكَ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ؟ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَعَمْ. قَالَ: فَصُمْ وَافْطِرْ، وَصَلِّ وَتَمَّ، فَإِنْ لَجَسَدَكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنْ لَزُوجَكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنْ لَزُورِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَبِحَبْلِكَ أَنْ تَصُومَ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ. قَالَ: فَشَدَدْتُ فَشَدَّدَ عَلَيَّ. قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَجِدُ قُوَّةً! قَالَ: فَصُمْ مِنْ كُلِّ جُمُعَةٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ. قَالَ: فَشَدَدْتُ فَشَدَّدَ عَلَيَّ: قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَجِدُ قُوَّةً! قَالَ: صُمْ صَوْمَ نَبِيِّ اللَّهِ دَاوُدَ، وَلَا تَرُدَّ عَلَيْهِ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا كَانَ صِيَامَ دَاوُدَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ؟ قَالَ: كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا .

⁸² Prenosi Muslim u svome *Sahihu*.

⁸³ Bilježi ga En-Nesai, a Ibn Hibban smatra ga vjerodostojnim.

Ebu Selema ibn Abdurrahman prenosi od Abdullaha ibn Amra da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “‘Čuo sam da noću klanjaš, a danju postiš?’ ‘Da, Allahov Poslaniče’, odgovorio sam. Tad mi je on rekao: ‘Posti i mrsi se, klanjaj i spavaj, jer i tvoje tijelo ima svoje pravo kod tebe, tvoja žena ima svoje pravo kod tebe i tvoj gost ima svoje pravo kod tebe. Dovoljno ti je da svakog mjeseca postiš tri dana.’ Ja sam htio više i teže, pa mi je on i davao. Rekao sam: ‘O Allahov Poslaniče, ja se osjećam sposobnim!’ ‘Posti svake sedmice tri dana!’, on mi odgovori. Ja sam htio više i teže, pa mi je on i davao. Rekao sam: ‘Božiji Poslaniče, ja se osjećam sposobnim!’ ‘Posti Davudov post, i zadovolji se time!’, odgovori mi on. ‘A kakav je to bio post Davuda, a.s.?’ upitao sam ga. ‘Jedan je dan postio, a drugi je dan mrsio’, odgovori mi on.”⁸⁴

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ. كَانَ يَنَامُ نِصْفَهُ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا.

Abdullah ibn Amr, također prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allahu najdraži post jeste Davudov post, a najdraži namaz jeste Davudov namaz. Spavao bi jednu polovinu noći, jednu trećinu bi probdijo klanjajući noćni namaz, a zatim bi jednu šestinu noći spavao. Mrsio bi dan pa bi postio dan.”

Dobrovoljni je post dozvoljeno prekinuti

عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا يَوْمَ الْفَتْحِ، فَأَتَتْ بِشَرَابٍ، فَشَرِبَ وَأَوَّلَيْتِي، فَقُلْتُ: إِنِّي صَائِمَةٌ. فَقَالَ: إِنَّ الْمُطْلُوعَ أَمِيرٌ عَلَى نَفْسِهِ، فَإِنْ شِئْتَ فَصُومِي، وَإِنْ شِئْتَ فَأَفْطِرِي.

Ummu Hani, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan osvajanja Meke ušao kod nje. Doneseno mu je piće, pa se napi, a potom je i nju ponudio, te mu ona reče: “Ja postim!” – “Dobrovoljni postač raspolaže

⁸⁴ Bilježe ga Ahmed i drugi.

svojim postom. Stoga, ako želiš, posti, a ako ne želiš, omrsi se!”⁸⁵

El-Hakimova verzija glasi: “Dobrovoljni postač upravlja svojim postom; ako želi, postit će, a ako ne želi, omrsit će se.”

عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: أَخَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ، فَرَأَى سَلْمَانُ أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَرَأَى أُمَّ الدَّرْدَاءِ مُتَبَذِّلَةً، فَقَالَ لَهَا: مَا شَأْنُكِ؟ قَالَتْ: أَخَوْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ فِي الدُّنْيَا، فَجَاءَ أَبُو الدَّرْدَاءِ، فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا، فَقَالَ: كُلْ قَابَتِي صَائِتًا، فَقَالَ: مَا أَنَا بِأَكْلٍ حَتَّى تَأْكُلِ، فَأَكَلَ، فَلَمَّا كَانَ اللَّيْلُ، وَذَهَبَ أَبُو الدَّرْدَاءِ يَقُومُ، قَالَ: نَمْ، فَنَامَ، ثُمَّ ذَهَبَ، فَقَالَ: نَمْ، فَلَمَّا كَانَ فِي آخِرِ اللَّيْلِ قَالَ: قُمْ الْآنَ، فَصَلِّ، فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ: إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، فَأَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَدَقَ سَلْمَانُ.

Ebu Džuhajfa veli: “Vjerovjesnik, s.a.v.s., pobratio je Selmana i Ebu ed-Derdaa, te je Selman došao Ebu ed-Derdaa u posjetu i vidio je Ummu ed-Derdaa u pohabanoj odjeći. ‘Šta je s toobm?’ On je upita, a ona mu odgovori: ‘Tvoga brata, Ebu ed-Derdaa, ne interesuje dunjaluk!’ Potom je došao Ebu ed-Derda, spremio mu nešto za jesti, a onda mu reče: ‘Jedi, ja postim!’ ‘Ja neću jesti, sve dok i ti ne budeš jeo!’, odgovori Selman i počeo jesti s njim. Kad je pala noć, Ebu ed-Derda je ustao na noćni namaz, a Selman mu reče: ‘Spavaj!’, te ovaj zaspa. Potom je ponovo ustao, a Selman mu ponovo reče da spava. Kad je nastupio posljednji dio noći, Selman reče: ‘Sad ustani!’ Klanjali su, a potom mu Selman reče: ‘Tvoj Gospodar ima Svoje pravo kod tebe, tvoje tijelo ima svoje pravo kod tebe i tvoja porodica ima svoje pravo kod tebe! Prema tome, svakom daj njegovo pravo!’ Kad je došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., ispričali su mu to, te on reče: ‘Istinu je rekao Selman!’”⁸⁶

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَنَعَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ طَعَامًا، فَأَتَانِي هُوَ وَأَصْحَابُهُ، فَلَمَّا وَضَعَ الطَّعَامَ، قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: إِنِّي صَائِتٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

⁸⁵ Bilježe ga: Ahmed, Ed-Darekutni, El-Bejheki i El-Hakim, koji tvrdi da je nizom prenosilaca vjerodostojan.

⁸⁶ Bilježe ga El-Buhari i Et-Tirmizi.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعَاكُمْ أَخُوكُمْ وَتَكَلَّفَ لَكُمْ، ثُمَّ قَالَ: أَفْطَرُ وَصُمُّ يَوْمًا مَكَانَهُ، إِنْ شِئْتَ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli: “Napravio sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., hranu, te je došao sa svojim ashabima. Kad je hrana postavljena, jedan među njima reče: ‘Ja postim!’ Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Vaš brat vas je pozvao i napatio se zbog vas!’ Potom mu je rekao: ‘Omrsi se i naposti ovaj dan, ako želiš!’”⁸⁷

Većina učenjaka smatra da se dozvoljeno omrsiti, ako je u pitanju dobrovoljni post, ali da je pohvalno da se taj dan naposti, zbog vjerodostojnih i jasno navedenih hadisa.

ADABI POSTA

Poželjno je da postač obrati pažnju na neke stvari tokom posta.

1. Sehur

Islamski su učenjaci saglasni da je pohvalno ustajati na sehur, ali da nije grešan onaj ko ga propusti.

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تَحَرُّوا فَإِنَّ فِي السَّحْرِ بَرَكََةً.

Enes, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ustajte na sehur, jer je u sehuru beričet.”⁸⁸

عَنْ مِقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا السَّحْرِ فَإِنَّهُ
الْغَدَاءُ الْمُبَارَكُ.

Mikdam ibn Madijekrib prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ustajte na ovaj sehur, jer je to beričetna hrana!”⁸⁹

Razlog berićeta jeste taj što ojačava, osvježava i olakšava postaču post.

⁸⁷ Bilježi ga El-Bejhaki, a niz je prenosilaca dobar, kao što je to rekao Hafiz.

⁸⁸ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁸⁹ Bilježi ga En-Nesai s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

Čime se sehuri

Za sehur se uzima obilna, a i skromna hrana, pa makar to bio gutljaj vode. Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli: “Sehur je berićetan i nikako ga ne izostavljajte, pa makar neko od vas popio i samo gutljaj vode, jer zaista Allah, dž.š., i meleki donose salavat na one koji ustaju na sehur.”⁹⁰

Vrijeme sehura

Njegovo vrijeme nastupa od polovice noći, a završava pred zoru. Sehur je poželjno odgoditi.

Zejd ibn Sabit, r.a., veli: “Sehurili smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a potom smo ustali da klanjamo.” Neko je upitao: “Koliko je bilo između sehura i namaza?” – “Onoliko za koliko bi proučio pedeset ajeta”, odgovorio je Zejd.⁹¹

Amr ibn Mejmun veli: “Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., najbrže su pristupali iftaru, a najkasnije počinjali sa sehurom.”⁹²

عَنْ أَبِي ذَرِّ الْعَفَّارِيِّ مَرْفُوعًا: لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ وَأَخْرَوْا السَّحُورَ.

Ebu Zerr el-Gifari, r.a., prenosi hadis u kojem stoji: “Moj će umet biti u dobru sve dok budu žurili s iftarom, a kasnili sa sehurom.”⁹³

Sumnja u početak zore

Ako čovjek posumnja da li je zora nastupila, dozvoljeno mu je jesti i piti, sve dok se ne uvjeri da je zora nastupila, i ne treba se osvrnati na sumnju, jer je Allah, dž.š., učinio da krajnja granica jela i pića bude uvjerenje da je zora izašla, a ne sumnja. Svevišnji veli:

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَسْتَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾

⁹⁰ Bilježi ga Ahmed.

⁹¹ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁹² Bilježi ga El-Bejhaki s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

⁹³ U nizu prenosilaca ovog hadisa nalazi se Sulciman ibn Ebu Osman, koji je nepoznat prenosilac.

“... jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore.”⁹⁴

Neki je čovjek rekao Ibn Abbasu, r.a.: “Ja sehurim dok ne počnem sumnjati (u izlazak zore)!” – “Jedi sve dok ne prestaneš sumnjati “ (tj. dok se ne uvjeriš da je zora nastupila).

Ebu Davud veli da je Ebu Abdullah (Ahmed ibn Hanbel) rekao: “Ako čovjek sumnja da li je nastupila zora, može jesti sve dok ne bude siguran da je nastupila.”

Ovo je stav Ibn Abbasa, Ataa, El-Evzaija i Ahmeda.

En-Nevevi veli: “Eš-Šafijeve pristalice čovjeku dozvoljavaju jesti sve dok sumnja da li je zora nastupila.”

2. Požurivanje s iftarom

Poželjno je da postač požuri s iftarom čim sunce zađe.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ.

Sehl ibn Sa'd veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ljudi će biti u dobru sve dok budu žurili s iftarom.”⁹⁵

Treba se iftariti neparnim brojem datula, a ako nema, onda vodom.

Enes, r.a., veli: “Allahov se Poslanik, s.a.v.s., iftario s nekoliko datula prije nego što bi klanjao. Ako ne bi imao datula, onda bi se omrsio hurmama, a ako ne bi imao ni hurme, onda bi popio nekoliko gutljaja vode.”⁹⁶

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ صَائِمًا فَلْيَفْطِرْ عَلَى التَّمْرِ فَإِنْ لَمْ يَجِدِ التَّمْرَ فَعَلَى الْمَاءِ فَإِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ.

⁹⁴ El-Bekara, 187.

⁹⁵ Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

⁹⁶ Bilježe ga Ebu Davud i El-Hakim, koji ga smatra vjerodostojnim, dok Et-Tirmizi tvrdi da je hadis dobar.

Selman ibn Amir veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad neko posti, neka se iftari hurmama, a ako ne bude imao hurme, neka se iftari vodom, jer je voda zaista čista.”⁹⁷

Hadis nam ukazuje da se pohvalno na ovaj način iftariti prije akšam-namaza. Nakon namaza može se najesti, osim ako hrana bude postavljena prije namaza. U tom će se slučaju prvo jesti, a onda klanjati.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَدِمَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُوا
بِهِ قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ . . .

Enes veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako se večera servira, počnite s njom prije akšam-namaza...”

3. Dova prilikom iftara i u toku posta

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ
لِدَعْوَةٍ مَا تُرَدُّ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِي.

Abdullah ibn Amr ibn el-As prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Zaista se postaču prilikom iftara dova ne odbija!” Kad bi se Abdullah iftario, govorio bi: “Allāhumme innī es’eluke birahmetikel-letī vcsi’at kulle šej’in en tagfire lī.”

(“Allahu, molim Te u ime Tvoje milosti, koja je sve obuhvatila, da mi oprostiš!”)⁹⁸

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio:

ذَهَبَ الظَّمَا وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَتَبَّتْ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

“Žeđ je ugašena, krvne su žile osvježene i nagrada je upisana, ako Allah htjedne!”

Takoder se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ.

⁹⁷ Bilježe ga Ahmed i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis hasen-sahih.

⁹⁸ Ibn Madža.

“Allāhumme leke sumtu ve ala rizkike eftaru.” (“Allahu, u ime sam Tebe postio i Tvojom opskrбом sam se iftario.”)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

ثَلَاثَةٌ لَا تَرُدُّ دَعْوَتَهُمْ: الصَّائِمُ حَتَّى يَفْطِرَ، وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالْمُظْلَمُ.

“Trojici dova neće biti odbijena: postaču dok se ne omrsi⁹⁹, pravednom vladaru i potlačenoj osobi.”¹⁰⁰

4. Odricanje stvari koje ne priliče postu

Post je najbolji ibadet, Allah ga je propisao kako bi se tijelo iščistilo i naviklo na činjenje dobra. Prema tome, postač se treba suzdržati od stvari koje će narušiti njegov post, te mu uskratiti nagradu i bogobojaznost koju je Svevišnji spomenuo u ajetu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿

“O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste bogobojazni bili.”¹⁰¹

Post nije samo sustezanje od jela, pića i svega što je Allah zabranio.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ الصِّيَامُ مِنَ الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ، إِنَّمَا الصِّيَامُ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ، فَإِنْ سَابَكَ أَحَدٌ أَوْ جَهِلَ عَلَيْكَ فَقُلْ: إِنِّي صَائِمٌ، إِنِّي صَائِمٌ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Nije post samo sustezanje od jela i pića, već je post i sustezanje od bezvrijednog i besramnog govora! Ako te neko uvrijedi, ili ružno postupi prema tebi, ti reci: ‘Ja postim! Ja postim!’”¹⁰²

⁹⁹ Iz ovoga shvatamo da je poželjno sve vrijeme, dok se posti, učiti dovu.

¹⁰⁰ Prenosi Et-Tirmizi s dobrim senedom.

¹⁰¹ El-Bekara, 183.

¹⁰² Bilježe ga Ibn Huzejma, Ibn Hibban i El-Hakim, koji je rekao da je hadis vjerodostojan prema uvjetima Muslima.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko se ne prođe lažnog govora i postupaka po njemu, Allahu nije potrebno da ostavlja jelo i piće!”¹⁰³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رَبُّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صَيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَرَبُّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ.

Također Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Mnogi, koji poste, od svog posta nemaju ništa osim gladi i žeđi, i mnogi, koji noću ustaju da bi klanjali, nemaju ništa od toga osim nesanice.”¹⁰⁴

5. Korištenje misvaka

Poželjno je da postač u toku posta koristi misvak, bez razlike da li se radi o početku ili kraju dana. Et-Tirmizi veli: “Eš-Šafi smatra da korištenje misvaka postaču ne smeta, bez obzira na to da li ga koristi početkom ili krajem dana.”

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., koristio misvak, a postio je. To smo predanje naveli u ovom poglavlju, pa koga zanima, može se vratiti i pogledati.

6. Darežljivost i izučavanje kur’ana

Darežljivost i izučavanje Kur’ana pohvalni su u svako doba, međutim u ramazanu je to posebno poželjno. El-Buhari od Ibn Abbasa, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio najdarežljiviji čovjek, a najdarežljiviji je bio upravo u ramazanu, kad bi ga Džibril sreo, a sretao bi ga svaku noć ramazana, pa bi ga podučavao Kur’anu. Ibn Abbas veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad je u pitanju darežljivost, bio brži od vjetra.”

¹⁰³ Bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim Muslima.

¹⁰⁴ En-Nesai, Ibn Madža i El-Hakim, koji veli da je hadis vjerodostojan prema uvjetima El-Buharija.

7. Povećanje ibadeta u deset posljednjih dana ramazana

Aiša, r.a. kaže: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., kad bi ušao u posljednjih deset dana ramazana, oživio bi noć, budio bi svoje ukućane i pritegao bi ogrtač.” U Muslimovom se predanju kaže: “Povećao bi ibadet u deset posljednjih dana više nego što je to činio u drugim danima.”¹⁰⁵

Alija, r.a., rekao je: “Allahov je Poslanik, s.a.v.s., posljednjih deset dana budio ukućane, i pritezao bi ogrtač.”¹⁰⁶

DOZVOLJENE STVARI U TOKU POSTA

U toku posta dozvoljeno je sljedeće:

1. Ulazak u vodu i ronjenje u njoj

Dokaz za to jeste predanje Ebu Bekra ibn Abdurrahmana, koji veli da mu je neki ashab Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pričao: “Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako je polivao svoju glavu vodom, zbog žeđi ili vrućine, a postio je.”¹⁰⁷

Aiša, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio, te bi ustajao džunup, a potom bi se okupao.”¹⁰⁸

Ako bi tom prilikom voda ušla u postačevo tijelo, bez namjere, njegov bi post bio valjan;

2. Stavljanje surme, kapi za oči i drugih stvari koje se stavljaju na ili u oči, bez razlike da li postač osjetio okus toga ili ne, jer oči nisu otvor na koji ulazi hrana

Prenosi se od Enesa da je u toku posta stavljao surmu.

Ovo je stav Eš-Šafija, a prenosi se i od: Ibn Munzira, Ataa, Hasana, En-Nehajja, Evzajja, Ebu Hanife i Ebu Sevra, te stav ashaba: Ibn Omera,

¹⁰⁵ Prenose El-Buhari i Muslim.

¹⁰⁶ Prenosi Et-Tirmizi koji ga ocjenjuje vjerodostojnim.

¹⁰⁷ Ahmed, Malik i Ebu Davud s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

¹⁰⁸ Prenose El-Buhari i Muslim.

Enesa i Ibn Ebu Evfa. Također je ovo stav i Davuda. Međutim, kao što kaže Et-Tirmizi, ne postoji niti jedno vjerodostojno predanje o ovoj temi;

3. Poljubac, za onoga ko se može kontrolirati

Prenosi se da je Aiša, r.a., kazala: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., ljubio je dok je postio, milovao (naslađivao) se dok je postio, ali je on najbolje od vas kontrolirao svoj spolni organ!”

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: هَشَشْتُ يَوْمًا، فَقَبَّلْتُ وَأَنَا صَائِمٌ، فَأَثَبْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: صَنَعْتُ يَوْمًا أَمْرًا عَظِيمًا، فَقَبَّلْتُ وَأَنَا صَائِمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرَأَيْتَ لَوْ تَمَضَّضْتَ بِمَاءٍ وَأَنْتَ صَائِمٌ؟ قُلْتُ: لَا بَأْسَ بِذَلِكَ، قَالَ: فَتَنِمَ؟

Omer, r.a., veli: “Jednog se dana nisam mogao suzdržati, te sam poljubio (svoju ženu), a postio sam! Potom sam došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao sam mu: ‘Danas sam učinio veliki grijeh! Dok sam postio, poljubio sam je!’ Na to mu Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: ‘Šta misliš: kad bi isprao usta dok postiš?’ ‘Ne bi smetalo’, odgovorio sam. ‘Kakve onda svrhe ima tvoje pitanje?’”

Ibn el-Munzir veli: “Omer, Ibn Omer, Ibn Abbas, Ebu Hurejra, Aiša, Ata, Eš-Šabi, Hasan, Ahmed i Ishak dozvolili su (postaču) poljubac!”

Hanefije i šafije smatraju da je to pokuđeno osobi čija se strast pobudi, ali onom ko se može kontrolirati dozvoljeno je, iako je bolje suzdržati se.

U tome nema razlike između starca i mladića, jer je pouka u pobuđivanju strasti i poluciranju. Znači, ako bi se strast pobudila kod mladića, ili starca, poljubac je pokuđen, u suprotnom je dozvoljeno, ali je ipak bolje suzdržati se.

Također, nema razlike da li poljubac bio u lice, usta ili u neko drugo mjesto. Isti tretman kao i poljubac ima milovanje rukom i zagrljaj;

4. Injekcija

Bez razlike da li u njoj bila hrana ili ne, kao i to da li se ubrizgala u venu ili pod kožu, jer iako će dospjeti u utrobu, ipak to nije došlo na uobičajeni način (preko usta)

5. Hidžama¹⁰⁹

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uradio hidžamu, a postio je. Međutim, ako će ga to oslabiti, pokuđeno je. Sabit el-Bunani rekao je Enesu: “Jeste li smatrali pokuđenim ako postač uradi hidžamu?” – “Nismo, osim ako će ga to oslabiti”, odgovori on.¹¹⁰ Puštanje krvi (*fasd*) ima isti šerijatski tretman kao i hidžama;

6. Ispiranje usta i nosa, osim ako se u tome pretjera

عَنْ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَإِذَا اسْتَنْشَقْتَ فَأَتْلَعْ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا.

Lekit ibn Sabira veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “A kad ispiráš nos, temeljito to uradi, osim ako postiš.”¹¹¹

Učenjaci smatraju da je postaču pokuđeno uzimati lijekove na nos (ušmrkivanjem), i kažu da će se tako omrsiti, a za to imaju potporu u hadisu.

Ibn Kudama veli: “Ako u toku abdesta, prilikom ispiranja usta ili nosa, voda slučajno u maloj količini doprije do grla, neće narušiti valjanost posta. Ovo je stav i Evzaija, Ishaka, Eš-Šafija i Ahmeda u jednom predanju, a također se prenosi i od Ibn Abbasa.

Malik i Ebu Hanifa kažu: “Pokvarit će post, jer je unio vodu u svoju nutrinu, a znao je da posti, te se na taj način omrsio, to je isto kao da je namjerno uzeo vodu i popio je.”

Ibn Kudama, dokazujući da je prvo mišljenje ispravnije, kaže: “Naš je dokaz da je postač na taj način unio vodu u svoju nutrinu u maloj količini i nenamjerno. To se smatra kao kad bi mu muha uletjela u grlo.”¹¹²

¹⁰⁹ Isisavanje prljave krvi iz glave, leđa ili nekog drugog mjesta. (Prim. prev)

¹¹⁰ Bilježe ga El-Buhari i drugi.

¹¹¹ Bilježe ga autori *Sunena*, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje vjerodostojnim.

¹¹² Ibn Abbas smatra da ako postaču muha uleti u grlo, nije pokvario post.

To je razlika između njega i onog ko namjerno uzme i popije vodu”;

7. Pljuvačka, prašina, brašno dok se prosijava i slične stvari kojih se postač ne može sačuvati

Ibn Abbas veli: “Nema smetnje da proba hranu koju sprema, ili nešto što namjerava kupiti.”

Hasan je svome bratiću u ustima mekšao badem, što je i Ibrahim dozvolio.

Što se tiče žvakaće gume, njeno je žvakanje pokućeno, pod uvjetom da se ne komada. To je stav: Eš-Šabija, En-Nehaija, Eš-Šafija, hanefija i hanbelija. Žvakaću su gumu dozvolili Aiša i Ata, jer ona ne dospijeva u nutrinu, pa se ovo smatra kao kad bi kamen stavili u usta.

To je stav učenjaka ako se žvakaća guma ne komada, ali ako bi se ona komadala i dospjela u nutrinu, postač bi se omrsio.

Ibn Tejmijja veli: “Postaču je dozvoljeno udisati lijepe mirise.” Također je kazao: “Stavljanje surme, korištenje klistira (*bukna*), infuzije i raznih kapi, te liječenje povreda glave ili dubokih rana na tijelu jesu stvari oko kojih su se učenjaci razišli. Neki smatraju da postač ne gubi post ničim od nabrojanog, dok neki smatraju da će post pokvariti svim nabrojanim, osim surme. Neki pak kažu da će se omrsiti svim nabrojanim, osim kâpi (za oči, naprimjer) dok neki izuzimaju kâpi i surmu.”

Nakon toga, tvrdeći ispravnost prvog mišljenja, kaže: “Najprihvatljivije mišljenje jeste ono u kojem se kaže da se ničim nabrojanim neće omrsiti, jer je post dio dini-islama, koji treba shvatiti učećvan i običan čovjek. Stoga, da su nabrojane stvari zabranjene u toku posta od Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i da one kvare post, to bi Poslanik, s.a.v.s., morao pojasniti, a da je to učinio, njegovi bi ashabi to znali i prenijeli umetu, kao što su to učinili s ostalim propisima. S obzirom na to da niko od učenjaka nije spomenuo ništa od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o ovoj temi, niti jedan vjerodostojan ili slab hadis, niti bilo koje drugo predanje, to ukazuje na činjenicu da ništa od toga nije zabranio.

Prema tome, ako se radi o propisima i stvarima koje se svakodnevno susreću, nužno je da ih Poslanik, s.a.v.s., generalno pojasni i da to bude preneseno. Općepoznato je da surma spada upravo u stvari koje ljudi svakodnevno koriste, a također i razne kreme, te kupanje, tamjan i uljani parfemi. Kad bi postač konzumiranjem nečeg od navedenog pokvario svoj post, Allahov bi Poslanik, s.a.v.s., to pojasnio, kao što je naveo druge stvari koje kvare post, ali s obzirom na to da to nije pojasnio, shvatamo da je to samo uljani miris, tamjan i krema.

Tamjan može ući u nos, a potom u mozak, a može se pretvoriti i u tvrdu materiju.

Kremu tijelo upija, te ona ulazi u nutrinu i ojačava čovjeka, a isti je slučaj i s mirisom.

Međutim, činjenica da to Zakonodavac nije zabranio kazuje nam da postač može koristiti razne mirise, kreme i surme. U Poslanikovo, s.a.v.s., doba dešavalo se da ashabi budu ranjavani, u borbi ili kod kuće. Bili bi ranjeni u glavu ili bi dobili unutrašnje povrede, te bi se liječili. Da im je to kvarilo post, Allahov bi im Poslanik, s.a.v.s., to pojasnio. S obzirom na to da im to nije zabranio, shvatamo da to ne kvare post. Zatim, dalje, Ibn Tejmijja nastavlja: "Surma ni u kojem slučaju nije hranjiva, i niko surmu preko nosa ili usta ne unosi u nutrinu.

Također ni klistir ne hrani tijelo, već služi za pročišćavanje tijela. Naprimjer, ako se udahne neki miris koji uzrokuje proljev, ili ako se čovjek jako uplaši, on će dobiti proljev, ali taj klistir i mirisi ne dopijevaju u njegov želudac. Lijekovi koji eventualno dospiju u želudac prilikom liječenja dubljih rana ili rana na glavi nisu slični hranjivim lijekovima koji stižu do želuca. Svevišnji veli:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾

'O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas.'¹¹³

Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli:

الصَّوْمُ جَنَّةٌ.

¹¹³ El-Bekara, 183.

‘Post je zaštita.’

U drugom je hadisu rekao:

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فَصَبِّقُوا مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ وَالصَّوْمِ.

‘Doista se šejtan kroz čovjeka kreće putem krvi! Zato, otežajte mu prolaz gladovanjem i postom.’

Postaču je zabranjeno jesti i piti, jer mu to pomaže u očuvanju od grijeha. Znači, sustezanje od hrane i pića koji stvaraju veću koncentraciju krvi, kojom se šejtan kreće, dolazi isključivo od hrane, a ne od klistira, surme, raznih kapi, niti od tableta protiv bolova u glavi i tijelu.” (Završen citat Ibn Tejmije);

8. Jelo, piće i spolno općenje sve do nastupanja zore

Međutim, ako zora nastupi, i u ustima mu se nađe zalogaj hrane, mora je ispljunuti, ili ako bude spolno općio, mora prekinuti. Ako tu hranu ispljune, ili prekine sa snošajem, njegov će post biti valjan, a ako taj zalogaj svjesno proguta, ili nastavi sa snošajem, pokvaren mu je post.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ بِلَالًا يُؤَذِّنُ لَيْلًا، فَكَلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ.

Aiša, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Doista Bilal uči ezan po noći, zato jedite i pijte dok Ibn Ummu Maktum ne počne učiti ezan”¹¹⁴;

9. Produžiti s postom, iako se probudi džunup (pod uvjetom da se odmah okupa).

Dokaz za to jeste već navedeni hadis Aiše, r.a.;

10. Ženama koje su u hajzu ili nifasu, te ako im takvo stanje prestane u toku noći, dozvoljeno im je odgoditi kupanje do sabaha, te otpočeti to jutro s postom i kupanjem povodom sabah-namaza

¹¹⁴ Prenose El-Buhari i Muslim.

ŠTA KVARI POST

Radnje i djela koja kvare post možemo podijeliti na dvije vrste:

1. ono što kvari post, i zbog čega se mora taj dan napostiti;
2. ono što kvari post, i zbog čega se taj dan mora napostiti i platiti iskupljenje.

U prvu vrstu spada sljedeće:

1. ako se nešto namjerno pojede;
2. ako se nešto namjerno popije.

U slučaju jedenja ili pijenja iz zaborava, ili greškom, ili pod prisilom, i u tom slučaju postač nije dužan napostiti taj dan, niti se iskupljivati za njega.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَسِيَ - وَهُوَ صَائِمٌ - فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلَيْتَمَ صَوْمُهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko zaboravi, a posti, te nešto pojede ili popije, neka dovrši svoj post, jer ga je Allah nahranio i napojio.”¹¹⁵

Et-Tirmizi veli: “Na ovaj se hadis poziva većina islamskih učenjaka. To je stav: Sufjana es-Sevrija, Eš-Šafija, Ahmeda i Ishaka.”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَفْطَرَ فِي رَمَضَانَ - نَاسِيًا - فَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ وَلَا كَفَّارَةَ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko se u toku ramazana omrsi iz zaborava ne mora napaštati taj dan niti iskupljivati se.”¹¹⁶

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ.

¹¹⁵ Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

¹¹⁶ Bilježe ga: Ed-Darekutni, El-Bejheki i El-Hakim, koji veli da je vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima. Hafiz Ibn I ladžer veli da mu je niz prenosilaca vjerodostojan.

Ibn Abbas, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Doista je Allah mome umetu oprostio ono što neko učini greškom iz zaborava i na što bude prisiljen."¹¹⁷;

3. ako čovjek namjerno povрати.

Međutim, ako povрати, ali ne svojom voljom, on neće morati nadoknaditi taj dan, niti će se za njega morati iskupljivati.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ ذَرَعَهُ الْقِيُّ عَلَيْهِ قَضَاءٌ وَمَنْ اسْتَقَاءَ عَمْدًا فَلْيَقْضِ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Koga povraćanje savlada neće morati napaštati taj dan, ali onaj ko namjerno povрати neka naposti!"¹¹⁸

El-Hattabi veli: "Prema mome znanju, svi su učenjaci saglasni o tome da postač koji nenamjerno povрати nije dužan napaštati, kao i u tome da je dužan napostiti onaj ko namjerno izazove povraćanje";

4./5. hajz i nifas, pa makar im krv poteče u posljednjem trenutku prije zalaska sunca. U ovome su saglasni svi učenjaci;

6. izlazak sperme, bilo to zbog poljupca, zagrljaja, ili to pak rukom uzrokovao, post će mu biti pokvaren i morat će napostiti taj dan. Međutim, ako izlazak sperme izazove gledanjem, post mu neće biti pokvaren, niti mora plaćati iskup, a također izlazak *mezija* u toku posta ne utječe na valjanost posta, svejedno da li *mezij* izašao u velikoj ili maloj količini;

7. jedenje nečega čime se inače ne možemo nahraniti, kao što je konzumiranje velike količine soli. Većina islamskih učenjaka smatra da ovo kvari post;

8. ko naumi prekinuti post, a posti, taj mu je post pokvaren, pa makar se i ne omrsio, jer je nijet sastavni dio posta (*rukn*), pa ko njega pokvari u namjeri da nešto svjesno pojede, sasvim je sigurno da mu je i post pokvaren;

¹¹⁷ Bilježe ga: Ibn Madža, Taberani i El-Hakim.

¹¹⁸ Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, Ibn Madža, Ibn Hibban, Ed-Darekutni i El-Hakim, koji ga smatra vjerodostojnim.

9. ako nešto pojede, popije, ili spolno opći, misleći da je sunce zašlo, ili da zora nije nastupila, te se uvjeri u suprotno, morat će napostiti taj dan, prema mišljenju većine učenjaka, među kojima su i četverica osnivača mezheba.

Ishak, Ebu Davud, Ibn Hazm, Ata, Urva, Hasan Basri i Mudžahid smatraju da je takvoj osobi post ispravan i da ga ne mora napaštati. Dokaz za to jesu riječi Uzvišenog:

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ، وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾

“Nije grijeh ako u tome pogriješite, grijeh je ako to namjerno učinite.”¹¹⁹

A kao dokaz uzimaju i hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنِ أُمَّتِي الْخَطَأَ . . .

“Allah je mom umetu oprostio ono što greškom urade...” koji smo već spomenuli.

Abdurrezzak veli da mu je Ma'mer od El-E'meša prenio, a njemu Zejd ibn Vehb: “Ljudi su se u doba Omera ibn el-Hattaba omrsili. Vidio sam kako su iznijeli ogromne bačve iz kuće Hafse, a zatim su se iz njih napili. Nakon toga sunce se ukaza iza jednog oblaka, što je izazvalo nemir među ljudima. ‘Da li ćemo napostiti ovaj dan?’, upitaše, a Omer im odgovori: ‘Zašto bismo? Tako mi Allaha, mi nismo željeli grijeh učiniti!’”

Esma bint Ebu Bkr, r.a., rekla je: “Jednog oblačnog ramazanskog dana u vrijeme Božijeg Poslanika, s.a.v.s., omrsili smo se, a potom se ukazalo sunce.”¹²⁰

Ibn Tejmija veli: “Ovo nam ukazuje na dvije stvari:

prva: ako je dan oblačan, nije poželjno čekati s iftarom dok se ne uvjerimo u zalazak sunca, jer to ni oni nisu činili. To im nije ni Vjerovjesnik, s.a.v.s., naređivao, a ashabi su poznavali vjeru i bili su pokorniji Allahu i Njegovom Poslaniku od kasnijih generacija;

¹¹⁹ El-Ahzab, 5.

¹²⁰ Bilježi El-Buhari.

druga: ukazuje nam na činjenicu da u takvom slučaju napaštanje nije obavezno, jer da je to njima Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio, to bi se saznalo, isto kao što se saznalo da su se omrsili, ali s obzirom na to da to nisu prenijeli, znači da im to nije ni naredio.” Za ono što kvari post i zbog čega se taj dan mora napostiti i platiti iskupljenje većina islamskih učenjaka smatra da u to spada samo spolno općenje.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: هَلَكَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: وَمَا أَهْلَكَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، فَقَالَ: هَلْ تَجِدُ مَا تُتَّقِي رَقَبَةً؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ سِتِينَ سَكِينًا؟ قَالَ: لَا، قَالَ: ثُمَّ جَلَسَ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَقٍ فِيهِ ثَمَرٌ، فَقَالَ: تَصَدَّقْ بِهِذَا! قَالَ: فَهَلْ عَلَى أَفْطَرٍ مِنَّا؟ فَمَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلُ بَيْتِ أَخُوخِ إِلَيْهِ مِنَّا. فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ تَوَاجِذُهُ وَقَالَ: اذْهَبْ فَأَطْعِمْهُ أَهْلَكَ!

Ebu Hurejra, r.a., veli: “Allahovom je Poslaniku, s.a.v.s., došao neki čovjek i rekao mu: ‘O Allahov Poslaniče, propao sam!’ ‘A zašto?’, upita ga Poslanik, s.a.v.s. Čovjek je rekao: ‘Spolno sam općio sa svojom ženom u ramazanu!’ Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: ‘Imaš li mogućnosti da oslobodiš roba?’ ‘Ne mogu’, odgovori čovjek. ‘A možeš li uzastopno postiti dva mjeseca (dan za danom)?’, upita ga Vjerovjesnik. ‘Ne mogu’, odgovori čovjek. ‘A možeš li nahraniti šezdeset siromaha?’, ponovo ga Poslanik upita. ‘Ne mogu’, odgovori čovjek i sjede. Potom je Poslaniku, s.a.v.s., donesena košara¹²¹ hurmi, pa je čovjeku rekao: ‘Udijeli ovo kao sadaku.’ ‘Zar siromašnijim od mene? Nema između njena dva predjela¹²² potrebnije porodice od moje!’, čovjek mu reče. Vjerovjesnik, s.a.v.s., nasmija se toliko da su mu se ukazali očnjaci, a onda reče: ‘Idi i time nahrani svoju porodicu!’”¹²³

¹²¹ Posuda u koju može stati 15-ak *saa*.

¹²² Tj. između dvije medinske planine.

¹²³ Oni koji smatraju da iskupljenje (*keffaret*) nije obavezno onome ko to nije u mogućnosti (*mušar*) ovaj hadis uzimaju kao dokaz za to. To je jedno od mišljenja Eš-Šafija, zvanični stav Ahmeda i Malikovih pristalica, dok većina učenjaka smatra da je obavezan iako nije u mogućnosti. Bilježe ga autori *Fil-Kutubus-sitte*.

Stav većine islamskih učenjaka jeste da su žena i muškarac jednaki u pitanju obaveznosti iskupljenja (kefareta), ako su namjerno spolno općili u toku ramazanskog dana¹²⁴, a prethodno su zanijetili post.

Ako se desi da su iz zaborava spolno općili, ili to nisu svojom voljom učinili, tj. da ih neko natjera na to, ili nisu prethodno zanijetili post, nijedno od njih nije obavezno iskupljivati se.

Ako čovjek prisili ženu na spolni odnos, ili ona ne bude postila iz šerijatski opravdanih razloga, muž će se morati iskupljivati, ali ne i žena.

Šafijski mezheb tvrdi da se žena ni u kojem slučaju ne mora iskupljivati, svejedno da li to radila samovoljno ili je neko prisili na to. Ona će morati samo napostiti taj dan. En-Nevevi veli: "Ispravno je mišljenje da samo muškarac mora platiti iskupljenje, i to u svoje ime, dok to žena nije obavezna, jer je to novčana nadoknada za spolno općenje koje se tiče muža, a ne žene, te se smatra kao i mehr."

Ebu Davud veli: "Ahmed¹²⁵ je upitan o čovjeku koji spolno opći sa svojom ženom u ramazanu, da li se i ona mora iskupljivati, te on odgovori: 'Nisam ni od koga čuo da se žena mora iskupljivati!'"

U *Mugniju* stoji: "Način zaključivanja u vezi s tim pitanjem jeste to da je Poslanik, s.a.v.s., naredio mužu koji spolno opći u ramazanu da oslobodi roba, dok ženu nije ničim obavezao, iako je znao da je i ona to počinila."

Iskupljenje se mora izvršiti navedenim redoslijedom u hadisu, i to je mišljenje većine učenjaka.

Znači, prvo mora osloboditi roba, pa ako to nije u materijalnoj mogućnosti, onda mora uzastopno postiti¹²⁶ dva mjeseca, pa ako ni to nije u mogućnosti, onda mora nahraniti šezdeset siromaha, i to uobičajenom porcijom, što i kod kuće jede. Nije mu dozvoljeno "preskakati" iz jedne mogućnosti u drugu, osim ako prethodnu zaista nije sposoban uraditi.

Malikije i Ahmed, u jednom predanju, smatraju da čovjek prilikom iskupljenja može birati jednu od tri navedene mogućnosti, i koju god

¹²⁴ Ako se radi o napaštanju posta u roku ramazana, ili o zavjetovanom postu, te spolno opće, nisu obavezni iskupljivati se.

¹²⁵ Ovo je jedno od dva mišljenja imama Ahmeda.

¹²⁶ U to ne spada ramazan, niti Kurbanjski i Hadžijski bajram.

izabere, iskupljenje će biti valjano. Kao dokaz uzimaju hadis koji bilježe Malik i Ibn Džuredž od Humejda ibn Abdurrahmana, a u kojem stoji da je Ebu Hurcira rekao: “Neki se čovjek u ramazanu omrsio, te mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da oslobodi roba, ili da posti uzastopno dva mjeseca, ili da nahrani šezdeset siromaha.”¹²⁷ Riječca ili (*ev*) ukazuje na mogućnost izbora. Također, iskupljenje (*kefare*) izvršava se zbog prekršaja, te zato postoji mogućnost izbora, kao i kod otkupa za zakletvu (*kefaretul-jemin*).

Eš-Ševkani veli: “Postoje predanja koja ukazuju da je redosljed obavezan, a također postoje druga koja to ne uvjetuju. Oni koji smatraju da se redosljed mora uzeti u obzir jesu u većini, a imaju i više predanja koja ukazuju na to.”

El-Muhelleb i El-Kurtubi ova različita predanja usklađuju tako što kažu da se radi o različitim situacijama.

Hafiz kaže: “Ovo je tumačenje nelogično, jer se radi o jednoj priči i jednom izvoru, te se prema tome ne radi o više slučajeva.”

Neki su redosljed protumačili kao prioritet, a izbor kao dozvoljen, a neki su to protumačili suprotno.

Ko u toku ramazanskog posta spolno opći, a ne iskupi se za to, potom krajem dana ponovi snošaj, dovoljno je da se iskupi samo jednom, jer je to iskupljenje za delikt čiji se uzrok ponovio prije njegove naknade, pa će se smatrati kao jedan prekršaj. Ovo je mišljenje hanefija i Ahmeda, u jednom predanju.

Malik, Eš-Šafi i Ahmed, u drugom predanju, smatraju da čovjek koji poćini dva snošaja u toku jednog dana mora platiti dva iskupljenja, jer je svaki ibadet zaseban. Stoga, ako se mora platiti više iskupljenja, ne mogu se skupiti u jedno, kao što se ne može jedan ramazan ispostiti na ime dva ramazana.

Ako se iskupi za prvi spolni snošaj, ne treba se iskupljivati i za drugi! Ovo je stav većine islamskih ućenjaka, dok Ahmed kaže: “Mora se iskupiti i za drugi spolni snošaj!”

¹²⁷ Bilježi ga Muslim.

NAPAŠTANJE RAMAZANA (*KADA*)

Napaštanje ramazana ne mora se obavljati odmah, već to može bilo kad, a također i iskupljenje može izvršiti kad želi.

Postoji vjerodostojno predanje da je Aiša, r.a., napaštala propuštene dane ramazana u mjesecu šabanu¹²⁸, i nije odmah počinjala s napaštanjem, iako je to mogla.

Naknadno napaštanje izvršava se na isti način kao i redovno, te se napaštaju samo oni dani koji su propušteni. Međutim, naknadno se napaštanje razlikuje od redovnog u tome što u naknadnom nije uvjetovan uzastopni post (dan za danom). Dokaz za to jeste ajet:

﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾

“... a ko se razboli ili se na putu zadesi neka isti broj dana naposti”¹²⁹,

tj. ko od vas bude bolestan, ili na putu, pa se omrsi, neka naposti isti broj dana koliko je mrsio, i nije bitno bilo to dan za danom ili ne, jer je Allah općenito kazao: “... neka isti broj dana naposti”, i nije uvjetovao ništa (tj. nije uvjetovao da to bude dan za danom).

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنْ شَاءَ قَرَنَ وَإِنْ شَاءَ تَابَعَ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik s.a.v.s., o napaštanju ramazana kazao: “Ako čovjek želi, može ih razdvojeno napostiti, a ako želi, može i dan za danom.”¹³⁰

Ako odgodi napaštanje ramazana do početka sljedećeg, postit će ramazan koji nastupa, a poslije njega će napostiti ono što mora. Pri tome ne mora plaćati iskup (*fidja*), i to bez razlike da li odgodio napaštanje s razlogom ili bez razloga. Ovo je mišljenje hanefija i Hasana Basrija.

¹²⁸ Ovo je Muslimovo predanje.

¹²⁹ El-Bekara, 185.

¹³⁰ Bilježi Ed-Darekutni.

Malik, Eš-Šafi, Ahmed, Ishak i hanefije slažu se u tome da čovjek, ako odgodi napaštanje posta do sljedećeg ramazana, ne mora plaćati otkup (fidju), ako to uradi iz opravdanog razloga. Međutim, ne slažu se s njima (s hanefijama i Hasanom Basrijem) u slučaju da odgodi napaštanje bez razloga. Oni kažu da treba ispostiti ramazan koji je nastupio, pa zatim napostiti ono što je propustio, uz otkup od po jednu pregršt hrane za svaki propušteni dan. Međutim, nemaju niti jedan valjan dokaz na koji bi se mogli osloniti.

Znači, najprihvatljivije je mišljenje hanefija, jer se propisi zasnivaju samo na vjerodostojnim predanjima.

Ko umre, a na njemu ostane dug posta

Islamski su učenjaci saglasni da ako čovjek umre, a nije naklanjao sve propuštene namaze, niko nije dužan to učiniti za njega. Isto su saglasni da ako je čovjek slab, a još živi, niko nije dužan postiti za njega.

Učenjaci su se razišli o pitanju čovjeka koji umre, a ostao mu je post koji je mogao napostiti dok je bio živ.

Stav većine učenjaka, među kojima su Ebu Hanifa, Malik i Eš-Šafi, jeste da staratelj preminuloga ne treba postiti za njega, već je dovoljno da za svaki dan udijeli hranu u količini jedne pregršti (*mudda*).¹³¹

Zvanični stav šafijskog mezheba o ovom pitanju jeste da je pohvalno da staratelj posti za preminuloga, kako bi ga očistio. U tom slučaju, kažu, nahranjivanje nije potrebno.

Staratelj je rođak preminuloga po tazbinstvu, krvnom ili nekom drugom srodstvu.

Ako bi za preminuloga postio neko ko mu nije rod, to će važiti pod uvjetom da mu staratelj dopusti, u protivnom će njegov post biti nevažeci. Kao dokaz navode hadis:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ
صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

¹³¹ Hanefije smatraju da je staratelj dužan udijeliti za svaki dan pola *saa* pšenice, a svega ostalog po čitav *sa*.

Aiša, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko je umro, a na njemu je ostao dug posta, napostit će ga za njega njegov staratelj (nasljednik).”¹³²

El-Bezzar je u svojoj verziji još dodao: “... ako bude želio.”

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صِيَامُ شَهْرِ أَفَاقِصِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ: لَوْ كَانَ عَلَى أُنْكَ دِينَ أَكْمَتَ قَاضِيهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى.

Ibn Abbas, r.a., prenosi kako je neki čovjek došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: “O Allahov Poslaniče, moja je majka umrla, a ostao joj je dug da naposti ramazan, da li mogu ja za nju postiti?” Na to mu Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovori: “Da je tvojoj majci ostao dug (novčani), da li bi ga ti otplatio za nju?” – “Da”, odgovori čovjek. “Dug prema Allahu još je preči!”¹³³

Nevevi veli: “Ovo je ispravno mišljenje koje i mi zastupamo, i to je mišljenje koje zastupaju učenjaci koji objedinjuju hadis i fikh.”

ODREĐIVANJE POSTA U ZEMLJAMA ČIJI JE DAN DUŽI OD NOĆI

Učenjaci su se razili u mišljenju kad je u pitanju određivanje posta u zemljama u kojima je dan duži od noći, i obratno, tj. prema kojim se državama orijentirati?

Neki smatraju da se te države trebaju ravnati prema mjestima u kojima je sišla Objava i propisan Šerijat, kao što su Meka i Medina. Drugi pak smatraju da se trebaju ravnati prema susjednim državama.

¹³² Hadis bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

¹³³ Bilježi Ahmed od autora *Simena*.

NOĆ KADR (*LEJLETUL-KADR*)

Vrijednost Lejletul-kadra

Noć Kadr bolja je od bilo koje druge noći u toku godine. Dokaz za to jeste ajet:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾

“Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr, a šta ti misliš šta je noć Kadr? Noć Kadr bolja je od hiljadu mjeseci.”¹³⁴, tj. djela urađena u toj noći, kao što su: namaz, učenje Kur’ana, spominjanje Allaha, bolja su od hiljadu mjeseci u kojima se ne nalazi noć Kadr.

Pohvalnost iščekivanja noći kadr

Poželjno je iščekivati noć Kadr u deset posljednjih neparnih dana ramazana. Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., deset posljednjih dana povećavao ibadet iščekujući noć Kadr. Već smo spomenuli hadis u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi ušao u deset posljednjih dana ramazana, provodio noć u ibadetu, budio ukućane i privezivao ogrtač.¹³⁵

Koja je to noć kadr

Učenjaci imaju različita mišljenja o ovom pitanju:

- to je dvadeset i prva noć;
- to je dvadeset i treća noć;
- to je dvadeset i peta noć;
- to je dvadeset i deveta noć;
- to je svaka neparna noć u deset posljednjih dana ramazana;

¹³⁴ El-Kadr, 1-3.

¹³⁵ “Privezivao ogrtač”, tj. nije spolno općio, već bi se posvetio ibadetu.

- većina smatra da je to dvadeset i sedma noć.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ مَحْرَجَهَا فَلْيَحْرَمَهَا لَيْلَةَ السَّابِعِ وَالْعِشْرِينَ.

Ibn Omer, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko je traži neka to čini u dvadeset i sedmoj noći.”¹³⁶

Ubej ibn Ka'b veli: “Tako mi Allaha, osim Koga drugog boga nema, ona se nalazi u jednoj ramazanskoj noći, i ja doista znam koja je to noć. To je noć za koju nam je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio da je provedemo u ibadetu, a to je dvadeset i sedma noć. Njen je znak da će tog jutra sunce izaći potpuno bijelo bez svojih zraka.”¹³⁷

Provođenje noći kadr u namazu i dovama

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيْمَانًا وَاحْسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, a.s., rekao: “Onom ko noć Kadr provede u imanu i nadi u Allahovu milost, njemu će svi prethodni grijesi biti oprosteni.”¹³⁸

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ عَلِمْتُ، أَيَّ لَيْلَةِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، مَا أَقُولُ فِيهَا؟ قَالَ: قُولِي: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.

Aiša, r.a., veli da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., rekla: “O Božiji Poslaniče, kad bih znala koja je noć noć Kadr, šta da kažem u njoj?” – “Reci: ‘Allāhumme inneke a’fuvvun tuhibbul-afve fa’fu annī.’ (‘Allahu, Ti doista mnogo praštaš i voliš da praštaš, pa oprosti mi’).”¹³⁹

¹³⁶ Bilježi Ahmed s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

¹³⁷ Muslim, Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji veli da je vjerodostojan.

¹³⁸ Bilježe El-Buhari i Muslim.

¹³⁹ Ahmed, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji za ovaj hadis veli da je vjerodostojan.

ITIKAF

Značenje itikafa

Itikaf znači: boravak i ostajanje na nečemu, svejedno bilo to dobro ili loše. Svevišnji veli:

﴿ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴾

“Kakvi su ovo kumiri kojima se dan i noć klanjate?”¹⁴⁰

Itikaf podrazumijeva stalni boravak u džamiji s željom približavanja Allahu, dž.š.

Šerijatskopravna utemeljenost itikafa

Konsenzusom islamskih učenjaka, utvrđeno je da je itikaf pravno utemeljen, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., deset dana svakog ramazana boravio u itikafu, a u godini u kojoj je preselio boravio je čak i dvadeset dana.¹⁴¹ Također se prenosi da su njegovi ashabi boravili u itikafu, te njegove žene u doba Poslanika, s.a.v.s., a i poslije njega. Međutim, i pored toga što se pomoću njega približavamo Allahu, ipak nema niti jedan vjerodostojan hadis koji govori o njegovoj vrijednosti. Ebu Davud veli: “Rekao sam Ahmedu, Allah mu se smilovao: ‘Da li znaš išta o vrijednosti itikafa?’ ‘Ništa, osim slabih predanja’, odgovori on.”

Vrste itikafa

Itikaf se dijeli na dvije vrste:

- a) onaj koji je dobrovoljan (*sunnet*);
- b) onaj koji je obavezan (*vadžib*).

Dobrovoljni itikaf jeste onaj putem kojeg se musliman približava Allahu, očekujući Njegovu nagradu i ugledajući se na Njegovog

¹⁴⁰ El-Enbija, 52.

¹⁴¹ Bilježe ga: El-Buhari, Ebu Davud i Ibn Madža.

Poslanika, s.a.v.s. To je itikaf posljednjih deset dana ramazana, kao što smo spomenuli. Obavezni itikaf jeste onaj na koji se čovjek zavjetuje. Naprimjer da kaže: “Obavezujem se Allahu da ću proboraviti u itikafu toliko i toliko”, ili da kaže: “Ako Allah izliječi mog bolesnika, proboravit ću u itikafu toliko i toliko.”

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعه.

“Ko se zavjetuje da će Allahu biti pokoran neka to ispoštuje!”¹⁴²

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. فَقَالَ: أَوْفِ بِنَذْرِكَ.

Također se prenosi da je Omer, r.a., rekao: “Allahov Poslaniče, ja sam se zavjetovao da ću u Mesdžidul-haramu itikafiti jednu noć!” – “Ispoštuj zavjet!”, odgovori mu Vjerovjesnik, s.a.v.s.

Trajanje itikafa

Obavezujući itikaf traje u skladu sa zavjetom koji je čovjek imenovao. Tako, naprimjer, ako se zavjetovao da će itikafiti jedan dan, ili više, on mora to i ispoštovati.

Međutim, dobrovoljni itikaf nije ograničen vremenom. Počinje onog trena kad čovjek zanjieti i odluči boraviti u džamiji, svejedno da li to bio kratak ili dugačak period. Bit će nagrađen prema provedenom vremenu u džamiji. Ako se desi da izađe iz džamije, a potom se vrati u nju, on svoj nijet mora obnoviti ako i dalje želi biti u itikafu. Jala ibn Umejja veli: “U džamiji provedem sat vremena, i to isključivo zbog itikafa.” Ata je rekao: “U itikaf se ubraja svaki moment proveden u džamiji. Ako čovjek proboravi neko vrijeme u džamiji, smatrajući to hajrom, on je u itikafu, i ni u kojem drugom slučaju ne broji se da je u itikafu.”

Čovjek dobrovoljni itikaf može prekinuti kad god želi, pa čak i prije nego što je naumio.

¹⁴² Bilježi El-Buhari u svome *Sabihu*.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَبَّ صَلَّى الْفَجْرَ ثُمَّ دَخَلَ مَعَكُمْ. وَأَنَّهُ أَرَادَ مَرَّةً أَنْ يَتَكَبَّ فِي الْمَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ فَأَمَرَ بِنَاتِهِ فَضَرِبَ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ أَمَرْتُ بِنَاتِي فَضَرِبَ. وَأَمَرَ غَيْرِي مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَاتِهِ فَضَرِبَ. فَلَمَّا صَلَّى الْفَجْرَ نَظَرَ إِلَى الْأَيْتَةِ، فَقَالَ: مَا هَذِهِ؟ الْبَرُّ تُرَدُّنَ؟

Aiša, r.a., veli: “Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., htio započeti s itikafom, klanjao bi sabah-namaz, a potom bi ulazio u prostoriju predviđenu za itikaf.” Prenosi se da je jednom prilikom htio provesti deset posljednjih dana ramazana u itikafu, te je naredio da mu se postavi šator u džamiji, što je i učinjeno. Aiša, r.a., kaže: “Kad sam to vidjela, i ja sam naredila da mi naprave šator, što je i učinjeno. Zatim su i druge žene naredile da im se naprave šatori, što je i učinjeno. Kad on klanja sabah-namaz i vidje sve te šatore, reče: ‘To je, ko biva, dobročinstvo?!’”

Dalje Aiša, r.a., pripovijeda: “Zatim je naredio da se njegov šator ukloni, a potom i šatori njegovih žena, a itikaf je prebacio u prvih deset dana (ševvala).” To što je naredio da se šatori njegovih žena uklone, te činjenica da su prekinuli itikaf nakon nijeta, dokazuje da se itikaf može prekinuti. U jednom se hadisu kaže da je čovjeku dozvoljeno zabraniti svojoj ženi da boravi u itikafu bez njegove prethodne dozvole. To je stav većine učenjaka, ali su se ipak razišli u slučaju da joj dozvoli, da li ima pravo da joj nakon toga zabrani? Eš-Šafi, Ahmed i Davud smatraju da čak i tada ima pravo zabraniti joj, ako se radi o dobrovoljnom itikafu.

Uvjeti za boravak u itikafu

Da bi čovjek boravio u itikafu, mora biti musliman, punoljetan, čist od džunupluka, a ako se radi o ženi, onda ona mora biti čista i od hajza i nifasa. Prema tome, itikaf nevjernika, nezrelog djeteta, džunupa, žene u hajzu ili nifasu, nije ispravan.

Ruknovi itikafa

Suština itikafa jeste boravak u džamiji s nijetom približavanja Allahu, dž.š. Prema tome, kad bi čovjek boravio u nekom drugom zdanju, ili ne učini nijet, takav se njegov boravak ne bi ubrajao u itikaf.

Dokaz da je nijet obavezan jeste ajet:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

“... a naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju”¹⁴³,

i hadis Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kojem je rekao:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَىٰ.

“Sva se djela vrednuju prema namjerama, i svakom čovjeku pripada ono što je namjerio...”

Uvjet da itikaf može biti samo u džamiji postavljen je ajetom:

﴿وَلَا تَبَاشِرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾

“Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u itikafu u džamijama.”¹⁴⁴

Način dokazivanja jeste sljedeći: da se itikaf može činiti na drugom mjestu, ne bi zabrana snošaja bila vezana za itikaf u džamiji! Prema tome, iz ajeta zaključujemo da se itikaf može činiti isključivo u džamiji.

Kakva džamija mora biti da bi se u njoj mogao činiti itikaf

Učenjaci su se razišli o tom pitanju. Ebu Hanifa, Ahmed, Ishak i Ebu Sevr smatraju da se itikaf može činiti u svakoj džamiji u kojoj se klanja pet dnevnih namaza i džuma-namaz. Dokaz za to jeste hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

كُلُّ مَسْجِدٍ لَهُ مُؤَدِّنٌ وَإِمَامٌ فَلَا عِتْكَافَ فِيهِ يَصْلُحُ.

¹⁴³ El-Bejjina, 5.

¹⁴⁴ El-Bekara, 187.

“U svakoj džamiji koja ima svoga imama i mujezina itikaf se može činiti.”¹⁴⁵

Malik, Eš-Šafi i Davud smatraju da se u itikafu može boraviti u svakoj džamiji, i da nema niti jedan vjerodostojan hadis koji u ovom slučaju pravi razliku među džamijama.

Šafije kažu: “Pohvalno je itikaf činiti u većim džamijama (naprimjer, gradska džamija u kojoj se i džuma obavlja), jer je to činio i Allahov Poslanik, s.a.v.s., a i zato što su u takvoj džamiji džemati veći. Nije dozvoljeno činiti itikaf petkom u džamiji u kojoj se ne obavlja džuma, kako je ne bi propustio.”

Čovjek u itikafu može učiti ezan na munari, pod uvjetom da su vrata munare u sklopu džamije, ili njenom dvorištu. Dozvoljeno mu je da se popne i na krov džamije, jer je krov dio džamije. Međutim, ako je munara van džamije, prekinut će itikaf ako namjerno izađe. Hancfije, šafije i Ahmed, u jednom predanju, smatraju da i harem džamije (prostor ispred nje) spada u džamiju, dok Malik i Ahmed, u drugom predanju, smatraju da harem džamije ne spada u džamiju, što znači da čovjek u itikafu nema pravo izaći u harem džamije.

Većina islamskih učenjaka tvrdi da se itikafom ne smatra ako žena želi boraviti u kući u prostoriji namijenjenoj za klanjanje, jer se takva prostorija ne može nazvati džamijom, pošto svi smatraju da se ta prostorija može prodati (a džamiju nije dozvoljeno prodavati). Postoji vjerodostojno predanje u kojem stoji da su žene Allahovog Poslanika, s.a.v.s., boravile u itikafu u Poslanikovo, s.a.v.s., džamiji.

Post osobe u itikafu

Lijepo je da osoba u itikafu posti, ali ako i ne posti, nema smetnje.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ عُمَرَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ
أَعْتَكِفَ لَيْلَةً فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ. فَقَالَ: أَوْفِ بِنَذْرِكَ.

¹⁴⁵ Bilježi ga Ecl-Darekutni. Međutim, ovaj je hadis toliko slab da ne može poslužiti kao dokaz.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Omer rekao: “O Allahov Poslaniče, u džahilijetu sam se zavjetovao da ću u Mesdžidul-haramu boraviti jednu noć u itikafu!” – “Ispoštuj to”, odgovori on.¹⁴⁶

Poslanikova naredba Omeru da ispoštuje zavjet (noću) jeste dokaz da post nije uvjet valjanosti itikafa, jer se noću ne može postiti. Seid ibn Mensur veli da je Ebu Sehl kazao: “Jedna žena iz moje porodice zavjetovala se da će boraviti u itikafu, te je o tome upitala Omera ibn Abdulaziza, na što je on odgovorio: “Ne mora postiti, osim ako sama sebe time obaveže.”

U tom momentu Ez-Zuhri reče: “Itikaf nije valjan bez posta!” – “Prenosi li se to od Poslanika, s.a.v.s.?!”, upita ga Omer ibn Abdulaziz. “Od Ebu Bekra?!”, ponovo ga upita Omer. “Ne”, odgovori Ez-Zuhri. “Od Omera (ibn el-Hattaba)?!”, ponovo upita Omer ibn Abdulaziz. “Ne”, odgovori Ez-Zuhri.” Dalje prenosilac veli: “Mislim da je upitao: ‘Od Osmana?!’, na što mu je Ez-Zuhri negativno odgovorio...”

Ebu Sehl dalje nastavlja: “Zatim sam izašao odatle i sreo sam Ataa i Tavusa, te sam i njih isto pitao. Tavus mi je odgovorio: ‘Taj i taj nije smatrao da treba postiti, osim ako sama sebe ne obaveže.’ Tavus je ponovio isti odgovor: ‘Ne mora postiti, osim ako sama sebi to uvjetuje.’”

El-Hattabi veli da su se učenjaci razili o ovom pitanju. Hasan Basri veli: “Ako čovjek boravi u itikafu bez posta, itikaf će mu biti valjan.” Ovo je mišljenje i Eš-Šafija. Prenosi se od Alija i Ibn Mesuda da su kazali: “Ako želi, može postiti, a ako želi, može i mrsiti.”

El-Evzai i Malik kazali su: “Itikaf nije valjan bez posta”, i ovo je stav racionalista (ehlu re’j). To se mišljenje prenosi i od: Ibn Omera, Ibn Abbasa, Aiše, te od tabiina kao što su: Seid ibn el-Musejjeb, Urva ibn Ez-Zubejr i Ez-Zuhri.

¹⁴⁶ Bilježi El-Buhari.

Kada čovjek stupa u itikaf i kada izlazi

Već smo spomenuli da dobrovoljni itikaf nema određeno vrijeme. Znači, kad god čovjek uđe u džamiju s namjerom da se svojim boravkom u njoj približi Allahu, on je u itikafu dok ne izađe iz nje. Naprimjer, ako zanjieti boraviti posljednjih deset dana ramazana, treba stupiti u itikaf prije zalaska sunca.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ اغْتِكَفَ
مَعِيَ فَلْيَغْتِكَفَ الْعَشْرَ الْآخِرَ.

Ebu Seid prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko je sa mnorn boravio u itikafu neka to čini i posljednjih deset (noći ramazana).”¹⁴⁷ Riječ “deset” u hadisu, odnosi se na noći, a prva ta noć nastupa dvadeset i prvog, odnosno dvadesetog ramazana.

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi htio boraviti u itikafu, klanjao sabah-namaz, a potom bi otpočeo itikaf. Znači, otišao bi u dio džamije koji bi odredio za itikaf. A vrijeme početka itikafa treba biti početkom noći.

Ko boravi deset posljednjih noći ramazana iz itikafa će izaći nakon zalaska sunca posljednjeg dana ramazana. Ovo je stav Ebu Hanife i Eš-Šafija. Malik i Ahmed smatraju da ako izađe nakon zalaska sunce, itikaf je valjan, međutim preferiraju da ostane u džamiji cijelu noć i izađe poslije bajram-namaza.

Ebu Ejub veli da je Ebu Kilaba u itikafu ostajao i noć poslije koje slijedi Bajram. Zatim bi izašao na bajram-namaz. Dok je boravio u itikafu, nije prostirao hasuru niti je određivao mjesto na kojem bi sjedio. Sjedio bi u džamiji poput bilo kojeg džematlije. Dalje, Ebu Ejub veli: “Došao sam mu ujutro na Bajram, a kod njega je bila neka djevojčica lijepo obučena. Mislio sam da je to njegova kćerka, međutim to je bila njegova sluškinja, te ju je oslobodio, a potom je izašao na Bajram.”¹⁴⁸ Ibrahim veli: “Smatrali su da je lijepo onom ko boravi deset posljednjih

¹⁴⁷ Hadis prenosi El-Buhari.

¹⁴⁸ Predanje navodi El-Esrem s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

dana ramazana u itikafu da i noć prije Bajrama provede u džamiji, te da ujutro izađe na bajram-namaz.”

Ko se zavjetuje provesti dan ili određene dane u itikafu, ili to želi učiniti dobrovoljno, treba ga otpočeti prije zore, a završiti nakon potpunog izlaska sunca, i u tome se ne pravi razlika između ramazana i drugih mjeseci. Ko se pak zavjetuje provesti noć ili određene noći u itikafu, ili to želi dobrovoljno učiniti, treba u itikaf stupiti prije potpunog zalaska sunca, a izaći nakon zore. Ibn Hazm veli: “To je zato što noć počinje zalaskom sunca i traje do zore, a dan traje od zore do zalaska sunca. Niko nije dužan činiti ništa drugo osim onog čime se obavezao ili to zanijetio. Stoga, ko se zavjetuje provesti mjesec u itikafu, ili to želi dobrovoljno učiniti, taj mjesec otpočet će njegovom prvom noći. Znači, ući će u džamiju prije nego što sunce potpuno zađe, a izaći će kad sunce u posljednjem danu tog mjeseca potpuno zađe, i nije bitno da li se radi o ramazanu ili ne.”

Pohvalne i pokuđene radnje za osobu u itikafu

U itikafu je poželjno obavljati što više nafilā, posvetiti se namazu, učenju Kur’ana, izgovaranju: “subhanallah” (slava Allahu), “elhamdulillah” (hvala Allahu), “la ilahe illallah” (nema boga osim Allaha), “Allahu ekber” (Allah je najveći), “estagfirullah” (Bože, oprosti mi), donošenju salavata i selama na Vjerovjesnika, s.a.v.s., i učenju dova kojima će se približavati Allahu, i koje će ga povezivati s Gospodarem, uzvišen neka je On! Ono što spada u pohvalne radnje u toku itikafa jeste bavljenje naukom, čitanje knjiga iz tefsira, Hadisa, životopisa Allahovih vjerovjesnika, dobrih ljudi i sličnih knjiga, kao što su one iz fikha. Također je pohvalno sebi odrediti mjesto u džamiji na kojem će se boraviti, naprimjer, na tom mjestu napraviti šator, kao što je to Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio.

S druge strane, pokuđeno je raditi bilo šta što ga se ne tiče. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي بَصْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَنْبَغِيهِ.

Ebu Basra veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Pokazatelj lijepog imana kod čovjeka jeste to da se ne zanima stvarima koje ga se ne tiču.”¹⁴⁹

Čovjeku u itikafu pokuđeno je šutjeti ako misli da će ga to približiti Allahu.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَاتِمٍ فَسَأَلَ عَنْهُ. فَقَالُوا: أَبُو إِسْرَائِيلَ نَذَرَ أَنْ يَوْمَ وَلَا يَقْعُدَ وَلَا يَسْتَظِلَّ وَلَا يَكَلِّمْ وَيَصُومُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَرُّهُ فَلْيَكَلِّمْ وَلْيَسْتَظِلَّ وَلْيَقْعُدْ وَلْيَتِمَّ صَوْمُهُ.

Ibn Abbas je rekao: “Jednom je prilikom Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu, te je ugledao nekog čovjeka kako stoji. Upitao je ko je on, a oni mu odgovoriše: ‘Ebu Israil, zavjetovao se da će stajati i da neće nikako sjesti, da se neće sklanjati u hladovinu, da neće pričati, a postit će.’ Na to im Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Naredite mu da priča, da se skloni u hlad, da sjedne, a s postom neka nastavi!’”¹⁵⁰

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَمُتْ بَعْدَ احْتِلَامٍ وَلَا صُمَاتٍ يَوْمَ إِلَى اللَّيْلِ.

Alija, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Dijete nakon zrelosti više nije siročić, niti se može šutjeti od jutra do navečer!”¹⁵¹

Dozvoljene radnje tokom itikafa

U itikafu su dozvoljene sljedeće radnje:

1. dozvoljeno je napustiti mjesto itikafa da bi ispratio svoju porodicu.

قَالَتْ صَفِيَّةُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهَا، فَأَتَيْتُهُ أَرْوَرَهُ لَيْلًا، فَحَدَّثْتُهُ ثُمَّ قُمْتُ فَأَقْبَلْتُ، فَقَامَ مَعِيَ لَيْلَتِي، وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي دَارِ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَمَرَّ رَجُلَانِ مِنْ

¹⁴⁹ Bilježe Et-Tirmizi i Ibn Madža.

¹⁵⁰ Prenose El-Buhari, Ebu Davud i Ibn Madža.

¹⁵¹ Bilježi Ebu Davud.

الْأَنْصَارِ، فَلَمَّا رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرَعَا . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
عَلَى رِسْلُكُمَا ! إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتُ حَبِيبٍ ! قَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ
يُخْرِجِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ، فَخَشِيتُ أَنْ يَقْدَفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَيْئًا، أَوْ قَالَ: شَرًّا .

Safija veli: “Jednom je prilikom Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio u itikafu, te sam ga navečer došla posjetiti. Pričala sam s njim, a potom sam ustala i krenula nazad, te on ustade i otprati me do kuće Usume ibn Zcjdja, gdje sam stanovala.¹⁵² Dok smo išli, susreli su nas dvojica ensarija. Kad su vidjeli Vjerovjesnika, s.a.v.s., požurili su, te im on reče: ‘Polahko, ovo je Safija bint Huje!’ ‘Subhanallah (slava Allahu!), Božiji Poslaniče!’, povikaše, a on im odgovori: ‘Doista se šejtan kreće kroz čovjeka poput krvi, te sam se prepao da vam šta’, ili je rekao, ‘zlo u srca ubaci!’”¹⁵³

2. dozvoljeno mu je češljati kosu, brijati glavu, podrezivati nokte, čistiti tijelo od prašine i prljavštine, oblačiti najljepšu odjeću, namirisati se... Aiša, r.a., veli: “Allahov bi Poslanik, s.a.v.s., boravio u džamiji u itikafu, te bi mi promolio glavu u sobu, a ja bih mu je prala.” Musedded veli da je rekla: “... i ja bih ga češljala, a imala sam menstruaciju.”¹⁵⁴;

3. izlazak radi obavljanja velike nužde. Aiša, r.a., veli: “Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio u itikafu, nageo bi glavu prema meni, te bih ga češljala, a u kuću nije izlazio, osim radi fiziološke potrebe.”¹⁵⁵ Ibn el-Munzir veli: “Islamski učenjaci saglasni su da je osobi u itikafu dozvoljeno iz džamije izaći kako bi obavila veliku ili malu nuždu, i to je neminovno, jer se to ne može obaviti unutar džamije. Također je dozvoljeno izaći

¹⁵² El-Harabi veli: “U ovom vidimo da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., s njom izašao iz džamije kako bi je otpratio do kuće, što je dokaz onima koji smatraju da itikaf nije pokvaren ako čovjek izađe iz džamije radi neke potrebe, ili da bi učinio neki hajr.”

¹⁵³ Prenosi se da je Eš-Šafi kazao: “To je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio iz sažaljenja prema njima dvojici, jer da su pomislili šta ružno, izašli bi iz dinu-islama, te je to kazao kako ne bi propali.” Ibn Asakir u svome *Tarihu* prenosi da je Ibrahim ibn Muhammed kazao: “Bili smo u društvu Ibn Ujejne, a i Eš-Šafi je bio prisutan. Ibn Ujejna je upravo ovaj hadis spomenuo, te Eš-Šafi reče: ‘Šta se može razumjeti iz tog hadisa? Ako se nadete u ovakvoj situaciji, postupite isto tako, kako ljudi o vama ne bi pomislili nešto loše! Ovim se hadisom ne želi kazati da je Vjerovjesnik te ashabe optužio, jer je on Allahov emin (povjerljivi) na Zemlji.’ Kad je to Ibn Ujejna čuo, on reče: ‘Ebu Abdullah, da te Allah nagradi svakim dobrom. Od tebe nam dopire samo ono što volimo čuti.’” Bilježe ga: El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

¹⁵⁴ Bilježe ga: El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

¹⁵⁵ Bilježe ga: El-Buhari, Muslim i drugi autori.

radi svih ostalih potreba, kao što su jelo i piće, ako nema nekog da mu to donosi u džamiju. Isto tako, ako mu se bude povraćalo, dozvoljeno mu je izaći i povratiti van džamije. Tako je slučaj sa svim stvarima koje mora obaviti, a ne može ih obaviti unutar džamije. U tom će slučaju itikaf biti valjan, pod uvjetom da se to ne odulji.” Na ovo možemo dodati i ako se mora okupati i očistiti tijelo od džunupluka.

Seid ibn Mensur veli da je Alija ibn Ebu Talib rekao: “Čovjek koji boravi u itikafu, obavljat će džumu, prisustvovat će dženazi i obilaziti će bolesnika. Također može posjetiti svoju porodicu kako bi im rekao šta mu treba, ali se ne smije zadržavati.” Alija, r.a., otišao je u čaršiju i svom je amidžiću, koji mu je prethodno dao novac, za sedam stotina dirhema kupio slugu. Amidžić mu je kazao: “Ja sam bio u itikafu!”, na što mu Alija odgovori: “A šta je smetalo da si izašao u čaršiju i lično ga ti kupio?!” Katada je dozvoljavao čovjeku u itikafu da isprati dženazu, da obide bolesnika, ali da ne sjeda (da se ne zadržava).

Ibrahim En-Nehai veli: “Učenjaci su govorili kako je poželjno da čovjek u itikafu precizira i ograniči ove stvari (koje smije raditi), a one su mu u svakom slučaju dozvoljene. Te stvari su: posjećivanje bolesnika, ali bez ulaska u kuću, odlazak na džumu, prisustvovanje dženazi i izlazak radi obavljanja fiziološke potrebe.”

Dalje on nastavlja: “Nije mu dopušteno ući u kuću, osim radi obavljanja fiziološke potrebe.” El-Hattabi veli: “Jedna grupa učenjaka smatra da je čovjeku u itikafu dozvoljeno doći na džumu, posjetiti bolesnika i prisustvovati dženazi.” To se prenosi od Alija, r.a., a to je stav i Seida ibn Džubejra, Hasana Basrija i En-Nehaija.

Ebu Davud od Aiše, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dok bi bio u itikafu, posjećivao bolesnika i pitao bi ga za zdravlje, ali se ne bi zadržavao. Hadis koji Aiša, r.a., prenosi, a u kojem se kaže da je osobi u itikafu sunnet ne obilaziti bolesnika, to znači ne napuštati predviđeno mjesto za itikaf kako bi posjetio bolesnika, ali ne smeta naići kraj njega i upitati ga za zdravlje bez zadržavanja;

4. dozvoljeno mu je jesti, piti i spavati u džamiji, ali pod uvjetom da pazi na čistoću džamije i da je održava čistom. Također mu je dozvoljeno

sklapanje ugovora, kao što je ugovor o ženidbi, prodaji, kupovini i slično.

Šta kvari itikaf

Itikaf će biti pokvaren ako se uradi nešto od sljedećih radnji:

1. izlazak iz džamije bez šerijatski opravdane potrebe, pa makar to bilo i nakratko, jer se na taj način propušta boravak u džamiji, što je sastavni dio itikafa;

2. otpadništvo (riddet) od islama, jer se to kosi s ibadetom i zbog ajeta:

﴿لَنْ أَشْرَكَتَ لِيَحْبِطَنَّ عَنْكَ﴾

“Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja će djela sigurno propasti.”¹⁵⁶;

3. gubljenje razuma usljed ludila ili pijanstva i nemogućnost zdravog rasuđivanja;

4. menstruacija i postporođajno krvarenje;

6. spolno općenje, jer Svevišnji kaže:

﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾

“Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u itikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se!”¹⁵⁷

Dodir bez strasti ne smeta, jer su Allahovog Poslanika, s.a.v.s., njegove žene češljale dok je on bio u itikafu. Ebu Hanifa i Ahmed o poljupcu i strastvenom dodirivanju vele: “U tom je slučaju pogriješio, jer je učinio nešto što mu je zabranjeno, ali ipak itikaf neće pokvariti sve dok ne polucira.” Malik pak smatra da je pokvario itikaf, jer se radi o zabranjenoj radnji te se ona smatra kao i poluciranje. Od Eš-Šafija se prenose dva različita stava. Ibn Rušd veli: “Razlog razilaženja jeste u tome da li riječ sa stvarnim i metaforičkim značenjem ima opće značenje ili nema, a ova riječ spada u one koje imaju oba značenja. Stoga, onaj

¹⁵⁶ Ez-Zumer, 65.

¹⁵⁷ El-Bekara, 187.

ko smatra da riječ ima općenito značenje, tvrdi da ajet: 'Sa ženama ne smijete imati snošaja (*ve la tubaširuhunne*) dok ste u itikafu u džamijama' znači: ne smijete imati snošaja, niti bilo šta što vodi tome. Međutim, onaj ko smatra da glagol nema općenito značenje, što je mišljenje većine šafija, tvrdi da ajet ukazuje ili na spolno općenje ili na ono što vodi njemu. Prema tome, ako kažemo kako su svi saglasni da se to odnosi na spolni snošaj, onda se ne može odnositi na nešto drugo osim spolnog snošaja, jer jedna riječ ne može u isto vrijeme imati stvarno i metaforičko značenje. Onaj ko poistovjećuje poluciranje sa spolnim snošajem to radi jer se to podrazumijeva. Ko ne prihvata ovo mišljenje, rukovodi se time što snošaj u stvarnom značenju ne uvjetuje poluciranje.

Nadoknada itikafa

Ko dobrovoljno započne itikaf, a potom ga prekine, pohvalno je da to nadoknadi, a neki smatraju i da je obavezno.

Et-Tirmizi veli: "Ulema se razila o pitanju nadoknade itikafa osobe koja je prekinula itikaf prije nego što je boravila onoliko koliko je naumila. Malik smatra da ako čovjek prekine itikaf, mora ga nadoknaditi. Kao dokaz navodi hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u kojem se prenosi da je prekinuo itikaf (deset posljednjih dana ramazana), a potom je to nadoknadio s deset dana u ševvalu. Eš-Šafi smatra da ako se čovjek zavjetom ne obaveže na itikaf ili na neki drugi način, te dobrovoljno boravi u itikafu i prekine ga, on ga ne mora nadoknađivati, osim ako ga dobrovoljno želi nadoknaditi. Također, Eš-Šafi smatra da svako djelo koje čovjek ne mora izvršiti, ali ga počne vršiti pa ga potom prekine, ne mora ga nadoknađivati, osim ako je u pitanju hadž i umra.

Međutim, ako se čovjek zavjetuje da će boraviti u itikafu dan ili više, te stupi u itikaf i prekine ga prije nego što ispuni zavjet, obavezan je to nadoknaditi. U ovome su svi učenjaci složni. Ako umre prije nego što ga nadoknadi, drugi nisu obavezni učiniti to za njega, dok Ahmed smatra da to njegovi nasljednici moraju nadoknaditi umjesto njega. Abdurrezzak prenosi da je Abdulkерim ibn Umeja rekao: "Čuo sam Abdullaha ibn

Abdullaha ibn Utbu kad je rekao: ‘Pitao sam Ibn Abbasa šta trebam raditi ako mi majka umre, a zavjetovala se da će boraviti u itikafu, te mi on odgovori: ‘Boravi umjesto nje u itikafu i posti.’” Seid ibn Mensur prenosi da je Aiša, r.a., nakon što joj je umro brat, umjesto njega boravila u itikafu.”

U itikafu se boravi na određenom mjestu na kojem treba napraviti šator.

Ibn Madža prenosi od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., boravio u itikafu deset posljednjih dana ramazana. Nafi veli: “Abdullah ibn Omer pokazao mi je mjesto na kojem je Vjerovjesnik, s.a.v.s., boravio u itikafu.

Prenosi se da kad bi Poslanik, a.s., boravio u itikafu, prostrla bi mu se posteljina, ili bi mu se iza stupa pokajanja¹⁵⁸ postavio krevet.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., boravio u itikafu ispod turskog šatora na čija je vrata stavio hasuru.

Ako se čovjek zavjetuje da će boraviti u itikafu u određenoj džamiji

Ko se zavjetuje da će boraviti u itikafu u Mesdžidul-haramu, ili u Poslanikovo džamiji, ili u Mesdžidul-aksi, obavezan je to ispoštovati u džamiji koju je imenovao. Dokaz za to jeste hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

لَا تَشُدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى وَنَسْجِدِي هَذَا.

“Put se poduzima da bi se posjetile samo tri džamije: Mesdžidul-haram, Mesdžidul-aksa i ova moja džamija.”

Međutim, ako se čovjek zavjetuje da će boraviti u nekoj drugoj džamiji, osim ove tri nabrojane, on nije dužan to ispoštovati u toj džamiji, već to može učiniti u bilo kojoj drugoj džamiji, jer Svevišnji nije odredio da Mu se ibadet čini na određenom mjestu, i nijedna džamija, poslije tri spomenute, nema prednost nad drugom. Bilježi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao:

¹⁵⁸ To je stup za koji se jedan ashab privezao dok mu Allah nije oprostio.

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا بِمِائَةِ صَلَاةٍ.

“Namaz u ovoj mojoj džamiji vredniji je hiljadu puta od namaza u bilo kojoj drugoj džamiji, osim Mesdžidul-harama, jer je namaz u njemu vredniji od sto namaza u ovoj mojoj džamiji.”

Ako se čovjek zavjetuje da će boraviti u itikafu u Poslanikovoj, s.a.v.s., džamiji, dozvoljeno mu je to ispoštovati u Mesdžidul-haramu jer je on vredniji.

DŽENAZA

D Ž E N A Z A

PROPISI SUNNETA KOD BOLESTI I LIJEČENJA

Bolesti

Hadisi nedvosmisleno ukazuju da bolest uništava loša djela i briše grijehe. Navest ćemo neke od njih.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kome Allah bude želio dobro pogodit će ga nesrećom.”¹

مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ، وَلَا هَمٍّ، وَلَا حُزْنٍ، وَلَا أَذًى، حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ.

Poslanik, s.a.v.s., rekao je: “Kada vjernika spopadne bolest, nemoć, briga, tuga, bol ili potištenost, čak i kada ga trn ubode, Allah će mu zbog toga oprostiti grijhe.”²

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُوعَكُ، فَقُلْتُ يَا

¹ Bilježe El-Buhari i Muslim.

² Navode El-Buhari i Muslim.

رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تَوَعَّدُكَ وَعُكَّا شَدِيدًا، قَالَ: أَجَلُ، إِنِّي أَوْعَدُكَ كَمَا يُوعَدُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ. قُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: أَجَلُ، ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُصِيبُهُ مَرَضٌ فَمَا سِوَاهُ إِلَّا حَطَّ اللَّهُ بِهِ خَطَايَاهُ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقُهَا.

Ibn Mesud kaže: “Došao sam kod Poslanika, s.a.v.s., koji je patio od velikih bolova. Rekoh: ‘Božiji Poslaniče, tvoji su bolovi zaista veliki.’ ‘Da’, reče Božiji Poslanik, s.a.v.s., ‘doista trpim koliko dvojica ljudi od vas.’ ‘Imat ćeš i dvije nagrade’, rekoh. ‘Da! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, nema na svijetu muslimana koga zadesi nedaća kroz bolest ili nešto manje od toga, a da mu Allah ne oprostí za to grijeh, kao što s drveta spada lišće.’”³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ مِنْ حَيْثُ أَتَتْهَا الرِّيحُ كَفَّاتُهَا، فَإِذَا اعْتَدَلَتْ نَكَلًا بِالْبَلَاءِ، وَالْفَاجِرُ كَالْأَرَزَةِ صَاءً مُعَدَّلَةً حَتَّى يَقْصِمَهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Primjer je vjernika kao primjer usjeva: vjetar ga stalno povija, kao što vjernika stalno pogađaju teškoće. A primjer je nevjernika kao primjer stabljika pirinča koje se ne povijaju dok se ne požanju.”

Strpljivost u bolesti

Bolesnik treba strpljivo podnositi svoje tegobe. Najbolji čovjekov dar jeste strpljivost.

عَنْ صُهَيْبِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ. إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.

Suhejb ibn Sinan prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Čudan je položaj vjernika; sve je za njega hajr (dobro). A to nije tako, osim kod

³ Navodi El-Buhari.

vjernika. Ako ga zadesi kakva radost, zahvalan je Allahu, i to je za njega hajr, a ako ga zadesi nesreća, strpi se i opet bude dobro za njega (budući da ga za to čeka Allahova nagrada).⁴

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبِيهِ فَصَبْرٍ عَوَّضُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ.

Enes je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: “Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ‘Kada Moga roba iskušam (od)uzevši mu dvoje najmilije (dva oka), pa u tome bude strpljiv, Ja mu to zamijenim Džennetom.’”⁵

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَاحٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ فَقُلْتُ: بَلَى. فَقَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنِّي أُصْرَعُ، وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ، فَأَدْعُ اللَّهَ تَعَالَى لِي. فَقَالَ: إِنَّ شَيْئًا صَبَرْتَ وَلَكَ الْجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتَ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيَكَ. فَقَالَتْ أَصْبِرُ، فَقَالَتْ إِنِّي أَتَكَشَّفُ فَأَدْعُ اللَّهَ لِي أَنْ لَا أَتَكَشَّفَ، فَدَعَا لَهَا.

Ibn Abbas pitao je Ataa ibn Ebu Rebaha: “Hoćeš li da ti pokažem ženu Džennetliju?” – “Hoću”, reče Ata. “Ova je crna žena došla Božijem Poslaniku, a.s., i rekla mu: ‘Božiji Poslaniče, patim od padavice i otkrivam se, a da nisam svjesna. Moli Allaha da me izliječi.’ On reče: ‘Ako hoćeš, budi strpljiva i zaslužit ćeš Džennet, a ako hoćeš, molit ću Allaha da te izliječi.’ Ona reče: ‘Bit ću strpljiva od padavice, a moli Allaha da se ne otkrivam.’ On prouči dovu za nju.”⁶

Bolesnikove žalbe

Bolesniku je dozvoljeno žaliti se ljekaru ili prijatelju na bol i slabost koju osjeća, ukoliko tu nema primjesa srdžbe i gubljenja nade. U navedenom hadisu kaže se: “Trpim koliko dvojica ljudi od vas.”

شَكَتْ عَائِشَةُ فَقَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَآ رَأْسَاهُ، فَقَالَ: بَلْ أَنَا وَآ رَأْسَاهُ.

⁴ Bilježi Muslim.

⁵ Bilježi El-Buhari.

⁶ Bilježe El-Buhari i Muslim.

Aiša, r.a., žalila se Božijem Poslaniku, s.a.v.s.: “Kako me boli glava!”, a on joj odgovori: “Mene više boli glava!”

Abdullah ibn ez-Zubejr pitao je bolesnu Esmu: “Kako se osjećaš?” – “Osjećam bolove”, odgovorila je.

Bolesnik treba zahvaliti Gospodaru prije nego što spomene šta ga muči. Ibn Mesud kaže: “Ako zahvalnost prethodi žalbi, to nije žalba. Propisano je žaliti se Allahu.” Jakub, a.s., kaže: “Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim.” Božiji je Poslanik, s.a.v.s., govorio:

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي ...

“Gospodaru moj, Tebi se žalim za moje nemoći...”

Bolesniku se piše ono što bi radio da je zdrav

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ لَهُ مِثْلَ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا.

Ebu Musa prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada se čovjek razboli ili se zadesi na putu, Allah mu upisuje ono što bi činio da je zdrav i kod kuće.”⁷

Posjeta bolesniku

Islam nalaže da musliman posjećuje bolesnika i raspita se za njegovo stanje. Tako će mu popraviti raspoloženje i izvršiti svoju obavezu. Ibn Abbas kaže: “Posjetiti bolesnika prvog dana jeste sunnet, a nakon toga je nafila.”

عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَطْعَمُوا الْجَائِعَ وَعَوَّدُوا الْمَرِيضَ وَفَكَرُوا الْعَانِي.

Ebu Musa prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Hranite gladne, obilazite bolesne i oslobađajte zarobljenike (robove).”⁸

⁷ Navodi El-Buhari.

⁸ Bilježi El-Buhari.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ: إِذَا لَقِيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَأَنْصَحْ لَهُ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدِ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ، وَإِذَا مَرَضَ فَعُدَّهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ.

“Šest je stvari dužnost svakog muslimana prema drugom muslimanu: kada ga sretnješ, nazovi mu selam; kada te pozove (na nešto), odazovi se; kada od tebe zatraži savjet, posavjetuj ga; kada kihne pa kaže: ‘Elhamdulillah’, reci mu: ‘Jerhamukellah’; kada se razboli, običi ga i kada umre, isprati njegovu dženazu.”⁹

Vrijednost posjete

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا، نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: طِبْتُ وَطَابَ مَمْشَاكَ، وَتَبَوَّاتٍ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko obide bolesnika, pozvat će ga glas s neba i reći će mu: ‘Dobar si ti i dobar je tvoj hod. Džennet je tvoje boravište.’”¹⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي. قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فَلَانًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدَّهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ؟ يَا ابْنَ آدَمَ اسْطِطْعَمَكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي. قَالَ: يَا رَبِّ وَكَيْفَ أَطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْطِطْعَمَكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ؟ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَهُ ذَلِكَ عِنْدِي؟ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي. قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فَلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ لَوَجَدْتَهُ ذَلِكَ عِنْدِي.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Zaista će Allah, dž.š., na Kijametskom danu reći: ‘O čovječe, bolovao

⁹ Navode El-Buhari i Muslim.

¹⁰ Predanje bilježi Ibn Madža.

sam, pa Me nisi obilazio! Čovjek će tada reći: ‘Gospodaru, kako ću ja Tebe obilaziti kad si Ti Gospodar svjetova?’ Allah će reći: ‘Zar nisi znao da je Moj rob bio bolestan, pa ga nisi obišao? Zar ne znaš: da si njega obišao, Mene bi zasigurno našao kod njega?! O čovječe, tražio sam od tebe hrane, pa mi je nisi dao!’ Čovjek će reći: ‘Gospodaru, kako ću ja Tebi dati hrane kad si Ti Gospodar svjetova?’ Allah će mu reći: ‘Zar nisi znao da je Moj rob tražio od tebe hrane, pa mu je ti nisi dao? Zar ne znaš: da si ga nahranio, Mene bi našao kod Njega? Čovječe, Ja sam tražio od tebe da Me napojiš, pa Me ti nisi napojio!’ Čovjek će reći: ‘Gospodaru, kako ću ja Tebe napojiti kad si Ti Gospodar svjetova?’ Allah će mu reći: ‘Tražio je Moj rob vode od tebe da se napije, pa mu je ti nisi dao. Da si ti njega napojio, Mene bi našao kod njega!’”¹¹

عَنْ ثَوْبَانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْقَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ.

Sevban prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada musliman ode u posjetu bolesniku, bit će u dženetskim plodovima sve dok se ne vrati iz posjete.”¹²

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُودُ مُسْلِمًا غَدْوَةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يَمِيتَ، وَإِنْ عَادَهُ عَشِيَّةً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ.

Alija, r.a., kaže da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: “Kada musliman ujutro posjeti muslimana, blagoslovi ga sedamdeset hiljada meleka sve do večeri. A kada ga posjeti navečer, blagoslovi ga sedamdeset hiljada meleka sve dok ne osvane. Imat će voćnjak u Džennetu.”¹³

¹¹ Bilježi Muslim.

¹² Hadis je hasen.

¹³ Bilježi Et-Tirmizi uz napomenu da je ovo hasen-hadis.

Propisi u vezi s posjetom

Lijepo je da posjetilac čini dovu za bolesnika, za njegovo izlječenje i zdravlje. Treba mu savjetovati strpljivost i izdržljivost. Upućivat će mu lijepe riječi koje mu gode duši i jačaju volju. Od Alejhisselama, s.a.v.s., prenosi se:

إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفْسُوا لَهُ فِي الْأَجْلِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَهُوَ يَطِيبُ نَفْسَ الْمَرِيضِ.

“Kada dođete kod bolesnika, dajte mu nadu da će živjeti. To neće spriječiti ništa, ali će njemu ojačati volju.”

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., kada bi dolazio kod bolesnika, govorio:

لَا بَأْسَ ظَهَرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

“Ne brini, bit ćeš dobro i bit ćeš očišćen od grijeha, ako Bog da!”

Mustehab je da posjeta bude kraća i rjeđa, ako je to moguće. Bolesniku ne treba dosađivati, osim ako se on izjasni da mu duge posjete odgovaraju.

Posjete žena muškarcima

El-Buhari je jedno poglavlje nazvao “Poglavlje o posjetama žena muškarcima.” Ummu ed-Derda posjetila je jednog džematliju, ensariju. Aiša, r.a., kaže: “Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, razboljeli su se Ebu Bekr i Bilal. Došla sam kod njih i rekla: ‘Oče moj, kako se osjećaš?’ Ona navodi da je Ebu Bekr u groznici citirao stihove:

*‘Svakom se čovjeku kaže: ‘Dobro jutro u svojoj porodici,
a smrt je bliža od remena njegove obuće.’”*

A Bilal bi, nakon što bi se izliječio od groznice, govorio:

*‘Da mi je znati da li ću zanočiti
u dolini, a okolo mene (travke) izbir i dželil.
I da li ću doći (jednoga) dana vodama Medženne?
I da li će mi se pokazati Šama i Tafil?’”*

Posjeta muslimana nevjerniku

Ne smeta da musliman posjećuje nevjernika. Kod El-Buharija postoji naslov “Poglavlje o posjeti višebošcu”.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ غُلَامًا يَهُودِيًّا كَانَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
فَعَرَضَ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ. فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَسْلِمْتَ، فَأَسْلَمَ.

Enes ibn Malik prenosi da se jedno jevrejsko dijete, koje je služilo Poslanika, s.a.v.s., razboljelo. Poslanik, s.a.v.s., otišao mu je u posjetu i rekao mu: “Primi islam!”, i ono primi islam. Seid ibn el-Musejjeb posredstvom svoga oca prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao u posjetu Ebu Talibu, koji je bio na samrti.

Posjeta zbog bolesti očiju

Zejd ibn Erkam kaže da ga je Božiji Poslanik, s.a.v.s., posjetio zbog bolesti očiju.¹⁴

Traženje dove od bolesnika

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مَرِيضٍ
فَقَرَأْهُ فَلْيَدْعُ لَكَ، فَإِنَّ دُعَاءَهُ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ.

Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada posjetiš bolesnika, traži od njega da čini dovu za tebe. Njegova se dova prima kao dova meleka.”¹⁵

¹⁴ Bilježi Ebu Davud.

¹⁵ U djelu *Zeraid* kaže se: “Sened ovog hadisa jeste sahih i prenosioci su pouzdani, ali je prekinut.” Bilježi Ibn Madža.

LIJEČENJE

Liječenje je naređeno u više hadisa.

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ كَانُوا عَلَى رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرَ، فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَعَدْتُ فَبَاءَ الْأَعْرَابُ مِنْ هَهْنًا وَهَهْنًا. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَدَاوِي؟ فَقَالَ: تَدَاوُوا، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمَ.

Usama ibn Šarik kaže: “Došao sam kod Poslanika, s.a.v.s. Ashabi su sjedili kao da su im na glavama ptice. Nazvao sam selam i sjeo sam. Došli su beduini sa različitih strana. Rekoše: ‘Božiji Poslaniče, trebamo li se liječiti?’ On reče: ‘Liječite se, jer Uzvišeni Allah nije dao nijednu bolest, a da nije dao lijek za nju, osim jedne, a to je starost.’”¹⁶

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَنْزِلْ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً قَدَاوُوا.

Ibn Mesud prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah je za svaku bolest dao lijek, pa liječite se.”¹⁷

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أَصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ.

Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Svaka bolest ima lijek. Ako se pogodi lijek, čovjek će biti izliječen Allahovom voljom.”¹⁸

Liječenje zabranjenim stvarima

Većina uleme (*džumhur*) smatra da je zabranjeno liječenje alkoholom i drugim nedozvoljenim stvarima. Baziraju to na sljedećim hadisima koje ćemo spomenuti.

¹⁶ Hadis bilježe Ahmed i autori *Sunena* koji Et-Tirmizi ocjenjuje kao sahih.

¹⁷ Bilježe En-Nesai, Ibn Madža i El-Hakim, koji ga ocjenjuju kao sahih.

¹⁸ Prenosi Muslim.

عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ الْحَضْرَمِيِّ أَنَّ طَارِقَ بْنَ سُوَيْدٍ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الْخَمْرِ يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ؟ فَقَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِدَوَاءٍ، وَلَكِنَّهَا دَاءٌ.

Vail ibn Hudžr el-Hadremi prenosi da je Tarik ibn Suvejd pitao Poslanika, s.a.v.s., smije li spravljati vino za lijek. On mu je rekao: "To nije lijek. To je bolest!"¹⁹

Iz ovog se hadisa zaključuje da je zabranjeno liječiti se time, jer je to bolest.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِيْمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ.

Ummu Selema prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah nije stvorio lijek u onome što vam je zabranio."²⁰

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالِدَوَاءَ، وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً، فَتَدَاوَوْا وَلَا تَتَدَاوَوْا بِحَرَامٍ.

Ebu ed-Derda prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Doista je Allah spustio bolest i lijek. Za svaku bolest stvorio je lijek. Zato, liječite se! Nemojte se liječiti haramom!"²¹

Ebu Hurejra prenosi da je "Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio prljav lijek, tj. otrov."²²

Nekoliko kapi koje se ne primjećuju i koje ne mogu opiti, kada se pomiješaju u lijek, nisu haram, kao što malo svile utkane u odjeću nije haram. Ovo mišljenje navodi *Menar*.

¹⁹ Navode Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

²⁰ El-Buhari ovo predanje navodi od Ibn Mesuda. Navodi El-Bejheki, a kao sahih ocjenjuje Ibn Hilban.

²¹ U ovom nizu prenosilaca nalazi se Ismail ibn Ajaš, koji je pouzdan kada prenosi od stanovnika Šama, a nepouzdan kada prenosi od stanovnika Hidžaza. Bilježi Ebu Davud.

²² Bilježe Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

Liječnik nevjernik

Ibn Muflih u knjizi *El-Adab eš-šer'ijja* citira šejha Tekijjuddina: “Ako je jevrej ili kršćanin vješt i pouzdan ljekar, dozvoljeno je tražiti njegovu uslugu, kao što je dozvoljeno povjeriti mu novac ili unajmiti ga. Uzvišeni kaže:

﴿وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بدينارٍ لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا﴾

‘Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio.’”²³

U *Sahibu* navodi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prilikom obavljanja Hidžre unajmio vodiča mnogobošca i povjerio mu svoj život i imetak. Pripadnici plemena Huza bili su savjetnici Poslaniku, s.a.v.s., i muslimani i mnogobošci. Navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se traži liječnička pomoć od El-Harisa ibn Kelede, koji je bio nevjernik.

Ako je moguće tražiti liječničku uslugu muslimana, tada važi isto pravilo kao i za povjeravanje imetka ili unajmljivanje. Muslimana ne treba zaobići. Ako se ukaže potreba za traženjem liječničke pomoći sljedbenika Knjige, to se može učiniti, ukoliko nije uvršteno u zabranjeno uzimanje tih ljudi za zaštitnike i ako im se na lijep način obraća. Uzvišeni kaže:

﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾

“I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepši način.”²⁴

Ebu el-Hattab kaže da hadis o Ugovoru na Hudejbiji, prema kojem je Poslanik, s.a.v.s., poslao izvidnika iz plemena Huza i njegovo izvješće prihvatio, predstavlja dokaz da je dozvoljeno prihvatiti ocjenu lekara nevjernika o prirodi bolesti, načinu liječenja, ukoliko je povjerljiv i nije sumnjiv u svom poslu.

²³ Alu Imran, 75.

²⁴ El-Ankebut, 46.

Dozvoljeno je tražiti lijek od žene

Muškarcu je dozvoljeno liječiti ženu, kao što je ženi dozvoljeno liječiti muškarca, kada je to neophodno. El-Buhari je jedno poglavlje nazvao “Može li muškarac liječiti ženu i žena muškarca”, i naveo predanje Rubejje bint Muavviza ibn Afra: “Učestvovala smo u borbi s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., i nosile vodu borcima. Služile smo ih i vraćale ubijene i ranjene u Medinu.” Hafiz Ibn Hadžer u *Fetbu* kaže: “Dozvoljeno je liječiti strane muškarce kada je to neophodno. Gledanje i dodir ograničavaju se na onoliko koliko je potrebno.”

Ibn Muflih u djelu *El-Adab eš-šer'ijje* kaže: “Ako se žena razboli i nema je ko liječiti osim muškarca, dozvoljeno mu je vidjeti ono što mora vidjeti kako bi je izliječio, pa čak i spolne organe. Isto mu je dozvoljeno i kod muškaraca.” Ibn Hamdan kaže: “Ako muškarca nema ko liječiti osim žene, dozvoljeno joj je vidjeti ono što situacija zahtijeva, čak i spolne organe.” El-Kadi kaže: “Liječniku je dozvoljeno gledati ženina stidna mjesta ukoliko je to potrebno, kao što je ženi dozvoljeno gledati u muškarčeva stidna mjesta, ukoliko je potrebno.”

Liječenje učenjem Kur'ana i dovama

Propisano je liječenje učenjem Kur'ana (*rukjom*) i dovama u kojima se spominje Allah i koje su sastavljane na razumljivom, arapskom jeziku. Naime, ono što je nerazumljivo može sadržavati širk.

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ تَرَى فِي ذَلِكَ؟
قَالَ: اِعْرِضُوا عَلَيَّ رِقَاقَكُمْ، لَا بَأْسَ بِالرَّقِيِّ مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ.

Avf ibn Malik kaže: “Liječili smo se rukjom u džahilijetu. Upitasmu Božijeg Poslanika, s.a.v.s., šta misli o tome. On reče: ‘Pokažite mi svoje rukje. Možete se liječiti njima ukoliko ne sadrže širk.’”²⁵

Er-Rebi kaže: “Pitao sam Eš-Šafiju o rukji. On reče: ‘Ne smeta liječiti se Allahovom knjigom i dovama koje znaš.’ ‘Mogu li sljedbenici

²⁵ Bilježe Muslim i Ebu Davud.

Knjige učiti rukju muslimanima?’ ‘Mogu’, reče, ‘ukoliko uče ono što je poznato iz Allahove knjige i zikra.’”

Neke dove koje se uče kao rukja

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَوِّذُ بَعْضَ أَهْلِهِ، بِمَسْحِ يَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهَبِ الْبَاسَ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا.

Aiša prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., učio dovu za zaštitu jednog člana svoje porodice. Trljao ga je desnom rukom i govorio Allahu: “Allāhumme Rabben-nāsi ezhibil-be’se vešfi l’enteš-šāfi, lā šifā’e illā šifā’uk, šifā’en lā jugādiru sekamā.” (“Gospodaru ljudi, odstrani bolest i učini ga zdravim, Ti si Onaj Koji liječi, nema liječenja bez Tvoga lijeka, liječenja kojim bolest prestaje.”)²⁶

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي يَأْلَمُ مِنْ جَسَدِكَ، وَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ ثَلَاثًا، وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْدُ وَأُحَادِرُ.

Osman ibn Ebu el-As se žalio Božijem Poslaniku, s.a.v.s., na tegobu u tijelu. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: “Stavi ruku na bolesno mjesto i reci: ‘U ime Allaha. Zatim ponovi sedam puta: ‘Eūzu bi’izzetillāhi ve kudretihi min šerri mā edžidu ve uhāzir.’ (‘Utječem se Allahu i Njegovoj moći od zla onoga što me je snašlo i od čega strepim.’)”

Osman kaže: “Uradio sam to nekoliko puta, i Allah mi je uklonio tegobe. Sada to preporučujem svojoj porodici i drugima.”²⁷

Prenosi se od Muhammeda ibn Salima, kome je Sabit el-Bunani rekao: “Muhammede, kada te nešto boli, stavi ruku na bolesno mjesto i reci: ‘U ime Allaha. Utječem se Allahu i Njegovoj moći od zla onoga što me je snašlo i od ovoga bola.’ Zatim podigni ruku i ponovi to neparan broj puta. Enes ibn Malik prenio mi je da mu je Poslanik, s.a.v.s., to kazao.”²⁸

²⁶ Navode El-Buhari i Muslim.

²⁷ Bilježi Muslim.

²⁸ Bilježi Eṭ-Tirmizi.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجَلَهُ
فَقَالَ عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ، رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ إِلَّا عَافَاكَ اللَّهُ مِنْ
ذَلِكَ الْمَرَضِ.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko posjeti bolesnika čije vrijeme smrti još nije došlo i sedam puta kod njega izgovori: ‘Molim Allaha, Gospodara uzvišenog Arša, da te ozdravi’, Allah će ga izliječiti od te bolesti.”²⁹

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُوذُ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ: أَعِيدُكُمَا
بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ وَيَقُولُ: إِنَّ أَبَاكُمَا كَانَ يَعُوذُ
بِهَا إِسْمَاعِيلُ وَإِسْحَاقُ.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., učio dovu zaštite za Hasana i Husejna: “Tražim zaštitu za vas dvojicu savršenim Allahovim riječima od svakog šejtana i svih zlih očiju. Vaš je otac³⁰ učio ovu dovu za Ismaila i Ishaka.”³¹

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَهُ فِي مَرَضِهِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ
اشْفِ سَعْدًا، اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا، اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا.

Božiji Poslanik, s.a.v.s., posjetio je Sa'da ibn Ebu Vekkasa dok je bio bolestan. Učio mu je: “Allahu moj, izliječi Sa'da, Allahu moj, izliječi Sa'da, Allahu moj, izliječi Sa'da.”³²

Zabrana nošenja talismana (temaim)

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., zabranio talismane.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَلَا أَمَّ لِلَّهِ لَهُ.

²⁹ Bilježe Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih. El-Hakim kaže da je ovaj hadis vjerodostojan prema El-Buharijevom kriteriju.

³⁰ Misli na Ibrahima, a.s.

³¹ Bilježi El-Buhari.

³² Navodi Muslim.

وَمَنْ عَلَّقَ وَدَعَةً فَلَا أَوْدَعَ اللَّهُ لَهُ.

Ukba ibn Amir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko nosi talisman, tome nema pomoći. Ko nosi školjku, tome nema zaštite.”³³

Talismani (hamajlije, temaim) jesu kuglice koje su Arapi vezivali svojoj djeci kako bi ih zaštitili od zlih očiju. Islam je to ukinuo i zabranio. Božiji je Poslanik, s.a.v.s., molio Allaha da ne pomogne onima koji nose talismane.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى امْرَأَتِهِ وَفِي عُنُقِهَا شَيْءٌ مَعْقُودٌ، فَجَذَبَهُ فَقَطَعَهُ. ثُمَّ قَالَ: لَقَدْ أَصْبَحَ آلُ عَبْدِ اللَّهِ أَغْنِيَاءَ أَنْ يَشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا. ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ الرُّقَى وَالْتِمَامِ وَالْبَوْلَةَ شِرْكٌ.

Ibn Mesud priča kako je došao kod svoje žene i na njenom vratu vidio nešto svezano. Povukao je to, otkinuo i rekao: “Porodici Abdullaha nije potrebno da druge Allahu smatraju ravnim o kojima On nije objavio ništa.” Zatim reče: “Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: ‘Bajalice, talismani i *tivele* jesu širk.’

Ljudi rekoše: ‘Oče Abdullahov, poznate su nam bajalice i talismani, ali šta je to *tivele*?’ ‘To je ono što žene rade kako bi se svidjele svojim muževima.’”³⁴

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْصَرَ عَلَى عَضِدِ رَجُلٍ حَلَقَةً أَرَاهَا، قَالَ: مِنْ صُفْرِ، فَقَالَ: وَيْحَكَ مَا هَذِهِ؟ قَالَ: مِنَ الْوَاهِنَةِ. قَالَ: أَمَا إِنَّهَا لَا تَزِيدُ إِلَّا وَهْنًا، أَنْبِئْهَا عَنْكَ فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا.

Imran ibn Husajn prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio na nadlaktici jednog čovjeka mesinganu halku. Reče mu: “Teško tebi, šta je ovo?” – “Protiv vahine” (bolesti nadlaktice). “Doista će ti to samo pogoršati tu bolest. Odbaci to. Ako umreš s time na sebi, nikada se nećeš spasiti.”³⁵

³³ Bilježe Ahmed i El-Hakim, uz ocjenu da je vjerodostojnog seneda.

³⁴ Bilježe El-Hakim i Ibn Hibban, uz ocjenu da je sahih.

³⁵ Bilježi Ahmed.

عَنْ عِيْسَى بْنِ حُمْزَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَكِيمٍ وَهُوَ حُمْزَةٌ، فَقُلْتُ: أَلَا تَعْلَقُ نَمِيمَةً؟
فَقَالَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ عَلَقَ شَيْئًا وَكَلَّ إِلَيْهِ.

Isa ibn Hamza je rekao: “Došao sam kod Abdullaha ibn Hakima, koji je imao upalu. Rekoh mu: ‘Zašto ne staviš hamajliju?’ On reče: ‘Sačuvaj me, Bože, od toga. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: ‘Ko sebi nešto okači biva prepušten tome.’”³⁶

Je li dozvoljeno nositi dove iz Kur'ana i sunneta

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا فَرَعَ أَحَدُكُمْ فِي النَّوْمِ فَلْيَقُلْ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ
وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونَ، فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ.

Amr ibn Šuajb, putem svoga oca prenosi od svog djeda Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada se neko od vas prepadne u snu, neka rekne: ‘E’ūzu bi kelimātillāhit-tāmmeti min gadabihi ve ikābih, ve šerri ibādihi, ve min hemezātīš-šejātīni ve en jahdurūn.’ (‘Utječem se Allahovim savršenim riječima od Njegove srdžbe, od zla Njegovih robova, od šejtanskih spletki i od njihova prisustva.’) Ko to rekne, ništa mu neće nauditi.”

Abdullah ibn Amr učio bi dove svojoj odrasloj djeci, a onima koji još nisu dostigli tu fazu pisao bi ih na neki predmet i vješao bi im to oko vrata.”³⁷

Ovog su stava Aiša, Malik, većina šafija i Ahmed u jednom predanju. Ibn Abbas, Mesud, Huzejfa, hanefije, neki šafije i Ahmed, u jednom predanju, smatraju da nije dozvoljeno okačiti ništa od toga, zbog opće zabrane u navedenim hadisima.

³⁶ Bilježi Ebu Davud.

³⁷ Bilježe ga trojica autora *Simena*, a Et-Tirmizi veli da je hasen, i ovo je njegova verzija, dok El-Hakim veli da je sahih.

Bolesnima je zabranjeno stanovati među zdravima

Čovjeku koji nosi zarazu može se zabraniti da stanuje u blizini zdravih ljudi. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

لَا يُورَدَنَّ مُعْرَضٌ عَلَى مُصَحٍّ.

“Ne dovodite bolesne deve među zdrave.”

Vlasniku zaražene deve zabranjeno je dovoditi bolesne deve među zdrave uprkos riječima: “Nema zaraze niti zlih slutnji.”

Prenosi se da je jedan gubavac došao da Poslaniku, s.a.v.s., da prisegu, ali mu je on zabranio ulazak u Medinu.

Zabrana izlaska iz mjesta gdje vlada kuga i ulaska u to mjesto

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., zabranio izlazak iz zemlje u kojoj vlada kuga i ulazak u nju. Time se čovjek izlaže opasnosti. Ta zabrana omogućava ograničavanje bolesti na jedno područje i sprečavanje širenja. To se zove karantin.

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الطَّاعُونَ فَقَالَ: يَقِيَّةٌ رَجَزٍ أَوْ عَذَابٍ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ. فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَتَمَّ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا. وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا.

Usama ibn Zejd kaže da je Poslanik, s.a.v.s., spomenuo kugu, rekavši: “To je ostatak kazne koji je poslan Izraelćanima. Kada se pojavi u mjestu u kojem se nalazite, ne napuštajte ga. Ako se pojavi u drugom mjestu, ne ulazite u njega.”³⁸

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْعٍ لَقِيَهِ أَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ، أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِأَرْضِ الشَّامِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: ادْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ، فَدَعَاهُمْ فَاسْتَأْذَنَهُمْ، وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاجْتَلَفُوا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْنَا لِأَمْرٍ وَلَا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَعَكَ

³⁸ Bilježi Et-Tirmizi kao vjerodostojno predanje.

بِقِيَّةِ النَّاسِ وَأَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَا تَرَى أَنْ تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِي الْأَنْصَارَ. فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْلَفْ مِنْهُمْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ، فَقَالُوا: تَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ، وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَتَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ، فَأَصْبَحُوا عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفَرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرَكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، نَعَمْ يَفِرُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ. أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إِبِلٌ مَبْطُتٌ وَادِيًا لَهُ عَدَوَتَانِ: إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنَّ رَعِيَّتَ الْخَصْبَةِ رَعِيَّتُهَا بِقَدَرِ اللَّهِ، وَإِنَّ رَعِيَّتَ الْجَدْبَةِ رَعِيَّتُهَا بِقَدَرِ اللَّهِ؟ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، وَكَانَ مُغْتَبًيًا فِي بَعْضِ حَاجَاتِهِ، فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي فِي هَذَا عِلْمًا. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ فِي أَرْضٍ فَلَا تُقَدِّمُوا عَلَيْهَا، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ.

Ibn Abbas prenosi da je Omer otišao u Šam. U Ser'u sreli su ga zapovjednici vojski, Ebu Ubejda i njegovi drugovi. Izvijestili su ga da se epidemija pojavila u Šamu. Rekao je Ibn Abbas: "Omer je kazao: 'Pozovi mi prve muhadžire.' Zatim je pozvao njih. Dogovarao se s njima i izvijestio ih o pojavi epidemije u Šamu. Oni su se razišli o tome. Neki su rekli: 'Došli smo zbog važne stvari i ne vidimo razloga da odustanemo od toga.' Drugi rekoše: 'Ti vodiš ostatak ljudi i drugova Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i ne bi trebalo da ih izlažeš toj epidemiji.' Omer reče: 'Odstupite od mene.' Zatim je rekao: 'Pozovi mi ensarije.' Ja sam ih pozvao. On se dogovarao s njima. Oni se nisu dvoumili u svome stavu³⁹: 'Smatramo da se trebaš vratiti s ljudima i ne izlagati ih toj epidemiji.' Omer reče ljudima: 'Ujutro ću biti u sedlu, pa budite i vi.' (tj. vratit ćemo se u Medinu) Ebu Ubejda ibn el-Džerrah reče: 'Zar bježiš od Allahove sudbine?' Omer reče: 'Da je to neko drugi rekao, Ebu Ubejda! Da, bježimo od sudbine Allaha ka sudbini Allaha. Šta misliš da su ti deve sišle u jednu dolinu čija je jedna strana obilna, a druga neplodna. Ako bi pasao plodnu obalu, pasao bi je Allahovom sudbinom, a ako bi pasao neplodnu, pasao bi je

³⁹ Sva predanja ovog hadisa govore da su i ensarije krenuli putem muhadžira i da su se protivili kao i oni. Vidi: *Sabibul-Eš-Šubari*, br. 5397, *Sabihu Muslim*, 2219, *Rijadus-salibin*, 1791 i *Kenzul-ummal*, 11754. (Prim. prev.)

Allahovom sudbinom.' Rekao je: 'Došao je Abdurahman ibn Avf, koji je bio odsutan zbog svoje potrebe, i reče: 'Ja zaista o ovome znam nešto. Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da govori: 'Ne putujte u mjesto u kojem se pojavi zarazna bolest, a ako se već tamo zadesite, ne napuštajte ga.'"⁴⁰ Omer zahvali Allahu i ode.

Mustehab je sjećati se smrti i spremati se za nju

Podsjećanje na smrt i pripremanje za nju dobrim djelima lijepo je i pohvalno.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَاشِرَ عَشْرَةٍ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، مَنْ أَكْبَسَ النَّاسَ وَأَحْرَمَ النَّاسَ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا لِلْمَوْتِ، وَأَكْثَرُهُمْ اسْتِعْدَادًا لِلْمَوْتِ، أُولَئِكَ هُمُ الْأَكْيَاسُ. ذَهَبُوا بِشَرَفِ الدُّنْيَا وَكَرَامَةِ الْآخِرَةِ.

Ibn Omer, r.a., kaže: "Sjedio sam s devetericom ljudi kod Poslanika, s.a.v.s. Jedan ensarija dođe i upita: 'Allahov Poslaniče, koji je vjernik najoštroumniji?' pa on odgovori: 'Onaj koji se najviše sjeća smrti i koji se najljepše priprema za ono što dolazi poslije nje. To su oštroumnji ljudi koji su ostvarili čast na ovom svijetu i blagodat na budućem.'"

On također prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَكْبَرُوا مِنْ ذِكْرِ هَازِمِ الدَّاءِ.

"Sjećajte se onoga što prekida nasladu."⁴¹

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾ قَالَ: إِذَا دَخَلَ التَّوَرُّ الْقَلْبَ انْفَسَحَ وَأَنْشَرَحَ. قَالُوا: هَلْ لِدَٰلِكَ مِنْ عِلَٰمَةٍ يُعْرَفُ بِهَا؟ قَالَ: الْإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ، وَالتَّنَجِّي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ، وَالْإِسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ لِقَاءِ الْمَوْتِ.

⁴⁰ Bilježi El-Buhari.

⁴¹ Ove hadise bilježi Et-Taberani s dobrim senedom.

Ibn Mesud, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, a.s., o ajetu: “Onome koga Allah želi uputiti – On srce njegovo prema islamu raspoloži⁴²” rekao: “Kada svjetlo uđe u srce, ono se raširi i raspoloži.” “Kako se to može poznati?” – “Težnjom prema Vječnoj kući, nevezanošću za prolaznom kućom i pripremanjem za smrt prije njenog nastupanja.”⁴³

Pokuđenost priželjkivanja smrti

Pokuđeno je željeti smrt, ili je prizivati, usljed siromaštva, bolesti, iskušenja ili sličnog, prema hadisu:

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ لِيُضَرَ نَزْلُ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَنِّيًا لِلْمَوْتِ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي.

Enes, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao : “Neka niko od vas ne želi sebi smrt zbog nedaće koja ga je zadesila. Ako je primoran na to, neka kaže: ‘Allāhumme ahjinī mā kānetil-hajātu hajren lī, ve teveffenī izā kānetil-vefātu hajren lī.’ (‘Gospodaru, održi me u životu dokle god je život bolji za mene, a usmrti me ako je smrt bolja za mene.’)⁴⁴”

Razlog ovoj zabrani naveden je u predanju:

عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى الْعَبَّاسِ وَهُوَ يَشْكِي قَمَتِي الْمَوْتِ فَقَالَ: يَا عَبَّاسُ، يَا عَمَّ رَسُولِ اللَّهِ لَا تَتَمَنَّ الْمَوْتَ! إِنْ كُنْتَ مُحِبًّا تَرْدَادُ إِحْسَانًا إِلَى إِحْسَانِكَ خَيْرٌ لَكَ، وَإِنْ كُنْتَ مُسِيئًا فَإِنْ تَوَخَّرَ تَسَعَّبَ خَيْرٌ لَكَ فَلَا تَمَنَّ الْمَوْتَ.

Ummu el-Fadl prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., došao kod Abbasa, koji je zbog bolesti priželjkivao smrt, te da mu je rekao: “Abbase, amidžo Božijeg poslanika. Nemoj priželjkivati smrt! Ako si činio dobro, bolje ti

⁴² El-En'am, 125.

⁴³ Bilježi Ibn Džerir. Ovo predanje ima više verzija, spojenih i prekinutih, koje jedna drugu pojačavaju.

⁴⁴ Bilježe Ahmed i autori *E/Kutubus-sitte*.

je da to dobro uvećaš. A ako si griješio, bolje ti je da to ispraviš. Nemoj priželjkivati smrt!”⁴⁵

Ukoliko se čovjek pribojava da će se pokolebati u vjeri, dozvoljeno mu je poželjeti smrt. Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., u dovi učio:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ، وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي،
وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمِي قَوِّمِي غَيْرَ مَقْتُونٍ، وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ
يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ.

“Allahu moj, molim Te da budem od onih koji dobra djela čine, a da se okanim ružnih djela, da volim ugrožene. Primi moje pokajanje i smiluj mi se, a ako odlučiš staviti u iskušenje Tvoja stvorenja, spasi me i ne dozvoli da budem kušan. Gospodaru moj, podari mi ljubav, ljubav onih koji Te vole i ljubav prema djelu koje će me približiti Tvojim ljubavi.”⁴⁶

U *Murettan* se navodi Omerovo, r.a., predanje u kojem stoji da je u dovi učio: “Gospodaru, ostario sam i oslabio. Moje su se sluge razile. Molim Te, uzmi me Sebi odmah, bez odlaganja.”

Vrijednost dugovječnosti s dobrim djelima

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ:
مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ. قَالَ: فَأَيُّ النَّاسِ شَرٌّ؟ قَالَ: مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ.

Abdurrahman ibn Ebu Bekr, r.a., prenosi od svog oca da je neki čovjek rekao: “Božiji Poslaniče, ko je najbolji čovjek?” – “Onaj ko je dugog vijeka i čija su djela dobra.” “Ko je najgori čovjek?” – “Onaj ko je dugog vijeka i čija su djela loša.”⁴⁷

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَلَا أُتْبِعُكُمْ بَخِيرَكُمْ؟
قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: خِيَارُكُمْ أَطْوَلُكُمْ أَعْمَارًا وَأَحْسَنُكُمْ أَعْمَالًا.

⁴⁵ Bilježe Ahmed i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih po Muslimovim kriterijima.

⁴⁶ Bilježi Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih.

⁴⁷ Bilježe Ahmed i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Hoćete li da vam kažem ko je od vas najbolji?” “Hoćemo, Božiji Poslaniče”, rekoše. “Onaj ko najduže živi, a djela mu budu najbolja.”⁴⁸

Dobra djela prije smrti znak su dobrog svršetka

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ اسْتَعْمَلَهُ. قَالُوا: كَيْفَ يَسْعَمِلُهُ؟ قَالَ: يُوَفِّقُهُ لِعَمَلٍ صَالِحٍ ثُمَّ يَقْبِضُهُ عَلَيْهِ.

Enes, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada Allah želi nekom robu dobro, uposli ga.” “Kako ga uposli?”, upitaše. “Tako što ga uputi na dobra djela prije nego što ga usmrti.”⁴⁹

Lijepo mišljenje o Allahu

Bolesnik treba spominjati Allahovu bezgraničnu milost i imati lijepo mišljenje o Njemu.

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ قَبْلَ مَوْتِهِ بِثَلَاثٍ: لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِرَبِّهِ.

Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., tri noći prije svoje smrti tri puta rekao: “Neka nijednog od vas ne zadesi smrt, a da on ne bude imao lijepo mišljenje o Allahu.”⁵⁰

Ovaj hadis podstiče na nadu i želju za oprostom, kako bi se čovjek susreo s Allahom u stanju koje je Njemu drago, zato što je on Milostivi, Samilosni, Darežljivi, Plemeniti, voli da oprašta i da se moli.

U hadisu se kaže:

يُبْعَثُ كُلُّ أَحَدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ.

“Svako će biti proživljen u stanju u kojem je umro.”

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ دَخَلَ عَلَى شَابٍ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَ: أَرْجُو

⁴⁸ Bilježe Ahmed i drugi, s dobrim senedom.

⁴⁹ Navode Ahmed, Et-Tirmizi, El-I İakim i Ibn Hibban.

⁵⁰ Bilježi Muslim.

الله وَأَخَافُ ذُنُوبِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَجْمَعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُوهُ، وَأَمَّنَهُ مِمَّا يَخَافُ.

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., došao kod mladića na samrti. Rekao mu je: “Kako si?” – “Nadam se da će mi Allah, dž.š., oprostiti, a bojim se svojih grijeha.” Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: “Kada se to dvoje nađe u srcu čovjeka u ovakvom trenutku, Allah će mu dati ono što želi, a zaštititi ga od onoga od čega strepi.”⁵¹

Onaj ko prisustvuje smrti treba učiti dove i zikr

Mustehab je kod čovjeka na samrti spominjati Allaha.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيضَ أَوِ الْمَيِّتَ فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ. قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ، أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ. قَالَ: قُولِي: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ وَأَعِزَّنِي مِنْهُ عُقْبَى حَسَنَةً. فَقُلْتُ: فَأَعِزَّنِي اللَّهُ مِنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Ummu Selema prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada ste prisutni kod bolesnog ili umirućeg, govorite dobro, jer meleki govore: ‘Amin’ na ono što porodica (tada) govori.” Ona kaže: “Kada je Ebu Selema umro, došla sam Poslaniku, s.a.v.s., i rekla: ‘Ebu Selema je umro.’ Reci: ‘Oprosti, Gospodaru svjetova, i meni i njemu i podari mi lijepu zamjenu za njega.’” Allah mi je dao boljeg od njega, Muhammeda, s.a.v.s.”⁵²

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِي سَلَمَةَ وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهُ فَأَغْمَضَهُ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قَبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ. فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فَقَالَ: لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمُهْدِيَّتَيْنِ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَائِبِينَ وَاعْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ

⁵¹ Navode Ibn Madža i Etr-Tirmizi predanje srednje vjerodostojnosti.

⁵² Bilježe Ahmed, Muslim i autori *Sunena*.

أَفْسَحْ فِي قَبْرِهِ وَتَوَرُّ لَهُ فِيهِ.

Prenosi se, takođe, od Ummu Seleme da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ušao kod Ebu Seleme (kada je umro), čiji se pogled ukočio. On mu zatvori oči i reče: “Kada duša izađe, pogled je prati.” Tada su neki ukućani počeli plakati, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., savjetovao: “Prizivajte samo dobro, jer meleki aminaju na sve što izgovorite!”

Zatim je proučio dovu: “Allāhumma-gfir li Ebī Selema, verfa deredžetchu fil-mehdijjīne vehlufhu fī akibihi fil-gābirīne va-gfir lenā ve lehu jā Rabbel-ālemīn. Allāhumme-fsah fī kabrihi ve nevvir lehu fih.” (“Allahu, oprosti Ebu Selemi, podigni mu deredžu među onima koji su Uputu slijedili i budi mu zastupnik među potomcima. Oprosti, Gospodaru svjetova, i nama i njemu, i učini mu kabur prostranim i svijetlim!”)⁵³

Šta se čini na samrti

Sunnet je na samrti činiti sljedeće:

1. talkin – podsjećanje onoga ko je na umoru na izgovaranje kelimei-šehadeta: “La ilahe illallah.”

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Podstičite one koji su na umoru da izgovore: ‘La ilahe illallah.’”⁵⁴

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، دَخَلَ الْجَنَّةَ.

Muaz ibn Džebel, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Čije posljednje riječi budu: ‘La ilahe illallah’, ući će u Džennet.”⁵⁵

⁵³ Navodi Muslim u *Sabihu*.

⁵⁴ Navode Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

⁵⁵ Bilježi Ebu Davud, a El-Hakim ocjenjuje kao sahih.

Talkin se obavlja ukoliko osoba koja je na umoru ne izgovara šehadet. Ukoliko ga već izgovara, onda talkin nema svrhe.

Talkin se izgovara svjesnom, prisebnom čovjeku koji je sposoban govoriti. Rastrojenoj osobi ne može se obavljati talkin. Onaj ko nema sposobnost govora izgovorit će šehadet u sebi. Ulema kaže da se na tome ne treba insistirati, niti da mu se govori da kaže: “La ilahe illallah”, kako se ne bi izazvala odbojnost i nedolične riječi. Treba ih izgovoriti tako da ih osoba na samrti čuje i izgovori. Ako čovjek izgovori šehadet, talkin se ne ponavlja ukoliko osoba koja je na izdisaju ne izgovori nešto poslije toga. Tada će se talkin ponovo napomenuti, kako bi to bile posljednje riječi umrloga.

Većina uleme smatra da se osoba na samrti treba ograničiti na riječi: “La ilahe illallah”, prema navedenom hadisu. Neki smatraju da treba izgovarati dva šehadeta i da je cilj toga sjećanje na tevhid, a on se izražava ovim šehadetima;

2. okrenuti umrlog prema kibli i položiti ga na desnu stranu, na osnovu hadisa:

عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ سَأَلَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ مَعْرُورٍ، فَقَالُوا: تُوْفِّي، وَأَوْصَى بِثَلَاثِ مَالِهِ لَكَ، وَأَنْ يُوْجِهَ لِلْقِبْلَةِ لَمَّا احْتَضَرَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَصَابَ الْفِطْرَةَ، وَقَدْ رَدَدْتُ ثَلَاثَ مَالِهِ عَلَى وَلَدِهِ. ثُمَّ ذَهَبَ فَصَلَّى عَلَيْهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، وَارْحَمْهُ، وَأَدْخِلْهُ جَنَّاتٍ، وَقَدْ فَعَلْتَ.

Katada prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kada je stigao u Medinu, pitao za Beraa ibn Ma'rura. Rekoše mu da je umro, da je trećinu imetka njemu prepisao, i da se na samrti usmjerio prema kibli. Poslanik, s.a.v.s., reče: “To je prirodna vjera (islam), a tu trećinu vraćam njegovom djetetu.” Zatim je otišao, klanjao mu (dženzu) i rekao: “Gospodaru, oprosti mu, smiluj mu se i uvedi ga u Svoj Džennet. Primio si dovu.”⁵⁶

El-Hakim kaže da ne poznaje drugo predanje o okretanju mrtvaca prema kibli.

⁵⁶ Bilježe Bejhke i Hakim, uz ocjenu da je sahih.

Ahmed navodi da se Fatima, kćerka Poslanika, s.a.v.s., okrenula prema kibli i legla na desnu stranu.

Poslanik je, s.a.v.s., naredio da se isti položaj zauzima i kod spavanja. Eš-Šafi navodi da se mrtvac treba postaviti na potiljak, a da su mu stopala okrenuta prema kibli. Glavu mu treba malo uzdići kako bi mu lice bilo okrenuto prema kibli. Međutim, ispravnije je ono što smatra većina uleme;

3. učenje sure Ja-Sin.

عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَسِ قَلْبُ الْقُرْآنِ، لَا يَمُوتُهَا
رَجُلٌ يُرِيدُ اللَّهَ وَالْدَّارَ الْآخِرَةَ إِلَّا غَفِرَ لَهُ وَأُفِرُّوْهَا عَلَى مَوْتَاكُمْ.

Prenosi se od Ma'kila ibn Jesara, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja Sin je srce Kur'ana. Svakome ko ga bude učio, želeći Allahovu nagradu i buduću svijet, bit će oprošteno. Učite ga vašim umirućim."⁵⁷

Ibn Hibban kaže da se ovo odnosi na čovjeka na samrti, zato što mrtvacu ne treba ništa učiti. Ovome u prilog navodi se predanje koje bilježi Ahmed u *Musnedu*, od Safvana, koji kaže: "Šejhovi su govorili: 'Kada proučiš suru Ja-Sin kod osobe na samrti, muke će mu biti olakšane.' Autor *Musnedul-firdevsa* navode ovo predanje:

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَأَبِي ذَرٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَقَرَأَ
عِنْدَهُ يَسَ إِلَّا هَوَّنَ اللَّهُ عَلَيْهِ.

Ebu ed-Derda i Ebu Zerr kažu da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svakom mrtvacu koji umre, i pored koga se prouči sura Ja-Sin, Allah će mu olakšati";

⁵⁷ Ibn Kattan ovaj hadis ocjenjuje kao mudtarib, mevkuf, a neke prenosiocje kao nepoznate. Prenosi se da je Ed-Darekurni rekao: "Sened ovog hadisa jeste mudtarib, tekst mu je nepoznat i nije sahih." Navode Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, El-Hakim i Ibn Hibban i smatraju ga vjerodostojnim.

4. zatvoriti mu oči, prema Muslimovom predanju:

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِي سَلَمَةَ، وَقَدْ شَقَّ بَصَرَهُ فَأَغَضَهُ ثُمَّ قَالَ:
إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao je kod Ebu Seleme (kada je umro), čiji se pogled ukočio, pa mu je zatvorio oči. Zatim je rekao: “Kada duša izađe pogled je prati”;

5. prekriti kompletno njegovo tijelo kako bi se njegov izmijenjeni izgled zaklonio od očiju.

Aiša, r.a., kaže da su Božijeg Poslanika, s.a.v.s., prekrili ogrtačem kada je preselio na ahiret.⁵⁸

Dozvoljeno je poljubiti mrtvaca, prema svim učenjacima. Božiji je Poslanik, s.a.v.s., poljubio umrlog Osmana ibn Maz‘una. Ebu Bekr prišao je Božijem Poslaniku, s.a.v.s., nakon što je preselio na ahiret, i poljubio ga između očiju govoreći: “O Poslaniče, o suzo moja”;

6. požuriti s opremanjem odmah nakon ustanovljavanja smrti.

Porodica treba požuriti s gusulom i pokopom, kako se tijelo ne bi iskvarilo, i dženaza-namazom.

عَنْ خَصِصِ بْنِ وَحُوحَ أَنَّ طَلْحَةَ بْنَ الْبَرَاءِ مَرَضَ فَاتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ، فَقَالَ: إِنِّي لَا أَرَى طَلْحَةَ إِلَّا قَدْ حَدَثَ فِيهِ الْمَوْتُ، فَادْنُونِي بِهِ وَعَجِّلُوا، فَإِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِحَيْفَةٍ مُسْلِمٍ أَنْ تُحْبَسَ بَيْنَ ظَهْرِي أَهْلِهِ.

Husajn ibn Vahveha prenosi da je Talha ibn el-Bera bio bolestan, pa je Poslanik, s.a.v.s., došao da ga posjeti. Reče: “Talha je na ivici života. Obavijestite me kada umre, jer vjernikovo tijelo ne treba dugo ostati među porodicom.”⁶⁰

⁵⁸ Bilježe El-Buhari i Muslim.

⁵⁹ Obavezno je da smrt utvrdi ljekar ili osoba zadužena za to, a naročito ukoliko je osoba bila sklona nesvjestici.

⁶⁰ Ebu Davud bilježi hadis ne ocjenjujući vjerodostojnost.

Čekati se može samo nasljednik, i to samo ukoliko se tijelo neće izobličiti.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: يَا عَلِيُّ، ثَلَاثٌ لَا تُؤَخِّرُهَا: الصَّلَاةُ إِذَا آتَتْ، وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرْتُ، وَالْأَيْمُ إِذَا وَجَدْتَ كُفْرًا.

Prenosi se od Alije, r.a., da mu je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Alija, tri stvari ne treba odgađati: namaz kada nastupi vrijeme, dženazu koja je opremljena i udavanje žene koja je našla sebi dostojnog”⁶¹;

7. vratiti njegov dug, prema predanju:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يَقْضَى عَنْهُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Čovjekova je duša vezana dugom, sve dok se ne izmiri u njegovo ime.”⁶²

Dakle, njen je status neriješen i ne zna se da li je spašena ili propala; ili da li je odvojena od Dženneta. Ovo se tiče čovjeka koji je umro ostavivši oporuku da se njegov dug izmiri. Što se tiče onoga ko je umro nemajući novca da vrati dug iako je to htio, potvrđeno je da će Allah umjesto njega vratiti taj dug. Isto važi i za onoga ko je imao imetak i htio je vratiti dug, ali to njegovi nasljednici nisu učinili.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ أَدَاءَهَا أَدَّى اللَّهُ عَنْهُ، وَمَنْ أَخَذَهَا يُرِيدُ إِبْطَالَهَا أَتْلَفَهُ اللَّهُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko uzme imovinu (od) drugih, s namjerom da je vrati, Allah će mu to olakšati, a ko je uzme s namjerom da je upropasti, Allah će njega upropastiti.”⁶³

Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

⁶¹ Navode Ahmed i Et-Tirmizi.

⁶² Bilježe: Ahmed, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

⁶³ Navodi El-Buhari.

يُدْعَى بِصَاحِبِ الدِّينِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يُوقَفَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ فِيمَ أَخَذْتَ هَذَا الدِّينَ، وَفِيمَ صَيَّعْتَ حَقُّوقَ النَّاسِ؟ فَيَقُولُ يَا رَبِّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنِّي أَخَذْتُهُ فَلَمْ أَكُلْ وَلَمْ أَشْرَبْ وَلَمْ أَضَيِّعْ، وَلَكِنْ أَتَى عَلَيَّ إِثْمًا حَرَقَ وَإِثْمًا سَرَقَ وَإِثْمًا وَضِيعَةً. فَيَقُولُ اللَّهُ: صَدَقَ عَبْدِي، أَنَا أَحَقُّ مِنْ قَضَى عَنْكَ، فَيَدْعُو اللَّهَ بِشَيْءٍ فَيَضَعُهُ فِي كِفَّةٍ مِيزَانِهِ فَيَرْجَحُ حَسَنَاتِهِ عَلَى سَيِّئَاتِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَةٍ.

“Dužnik će biti pozvan na Sudnjem danu i postavljen pred Uzvišenog Allaha. Bit će upitan: ‘O čovječe, zašto si uzeo taj dug? Zašto si prekršio prava ljudi?’ On će reći: ‘Gospodaru, Ti znaš da sam ga ja uzeo, da ga nisam pojeo, popio niti potrošio. Desio mi se požar, krađa ili propadanje posla.’ Uzvišeni će reći: ‘Istinu je rekao Moj rob. Ja sam najpreči da mu vratim dug.’ Allah će narediti da se stavi na tas njegovih dobrih djela, pa će ona pretegnuti loša. Ući će u Džennet Allahovom milošću.”⁶⁴

Poslanik, a.s., nije htio klanjati (dženazu) zaduženom čovjeku. Kada je Allah oslobodio zemlje i kada se imetak namnožio, klanjao je zaduženim i podmirivao njihove dugove. Allahov Poslanik, a.s., rekao je:

أَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، وَلَمْ يَتْرُكْ وَفَاءً، فَعَلَيْنَا قِصَافُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالًا فَلَوْ رَثْتَهُ.

“Ja sam preči vjernicima od samih njih. Ko umre i ostavi iza sebe dug, na meni je da ga vratim. A ko ostavi iza sebe imetak, on pripada njegovim nasljednicima.”⁶⁵

Ovo ukazuje da onaj dužnik koji umre ne vrativši dug ima pravo da mu dug bude podmiren iz bejtul-mala muslimana. Dio zekata odvaja se za dužnike, jer dug se ne ukida smrću.

⁶⁴ Bilježe Ahmed, Ebu Nuajm, El-Bezzar i Et-Taberani.

⁶⁵ Bilježi El-Buhari.

Dove i istirdža⁶⁶ kod smrti

Mustchab je izgovoriti istirdža i činiti dovu Allahu prilikom smrti svog bližnjeg.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ، يَقُولُ: **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ**، اللَّهُمَّ أَجِرْنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي مُصِيبَتِهِ، وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا.

Ummu Selema, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Svaki musliman koga zadesi nesreća i kaže: ‘Allahovi smo i Njemu se vraćamo. Gospodaru, nagradi me u ovoj mojoj nesreći i nadomjesti mi je boljim’, Allah će mu dati ono što je bolje od nje. I kada je Ebu Selema preselio na ahiret, izgovorila sam te riječi, i udadoh se za Božijeg Poslanika, s.a.v.s.”⁶⁶

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِمَلَائِكَتِهِ: **قَبِضْمْ وَلَدَ عَبْدِي؟** يَقُولُونَ: نَعَمْ، يَقُولُ: **قَبِضْمْ ثَمَرَةَ فَوَادِهِ؟** يَقُولُونَ: نَعَمْ، يَقُولُ: **فَمَاذَا قَالَ عَبْدِي؟** يَقُولُونَ: **حَمْدَكَ وَاسْتِرْجَعْ**، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: **ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ.**

Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada nekome umre dijete, Allah kaže Svojim melekima: ‘Uzeli ste dijete Moga roba?’ ‘Da’, reći će oni. ‘Uzeli ste plod njegovog srca?’ ‘Jesmo’, odgovorit će oni. ‘Kako je to podnio Moj rob?’ ‘Hvalio Te je i rekao: ‘Allahovi smo i Njemu se vraćamo.’ ‘Izgradite mu kuću u Džennetu i nazovite je kućom hvale’, reče Uzvišeni Allah melekima.”⁶⁸

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ **جَزَاءٌ إِذَا قَبِضَتْ صَفِيَّتُهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ أَحْسَبَهُ إِلَّا الْجَنَّةَ.**

⁶⁶ Izgovaranje “Inna lillahi ve inna ilejhi radžjun.”

⁶⁷ Bilježe Ahmed i Muslim.

⁶⁸ Ovaj je hadis hasen-sahih. Bilježi İt-Tirmizi.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah će čovjeka kojem je uzeo dijete, i koji je strpljivo očekivao Njegovu nagradu, nagraditi Džennetom.”⁶⁹

O ajetima:

﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿

“One koji, kada ih kakva nevolja zadese, samo kažu: ‘Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!’ Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravom putu!”⁷⁰

Ibn Abbas kaže: “Uzvišeni obavještava da vjernik koji se prepusti Allahu i u nevolji kaže: ‘Allahovi smo i Njemu se vraćamo’ dobija tri dobre stvari: blagoslov od Allaha, milost i potvrdu da je na Pravom putu.”

Obavještavanje rodbine i prijatelja o smrti

Ulcma smatra mustehabom obavještavanje rodbine i prijatelja umrlog, kao i dobrih vjernika o nječijoj smrti, kako bi stekli nagradu učestvovanjem u spremanju džezaze. Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte* bilježe predanje Ebu Hurejre u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., oglasio smrt Nedžašije istog dana kada je umro. Izašao je na musalu, a ashabi su se poredali u safove. Izgovorio je četiri tekbira. Ahmed i El-Buhari bilježe Enesovo predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., oglasio smrt Zejda, Džafera i Ibn Revaha prije nego što je stigla vijest o njihovoj smrti.

Et-Tirmizi kaže: “Ne smeta da čovjek obavijesti rodbinu i braću o smrti neke osobe.” El-Bejheki kaže: “Preneseno mi je da je Enes ibn Malik rekao: ‘Ne volim da se za umrlim jadikuje kod vrata džamije. Ako se stane ispred džamije i objavi ljudima smrt, to ne smeta.’”

⁶⁹ Navodi El-Buhari.

⁷⁰ El-Bekara, 156-7.

Huzejfa kaže: “Kada umrem, nemojte uznemiravati zbog mene nikoga. Bojim se da to ne bude naricanje. Čuo sam da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio naricanje.”⁷¹ Ovo se odnosi da zabranu naricanja iz vremena džahilijeta. Tada je bio običaj, kada umre neki plemić, da se pošalje jahač u druga plemena, koji govori: “Propadoše Arapi zbog smrti toga i toga.” Ovaj je običaj bio praćen galamom i plaćem.

Plakanje za umrlim

Ulema je saglasna o tome da je plakanje za umrlim dozvoljeno ukoliko nema naricanja i jadikovanja. U *Sabihu* se navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَعْذِبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ وَلَا يَحْزِنُ الْقَلْبَ، وَلَكِنْ يَعْذِبُ بِهَذَا أَوْ يَرْحَمُ.

“Allah ne kažnjava zbog suze iz očiju, niti zbog tuge srca, nego kažnjava ili milost ukazuje zbog ovoga”, pokazavši na jezik.

Poslanik, a.s., je plakao zbog smrti svoga sina Ibrahima i rekao:

إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ، وَالْقَلْبُ يَحْزَنُ، وَلَا تَقُولُ إِلَّا مَا يُرْضِي رَبَّنَا، وَإِنَّا لَفِرَاقَكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزُونُونَ.

“Okolo suzi, srce je tužno. Nećemo reći ništa što će Gospodara rasrditi. Ali smo zbog tebe, Ibrahime, tužni.”

بَكَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَوْتِ أُمَيَّةَ بِنْتِ أَبِي زَيْنَبَ، فَقَالَ لَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَبْكِي؟ أَوْ لَمْ تَنْهَ زَيْنَبَ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرَّحَمَاءَ.

Plakao je zbog smrti Umejme, kćerke njegove kćerke Zejnebe. Sa'd ibn Ubada reče mu: “Božiji Poslaniče, ti plačeš? Zar to nisi zabranio Zejnebi?” On odgovori: “To je milost koju je Allah ulio u srca Svojih robova, a Allah ukazuje Svoju milost samo onima koji su milostivi.”

⁷¹ Ahmed i Et-Tirmizi bilježe hasen-predanje.

Abdullah ibn Zejd kaže: “Dozvoljeno je plakati bez naricanja.”⁷²

Ako je plač praćen glasom i jaukanjem, to umrlome stvara bol i patnju.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا طُغِنَ عُمَرُ أُغْيِيَ عَلَيْهِ، فَصَيَحَ عَلَيْهِ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ.

Ibn Omer kaže: “Kada je Omer uboden, ja sam izgubio svijest. Neko je uzviknuo zbog toga. Kada se osvijestio, rekao je: ‘Zar ne znate da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Doista mrtvac ispašta zbog plača njegove porodice za njime.’”

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: لَمَّا أَصِيبَ عُمَرُ جَعَلَ صَهَبٌ يَقُولُ: وَآخَاهُ!، فَقَالَ عُمَرُ: يَا صَهَبُ، أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ.

Ebu Musa kaže: “Kada je Omer smrtno ranjen, Suhejb je govorio: ‘Brate moj!’, a Omer mu reče: ‘Suhejbe, zar ne znaš da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Doista mrtvac ispašta zbog plača njegove porodice za njim.’”

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ نَيْحَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ يُعَذَّبُ بِمَا نَيْحَ عَلَيْهِ.

El-Mugira ibn Šu‘ba kaže da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: “Onaj za kime se nariče ispaštat će zbog toga.”⁷³

To znači da mrtvac ispašta i pati zbog toga što porodica nariče za njim. On čuje njihov plač i njihova djela su mu izložena. Hadisi ne ukazuju na to da on trpi kaznu zbog njihovog plača, jer niko ne odgovara za tuđa djela.

Ibn Džerir navodi da je Ebu Hurejra rekao: “Vaša se djela izlažu vašim mrtvim rođacima. Ako budu dobra, bit će radosni, a ako budu loša, bit će im mrsko.”

⁷² Bilježi Et-Taberani.

⁷³ Ove hadise navode El-Buhari i Muslim.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أَعْمَالَكُمْ تُعْرَضُ عَلَى أَقَارِبِكُمْ وَعَشَائِرِكُمْ مِنَ الْأَمْوَاتِ، فَإِنْ كَانَ خَيْرًا اسْتَبَشَرُوا بِهِ، وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا تُنْهَمُ حَتَّى تُهْدِيَهُمْ كَمَا هَدَيْتَنَا.

Enes, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Doista se vaša djela izlažu vašim umrlim rođacima i ukućanima. Ako budu dobra, to će ih radovati, a ako ne budu, reći će: ‘Allahu, nemoj ih usmrćivati sve dok ih ne uputiš kao što si nas uputio.’”⁷⁴

En-Numan ibn Bešir kaže: “Abdullah ibn Revaha izgubio je svijest. Njegova je sestra Amra počela plakati: ‘O planino...’ nabrajajući pohvalne osobine. Kada se osvijestio, rekao je: ‘Šta si god rekla, mene su pitali: ‘Jesi li takav?’”⁷⁵

Naricanje

Pod naricanjem podrazumijeva se glasan plač. Hadisi jasno zabranjuju taj običaj.

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَزْكُوْنَ فِي الْفَخْرِ فِي الْأَحْسَابِ وَالطُّغْنِ فِي الْأَنْسَابِ وَالِاسْتِقَاءِ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةِ.

Ebu Malik el-Eš'ari prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Četiri stvari kod mog umeta jesu od džahilijeta i još nisu napuštene: hvalisanje porijeklom, kaljanje časti, nagovještavanje kiše iz zvijezda i naricanje.”

Allahov Poslanik, a.s., kaže:

النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرَالٌ مِنْ قَطْرَانٍ، وَدَرْعٌ مِنْ جَرَبٍ.

“Ako se žena koja nariče ne pokaje, na Sudnjem će danu biti proživljena u košulji od katrana, šugave kože.”⁷⁶

⁷⁴ Navode Ahmed i Et-Tirmizi.

⁷⁵ Bilježi El-Buhari.

⁷⁶ Bilježe Ahmed i Muslim.

Ummu Atijja kaže: “Poslanik, s.a.v.s., uzeo nam je zavjet da ne naričemo.”⁷⁷

Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

صَوْتَانِ مُلْعَوَانٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ: مِرْمَارٌ عِنْدَ نِعْمَةٍ، وَرَنَةٌ عِنْدَ مُصِيبَةٍ.

“Dva su glasa (zvuka) prokleta i na ovom i na budućem svijetu: svirka (muzika) u dobru i veselju (blagostanju) i naricanje u nesreći (tuzi i žalosti).”⁷⁸

U oba *Sahiha* navodi se da je Ebu Musa el-Eš'ari rekao: “Odričem se onoga koga se i Božiji Poslanik, s.a.v.s., odrekao: od narikače, one koja se brije i one koja cijepa odjeću u žalosti.”

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى النِّسَاءِ حِينَ بَايَعَهُنَّ، أَنْ لَا يُنْحَنَ، قُلْنَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ نِسَاءً أَسْعَدَنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَنْفَعِدِهِنَّ فِي الْإِسْلَامِ؟ فَقَالَ: لَا إِسْعَادَ فِي الْإِسْلَامِ.

Enes, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., od žena prilikom prisege tražio da ne nariču, pa one rekoše: “Božiji Poslaniče, neke su nam se žene pridruživale u naricanju u džahilijetu. Hoćemo li to raditi u islamu?” – “Nema pridruživanja u naricanju u islamu”, reče Božiji Poslanik, s.a.v.s.⁷⁹

Žalost za umrlim

Ženi je dozvoljeno žaliti za svojim bližnjim tri dana, osim ako joj to muž ne zabrani. Više od toga zabranjeno je, izuzev ako je umrli njen muž. Tada se propisuje žalost u trajanju iddeta, četiri mjeseca i deset dana. Ovo je utemeljeno na osnovu hadisa:

عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُحَدِّ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ، فَإِنَّمَا تُحَدِّ عَلَيْهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا. وَلَا تَلَيْسَ تَوْبًا مَصْبُوغًا إِلَّا تَوْبٌ

⁷⁷ Bilježe El-Buhari i Muslim.

⁷⁸ Navodi El-Bezzar kao vjerodostojno predanje.

⁷⁹ Bilježi Ahmed.

عُصْبٍ، وَلَا تَكْحَلْ، وَلَا تَمْسُ طَبِيًّا، وَلَا تَخْضِبُ، وَلَا تَمْسِطُ إِلَّا إِذَا طَهَرْتُ، تَمْسُ
نُبْدَةً مِنْ قُسْطٍ، أَوْ أَطْفَارٍ.

Prenosi se od Ummu Atije da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ženi nije dozvoljeno žaliti za umrlim više od tri dana, osim za svojim mužem. Za njim treba žaliti četiri mjeseca i deset dana. Zabranio nam je da oblačimo obojenu odjeću, osim jemenskog ogrtača *asba*, da stavljamo surmu, miris, da bojimo i češljamo kosu, osim kada smo čiste. Dozvoljavalo nam se da koristimo mirisna drva *kust* i *azfar* kako bismo uklonile ružan miris tokom mjesečnice.”⁸⁰

U žalosti se žena ne treba ukrašavati nakitom, surmom, svilom, mirisom i bojom. Supruga je dužna to činiti u trajanju iddeta kako bi izrazila poštovanje prema mužu.

Mustehab je spremi hranu za ukućane umrlog

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اصْنَعُوا لِآلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا، فَإِنَّهُ
قَدْ آتَاهُمْ أَمْرٌ يُشْغِلُهُمْ.

Abdullah ibn Džafer prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Spremite za Džaferovu porodicu hranu. Njih je zadesilo nešto što ih je okupiralo.”⁸¹

Ovo je pohvaljeno iz aspekta vjere, zato što se na taj način izražava dobročinstvo i uspostavljaju bolji odnosi s rodbinom i komšijama. Eš-Šafi kaže: “Lijepo je da rodbina umrloga ukućanima toga dana i noći sprema hranu koja će ih zasititi. To je sunnet i praksa dobročinitelja.”

Ulema smatra da je mustehab nuditi ih da jedu kako ne bi oslabili usljed izbjegavanja jela zbog stida ili tuge.

Kažu: “Ženama koje nariču nije dozvoljeno dostavljati hranu, zato što im se tako pomaže u naricanju.”

⁸⁰ Bilježe Ahmed i autori *Iz-Kutubus-sitte*, izuzev Et-Tirmizija.

⁸¹ Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji smatra da je hasen-sahih.

Imami su saglasni o tome da je mekruh da ukućani spremaju hranu za ljude koji dolaze, zato što im se tako povećava gubitak i stvara dodatni posao. To je postupak iz džahilijeta. Džerir kaže: "Okupljali smo se u kući umrle osobe i spremali hranu za ljude koji su prisustvovali sahrani." Neka ulema to smatra haramom.

Ibn Kudama kaže: "Ako se javi potreba za time, onda je dozvoljeno. Naime, možda su ljudi došli iz drugih sela i dalekih mjesta da provedu noć u toj kući. Tada ih moraju ugostiti."

Dozvoljeno je pripremiti ćefin i kabur prije smrti

El-Buhari je jedno poglavlje naslovio "Poglavljje o pripremi ćefina u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., što nije izazvalo osudu". Prenosi se od Schla, r.a., da je jedna žena donijela Poslaniku, s.a.v.s., tkani ogrtač s ukrašenim resama. Ona reče: "Ja sam ga ručno tkala i došla sam ti ga pokloniti." Božiji Poslanik, s.a.v.s., prihvati taj ogrtač, zato što mu je bio potreban i izađe u njemu. Nekom se čovjeku ogrtač svidje, pa reče: "Pokloni mi ga, kako je lijep." Ljudi rekoše: "Nisi ispravno postupio. Božiji Poslanik, s.a.v.s., obukao je taj ogrtač zato što mu je potreban, a ti si ga tražio, znajući da te on neće odbiti." Čovjek reče: "Tako mi Allaha, nisam ga tražio da ga obučem, već da mi bude ćefin." Sehl kaže: "I bio mu je ćefin."

Komentirajući El-Buharijev naslov, Hafiz kaže: "On napominje da taj postupak nije bio osuđen kako bi ukazao da je osuda ashaba bila usmjerena na postupak čovjeka koji je tražio ogrtač. Kada je rekao razlog zbog kojeg je tražio, niko ga nije osudio. Iz toga se zaključuje da se za života može sakupljati ono što je potrebno mrtvacu, poput ćefina i sličnog." On dodaje: "Neki su dobri ljudi sebi kopali grobove prije smrti." Ez-Zejn ibn el-Munir na ovo dodaje da niko od ashaba to nije činio. Kada bi to bilo dobro, oni bi to masovno činili.

El-Ajni kaže: "To što ashabi nisu sebi kopali kabure ne znači da je to zabranjeno, jer ono što muslimani smatraju dobrim, to je i kod Allaha dobro, a naročito ako je učinjeno od dobre uleme."

Ahmed kaže: “Ne smeta da čovjek sebi kupi mjesto za grob i oporuci da ga tu ukopaju. Od Osmana, Aiše i Omera ibn Abdulaziza, r.a., prenosi se da su to činili.”

Pohvalno je priželjkivati smrt u jednom od dva harema

Mustehab je tražiti smrt u Mekanskom ili Medinskom haremu, prema predanju koje El-Buhari navodi od Hafse, r.a., koja prenosi da je Omer, r.a., učio: “‘Allahu, podari mi da poginem na Tvom putu. Neka umrem u zemlji Tvog Poslanika, s.a.v.s.’ Ja se upitah kako se to može desiti. On reče: ‘Allah će mi to ostvariti, ako hoće.’”

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَاتَ فِي أَحَدِ الْحَرَمَيْنِ
بُعِثَ آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko umre u jednom od dva Harema, bit će proživljen u miru na Sudnjem danu.”⁸²

Iznenadna smrt

Navodi Ebu Davud predanje Ubejda ibn Halida es-Sulemija, Poslanikovog, s.a.v.s., ashaba, koje u jednom navratu prenosi kao riječi Poslanika, s.a.v.s., a jednom kao riječi Ubejda: “Iznenadna je smrt udar srditog.”⁸³

Ovo se predanje navodi od Abdullaha ibn Mesuda, Enesa ibn Malika, Ebu Hurejre i Aiše, r.a., s tim što svako nosi određene zamjerke. El-Ezdi kaže: “Ovaj hadis ima više puteva od kojih nijedan nije vjerodostojan od Poslanika, s.a.v.s.”⁸⁴

To što ne doseže do Poslanika, s.a.v.s., nije važno. Takav ashab ne govori iz svoje glave, a u jednom predanju kaže se da su to Poslanikove, s.a.v.s., riječi.

⁸² Bilježi Ebu Taberani. U senedu ovog hadisa nalazi se Musa ibn Abdurrahman, koga Ibn Hibban uvrštava u pouzdane, kao i Abdullah ibn Muemmel, koga Ahmed uvrštava u slabe, a Ibn Hibban u pouzdane prenosiocce.

⁸³ To je stoga što takvoj smrti ne prethodi nagrada za bolest koja briše grijeha i daje šansu za traženje oprosta i činjenje dobrih djela.

⁸⁴ Ubejdov hadis bilježi Ebu Davud i prenosioci su mu vjerodostojni.

Nagrada za onoga kome umre dijete

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ: مَا مِنْ نَاسٍ مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَفَّى لَهُ ثَلَاثَةٌ لَمْ يَبْلُغُوا الْحَنْتَ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَةِ إِيَّاهُمْ.

Prenosi se od Enesa da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Svakog muslimana kome umre troje maloljetne djece, Allah će, iz Svoje samilosti prema njima, uvesti u Džennet.”⁸⁵

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّسَاءَ قُلْنَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْعَلْ لَنَا يَوْمًا. فَوَعَّظَهُنَّ وَقَالَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَ لَهَا ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ كَانُوا لَهَا حِجَابًا مِنَ النَّارِ. قَالَتْ امْرَأَةٌ: وَاثْنَانِ؟ قَالَ: وَاثْنَانِ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da su žene rekle Božijem Poslaniku, s.a.v.s.: “Odredi i za nas jedan dan.” On ih je podučavao i rekao: “U koje god žene od vas umre troje (malodobne) djece, bit će joj zastor od vatre!” “A dvoje?”, upita neka žena. “I dvoje!”, odgovori Poslanik, s.a.v.s.⁸⁶

Životni vijek ovog umeta

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَعْمَارُ أَنْبِيَائِي مَا بَيْنَ السِّتِينَ إِلَى السَّبْعِينَ، وَأَقْلَهُمْ مَنْ يَجُوزُ ذَلِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Životni vijek mog umeta bit će između šezdeset i sedamdeset godina. Malo će njih živjeti duže od toga.”⁸⁷

Smrt je odmor

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَيْهِ بِجَنَازَةٍ فَقَالَ: مُسَرِّحٌ وَمُسَرَّاحٌ مِنْهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْمُسَرِّحُ مَا الْمُسَرَّاحُ مِنْهُ؟ فَقَالَ: الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسَرِّحُ مِنْ

⁸⁵ Navodi El-Buhari.

⁸⁶ Navode El-Buhari i Muslim.

⁸⁷ Predanje bilježi Ebu-Tirmizi.

نَصَبَ الدُّنْيَا إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ، وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْرِيحُ مِنْهُ الْعِبَادُ وَالْبِلَادُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ.

Ebu Katada, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prolazio pored dženaze, pa je rekao: “Ovaj će odmoriti sebe ili druge.” “Ko će se odmoriti od sebe, a ko će se odmoriti od njega, Božiji Poslaniče?”, upitaše. “Vjernik koji se riješio dunjaluka i preselio u Allahovu milost, a od grešnika se odmaraju ljudi, gradovi, drveće i životinje.”⁸⁸

OPREMANJE MRTVACA

Vadžib je opremiti mrtvaca: okupati ga, umotati u ćefine, klanjati mu dženazu i ukopati ga. Slijedi detaljniji opis.

Kupanje umrlog

O propisu

Većina uleme smatra da je kupanje umrlog farz-kifaja, i ukoliko ga izvrše neki članovi društva, obaveza je spala sa svih ostalih, zato što je Božiji Poslanik, s.a.v.s., to naredio, i muslimani se toga drže.

Ko se mora kupati, a ko ne mora

Farz je okupati umrlog muslimana koji nije poginuo na bojnem polju od ruke nevjernika.

Kupanje dijela mrtvaca

Islamski pravnici zauzimaju različita stanovišta o ovom pitanju. Eš-Šafi, Ahmed i Ibn Hazm smatraju da se dio čovjeka treba okupati, umotati u ćefine, nakon čega će mu se klanjati dženaza. Eš-Šafi kaže: “U jednom predanju stoji da je ptica bacila nečiju⁸⁹ ruku u Meki nakon Bitke na devi. Poznali su čija je po prstenu. Okupali su je i obavili joj namaz.

⁸⁸ Navode El-Buhari i Muslim.

⁸⁹ Radi se o ruci Abdurrahmana ibn Attaba ibn Esida.

To je učinjeno u prisustvu ashaba.” Ahmed kaže: “Ebu Ejjub klanjao je dženzazu nozi, a Omer kostima.” Ibn Hazm kaže: “Bilo kojem nađenom dijelu muslimana treba klanjati dženzazu, nakon pranja i umotavanja u ćefine, osim ako se radi o šehidu. Nijet se čini da se klanja za ono što je nađeno, za sve – tijelo i dušu.

Ebu Hanifa i Malik smatraju da, ukoliko se nađe više od polovine, treba ga okupati i klanjati mu dženzazu. U suprotnom, ne treba klanjati.

Šehid se ne kupu

Šehid koji strada od ruke nevjernika u bici ne treba se kupati, makar bio džunup.⁹⁰ On će biti opremljen u svojoj odjeći koja može poslužiti kao ćefin. Dodat će se ono što nedostaje, a odrezati ono što je više od sunnetom predviđenog. Ukopat će se sa svojom krvlju i ništa se neće prati. Božiji Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

لَا تَقْبَلُوهُمْ فَإِنَّ كُلَّ جُرْحٍ أَوْ كُلِّ دَمٍ يَفُوحٌ مِنْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

“Nemojte ih kupati. Doista će svaka rana i sva krv biti pretvorena u mošus na Sudnjem danu.”⁹¹

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., nakon Bitke na Uhudu, kada su ukopavali šehide, naredio da ih ukopaju s njihovom krvlju. Nisu ih kupali niti im klanjali dženzazu.

Eš-Šafi kaže: “Razlog ovom nekupanju i neobavljanju namaza jeste u tome što će oni sresti Allaha sa svojim ranama i to što će im krv biti pretvorena u mošus. Zbog Allahovih počasti namaz im nije potreban. Ovaj propis također olakšava preživjelim muslimanima od kojih su neki ranjeni i uplašeni od povratka neprijatelja. Oni traže i brinu se za svoje porodice, koje se također brinu za njih.”

Smatra se da je tajna ovog propisa u tome što se namaz obavlja mrtvima, a šehidi su živi, ili u tome što je namaz zauzimanje, a šehidima to nije potrebno, zato što će se oni zauzimati za druge.

⁹⁰ Šehid džunup ne kupu se prema malikijskom mezhebu i ispravnijem stavu u šafijskom mezhebu. To je stav Muhammeda i Ebu Jusufa. Osnova za ovo jeste to što Poslanik, s.a.v.s., nije kupao Hanzalu, koji je poginuo džunup.

⁹¹ Bilježi Ahmed.

Šehidi koji se kupaju i kojima se obavlja namaz

Oni koji nisu ubijeni na bojnopolju također se nazivaju šehidima, ali se oni trebaju kupati i klanjati će im se namaz. Božiji Poslanik, s.a.v.s., opremao je one koji su poginuli na taj način u njegovo vrijeme. Muslimani su kasnije kupali Omera, Osmana i Aliju. Svi su oni šehidi. Osim onih koji poginu na bojnopolju, šehidi su sljedeće kategorije, a to ćemo navesti.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَجِيكَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الشَّهَادَةُ سَبْعٌ سِوَى الْقَتْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، الْمُطْعُونُ شَهِيدٌ، وَالْغَرَقُ شَهِيدٌ، وَصَاحِبُ ذَاتِ الْجَنْبِ شَهِيدٌ، وَالْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَصَاحِبُ الْحَرْقِ شَهِيدٌ، وَالَّذِي يَمُوتُ تَحْتَ الْهَدْمِ شَهِيدٌ، وَالْمَرْءُ تَمُوتُ بِجُوعٍ شَهِيدٌ.

Džabir ibn Atik prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Šehida ima sedam vrsta osim onoga ko pogine na Allahovu putu: ko umre od kuge; onaj ko se utopi; ko umre od čira na želucu; onaj ko umre od stomachne bolesti; ko izgori u požaru; ko umre pod ruševinama i žena koja umre na porođaju.”⁹²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا تَعْدُونَ الشَّهِيدَ فَيُكَمُّ؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ الشَّهِيدُ. قَالَ: إِنْ شَهِدَاءُ أُمِّي إِذَا لَقِيتُ. قَالُوا: فَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي الطَّاعُونِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ مَاتَ فِي الْبُطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ. وَالْغَرِقُ شَهِيدٌ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Koga vi smatrate šehidom među vama?” Oni rekoše: “O Allahov Poslaniče, ko pogine na Allahovom putu, on je šehid!” On reče: “Onda su, zaista, šehidi moga umeta malobrojni!” Oni rekoše: “A ko je, o Allahov Poslaniče?” On reče: “Šehid je onaj ko pogine na Allahovom putu; ko umre na Allahovom

⁹² Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai, s vjerodostojnim senedom.

putu; ko umre od kuge; ko umre od stomakne bolesti; te onaj ko se utopi.”⁹³

عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ.

Seid ibn Zejd prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Šehid je onaj ko pogine braneći svoj imetak; ko pogine braneći sebe; ko pogine braneći svoju vjeru i ko pogine braneći svoju obitelj.”⁹⁴

Nevjernika ne treba kupati

Musliman nije dužan kupati nevjernika, mada neki to dozvoljavaju. Malikije i hanbelije smatraju da musliman ne treba kupati svog rođaka nevjernika, ni umotavati ga u ćefine, ni ukopavati ga. Ako se plaši za njegovo tijelo, zakopat će ga, prema predanju:

قَالَ عَلِيٌّ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ عَمَكَ الصَّالَّ قَدْ مَاتَ. قَالَ: إِذْهَبْ فَوَارِهِ وَلَا تُحَدِّثْ شَيْئًا حَتَّى تَأْتِيَنِي.

Alija, r.a., je rekao: “Kazao sam Poslaniku, s.a.v.s.: ‘Tvoj je zabludjeli amidža umro.’ On mi reče: ‘Idi i pokopaj svoga oca i ne pričaj ništa dok mi se ne vratiš.’ Otišao sam, zakopao ga i vratio se. Naredio mi je da se okupam, pa mi je proučio dovu.”⁹⁵

Ibn el-Munzir kaže: “Nema posebnih propisa u vezi s kupanjem mrtvaca.”

Način obavljanja gusula

Vadžib je kod kupanja mrtvaca jedanput polit i cijelo tijelo vodom, makar umrla osoba bila džunup ili u mjesečnom ciklusu. Mustehab je

⁹³ Bilježi Muslim.

⁹⁴ Bilježe Ahmed i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

⁹⁵ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i El-Bejheki.

u toj prilici podići umrlog na uzdignuto mjesto, ukloniti mu odjeću i prekriti mu stidna mjesta nekim platnom, osim ako se radi o djetetu. Kupanju treba prisustvovati samo onoliko osoba koliko je neophodno za obavljanje tog čina. Kupanje će obavljati povjerljiva, pouzdana i dobra osoba koja će ono što je dobro prenijeti drugima, a sakriti ono što je loše.

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

يَغْسِلُ مَوْتَاكُمْ الْمَأْمُونُونَ.

“Neka povjerljive osobe kupaju vaše umrle.”⁹⁶

Gasal mora donijeti nijet, zato što on vrši taj čin. Zatim će početi s kupanjem. Blago će pritisnuti stomak umrloga kako bi izašlo ono što se u njemu eventualno nalazi. Uklonit će svu nečistoću s tijela tako što će oko ruke omotati parče tkanine i time očistiti stidna mjesta, zato što je diranje tuđeg avreta haram.

Nakon pranja stidnih dijelova, umrlome će uzeti abdest, kao što se uzima za namaz, prema Poslanikovim, s.a.v.s., riječima:

أَبْدَأُ بِمِائِمِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا.

“Počnite s desnom stranom i mjestima koja se peru pri abdestu.”

Na taj će način istaknuti obilježja vjernika, bjelilo na rukama i nogama od abdesta. Nakon toga će okupati umrloga tri puta vodom i sapunom, ili čistom vodom. Počinjat će s desnom stranom, a ako smatra da nešto treba oprati više od tri puta, obaviti će pet ili sedam pranja. U *Sabihu* se navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اغْسِلْنَهَا وَثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ سَبْعًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتَ.

“Kupajte ih neparan broj puta: tri, pet ili sedam ili više od toga, prema potrebi.”⁹⁷

Ibn el-Munzir kaže: “Njima je ostavljeno da odluče pod navedenim uvjetom, tj. da bude neparan broj pranja.”

⁹⁶ Navodi Ibn Madža.

⁹⁷ Ibn Abdulberr kaže: “Nisam čuo da iko smatra da treba prati više od sedam puta. To je mekruh kod Ahmeda i Ibn el-Munzira.”

Ako je umrli žena, preporučuje se da joj se rasplete i opere kosa, zatim ponovo napravi pletenica i vrati iza nje. Ummu Atijja navodi da su one isplele kćerki Poslanika, s.a.v.s., tri pletenice. “Rasplele su je i splele tri pletenice?” – “Da”, odgovori ona. Muslim navodi: “Isplele smo joj tri pletenice: dvije straga i jednu sprijeda.” U Ibn Hibbanovom *Sabihu* navodi se naredba Alejhisselama, s.a.v.s.:

وَأَجْعَلْنَ لَهَا ثَلَاثَةَ قُرُونٍ .

“Ispletite joj tri pletenice.”

Kada se završi s kupanjem, tijelo se mrtvacu suši čistom tkaninom, kako se ćefini ne bi okvasili. Staviti će se i miris. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِذَا أُجْمِرْتُمُ الْمَيِّتَ فَأَوْثِرُوا .

“Kada mirišete umrloga, učinite to neparan broj puta.”⁹⁸

Ebu Vail kaže: “Alija, r.a., čuvao je mošus da mu njime ćefine namirišu. Rekao je: “Ovo je višak ćefinskog mirisa Božijeg Poslanika, s.a.v.s.”

Većina uleme smatra da je mekruh umrlome rezati nokte ili uklanjati dlake s brkova, ispod pazuha ili iznad stidnih mjesta. To je dozvoljeno kod Ibn Hazma.

Saglasni su o tome da, ukoliko nešto izađe iz stomaka mrtvacu nakon kupanja, a prije umotavanja u ćefine, tu nečist treba oprati. Razišli su se o ponovnom kupanju. Jedni smatraju da ono nije obavezno⁹⁹, drugi da se mora uzeti abdest, a treći da se mora oprati cijelo tijelo.

Svi stavovi uleme o načinu obavljanja kupanja mrtvacu zasnovani su na predanju:

عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تَوَقَّيْتُ إِنَّهُ فَقَالَ: اغْلِثْهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ - إِنْ رَأَيْتَ - بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْ فِي الْأَخِيرَةِ كَافُورًا، أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ، فَإِذَا فَرَعْتَ فَاذْوَني .

⁹⁸ Bilježe: El-Bejheki, Hakim i Ibn Hibban, koji ga ocjenjuju kao sahih.

⁹⁹ Stav hanefija, šafija i Malika.

Ummu Atijja kaže: “Ušao je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kod nas dok smo opremale njegovu kćerku, pa reče: ‘Okupajte je tri puta, pet puta ili više od toga, ako smatrate da je potrebno, vodom i lotosom. U posljednje pranje stavite kamfor ili nešto kamfora. Kada završite, zovnite me.’

Kada smo završile, zovnule smo ga. On nam dade svoj ogrtač i reče da ga stavimo uz njeno tijelo.”¹⁰⁰

Kamfor se stavlja, prema riječima uleme, zato što je lijepog mirisa, a to je vrijeme kada se spuštaju meleki. On, također, hladi i učvršćuje tijelo umrloga. On tjera štetocine i sprečava kvarenje tijela. Ako nema kamfora, može se upotrijebiti nešto što ima slično djelovanje.

Tejemmum za umrloga ukoliko nema vode

Ako voda nije dostupna, umrlom se treba uzeti tejemmum, prema ajetu:

﴿فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾

“Ako ne nadete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite”¹⁰¹

i riječima Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا .

“Učinjena mi je zemlja mjestom za klanjanje (mesdžidom) i čistom.”

Tejemmum se uzima i ako bi se tijelo rastočilo ako bi se kupalo. U slučaju da žena umre među muškarcima, ili muškarac među ženama koje mu nisu rod, također treba obaviti tejemmum umrlome.

عَنْ مَكْحُولٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَاتَتِ الْمَرْأَةُ مَعَ الرَّجَالِ لَيْسَ مَعَهُمْ امْرَأَةٌ غَيْرُهَا، أَوِ الرَّجُلُ مَعَ النِّسَاءِ لَيْسَ مَعَهُنَّ غَيْرُهُ، فَإِنَّهُمَا يَتَيَمَّمَانِ وَيُدْفَنَانِ، وَهُمَا بِنَزَلَةٍ مَنْ لَا يَجِدُ الْمَاءَ .

¹⁰⁰ Bilježi Ahmed i autori *Eš-Kutubus-sitte*.

¹⁰¹ En-Nisa, 43.

Prenosi se od Mekhula da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada žena umre među muškarcima, u mjestu gdje nema druge žene da je oprema, i kada muškarac umre među ženama u mjestu gdje nema drugog muškarca da ga opremi, oni će se sahraniti kao da nema vode.”¹⁰²

Ženi će tejemmmu obaviti njen rođak mahrem. Ukoliko nema mahrema, onda će to učiniti stranac koji će šake omotati komadom tkanine. Ovo je stav Ebu Hanife i Ahmeda. Malik i Eš-Šafi smatraju da ukoliko se u tom mjestu nađe mahrem, treba je okupati, zato što je žena u odnosu na mahrema kao muškarac, kada je u pitanju avret i osamljivanje.

U *Musewau* je predanje imama Malika, koji je čuo učenjake da govore: “Kada žena umre u mjestu gdje nema drugih žena da je okupaju, niti mahrema, niti supruga, tada će joj se obaviti tejemmmu. Njeno lice i šake simbolično će se protrljati zemljom.”

On dodaje. “Ako umre muškarac u mjestu gdje nema drugih muškaraca, također će mu se obaviti tejemmmu.”¹⁰³

Kupanje bračnog druga

Ulema je saglasna da je dozvoljeno ženi kupati svoga muža. Aiša, r.a., kaže: “Da mi se ponovi ono što je prošlo, Poslanika bi, s.a.v.s., opremale samo njegove žene.”¹⁰⁴

Razilaze se o tome da li muškarac može kupati svoju ženu. Većina to dozvoljava.

Dokaz da muž može kupati ženu jeste predanje Fatime, r.a., kao i riječi Poslanika, s.a.v.s., upućene Aiši, r.a.:

لَوْ مِتَّ قَبْلِي لَغَسَّلْتُكَ وَكَفَّنْتُكَ.

¹⁰² Navode El-Bejheki i Ebu Davud u svojim mursel-predanjima.

¹⁰³ Ibn Hazm i neki drugi navode da u slučaju kada muškarac umre u mjestu gdje nema drugih muškaraca, ili žena u mjestu gdje nema drugih žena, žene trebaju okupati muškarca i muškarci ženu prekrivši umrlu osobu debljom odjećom. Voda će se politi po cijelom tijelu, bez dodira rukom. Oni smatraju da se tejemmmumom ne može zamijeniti gusul ukoliko ima vode.

¹⁰⁴ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih.

“Kada bi umrla prije mene, kupao bih te i umotao u ćefine.”¹⁰⁵

Hanefije smatraju da mužu nije dozvoljeno kupati ženu. Ako je nema niko drugi opremiti, onda će obaviti tejjemmum. Međutim, ovi hadisi idu u prilog suprotnom.

Ženino opremanje djece

Ibn el-Munzir kaže: “Sva autoritativna ulema saglasna je o tome da žena može opremiti dijete.”

ĆEFINI

Značaj ćefina

Umotavanje umrloga u tkaninu koja će mu pokriti tijelo, makar bila iz jednog dijela, spada u farz-kifaja. Habbab, r.a. kaže: “Obavili smo Hidžru s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., nadajući se Allahovoj nagradi. I doista, nagrada je od Allaha došla. Neki su umrli ne osjetivši tu nagradu. Među njima je Mus‘ab ibn Umejr. On je poginuo na Uhudu. Nismo imali čime da ga opremimo, osim njegovog ogrtača. Ako bismo mu pokrili glavu, otkrile bi se noge. Ako bismo mu pokrili noge, otkrila bi se glava. Poslanik, s.a.v.s., naredi da mu pokrijemo glavu, a da mu na noge stavimo *izbir*.”¹⁰⁶

Mustehabi ćefina

Mustehab je, pri opremanju, sljedeće:

1. da ćefini budu lijepi, čisti i da pokrivaju tijelo, prema predanju:

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا وَلِيَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُحْنِ كَهْنَهُ.

¹⁰⁵ Bilježi Ibn Madža, E'd-Darekutni i El-Bejheki.

¹⁰⁶ Izhir je rastinje lijepog mirisa koje se stavljalo na krovove, iznad dasaka. Bilježi El-Buhari.

Ebu Katade prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada opremate svoga brata, osigurajte mu lijepe ćefine”¹⁰⁷;

2. da budu bijeli, prema predanju u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže:

اَلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيْضَ، فَإِنَّهَا خَيْرُ ثِيَابِكُمْ. وَكُنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ.

“Oblačite bijelu odjeću jer je ona najčišća i najljepša, i u nju umotavajte vaše umrle!”¹⁰⁸;

3. da se ćefin okadi i namiriše, prema vjerodostojnom predanju:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَجْمَرْتُمُ الْمَيْتَ فَأَجْمِرُوهُ ثَلَاثًا.

Džabir prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada mirišete umrloga, namirišite ga tri puta.”¹⁰⁹

Ebu Seid, Ibn Omer i Ibn Abbas, neka je Allah zadovoljan njima, oporučili su da im se ćefini okade tamjanom;

4. muški ćefin sastoji se iz tri djela, a ženski iz pet, prema predanju koje bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte* od Aise, r.a.: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., opremljen je u tri nova, bijela platna, bez košulje i turbana.” Et-Tirmizi kaže: “Većina učenjaka među ashabima i drugima postupa po ovom hadisu. Sufjan es-Sevri kaže: ‘Muškarac se oprema u tri ćefina. To mogu biti dvije košulje i pokrivač, ili tri pokrivača. Može se upotrijebiti jedan ćefin, ako nema dva, ili dva, ali je najbolje tri, ukoliko se može nabaviti.’ Ovo je stav Šafija, Ahmeda i Ishaka. Oni smatraju da ženu treba opremiti u pet ćefina.

Ummu Atijja prenosi da joj je Poslanik, s.a.v.s., dodao ogrtač, košulju, pokrivač za glavu i dva odijela.” Ibn el-Munzir kaže: “Većina autoritativne uleme smatra da se žena treba opremiti u pet ćefina.”

¹⁰⁷ Bilježe Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

¹⁰⁸ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

¹⁰⁹ Navode Ahmed i El-Hakim.

Opremanje muhrima (obučenog u ihram)

Muhrim se kupaa kao i drugi mrtvac. Oprema se u ihramsko odijelo. Glava se ne pokriva, niti se stavlja miris, zato što za njega još važe propisi ihrama. Ovo je utemeljeno na predanju:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ وَقَفَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَفَةَ إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاحِلَتِهِ قَوْصُهُ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تَحْنَطُوهُ وَلَا تَحْزِمُوا رَأْسَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْبًيًا.

Ibn Abbas kaže: “Dok je jedan čovjek s Poslanikom, s.a.v.s., boravio na Arefatu, pao je s jahalice i slomio vrat. Spomenuše to Poslaniku, s.a.v.s., a on reče: “Okupajte ga vodom i lotosom. Zamotajte ga u njegove ihrame. Nemojte ga mirisati i ne pokrivajte mu glavu, jer će ga Allah na Sudnjem danu proživjeti kako uči telbiju.”¹¹⁰

Hanefije i malikije smatraju da propisi ihrama prestaju važiti sa smrću. Prestankom tih propisa umotavat će se kao i ostali ljudi, uz pokrivanje glave i mirisanje. Oni ovaj slučaj čovjeka koji je poginuo na Arefatu tumače kao pojedinačan, te da taj propis ne važi za ostale. Međutim, objašnjenje da će on na Sudnjem danu biti proživljen kako uči telbiju pokazuje da to važi za sve. U islamskoj metodologiji, ono što se odnosi na jednog čovjeka primjenjuje se za sve muslimane, ukoliko se ne navede nešto što ukazuje na suprotno.

Mekruh je rasipati se na čefine

Čefin treba biti lijep i ne pretjerano skup ili opterećavajući za čovjeka.

قَالَ الشَّعْبِيُّ: إِنَّ عَلِيًّا كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ قَالَ: لَا تَغَالُوا فِي الْكُفْنِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا تَغَالُوا فِي الْكُفْنِ، فَإِنَّهُ يُسَلَبُ سَلْبًا سَرِيعًا.

¹¹⁰ Bilježec Ahmed i autori *Eil-Kutubus-sitte*.

Eš-Ša'bi prenosi da je Alija, r.a., rekao: "Ne treba kupovati skup ćefin. Čuo sam da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne uzimajte skup ćefin, jer će on brzo biti uzet."¹¹¹

Huzejfa kaže: "Nemojte uzimati skupe ćefine. Meni kupite dva čista platna." Ebu Bekr kaže: "Operite ovo moje odijelo i dodajte još dva, pa me opremite u tome." Aiša, r.a., reče: "To je pohabano." Ebu Bekr каза: "Živom je novo potrebnije nego mrtvom. To je za gnoj."

Svileni ćefini

Muškarcu nisu dozvoljeni ćefini od svile, a dozvoljeni su ženi, prema Poslanikovim, s.a.v.s., riječima:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَى ذَكَرِ أُنْتِي، حِلٌّ لِنَانِهَا.

"Doista je ovo dvojje zabranjeno za muškarce moga umeta, a dozvoljeno je njihovim ženama."

Veliki broj uleme smatra da su svileni ćefini zabranjeni i za žene, zato što je to pretjerivanje i rasipanje imetka, a to je zabranjeno. Prema njima, nije isto ukrašavati se tokom života i ukrašavati ćefine nakon smrti. Ahmed kaže: "Ne sviđa mi se da se žena oprema u svili." Hasan, Ibn el-Mubarek i Ishak to smatraju pokuđenim." Ibn el-Munzir kaže: "Nije mi poznato da neko ima drukčije mišljenje."

Ćefini iz glavnice

Ako umrli ostavi imetak, treba ga opremiti iz tog imetka. Ako ne ostavi ništa, onda ga je dužan opremiti njegov skrbnik. Ako nema skrbnika, onda će se opremiti sredstvima iz zajedničke kase muslimana ili iz doprinosa njih samih.

I za ženu važi isto što i za muškarca. Ibn Hazm kaže: "Troškovi za ćefine i kopanje groba žene podmiruju se iz njenog kapitala. To muž nije dužan podmirivati, jer su imeci muslimana zabranjeni, osim ako Kur'an ili sunnet drukčije ne naznače.

¹¹¹ Bilježi Ebu Davud, a u sennedu se nalazi Ebu Malik, o čijoj se pouzdanosti mnogi razilaze.

Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ.

“Vaša krv i vaš imetak zabranjeni su vam.”

Allah čovjeka obavezuje da ženi osigura izdržavanje, odjeću i stan, a, iz aspekta jezika kojim nam se Uzvišeni obraća, čefin se ne smatra odjećom, niti grob stanom.”

DŽENAZA-NAMAZ

Propisanost ovog namaza

Općeprihvaćena stvar kod islamskih pravnika jeste da je klanjanje dženaze farz-kifaja, na osnovu naredbe Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i prakse muslimana.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى بِالرَّجُلِ الْمُتَوَفَّى عَلَيْهِ الدِّينَ فَيَسْأَلُ: هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ فُضْلًا؟ فَإِنْ حَدَّثَ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً صَلَّى. وَإِلَّا، قَالَ لِلْمَلِيْنِ: صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ.

Ebu Hurejra prenosi da su Poslaniku, s.a.v.s., donosili umrloga koji je bio dužan. On bi pitao: “Je li ostavio novac da se podmiri dug?” Ako bi mu rekli da je ostavio dovoljno, klanjao bi mu. U suprotnom, rekao bi muslimanima: “Klanjajte svome drugu.”¹¹²

Vrijednost dženaze

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَبَعَ جَنَازَةً وَصَلَّى عَلَيْهَا، فَلَهُ قِرَاطٌ، وَمَنْ تَبِعَهَا حَتَّى يُفْرَغَ مِنْهَا فَلَهُ قِرَاطَانِ أَصْفَرُهُمَا مِثْلُ أَحَدٍ. أَوْ أَحَدُهُمَا مِثْلُ أَحَدٍ.

¹¹² Predanje bilježe Eİl-Buhari i Muslim.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prisustvuje dženazi dok se namaz obavi (klanja), imat će za to (nagradu) jedan *kirat*, a ko prisustvuje do njenog ukopa, imat će dva *kirata*. Manji od njih jeste poput Uhuda.” Ili: “Svaki od njih jeste poput Uhuda.”¹¹³

عَنْ حَبَّابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، أَلَا تَسْمَعُ مَا يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ؟ إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ خَرَجَ مَعَ جَنَازَةٍ مِنْ بَيْتِهَا وَصَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ تَبِعَهَا حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِيرَاطَانِ مِنْ أَجْرِ كُلِّ قِيرَاطٍ مِثْلُ أَحَدٍ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَحَدٍ.

Habbab, r.a., je rekao: “Abdullah ibn Omere, čuješ li šta Ebu Hurejra kaže? Čuo je Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: ‘Ko izađe s dženazom iz kuće, klanja namaz i zatim je slijedi dok se ne ukopa, imat će dva *kirata* nagrade. Svaki *kirat* velik je koliko Uhud. A ko je klanja i zatim se vrati, imat će nagradu veličine Uhuda.”¹¹⁴

Ibn Omer, r.a., posla Habbaba da pita Aišu, r.a., o ovim Ebu Hurejrinim riječima i da mu zatim prenese šta je rekla. Habbab prenese da je Aiša, r.a., rekla: “Istinu je rekao Ebu Hurejra.” Ibn Omer, r.a., kaže: “Doista smo popustili mnogo kirata.”

Uvjeti obavljanja ovog namaza

Pošto dženaza spada u namaze, za njeno obavljanje uvjetuje se ono što se uvjetuje i za obavljanje redovnih namaza: osnovna čistoća, čistoća od velike i male prljavštine, okretanje prema kibli i pokrivanje stidnih dijelova. Malik od Nafija prenosi da je Abdullah ibn Omer, r.a., rekao: “Čovjek samo čist može klanjati dženazu.”

Od ostalih namaza dženaza se razlikuje po tome što nije vezana za određeno vrijeme, već se može obaviti kad god se umrli donese, pa makar i u zabranjeno vrijeme, prema mišljenju malikija i hanefija. Ahmed, Ibn el-Mubarek i Ishak smatraju pokuđenim klanjanje dženaze u vrijeme izlaska sunca, solsticija i zalaska sunca, osim ako postoji bojazan od deformacije tijela.

¹¹³ Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*.

¹¹⁴ Bilježi Muslim.

Ruknovi

Dženaza-namaz ima ruknove od kojih zavisi valjanost ovog obreda. Ukoliko se neki od njih izostavi, dženaza nije ispravna niti šerijatski valjana.

Ti ruknovi su:

1. nijet (odluka), prema ajetu:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

“...a naredeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaју”¹¹⁵

i hadisu Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى.

“Zaista se djela vrednuju isključivo prema namjerama, i zaista svakome čovjeku pripada ono što je naumio.”

Nijet je već objašnjen. Njegovo je mjesto u srcu i ne treba ga izgovarati;

2. stajanje, za one koji to mogu.

To je rukn kod većine uleme. Nije ispravan namaz onome ko bez razloga klanja jašući, sjedeći, ili slično tome. U *Mugniju* se kaže: “Nije dozvoljeno jašući klanjati dženazu, zato što se tako izostavlja obavezno stajanje.” Ovo je mišljenje Ebu Hanife i Eš-Šafija. Ebu Sevr kaže: “Nije mi poznato drukčije mišljenje.”

Mustehab je svezati ruke, kao što se vežu u namazu. Neki smatraju da to nije potrebno, ali je prvo mišljenje ispravnije;

¹¹⁵ El-Bejjina, 5.

3. četiri tekbira.

Na osnovu predanja koje El-Buhari i Muslim bilježe od Džabira, a u kojem stoji kako je Poslanik, s.a.v.s., klanjao Nedžašiju. Izgovorio je četiri tekbira. Et-Tirmizi kaže: “Većina uleme iz redova ashaba i kasnijih generacija postupa po ovom hadisu. Smatraju da se na dženaza-namazu izgovaraju četiri tekbira.” To je mišljenje: Sufjana, Malika, Ibn el-Mubareka, Eš-Šafija, Ahmeda i Ishaka.

Podizanje ruku pri izgovaranju tekbira

Sunnet je ne dizati ruke na dženaza-namazu, osim kod prvog tekbira, zato što se od Poslanika, s.a.v.s., ne prenosi da je dizao ruke, osim pri prvom tekbiru. Eš-Ševkani, nakon ukazivanja na razilaženje o ovom pitanju i razmatranja argumenata, kaže: “Na osnovu svega, nije utvrđeno da ruke treba dizati, osim kod prvog tekbira. O tome ne postoje vjerodostojni hadisi, a riječi i postupci ashaba nisu dovoljno jak argument. Zato se dizanje ruku treba ograničiti samo na početni tekbir. Kod ostalih tekbira to nije propisano, već samo kod prelaska s jednog rukna na drugi, što je slučaj u ostalim namazima. Kod dženaza-namaza ne postoji prijelaz s jednog rukna na drugi”;

4. / 5. učenje Fatihe u sebi, donošenje salavata i selama na Poslanika, s.a.v.s.¹¹⁶

Ovo je utemeljeno na predanju koje Eš-Šafi bilježi u svom *Musnedu* od Ebu Umame ibn Schla, kome je neki od ashaba Poslanika, s.a.v.s., prenio da je sunnet u dženaza-namazu da imam izgovori tekbir i prouči usebi Fatihu nakon prvog tekbira. Zatim će blagosloviti Poslanika, s.a.v.s. Potom će učiti dovu za umrlog između tekbira i tada neće učiti Kur'an. Zatim će tiho predati selam.¹¹⁷ U *Fetbi* se kaže da je sened ovog hadisa sahih.

¹¹⁶ Prema mezhebu Ebu Hanife, to nisu ruknovi. Slijedi Et-Tirmizijevo mišljenje o tome.

¹¹⁷ Većina uleme smatra da učenje, blagoslov na Poslanika, s.a.v.s., dovu i selam treba izgovoriti usebi, osim u slučaju imama, kome se propisuje da tekbire i selam izgovori naglas kako bi ostali čuli.

El-Buhari navodi predanje Talhe ibn Abdullaha: “Klanjao sam dženazu za Ibn Abbasom. Učio je Fatihu i nakon namaza rekao: “To je sunnet.” Hadis bilježi Et-Tirmizi i dodaje: “Neki učenjaci iz redova ashaba i kasnijih generacija smatraju da se nakon prvog tekbira treba učiti Fatiha.” To je stav Eš-Šafi’a, Ahmeda i Ishaka. Neki kažu: “To se ne uči na dženaza-namazu. Tada se treba hvaliti Allah, blagosloviti Njegov Poslanik, s.a.v.s., i činiti dova za umrloga.” Ovo je stav Es-Sevrija i drugih Kufljana.

Oni koji smatraju da je učenje Fatihe farz pozivaju se na to da je Poslanik, s.a.v.s., dženazu nazvao namazom:

صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ.

“Klanjajte svome drugu”, i

لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يُقْرَأْ بِأَمِّ الْقُرْآنِ.

“Nema namaza onaj ko ne prouči Fatihu.”

Forma i mjesto salavata i selama na Božijeg Poslanika, a.s.

Salavat i selam na Božijeg Poslanika, s.a.v.s., mogu se izgovoriti u bilo kojem obliku. Dovoljno je reći samo: “Allahu, blagoslovi Muhammeda.” Najbolje je slijediti tradicionalni salavat: “Allāhumme salli alā Muhammedin ve alā āli Muhammedin kemā sallejte alā Ibrāhīme ve alā āli Ibrāhīme inneke hamīdun medžīd. Allāhumme bārik alā Muhammedin ve alā āli Muhammedin kemā bārekte alā Ibrāhīme ve alā āli Ibrāhīme inneke hamīdun medžīd.”

Salavat se uči nakon drugog tekbira, kao što se zaključuje iz hadisa, premda ne postoji jasan pokazatelj kada se treba učiti;

6. dova

To je rukn, prema konsenzusu islamskih pravnika, na osnovu hadisa Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَأَخْلِصُوا لَهُ الدُّعَاءَ .

“Kada budete klanjali dženazu, iskreno molite za umrloga.”¹¹⁸

Ovaj se rukn ostvaruje učenjem bilo koje dove, ma koliko bila kratka. Mustehab je proučiti jednu od sljedećih dova koje se vezuju za Poslanika, s.a.v.s.:

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ عَلَى الْجَنَازَةِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبُّهَا وَأَنْتَ خَلَقْتَهَا وَأَنْتَ رَزَقْتَهَا وَأَنْتَ هَدَيْتَهَا لِلْإِسْلَامِ وَأَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِسِرِّهَا وَعَلَانِيَتِهَا . جُنَّا شُفَعَاءَ لَهُ فَأَغْفِرْ لَهُ ذَنْبَهُ .

Ebu Hurejra kaže: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je dovu na dženaza-namazu: ‘Allāhumme Ente Rabbuhā, ve Ente halaktehā, ve Ente rezaktehā, ve Ente hedejtehā lil-islāmi, ve Ente kabadte rūhahā, ve Ente alemu bi sirrihā ve alānijetiḥā. Dži’nā šufeāc lehu fa-gfir lehu zenbeh.’ (‘Gospodaru moj, Ti si njezin gospodar. Ti si njezin stvoritelj i skrbnik. Ti si je uputio u islam i Ti si joj uzeo dušu. Ti najbolje znaš njene tajne i javne postupke. Mi Ti se zauzimamo za nju. Oprosti mu grijehe.’)”

عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْعَدِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَسَمِعَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانًا بَنَ فُلَانًا فِي ذَنْبِكَ وَحَبْلُ جَوَارِكَ، فَبِهِ فِتْنَةُ الْقَبْرِ وَعَذَابُ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ. اللَّهُمَّ فَأَغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

Vasila ibn El-Eska kaže: “Poslanik, s.a.v.s., predvodio nas je u dženaza-namazu jednom muslimanu. Čuli smo ga kako uči: ‘Allāhumme inne fulānebne fulānin fī zimmetike ve habli dživārik. Fekihi fitnetel-kabri ve azāben-nār, ve Ente ehlul-vefā’i vel-hakk. Allāhumme fag-fir lehu ver-hamhu fe inneke Entel-gafūrur-rahīm’ (‘Gospodaru naš, ovaj je čovjek u Tvojoj zaštiti i blizini. Sačuvaj ga od muka u kaburu i patnje u vatri. Ti doista ispunjavaš ugovore i istinu. Gospodaru naš, oprosti mu, smiluj mu se, jer Ti mnogo praštaš i milostiv si.’)”¹¹⁹

¹¹⁸ Bilježe: Ebu Davud, El-Bejheki i Ihn Hibban, uz ocjenu da je sahih.

¹¹⁹ Ova dva hadisa bilježe Ahmed i Ebu Davud.

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: - وَقَدْ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ- يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مَدْخَلَهُ، وَاعْسِلْهُ بِمَاءٍ وَثَلَجٍ وَبَرْدٍ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يَنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ، وَفِي قَبْرِهِ عَذَابَ النَّارِ.

Avf ibn Malik prenosi da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako na dženaza-namaz uči: "Allāhumma-gfir lehu verhamhu ve āfihi va'fu anhu. Ve ekrim nuzulehu, ve vessi medhalehu vagsilhu bi māin ve seldžin ve bered. Ve nekkihi minel-hatājā kemā junckkas-sevbul-ebjedu minedenes. Ve ebdilhu dāren hajren min dārihi ve ehlen hajren min ehlihi, ve zevdžen hajren min zevdžihī, ve kihi fitnetel-kabri ve azāben-nār." ("Gospodaru naš, oprosti mu, smiluj mu se i sačuvaj ga. Oprosti mu i učini mu prijatnim njegovo boravište. Rasprostrani mu kapiju. Očisti ga od grijcha vodom, snijegom i ledom, očisti ga kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine. Zamijeni mu njegovu kuću boljom, njegovu ženu boljom. Uvedi ga u Džennet i sačuvaj ga od patnji u kaburu i vatri.")¹²⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى جَنَازَةٍ فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنثَانَا، وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ، اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تُضِلَّنَا بَعْدَهُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na dženaza-namaz učio: "Allāhumma-gfir lihajjinā ve mejjitinā, ve sagīrinā ve kebīrinā, ve zekerinā ve unsānā, ve šāhidinā ve gāibinā. Allāhumme men ahjejtehu minnā fe ahjihi alel-islām, ve men teveffejtehu minnā feteveffechu alel-imān. Allāhumme lā tahrimnā edžrehu ve lā tudillennā ba'deh." ("Allahu moj, oprosti našim živim i mrtvim, našim mladim i starim, našim muškarcima i ženama, našim prisutnim i odsutnim. Allahu, koga poživiš od nas, poživi ga kao muslimana, a koga usmrtiš, usmrti ga s imanom. Allahu moj, neka nas nagrada njegova ne zaobide i ne dozvoli da padnemo u zabludu poslije njega.")¹²¹

¹²⁰ Bilježi Muslim.

¹²¹ Bilježe Ahmed i autori *Sunena*.

Ako se radi o umrlom djetetu, mustehab je izgovoriti: "Allahu moj, neka nas dočeka, neka nam bude dobitnik i zaliha."¹²²

En-Nevevi kaže: "Ako se radi o dječaku ili djevojčici, treba se ograničiti na ono što je navedeno u hadisu: "Allahu moj, oprosti našim živim i mrtvim..." i tome dodati: "Allahu moj, učini ga dobitnikom i zalihom roditeljima njegovim. Učini ga poukom, opomenom, zagovornikom. Allahu moj, otežaj njime mizan roditelja njegovih i zbog njega uvećaj dobra djela njihova. Obaspi ih strpljenjem i nemoj ih nakon ovoga iskušavati. Nemoj ih lišiti nagrade za njega."

Mjesto kada se uče ove dove

Eš-Ševkani kaže: "Znam da nije određeno mjesto kada treba učiti ove dove. Klanjač ih može učiti odjednom. Može ih učiti nakon tekbira: nakon prvog, drugog ili trećeg tekbira, ili ih rasporediti na pauze među tekbirima, kako bi izgovorio sve što se prenosi od Poslanika, s.a.v.s."

On dodaje: "Smisao hadisa ukazuje da se ove dove uče i kod muške i kod ženske dženaze i da ne treba mijenjati zamjenice muškog roda u ženski ako je umrla osoba žensko, zato što se dove odnose na umrloga (*el-mejjit*), a to se odnosi i na muško i na žensko";

7. dova nakon četvrtog tekbira

Mustehab je učiti dovu nakon četvrtog tekbira, iako je dova učena nakon trećeg, prema hadisu koji bilježi Ahmed od Abdullaha ibn Ebu Evfa. Njemu je umrla kćerka i izgovorio je četiri tekbira kada joj je klanjao dženazu. Nakon četvrtog tekbira učio je dovu kao i nakon trećeg. Poslije namaza rekao je: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., ovako je radio na dženaza-namazu." Eš-Šafi kaže: "Nakon tog tekbira treba izgovoriti: 'Gospodaru, nemoj nas lišiti njegove nagrade. Nemoj nas iskušati nakon njega.'" Sin Ebu Hurejre kaže: "Prethodnici su nakon četvrtog tekbira govorili: 'Allahu, Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!'"

¹²² Bilježe El-Buhari i El-Bejheki kao riječi Hasana el-Basrija.

8. selam

Ulema je saglasna da je selam farz, osim Ebu Hanife, koji tvrdi da je selam na desnu i lijevu stranu vadžib, a ne i rukn.

Tvrđnja da je selam farz potkrijepljena je činjenicom da je dženaza namaz, a da se namaz raspušta selamom. Ibn Mesud kaže: "Selam u dženaza-namazu jeste kao selam u običnom namazu."

Najkraći selam jeste: "Esselamu alejkum" ili: "Selamun alejkum."

Ahmed smatra da je jedan selam sunnet, koji se predaje na desnu stranu, a ne smeta i ako se preda naprijed. On se temelji na postupcima Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i ashaba, koji su predavali jedan selam, a nije poznata drukčija praksa u njihovo vrijeme.

Eš-Šafi smatra da su dva selama mustehab. Počinje se prvim, okrećući se na desnu stranu, a završava drugim, okrećući se na lijevu. Ibn Hazm kaže: "Drugi je selam zikr i dobročinstvo."

Način obavljanja namaza

Nakon što se ispune uvjeti namaza, klanjač zauzima stojeći položaj, donosi odluku da klanja prisutnom mrtvacu, diže ruke za početni tekbir, zatim veže desnu ruku preko lijeve, uči Fatihu, zatim izgovara tekbir, nakon kojeg blagoslovi Poslanika, s.a.v.s., zatim izgovara tekbir i uči dovu za mejita, zatim donosi tekbir, uči dovu i predaje selam.

Položaj imama u odnosu na muškarca i ženu

Sunnet je da imam stoji u visini glave muškarca i prema sredini tijela žene, na osnovu predanja u kojem stoji da je Enes klanjao muškoj dženazi stojeći kraj glave umrlog, a kada je donesena ženska dženaza, klanjao je stojeći prema sredini umrle osobe. Kada su ga pitali da li je Božiji Poslanik, s.a.v.s., tako stajao u odnosu na muškarca i ženu, on reče: "Da."¹²³

¹²³ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

Et-Tahavi kaže: “Ovo je bolje, zato što je potkrijepljeno predanjima koja prenosimo od Poslanika, s.a.v.s.”

Dženaza za više ljudi

Ukoliko ima više umrlih žena ili muškaraca, poredat će se jedan za drugim između imama i kible, tako da svi budu ispred imama. Do imama će se postaviti najbolji od umrlih, i svima će se klanjati jedan namaz.

Ako se među umrlima nalaze i žene i muškarci, dozvoljeno je klanjati dženazu posebno muškarcima, a posebno ženama, kao i svima skupa. U drugom slučaju, muškarci će se položiti do imama, a žene će biti bliže kibli. Nafi prenosi da je Ibn Omer klanjao devet dženaza odjednom. Među umrlima je bilo i muškaraca i žena. Muškarce je stavio do imama, a žene bliže kibli, poredavši ih u jedan red. Dženaza Ummu Kulsum, Alijine kćerke i Omerove žene, stavljena je s njenim sinom Zejdom. Tada je imam bio Seid ibn el-As, a među prisutnim nalazili su se: Ibn Abbas, Ebu Hurejra, Ebu Seid i Ebu Katada. Dječak je stavljen do imama. Jedan čovjek reče: “Meni se to nije svidjelo. Pogledao sam u Ibn Abbasa, Ebu Hurejru, Ebu Seida i Ebu Katadu i upitah ih: ‘Šta je ovo?’ Oni rekoše: ‘To je sunnet.’”¹²⁴

Iz hadisa se zaključuje da se u slučaju da se klanja djetetu i ženi, dijete stavlja do imama, a žena bliže kibli.

Ako među umrlima ima muškaraca, žena i djece, djeca će se položiti do muškaraca.

Mustehab je da se formiraju tri safa

Mustehab je da se klanjači poredaju u tri poravnana safa.¹²⁵

عَنْ مَالِكِ بْنِ هُبَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمُوتُ فَيَصَلِّي عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْلُغُونَ أَنْ يَكُونُوا ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ إِلَّا غُفِرَ لَهُ.

¹²⁴ Bilježe En-Nesai i El-Bejheki. Hafiz Ibn Hadžer kaže da je sened ovog hadisa vjerodostojan.

¹²⁵ Saf mogu činiti najmanje dva čovjeka.

Malik ibn Hubejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kome dženazu klanjaju tri safa muškaraca, zaslužio je Džennet!” Malik ibn Hubejra imao je običaj, kada hoće klanjati dženaza-namaz, ljude podijeliti u tri safa.¹²⁶

Ahmed kaže: “Najbolje je, ako je malo ljudi, raspodijeliti ih u tri safa.” – “A ako su samo četiri klanjača?” – “Razdvojiti će se na dva safa, tako da u svakom budu po dvojica.” On je smatrao pokuđenim da u jednom safu bude jedan čovjek.

Mustehab je da što više džematlija prisustvuje dženazi

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مَيِّتٍ يُصَلِّي عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبْلُغُونَ مِائَةً، كُلُّهُمْ يَشْفَعُونَ فِيهِ إِلَّا شَفَعُوا.

Aiša, r.a., prenosi od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: “Svakom mejitu, kome dženazu klanja skupina od stotinu (ili više) muslimana, i svi se za njega zauzmu (šefaati učine), zauzimanje će biti primljeno.”¹²⁷

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يَشْرُكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ.

Ibn Abbas veli: “Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: ‘Kada musliman umre, pa mu dženazu klanja četrdeset ljudi koji ne čine širk Allahu, ne pripisuju Mu druga, Allah će ih učiniti njegovim zagovornicima na Sudnjem danu.’”¹²⁸

Prikliučivanje dženaza-namazu

Ko propusti neki tekbir dženaze, mustehab mu je da to nadoknadi. Ako to ne uradi, ne smeta. Ibn Omer, Hasan, Ejjub es-Sihtijani i El-Evzai smatraju da ne treba nadoknađivati propuštene tekbire, već će se

¹²⁶ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen, dok El-Hakim ovo predanje ocjenjuje kao sahih.

¹²⁷ Bilježe: Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi.

¹²⁸ Bilježe: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

predati selam s imamom. Ahmed kaže: “Ne smeta ako se ne nadoknadi propušteno.” Autor *Mugnija* preferira ovaj stav objašnjavajući: “U našu korist ide izjava Ibn Omera, kome se niko od ashaba nije protivio.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا أَصَلِّي عَلَى الْجَنَازَةِ وَيَخْفَى عَلَيَّ بَعْضُ التَّكْبِيرِ. قَالَ: مَا سَمِعْتَ فَكَبِّرِي وَمَا فَاتَكَ فَلَا قَضَاءَ عَلَيْكَ.

Prenosi se da je Aiša, r.a., rekla: ‘Božiji Poslaniče, ja klanjam dženazu i ne čujem neke tekbire.’ On reče: ‘Ono što čuješ izgovori, a ono što propustiš, nisi dužna nadoknađivati.’”

Ovo je nedvosmisleno. Tekbiri dženaza-namaza jedan su za drugim i ne moraju se nadoknađivati kao tekbiri bajram-namaza.

Kome se klanja, a kome ne klanja dženaza

Ulema je saglasna o tome da dženazu treba klanjati svakom muslimanu, velikom i malom, muškom i ženskom. Ibn el-Munzir kaže: “Učenjaci se slažu da djetetu, koje stupi na ovaj svijet i pokaže znake života¹²⁹, treba klanjati dženazu.

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الرَّكَّابُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي أَمَامَهَا قَرِيبًا مِنْهَا عَنْ يَمِينِهَا أَوْ عَنْ يَسَارِهَا وَالْقَطُطُ يَصَلِّي عَلَيْهِ وَيَدْعُو لِوَالِدَيْهِ بِالْمَغْفِرَةِ وَالرَّحْمَةِ.

El-Mugira ibn Šu‘ba prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Jahač se kreće iza dženaze, pješak ide malo ispred, s desne ili lijeve strane. Mrtvorodenom djetetu treba klanjati dženazu i za njegove roditelje moliti oprost i milost.”¹³⁰

Ebu Davud navodi: “Pješak se kreće ispred ili iza, s desne ili lijeve strane.” U drugoj verziji navodi se:

الرَّكَّابُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي حَيْثُ شَاءَ مِنْهَا، وَالطِّفْلُ يَصَلِّي عَلَيْهِ.

¹²⁹ Glas, kihanje ili pokret, kojima se pokazuje znak života djeteta.

¹³⁰ Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

“Jahač se kreće iza dženaze, a pješak kako hoće. Djetetu se obavlja dženaza.”¹³¹

Namaz mrtvorođenom djetetu

Ako mrtvorođenče nema četiri mjeseca, neće se kupati niti će mu se klanjati dženaza. Treba ga umotati i sahraniti, prema jednoglasnom stavu uleme.

Ako dijete ima više od četiri mjeseca i pokaže znake života, treba se kupati i klanjati mu dženazu, prema mišljenju sve uleme. A ukoliko ne pokaže znake života, ne treba mu klanjati dženazu, prema mišljenju hanefija, Malika, El-Evzaija i Hasana, prema predanju:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اسْتَهْلَ السُّقُطُ صَلَّيْ عَلَيْهِ وَوَرِثَ.

Prenosi se od Džabira da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako dijete pokaže znake života, klanja mu se dženaza i nasljeđuje se.”¹³²

Ovaj hadis pokazuje da su znaci života uvjet za klanjanje dženaze djetetu.

Ahmed, Scid, Ibn Sirin i Ishak smatraju da i takvo dijete treba okupati i klanjati mu dženazu. Pozivaju se na navedeni hadis, u kojem stoji da se mrtvorođenom djetetu klanja dženaza. Osim toga, to je ličnost u koju je udahnut duh i treba mu klanjati dženazu kao i onome koje je pokazalo znake života. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže da se djetetu udahnuje duša u četvrtom mjesecu. Na argumentaciju prve grupe odgovaraju da je to mudtarib-hadis i da se suprotstavlja jačem, i stoga nije valjan kao argument.

Namaz za šehida

Šehidom se smatra onaj ko je ubijen u bici od ruke nevjernika.

Vjerodostojni hadisi nedvosmisleno ukazuju da šehidu ne treba klanjati dženazu.

¹³¹ Bilježe: Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

¹³² Bilježe: Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn Madža i El-Bejhki.

1. El-Buhari navodi Džabirovo predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se šehidi Uhuda pokopaju sa svojom krvlju, bez kupanja i klanjanja dženaze.

2. Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi navode Enesovo predanje u kojem se kaže da šehide Uhuda nisu kupali. Sahranili su ih s njihovom krvlju i nisu im klanjali dženazu.

Postoje drugi, vjerodostojni i nedvosmisleni hadisi koji ukazuju da se njima klanja dženaza.

1. Ukba ibn Amir kaže da je Poslanik, s.a.v.s., izašao jednog dana i klanjao učesnicima Uhuda dženaza-namaz nakon osam godina, opraštajući se od živih i mrtvih.¹³³

2. Ebu Malik el-Gifari kaže: “Žrtve Uhuda donošene su po deveterica, a deseti je bio Hamza. Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao im je, zatim su ih odnosili. Potom su donosili drugu devetericu, a Hamzu su ostavljali, sve dok im Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao dženazu.”¹³⁴

Gledišta islamskih pravnika razlikuju se kao što se razlikuju ovi hadisi. Neki ih prihvataju u cijelosti, a drugi preferiraju jedna predanja nad drugim.

Među onima koji prihvataju sva predanja jeste Ibn Hazm. On dozvoljava i klanjanje i neklanjanje dženaze. “Ako neko klanja, dobro je, a i ako ne klanja, dobro je.” To je i jedno predanje od Ahmeda. Ibn el-Kajjim prihvata ovo mišljenje kao ispravno, rekavši: “Ispravno je da se može birati između obavljanja i izostavljanja namaza, zato što predanja opravdavaju oba postupka. To je jedno predanje od Ahmeda, koje više dolikuje njegovom mezhebu.” On dodaje: “Čini se da šehidima Uhuda dženaza nije klanjana pri ukopu. Na Uhudu je poginulo sedamdeset ljudi i nije moguće da je namaz ostao skriven.”

Džabirov hadis u kojem se navodi da namaz nije klanjan vjerodostojan je i nedvosmislen. Njegov otac Abdullah bio je među poginulima. To znači da je on bio bolje upućen u to od drugih. Ebu Hanifa, Es-Sevri,

¹³³ Navodi El-Buhari.

¹³⁴ Bilježi El-Bejheki napominjući da je ovo najvjerodostojnije predanje u ovom poglavlju. Ovo je mursel-predanje.

Hasan i Ibn el-Musejjeb preferiraju verbalna predanja. Oni smatraju da se namaz mora klanjati šchidu. Malik, Eš-Šafi, Ishak i Ahmed u jednom predanju preferiraju suprotno, smatrajući da se dženaza ne treba klanjati šchidu. Potkrepljujući svoje mišljenje, Eš-Šafi u *Ummu* kaže: “Veoma jasna i vjerna izvješća, iz višestrukih izvora, govore o tome da Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao dženazu žrtvama Uhuda. Predanje u kojem stoji da je klanjao i da je za Hamzu izgovorio sedamdeset tekbira nije ispravno. Onaj ko se suprotstavlja ovim vjerodostojnim hadisima treba da se stidi.” Zatim nastavlja: “A što se tiče hadisa Ukbe ibn Amira, u njemu se navodi da se taj namaz desio nakon osam godina. Božiji je Poslanik, s.a.v.s., činio dovu za njih i tražio oprost za njih znajući da će uskoro preseliti. To je bio njegov oproštaj s njima. Time nije dokinut utvrđeni propis.”

Ko zadobije ranu u bici i nakon toga stanje mu se stabilizira

Onaj ko zadobije ranu u bici, pa mu se stanje stabilizira i nakon toga umre, treba se kupati i klanjat će mu se dženaza, premda se naziva šehidom. Poslanik, s.a.v.s., kupao je Sa'da ibn Muaza i klanjao mu dženazu, pošto je on umro usljed strijele koja ga je pogodila u venu na ruci. Bio je odnesen u džamiju, gdje je ležao nekoliko dana. Tada mu se rana otvorila i on je preselio kao šehid, Allah mu se smilovao.

Ukoliko mu je stanje nakon ranjavanja nestabilno i ako smrt nastupi odmah nakon izgovaranja nekoliko riječi ili pijenja vode, kupanje i dženaza-namaz neće se obaviti. U *Mugniju* i *Futuh eš-Šamu* navodi se da je neki čovjek rekao: “Ponio sam vodu kako bih napojio mog amidžića, ako bih ga zatekao živog. Nađoh El-Harisa ibn Hišama. Htjedoh ga napojiti. Neki ga je čovjek gledao, i on mi pokaza da njega napojim. Kada stigoh do njega, drugi je čovjek gledao u njega, i on mi reče da toga napojim, sve dok nisu svi pomrli.” Niko od njih nije kupan, niti im je klanjana dženaza, a umrli su nakon završetka rata.

Namaz za onoga nad kime je izvršena šerijatska kazna

Osoba nad kojom je izvršena smrtna kazna bit će okupana i klanjat će joj se namaz, na osnovu predanja:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا مِّنْ أَسْلَمَ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْرَفَ بِإِثْمَانِهِ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ: أَبُكَ جُنُونٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَخْصَصْتُ؟ قَالَ: نَعَمْ.

Prenosi se od Džabira da je neki čovjek iz Eslema došao Poslaniku, s.a.v.s., i priznao da je počinio zinaluk. Poslanik, s.a.v.s., ignorirao ga je sve dok nije četiri puta svjedočio protiv sebe. “Jesi li lud?”, upita ga Poslanik, s.a.v.s. “Nisam.” – “Jesi li oženjen?” “Jesam”, odgovori. Poslanik, s.a.v.s., naredi da ga kamenuju na musali. Kada ga je kamenje počelo pogadati, pobjegao je. Ljudi ga sustigoše i kamenovaše do smrti. Božiji Poslanik, s.a.v.s., za njega reče dobro i klanja mu dženazu.

Ahmed kaže: “Nije poznato da je Poslanik, s.a.v.s., odustao od dženaza-namaza, osim u slučaju onoga ko ukrade od plijena prije dijeljenja i samoubice.”

Dženaza-namaz onome ko ukrade od plijena prije podjele i samoubici

Većina uleme smatra da kradljivcu plijena, samoubici i drugim buntovnicima treba klanjati dženazu. En-Nevevi navodi da je El-Kadi rekao: “Svi učenjaci smatraju da svakom muslimanu – pogubljenom, kamenovanom, samoubici i vanbračnom djetetu, treba klanjati dženazu. Predanja o tome da Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao kradljivcu plijena i samoubici vjerovatno imaju za cilj osudu takvog postupka. Isto tako, on nije klanjao namaz dužniku, već je naredio ashabima da ga klanjaju.”

Ibn Hazm kaže: “Dženazu treba obaviti svakom muslimanu, pokornom ili grešnom, pogubljenom ili ubijenom u pobuni. Njima će klanjati imam ili neko drugi. Isto se odnosi na novotara, ukoliko ne izađe iz vjere, na onoga ko izvrši samoubistvo ili ubije drugoga. Čak i najgorem stvorenju na Zemlji, ako je musliman, treba klanjati, na osnovu opće Poslanikove, s.a.v.s., naredbe:

صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ.

‘Klanjajte svome drugu’,
a musliman je naš drug. Uzvišeni kaže:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾

‘Muslimani su braća’,
i kaže:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾

‘A vjernici i vjernice prijatelji su jedni drugima.’

Ko spriječi da se muslimanu klanja namaz, taj je izgovorio krupnu stvar. Grešniku je potrebna dova njegove braće muslimana nego pokornom merhumu!”

Vjerodostojno se prenosi da je jedan čovjek umro u Hajberu. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče:

صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ إِنَّهُ قَدْ غَلَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.

“Klanjajte svome drugu. On je ukrao na Božijem putu.”

Pretražili su njegov prtljag i našli da je ukrao ogrlicu koja ne vrijedi dva dirhema.

Vjerodostojno se prenosi da je Ata klanjao vanbračnom djetetu, njegovoj majci, onima koji su prokleli jedni druge, pogubljenom, kamenovanom i onom ko je ubijen u bijegu s bojnog polja. Ata kaže: “Neću se okaniti namaza onome ko kaže: ‘La ilahe illallah.’” Uzvišeni kaže:

﴿مَنْ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾

“...kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti.”¹³⁵

Ibrahim en-Nehai kaže da oni nisu lišavali dženezu nikoga od sljedbenika kible. Klanjali su onome ko je izvršio samoubistvo. On kaže: “Sunnet je klanjati kamenovanom.” Vjerodostojno se prenosi od Katade

¹³⁵ Et-Tevba, 113.

da je rekao: “Nije mi poznato da iko od uleme izbjegava klanjati čovjeku koji izgovori: ‘La ilahe illallah.’” Vjerodostojno se navodi da je Ibn Sirin rekao: “Nisam zatekao nikoga ko smatra da je grijeh klanjati bilo kojem sljedbeniku kible.”

Ebu Galib prenosi kako je pitao Ebu Umamu el-Bahilija: “Treba li klanjati dženazu onome ko pije alkohol?” – “Treba”, odgovori. “Taj je možda nekada legao izgovorivši: ‘La ilahe illallah’, pa mu je On oprostio.” Vjerodostojno se prenosi da je Hasan rekao: “Dženazu treba klanjati onome ko kaže: ‘La ilahe illallah’ i klanja prema kibli. To je zauzimanje za njega.”

Klanjanje dženaze-namaz nevjerniku

Muslimanu nije dozvoljeno nevjerniku klanjati dženazu, prema riječima Uzvišenog:

﴿وَلَا تَقْلُ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾

“I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obavljati, niti sahrani njegovoj prisustvovati, jer oni u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju i kao nevjernici oni umiru”¹³⁶

﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ * وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾

“Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti. A što je Ibrahim tražio oprost za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao.”¹³⁷

Isto tako, neće se klanjati njihovoj djeci, zato što se ona smatraju kao i njihovi roditelji, osim ako ih ne smatramo kao muslimane, zato što

¹³⁶ Et-Tevba, 84.

¹³⁷ Et-Tevba, 113-114.

je jedan od roditelja primio islam, ili ako je uzet u roblje od jednog ili dva roditelja. U tim slučajevima dženaza će se klanjati.

Klanjanje dženaze na kaburu

Namaz se može klanjati nakon ukopavanja mejita u bilo koje vrijeme, čak i u slučaju da je dženaza obavljena prije ukopavanja. Navedeno je da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao žrtvama Uhuda osam godina nakon Bitke.

عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا وَرَدْنَا الْبَقِيعَ إِذَا هُوَ بِقَبْرِ جَدِيدٍ، فَسَأَلَ عَنْهُ؟ فَقِيلَ: فَلَانَةٌ، فَعَرَفَهَا. فَقَالَ: أَلَا أَذْشَعُونِي بِهَا؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كُنْتَ قَائِلًا صَانِمًا، فَكَرِهْنَا أَنْ نُؤْذِيكَ. فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا! لَا يَمُوتَنَّ فِيكُمْ مَيِّتٌ مَا كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ إِلَّا أَذْشَعُونِي بِهِ، فَإِنَّ صَلَاتِي عَلَيْهِ رَحْمَةٌ.

Zejd ibn Sabit kaže: “Jednom je Poslanik, s.a.v.s., izašao s nama. Kada smo došli do Bekia, ugledali smo svjež grob. On upita: ‘Čiji je.’ Odgovoriše da je te i te žene. ‘Zašto me niste obavijestili?’, upita. ‘Postio si i odmarao nakon podneva. Nismo te htjeli uznemiravati.’ ‘Nemojte tako činiti’, reče. ‘Kada vam god neko umre, obavijestite me. Moj će namaz za tu osobu biti milost.’ Tada je došao do kabura. Poredali smo se u safove iza njega. Klanjao je s četiri tekbira.”¹³⁸

Et-Tirmizi kaže: “Većina uleme iz redova ashaba i drugih radi po ovom hadisu.” To je mišljenje: Eš-Šafija, Ahmeda i Ishaka. Iz hadisa se zaključuje da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao na kaburu nakon što su njegovi ashabi obavili dženazu prije ukopa, zato što ne bi ukopali umrloga bez dženaze.

Postupak ashaba koji su klanjali s njime ukazuje na to da to ponavljanje nije isključivo njegovo pravo. Ibn el-Kajjim kaže: “Ove jasne hadise pobijaju nejasni:

لَا تَجْلِسُوا عَلَى الْقُبُورِ وَلَا تُصَلُّوا إِلَيْهَا.

¹³⁸ Bilježe: Ahmed, En-Nesai, El-Bejheki, zatim El-Hakim i Ibn Hibban, i oni ga ocjenjuju kao sahih.

‘Nemojte sjediti na grobovima i ne klanjajte na njima.’

To je sahih-hadis. Onaj ko ga je izrekao jeste taj koji je klanjao na groblju. Dženaza-namaz nije vezana za određeno mjesto. Štaviše, bolje ju je klanjati van džamije nego unutra. Namaz umrlome na grobu jeste kao namaz onome ko se nalazi na tabutu. On je cilj namaza u oba slučaja, i nikakvu ulogu ne igra to da li se nalazi na tabutu, na zemlji ili u njenoj utrobi, za razliku od ostalih namaza. Nije propisano ostale namaze obavljati na groblju niti prema groblju. Na taj način dolazi do pretvaranja groblja u džamije. Božiji Poslanik, s.a.v.s., prokleo je onoga ko to čini. Ima li sličnosti između onoga što povlači prokletstvo i pokudu i što pretvara ljude u najgora stvorenja, ‘najgori ljudi jesu oni koji dožive smak svijeta i oni koji groblja pretvaraju u džamije’, i onoga što je Alejhisselam više puta uradio?”

Klanjanje odsutnom

Dozvoljeno je klanjati umrlome koji se nalazi u drugoj zemlji, bez obzira na to da li je blizu ili daleko. Klanjač se okreće prema kibli, svejedno da li se mjesto umrloga nalazi blizu ili daleko, donosi nijet, izgovara početni tekbir i obavlja namaz kao da je umrli prisutan. Ovo je utemeljeno na predanju Ahmeda i autora *El-Kutubus-sitte* od Ebu Hurejre, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., oglasio smrt Nedžašije istog dana kada je umro. Izašao je na musalu, a ashabi su se poredali u safove. Izgovorio je četiri tekbira. Ibn Hazm kaže: “Odsutnom umrlom klanja se s imamom i džematom. Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je Nedžašiju, r.a., koji je umro u Abesiniji. U tom namazu učestvovali su ashabi poredani u safove. To je dokaz o njihovom konsenzusu koji se ne može mijenjati.”

Ebu Hanifa i Malik imaju drukčije mišljenje, ali nemaju jakih argumenata.

Klanjanje dženaze u džamiji

Ne smeta klanjati dženazu u džamiji, ukoliko nema bojazni od prljanja. Aiša, r.a., kaže: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je Suhejlu ibn

Bejdau u džamiji. Ashabi su klanjali Ebu Bekru i Omeru, ne izazvavši time kritiku ijednog ashaba, kao što klanjaju redovne namaze.”

Malik i Ebu Hanifa smatraju da je mekruh obavljati dženaza-namaz u džamiji, temeljeći to mišljenje na riječima Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

مَنْ صَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَلَا شَيْءَ لَهُ.

“Ko klanja dženazu u džamiji neće imati ništa.”¹³⁹

Ovo predanje suprotno je praksi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i ashaba, s jedne strane, i smatra se kao slabo, s druge strane. Ahmed ibn Hanbel kaže: “Ovo je slab hadis. U jednoj generaciji prenosi ga samo Salih, oslobođeni rob Et-Te’veme, koji je nepouzdan. Ulema ovaj hadis smatra vjerodostojnim: “Predanje koje se navodi u poznatim primjercima Ebu Davudovog *Sunena* glasi: ‘Neće imati grijeha.’” Ibn el-Kajjim kaže: “Božijem Poslaniku, s.a.v.s., nije bila svakodnevna praksa klanjanje dženaze u džamiji. Taj je namaz obavljao van džamije, osim ako su okolnosti zahtijevale drukčije. Ponkad je klanjao dženazu kao što je to činio Ibn Bejdian. Oba su načina dozvoljena, ali je bolje klanjati dženazu izvan džamije.”

Klanjanje dženaze među mezarima

Većina uleme smatra da je mekruh klanjati dženazu na groblju, među mezarima. To se mišljenje prenosi od Alije, Abdullaha ibn Amra i Ibn Abbasa. Prihvataju ga: Ata, En-Nehai, Eš-Šafi, Ishak i Ibn el-Munzir, a temelji se na hadisu:

الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ، إِلَّا الْقُبُورُ وَالْحِمَامُ.

“Cijela je Zemlja mesdzid, osim grobalja i hamama.”

U jednom predanju od Ahmeda navodi se njegov stav da to ne smeta, zato što je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao prema mezaru, na groblju. Ebu Hurejra klanjao je Aiši, r.a., usred groblja Bekia. Tome je prisustvovao Ibn Omer, a tako je postupao i Omer ibn Abdulaziz.

¹³⁹ Tj. neće imati sevapa.

Ženama je dozvoljeno klanjati dženazu

Ženi je dozvoljeno klanjati dženazu, kao i muškarcu, u džematu ili ponaosob. Omer je čekao Ummu Abdullah kako bi klanjali Utbi. Aiša, r.a., naredila je da donesu tijelo Sa'da ibn Ebu Vekkasa kako bi mu klanjala dženazu. En-Nevevi kaže: "Njima džemat treba biti sunnet, kao što je kod ostalih namaza." Taj stav zastupaju i Hasan ibn Salih, Sufjan es-Sevri, Ahmed i hanefije. Malik smatra da žene trebaju klanjati dženazu ponaosob.

Ko treba predvoditi dženazu

Islamski pravnici razilaze se o tome ko je najpozvaniji da bude imam na ovom namazu. Neki smatraju da prioritet ima oporučeni, zatim vladar, zatim otac ili viši muški predak, zatim sin ili niži muški potomak, a zatim najbliži rođak. Ovaj stav zastupaju malikije i hanbelije. Drugi smatraju da prioritet ima otac, zatim djed, zatim sin, zatim unuk, zatim brat, zatim bratić, zatim amidža, zatim amidžić, zatim ostali, prema srodstvu. Ovo je stav Eš-Šafija i Ebu Jusufa. Ebu Hanifa i Muhammed ibn Hasan smatraju da prioritet ima namjesnik, ukoliko je prisutan, zatim kadija, zatim imam tog mjesta, zatim skrbnik žene, zatim oni koji su bliži po srodstvu, osim oca, koji ima prednost nad sinom, ako su obojica živi.

Nošenje i praćenje dženaze

Propisano je da se dženaza nosi i prati prema sljedećim propisima:

1. dženazu treba pratiti i nositi. Sunnet je dodavati tabut, tako da prođe svim stranama. Ibn Madža, El-Bejheki i Ebu Davud et-Tajalisi bilježe Ibn Mesudovo predanje: "Ko slijedi dženazu neka je nosi sa svih strana tabuta. To je sunnet.¹⁴⁰ Nakon toga, može dobrovoljno nositi, a može i ostaviti."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عُودُوا الْمَرِيضَ وَأَمْسُوا

¹⁴⁰ Kada ashab kaže: "To je sunnet", to predanje ima jačinu hadisa od Poslanika, s.a.v.s.

مَعَ الْجَنَازِ تَذَكُّرُكُمْ الْآخِرَةَ.

Ebu Seid prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Posjetite bolesne i hodajte za dženazom. To će vas podsjetiti na ahiret”¹⁴¹;

2. požuriti s dženazom, na osnovu predanja Ahmeda i autora *El-Kutubus-sitte*:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ، فَإِنَّ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَ عَلَيْهِ، وَإِنْ تَكُ سَوِيًّا ذَلِكَ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Požurite s dženazom, jer ako je dobra, onda je nosite dobru (koje je čeka), a ako je loša, onda zlo skidate sa svojih vratova.”

Ebu Bekr kaže: “Kada smo nosili dženazu s Poslanikom, s.a.v.s., činili smo to gotovo *remlom*.”¹⁴² El-Buhari u *Tarihu* navodi da su se Poslaniku, s.a.v.s., pokidale nanule od žurbe na dženazi Sa'da ibn Muaza. U *Fetihu* stoji: “Zaključak je da je mustehab požuriti s dženazom. Međutim, treba paziti da se ne povrijedi tijelo umrloga ili neko od pratilaca. Ne smije se povrijediti načelo čistoće i neotežavanja muslimanu.” El-Kurtubi kaže: “Ovim se hadisom želi ukazati da se ne treba odugovlačiti s pokopavanjem umrloga, zato što to može dovesti do razmetljivosti ili oholjenja;

3. hodati ispred, iza, s lijeve ili s desne strane, u blizini dženaze. Učenjaci imaju različite stavove oko najboljeg položaja.

Većina smatra da treba hodati ispred dženaze i da je to najbolje, zato što su Poslanik, s.a.v.s., Ebu Bekr i Omer hodali ispred dženaze.¹⁴³

Hanefije smatraju da je bolje hodati iza, zato što je to smisao praćenja dženaze. Pratilac je onaj ko ide iza.

Enes ibn Malik smatra da je svejedno gdje se nalazi pratilac, prema navedenom hadisu u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže:

الرَّكَابُ يَسِيرُ خَلْفَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي يَمْشِي خَلْفَهَا وَأَمَامَهَا وَعَنْ يَمِينِهَا وَعَنْ بَسَارِهَا، قَرِيبًا مِنْهَا.

¹⁴¹ Bilježi Ahmed s pouzdanim prenosiocima.

¹⁴² *Reml* je brzi hod uz drmanje ramena. Navode Ahmed, En-Nesai i drugi.

¹⁴³ Bilježe Ahmed i autori *Sunena*.

“Jahač ide iza dženaze, a pješak se kreće ispred ili iza, s desne ili lijeve strane.”

Međutim, ovdje pravila nisu mnogo precizna i postoji širok izbor mogućnosti. Abdurrahman ibn Ebza prenosi da su Ebu Bekr i Omer hodali ispred dženaze, a Alija iza. Kada su mu rekli: “Oni idu ispred”, on reče: “Oni znaju da je hodanje iza bolje nego ispred, kao što je bolje klanjati u džematu nego ponaosob. Ali oni žele olakšati ljudima.”¹⁴⁴

Pratiti dženazu u prijevoznom sredstvu ili na konju mekruh je kod većine uleme, osim ako se to čini uz opravdanje. U povratku je to dozvoljeno činiti, prema mišljenju svih, na osnovu hadisa:

عَنْ ثَوْبَانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِدَايَةِ وَهُوَ مَعَ الْجَنَازَةِ فَأَبَى أَنْ يَرْكَبَهَا، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَى بِدَايَةِ فَرَكَبَ. فَقِيلَ لَهُ: فَقَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانَتْ تَنْشِي، فَلَمْ أَكُنْ لَأَرْكَبْ وَهُمْ يَمْشُونَ، فَلَمَّا ذَهَبُوا رَكِبْتُ.

Sevban prenosi da su Poslaniku, s.a.v.s., ponudili jahalicu dok je hodao za dženazom, a on je odbio. U povratku su mu doveli jahalicu, i on ju je uzjahao. Kada su ga upitali zašto je tako postupio, on reče: “Meleki su hodali i nisam htio jahati dok oni hodaju. Kada su otišli, ja sam odlučio uzjahati.”¹⁴⁵

Božiji Poslanik, s.a.v.s., pješice je otišao na dženazu Ibn ed-Dahdahu, a vratio se na konju.¹⁴⁶

Stav da je jahanje za dženazom mekruh nije oprečno navedenom hadisu: “Pješak se kreće iza.” To je rečeno kako bi se ukazalo da je dozvoljeno jahati, uz pokudu.

Hanefije smatraju da ne smeta jahati u pratnji dženaze, iako je bolje hodati, osim ako postoji opravdanje za to. Jahaču je sunnet da se kreće iza dženaze, kao što se navodi u prethodnom hadisu. El-Hattabi o jahaču kaže: “Nije mi poznato da postoji dilema o tome da se jahač treba kretati iza dženaze.”

¹⁴⁴ El-Bejheki i Ibn Ebu Šejba. Hafiz Ibn Hadžer sened ocjenjuje kao hasen.

¹⁴⁵ Bilježe: Ebu Davud, El-Bejheki i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih po kriterijima El-Buharija i Muslima.

¹⁴⁶ Bilježi Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih.

Mekruhi dženaze

1. podizanje glasa prilikom spominjanja Allaha, učenja Kur'ana i slično.

Ibn el-Munzir kaže: “Kajs ibn Abbad kaže: ‘Ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., smatrali su da je mekruh dizati glas u tri slučaja: kada se slijedi dženaza, kada se spominje Allah i u ratu.”

Seid ibn el-Musejjeb, Seid ibn Džubejr, Hasan, En-Nehai, Ahmed i Ishak smatraju da je mekruh tokom slijedenja dženaze tražiti da se za umrlog izgovara istigfar. El-Elvzai kaže da je to novotarija.

Fudajl ibn Amr kaže: “Omer je prilikom praćenja dženaze čuo kako neko izgovara: ‘Tražite oprost za njega, Allah će mu oprostiti’, pa reče: ‘Neka Allah tebi ne oprost.’”

En-Nevevi kaže: “Znaj da je ispravno ono što su prvi muslimani činili. Prilikom slijedenja dženaze treba šutjeti i ne izgovarati glasno Kur'an, zikr ili drugo. Tako će misli biti mirnije i koncentrirane na dženazu. Šutnja je potrebna u ovakvim situacijama. To je ispravno, i nemoj da te kolebaju oni koji to krše. A ono što prakticiraju neznalice od učenja Kur'ana na dženazi, popraćenog psovkom i neprikladnim govorom, to je zabranjeno prema svim učenjacima.”

Šejh Muhammed Abduhu izdao je fetvu o dizanju glasa pri zikru: “Što se tiče glasnog zikra pred dženazom, u *Fethu* se, u poglavlju o dženazi, kaže: ‘Mekruh je hodati ispred dženaze i naglas činiti zikr. Ko želi spominjati Allaha, neka to čini usebi. Ovo je izmišljena praksa koja nije postojala u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., ashaba, tabiina i njihovih sljedbenika. To se mora zabraniti”;

2. slijediti dženazu s vatrom.

To je postupak iz džahilijeta. Ibn el-Munzir kaže: “Svi relevantni učenjaci to zabranjuju.” El-Bejheki kaže: “Aiša, Ubada ibn es-Samit, Ebu Hurejra, Ebu Seid el-Hudri i Esma bint Ebu Bekr, neka je Allah zadovoljan njima, ostavili su oporuku: ‘Nemojte me pratiti vatrom.’ Ibn

Madža navodi da je Ebu Musa el-Eš'ari na samrtni rekao: "Nemojte me slijediti bakljom." – "Jesi li čuo nešto o tome?", upitaše ga. "Jesam", odgovori, "od Božijeg Poslanika, s.a.v.s."

Ako se pokop obavlja noću i postoji potreba za svjetlom, tada nije pokuđeno. Navodi se Ibn Abbasovo predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., ušao u mezar pod svjetlom lampe."¹⁴⁷

3. mekruh je da pratilac sjedne prije nego što se dženaza spusti.

El-Buhari kaže: "Ko slijedi dženazu neka ne sjeda sve dok je ne spuste s ramena ljudi. Ako neko to uradi, treba mu narediti da ustane."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ
الْجَنَازَةَ فَقُومُوا. فَمَنْ تَبِعَهَا فَلَا يَتَّعِدْ حَتَّى تُوَضَّعَ.

Prenosi se od Ebu Seida el-Hudrija da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada vidite dženazu, ustanite. Onaj ko je slijedi ne smije sjesti dok je ne spuste."¹⁴⁸

Ebu Seid el-Makburi prenosi od svog oca: "Bili smo na jednoj dženazi. Ebu Hurejra, r.a., uze Mervana za ruku i sjedoše prije nego što su spustili dženazu. Ebu Seid, r.a., povuče Mervana i reče: 'Ustani! Tako mi Allaha, to nam je Poslanik, s.a.v.s., zabranio.' Ebu Hurejra reče: 'Istinu je rekao.'"¹⁴⁹ On upita Ebu Hurejru: "Zašto mi nisi rekao?" On odgovori: "Ti si imam i kada si sjeo, i ja sam sjeo."

Ovo je stav većine ashaba, tabiina, hanefija, hanbelija, El-Evzaija i Ishaka.

Šafije smatraju da nije mekruh da pratilac sjedne prije nego što se dženaza spusti na zemlju.

Saglasni su o da oni koji prethode mogu sjesti dok dženaza ne stigne. Et-Tirmizi kaže: "Od nekih tome učenjaka iz redova ashaba i kasnijih generacija prenosi se da su išli prije dženaze i sjedili dok ona ne

¹⁴⁷ Bilježi Et-Tirmizi. On ovaj Ibn Abbasov hadis ocjenjuje kao hasen.

¹⁴⁸ Navodi El-Buhari.

¹⁴⁹ Bilježi El-Hakim i dodaje da je Mervan, kada ga je Ebu Seid povukao za ruku, upitao: "Zašto si me podigao?", a zatim se hadis nastavlja.

stigne.” Ovo je stav Eš-Šafi'a. Kada dođe, ne treba ustati. Ahmed kaže da je svejedno da li će ustati ili nastaviti da sjedi;

4. ustati dženazi dok prolazi.

Prema Ahmedovom predanju od Vakida ibn Amra ibn Sa'da ibn Muaza: “Prisustvovao sam dženazi u plemenu Benu Selema. Ustao sam, a Nafi ibn Džubejr reče mi: ‘Sjedi. Kazat ću ti argument o ovome. Prenio mi je Mahmud ibn el-Hakim ez-Zurki da je čuo Alija ibn Ebu Taliba, r.a.: ‘Božiji Poslanik, s.a.v.s., naređivao nam je da ustanemo kada dženaza prolazi. Zatim je sjedio i naredio nama da sjedimo.’” Muslim bilježi verziju: “Vidjeli smo da je Poslanik, s.a.v.s., ustao, pa i mi ustadosmo. Zatim je sjeo, pa smo i mi sjeli”, tj. kod dženaze. Et-Tirmizi kaže: “Alijin je hadis hasen-sahih. Prenose ga četiri tabiina, jedni od drugih. Neki učenjaci prema tome postupaju.”

Eš-Šafi' kaže: “Ovo je najvjerodostojnije predanje o ovoj temi.”

Ovaj hadis dokida prethodni: “Kada vidite dženazu, ustanite.” Ahmed kaže: “Dozvoljeno je ustati i sjediti”, potkrepljujući to postupkom Poslanika, s.a.v.s., koji je stajao, a zatim je sjeo. Isto mišljenje imaju i Ishak ibn Ibrahim.

Ahmedovo i Ishakovo mišljenje prihvataju Ibn Habib i Ibn Madžišun iz redova malikija. En-Nevevi smatra da je odabrano mišljenje da je mustehab stajati. Isto smatra i *El-Mutevelli* i njegov utemeljitelj mezheba. Ibn Hazm kaže: “Mustehab je ustati kada se vidi dženaza, makar to bio i nevjernik, sve dok se ne spusti ili prođe. Nije grijeh ni sjediti.” Zastupnici ovog mišljenja pozivaju se na predanje Ahmeda i autora *El-Kutubus-sitte*:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْجَنَازَةَ
فَقُومُوا لَهَا حَتَّى تَخْلُقَ أَوْ تَوَضَّعَ.

Ibn Omer putem Amira ibn Rebie prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada vidite dženazu, ustanite sve dok ne prođe ili dok je ne spuste.”

Ahmed navodi da je Ibn Omer stajao dok dženaza ne prođe.

عَنْ سَهْلِ بْنِ حَنْفٍ وَثَيْسِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّهُمَا كَانَا قَاعِدَيْنِ بِالْقَادِسِيَّةِ. فَمَرُّوا عَلَيْهِمَا بِجَنَازَةٍ فَقَامَا. فَقِيلَ لَهُمَا: إِنَّهَا مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ - أَيِّ مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ - فَقَالَا: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتْ بِهِ جَنَازَةٌ فَقَامَ. فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهَا جَنَازَةٌ يَهُودِيٍّ. فَقَالَ: أَوَلَيْسَتْ نَفْسًا؟

Sehl ibn Hunejf i Kajs ibn Sa'd sjedili su na Kadisijji. Kada je naišla dženaza, ustali su. Rekoše im: "To su mještani", tj. nemuslimani. Oni rekoše: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., ustao kada je pored njega naišla dženaza. Kada mu rekoše da je to dženaza nekog jevreja, on reče: 'Zar to nije čovjek?'"¹⁵⁰

El-Buhari navodi predanje Ebu Lejle da su Ibn Mesud i Kajs ustajali kada bi prolazila dženaza.

Smisao ovog ustajanja naveden je u predanju koje bilježe: Ahmed, Ibn Hibban i El-Hakim.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا تَقُومُونَ إِعْظَامًا لِلَّذِي يَقْبِضُ النَّفْسَ.

Abdullah ibn Amr kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Vi ustajete iz poštovanja Onome Koji uzima duše."

Ibn Hibbanova verzija glasi: "Iz poštovanja Allahu Uzvišenom, Koji uzima duše."

Ukratko, učenjaci se o ovom pitanju razilaze. Neki smatraju da je mekruh ustati dženazi. Drugi to smatraju mustehabom, a za treće je svejedno da li će se ustati ili sjediti. Svi navode argumente i dokaze. Svaka osoba od ovih mišljenja može odabrati ono koje mu odgovara srcu. A Allah najbolje zna;

¹⁵⁰ Navode El-Buhari i Muslim.

5. slijedenje dženaze od žena.

Ummu Atijja kaže: “Zabranjeno nam je da slijedimo dženazu, ali ne strogo.”¹⁵¹

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ تَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ بَصُرَ بِامْرَأَةٍ لَا نَظْنَ أَنَّهُ عَرَفَهَا، فَلَمَّا تَوَجَّهْنَا إِلَى الطَّرِيقِ وَقَفَ حَتَّى أَتَتْهُ إِلَيْهِ، فَإِذَا فَاطِمَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا. فَقَالَ: مَا أَخْرَجَكَ مِنْ بَيْتِكَ يَا فَاطِمَةُ؟ قَالَتْ: أَتَيْتُ أَهْلَ هَذَا الْبَيْتِ، فَرَحِمْتُ إِلَيْهِمْ مَيِّتَهُمْ، وَعَزَّيْتُهُمْ. فَقَالَ: لَعَلَّكَ بَلَغْتَ مَعَهُمُ الْكُدَى؟ قَالَتْ: مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ أَكُونَ قَدْ بَلَغْتُهَا مَعَهُمْ وَقَدْ سَمِعْتُكَ تَذْكُرُ فِي ذَلِكَ مَا تَذْكُرُ. قَالَ: لَوْ بَلَغْتُهَا مَا رَأَيْتُ الْجَنَّةَ حَتَّى يَرَاهَا جَدُّ أَبِيكَ!

Abdullah ibn Amr kaže: “Jednom, dok smo hodali s Poslanikom, s.a.v.s., on ugleda ženu koju, vjerovatno, nije poznao. Kada smo stigli do puta, zastao je, tako da je ona došla do njega. To je bila Fatima, r.a. ‘Zašto si izašla iz kuće, Fatima?’, upita je. ‘Došla sam u ovu kuću da izjavim saučešće tim ljudima.’ ‘Jesi li s njima išla do groblja?’ ‘Bože sačuvaj da sam išla do tamo s njima, kada si ti o tome rekao što si rekao.’ ‘Da si otišla s njima do groblja, vidjela bi Džennet kao što ga je djed tvoga oca vidio.’”¹⁵² (“Da si otišla s njima do groblja, ne bi vidjela Dženet dok ga ne bi vidio i djed tvoga oca”, tj. nikada)

Učenjaci ocjenjuju da ovaj hadis nije sahih zato što se u nizu prenosilaca nalazi Rebia ibn Sejf, koji je nepouzdan i prenosi munker-predanja.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

¹⁵¹ Hadis bilježe: Ahmed, El-Buhari, Muslim i Ibn Madža. Tj. nije nam to obavezno. Hafiz u *Fethu* kaže da riječi: “...ali ne strogo” znače da nam to nije strogo zabranjeno kao ostali harami. Kao da je htjela reći da im je slijedenje dženaze pokudeno, a ne zabranjeno. El-Kurtubi kaže: “Iz Ummu Atijjinih riječi zaključuje se da to treba izbjegavati. To smatra većina uleme. Malik i stanovnici Medine smatraju da je to dozvoljeno. Na to ukazuje predanje Ibn Ebu Šejbe putem Muhammeda ibn Amra ibn Ataa od Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., slijedio dženazu. Omer je vidio ženu i viknuo na nju. Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Pusti je, Omere.” Hadis bilježe Ibn Madža i En-Nesai u ovom obliku. Drugu verziju bilježe Muhammed ibn Amr ibn Ata, putem Seleme ibn Ezreka od Ebu Hurejre. Prenosioci su vjerodostojni. Muhelleb kaže: “Ummu Atijjin hadis ukazuje da Poslanikove, s.a.v.s., zabrane imaju stepene.”

¹⁵² Bilježe: Ahmed, El-Hakim, En-Nesai i El-Bejheki.

فَإِذَا نَسَوَتْ جُلُوسَ، فَقَالَ: مَا يُجْلِسُكَ؟ قُلْنَ: نَنْتَظِرُ الْجَنَازَةَ. قَالَ: هَلْ تَغْسِلُنَّ؟ قُلْنَ: لَا.
 قَالَ: هَلْ تَحْمِلُنَّ؟ قُلْنَ: لَا. قَالَ: هَلْ تُدَلِّينَ فِيمَنْ يُدَلِّي؟ قُلْنَ: لَا. قَالَ: فَارْجِعْنَ مَأْرُورَاتٍ
 غَيْرَ مَأْجُورَاتٍ!

Muhammed ibn el-Hanefijja prenosi od Alije, r.a.: “Poslanik, s.a.v.s., jednom je prilikom izašao i vidio žene kako sjede. ‘Zašto sjedite?’, upita ih. ‘Čekamo dženazu’, rekoše. ‘Kupate li je?’ ‘Ne.’ ‘Nosite li je?’ ‘Ne.’ ‘Spuštate li umrloga u kabur?’ ‘Ne’, odgovoriše. ‘Vratite se onda, zaradit ćete samo grijeh, a ne nagradu.”

U senedu ovog hadisa nalazi se Dinar ibn Omer, za koga Ebu Hatim kaže da nije poznat. El-Ezdi kaže da je odbačen, a El-Halili u knjizi *Iršad* karakterizira ga kao lažljivca. Ovo mišljenje zastupaju: Ibn Mesud, Ibn Omer, Ebu Umama, Aiša, Mesruk, Hasan, En-Nehai, El-Evzai, Ishak, hanefije, šafije i hanbelije.

Prema Malikovom mišljenju, nije mekruh da stare žene prisustvuju dženazi, kao ni mlade koje su izgubile svoje bližnje, pod uvjetom da su pokrivene i da ne izazivaju smutnju.

Ibn Hazm smatra da argumenti većine uleme nisu vjerodostojni, i da je ispravno da žene mogu slijediti dženazu: “Ne smatramo mekruhom da žene slijede dženazu, niti im to zabranjujemo.

O zabrani te prakse govore predanja koja nisu vjerodostojna, ili su mursel, ili ih prenose nepoznati ili odbačeni prenosioci.”

On navodi prethodni hadis Ummu Atije i dodaje: “Ako bi se uzeo kao predanje od Poslanika, s.a.v.s., ne bi bio valjan argument, već bi ukazivao samo na pokuđenost tog postupka. Međutim, ispravno je ono suprotno, što mi navodimo posredstvom Šu’be od Vekia, koji prenosi od Hišama ibn Urve, on od Vehba ibn Kejsana; on od Muhammeda ibn Amra ibn Ataa.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي جَنَازَةٍ، فَرَأَى
 عَمْرًا امْرَأَةً، فَصَاحَ بِهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعَهَا يَا عَمْرُ، فَإِنَّ الْعَيْنَ

دَامِعَةً وَالنَّفْسَ مُصَابَةً وَالْهَيْدَ قَرِيبًا .

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., prisustvovao dženazi. Omer je vidio jednu ženu i viknuo na nju. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Pusti je, Omere. Duša je pogođena, oko suzi, a sjećanja su još svježja.”¹⁵³

Ibn Hazm kaže: “Vjerodostojno se prenosi da Ibn Abbas to nije smatrao pokuđenim.”

Napuštanje dženaze zbog nepravilnosti

Autor *Mugnija* kaže: “Ako se kod dženaze primijeti ili čuje nešto nepravilno, treba pokušati to ispraviti, ako je moguće. U suprotnom, može se postupiti na jedan od sljedećih načina: osuditi to i nastaviti sa slijeđenjem. Na taj način obaveza otpada s osudom, a dobro se ne napušta zbog lošeg. Drugi način jeste vratiti se, zato što ostanak podrazumijeva slušanje i gledanje zabranjene stvari koja se može napustiti.

UKOP

Vrijednost

Muslimani su saglasni o tome da je ukop umrloga farz-kifaja. Uzvišeni kaže:

﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا * أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا﴾

“Zar Mi nismo učinili Zemlju sabiralištem živih i mrtvih.”

Ukop noću

Većina uleme smatra da nema razlike između ukopa noću i danju. Božiji Poslanik, s.a.v.s., ukopao je čovjeka koji je naglas spominjao Allaha noću. Alija je ukopao Fatimu, r.a., noću. Noću su ukopani i Ebu Bekr, Osman, Aiša i Ibn Mesud.

¹⁵³ Niz je prenosilaca ovog hadisa vjerodostojan.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ قَبْرًا لَيْلًا فَأَسْرَجَ لَهُ بَسْرَاجٍ
فَأَخَذَهُ مِنْ قَبْلِ الْقَبِيلَةِ وَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ، إِنَّ كُنْتَ لَأَوَاهَا تَلَاءً لِلْقُرْآنِ.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., noću ušao u grob dok su mu drugi svijetlili. Prihvatio je umrloga sa strane kible i rekao: "Allah ti se smilovao. Doista si bio pun sažaljenja i često si učio Kur'an." Proučio mu je četiri tekbira.¹⁵⁴

To je dozvoljeno ukoliko se umrlom na taj način ne bi uskratilo neko pravo, ili nepotpuno obavio namaz. U slučaju da će noću biti izostavljeno neko mejitovo pravo, namaz i neće biti izvršeno sve što je potrebno, tada je zabranjeno obavljati ukop noću. Muslim bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., jednom držao govor. Spomenuo je umrlog ashaba koji je ukopan noću. Umotan je u oskudan ćefin i ukopan noću. "Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se ljudi kopaju noću, osim ako smo primorani na to."

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُدْفِنُوا مَوْتَاكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَّا أَنْ تَضْطَرُّوا.

Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte kopati svoje umrle noću, osim kada je to neophodno."¹⁵⁵

Ukop u vrijeme izlaska, solsticija i zalaska sunca

Ulema je složna o tome da, ukoliko postoji bojazan po umrlo tijelo, može se ukopavati u ovo vrijeme bez pokude. A ako nema te bojazni, većina uleme smatra da je dozvoljeno vršiti ukop, ukoliko se namjerno ne odabire to vrijeme. U tom je slučaju mekruh, na osnovu hadisa Ukbe: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je klanjati i sahranjivati mrtve u tri vremena: dok sunce ne izađe i uzdigne se, kad je na sredini dana i u vrijeme dok zalazi."¹⁵⁶

Hanbelije smatraju da je na osnovu ovog hadisa pokuđeno ukopavati umrle, bez obzira na okolnosti.

¹⁵⁴ Bilježi E:ir-Tirmizi, uz napomenu da je hasen i tvrdnju da većina uleme odobrava ukopavanje umrlih noću.

¹⁵⁵ Bilježi Ibn Madža.

¹⁵⁶ Bilježe Ahmed, Muslim i autori *Sunena*.

Mustehab je da grob bude dublji

Cilj ukopa jeste da se umrli zakopa u raku koja će pokriti njegov miris i spriječiti divlje životinje i ptice da dođu do tijela. Kada se, na bilo koji način, postigne ovaj cilj, farz je postignut i obaveza ispunjena.

Mezar je potrebno produbiti za jednu visinu čovjeka, prema predanju:

عَنْ هِشَامِ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: شَكَّوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أَحَدٍ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْخَفَرُ عَلَيْنَا لِكُلِّ إِنْسَانٍ شَدِيدٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اخْفِرُوا وَأَعْمِقُوا وَأَحْسِنُوا وَادْفِنُوا الْإِثْنَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ فِي قَبْرِ وَاحِدٍ. قَالُوا: فَمَنْ نَقْدِمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: قَدِّمُوا أَكْثَرَهُمْ قُرْبَانًا. وَكَانَ أَبِي ثَالِثَ ثَلَاثَةٍ فِي قَبْرِ وَاحِدٍ.

Hišam ibn Amir kaže: “Žalili smo se na dan Uhuda Božijem Poslaniku, s.a.v.s.: ‘Božiji Poslaniče, naporno nam je da za svakog poginulog kopamo raku.’ On reče: ‘Kopajte duboko i lijepo. Zakopavajte po dvojicu i trojicu u jedan mezar.’ ‘Koga prvo da položimo?’ ‘Onoga ko najviše zna Kur’ana’, odgovori Poslanik s.a.v.s. Moj je otac bio među trojicom koje smo zakopali u jedan grob.”¹⁵⁷

Ibn Ebu Šejba i Ibn el-Munzir navode Omerovo predanje: “Neka bude dubok u visini čovjeka, i prostran.” Ebu Hanifa i Ahmed smatraju da grob treba biti dubok do polovine tijela, a sve što je više od toga lijepo je.

Davanje prednosti lahdu nad šekkom

Lahd se kopa tako što se na zidu kabura napravi kanal na koji se naslanjaju cigle, tako da mezar prije stavljanja zemlje liči na krov kuće. *Šekke* je kada se u sredini mezara iskopa rupa u koju se spušta mejjit i koja se zatim prekriva nečim. Oba su načina dozvoljena, ali je *lahd* bolji, prema Enesovom predanju koje bilježe Ahmed i Ibn Madža: “Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., preselio na ahiret, u Medini su bila dva čovjeka.

¹⁵⁷ Navode En-Nesai i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

Jedan je pripremao mezar s *lahdom*, a drugi s *šekom*. Ashabi odlučise da klanjaju istihara-namaz i nakon toga pozvaše obojicu i unajme onoga ko stigne prvi. Prvi je stigao onaj s *lahdom*, tako da su na taj način pripremili mezar Poslanika, s.a.v.s.” Ovo ukazuje na to da su dozvoljena oba načina. A na prednost lahda ukazuje Ibn Abbasovo predanje: Božiji Poslanik, s.a.v.s., u tom predanju kaže:

اللَّحْدُ لَنَا وَالشَّقُّ لغيرِنَا .

“Lahd pripada nama, a šekk drugima.”¹⁵⁸

Način postavljanja umrlog u mezar

Sunnet je postaviti umrlog u mezar otpozadi, ako se može, prema predanju Abdullaha ibn Zejda koje bilježe Ebu Davud, Ibn Ebu Šejba i El-Bejheki. On je postavio umrloga od nogu u mezar i rekao: “Ovo je sunnet.”

Ako to nije moguće, umrlog treba postaviti na bilo koji način. Ibn Hazm kaže: “Umrli se u grob polaže na bilo koji način, od strane kible, ili sa suprotne strane, od glave ili od nogu. Ne postoje predanja koja to preciziraju.”

Mustehab je mejita u mezaru okrenuti prema kibli, učiti dovu za njega i odvezati čefine

Ustaljeni sunnet nalaže da se mejit u mezar spusti na desnu stranu, lica okrenutog prema kibli. Onaj ko ga spušta treba izgovoriti: “U ime Allaha i u vjeri Božijeg Poslanika” ili: “U sunnetu Božijeg Poslanika” i odvezati čefine.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا وَضَعَ الْمَيِّتَ فِي الْقَبْرِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ .

Ibn Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., dok bi spuštao mejita u grob, govorio: “U ime Allaha i u vjeri Božijeg Poslanika” ili:

¹⁵⁸ Navode Ahmed i autori *Sunena*, a kao hasen ocjenjuje Et-Tirmizi.

وَعَلَى سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ .

“U sunnetu Božijeg Poslanika.”¹⁵⁹

Mekruh je stavljati odjeću u kabur

Većina uleme smatra da je pokuđeno spuštati u kabur odjeću, jastuke ili slično. Ibn Hazm smatra da ne smeta staviti odjeću ispod mejita, na osnovu predanja koje Muslim bilježi od Ibn Abbasa: “U mezaru Božijeg Poslanika, s.a.v.s., prostrta je crvena kadifa. Allah je dozvolio taj čin pri ukopu Svoga Poslanika, zaštićenog od ljudi i nije to zabranio. Najbolje je stvorenje na Zemlji to činilo u to vrijeme, po mišljenju svih. Niko se ne protivi tom predanju.”

Ulema smatra da je mustehab postaviti pod mejitovu glavu ciglu, kamen, komad zemlje ili nešto slično, i to nakon što se ćefin skloni s lica. Mejit se spušta na zemlju. Omer kaže: “Kada me spustite u grob, spustite moje lice na zemlju.” Dahhak je oporučio da se odvežu čvorovi oko njega i da mu se ćefin skloni s lica.” Oni smatraju da je mustehab staviti nešto iza glave, poput cigle ili zemlje, kako se mejit ne bi oslanjao na potiljak.

Mustehab je baciti tri pregršti zemlje na kabur

Mustehab je da oni koji prisustvuju ukopu bace po tri pregršti zemlje prema glavi umrloga, na osnovu predanja Ibn Madže: “Poslanik je, s.a.v.s., klanjao dženazu, a zatim došao do groba i prema glavi bacio tri pregršti.” Prema trojici imama, mustehab je kod prve pregršti izgovoriti:

﴿ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ ﴾

“Od nje smo vas stvorili”

kod druge:

﴿ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ ﴾

¹⁵⁹ Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, Ibn Madža. En-Nesai ga bilježi kao mevkuf-predanje i kao hadis.

“U nju vas vraćamo”

a kod treće:

﴿وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾

“Iz nje ćemo vas ponovo izvesti”¹⁶⁰

na osnovu predanja u kojem stoji da je to Poslanik, s.a.v.s., činio kada je njegova kćer Ummu Kulsum spuštена u mezar.

Ahmed kaže: “Nije potrebno ništa izgovarati pri bacanju pregršti, zbog slabosti ovog hadisa.”

Mustehab je učiti dovu za mejita nakon završetka ukopa

Mustehab je tražiti oprost za umrloga nakon završetka ukopa i moliti da ga Allah učvrsti, zato što se on u tom trenutku ispituje.

عَنْ عُثْمَانَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَّغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُّوا لَهُ التَّثْبِيتَ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ.

Osman kaže: “Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., završio s ukopom umrlog, stao bi nad njim (njegovim kaburom) i rekao: ‘Tražite oprost vašem bratu i molite Allaha da ga učvrsti, jer njega sada ispituju.’”¹⁶¹

Rezin prenosi da je Alija, kada bi završio s ukopom umrlog, rekao: “Allahu moj, ovo je Tvoj rob koji je došao Tebi, a Ti si najbolji Kome se može otići. Oprosti mu i proširi njegov put.” Ibn Omer smatrao je pohvaljenim da se uči početak i kraj sure El-Bekara na grobu nakon ukopa.¹⁶²

¹⁶⁰ Ta-I Ia, 55.

¹⁶¹ Bilježe Ebu Davud i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih, kao i El-Bezzar, koji tvrdi da se ovaj hadis navodi samo iz ovog izvora.

¹⁶² Bilježi El-Bejhki s hasen-senedom.

Talkin nakon ukopa

Neki učenjaci Eš-Šafi smatraju da je mustehabu učiti talkin umrlome¹⁶³ nakon ukopa, prema predanju Seida ibn Mensura od Rašida ibn Sa'da, Damre ibn Habiba, El-Hakima ibn Umejra¹⁶⁴, koji kažu: “Kada se izravna kabur nad mejitom, i ljudi se počnu razilaziti, mustehab je izgovoriti iznad kabura: ‘O ti i ti, reci: ‘La ilahe illallah. Ešhedu en la ilahe illallah’ (tri puta). O ti i ti, reci: ‘Moj Gospodar je Allah. Moja vjera je islam. Moj Poslanik je Muhammed, s.a.v.s.’” Zatim će otići.”

Hafiz Ibn Hadžer ovo predanje navodi u *Telhisu*, bez ikakvog osvrta.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَسَوَّيْتُمُ التُّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ: يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ، فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلَا يُجِيبُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ، فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا، ثُمَّ يَقُولُ: يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ فَإِنَّهُ يَقُولُ: أَرْشَدْنَا بِرَحْمَةِ اللَّهِ، وَلَكِنْ لَا تَشْفَعُونَ، فَلْيَقُلْ: اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا، فَإِنْ مَنَكَرًا وَنَكِيرًا يَأْخُذُ كُلَّ وَاحِدٍ بِيَدِ صَاحِبِهِ، وَيَقُولُ: انْطَلِقْ بِنَا مَا نَقْعِدُنَا عِنْدَ مَنْ لَقِنَ حُجَّتَهُ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ أَمَّهُ؟ قَالَ: يَنْسُبُهُ إِلَى أُمِّهِ حَوَاءَ: يَا فُلَانُ بْنُ حَوَاءَ.

Ebu Umama je rekao: “Kada neko od vaše braće umre, i kada izravnate zemlju na njegovom mezaru, neka jedan od vas stane kod glave umrloga i neka kaže: ‘O ti, sine te!’ On će ga čuti, ali neće odgovoriti. Zatim neka kaže: ‘O ti, sine te!’ On će se podići u sjedeći položaj. Zatim neka kaže: ‘O ti, sine te!’ On će reći: ‘Uputi me, Allah ti se smilovao’, ali vi to nećete čuti. Tada treba reći: ‘Sjeti se onoga što si rekao na izlasku s ovog svijeta: da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik. Da si zadovoljan što ti je Allah gospodar, islam vjera, Muhammed poslanik i Kur’an vodič. Munker i Nekir uzet će se za ruke

¹⁶³ Tj. odraslome. Djetetu ne treba učiti.

¹⁶⁴ Ovo su tabiini.

i reći: 'Idemo odavde, nemamo šta raditi kada umrlome govore šta će reći.' Neko reče: 'Božiji Poslaniče, ako se ne bude znalo ime njegove majke?' On reče: 'Pripisat će ga njegovoj majci Havi: o ti, Havin sine!'"¹⁶⁵

Hafiz u *Telbisu* kaže: "Sened je ovog hadisa dobar. Kao jakog karakterizira ga Ed-Dija u svojim *Abkamima*. U senedu se nalazi Asim ibn Abdullah, koji je slab."

El-Hejsemi, nakon citiranja ovog hadisa, kaže: "U senedu ovog hadisa nalazi se više za mene nepoznatih prenosilaca."

En-Nevevi kaže: "Ovaj hadis, iako je slab, treba prihvatiti. Stručnjaci za Hadis i drugi učenjaci smatraju da treba tolerirati hadise o vrlinama, podsticanju i upozorenjima. Podupiru ga druga, vjerodostojna predanja: 'Molite da ga učvrsti' i oporuke Amra ibn el-Asa. Sirijci i dan-danas postupaju ovako. Poznato mišljenje malikija i nekih hanbelija jeste da je talkin mekruh."

El-Esrem kaže: "Pitao sam Ahmeda: 'Ovaj njihov postupak prilikom ukopavanja mejita, kada čovjek izgovara: 'O ti i ti?' Ahmed odgovori: 'Nisam vidio da iko to radi, osim Sirijaca, kada je Ebu el-Mugira umro.'" Ebu Bekr ibn Ebu Merjem prenosi da su njihovi učitelji to radili. Ismail ibn Ajaš prenosi to, misleći na hadis Ebu Uname.

Sunnet kod gradnje kaburova

Sunnet je da se kabur izgradi jedan pedalj iznad zemlje, kako bi se znalo da je to kabur. Haram je graditi više od toga, na osnovu predanja Muslima i drugih koje Harun od Sumame ibn Šufejja prenosi, i kaže: "Bili smo s Fedalom ibn Ubejdom u zemlji Bizantinaca, Rodosu. Jedan je od naših umro i Fedala ibn Ubejd naredi da se ukopa. Kada su izravnali kabur, reče: 'Čuo sam da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., naredio da se grob izravna.'" Ebu el-Hejjadž el-Esedi veli da ga je Ali ibn Ebu Talib upitao: "Hoćeš li da te zadužim onim čime je mene Allahov Poslanik, s.a.v.s., zadužio? Naredio mi je da svaki kip (spomenik) srušim i svaki uzdignuti mezar poravnam!"

¹⁶⁵ Hadis navodi Et-Taberani.

Et-Tirmizi kaže da jedan dio uleme postupa prema ovom hadisu i smatra da je mekruh uzdići kabur iznad zemlje, osim da bi se poznalo da je kabur, da se ne bi stalo ili sjelo na njega.

Namjesnici su rušili građevine na groblju koje prelaze granicu dozvoljenog, postupajući po vjerodostojnom sunnetu. Eš-Šafi kaže: "Nije lijepo na mezar staviti zemlje s drugog mjesta, a lijepo je ništa ne graditi niti krećiti kabur. To naliči ukrasima i razmetanju, a smrt nije mjesto za to. Nisam vidio da je groblje muhadžira i ensarija bilo krećeno. Vidio sam da namjesnici ruše građevine na groblju, i islamski pravnici im to nisu zamjerali."

Eš-Ševkani kaže: "Iz predanja se zaključuje da je dizanje grobova iznad dozvoljene granice zabranjeno. O tome su se izjasnili sljedbenici Ahmeda i dio Eš-Šafijevih i Malikovih učenika. Stanovište da to nije nepropisno zato što ranija i kasnija ulema to nije kritizirala, koje zastupaju Imam Jahja i El-Mehdi, u *Gajsu*, nije ispravno. Najviše se može reći da su oni prešutjeli to, a šutnja nije dokaz kod hipotetičkih stvari, a zabrana podizanja grobova jeste hipotetička."

Primjer građevina koje su zabranjene, na osnovu hadisa, jesu kupole i turbeta koja se grade na grobljima. To, također, vodi ka pretvaranju groblja u džamije, a Božiji Poslanik, s.a.v.s., prokleo je onoga ko to radi.

Koliko je tragičnih događaja po islam poteklo od mjesta gdje su podizane građevine na groblju?

Primjer zloupotrebe ovih građevina jeste vjerovanje neukih muslimana u njih, kao što nevjernici vjeruju u kipove. Oni ih veličaju i misle da mogu donijeti određenu korist i ukloniti nesreću. Te su se građevine pretvorile u mjesto gdje se upućuju molbe za rješavanje problema i ispunjenje želja. Njima se obraća na način koji dolikuje samo Uzvišenom Gospodaru. Ka tim mjestima se putuje kako bi se tražili berićet i pomoć. Ukratko, tim spomenicima upućuje se sve ono što su idolopoklonici upućivali svojim kipovima. I doista smo mi Allahovi i doista se Njemu vraćamo.

Osim ovako ružnih pojava i strašnog nevjerovanja, niko ne podiže svoj glas u ime Allaha i niko od učenjaka, učenika, vladara, vezira niti

kraljeva ne buni se zbog kršenja Allahove čiste vjere. Čuli smo pouzdane vijesti da se ti posjetioci grobova, ili većina njih, krivo kunu kada se kunu Allahom, a ako ga zakuneš, nakon toga, šejhom, određenim evlijom, on priznaje istinu. Ovo je najjasniji dokaz da je njihov širk opasniji od onih koji kažu da je Allah jedan od dvojice, ili jedan od trojice bogova.

O vjerski učenjaci! O vladari islama! Ima li veće nesreće za islam od nevjerovanja? Ima li veće nevolje za vjeru od obožavanja nekog drugog mimo Allaha? Ima li veće nesreće za muslimane od ove? Kakav porok treba osuđivati ako se ne osuđuje ovaj očiti širk?

*"Dovoljno si glasan ako se obraćaš živome,
ali nije živ onaj koga dozivaš.
Ako puhneš u vatru, ona se rasplamsa,
ali ti pušeš u pepeo."*

Ulema je donijela fetvu da treba porušiti džamije i kupole koje se grade na groblju. Ibn Hadžer kaže u *Zevadžiru*¹⁶⁶: "Mora se pristupiti rušenju džamija i kupola izgrađenih na groblju, zato što je to štetnije od džamije Dirar.¹⁶⁷ Izgradnjom takve džamije prekršena je zabrana Božijeg Poslanika, s.a.v.s. On je to zabranjivao i rušio je uzdignute mezare. Obavezno se moraju ukloniti fenjeri ili svjetiljke s grobova. Oporuka ili zavjetkoji bi to zahtijevali nisu valjani."

Dizanje humki i zaravnavanje groba

Ulema je saglasna da je dozvoljeno dizanje humki i zaravnavanje groba.

Et-Taberi kaže: "Ne odobravam da se mezari dižu iznad zemlje ili da humka bude viša od pedlja. Ravnanje grobova ne znači da oni trebaju biti ravni. Bolje je napraviti humku, zato što Sufjan en-Nemar prenosi da je vidio Poslanikov, s.a.v.s., kabur s humkom."¹⁶⁸ To je stav Ebu Hanife, Malika, Ahmeda, El-Muzenija i velikog broja šafijskih učenjaka. Sam Eš-

¹⁶⁶ Ova fetva donesena je u vrijeme kralja Zahira, koji je odlučio porušiti sve građevine u Karafi. Učenjaci njegovog vremena složili su se da je vladar to dužan porušiti.

¹⁶⁷ Džamija koja je u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., napravljena da bi štetu pravila. (Prim. prev.)

¹⁶⁸ Bilježi El-Buhari.

Šafi smatra da je zaravnavanje groba bolje, zato što je Božiji Poslanik, s.a.v.s., to naredio.

Stavljanje oznaka na mezar

Dozvoljeno je označiti grob kamenom ili drvetom kako bi se raspoznavao. Ovo je utemeljeno na predanju koje Ibn Madža bilježi od Enesa, a u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., mezar Osmana ibn Mez'una označio kamenom. U *Zevaidu* se kaže: "Ovaj je sened hasen. Bilježi ga Ebu Davud kao predanje El-Muttaliba ibn Ebu Vedaa. U njemu se kaže da je on ponio kamen i stavio ga kod glave umrloga. 'Ovim označavam mezar moga brata, kako bih do njega ukopao umrle iz moje porodice.'" Iz hadisa se zaključuje da je mustehab ukopati bližnje u međusobnoj blizini, jer je tako lakše posjećivati ih i moliti za njihov oprost.

Izuvanje u groblju

Većina uleme smatra da ne smeta hodati obuven po groblju. Džerir ibn Hazim kaže: "Vidio sam Hasena i Ibn Sirina kako obuveni hodaju po groblju."

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَضَعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى أَصْحَابَهُ إِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ.

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjeka spuste u grob i krenu da se vraćaju, on čuje topot njihove obuće."¹⁶⁹

Učenjaci se pozivaju na ovaj hadis tvrdeći da je dozvoljeno hodati obuven po groblju, zato što ovaj hadis precizira da umrli čuje topot obuće. Imam Ahmed smatra pokuđenim hodanje u obući od uštavljene mehke kože (*sibt*), na osnovu predanja:

عَنْ بَشِيرٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ يَمْشِي فِي الْقُبُورِ عَلَيْهِ نَعْلَانِ. فَقَالَ: يَا صَاحِبَ السَّبْتَيْنِ وَيْحَكَ! أَلَيْسَ بِسَبْتِكَ.

¹⁶⁹ Bilježe: El-Buhari, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

Ibn Bešir, štićenik Božijeg Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pogledao čovjeka koji je obuven hodao po mezarju i rekao: ‘O ti koji nosiš *sibti* obuću. Izuj *sibti* obuću!’ Čovjek se okrenu, i kada poznađe Božijeg Poslanika, s.a.v.s., skinu obuću i baci je.”¹⁷⁰

El-Hattabi kaže: “Čini se da ova zabrana proističe iz bojazni od razmetanja, zato što su takvu obuću tada nosili dobrostojeći i imućni ljudi.” On dodaje: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., želio je da se u groblje ulazi u skrušenom i skromnom stanju.” Kod Ahmeda, obuvanje je mekruh ako ne postoji potreba za time. Ako je obuća potrebna, zbog trnja ili nečistoće, onda to nije mekruh.

Zabrana pokrivanja kabura

Pokrivanje grobova nije dozvoljeno, zato što je to beskorisno. Iziskuje šerijatski neopravdane troškove i zbunjuje obične ljude.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فِي غَزَاةٍ . فَأَخَذَتْ تَنْطًا فَسَرَّتْهُ عَلَى الْبَابِ ، فَلَمَّا قَدِمَ رَأَى النَّطَ فَبَذَلَهُ حَتَّى هَتَكَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْمُرْنَا أَنْ نَكْسُو الْحِجَارَةَ وَالطِّينَ .

Aiša prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., otišao u jednu bitku, a ona je stavila čupavu tkaninu na vrata. Kada se vratio, vidio je tu tkaninu i pokidao je. Zatim reče: “Doista nam Allah ne naređuje da zastiremo kamenje i ilovaču.”¹⁷¹

Zabrana izgradnje džamija i svjetiljki na groblju

Vjerodostojni i nedvosmisleni hadisi ukazuju da je zabranjeno graditi džamije i postavljati svjetiljke na groblju.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : قَاتِلِ اللَّهَ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ .

¹⁷⁰ Bilježe: Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

¹⁷¹ Navode El-Buhari i Muslim.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Neka Allah ubije židove i kršćane koji su grobove svojih vjerovjesnika uzeli kao bogomolje.”¹⁷²

Ibn Abbas je rekao: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., prokleo je one žene koje posjećuju mezare i muškarce koji na njima grade džamije i svjetiljke.”¹⁷³

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْبَجَلِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ يَحْسُرُ، وَهُوَ يَقُولُ: إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنتُ مَتَّخِذًا خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، وَإِنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَمَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنهَاكُمُ عَنْ ذَلِكَ.

Abdullah el-Bedželi kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pet dana prije svoje smrti rekao: “Ja ne mogu vas uzimati za prijatelje, jer me je Allah uzeo za prijatelja, kao što je Ibrahima uzeo za prijatelja. Ako bih birao prijatelja, to bi bio Ebu Bekr. Oni su prije vas grobove svojih poslanika i dobrih ljudi uzimali kao bogomolje. Ja vas upozoravam: ne uzimajte groblje za bogomolje! Ja vam to zabranjujem!”¹⁷⁴

Ista zbirka navodi predanje:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah je prokleo židove i kršćane koji su grobove svojih vjerovjesnika uzeli kao bogomolje.”

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ وَأُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتَا كَيْسَةَ - رَأَتَاهَا بِالْحَبْشَةِ فِيهَا تَصَاوِيرٌ - لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ

¹⁷² Navode El-Buhari i Muslim.

¹⁷³ Ahmed i autori *Sunena*, osim Ibn Madže, navode predanje koje Et-Tirmizi ocjenjuje kao hasen.

¹⁷⁴ Navodi Muslim u svom *Sabihu*.

أُولَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَمَاتَ بَنُو عَلَى قَبْرِهِ مُسْجِدًا وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ،
أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Aiša, r.a., prenosi kako su Ummu Habiba i Ummu Selema pričale Božijem Poslaniku, s.a.v.s., o crkvi sa slikama unutra, koju su vidjele u Abesiniji. On reče: “To su oni koji, kada im umre dobar čovjek, sagrade mu na kaburu bogomolju i potom u njoj naslikaju te slike. Takvi su kod Allaha najgora stvorenja na Sudnjem danu.”¹⁷⁵

Autor *Mugnija* kaže: “Nije dozvoljeno na groblju graditi džamije, prema Poslanikovim, s.a.v.s., riječima:

لَعَنَ اللَّهُ زَوَارِثَ الْقُبُورِ وَالْمَحْدَاتِ عَلَيْهِنَ الْمَسَاجِدَ وَالشُّرُجَ.

“Allah je prokleo žene koje posjećuju kabure i one koji na njima grade džamije i pale svjetiljke.”¹⁷⁶

Da je to dozvoljeno, Poslanik, s.a.v.s., ne bi proklinjao onoga ko to čini. Osim toga, to predstavlja beskorisno rasipanje novca i pretjerano poštivanje grobova koje nalikuje na poštivanje kipova. Nije dozvoljeno na groblju graditi džamije, na osnovu ovog predanja i zato što je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ .

“Allah je prokleo židove koji grobove svojih poslanika uzimaju kao džamije.” On upozorava na ono što oni čine.¹⁷⁷

Aiša, r.a., kaže: “Kabur Božijeg Poslanika, s.a.v.s., nije istaknut da ga ljudi ne bi uzeli kao bogomolju. Obavljanje namaza u blizini mezara nalik je obožavanju kipova i klanjanje njima.” Naveli smo da je idolopoklonstvo začeto tako što su ljudi veličali mrtve i njihove slike dodirivali rukama i klanjali im se.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Navode El-Buhari i Muslim.

¹⁷⁶ Bilježe Ebu Davud i En-Nesai, u čijoj verziji stoji: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., prokleo je...”

¹⁷⁷ Mutrefekun alejhi.

¹⁷⁸ Komentator kaže: “Ovdje se ukazuje na predanje koje El-Buhari navodi od Ibn Abbasa, a koje govori o tome kako je Nuhov narod počeo obožavati kipove: Vekda, Suva, Jegusa, Jeuka i Nesra. Ukratko, ovo su imena dobrih ljudi čije su slike ljudi čuvali nakon njihove smrti kako bi ih se sjećali i njihovim primjerom se povodili. Kada se to zaboravilo, šejtan im je uljepšao obožavanje slika i kipova tih ljudi. Dodirivali su ih i izražavali naklonjenost. Dodirivali su ih

Pokuđenost klanja kod kabura

Zakonodavac zabranjuje klanje kod kabura kako bi se izbjeglo ono što su činili u džahilijetu i kako bi se izbjeglo nadmetanje i hvalisanje.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا عَقْرَ فِي الْإِسْلَامِ.

Enes, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Nema klanja u islamu.”¹⁷⁹

Abdurrezak kaže: “Ranije su klali kravu ili ovcu kod groba.”

El-Hattabi kaže: “Ljudi su u džahilijetu klali devu na grobu darežljivog čovjeka. Na taj su mu se način htjeli odužiti za dobročinstvo, zato što je on klao deve tokom svog života i hranio tim mesom goste. ‘Mi ćemo sada klati devu da nahranimo zvijeri i ptice. Tako će on biti hranitelj nakon smrti kao što je bio tokom života.’ Pjesnik kaže:

*‘Zaklao sam kod Negusovog groba moju devu
brtkom sabljom, oštrenjem uglačanom.
Da sam ja umro prije njega,
ne bi mu bilo žao deva kod mog groba.’*

Neki su išli dotle da su tvrdili da će onaj kod čijeg groba zakolju jahalicu biti proživljen na Sudnjem danu kao jahač. Ako mu ne bi zaklali jahalicu, onda bi bio proživljen kao pješak. Ovo su smatrali oni idolopoklonici koji su vjerovali u proživljenje nakon smrti.

Zabranjeno je sjediti, oslanjati se i hodati po kaburu

Nije dozvoljeno sjediti, oslanjati se niti hodati po kaburu, na osnovu predanja:

عَنْ عُمَرُو بْنِ حَرْمٍ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُكِنًّا عَلَى قَبْرِ . فَقَالَ: لَا تُوذِ صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ أَوْ: لَا تُوذِهِ.

radi berićeta i priklanjanja. Tako su ljudi činili s kaburima dobrih ljudi. To je s idolopoklonika prešlo na sljedbenike Knjige, pa na muslimane. Kipovi su jednaki kod svih.

¹⁷⁹ Navodi Ebu Davud.

Amr ibn Hazm kaže: “Vidio me je Božiji Poslanik, s.a.v.s., naslonjenog na kabur. Reče: ‘Nemoj smetati stanovnika ovog groba’ ili: ‘Nemoj ga uznemiravati.’”¹⁸⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتَحْرِقَ ثِيَابَهُ فَتَخْلُصَ إِلَى جِلْدِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ .

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Da neko sjedne na žeravicu, pa da mu ona spali odjeću i dopre do kože, bolje mu je nego da sjedne na mezar.”¹⁸¹

Stav da je ovo haram zastupa Ibn Hazm, bazirajući se na žestokoj prijetnji za onoga ko to čini. On kaže da jedna grupa selefa zastupa ovo mišljenje, zajedno s Ebu Hurejrom.

Većina smatra da je to mekruh. En-Nevevi kaže: “Eš-Šafi ističe u Ummu, i svi njegovi sljedbenici u svim predanjima, da je sjedenje mekruh, i to mekruhi-tenzihen, kao što je poznato u pravničkoj praksi. Mnogi od njih to ističu.” – “To zastupa većina uleme”, nastavlja En-Nevevi, “poput En-Nehaija, El-Lejsa, Ahmeda i Davuda”, i dodaje: “Isto je pokuđeno oslanjati se na kaburove.”

Ashab Ibn Omer, zatim Ebu Hanifa i Malik smatraju da je dozvoljeno sjediti na kaburu. U *Muvettau* se navodi: “Zabranjeno je sjediti na grobu, kako se čini, onome ko namjerava tamo obaviti malu ili veliku fiziološku potrebu.” On u prilog tome navodi slab hadis. Ahmed ovo objašnjenje smatra slabim: “Ovo nije ispravno.” En-Nevevi kaže: “Ovo je objašnjenje slabo ili ništavno.” Poništava ga, također, i Ibn Hazm iz nekoliko aspekata.

Ova razlika u mišljenjima tiče se samo sjedenja na grobu. Što se tiče obavljanja fiziološke potrebe, ulema jednoglasno zabranjuje da se to čini na grobu. Isto tako, jednoglasno dozvoljavaju hodaње po grobu, ako je to neophodno, ili ako se do groba svoga bližnjeg može stići samo na taj način.

¹⁸⁰ Bilježi Ahmed s vjerodostojnim senedom.

¹⁸¹ Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

Zabrana krećenja groba i pisanja po njemu

Džabir prenosi: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se kreći grob, da se sjedi ili gradi na njemu.”¹⁸² Et-Tirmizijeva verzija glasi: “Zabranio je krećenje, pisanje, gradnju i gaženje po grobovima.” En-Nesaijeva verzija glasi: “Zabranio je gradnju na grobu, da se na njemu nešto podiže ili piše.”

Većina uleme ovu zabranu tumači kao mekruh, a Ibn Hazm kao haram. Tajna ove zabrane jeste u tome što se mezar gradi da bi se raspao, a ne da bude vječan. Bojenje je ovosvjetsko ukrašavanje koje umrlome nije potrebno. Neki navode da je mudrost zabrane krećenja mezara zbog toga što je kreč paljen vatrom. Ovome u prilog govori predanje Zejda ibn Erkama, koji je rekao osobi koja je namjeravala izgraditi mezar svome sinu i okrečiti ga: “Mnogo si pogriješio. Na njega se ne stavlja ništa što je vatra sagorjela.”

Ne smeta ilovačom obložiti (omalterisati) mezar. Et-Tirmizi kaže: “Neki učenjaci, među kojima je Hasan el-Basri, dozvoljavaju oblaganje mezara ilovačom.” Eš-Šafi kaže: “Ne smeta ilovačom obložiti mezar.”

Džafer ibn Muhammed prenosi od svoga oca da je Poslanik, s.a.v.s., podigao svoj mezar jedan pedalj od zemlje. Obložio ga je crvenom ilovačom s ledine i po njoj stavio kamenčiće.¹⁸³

Kao što je mekruh krečiti grob, ulema smatra pokuđenim i izgradnju ciglama ili drvetom. Pokuđeno je ukopati umrloga u tabutu, ukoliko zemlja nije trošna ili vlažna. U tom je slučaju dozvoljeno bez pokude graditi grob ciglama i sličnim materijalom, ili ukopati umrloga u tabutu. Mugira prenosi od Ibrahima: “Smatrali su pohvalnom nepečenu ciglu, a mekruhom pečenu. Smatrali su pohvalnom trsku, a mekruhom drvo.”

Hadis zabranjuje i pisanje po kaburima. Iz forme hadisa zaključuje se da je zabranjeno pisanje imena umrloga, kao i bilo čega drugog. El-Hakim, nakon provjere seneda ovog hadisa, kaže: “Sened je vjerodostojan, ali se hadis ne primjenjuje. Muslimanski imami od istoka do zapada stavljaju

¹⁸² Ahmed, Muslim, En-Nesai, Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

¹⁸³ Bilježi Ebu Bekr en-Nedždžad, a Hafiz Ibn Hadžer ne komentira ga u *Telbisu*.

natpise na svoje mezare. To je praksa koju su savremenici preuzeli od klasika.”

Ez-Zehebi dodaje: “To je nova pojava kod koje nema zabrane.”

Hanbelije smatraju da je pokučeno pisati po mezaru, svejedno da li se radi o tekstu Kur’ana ili imenu umrlog. Šafije se slažu s ovim, s tim što smatraju da je poželjno napisati ime na kaburu ukoliko se radi o učenjaku ili dobrom čovjeku, kako bi se raspoznao.”

Malikije smatraju da je haram pisati kur’anski tekst na mezaru, dok je pisanje imena i datuma smrti mekruh.

Hanefije smatraju da je mekruh-tahrimen pisati po grobu, osim ako postoji bojazan od brisanja traga. Tada nije zabranjeno.

Ibn Hazm smatra da nije mekruh uklesati ime u kamenu.

Hadisom je zabranjeno dodavati na kabur zemlju koja nije iz njega iskopana. El-Bejheki je jedno poglavlje naslovio “Poglavlje o zabrani dodavanja grobu viška zemlje, kako ne bi bio visok.” Eš-Ševkani kaže: “Forma hadisa ukazuje da je zabranjeno dodati višak zemlje. Neki smatraju da je smisao hadisa zabrana dodavanja, tj. kopanja povrha drugog groba.”

Eš-Šafi preferira prvo tumačenje: “Mustehab je grobu ne dodavati drugu zemlju, osim one koja je iz njega iskopana, kako grob ne bi bio mnogo visok. Ukoliko se doda, to ne smeta.”

Ukop više od jedne osobe u grob

Običaj prvih generacija muslimana jeste da se svaki umrli pokopa u poseban mezar. Mekruh je ukopati više od jednog umrlog, osim ako je to nemoguće usljed velikog broja mrtvih i malog broja ili slabosti onih koji kopaju. U ovom slučaju dozvoljeno je kopati više od jednog čovjeka u jedan mezar. Dokaz za to jeste predanje:

إِنَّ الْأَنْصَارَ جَافَوْا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَصَابَنَا جَرَحٌ وَجَهْدٌ فَكَيْفَ نَأْتِرُنَا؟ قَالَ: احْفَرُوا وَأَوْسِعُوا وَأَعْمِقُوا وَاجْعَلُوا الرَّجُلَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ فِي

الْقَبْرِ . قَالُوا : فَأَيُّهُمْ نَقَدِّمُ ؟ قَالَ : أَكْثَرُهُمْ قُرْآنًا .

“Ensarije su došle Poslaniku, s.a.v.s., na dan Uhuda i rekli: ‘Božiji Poslaniče, s.a.v.s., naporno nam je da za svakog poginulog kopamo raku.’ On reče: ‘Kopajte duboko i lijepo. Zakopavajte po dvojicu i trojicu u jedan mezar.’ ‘Koga prvo da položimo?’ ‘Onoga ko najviše zna Kur’ana’, odgovori Poslanik, s.a.v.s.”¹⁸⁴

Abdurrezak bilježi hasen-predanje u kojem stoji da je Vasila ibn el-Eska ukopavao ženu i čovjeka u jedan mezar. Prvo bi stavljao čovjeka, a zatim ženu iza njega.

Smrt na moru

U *Mugniju* se navodi: “Ako čovjek umre na lađi, na moru, Ahmed, Allah mu se smilovao, kaže: ‘Treba sačekati, ukoliko se očekuje da će se naći mjesto za ukop. Tijelo će se zadržati dan ili dva ukoliko ne postoji bojazan od kvarenja. U suprotnom, treba ga okupati, opremiti u ćefine, namirisati i klanjati dženazu. Zatim za tijelo treba svezati nešto teško i baciti ga u more.”

Ovo je mišljenje Ataa i Hasena. Hasen kaže: “Treba ga staviti u korpu i zatim baciti u more.” Eš-Šafi kaže: “Treba ga svezati između dvije ploče kako bi ga more izbacilo na obalu. Tako će, možda, dospjeti do ljudi koji će ga pokopati. Nije grijeh ni ako se umrli samo baci u more.”

Prvo je mišljenje ispravnije, zato što se na taj način postiže skrivanje radi kojeg je pokop propisan. Vezanjem između dvije ploče tijelo se izlaže raspadanju i kidanju. Na obali također može doći do trganja i ogoljavanja tijela, ili može pasti u ruke mnogobožaca. Zato je prvo rješenje ispravnije.

¹⁸⁴ Bilježe Ahmed i Etr-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

Stavljanje granja na mezar

Nije propisano stavljati granje ili cvijeće po mezaru. Što se tiče sljedećeg predanja:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى قَبْرَيْنِ فَقَالَ:
إِنَّهُمَا يُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا هَذَا فَكَانَ لَا يَسْتُرُهُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا هَذَا فَكَانَ
يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ. ثُمَّ دَعَا بِعَسِيبٍ رَطْبٍ فَشَقَّهُ بِأَثْنَيْنِ، ثُمَّ غَرَسَ عَلَى هَذَا وَاحِدًا، وَعَلَى
هَذَا وَاحِدًا، وَقَالَ: لَعَلَّهُ يَخَفُّ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبَيَّسَا.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored dva mezara i rekao: "Ova dvojica pate, a ne pate zbog nekog velikog grijeha. Jedan se nije pazio od mokraće, a drugi je prenosio tuđe riječi." Zatim je naredio da se donese jedna ogoljena palmina grana. Rascijepio ju je na dva dijela i na svaki mezar stavio po jednu. Reče: "Možda im olakša patnju dok se ne osuši"¹⁸⁵

El-Hattabina ovo kaže: "Stavljanje polovine palminegrane na mezar, uz riječi: 'Možda im olakša patnju dok se ne osuši' spada u Poslanikov, s.a.v.s., blagoslov i dovu da im se olakša stanje. On je nagovijestio da će patnja biti uklonjena sve dok ta grana bude svježja. To ne znači da svježja grana ima drukčiji smisao od suhe. Obični ljudi u mnogim zemljama prostiru palmino lišće po grobovima svojih umrlih, i smatram da to čine bez opravdanja."

El-Hattabijeve su riječi ispravne. Ovo su shvatili i ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Ne prenosi se da je iko od njih stavljao granje ili cvijeće na kabur, osim Burejda el-Eslemija. On je oporučio da mu se na mezar stave dvije grane.¹⁸⁶ Neshvatljivo je da je postavljanje granja propisano, a da to bude nepoznato svim ashabima osim Burejdi. Hafiz Ibn Hadžer u *Fetbu* kaže: "Burejda kao da je shvatio da ovaj hadis ima uopćenu poruku i da se ne odnosi samo na ta dva čovjeka." Ibn Rešid kaže: "Po El-Buharijevoj reakciji čini se da se to tiče samo njih dvojice. Zato je

¹⁸⁵ Bilježe El-Buhari i drugi.

¹⁸⁶ Bilježi El-Buhari.

nakon ovog predanja naveo riječi Ibn Omera, kada je vidio platno na Abdurrahmanovom grobu: ‘Ukloni to, dječaće, zaklonit će ga njegova djela.’”

Riječi su Ibn Omera da nikakva pokrivka ne utječe na mezar, već dobra djela utječu.

Trudnica koja umre s živim plodom u utrobi

Ukoliko trudnica umre, a u utrobi joj ostane živo dijete, obavezno je rasporiti joj utrobu i izvaditi plod, ako postoji nada da je živ. To se može ustanoviti posredstvom povjerljivih liječnika.

Sljedbenica Knjige koja umre noseći muslimansko dijete pokopat će se posebno. El-Bejheki navodi da je Vasila ibn Eska pokopao kršćanku koja je nosila muslimansko dijete u mezarju koje nije ni kršćansko ni muslimansko. Ovo rješenje prihvata imam Ahmed, zato što inovjerku ne treba ukopati u muslimansko groblje, pa da ostali slušaju njenu patnju, niti u groblje inovjeraca, pa da njeno dijete sluša njihovu patnju.

Preferiranje ukopa u mezarju

Ibn Kudama kaže: “Ukop u mezarju muslimana bolje je za oca Allahovog roba od ukopa u kućama. Tako je manja šteta za žive nasljednike. To je sličnije ahiretskim staništima, i na mezarju će se više učiti dove i tražiti Božija milost. Ashabi, tabiini i sljedeće generacije sahranjivali su se u pustinjama.”

Ako neko kaže da se Poslanik, s.a.v.s., ukopao u svojoj kući i da su njegova dva ashaba zakopana uz njega, odgovorit ćemo Aišinim, r.a., objašnjenjem: “Uradio je to kako se njegov mezar ne bi pretvorio u džamiju.”¹⁸⁷ Božiji Poslanik, s.a.v.s., svoje je ashabe sahranjivao u Bekiu. Njegov je postupak jači argument od postupaka drugih. Ashabi su smatrali da on ima izuzetno pravo. Osim toga, prenosi se da se “poslanici ukopavaju ondje gdje umru”, kako bi se zaštitili od posjetilaca i kako bi se diferencirali od ostalih.

¹⁸⁷ Bilježi E’l-Buhari.

Kada su Ahmeda pitali kako treba postupiti s čovjekom koji je oporučio da se ukopa u svojoj kući, on je odgovorio: “Neka se ukopa na mezarju, s muslimanima.”

Zabranjeno je grditi mrtve

Nije dozvoljeno grditi umrle muslimane niti ih po lošem spominjati, na osnovu El-Buharijevog predanja:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا.

Prenosi se od Aiše, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Nemojte grditi umrle. Njih je stiglo ono što su uradili.”

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَذْكُرُوا مُحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Spominjite vrline svojih umrlih i okanite se njihovih mahana.”¹⁸⁸

Što se tiče muslimana koji su javno činili teške grijehe, novotarije i loša djela, dozvoljeno je spominjati njihove greške, ako postoji korist od toga, kao, npr. da bi se upozorilo na njihovo stanje, da bi se ljudi odvratili od njihovih riječi i da ih ne bi oponašali. Ako ne postoji razlog za spominjanje njihovih mahana, onda to nije dozvoljeno.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَثْنُوا عَلَيْهَا خَيْرًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَجِبَتْ. ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرَى وَأَثْنُوا عَلَيْهَا شَرًّا، فَقَالَ: وَجِبَتْ. فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَا وَجِبَتْ؟ قَالَ: هَذَا أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا فَوَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَهَذَا أَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجِبَتْ لَهُ النَّارُ. أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ.

Enes, r.a., kaže: “Prošla je dženaza, pa je spomenuše po dobru. Poslanik, s.a.v.s., reče: “Zasluzila je!” Zatim je prošla dženaza, pa je

¹⁸⁸ Navode Ebu Davud i Et-Tirmizi kao slabo predanje.

spomenuše po zlu, a Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Zaslužila je!’ Rekao je Omer: ‘Šta je zaslužila?’ Poslanik, s.a.v.s., odgovori: ‘Koga spomenete po dobru, zaslužio je Džennet, a koga spomenete po lošem, zaslužio je Vatru. Vi ste Allahovi svjedoci na Zemlji!’¹⁸⁹

Dozvoljeno je grditi i proklinjati umrle nevjernike. Uzvišeni kaže:

﴿لَعَنَ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ . . .﴾

“Prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali”¹⁹⁰

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾

“Neka propadne Ebu Leheb, i propao je!”¹⁹¹

﴿إِلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾

“Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce.”¹⁹²

Učenje Kur’ana kod mezara

Ulema se razila o učenju Kur’ana kod mezara. Eš-Šafi i Muhammed ibn Hasen smatraju da je to mustehab, kako bi umrli osjetio beričet blizine (učenja Kur’ana). Ovo mišljenje prihvataju El-Kadi Ijad i El-Karafi iz redova malikija. Ahmed smatra da to nije grijeh, a Malik i Ebu Hanifa smatraju to mekruhom zato što nije precizirano sunnetom.

Iskopavanje mezara

Sve dok na mjestu gdje je musliman ukopan postoji i najmanji trag njegovog tijela, mesa ili kostiju, zabranjeno je iskopavati taj prostor, prema mišljenju svih učenjaka. A kada istruhne i pretvori se u zemlju, na tom je mjestu dozvoljeno ukopavati druge ili iskoristiti zemlju u druge svrhe: za sadenje, sijanje, izgradnju i drugo. Ako se tokom iskopa pojavi neka kost, prije završetka, iskop se treba prekinuti. A ako se završi s

¹⁸⁹ Navode El-Buhari i Muslim.

¹⁹⁰ El-Maida, 78.

¹⁹¹ El-Leheb, 1.

¹⁹² Hud, 18.

iskopom i pojavi se neka kost, treba je staviti pored mezara, i nakon toga je dozvoljeno na tom mjestu ukopavati druge.

Onaj koga ukopaju bez klanjanja dženaze bit će izvađen, ukoliko zemlja nije po njemu posuta, klanjat će mu se dženaza i ponovo će biti ukopan. Ako je zemlja već posuta, haram je otkopavati mezar i vaditi umrloga, po mišljenju hanefija, šafija i prema jednom predanju od Ahmeda. U tom će se slučaju dženaza obaviti prema mezaru. U drugom Ahmedovom predanju navodi se da umrlog treba iskopati i klanjati mu dženazu.

Hanefije se izdvajaju stavom da se iskopavanje iz ovih razloga smatra sknavljenjem, a sknavljenje je mrtvih zabranjeno. Ibn Kudama kaže: “To je sknavljenje za tijela koja su se počela raspadati, a takva ne treba iskopavati.” – “Ako se ukopa bez ćefina, onda postoje dvije solucije”, nastavlja Ibn Kudama, “da se ostavi, zato što je svrha ćefina da pokrije, a to je postignuto zemljom, ili da se otkopa i umota u ćefine, zato što je ćefin vadžib i po tome je jednak s kupanjem.”

Ahmed kaže: “Ako grobar zaboravi lopatu u mezaru, dozvoljeno je otkopati ga.” Ako u mezar padne nešto poput motike ili novca, može se otkopati. A ako se radi o nekoj vrijednoj stvari, opet se može otkopati. Ako nasljednici umrloga ponude nešto zauzvrat, vlasnik te stvari ima pravo tražiti što želi.

O tome govori predanje koje El-Buhari bilježi od Džabira: “Došao je Božiji Poslanik, s.a.v.s., Abdullahu, sinu Ubejja, nakon što su ga položili u jamu. Naredio je da ga izvade. Puhnuo je na njega nešto svoje pljuvačke i obukao mu svoju košulju.” On također navodi: “S Ubejjom je bio ukopan drugi čovjek, pa mi duša nije bila mirna dok ga nisam ukopao u poseban mezar.”

El-Buhari je ovo poglavlje naslovio “Da li treba iskopati mrtvacu iz groba i potkopa iz nekog razloga?”

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ حِينَ خَرَجْنَا إِلَى الطَّائِفِ فَمَرَرْنَا بِقَبْرِ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَذَا قَبْرُ أَبِي رِغَالٍ، وَكَانَ

بِهَذَا الْحَرَمِ يُدْفَعُ عَنْهُ، فَلَمَّا خَرَجَ أَصَابَتْهُ النِّقْمَةُ الَّتِي أَصَابَتْ قَوْمَهُ بِهَذَا الْمَكَانِ فَدُفِنَ فِيهِ.
وَأَيَّةُ ذَلِكَ أَنَّهُ دُفِنَ مَعَهُ غُصْنٌ مِنْ ذَهَبٍ، إِنْ أَنْتُمْ تَبَشَّشْتُمْ عَنْهُ أَصْبَحْتُمُوهُ مَعَهُ.

Abdullah ibn Amr je rekao: “Kada smo, na putu za Taif, prošli pored mezara, Božiji je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Ovo je Ebu Rigalov kabur. Bio je zaštićen u ovom haremu. Kada je izašao, zadesila ga je propast koja je zadesila njegov narod na ovom mjestu i zato je tu sahranjen. Ako iskopate njegov grob, naći ćete zlatnu granu.’”¹⁹³ Ljudi krenuše da kopaju i izvadiše granu.”

El-Hattabi kaže: “Ovaj hadis dokazuje da je dozvoljeno kopati groblje mnogobožaca ukoliko u njima ima nešto korisno za muslimane. Njihovi grobovi nisu zaštićeni kao grobovi muslimana.”

Premještanje umrloga

Šafije zabranjuju prijevoz umrloga iz mjesta u mjesto, osim ako umre u blizini Meke, Medine ili Kuds. Zbog vrijednosti i svetosti ovih gradova, dozvoljeno je obaviti premještanje.

Ukoliko se ostavi oporuka da se odveze u neko drugo mjesto, ta oporuka neće biti izvršena, jer bi se time odgodio ukop i tijelo izložilo promjeni.

Dozvoljeno je, također, pomjerati tijelo iz groba iz opravdanog razloga, ako je ukopan bez kupanja, ako nije okrenut prema kibli, ako je mezar oštećen poplavom ili vlagom i dr. U *Minbadžu* se kaže: “Zabranjeno je iskopati umrloga nakon sahrane i prenositi ga u drugo mjesto, osim kada je to neophodno, kao kada se ukopa bez gusula ili u zemlji, u otetom ćefinu, ako se u mezaru nalazi blago ili ako nije okrenut prema kibli.”

Malikije smatraju da je dozvoljeno prevoziti mrtvaca i prije i poslije ukopa, ukoliko za to postoji razlog, poput bojazni da će ga potopiti more ili rastrgnuti zvijeri, ili kako bi bio ukopan u mjestu gdje ga porodica može posjećivati, zatim zbog berićeta mjesta u koje se prenosi i slično. U

¹⁹³ Navodi Ebu Davud.

tom slučaju prijevoz je dozvoljen ako ne postoji bojazan da će tijelo biti oskrnavljeno tako što će pući, pokvariti se ili se neka kost polomiti.

Hanefije smatraju pokuđenim prevoženje tijela iz jednog mjesta u drugo. Mustehab je ukopati umrloga u groblju mjesta u kojem je umro. Ne smeta prevesti tijelo prije ukopa milju ili dvije, zato što je mezarje obično toliko udaljeno od grada. A haram je prenositi tijelo nakon ukopa, kao što je već rečeno. Ako dijete umre i bude ukopano u mjestu koje je udaljeno od majke i ona bude zahtijevala da se tijelo premjesti u njeno mjesto, ta joj se želja neće ispuniti uprkos njenoj čežnji.

Hanbelije smatraju da je mustehab ukopati šehida na mjestu pogibije. Ahmed kaže: "Što se tiče poginulih, za njih važi Džabirov hadis: 'Ukopavajte poginule na mjestu pogibije.'"

Ibn Madža navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., "naredio da se žrtve Uhuda vrate na mjesto njihove pogibije." Što se tiče drugih, nije ih dozvoljeno prevoziti iz jednog mjesta u drugo, osim iz prihvatljivih razloga. Ovo je stav El-Evzaija i Ibn el-Munzira. Abdullah ibn Ebu Mulejka kaže: "Abdurrahman ibn Ebu Bekr stradao je u vojsci. Prebačen je u Meku i tamo sahranjen. Kada je Aiša, r.a., stigla, došla je kod njegovog groba i rekla: 'Tako mi Allaha, da sam bila tu, ti bi bio ukopan ondje gdje si stradao. Da sam bila prisutna tvojoj pogibiji, ne bih te posjetila'", zato što je to lakše za suborce i sigurnije za tijelo od kvarenja. Ako se to čini iz odobrenih razloga, dozvoljeno je.

Ahmed kaže: "Ne vidim nikakvu prepreku da se umrli prevozi iz jednog mjesta u drugo." Kada su Ez-Zuhrija pitali o tome, rekao je: "Sa'da ibn Ebu Vekkasa i Seida ibn Zejda prenijeli su iz Akika u Medinu."

Izražavanje saučešća

Saučešćem se želi podstaći porodica umrlog na strpljenje, tako što se ožalošćenima upućuju utješne riječi, nastoji smanjiti tuga i nesreća.

Propis

Mustehab je izraziti saučešće, pa čak i zimijama, na osnovu hadisa:

عَنْ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُعْزِي أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَاهَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ حُلَلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Prenosi se od Amra ibn Hazma da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah će Uzvišeni svakog vjernika, koji u času smrti iskaže saučešće i saosjećanje sa svojim bratom, zaogrnuti odjećom časti i dostojanstva na Sudnjem danu.”¹⁹⁴

Mustehab je saučešće izjaviti samo jedanput.

Saučešće treba uputiti svim članovima porodice umrlog: starijim i mlađim, muškarcima i ženama¹⁹⁵, prije ili poslije ukopa, u roku od tri dana. Ovaj period može se produžiti ukoliko je onaj ko izjavljuje saučešće ili ožalošćeni bio odsutan.

Izrazi saučešća

Saučešće se izražava riječima koje će ublažiti nesreću i podstaći ožalošćene na strpljivost. Najbolje je ograničiti se na izraze koji su došli nekim predanjem.

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أُرْسِلَتْ ابْنَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ: إِنَّ ابْنًا لِي قُبِضَ فَأَتَيْنَا. فَأُرْسِلَ يُقْرَأُ السَّلَامَ وَيَقُولُ: إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَمَا أَعْطَى وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْسَبْ.

¹⁹⁴ Bilježe Ibn Madža i El-Bejheki, s dobrim senedom.

¹⁹⁵ Učenjaci iz ovog pravila izuzimaju privlačne djevojke, kojima saučešće mogu izraziti samo mahremi.

Usama ibn Zejd, r.a. kaže: “Jedna od Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., kćerki poslala mu je izaslanika da ga pozove i obavijesti ga o smrti njenog sina, na šta je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao izaslaniku: ‘Otiđi joj i obavijesti je da, uistinu, Allahu pripada ono što je uzео i ono što je dao i sve kod Njega ima određen rok, pa joj naredi da se strpi i očekuje Allahovu nagradu!’”¹⁹⁶

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ مَاتَ ابْنُ لَهُ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْزِمُهُ بَأْتِيهِ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ: سَلَامٌ عَلَيْكَ، فَإِنِّي أَحْمَدُ اللَّهَ إِلَيْكَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، أَنَا بَعْدُ: فَأَعْظِمَ اللَّهُ لَكَ الْأَجْرَ، وَالْهَمَّكَ الصَّبْرَ، وَرَزَقَنَا وَإِيَّاكَ الشُّكْرَ، فَإِنَّ أَنْفُسَنَا وَأَمْوَالَنَا وَأَهْلَنَا مِنْ مَوَاهِبِ اللَّهِ الْهَنِيئَةِ، وَعَوَارِيهِ الْمُسَوَّدَةِ، مَنَّكَ اللَّهُ بِهِ فِي غَبْطَةٍ وَسُرُورٍ، وَقَبَضَهُ مِنْكَ بِأَجْرِ كَثِيرٍ، الصَّلَاةَ وَالرَّحْمَةَ وَالْهُدَى إِنْ أَحْسَبْتَهُ فَاصْبِرْ، وَلَا يَحْبِطُ جَزَعُكَ أَجْرَكَ فَتَنْدَمَ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْجَزَعَ لَا يَرُدُّ مَيْتًا، وَلَا يَدْفَعُ حَزَنًا، وَمَا هُوَ نَازِلٌ فَكَأَنَّ قَدْ . وَالسَّلَامَ.

Prenosi se od Muaza ibn Džebela, kome je umro sin. Božiji Poslanik, s.a.v.s., uputio mu je poruku u kojoj je izrazio svoje saučešće zbog smrti njegovog sina: “U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog. Od Muhammeda, Božijeg poslanika, Muazu ibn Džebelу. Selamun alejk. Zahvaljujem Allahu osim Koga drugog boga nema. Neka ti Allah uveća nagradu i podari ti strpljivost. Neka i nas i tebe opskrbi zahvalnošću. Naši životi, imeci i porodice samo su lijepi Allahovi darovi i povjerene pozajmice. Allah ti je njime pružio radost i sreću, zatim ga je uzео u zamjenu za veliku nagradu, blagoslov, milost i uputu. Ako želiš nagradu, budi strpljiv. Nemoj da ti beznade uništi nagradu, pa da se kaješ. Znaj

¹⁹⁶ En-Nevevi kaže: “Ovaj hadis predstavlja jedno od najvažnijih pravila islama koje se sastoji od više dužnosti vezanih za osnove, grane i propise vjere, za strpljivost u svim nesrećama, brigama, bolestima i drugim pojavama. Riječi: ‘Allahu pripada ono što je uzео’ znače da On ne uzima ono što vama pripada, već ono Njegovo koje se nalazi kod vas, ono što vam je pozajmljeno. A riječi: ‘Njemu pripada ono što je dao’ znače da to nije prestalo biti Njegovo, već i dalje On može činiti s time što hoće. Kod Njega sve ima određen rok. Zato nemojte gubiti nadu. Onome što je On uzео vijek je istekao. To je nemoguće odložiti ili ubrzati. Ako ste svjesni svega ovoga, budite strpljivi i očekujte nagradu za ono što trpite.” Predanje bilježi El-Buhari.

da beznade ne može vratiti umrlog niti odagnati tugu. Ono što se desilo ništa nije moglo spriječiti. I selam.”¹⁹⁷

Džafer ibn Muhammed prenosi od svoga oca, a on od djeda: “Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., umro, neko je izgovorio ovo saučešće: ‘Allah je utjeha u svakoj tuzi, zamjena za svakog izgubljenog i nadoknada za svakog minulog. U Njega se uzdajte! Njega molite! Nesretan je onaj ko je oslobođen nagrade.’”¹⁹⁸

Učenjaci kažu: “Ako se muslimanu izražava saučešće za umrlog muslimana, treba reći: ‘Neka ti Allah uveća nagradu, podari utjehu i oprostí umrlome.’

Ako se muslimanu izražava saučešće za umrlog rođaka nevjernika, treba reći: ‘Neka ti Allah uveća nagradu i podari utjehu.’

Ako se nevjerniku izražava saučešće za muslimana, treba reći: ‘Neka ti Allah podari utjehu i oprostí umrlome.’ Ako se izražava saučešće nevjerniku za nevjernika, treba reći: ‘Neka ti Allah podari zamjenu.’

U odgovoru na saučešće treba reći: ‘Neka ti Allah da nagradu.’” Ahmed kaže da se može rukovati pri izražavanju saučešća, ali da ne mora. Ako neko cijepa odjeću od bola, treba mu izraziti saučešće i ne odustati od dužnosti zbog te devijacije. Lijepo je zabraniti mu da to čini.

Sjedenje pri iskazivanju saučešća

Sunnet je ožalošćenoj porodici izraziti saučešće, nakon čega se obje strane vraćaju svojim obavezama. Ni ožalošćeni ni onaj ko izražava saučešće ne trebaju sjediti. To je praksa dobrih prethodnika. Eš-Šafi u *Ummu* kaže: “Mekruh je okupljati se. Ako i nisu plakali, to će im obnoviti tugu i povećati troškove nakon svega što se desilo.” En-Nevevi kaže da su Eš-Šafi i njegovi učenici smatrali sjedenje pri iskazivanju saučešća mekruhom: “Pod sjedenjem se podrazumijeva da se ožalošćena porodica okupi u jednom mjestu i dočekuje goste. To ne treba činiti, već se svako treba vratiti svojim obavezama. Sjedenje je jednako mekruh i za

¹⁹⁷ Bilježe Et-Taberani, El-Hakim i Ibn Merdevejh predanje u čijem se sennedu nalazi jedan slabí prenosilac.

¹⁹⁸ Navodi Eš-Šafi u svom *Musnedu*. Senned je ovog hadisa slabí.

muškarce i za žene.” To tvrdi El-Mehamili i prenosi takvo Eš-Šafijevo, r.a., mišljenje. Ovo se smatra mekruh-tenzihen ukoliko se ne počini neki drugi grijeh. Ako se tome doda neka druga zabranjena novotarija, kao što to pretežno biva, to postaje najružniji haram. To je novina, a u vjerodostojnom hadisu kaže se da je:

إِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٍ، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.

“Svaka novina jeste novotarija, a svaka je novotarija zabluda.”

Ahmed i veliki broj hanefijskih učenjaka prihvataju ovo mišljenje. Klasični hanefijski učenjaci smatraju da ne smeta u nekom mjestu van džamije primati saučešće tri dana, ukoliko se ne napravi neki prekršaj.

Način na koji se danas organiziraju saučešća: podizanje šatora, prostiranje ćilima i trošenje velikih svota novca kako bi se dokazivali, to su novine i pokuđene novotarije kojih se muslimani moraju kloniti. Zabranjeno im je to činiti, tim više što se u takvim prilikama dešava mnogo toga što je suprotno učenjima Kur’ana i sunneta. To su običaji slični džahilijetskim, poput melodičnog učenja Kur’ana i nepoštivanja pravila učenja. To učenje niko ne sluša i za to se vrijeme konzumira duhan i drugo. I to nije sve. Mnogim sljedbenicima strasti ni ovo nije dovoljno. Malo je prvi dan, već se nakon četrdeset dana ponovo okupljaju kako bi obnovili te gnusnosti i novotarije. Zatim slijedi prva obljetnica smrti, pa druga, i tako se ove novotarije nastavljaju unedogled.

Posjećivanje kabura

Posjećivanje kabura jeste mustehab za muškarce, na osnovu hadisa:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُتِبَ عَلَيْكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فُزُّوْهُمَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ.

Prenosi Abdullah ibn Burejda od svog oca da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Bio sam vam zabranio posjećivanje kaburova, a od sada ih posjećujte jer vas oni podsjećaju na ahiret.”¹⁹⁹

¹⁹⁹ Bilježe: Ahmed, Muslim i autori *Sunena*.

To je u početku bilo zabranjeno zbog nedavnog prelaska na islam iz džahilijeta i u vrijeme kada se ljudi još nisu bili odvikli od ružnog i opscenog govora. A kada su se ustalili u islamu i upoznali se s njegovim odredbama, Poslanik, s.a.v.s., dozvolio im je posjećivanje.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَارَ قَبْرَ أُمِّهِ قَبِيْكَ وَأَبِيْكَ مِنْ حَوْلِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اسْتَأْذَنْتُ رَبِّي فِي أَنْ أَسْتَغْفِرَ لَهَا فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي، وَاسْتَأْذَنْتُهُ فِي أَنْ أُرْزِقَ قَبْرَهَا فَأُذِنَ لِي، فَزُورُوهَا فَإِنَّهَا تَذْكُرُ الْمَوْتَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., posjetio mezar svoje majke, pa je zaplakao. Rasplakao je i one koji su bili s njim. Zatim je rekao: “Zamolio sam Gospodara da zatražim oprost za nju, pa mi nije dozvolio. Zatražio sam da mi dozvoli da posjetim njen mezar, pa mi je dozvolio. Posjećujte kabure, jer oni podsjećaju na smrt.”²⁰⁰

Budući da je cilj posjete podsjećanje i pouka, dozvoljeno je u tu svrhu posjećivati i groblje nevjernika. Ako se radi o nasilnicima, mustehab je zaplakati i izraziti zavisnost od Allaha, pri prolasku pored njihovog groblja ili mjesta stradanja. Osnova ovoga jeste predanje:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَصْحَابِهِ - يَعْزِي لَمَّا وَصَلُوا الْحَجَرَ، دِيَارَ ثَمُودَ -: لَا تَدْخُلُوا عَلَى هَؤُلَاءِ الْمُعَذِّبِينَ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ، فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا بَاكِينَ، فَلَا تَدْخُلُوا عَلَيْهِمْ لَا يُصِيبُكُمْ مَا أَصَابَهُمْ.

Ibn Omer kaže: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je svojim ashabima, kada su stigli do Hidžra (doline između Medine i Šama), gdje su ostaci postojbine naroda Semud: ‘Ne ulazite kod ovih paćenika, osim plačući, a ako ne budete plakali, ne ulazite im, kako vas ne bi snašlo ono što je snašlo njih!’”²⁰¹

²⁰⁰ Bilježe ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

²⁰¹ Bilježi El-Buhari.

Način obavljanja posjete

Kada posjetilac stigne do mezarja, okrenut će se prema licu umrloga, poselamiti ga i učiti dovu za njega.

عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْلَمُهُمْ إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْمَقَابِرِ أَنْ يَقُولَ قَائِلُهُمُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِتُونَ، أَنْتُمْ قَرُطْنَا وَنَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ، نَسْأَلُ اللَّهَ لَنَا وَلَكُمْ الْعَافِيَةَ.

Burejda kaže: “Poslanik, s.a.v.s., podučavao ih je da, kada dođu na mezarje, izgovore: ‘Es-selāmu alejkum ehled-dijāri minel-mu’minīne vel-muslimīn, ve innā in šāallāhu bikum lāhikūn. Entum feretunā ve nahnu lekum tebeun. Nes’elullāhe lenā ve lekumul-āfije.’ (‘Allahov mir neka je na vas, stanovnike kabura, od vjernika muslimana, mi ćemo se, ako Bog da, vama pridružiti. Molimo Allaha da oprostí grijehe nama i vama.’)”²⁰²

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِقُبُورِ الْمَدِينَةِ، فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُورِ! يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالْآثِرِ.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored medinskog mezarja. Okrenuo se prema njemu licem i rekao: “Es-selāmu alejkum jā ehlel-kubūr. Jagfirullāhu lenā ve lekum. Entum selefunā ve nahnu bil-eser.” (“Neka je mir s vama, stanovnicima kaburova. Neka Allah oprostí nama i vama. Vi ste naši prethodnici, a mi vas pratimo.”)²⁰³

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتَهَا، يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَيْعِ فَيَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَأَنَا كُمْ مَا تَوْعَدُونَ غَدًا مُوجَلِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِتُونَ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَيْعِ الْعَرْقَدِ.

Aiša, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., u njenim noćima, izlazio pred kraj noći u Bekiu i govorio: “Es-selāmu alejkum dāre kavmin mu’minīn, ve etākum mā tūadūne gaden muedždzelīn, ve innā inšāallāhu bikum

²⁰² Bilježe Ahmed, Muslim i drugi.

²⁰³ Bilježi E't-Tirmizi.

lāhikūn. Allāhumma-gfir li ehlil-bekīl-garkad.” (“Neka je mir s vama, kućo vjernika. Došlo vam je ono što vam je obećano (smrt), a sutra (narednih dana) doći će edžel (smrt) onima što su ostali, i mi ćemo se, ako Allah dadne, vama pridružiti! Allahu moj, oprosti stanovnicima Bekiul-garkada!”)²⁰⁴

وَعَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: قُولِي السَّلَامَ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمَ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ.

Prenosi se da je ona upitala: “Kako da im se obratim, Allahov Poslanice?” Rekao je: “Es-selāmu alā chlid-dijāri minel-mu’minīne vel-muslimīne, ve jerhamullāhul-mustakdimīne minnā vel-muste’hirīne, ve innā inšāallāhu bikum lāhikūn.” (“Neka je mir na stanovnike ovih kuća, mu’mine i muslimane. Neka se Allah smiluje onima koji su umrli prije i skoro. Mi ćemo se, inšallah, sigurno vama pridružiti.”)

A ono što čine neki neznalice, poput potiranja mezara, ljubljenja ili kruženja oko njih, spada u opasne novotarije koje se moraju izbjegavati i koje je zabranjeno činiti. To je propisano činiti oko Kabe, neka je Allah udostoji. S njom se ne može porediti ni mezar poslanika, ni grob cvlije. Sve dobro jeste u slijeđenju sunneta, a zlo u novotarijama.

Ibn el-Kajjim kaže: “Poslanik, s.a.v.s., posjećivao je groblje kako bi se molio za njegove stanovnike, tražio oprost i milost za njih. Mušrici to ne čine, već se mole umrlima, Allahu se zaklinju njima, traže ispunjenje želja od njih i obraćaju se njima. To je suprotno Vjerovjesnikovoj praksi. On je bio jednobožac i dobročinitelj prema umrlima, a oni su mnogobošci i zločinci prema sebi i prema umrlima. Oni se dijele na tri vrste. Jedni se mole umrlom, drugi ga uključuju u dovu, a treći se mole kod njega, radije nego u džamijama. Onome ko analizira praksu Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, jasna je razlika između ova dva načina ophođenja s umrlim.”

²⁰⁴ Bekia je groblje u Medini, a garkad je vrsta trnja koje je tu bilo, pa je po tome nazvano.

Posjeta žena

Malik, neke hanefije, Ahmed u jednom predanju i većina uleme dozvoljava da žene posjećuju kaburove, prema Aišinom, r.a., predanju: “Kako da im se obratim, Allahov Poslaniče?”, tj. kod kabura. Već je navedeno predanje Abdullaha ibn Ebu Mulejka, u kojem stoji da je Aiša, r.a., jednom došla iz pravca mezarja. “Upitah je: ‘Odakle si došla?’ ‘Od mezara mog brata Abdurrahmana.’ Upitah je: ‘Zar Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije zabranio posjećivanje mezarja?’ ‘Jeste’, reče. ‘Bio je zabranio posjećivanje mezara, a zatim je to naredio.’”²⁰⁵

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِامْرَأَةٍ عِنْدَ قَبْرِ نَبِيٍّ عَلَى صَبِيٍّ لَهَا، فَقَالَ لَهَا: اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي. فَقَالَتْ: وَمَا تُبَالِي بِمَصِيبِي. فَلَمَّا ذَهَبَ قِيلَ لَهَا: إِنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخَذَهَا مِثْلَ الْمَوْتِ، فَأَتَتْ بَابَهُ، فَلَمْ تَجِدْ عَلَى بَابِهِ بَوَائِينَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَمْ أَعْرِفَكَ. فَقَالَ: إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى.

Enes prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao kod žene koja je oplakivala svoje dijete i rekao joj: “Boj se Allaha i budi strpljiva!” Ona odgovori: “Ti ne osjećaš moj bol.” Kada je Poslanik, s.a.v.s., otišao, rekoše joj ko je on. Njoj se odsjeklo noge. Ona pođe do njegovih vrata, ispred kojih nisu stajali vratari. Reče: “Božiji Poslaniče, nisam te prepoznala.” On reče: “Strpljivost je kod prvog udarca.”²⁰⁶

Ovdje je dokaz dozvole ženi posjećivanja kabura, jer je nju Poslanik, s.a.v.s., vidio kod kabura, a nije taj čin osudio.

Cilj posjete jeste podsjećanje na ahiret, a to je jednako korisno i muškarcima i ženama, i to nije više potrebno muškarcima.

Jedna grupa učenjaka smatra da je ženama pokućeno posjećivati groblje, zato što lahko gube strpljenje i nadu. Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

لَعَنَ اللَّهُ زَوَارَاتِ الْقُبُورِ.

²⁰⁵ Bilježe El-Hakim i El-Bejheki, uz napomenu da se u jednoj generaciji u predanju osamljuje Bistam ibn Muslim el-Basri. Ez-Zehbi ovaj hadis ocjenjuje kao sahih.

²⁰⁶ Bilježi se u dva *Sahiba*.

“Allah je prokleo one žene koje puno posjećuju kaburove.”²¹⁷

El-Kurtubi kaže: “Prokletstvo navedeno u ovom hadisu odnosi se na one koje pretjeruju u tim posjetama, zato što je upotrijebljena hiperbola. Zabrana je proistekla iz toga što pri posjetama dolazi do zapostavljanja supruge, otkrivanja, jadikovanja i drugog.” Posjeta se može tolerirati ukoliko su isključene ovakve pojave. Sjećanje na smrt potrebno je i muškarcima i ženama. Komentirajući El-Kurtubijeve riječi, Eš-Ševkani kaže: “Ove su riječi način na koji se mogu pomiriti naizgled kontradiktorna predanja o ovoj temi.”

Djela koja koriste umrlome

Je li dozvoljeno pokloniti sevab Božijem Poslaniku, s.a.v.s.?

Općeprihvaćeno je da umrlome koriste posljedice dobrih djela koja je činio tokom života.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَنْهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، وَعِلْمٍ يُنْفَعُ بِهِ، وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada čovjek umre, prestane mu stizati nagrada za djela, osim od tri stvari: trajne sadake (vakufa), nauke kojom se (svijet) koristi i dobro odgojenoga (dobroga) djeteta koje za njega dovu čini.”²¹⁸

Ibn Madža bilježi predanje u kojem stoji da je Poslanik, a.s., rekao:

إِنَّ مِمَّا يُلْحَقُ الْمُؤْمِنُ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ، عِلْمٌ عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ، أَوْ وَلَدٌ صَالِحٌ تَرَكَهُ أَوْ مُصْحَفٌ وَرَّثَهُ، أَوْ مَسْجِدٌ بَنَاهُ، أَوْ بَيْتٌ بَنَاهُ لِابْنِ سَبِيلٍ، أَوْ نَهْرٌ أَجْرَاهُ، أَوْ صَدَقَةٌ أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحِّهِ وَحَبَابَتِهِ، تُلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ.

“Vjernik će nakon svoje smrti imati koristi od znanja kojem je podučavao i koje je širio; od dobrog djeteta koje je ostavio; mushafa koji je ostavio u nasljedstvo; džamije koju je izgradio; kuće koju je napravio

²¹⁷ Bilježe: Ahmed, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz napomenu da je sahih.

²¹⁸ Bilježe Muslim i autori *Sunena*.

za putnike namjernike; vode koju je sproveo i milostinje koju je udijelio dok je bio zdrav i živ. To će ga stići nakon smrti.”

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقَصَ مِنْ أَجْوَرِهِمْ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ يَعْمَلُ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقَصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ.

Džabir prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko uvede u islam lijep običaj imat će nagradu za to kao i nagradu svih onih koji budu po njemu radili, bez ikakva umanjenja njihove nagrade. A ko uvede u islam neki loš običaj imat će grijeh za njega kao i grijeh svih onih koji ga budu radili, bez ikakvog umanjenja njihova grijeha.”²⁰⁹

Što se tiče dobrih djela koja potječu od drugih, to se tretira na sljedeći način:

1. dova i istigfar za umrle.

To je općeprihvaćeno, prema riječima Uzvišenog:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾

“Oni koji poslije njih dolaze, govore: ‘Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!’²¹⁰”

Već je naveden hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَأَخْلِصُوا لَهُ الدُّعَاءَ .

“Kada klanjate umrlom, iskreno mu činite dovu.”

Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا .

“Allahu moj, oprosti našim živim i mrtvim.”

²⁰⁹ Bilježi Muslim.

²¹⁰ El-Hašr, 10.

I raniji i kasniji muslimani učili su dovu umrlima, moleći da im se podari milost i oprost. Niko im to nije osporavao;

2. sadaka.

En-Nevevi tvrdi da postoji konsenzus da se sadaka može dijeliti u ime umrlog, koji za to ima nagradu bez obzira na to da li je dijeli njegovo dijete ili neko drugi. Dokaz za to jeste predanje:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَبِي مَاتَ وَتَرَكَ مَالًا وَلَمْ يُوصِ، فَهَلْ يَكْفُرُ عَنْهُ أَنْ أَتَصَدَّقَ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ.

Elbu Hurejra kaže: “Neki je čovjek rekao Poslaniku, s.a.v.s.: ‘Moj je otac umro i ostavio imetak u vezi s kojim ništa nije oporučio. Hoće li mu se umanjiti grijesi ako budem udjeljivao u njegovo ime?’ ‘Hoće’, odgovori on.”²¹¹

عَنِ الْحُسَيْنِ عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ: أَنَّ أُمَّهُ مَاتَتْ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ، أَفَأَتَصَدَّقُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: سَعْيُ الْمَاءِ.

Hasan prenosi predanje Sa'da ibn Ubade. Kada mu je umrla majka, upitao je: “Božijji Poslaniče, majka mi je umrla. Hoću li dijeliti sadaku za nju.” – “Dijeli”, reče. “Koja je sadaka najbolja?” – “Napajanje vodom.” Hasan kaže: “To je pojilo Sa'dove porodice u Medini.”²¹²

Nije dozvoljeno dijeliti je kod groblja, a mekruh je dijeliti sadaku na dženazi;

3. post

Na osnovu predanja u kojem se navodi:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ، أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ قَالَ: لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُتِّ قَاضِيهِ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى.

²¹¹ Bilježe: Ahmed, Muslim i drugi.

²¹² Bilježe: Ahmed, En-Nesai i drugi.

Ibn Abbas kaže: “Neki je čovjek došao u Medinu i rekao: “Božiji Poslaniče, umrla mi je majka, a bila je dužna postiti. Mogu li u njeno ime to nadoknaditi?” – “Kada bi tvoja majka imala dug, da li bi ga ti vratio umjesto nje?” “Bih”, odgovori. “Allahov dug važnije je vratiti”²¹³;

4. hadž.

Na osnovu predanja u kojem stoji:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنَّ أَنِّي نَذَرْتُ أَنْ تَحْجَّ فَلَمْ تَحْجَّ حَتَّى مَاتَتْ أَفَأَحْجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: حَجِّي عَنْهَا، أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أَمَلِكِ دِينَ أَكُتِّ قَاضِيَتُهُ؟ اقْضُوا فَإِنَّهُ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ.

Ibn Abbas prenosi da je jedna žena iz Džuhejne došla Poslaniku, s.a.v.s., i rekla mu: “Moja se majka zavjetovala da će obaviti hadž, ali nije uspjela to ostvariti prije smrti. Hoću li ja obaviti hadž za nju?” – “Obavi. Da je tvoja majka ostavila dug, ti bi ga sigurno izmirila. Izmirujte, jer je Allahov dug najpreči.”²¹⁴

5. namaz.

Na osnovu predanja u kojem stoji:

جَاءَ رَجُلٌ وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ كَانَ لِي أَبَوَانِ أُبْرَهُمَا فِي حَالِ حَيَاتِهِمَا فَكَيْفَ لِي بِيَرِهِمَا بَعْدَ مَوْتِهِمَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنَ الْبِرِّ بَعْدَ الْمَوْتِ أَنْ تُصَلِّيَ لَهُمَا مَعَ صَلَاتِكَ وَأَنْ تُصُومَ لَهُمَا مَعَ صِيَامِكَ.

Neki je čovjek rekao: “Božiji Poslaniče, imao sam roditelje koje sam poštovao dok su bili živi. Kako da im sada izrazim poštovanje?” – “Učinit ćeš im dobro nakon smrti tako što ćeš za njih klanjati namaz i tako što ćeš za njih postiti svojim postom.”²¹⁵;

²¹³ Bilježe El-Buhari i Muslim.

²¹⁴ Bilježi El-Buhari.

²¹⁵ Bilježi El-Darekutni.

6. učenje Kur'ana.

Ovo je stanovište većine sljedbenika sunneta. En-Nevevi kaže: “Poznati Eš-Šafijev stav jeste da ono ne dospijeva do umrlog.” Ahmed ibn Hanbel i grupa Eš-Šafijevih sljedbenika smatra da dospijeva. Nakon učenja treba izgovoriti: “Gospodaru moj, neka sevapi stečeni ovim učenjem stignu do toga i toga...” U Ibn Kudaminom *Mugniju* navodi se da je Ahmed ibn Hanbel rekao: “Umrlo me stižu sve vrsta dobra, na osnovu predanja koja govore o tome, a i zato što se muslimani u svim regijama okupljaju i uče i te sevape poklanjaju svojim umrlim, bez ičije osude. To se smatra konsenzusom.”

Oni koji smatraju da nagrada od učenja može dospjeti do umrloga postavljaju uvjet da se ne smije za to učenje uzimati naknada. Ako se naknada uzme, haram je počinio i onaj ko daje i onaj ko uzima, a za to učenje nema nagrade, na osnovu hadisa:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شَيْبَلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اقْرَأُوا الْقُرْآنَ،
وَأَعْمَلُوا . . . وَلَا تَجْفُوا عَنْهُ، وَلَا تَغْلُوا فِيهِ، وَلَا تَأْكُلُوا بِهِ، وَلَا تَسْكَبُوا بِهِ.

Abdurrahman ibn Šibl prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Učite Kur'an i radite. Nemojte se udaljavati od njega i krivo ga ne tumačite. Nemojte se hraniti niti bogatiti od njega.”²¹⁶

Ibn el-Kajjim kaže: “Dvije su vrste ibadeta: materijalni i tjelesni. Dospijevanje nagrade od sadake znak je da i drugi materijalni ibadeti dospijevaju. Dospijevanje nagrade za post znak je da i drugi tjelesni ibadeti dospijevaju, a dospijevanje nagrade za hadž znak je da dospijevaju svi ibadeti koji imaju i materijalnih i tjelesnih komponenti. Dakle, sve tri vrste ibadeta potvrđene su Objavom i logikom.”

Uvjetovanje nijeta

Neophodan je nijet kada se želi nešto učiniti u ime umrlog. Ibn Akil kaže: “Kada se obavi neki ibadet: namaz, post, učenje Kur'ana, i nagrada za to pokloni se umrlom, to će svakako dospjeti do njega pod uvjetom

²¹⁶ Navode: Ahmed, Et-Taberani i El-Bejheki.

da je prethodno odlučeno da se to pokloni umrlom.” Ovo mišljenje preferira Ibn el-Kajjim.

Najbolje što se može pokloniti umrlom

Ibn el-Kajjim kaže: “Smatra se da umrlom najviše koristi ono što najviše koristi osobi koja poklanja. Oslobađanje roba ili udjeljivanje sadake za umrloga korisnije je od posta u njegovo ime. Najbolja sadaka jeste ono što izmiri potrebu primaoca, i koja je trajna. To je smisao hadisa:

أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ سَقْيُ الْمَاءِ .

“Najbolja sadaka jeste napajanje vodom.”

Ovo se odnosi na podneblja u kojima vlada nestašica vode i u kojima su ljudi žedni. Ako bi se napajalo vodom usred rijeka i bunareva, to ne bi bilo bolje od hranjenja gladnih. Isto tako, iskreno i skrušeno upućena dova i istigfar korisnija je za umrlog od udjeljivanja sadake u njegovo ime. To se može činiti na dženaza-namazu ili u dovi pored kabura.

Ukratko, najbolje što se u ime umrloga može obaviti jeste oslobađanje roba, sadaka, istigfar, dova i obavljanje hadža u njegovo ime.

Poklanjanje nagrade Božijem Poslaniku, s.a.v.s.

Ibn el-Kajjim kaže: “Neki moderni islamski pravnici smatraju to pohvalnim. Drugi to smatraju novotarijom. Ashabi to nisu činili, a Božiji Poslanik, s.a.v.s., ima nagradu za svako dobro djelo koje učini neko iz njegovog umeta, s time što se nagrada izvršiocu ne umanjuje. On je uputio svoj umet na svako dobro. Ukazao mu je na Pravi put i pozvao ga njemu. Ko poziva Uputi imat će nagradu kao i oni koji ga slijede, ne umanjujući njihovu nagradu. Svu uputu i znanje njegov umet dobio je zahvaljujući njemu. On ima nagradu onih koji ga slijede, bez obzira na to poklonili mu oni to ili ne.”

Djeca muslimana i djeca nevjernika

Djeca muslimana koja umru prije punoljetstva bit će u Džennetu, na osnovu predanja Adijja ibn Sabita:²¹⁷

عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ لَهُ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ.

El-Bera, r.a., kaže: “Kada je umro Ibrahim²¹⁸, neka je mir s njime, Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘On ima svoju doilju u Džennetu.’”

Hafiz Ibn Hadžer u *Fetbu* kaže: “El-Buharijevo navođenje ovog hadisa u ovom poglavlju govori o njegovom stavu da su oni u Džennetu.”

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنَ النَّاسِ مُسْلِمٍ يَمُوتُ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَلْعُقُوا الْحَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ.

Enes ibn Malik prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Svakog muslimana kojem umre troje maloljetne djece, Allah će, iz Svoje samilosti prema njima, uvesti u Džennet.”

Iz ovog se hadisa ovakav zaključak može donijeti zato što oni koji su bili uzrok nečijeg ulaska u Džennet imaju veće pravo da uđu u njega, zato što su osnova i uzrok milosti.

Za djecu nevjernika primjenjuje se isto pravilo kao i za djecu vjernika. En-Nevevi kaže: “To je ispravno mišljenje koje prihvataju istraživači, na osnovu Allahovih riječi:

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ تَبْعَثَ رَسُولًا﴾

“A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!”²¹⁹

Ako se razborit čovjek ne kažnjava ako mu da'va nije dostavljena, logično je da se ni dijete ne kažnjava. Osnova ovog mišljenja jeste i Ahmedovo predanje:

²¹⁷ Bilježi El-Buhari.

²¹⁸ Misli se na sina Božijeg Poslanika, s.a.v.s. (primj. Z.H.)

²¹⁹ El-Isra, 15.

عَنْ خُنْءَاءَ بِنْتِ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَرِيمٍ عَنْ عَمِّهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ فِي الْجَنَّةِ؟
قَالَ: النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ وَالشَّهِيدُ فِي الْجَنَّةِ وَالْمَوْلُودُ فِي الْجَنَّةِ.

Hansa bint Muavija ibn Sarim prenosi od svoje tetke po ocu: “Rekla sam: ‘Božiji Poslaniče, ko će biti u Džennetu?’ ‘Poslanik je u Džennetu, šhid je u Džennetu i dijete je u Džennetu.’”²²⁰

Ispitivanje u grobu

Ehli sunne vel-džemaa saglasni su o tome da će svaki čovjek biti pitan nakon smrti, bez obzira na to da li je sahranjen ili nije. Onaj koga rastrgnu zvijeri, i onaj koga kremiraju, tako da se pretvori u pepeo i razaspe po zemlji, kao i onaj koga bace u more, bit će pitani za svoja djela. Za dobro će biti nagrađen dobrim, a za zlo zlim. Nagradu i kaznu osjetit će i duša i tijelo. Ibn el-Kajjim kaže: “Stav prethodnika i imama umeta jeste da čovjek, kada umre, doživljava uživanje ili patnju. To osjeća i dušom i tijelom. Duša i nakon napuštanja tijela osjeća uživanje ili patnju. U nekim trenucima ona kontaktira s tijelom koje usljed toga trpi uživanje ili patnju. Kada nastupi Sudnji dan, duše se vraćaju u tijela i proživljavaju se iz grobova Gospodaru svjetova. Proživljenje tijela prihvaćeno je i kod muslimana, i kod jevreja i kod kršćana.”

El-Mervezi prenosi da je Ebu Abdullah (imam Ahmed) rekao: “Kaburski azab jeste činjenica koju opovrgavaju samo oni koji su u zabludi i koji u nju vode. Hanbel kaže: ‘Pitao sam Ebu Abdullaha o kaburskom azabu. On reče: ‘To su vjerodostojni hadisi u koje vjerujemo i koje prihvaćamo. Sve što se vjerodostojno prenosi od Poslanika, s.a.v.s., prihvaćamo. Ako bismo predanja od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., odbijali i ne prihvaćali, onda bismo odbili Allahovu naredbu. Poslanik, s.a.v.s., kaže:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾

‘Ono što vam Poslanik donese to uzmite.’”

²²⁰ Hafiz Ibn Hadžer kaže da je sened ovog hadisa sahih.

Upitah ga: 'Je li kaburski azab istina?' 'Jeste', odgovori. 'Ljudi će patiti u kaburu. Čuo sam Ebu Abdullaha kako govori: 'Vjerujemo u kaburski azab, u Munkera i Nekira i da će čovjek biti pitan u kaburu:

﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾

'Allah će vjernike postojanom riječju uputiti i na ovom i na onom svijetu.'"

Ahmed ibn el-Kasim kaže: "Ebu Abdullah, priznaješ li postojanje Munkera i Nekira i predanja o kaburskom azabu?" On odgovori: 'Subhanallah! Da, vjerujemo u to i tvrdimo da to postoji!' Upitah ga: 'Priznaješ li izraz Munker i Nekir, ili ih nazivaš Dva meleka?' 'Priznajem', odgovori. 'Ali u hadisu se ne spominje Munker i Nekir.' 'To je tako', tj. da se nazivaju Munker i Nekir."

Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ahmed ibn Hazm i Ibn Hubejra smatraju da se ispitivanje odnosi samo na dušu, a da tijelo nema kontakta. Većina se uleme ovome protivi i smatra da se duša vraća u tijelo ili dio tijela, kao što je utvrđeno hadisom. Ako bi se pitanje odnosilo samo na dušu, onda tijelo u tome ne bi imalo udjela. Tome ne smeta činjenica da se tijelo umrlog raspalo i raskomadalo, zato što je Allah sposoban vratiti život u dio tijela i staviti ga na ispit, kao što je sposoban sakupiti sve dijelove."

Oni koji zastupaju mišljenje da se pitanje upućuje samo duši obrazlažu to činjenicom da se tijelo umrloga ne pomjera u mezaru dok traje to ispitivanje. Tu se ne može sjesti niti zauzeti neki drugi položaj zato što u kaburu nema mjesta. Isto se odnosi i na neukopanog čovjeka, poput onoga ko je razapet. Na to se odgovara da to nije izvan Allahove moći. Štaviše, slična je pojava zastupljena u svakodnevnom životu.

Onaj ko spava može u snu osjećati slast ili bol, a da oni pored njega to ne primijete. Čak i budan čovjek može osjetiti bol ili slast zbog onoga što čuje ili o čemu razmišlja, a da to njegov sagovornik ne primijeti. Ovdje je greška proizašla iz poređenja neviđenog s viđenim i stanja poslije smrti sa stanjima prije smrti. Očigledno je da je Uzvišeni Allah htio zaštititi ljudski sluh i vid od tih prizora. Kada bi to znali, onda se

ne bi kopali. Ovosvjetska osjetila mogu spoznati samo ono što Allah dozvoljava.

Hadisi potvrđuju mišljenje većine, poput: “On čuje zvuk njihove obuće”; “Rebra mu se pomjeraju od kaburskog pritiska”; “Čut će se njegov glas kada ga udare čekićima”; “Bit će udaren između ušiju”; “Postavit će ga da sjedi”... sve su ovo tjelesne osobine.

Navest ćemo nekoliko vjerodostojnih hadisa o ovoj temi.

عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَانِطِ لَبْنِي النَّجَارِ عَلَى بَيْتِهِ وَنَحْنُ مَعَهُ إِذْ حَدَّثَ بِهِ فَكَادَتْ تَلْقِيهِ فَإِذَا قَبُرَ سَتَةً أَوْ خَصَصَةً أَوْ أَرْبَعَةً فَقَالَ: مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْقُبُورِ؟ فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا. قَالَ: فَمَتَى مَاتَ هَؤُلَاءِ؟ قَالَ: مَاتُوا فِي الْأَشْرَاطِ. فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةُ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْ لَا أَنْ لَا تَدَافِنُوا، لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يَسْمَعَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْنَعُ مِنْهُ. ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ. فَقَالَ: تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ. فَقَالُوا: تَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ. قَالَ: تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. قَالُوا: تَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. قَالَ: تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنَ الْقَبْرِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ. قَالُوا: تَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْقَبْرِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ. قَالَ: تَعُوذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ. قَالُوا: تَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ.

Zejd ibn Sabit pripovijeda: “Dok je Poslanik, s.a.v.s., bio s nama na svojoj mazgi u voćnjaku plemena Benu Nedždžar, najedanput se mazga poplaši gotovo da ga zbaci sa sebe, zbog šest, pet ili četiri kabura koja su bila pred njom. Rekao je: ‘Ko poznaje vlasnike ovih kabura?’ Neki je čovjek rekao: ‘Ja.’ ‘Kada su umrli?’, upita on.

‘Umrli su u vremenu idolopoklonstva.’ Poslanik je, s.a.v.s., tada rekao: ‘Ovaj će umet, uistinu, biti kažnjavan u svojim kaburovima. Da nije straha da se nećete ukopavati, zamolio bih Allaha da vam omogući da čujete kaburski azab koji ja čujem.’ Zatim se okrenuo licem prema nama i rekao: ‘Utječite se Allahu od Vatre.’ Rekli smo: ‘Neuzubillah min azabin-nar.’ (‘Utječemo se Allahu od Vatre.’) Rekao je: ‘Utječite se Allahu od kaburske kazne.’ Rekli smo: ‘Neuzubillah min azabin-nar.’ (‘Utječemo se Allahu od Vatre.’) Rekao nam je: ‘Utječite se Allahu od skrivene i

vidljive smutnje.’ Rekli smo: ‘Utječemo se Allahu od skrivene i vidljive smutnje.’ Rekao je: ‘Utječite se Allahu od Dedžalove smutnje.’ Rekli smo: ‘Neuzubillah min fitnetid-Dedždžal.’ (‘Utječemo se Allahu od Dedžalove smutnje.’)”²²¹

عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وَضَعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، إِنَّهُ يَسْمَعُ قُرْعَ نَعَالِهِمْ، أَنَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعِدَانِهِ فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا كُنتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ - لِمَحَمَّدٍ - فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ. قَالَ: فَيَقُولَانِ: أَنْظِرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْذَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا. وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ فَيَقَالُ لَهُ: مَا كُنتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي، كُنتَ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ، فَيَقُولَانِ: لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ، وَيَضْرِبُ بِطَارِقٍ مِنْ حَدِيدٍ صَرْبَةً فَيَصْبِحُ صَيْحَةً فَيَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ، غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ.

Katada prenosi od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada umrli bude spušten u kabur i kada ga ostave njegovi prijatelji on, zaista, čuje korake njihove. Tada će mu doći dva meleka, postaviti će ga u sjedeći položaj i upitati: ‘Šta si govorio za ovog čovjeka?’ Ako bude vjernik, reći će: ‘Svjedočim da je on Allahov rob i Njegov poslanik.’ Tada će biti rečeno: ‘Pogledaj u svoje mjesto u Vatri koje ti je Allah zamijenio mjestom u Džennetu.’ Vidjet će ih oba. A nevjerniku i licemjeru bit će rečeno: ‘Šta kažeš o ovom čovjeku?’ ‘Ne znam’, odgovorit će, ‘govorio sam ono što i drugi ljudi.’ Meleki će mu reći: ‘Nisi znao i nisi pitao.’ Bit će udaren željeznim čekićem i ispustit će vrisak koji će sva stvorenja čuti, osim ljudi i džina.”²²²

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُسْلِمُ إِذَا سَبَلَ فِي قَبْرِهِ فَشَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يُسَبِّحُ اللَّهَ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾

²²¹ Predanje bilježi Muslim.

²²² Bilježe El-Buhari i Muslim.

El-Bera ibn Azib prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kada musliman bude pitan u kaburu, pa posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, s.a.v.s., Božiji poslanik, to je u skladu s riječima Uzvišenog: ‘Allah će vjernike postojanom riječju uputiti, i na ovom i na onom svijetu.’”²²³

U drugom se predanju kaže da se ovaj ajet odnosi na kaburski azab, i da će umrli biti upitan: “‘Ko je tvoj Gospodar?’ On će reći: ‘Moj je Gospodar Allah, a moj je poslanik Muhammed, s.a.v.s. To je taj govor Uzvišenog: ‘Allah će vjernike postojanom riječju uputiti i na ovom i na onom svijetu.’”

Predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِنَّ النِّبْتَ إِذَا وَضِعَ فِي قَبْرِهِ إِنَّهُ يَسْمَعُ خَفَقَ نَعَالِهِمْ حِينَ يُؤَلُّونَ عَنْهُ. فَإِنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَانَتْ الصَّلَاةُ عِنْدَ رَأْسِهِ، وَالصِّيَامُ عَنْ يَمِينِهِ، وَالزَّكَاةُ عَنْ شِمَالِهِ، وَكَانَ فِعْلُ الْخَيْرَاتِ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَةِ وَالْمَعْرُوفِ وَالْإِحْسَانِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ. فَيُؤْتَى مِنْ قَبْلِ رَأْسِهِ، فَيَقُولُ الصَّلَاةُ: مَا قَبْلِي مَدْخَلٌ. ثُمَّ يُؤْتَى مِنْ يَمِينِهِ، فَيَقُولُ الصِّيَامُ: مَا قَبْلِي مَدْخَلٌ. ثُمَّ يُؤْتَى مِنْ يَسَارِهِ فَيَقُولُ الزَّكَاةُ: مَا قَبْلِي مَدْخَلٌ، ثُمَّ يُؤْتَى مِنْ قَبْلِ رِجْلَيْهِ، فَيَقُولُ فِعْلُ الْخَيْرَاتِ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَةِ وَالْمَعْرُوفِ وَالْإِحْسَانِ: مَا قَبْلِي مَدْخَلٌ. فَيَقَالُ لَهُ: اجْلِسْ، فَيَجْلِسُ، قَدْ مَثَلَتْ لَهُ الشَّمْسُ وَقَدْ أَخَذَتْ لِلْغُرُوبِ، فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ فِيكُمْ، مَا تَقُولُ فِيهِ؟ وَمَاذَا تَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهِ؟ فَيَقُولُ: دَعُونِي حَتَّى أَصْلِيَ. فَيَقُولَانِ: إِنَّكَ سَتُصَلِّي، أَخْبِرْنَا عَمَّا نَسْأَلُكَ عَنْهُ؟ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ فِيكُمْ مَا تَقُولُ فِيهِ؟ وَمَا تَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهِ؟ فَيَقُولُهُ: مُحَمَّدٌ. أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، جَاءَ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ. فَيَقَالُ لَهُ: عَلَى ذَلِكَ حَيِّيتُ. وَعَلَى ذَلِكَ مِتُّ، وَعَلَى ذَلِكَ تُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ إِلَى الْجَنَّةِ. فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ فِيهَا، فَيَزِدَادُ غُبَطَةً وَسُرُورًا. ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا وَيَنْوَرُ لَهُ فِيهِ، وَيُعَادُ الْجَمَدُ لِمَا نَبَذَ مِنْهُ وَيُجْعَلُ نَسَمُهُ فِي النَّسَمِ الطَّيِّبِ، وَهِيَ طَيْرٌ مُعَلَّقٌ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ. قَالَ: فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ

²²³ Bilježe El-Buhari, Muslim i autori *Sunena*.

الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ﴿ وَذَكَرَ فِي الْكَافِرِ ضِدَّ ذَلِكَ إِلَى أَنْ قَالَ: ثُمَّ يَضِيقُ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ، إِلَى أَنْ تَخْلَفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ. فَبَلَكَ الْمَعِيشَةُ الضَّنْكَ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿ فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى ﴾

“Kada umrloga spuste u mezar, on doista čuje zvuk njihove obuće dok se vraćaju. Ako je bio vjernik, namaz će mu stajati kod glave, post s desne, a zekat s lijeve strane. Dobra djela poput sadake, održavanja rodbinskih veza, dobročinstva i čudoređa bit će mu kod nogu. Kada mu se priđe od glave, namaz će reći: ‘Ovuda se ne može proći.’ Kada mu se priđe zdesna, post će reći: ‘Ovuda se ne može proći.’ Kada mu se priđe slijeva, zekat će reći: ‘Ovuda se ne može proći.’ Zatim će mu se prići od nogu, pa će biti rečeno: ‘Ovuda se ne može proći.’ Tada će mu se reći da sjedne, i on će sjesti. Prikazat će mu se sunce na zalasku. Bit će mu rečeno: ‘Šta kažeš o čovjeku koji vam je poslat? Šta svjedočiš o njemu?’ On će reći: ‘Pustite me da klanjam.’ ‘Klanjat ćeš’, reći će oni, ‘odgovori nam na pitanje: šta kažeš o čovjeku koji vam je bio poslan? Šta svjedočiš o njemu?’ ‘To je Muhammed’, reći će on. ‘Svjedočim da je Božiji poslanik, koji je dostavio istinu od Allaha.’ Pitaoci će mu reći: ‘S time si živio, s time si umro i s time ćeš biti proživljen, ako Allah da.’ Zatim će mu se otvoriti vrata ka Džennetu: ‘Ovo je mjesto koje ti je Allah pripremio u Džennetu.’ On će zablistati od sreće i radosti. Zatim će mu se grob proširiti sedamdeset lakata i obasjati. Zatim će mu se tijelo pretvoriti u materiju iz koje je nastalo. Duh će mu biti smješten u lijepi dah, a to su ptice koje stoje na drveću Dženneta. To je Allahov ajet: ‘Allah će vjernike postojanom riječju uputiti i na ovom i na onom svijetu.’ O nevjerniku je naveo suprotno: ‘Zatim će mu biti sužen grob, tako da će mu se rebra mimoići. To je težak život o kojem Allah kaže: “Taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu slijepim ćemo ga oživiti.”’²²⁴

عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا؟ قَالَ: فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ رُؤْيَا فَصَّهَا، فَيَقُولُ: مَا

²²⁴ Bilježić Ahmed u *Musnedu* i Ebu Hatim u *Sahihul*.

شَاءَ اللَّهُ. فَسَأَلْنَا نُبُوًّا، فَقَالَ: هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: لَكِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِي فَأَخَذَا بِيَدَيَّ فَأَخْرَجَانِي إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ، فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ وَرَجُلٌ قَائِمٌ بِيَدِهِ كُؤُوبٌ مِنْ حَدِيدٍ، يُدْخِلُهُ فِي شِدْقِهِ حَتَّى يَبْلُغَ قَفَاهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الْآخَرَ مِثْلَ ذَلِكَ وَبَلَّغَتْ شِدْقُهُ هَذَا، فَيَعُودُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ. قُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَا: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ عَلَى قَفَاهُ وَرَجُلٌ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِهِ بِصَخْرَةٍ أَوْ فِهْرٍ فَيَشْدُخُ بِهَا رَأْسَهُ، فَإِذَا ضَرَبَهُ تَدَهَّدَ الْحَجَرُ فَانْطَلَقَ إِلَيْهِ لِيَأْخُذَهُ فَلَا يَرْجِعُ إِلَى هَذَا حَتَّى يَلْتَمِسَ رَأْسَهُ، وَعَادَ رَأْسَهُ كَمَا هُوَ قَعَادُ إِلَيْهِ فَضَرَبَهُ، قُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالَا: انْطَلِقْ فَانْطَلَقْنَا إِلَى تَقَبٍ مِثْلِ التَّنُّورِ، أَعْلَاهُ ضَيْقٌ وَأَسْفَلُهُ وَاسِعٌ، يُوقَدُ تَحْتَهُ نَارٌ، فَإِذَا فِيهِ رِجَالٌ وَنِسَاءٌ عُرَاءَ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهَبُ مِنْ تَحْتِهِمْ، فَإِذَا اقْتَرَبَ ارْتَفَعُوا حَتَّى كَادُوا يَخْرُجُوا، فَإِذَا خِمَدَتْ رَجَعُوا، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَا: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى نَهْرٍ مِنْ دَمٍ، فِيهِ رَجُلٌ قَائِمٌ وَعَلَى وَسْطِ النَّهْرِ رَجُلٌ بَيْنَ يَدَيْهِ حِجَارَةٌ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ الَّذِي فِي النَّهْرِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ رَمَى الرَّجُلُ بِحَجَرٍ فِي فِيهِ، فَرَدَّهُ حَيْثُ كَانَ، فَجَعَلَ كُلُّمَا جَاءَ لِيَخْرُجَ رَمَى فِي فِيهِ بِحَجَرٍ فَيَرْجِعُ كَمَا كَانَ، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَا: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا حَتَّى أَتَيْنَا إِلَى رَوْصَةٍ خَضْرَاءَ، فِيهَا شَجَرَةٌ عَظِيمَةٌ وَفِي أَصْلِهَا شَيْخٌ وَصِيبَانِ، وَإِذَا رَجُلٌ قَرِيبٌ مِنَ الشَّجَرَةِ، بَيْنَ يَدَيْهِ نَارٌ يُوقِدُهَا. فَصَعِدَا بِي الشَّجَرَةَ وَأَدْخَلَانِي دَارًا لَمْ أَرِ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا. فِيهَا شُيُوخٌ وَشُبَّانٌ، ثُمَّ صَعِدَا بِي فَأَدْخَلَانِي دَارًا هِيَ أَحْسَنُ وَأَفْضَلُ. قُلْتُ: طَوَّقْتُمَانِي اللَّيْلَةَ، فَأَخْبِرَانِي عَمَّا رَأَيْتُ؟ قَالَا: نَعَمْ، الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ كَذَابٌ يُحَدِّثُ بِالْكَذْبَةِ فَتَحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى يَبْلُغَ الْآفَاقَ فَيَصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَالَّذِي رَأَيْتَهُ يَشْدُخُ رَأْسَهُ فَرَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَنَامَ عَنْهُ بِاللَّيْلِ وَلَمْ يَعْمَلْ بِهِ بِالنَّهَارِ، يُفْعَلُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَأَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ فِي النَّبْءِ فَهُمْ الزُّنَاةُ، وَالَّذِي رَأَيْتَهُ فِي النَّهْرِ فَكُلُّهُ الرِّبَا، وَأَمَّا الشَّيْخُ فِي أَصْلِ الشَّجَرَةِ فَأَبْرَاهِيمُ، وَأَمَّا الصِّبْيَانُ حَوْلَهُ فَأَوْلَادُ النَّاسِ، وَالَّذِي يُوقَدُ النَّارَ فَمَالِكٌ، حَازِنُ النَّارِ، وَالْدَّارُ الْأُولَى، دَارُ عَامَةِ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَمَّا هَذِهِ الدَّارُ، فَدَارُ الشُّهَدَاءِ، وَأَنَا جَبْرِيلُ وَهَذَا مِيكَائِيلُ، فَأَرْفَعُ رَأْسَكَ، فَرَفَعْتُ رَأْسِي،

فَإِذَا فَصَّرَ مِثْلَ السَّحَابَةِ . قَالَا : ذَلِكَ مَنَزْلُكَ ، قُلْتُ : دَعَانِي أَدْخُلْ مَنَزْلِي ، قَالَا : إِنَّهُ بَيْتُكَ
عُمَرُ لَمْ تَسْكُنْهُ ، فَلَوْ اسْكُنْتَهُ أَتَيْتَ مَنَزْلَكَ .

Semura ibn Džundub, r.a. kaže: “Nakon što bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao sabah, okrenuo bi se licem prema nama i rekao: ‘Ko je od vas sinoć nešto sanjao?’ Onaj ko je nešto sanjao to bi ispričao, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao bi: ‘Mašallah, bit će ono što Allah bude htio!’ Jednog je dana opet pitao: ‘Je li neko od vas nešto sanjao?’ ‘Nije’, rekli smo. ‘Ali, ja jesam’, rekao je on. ‘Sinoć sam u snu vidio kako su došla dva čovjeka, uzela su me za ruku i odvela me u Svetu zemlju, kad tamo jedan čovjek sjedi, a drugi do njega stoji i u ruci mu željezne kuke (čengele), koje mu on gura u ugao njegovih usta sve dok mu ne dođu na zatiljak. Zatim to isto čini kroz drugi ugao njegovih usta. Kada mu to u kutu njegovih usta zaraste, on mu se vrati i čini isto što i ranije. ‘Ko je to?’, upitao sam. ‘Idi dalje!’, rekli su mi obojica. Potom smo išli i došli do jednog čovjeka naslonjenog na zatiljak, a jedan čovjek stojeći više njegove glave s kamenom (u ruci) razbija mu glavu. Kada ga udari, kamen se otkotrlja, i on ode da ga uzme, ali se ne vraća, dok onome glava ne zaraste i ne vrati se u predašnje stanje. Tada se vrati i ponovo ga udara. ‘Ko je to?’, upitao sam. ‘Idi dalje!’, rekli su. Potom smo došli do jedne uvale poput peći čiji je gornji dio tijesan, a donji širok. Ispod nje se loži vatra i kada se (plamen) približi, svijet koji je u njoj podigne se kao da će skoro izaći, a kada se malo stiša (splasne), oni se opet u nju vrate (naniže). U njoj su i muškarci i žene goli. ‘Ko su ovi?’, upitao sam. ‘Idi dalje!’, rekli su. Tako smo išli dok nismo došli do jedne rijeke od same krvi. Jedan je čovjek stajao na sredini rijeke, a drugi na obali i pred njim je bio jedan kamen. Kada god bi čovjek u rijeci htio izaći, onaj bi mu drugi bacio kamen u usta i vratio ga tamo gdje se ranije nalazio. ‘Ko je ovaj?’, upitao sam. ‘Idi dalje!’, rekli su. Tako smo išli dok nismo naišli do jedne zelene bašče u kojoj se nalazilo jedno veliko drvo i na njemu jedan starac s djecom, a blizu toga stabla jedan čovjek ispred koga bijaše vatra koju on stalno podlagaše. Oni me potom popeše na to stablo i uvedoše u dvorac od kojeg nikada nisam ljepšeg vidio. U njemu je bilo ljudi, staraca, mladića,

žena i djece. Zatim su me iz njega izveli, popeli još više na stablo i uveli u dvorac koji bijaše još ljepši i vredniji, i u njemu opet starci i mladići. Tada sam rekao: ‘Sa mnom ste, eto, obilazili cijelu noć, pa obavijestite me sada o onome što sam vidio!’ ‘Dobro’, rekoše obojica. ‘Što se tiče onoga što si vidio da mu razvaljuju i cijepaju vilice, on je bio veliki lažac. Kad bi govorio, lagao bi, i ta je laž od njega prenošena na sve strane, i ono što si vidio – činit će se s njim sve do Sudnjeg dana. Onaj što mu se razbija glava jeste čovjek kome je Allah dao da nauči Kur’an, ali je on noću spavao (nije ga učio), a danju nije po njemu postupao. S njim će se onako postupati do Sudnjega dana. Oni koje si vidio u onoj uvali bili su bludnici. Čovjek koga si vidio u onoj rijeci živio je od kamate. Onaj starac na drvetu jeste Ibrahim, a.s., a dječica oko njega jesu djeca svijeta. Što se tiče onoga što je podlagao vatru, to je Malik, vratar u Džehennemu. Prvi dvorac u koji si ušao jeste zajednički dvorac vjernika, a onaj drugi jeste dvorac šchida. Ja sam Džibril, a ovo je Mikail. Sada podigni svoju glavu!’ Ja sam potom podigao glavu, kad iznad mene dvorac kao oblak! ‘To je’, rekli su obojica, ‘mjesto u kojem ćeš ti boraviti.’ ‘Pa pustite me’, rekao sam, ‘da uđem u svoje boravište.’ ‘Tebi je’, odgovorili su, ‘ostalo još života koji nisi dovršio, a da si ga dovršio, ušao bi u svoje boravište.’”²²⁵

Ibn el-Kajjim kaže: “Ovo je opis patnje u berzehu. Snovi Poslanika jesu objava koja odgovara realnosti.”

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُمِرُ بِغَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ أَنْ يُضْرَبَ فِي قَبْرِهِ مِائَةَ جَلْدَةٍ، فَلَمْ يَزَلْ يُسْأَلُ اللَّهُ وَيَدْعُوهُ حَتَّى صَارَتْ وَاحِدَةً، فَأَمَّا قَبْرُهُ عَلَيْهِ نَارًا، فَلَمَّا ارْتَفَعَ عَنْهُ أَفَاقَ، قَالَ: عَلَامَ جَلْدَتُنِي؟ قَالُوا: إِنَّكَ صَلَّيْتَ صَلَاةً بِغَيْرِ طَهْوَرٍ، وَمَرَرْتَ عَلَى مَظْلُومٍ فَلَمْ تُنْصُرْهُ.

Ibn Mesud prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Naređeno je da se jedan čovjek u mezaru izbičuje sa stotinu udaraca. On se molio Allahu i činio Mu dovu sve dok kazna nije smanjena na jedan udarac. Kabur mu se ispuni vatrom od bola. Kada je prestalo, on se osvijesti i reče:

²²⁵ Bilježi El-Buhari u *Sabihu*.

‘Zašto ste me bičevali?’ ‘Zato što si nečist klanjao namaz i prošao si pored mazluma ne pomagavši mu.’”²²⁶

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ صَوْتًا مِنْ قَبْرِ، فَقَالَ: مَتَى مَاتَ هَذَا؟ فَقَالُوا: مَاتَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَسَرَّ بِذَلِكَ وَقَالَ: لَوْلَا أَنَّا لَا تَدَافِنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَذِّبَ عَذَابَ الْقَبْرِ.

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., čuo zvuk iz mezara i rekao: “Kada je ovaj čovjek umro?” Odgovoriše mu da je umro u džahilijetu, i to ga obradova. “Da se ne bojim da se nećete kopati, molio bih Allaha da vam omogući da čujete kaburski azab.”²²⁷

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: هَذَا الَّذِي تَحْرَكُ لَهُ الْعُرْشُ، وَفُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَشَهِدَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ، لَقَدْ ضَمَّ ضَمَّةً ثُمَّ فَرَجَ عَنْهُ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ovaj čovjek, zbog koga se Arš pomjerio²²⁸, kome su se vrata neba otvorila i kome je klanjalo sedamdeset hiljada meleka, pritisnut je, a zatim oslobođen pritiska groba.”²²⁹

Smiraj duša

Ibn el-Kajjim cijelo je poglavlje posvetio ovoj temi, navodeći mišljenja uleme o smiraju duša. Zatim je naveo preferirano mišljenje, uz opasku: “Duše će imati različite tretmane u berzehu. Neke će biti na najvišim visinama, u samom vrhu. To su duše poslanika, neka je Allahov blagoslov i mir s njima. I oni će imati različite položaje, kao što je Poslanik, s.a.v.s., vidio u noći Israa.

²²⁶ Bilježi Tabari.

²²⁷ Bilježe En-Nesai i Muslim.

²²⁸ To je Sa'd ibn Muaz.

²²⁹ Bilježe: El-Buhari, Muslim i En-Nesai.

Zatim, duše u gušama zelenih ptica koje lete po Džennetu kuda žele. To su duše nekih šehida, ne svih. Nekim šehidima duše će biti zaustavljene na ulazu u Džennet zbog duga ili nečeg drugog, kao što se navodi u *Musnedu*.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَحْشٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لِي إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: الْجَنَّةُ، فَلَمَّا وَلِيَ قَالَ: إِلَّا الدِّينَ، سَارَنِي بِهِ جِبْرِيلُ أَنْفًا.

Muhammed ibn Abdullah ibn Džahš prenosi da je jedan čovjek upitao Poslanika, s.a.v.s.: ‘Kakvu ću nagradu imati ako poginem na Allahovom putu?’ ‘Džennet’, odgovori. Kada je otišao, dodao je: ‘Osim ako ostane dug. O ovome me Džibril maloprije obavijestio.’

Neke će duše biti zaustavljene kod dženetskih vrata, kao što se navodi u drugom hadisu: ‘Vidio sam vašeg druga zaustavljenog na vratima Dženneta.’

Neki će biti zarobljeni u kaburu, na osnovu hadisa o čovjeku koji je utajio ogrtač i nakon toga poginuo. Ljudi rekoše: ‘Ugodno ti bilo u Džennetu.’ Poslanik, s.a.v.s., reče:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي عَلَيْهَا تَشْعَلُ عَلَيْهِ نَارًا فِي قَبْرِهِ.

‘Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, doista ogrtač koji je utajio izgara (njegovo tijelo) u kaburu.’

Neki će boraviti u blizini Dženneta, na osnovu Ibn Abbasovog hadisa: ‘Šehidi su na velikim svijetlim prostranstvima kod dženetskih vrata u zelenom kubetu. Hrana im dolazi iz Dženneta ujutro i navečer.’²³⁰

Džaferu ibn Fbu Talibu Allah je ruke zamijenio krilima kojima leti kuda želi po Džennetu.

Neki će biti zarobljeni na Zemlji, i duša im neće kretati ka nebu. To je prizemna, niska duša. Prizemne duše neće se miješati s nebeskim dušama, kao što se ni na ovom svijetu nisu miješale. Duša koja na ovom svijetu nije stekla spoznaju svoga Gospodara, ljubav, spominjanje,

²³⁰ Bilježi Ahmed.

druželjubivost i zbliženost s Njime, to je prizemna, niska duša. Nakon što napusti tijelo, ona će i dalje biti takva. Isto tako, visoke duše koje su na ovom svijetu bile posvećene ljubavi prema Allahu, zikru, dobrim djelima, druželjubivosti, te duše će i nakon rastanka s tijelima boraviti s jednakim, visokim dušama. Čovjek će biti s onim koga voli u berzehu i na Sudnjem danu. A Uzvišeni Allah spaja duše jedne s drugima u berzehu i u danu povratka. Vjernikovu dušu smjestit će na lijepo mjesto. Duše će se, znači, nakon rastanka, pridružiti sebi srodnim, bliskim i, po djelima, sličnim.

Neke će duše biti u peći bludnika i bludnica, neke će plivati u rijeci krvi, neke će gutati kamen... Sve duše, i sretne i nesretne, borave na različitim mjestima. Neke se nalaze u najvišim visinama, a neke su prizemne i niske i one se ne mogu odlijepiti od zemlje.

Kada analiziraš hadise i predanja o ovom pitanju i time se dobro pozabaviš, spoznat ćeš argumente toga. Nemoj misliti da među vjerodostojnim predanjima o ovom pitanju postoji kontradiktornost. To su sve ispravna predanja koja jedna druga potvrđuju. Problem je u našem shvaćanju i poznavanju duše, njene suštine i činjenice da ona ima drukčiju prirodu od tijela. Iako se nalazi u Džennetu, ona je na nebu, kontaktira s kaburom i tijelom u njemu. Ona ima ogromnu brzinu kretanja, spuštanja i podizanja. Duše se dijele na slobodne i sputane, visoke i niske. I nakon razdvajanja od tijela one osjećaju zdravlje i bolest, slast, uživanje i bol, mnogo puta intenzivnije nego kada su bile spojene s tijelom. Postoji sputavanje, patnja, bolest i kajanje. A postoji i slast, lagodnost, uživanje i sloboda. Dok je vezana s tijelom, ona nalikuje plodu u utrobi majke, a nakon razdvajanja slična je novorođenčetu koje dolazi na ovaj svijet. Iz tog razloga duša ima četiri razdoblja.

Svako je veće od prethodnog:

prvo razdoblje: u utrobi majke. To je period nepričanja, tjeskobe, depresije i triju tmina;

drugo razdoblje: mjesto u kojem se razvija, za koje se veže i u kojem stječe dobro i zlo, uzroke sreće i nesreće;

treće razdoblje: berzeh. To je stanište prostranije i veće od ovog svijeta. Štaviše, ono je u odnosu na prethodno razdoblje kao što je ono u odnosu na prvo;

četvrto razdoblje: Vječna kuća – Džennet i Džehennem. Nakon toga nema drugog boravišta. Uzvišeni Allah vodit će dušu kroz sfere tog svijeta sve dok ne stignu do mjesta koje ona zaslužuje, koje je za nju stvoreno i koje je ona svojim djelima zaradila.

U svakom od ovih razdoblja duša se različito tretira i ponaša. Neka je Uzvišen Allah, njen stvoritelj, Onaj Koji je oživljava i usmrćuje, Koji je usrećuje i unesrećuje, Koji ih raspoređuje prema stepenima njihove sreće ili nesreće, kao što ih je rasporedio u stepenu znanja, djelovanja, snage i ponašanja. Onaj ko spozna pravu suštinu duše, svjedočit će da nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga. Njemu pripada sva vlast i sva hvala. U Njegovoj je ruci sve dobro, Njemu se sve vraća. Njemu pripada sva snaga, moć, sila, mudrost i opća savršenost. Posredstvom ove spoznaje spoznat će iskrenost Njegovih poslanika i vjerovjesnika. Ono što oni propovijedaju istina je koju prihvata razum i odobrava ljudska priroda. Sve je suprotno laž, i neka je Allah na pomoći...”

SPOMINJANJE ALLAHA
EZ - ZIKR

SPOMINJANJE ALLAHA (EZ - ZIKR)¹

Zikr Allaha, dž.š., jeste ono što se događa na jeziku i u srcu, bilo da se radi o slavljenju Allaha, dž.š., negiranju mahana, Njegovom slavljenju i pripisivanju Mu svojstva savršenstva i osobina veličanstva i ljepote.

1. Allah, dž.š., zapovijeda da se zikr što više čini, pa tako veli:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾

“O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i navečer veličajte Ga.”²

2. On kaže da se sjeća onoga koji se Njega sjeća:

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾

“Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti...”³

U hadisi-kudsiju kaže se:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ حِينَ يَذْكُرُنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ
ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُ وَإِنْ اقْتَرَبَ إِلَيَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ اقْتَرَبَ
إِلَيَّ ذِرَاعًا اقْتَرَبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْسِي أَتَيْتُهُ هَرُولَةً.

¹ Riječ ez-zikr, osim značenja: spominjati nekoga ili nešto, znači i: sjećati se ili prisjećati se nekoga ili nečega. Osim ovih, ova riječ ima i druga značenja. (Prim. prev.)

² El-Ahzab, 41-2.

³ El-Bekara, 152.

“Ja sam kod misli Moga roba kad on misli na Mene⁴, i Ja sam s njim kad Me spomene. Ko Mene spomene u sebi, i Ja njega spomenem u Sebi, a ko Mene spomene u skupu, i Ja njega spomenem u još boljem skupu. Ko Mi se približi pedalj, Ja se njemu približim lakat, a ko se Meni približi lakat, Ja se njemu približim hvat. Ko Meni krene hodeći, Ja mu krenem trčeći.”⁵

3. On, slavljen da je, one koji Ga spominju odlikovao je izvanrednošću i prvenstvom. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ. قَالُوا: وَمَا الْمُفْرِدُونَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ.

“Izvanrednici su prvi.”Upitaše: **“A ko su izvanrednici, o Allahov Poslaniče?”**, a on reče: **“Muškarci koji često spominju Allaha i žene koje često spominju Allaha.”**⁶

4. Oni su ti koji istinski žive.

عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ.

Ebu Musa prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Primjer onoga koji spominje svoga Gospodara i onoga koji Ga ne spominje jeste kao primjer živoga i mrtvoga.”⁷

5. Spominjanje Allaha vrhunac je dob

rih djela. Ko njime bude počašćen, podareno mu je veliko dobro – Allahovo prijateljstvo. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u svako vrijeme spominjao Allaha, a čovjeku koji mu je rekao: “Za mene su propisi islama postali brojni, zato mi reci nešto za što ću se čvrsto držati?”, preporučio je:

لَا يَزَالُ فَوْكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ. وَيَقُولُ لِأَصْحَابِهِ: أَلَا أُتَيْتُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا

⁴ To znači da ako rob misli, dok molbu Allahu upućuje, da će mu je On uslišati, uslišat će mu je, i ako misli, dok oprost od Njega prosi, da će mu On oprostiti, oprostić će mu, i tome slično.

⁵ To znači da koliko god predanost roba prema njegovu Gospodaru bude veća, Allah prema njemu sa svakim dobrom bude još brži. Bilježe El-Buhari i Muslim.

⁶ Hadis bilježi Muslim.

⁷ Hadis bilježi El-Buhari.

عِنْدَ مَلِكِكُمْ وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ، وَخَيْرٌ لَّكُمْ
مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ذَكَرَ اللَّهُ تَعَالَى.

“Neka su ti usta uvijek vlažna spominjanjem Allaha.” Svojim ashabima rekao je: “Da vas obavijestim, koje je vaše najbolje i najnaprednije djelo kod vašega Vladara, koje vas najviše uzdiže na vašim stepenima, koje je za vas bolje od dijeljenja zlata i srebra i koje je za vas vrednije od susreta s vašim neprijateljem i borbe s njim?”

“Svakako, o Allahov Poslaniče”, rekoše. A on reče: “Spominjanje Allaha.”⁸

6. On je staza spasa.

عَنْ مُعَاذِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا عَمِلَ آدَمِيُّ عَمَلًا قَطُّ
أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Muaz, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Čovjek nikada nije učinio djelo koje ga više udaljava od Allahove kazne od spominjanja Allaha.”⁹

7. Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

إِنَّ مَا تَذْكُرُونَ مِنْ جَلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّحْمِيدِ يَبْعَاطِفُنْ حَوْلَ الْعَرْشِ
لَهُنَّ دَوِيُّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ يَذْكُرْنَ بِصَاحِبِهِنَّ أَفَلَا يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ مَا يَذْكُرُ بِهِ.

“Ono što spominjete: veličanstvenost Allahovu, dž.š., učeći tehlile¹⁰, tekbire¹¹ i tahmide¹² okruži Prijesto. To zuji poput pčela, i podsjeća na onoga ko je izgovorio te riječi. Zar neko od vas ne bi volio da ima nešto što će podsjećati na njega?”¹³

⁸ Hadis bilježe: Et-Tirmizi, Ahmed i El-Hakim, koji za njega veli da mu je niz prenosilaca vjerodostojan.

⁹ Hadis bilježi Ahmed.

¹⁰ Govoriti: “La ilahe illallah”.

¹¹ Govoriti: “Allahu ekber”.

¹² Govoriti: “El-hamdu lillah”.

¹³ Bilježi Ahmed.

Koja je to granica čestog spominjanja Allaha

Allah, dž.š., zapovijeda da Ga se mnogo spominje, a za one razumom obdarene koji pouku uzimaju razmišljajući o Njegovim znakovima kaže da su:

﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾

“... oni koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju...”¹⁴

te:

﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾

“... i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.”¹⁵

Mudžahid veli: “Neće muškarci ili žene biti od onih koji mnogo Allaha spominju dok Ga ne budu spominjali i stojeći i sjedeći i ležeći.”

Ibn Salah upitan je o mjeri prema kojoj se postaje od onih koji spominju Allaha mnogo, pa je odgovorio: “Kad se ustraje u zikrovima koji se neupitno prenose od Poslanika, s.a.v.s., jutrom i večeri, te u različitim vremenima i situacijama, noću i danju, biva se od onih muškaraca i žena koji mnogo spominju Allaha.” Alija ibn Ebu Talha prenosi od Ibn Abbasa, r.a., da je o ovim ajetima rekao: “Allah, dž.š., nije Svojim robovima u dužnost stavio neku obavezu, a da joj nije dao poznatu granicu, i uzeo u obzir stanje s opravdanjem, osim zikra. Njemu Allah nije odredio gornju granicu, i nikome nije opravdanje uvažio ako ga zapostavlja, osim prisiljenome na njegovo ostavljanje.” Zatim je rekao: “Spominjite Allaha: stojeći, sjedeći i na stranama svojim ležeći, noću i danju, na kopnu i na moru, na putu i kod kuće, u bogatstvu i siromaštvu, u bolesti i zdravlju, u potaji i javno, i u svakoj situaciji.”

¹⁴ Alu Imran, 191.

¹⁵ El-Ahzab, 35.

Zikr obuhvata sva djela koja spadaju u pokornost

Seid ibn Džubejr veli: “Svako ko rádi radi Allaha, pokoravajući se Allahu, spominje Allaha.” Neki od dobrih prethodnika željeli su suziti ovo opće značenje, te su spominjanje ograničili na neke njegove vrste. Među njima je Ata, koji kaže: “Skupovi zikra jesu oni u kojima se govori o dozvoljenom i zabranjenom: kako da kupuješ i prodaješ, kako da namaz obavljaš i postiš, kako da brak sklopiš i kako da ga raskineš, kako hadž da obaviš, i tome slično.” El-Kurtubi veli: “Društva spominjanja jesu društva nauke i podsjećanja. To su društva u kojima se spominju Allahov govor i sunnet Njegova Poslanika, s.a.v.s., ono što se prenosi od dobrih prethodnika, te riječi prvih i pobožnih prvaka. Ta su društva oslobođena pretvaranja i novotarija i čista su od niskih nakana i pohlepe.”

Edeb zikra

Svrha zikra jeste pročišćenje duša, sapiranje srca i buđenje svijesti. Na ovo ukazuje i časni ajet:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾

“... i namaz klanjaj ti! Doista, namaz odvrća od razvrata i ogavna djela! I sjećati se Allaha poslušnost je najveća!”¹⁶

To znači da je o pitanju odvrćanja od razvrata i ogavnih djela sjećanje na Allaha bolje od namaza. Razlog tome jeste to što onaj ko se sjeća Allaha, kad svoje srce svome Gospodaru otvori i njegov jezik, spominjući Ga, progovori, Allah ga Svojim svjetlom opskrbi, vjerovanje na vjerovanje poveća mu se i uvjerenje na uvjerenje pridoda mu se, te mu se srce radi istine smiruje i po njoj spokojno biva:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾

“... one koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju, a srca se, doista, kad se Allah spomene, smiruju!”¹⁷

¹⁶ Prijevod: E. Karić: El-Ankebut, 45.

¹⁷ Er-Ra'd, 28.

Kad srce u istini spokoj nađe, Primjeru se najuzvišenijem okrene, i na put Njemu krene; s njega ga ne mogu odvratiti težnje žudnje, niti poticaji strasti. Otuda je pitanje zikra ozbiljno, i u životu čovjeka veoma važno. Neshvatljivo je da se ovi rezultati ostvare po samoj riječi koju jezik izgovori, jer od pokreta jezika korist je mala ako se oni ne stapaju i ne slažu sa srcem. Allah, dž.š., poučava kako se čovjek treba ponašati pri zikru:

﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾

“I spominji Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi nemaran.”¹⁸

Ajet upućuje na to da je preporučeno da zikr bude u sebi, bez podizanja glasa. Na nekome od putovanja, Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo je neke ljude kako su učeći dovu podigli glasove, pa im je rekao:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْزُقُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّ الَّذِي تَدْعُونَهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ، أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ مِنْ عُنُقِ رَاحِلَتِهِ.

“O ljudi, suzdržite se. Vi ne dozivate ni gluhog ni odsutnog. Uistinu, Onaj Koga dozivate sve čuje i blizu je. Bliži vam je od vrata vaše jahalice.”

Ajet ukazuje i na žudnju i strahopoštovanje kojima je dobro da se čovjek okiti pri zikru.

Pristojnost podrazumijeva i da onaj ko to spominje bude u čistoj odjeći, čista tijela i namirisana, jer to dušu čini poletnijom. Ako je moguće, okrenut će se prema kibli, jer najbolje sjedenje jeste ono u kojem smo okrenuti prema kibli.

¹⁸ El-El'raf, 205.

Lijepo je okupljati se u društvu u kojem se spominje Allah

Lijepo je sjediti u kružocima (*balkama*) zikra, a o tom se pitanju od Poslanika, s.a.v.s., prenose sljedeći hadisi:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا. قَالُوا: وَمَا رِیَاضُ الْجَنَّةِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: حَلَقُ الذِّكْرِ، فَإِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى سَيَّارَاتٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يَطْلُبُونَ حَلَقَ الذِّكْرِ، فَإِذَا أَتَوْا عَلَيْهِمْ حَفُّوا بِهِمْ.

Od Ibn Omera, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad prođete pored vrtova Dženneta, najedite se!” Upitaše: “A šta su to vrtovi Dženneta, o Allahov Poslaniče?”, a on odgovori: “Halke zikra. Allah, dž.š., među melekima ima one koji mnogo putuju, traže halke zikra, a kada ih nađu, okruže ih”

عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حُلَقَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: مَا أَجْلَسُكُمْ؟ قَالُوا: جَلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّهَ وَنُحَمِّدُهُ عَلَى مَا هَدَانَا لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ بِهِ عَلَيْنَا. قَالَ: اللَّهُ مَا أَجْلَسُكُمْ إِلَّا ذَاكَ؟ أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْخَلِكُمْ نَهْمَةً لَكُمْ. أَنَا نِي جَبْرِيلُ فَأَخْبِرْنِي أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَأْهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ.

Prenosi se od Muavije, r.a., da je rekao: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom je prilikom izašao u jednu od halki svojih ashaba, pa je rekao: ‘Zašto ste sjeli?’ Oni rekoše: ‘Sjeli smo da spominjemo Allaha i zahvaljujemo Mu na tome što nas je uputio u islam i što nam je njime blagodat dao.’ Tako vam Allaha, nizašto drugo niste sjeli? Mene što se tiče, nisam tražio od vas da se zakunete zbog sumnje u vas, već mi je došao Džibril i obavijestio me da se Allah hvali vama pred melekima.”¹⁹

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُمَا شَهِدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: لَا يَتَعَدُّ قَوْمٌ يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى إِلَّا حَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَعَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ وَنَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ.

¹⁹ Bilježi Muslim.

Također se prenosi od Ebu Seida el-Hudrija, r.a., i Ebu Hurejre, r.a., da su bili prisutni s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kad je rekao: “Kad god ljudi sjednu da spominju Allaha, dž.š., meleki ih okruže, prekrije ih milost, na njih se spusti smiraj i Allah ih spomene onima kod Sebe.”

Vrijednost iskrenog izgovaranja: “la ilahe illallah” (“nema boga osim Allaha”)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا قَالَ الْعَبْدُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ حَتَّى يَقْضِيَ إِلَى الْعَرْشِ مَا اجْتَنَبَتِ الْكِبَاثِرُ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Kad čovjek iskreno izgovori: ‘Lā ilāhe illallāh’, otvorit će mu se vrata nebesa, tako da će doći do Prijestolja²⁰, pod uvjetom da ne bude činio velike grijeha.”²¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: جَدُّوْا إِيْمَانَكُمْ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ نَجِدُ إِيْمَانَنَا؟ قَالَ: أَكْثَرُوا مِنْ قَوْلٍ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

Od njega se prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Obnavljajte svoj iman.” Neko reče: “O Allahov Poslaniče, kako da obnavljamo svoj iman?”, a on odgovori: “Što više govorite: ‘Lā ilāhe illallāh.’”²²

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ.

Džabir, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Najvredniji zikr jeste: ‘Lā ilāhe illallāh’ (‘Nema boga osim Allaha’), a najvrednija dova jeste: ‘El-hamdu lillāh.’ (‘Sva hvala pripada Allahu’)”²³

²⁰ Proći do Prijestolja, El-Arša, znači da ove riječi do njega dopru, kao što Allah, dž.š., kaže: “K njemu se dižu lijepe riječi.”

²¹ Hadis bilježi Et-Tirmizi i kaže da je hasen-garib.

²² Hadis bilježi Ahmed s dobrim lancem prenosilaca.

²³ Hadis bilježe: En-Nesai, Ibn Madža i El-Hakim, koji kaže da je hadis vjerodostojnog niza prenosilaca.

Vrijednost riječi: “subhanallah”, “elhamdulillah”, “la ilahe illallah”, “Allahu ekber” i sličnih

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى
اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Dvije riječi su jeziku lahke, na vagi teške i Svemilosnom drage: ‘Subhānallāhi ve bihamdihi subhānallāhil-azīm.’ (‘Neka je slavljen i hvaljen Allah, neka je slavljen Allah Veličanstveni.’)”²⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَأَنْ أَقُولَ: سُبْحَانَ
اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتِ عَلَيْهِ الشَّمْسُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Da kažem: ‘Subhanallāhi vel-hamdu lillāhi ve lā ilāhe illallāhu vallāhu ekber!’ (‘Slava Allahu, hvala Allahu, nema drugog boga osim Allaha, Allah je najveći, draže mi je od onoga nad čim sunce izlazi.’)”²⁵

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ
الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ؟ قُلْتُ: أَخْبِرْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ: سُبْحَانَ
اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ.

Ebu Zerr, r.a., prenosi: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: ‘Hoćeš li da te obavijestim koji je govor najdraži Allahu?’ Rekao sam: ‘Obavijesti me, Allahov Poslaniče!’ Rekao je: ‘Najdraži govor Allahu, dž.š., jeste: (‘Subhānallāhi ve bi hamdihi.’) ‘Neka je slavljen i hvaljen Allah.’”²⁶

Et-Tirmizijeva verzija hadisa jeste:

أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا اصْطَفَى اللَّهُ لِدَلِيلِكِهِ: سُبْحَانَ رَبِّي وَبِحَمْدِهِ.

“Najdraži govor Allahu, dž.š., onaj koji je za Svoje meleke Allah odabrao, jeste: ‘Subhāne Rabbī ve bi hamdihi, subhāne Rabbī ve bi

²⁴ Hadis bilježe: El-Buhari, Muslim i Et-Tirmizi.

²⁵ Hadis bilježe Muslim i Et-Tirmizi.

²⁶ Hadis bilježe Muslim i Et-Tirmizi.

hamdihi.' ('Neka je slavljen i hvaljen moj Gospodar, neka je slavljen i hvaljen moj Gospodar.')"

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ غُرِسَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ.

Džabir, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Onaj ko kaže: 'Subhānallāhil-azīm ve bi hamdihi.' ('Neka je slavljen i hvaljen Allah Veliki, bude mu zasađena palma u Džennetu.')"²⁷

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اسْتَكَثُّوا مِنَ الْبَاقِيَّاتِ الصَّالِحَاتِ. قِيلَ: وَمَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: التَّكْوِينُ، وَالتَّهْلِيلُ، وَالتَّسْبِيحُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Ebu Seid, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Što više učite ono što ostaje, a dobro je!" Neko reče: "A šta je to, Allahov Poslaniče?" On reče: "Tekbir, tehliil, tesbih, elhamdu lillah (zahvala Allahu) i la havle ve la kuvvete illa billah." ("Nema moći niti snage mimo Allaha.")²⁸

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَقِيتُ إِبْرَاهِيمَ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَقْرَى أُمَّتِكَ مِنِّي السَّلَامُ وَأَخْبَرُهُمْ أَنَّ الْجَنَّةَ طَيِّبَةُ التَّرْتِيَةِ، عَذْبَةُ الْمَاءِ وَأَنَّهَا قِيَعَانُ، وَأَنَّ غُرْسَاهَا: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

Abdullah, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Sreo sam, u noći Israa, Ibrahima, a.s., pa mi je rekao: 'O Muhammede, prenesi svome umetu selam od mene, i obavijesti ih da je zemlja Dženneta plodna, voda slatka i da je on ravan; da su njegove sadnice riječi: 'subhanallah' ('neka je slavljen Allah'), 'elhamdulillah' ('zahvala Allahu'), 'la ilahe illallah' ('nema boga mimo Allaha') i 'Allahu ekber' ('Allah je najveći').'"²⁹ Et-Taberani dodaje još i: "La havle ve la kuvvete illa billah." ("Nema moći niti snage mimo Allaha.")

²⁷ Hadis bilježi Et-Tirmizi i za njega kaže da je hasen.

²⁸ Bilježe ga En-Nesai i Hakim, koji veli da hadis ima sahih - niz prenosilaca.

²⁹ Hadis bilježe Et-Tirmizi i Taberani.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ أَرْبَعٌ - لَا يَضُرُّكَ بَاتِنٌ بَدَأَتْ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

“Četiri govora Allahu su najdraža, i ne smeta s kojim god počneš: ‘Subhanallah’ (‘neka je slavljen Allah’), ‘elhamdulillah’ (‘zahvala Allahu’), ‘la ilahe illallah’ (‘nema boga mimo Allaha’) i ‘Allahu ekber’ (‘Allah je najveći’).”³⁰

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْآيَتِينَ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَّاهُ.

Ibn Mesud, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko noću prouči dva posljednja ajeta iz sure El-Bekara bit će mu to dovoljno.”³¹

A znači da mu oni nadomještaju noćni namaz. Prema drugome mišljenju; oni su mu zaštita od zala te noći. Ibn Huzejma u svome *Šabihu* kaže: “Poglavlje – spominjanje šta je najmanje od učenja dovoljno u noćnom namazu”, zatim je naveo ovaj hadis.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُنَجِّزُ أَحَدَكُمْ أَنْ يقرأَ ثَلَاثَ الْقُرْآنِ فِي لَيْلَةٍ؟ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا: أَيْتَانِ يَطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ ثَلَاثَ الْقُرْآنِ.

Ebu Seid, r.a., veli: “Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: ‘Zar ne može neko od vas za jednu noć proučiti trećinu Kur’ana?’ To im bijaše teško, pa rekoše: ‘Ko to od nas može, o Allahov Poslaniče?’, a on reče: ‘Allahul-vahidus-samed’³² jeste trećina Kur’ana.”³³

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ فِي يَوْمٍ مِائَةً مَرَّةً كَانَتْ لَهُ

³⁰ Navodi Muslim.

³¹ Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

³² Misli se na suru El-Ihlas.

³³ Hadis bilježe: El-Buhari, Muslim i En-Nesai.

عَدَلَ عَشَرَ رِقَابٍ وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ وَمُحِيتَ عَنْهُ مِائَةٌ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمِيسِيَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَخَذَ عَمَلَ أَكْثَرِ مِنْ ذَلِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko kaže: ‘Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerīke leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej’in kadīr.’ (‘Nema boga mimo Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga, Njemu pripada vlast i zahvala, i On je nad svim moćan’), u jednom danu stotinu puta, imat će nagradu kao da je oslobodio deset robova, bit će mu upisano stotinu sevapa i bit će mu izbrisano stotinu grijeha, i to će mu biti zaštita od šejtana toga dana sve dok ne omrkne. Na Sudnjem danu niko neće doći s boljim od toga, osim onoga ko to češće čini.”³⁴

Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesai dodaju još i: “A ko kaže: ‘Subhanallahi ve bi hamdihi’ (‘Neka je slavljen i hvaljen Allah!’) u jednom danu stotinu puta, bit će mu izbrisani grijesi pa makar ih bilo koliko morske pjene.”

Vrijednost traženja oprosta

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُنَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ أَنَّ دُؤُوبَكَ بَلَغَتْ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ أَتَيْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتَكَ بِقَرَابِهَا مَغْفِرَةً.

Enes, r.a., veli: “Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: ‘Rekao je Allah, dž.š.: ‘O sine Ademov, ti od Mene nisi prosio i Meni se nadao, a da ti nisam oprostio, s onim što od tebe bude, i ne obazirem se. O sine Ademov, kada bi tvoji grijesi dosegli nebeske oblake, a da Me zatim zamoliš za oprost, oprostio bih ti, i ne obazirem se. O sine Ademov, kada bi došao s punom Zemljom grešaka, a da Me potom susretnoš ništa Mi ne pridružujući, došao bih ti s punom Zemljom oprosta.’”³⁵

³⁴ Hadis bilježe: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madža.

³⁵ Hadis bilježi Et-Tirmizi i kaže da je hasen-garib.

Abdullah ibn Abbas, r.a., veli: “Ko se drži istigfara, Allah mu iz svake brige da olakšanje i iz svake tjeskobe izlaz i opskrbi ga odakle se i ne nada.”³⁶

Višestruki i jezgroviti zikr

عَنْ جُوَيْرِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا، ثُمَّ رَجَعَ بَعْدَ أَنْ أَصْحَى وَهِيَ جَالِسَةٌ. فَقَالَ: مَا زِلْتُ عَلَى الْحَالِ الَّتِي فَارَقْتُكَ عَلَيْهَا؟ قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: لَقَدْ قُلْتَ بَعْدَكَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ وَزِنْتَ بِمَا قُلْتَ مِنْذُ الْيَوْمِ لَوَزِنْتَهُنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِينَةَ عَرْشِهِ وَبِدَادَ كَلِمَاتِهِ.

Džuvejrijja, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izišao od nje. Vratio se nakon što je sunce već izašlo, a ona je i dalje sjedila na istome mjestu. Rekao joj je: “Još si u stanju u kojem sam te ostavio?!” Odgovorila je: “Da!” Poslanik joj, s.a.v.s., tada reče: “Poslije tebe izgovorio sam četiri riječi tri puta. Kad bi se izmjerile s onim što si ti rekla do sada, prevagnule bi ih. To su: ‘Subhānallāhi ve bi hamdihi adede halkihi ve ridā ncfsihi ve zinete aršihi ve midāde kelimātih.’ (‘Neka je slavljen i hvaljen Allah onoliko koliki je broj Njegovih stvorenja, koliko je Njegovo zadovoljstvo, težina Njegova prijestolja i broj Njegovih riječi.’)”³⁷

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ وَبَيْنَ يَدَيْهَا نَوَى أَوْ حَصَى، تَسْبِيحَ اللَّهِ بِهِ. فَقَالَ: أَخْبِرْكِ بِمَا هُوَ أَيْسَرُ عَلَيْكِ مِنْ هَذَا وَأَفْضَلُ. فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي السَّمَاءِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ فِي الْأَرْضِ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا بَيْنَ ذَلِكَ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَدَدَ مَا هُوَ خَالِقٌ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ ذَلِكَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِثْلَ ذَلِكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ مِثْلَ ذَلِكَ.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao je kod neke žene, a pred njom su bile neke košpice ili kamenčići. Činila je tesbih, slavila je Allaha, dž.š.,

³⁶ Hadis bilježe: Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža i El-Hakim, koji veli da hadis ima vjerodostojan niz prenosilaca.

³⁷ Hadis bilježe Muslim i Ebu Davud.

služeći se njima. On joj reče: “Obavijestit ću te o onome što ti je lakše i vrednije.”

Zatim reče: “Subhānallahi adede mā haleka fis-semāi, ve subhānallāhi adede mā haleka fil-erd, ve subhānallāhi mā haleka bejne zālike, ve subhānallāhi adede mā huve hālik.” (“Neka je slavljen Allah brojem onoga što je stvorio na nebu, i neka je slavljen Allah brojem onoga što je stvorio na Zemlji, i neka je slavljen Allah brojem onoga čemu je On Stvoritelj.”) Zatim: ‘Allahu ekber’, isto tako, ‘Elhamdu lillahi’, isto tako, ‘La ilahe illallah’, isto tako, i ‘La havle ve la kuvvete illa billah’, isto tako.”³⁸

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُمْ أَنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ قَالَ: يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ. فَعُضِلْتُ بِالْمَلَكَيْنِ، فَلَمْ يَدْرِيَا كَيْفَ يَكْتُبَاهَا، فَصَعِدَا إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَا: يَا رَبَّنَا، إِنَّ عَبْدَكَ قَدْ قَالَ مَقَالَةً لَا نَدْرِي كَيْفَ نَكْتُبُهَا؟ قَالَ اللَّهُ - وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا قَالَ عَبْدُهُ - مَاذَا قَالَ عَبْدِي؟ قَالَا: يَا رَبِّ، إِنَّهُ قَدْ قَالَ: يَا رَبِّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ. فَقَالَ اللَّهُ لَهُمَا: اكْتُبَاهَا كَمَا قَالَ عَبْدِي حَتَّى يَلْقَانِي فَأَجْزِيَهُ بِهَا.

Ibn Omer, r.a., prenosi da im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pričao kako je neki od Allahovih robova rekao: “Ja Rabb lekel-hamdu kema jenbegi lidželali vedžhike ve li azimi sultanike” (“O Gospodaru, neka Ti je hvala kako priliči uzvišenosti Tvoga lica i veličini Tvoje vlasti.”) Dvojici meleka je to bilo teško – nisu znali kako da te riječi zapišu. Uspeše se na nebo i rekoše: ‘O Gospodaru naš, Tvoj je rob rekao riječi koje ne znamo kako da zapišemo?’ Allah reče, a On najbolje zna šta je rekao Njegov rob: ‘Šta je rekao Moj rob?’ Oni rekoše: ‘Rekao je: ‘Jā Rabbi lekel-hamdu kemā jenbegi lidželālī vedžhike ve li azīmī sultānik.’ Pa im Allah reče: ‘Zapišite ih onako kako ih je Moj rob rekao, pa kada Me susretne, za njih ću ga nagraditi.’”³⁹

³⁸ Hadis bilježe autori Sunena i Hakim, koji veli da je hadis sahih prema Muslimovim uvjetima.

³⁹ Hadis bilježe Ahmed i Ibn Madža.

Slavljenje Allaha prstima bolje je nego tespihom

عَنْ بُسَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالتَّسْبِيحِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّقْدِيسِ وَلَا تَغْلُظْ قَتْنَيْنِ الرَّحْمَةَ، وَاعْقِدْنَ بِالْأَمَامِلِ فَإِنَّهُنَّ مَسْئُولَاتٌ وَتَنْطِقَاتٌ.

Od Busejre, r.a., prenosi se da je rekla: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: ‘Držite se tesbiha (slavljenja Allaha), tehlila (izgovaranja: ‘La ilahe illallah’) i takdisa (uzdizanja Allaha). Brojte to prstima, jer će oni biti pitani, i od njih će biti traženo da govore.’”⁴⁰

Abdullah ibn Omer, r.a., veli: “Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako tesbih čini svojom desnom rukom.”⁴¹

Zastrašivanje čovjeka koji sjedne u neko društvo u kojem se Aallah ne spominje, niti se donosi salavat na Njegovog Vjerovjesnika, s.a.v.s.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا قَعَدَ قَوْمٌ مَعَهُدًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ فِيهِ وَلَمْ يَصَلُّوا عَلَى النَّبِيِّ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako ljudi sjednu u neko društvo, a ne spomenu Allaha, niti donesu salavat na Njegovog Poslanika, zažalit će zbog toga na Sudnjem danu!”⁴²

Hadis bilježi i Ahmed u sljedećoj verziji:

مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلَأٌ لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ تَرَةٌ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ يَمْشِي طَرِيقًا فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ تَرَةٌ، وَمَا مِنْ رَجُلٍ آوَى إِلَى فِرَاشِهِ فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ تَرَةٌ.

“Ako ljudi sjednu u društvo u kojem se ne spomene Allah, niti se donese salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., bit će uskraćeni (za nagradu na Sudnjem danu). Svaki čovjek koji ide nekim putem i ne spomene Uzvišenog Allaha bit će uskraćen! Svaki čovjek koji se spusti na svoju postelju i ne spomene Allaha, dž.š., bit će uskraćen!”

⁴⁰ Hadis bilježe autori *Sunena* i El-Hakim s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

⁴¹ Hadis bilježe autori *Sunena*.

⁴² Hadis bilježi Et-Tirmizi, i za nj veli da je hasen.

U drugom predanju stoji:

إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ وَإِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ لِلتَّوَابِ.

“...tugovat će zbog toga, iako zbog dobra uđu u Džennet.”

U djelu *Fethul-allam* piše: “Hadis je dokaz obaveznosti zikra i donošenja salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s., u društvu, naročito ako se upotrijebljena riječ u prethodnim hadisima ‘tire’ interpretira u značenju vatre ili patnje, kao što na taj način i jeste protumačeno. A patnja ne biva osim zbog ostavljanja obaveznog ili činjenja zabranjenog. Iz hadisa se može zaključiti da su obavezni i zikr i salavat na Poslanika, s.a.v.s.

Kako se može iskupiti u društvu (za eventualne greške)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا فَكَثُرَ فِيهِ لَفْظُهُ فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko se nađe u nekome društvu pa bude mnogo i beskorisno pričao, a zatim prije nego što odatle ustane, rekne: ‘Subhāneke allāhumme ve bi hamdik, ešhedu en lā ilāhe illā ente, estagfiruke ve etūbu ilejk.’ (‘Slavljen da si, Allahu moj, i hvaljen, svjedočim da nema drugog boga osim Tebe, za oprost Te molim i Tebi se kajem’, Allah će mu pokriti ono što je uradio u tom društvu.)”

Šta treba uraditi onaj ko ogovori svoga brata muslimana

Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

إِنْ كَفَّارَةُ الْغِيْبَةِ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لِمَنْ اغْتَبَتْهُ، تَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلَهُ.

“Iskup za ogovaranje jeste da moliš za onoga koga si ogovarao, učeći: ‘Allāhumma-gfir lenā ve lehu.’ (‘Allahu moj, oprosti nama i njemu.’)”

Mišljenje kojem dajem prednost jeste to da se za onoga ko je ogovoren treba tražiti oprost i spominjati njegova pohvalna svojstva, te da za iskupljenje od ogovaranja nije uvjet obavijestiti o tome osobu koja je ogovarana i tražiti od nje halal.

DOVA

Naređeno je da se dova čini

Allah je zapovijedio ljudima da od Njega traže i ponizno Ga mole, obećavši da će im dove uslišavati i njihove molbe ispunjavati.

عَنْ ثَعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ. ﴿۱﴾ اَدْعُونِي
أَسْجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْكُرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿۲﴾

Prenosi se od Numana ibn Bešira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Dova je ibadet” Zatim je proučio: “...pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Zbilja, oni koji se ohole pred time da Mi u ibadetu budu ući će, sigurno, u Džehennem poniženi.”⁴³

عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلُوهُ: أَيُّنَا
رُبْنَا؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿۱﴾ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ﴿۲﴾

Abdurrezzak prenosi od Hasana da su ashabi upitali Allahova Poslanika, s.a.v.s.: “Gdje je naš Gospodar?”, pa je Allah objavio: “A kada te Moji robovi za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli.”⁴⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ
عَلَى اللَّهِ مِنَ الدُّعَاءِ .

Ebu Hurcira, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ništa kod Allaha nije plemenitije od dove.”⁴⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ
يَسْجِبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ فَلْيَكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرِّخَاءِ .

⁴³ Bilježe Ahmed i autori *Sunena*. El-Mu'min, 60.

⁴⁴ El-Bekara, 186.

⁴⁵ Bilježe Et-Tirmizi i Ibn Madža.

Od njega se, takođe, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Koga raduje da mu se Uzvišeni Allah odazove u nedaćama i brigama neka što više čini dovu u blagostanju.”⁴⁶

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرُوهُ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ . قَالَ : أَرْبَعُ خِصَالٍ :
وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ لِي وَوَاحِدَةٌ لَكَ ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي ،
فَأَمَّا الَّتِي لِي ، لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا ، وَأَمَّا الَّتِي لَكَ ، فَمَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ جَزَيْتَكَ عَلَيْهِ . وَأَمَّا
الَّتِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي فَأَرِضْ لَهُمْ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ .

Enes kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., od svoga Gospodara prenio sljedeće riječi: “Četiri su prava: jedno pripada Meni, drugo je tvoje, treće je između Mene i tebe i četvrto je između tebe i Mojih robova. Moje pravo jeste da Mi nikog ne smatraš ravnim, tvoje pravo jeste da te nagradim za svako dobro djelo koje uradiš. Pravo koje dijeliš sa Mnom jeste da ti činiš dovu, a Ja ti to uslišavam, a pravo koje je između tebe i Mojih robova jeste da njima toleriraš ono što i samom sebi toleriraš.”⁴⁷

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ .

“Ko od Allaha ne traži, On se na njega naljuti.”

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يُعْنِي حَدَرٌ
مَنْ قَدَرَ ، وَالِدُعَاءُ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزَلْ ، وَإِنَّ الْبَلَاءَ لَيَنْزِلُ قِيلَاقَهُ الدُّعَاءُ فَيَعْلَجَانِ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

Aiša, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Opreznost nikog neće spasiti od sudbine, ali će dova koristiti u onome što se već dogodilo, a i u onome što će se tek desiti. Nedaća se spusti, te je dova sretne i bori se s njom sve do Sudnjeg dana.”⁴⁸

⁴⁶ Bilježi Et-Tirmizi.

⁴⁷ Bilježi Ebu Jala.

⁴⁸ Bilježe ga: El-Bezzar, Et-Taberani i El-Hakim, koji veli da je hadis vjerodostojnog niza prenosilaca.

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزِدُّ الْقَضَاءُ إِلَّا الدَّعَاءَ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبُرُ.

Selman el-Farisi, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Sudbinu ne može ništa promijeniti izuzev dove, a životni vijek ne može ništa produžiti izuzev dobročinstvo.”⁴⁹

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيُعْظِمِ الرَّغْبَةَ فَإِنَّهُ لَا يَتَعَاطَمُ عَنِ اللَّهِ شَيْئٌ.

“Kad neko od vas uči dovu, neka traži mnogo, jer Allahu ništa nije teško!”⁵⁰

Adabi dove

Dova ima svoje adabe, a oni su:

1. nastojati da sve u životu bude halal.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَلَيْتُ هَذِهِ آيَةَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا﴾ فَقَامَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ فَقَالَ: يَا سَعْدُ، أَطْبَطُ مَطْعَمَكَ تَكُنْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَقْدِفُ اللَّقْمَةَ الْحَرَامَ فِي جَوْفِهِ مَا يَقْبَلُ مِنْهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، وَإِنَّمَا عَبْدٌ نَبَتْ لَحْمُهُ مِنَ السُّخْتِ وَالزَّيَّا فَالْنَّارُ أَوْلَى بِهِ.

Ibn Abbas je rekao: “Proučio sam u prisustvu Vjerovjesnika, s.a.v.s., sljedeći ajet: ‘O ljudi, jedite od onoga što ima na zemlji, ali samo ono što je dopušteno i što je priyatno.’”⁵¹ Potom je Sa’d ibn Ebu Vekkas ustao i rekao: ‘O Božiji Poslaniče, moli Allaha da me učini od onih čije su dove uslišane!’ Na to mu on odgovori: ‘O Sa’de, nastoj da ti prehrana bude od halal-imetka, uslišat će ti se dova! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja

⁴⁹ Bilježi ga Et-Tirmizi, koji veli da je hadis hasen-garib.

⁵⁰ Bilježe Ebu Avana i Ibn Hibban.

⁵¹ El-Bekara, 168.

duša, ako čovjek stavi haram-zalogaj u svoju nutrinu, neće mu se dova uslišati četrdeset dana. Koji god dio tijela bude hranjen na nedozvoljen način i od kamate, vatra će ga pržiti.”⁵²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ وَقَالَ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ، فَأَنَّا يُسَجِّبُ لَذَلِكَ؟

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Doista je Allah dobar i prima samo ono što je dobro (halal). On je vjernicima naredio isto što i poslanicima, pa je rekao: ‘O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima hranite se i dobra djela činite, jer Ja dobro znam šta vi radite!’⁵³. Na drugom je mjestu kazao: ‘O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili’⁵⁴. Potom je spomenuo čovjeka koji je na dugom putu. Njegova je kosa nesređena i prašnjava. Hrana mu je od harama, odjeća od harama, nahranio se haramom, a pruža ruke prema nebu uzvikujući: ‘O Gospodaru, o Gospodaru!’ Kako da se takvom čovjeku dova usliša?!”;

2. okretanje prema kibli, ako je to u mogućnosti.

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., izašao da moli za kišu (*istiska*), te je molio okrenuvši se prema kibli;

3. učenje dove u odabrano vrijeme i na posebnim mjestima.

Kao što su dan Arefata, ramazan, petak, posljednja trećina noći, praskozorje, na sedždi, prilikom padanja kiše, između ezana i ikameta, u džihadu, prilikom strahopoštovanja i kad srce omekša.

⁵² Bilježi Hafiz Ibn Merdevcjh.

⁵³ El-Mu'minun, 51.

⁵⁴ El-Bekara, 172.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ: جَوْفَ اللَّيْلِ
الْآخِرِ، وَذُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ.

Ebu Umama veli: “Neko je rekao: ‘O Božiji Poslaniče, kada se dova najviše uslišava?’ On odgovori: ‘U posljednjoj trećini noći i nakon propisanih namaza!’”⁵⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ
الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ فَقَدْ بَيَّنَّ أَنَّ يُسْتَجَابُ لَكُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Rob je Allahu najbliži dok je na sedždi, zato učite dovu (tada), nadati se da će vam biti uslišana.”⁵⁶

Postoje mnogi hadisi koji govore o ovome, a zabilježeni su u mnogim knjigama;

4. podizanje ruku u visinu ramena.

Dokaz za to jeste hadis koji bilježi Ebu Davud od Ibn Abbasa: “Dova se čini na taj način što ćeš ruke podići otprilike u visinu ramena. Oprost se traži na taj način što ćeš jednim prstom pokazivati, a Allah se doziva ispruženih ruku.”

عَنْ مَالِكِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَاسْأَلُوهُ بِطُغُونِ أَيْدِيكُمْ وَلَا
تَسْأَلُوهُ بِظُهُرِهَا.

Prenosi se od Malika ibn Jesara da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad od Allaha tražite, onda to činite otvorenih dlanova.”

عَنْ سُلَيْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ رَبُّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
حَيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَجِيبُ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا.

⁵⁵ Bilježi ga Eŕ-Tirmizi s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

⁵⁶ Bilježi ga Muslim.

Selman prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Doista je vaš Gospodar stidan i plemenit! On se stidi da Svome robu vrati prazne ruke kad Mu ih ispruži”;

5. da se počne sa zahvalom Allahu, Njegovim veličanjem i hvaljenjem, te donošenjem salavata na Poslanika, s.a.v.s.

عَنْ فَصَّالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَدْعُو فِي صَلَاتِهِ لَمْ يَجِدِ اللَّهَ تَعَالَى، وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ. فَقَالَ: عَجَلَ هَذَا ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ، أَوْ لغيرِهِ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيُتَيَدَأْ بِتَجْدِيدِ رَبِّهِ سُبْحَانَهُ وَالنَّاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ثُمَّ يَدْعُو بَعْدَ بَمَا شَاءَ.

Fedala ibn Ubejd prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo nekog čovjeka kako Allaha moli u namazu, ali Ga nije prethodno hvalio, niti je donio salavat na Vjerovjesnika, te on reče: ‘Ovaj je požurio?!’ Potom ga je pozvao, pa je rekao: ‘Kad se neko moli Allahu, neka Ga prethodno veliča, hvali, a onda neka donese salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., a zatim neka moli i traži šta želi.’”⁵⁷

6. prilikom dove srce treba biti prisutno, iskazivati svoju ovisnost i skrušenost pred Allahom i treba se moliti poluglasno.

Svevišnji kaže:

﴿وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُ بِهَا وَاتَّبِعْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾

“Ne izgovaraj na sav glas Kur’an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga; traži sredinu između toga.”⁵⁸

Također je kazao:

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾

“Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, ne voli On one koji se previše glasno mole.”⁵⁹

⁵⁷ Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis vjerodostojan.

⁵⁸ El-Isra, 110.

⁵⁹ El-F’raf, 55.

Ibn Džerir veli: "Riječ 'ponizno' (*tedarruan*) znači: skrušeno i pokorno, a riječ 'u sebi' (*buġfeten*) znači: skrušenih srca, uvjereni u Njegovu jednoću i gospodarstvo, i to poluglasno, između tebe i Njega, a ne na sav glas da te svako čuje."

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: رَفَعَ النَّاسُ أَصْوَاتَهُمْ بِالْدُّعَاءِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّهَا النَّاسُ ارْتَبِعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا إِنَّمَا تَدْعُونَ سَمِيعًا بَصِيرًا، إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ أَقْرَبُ إِلَيَّ أَحَدِكُمْ مِنْ عُنُقِ رَاحِلَتِهِ، يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ قَيْسٍ أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَةً مِنْ كُتُوبِ الْجَنَّةِ؟ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

Ebu Musa el-Eš'ari je kazao: "Ljudi su glasno učili dove, pa im je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'O ljudi, imajte obzira prema sebi, jer vi ne prizivate gluhog niti odsutnog! Vi se molite Onom Koji sve čuje i sve vidi! Doista je Onaj Koga dozivate vama bliži od vrata vaše jahalice! O Abdullah ibn Kajs, želiš li da te podučim jednoj riječi koja spada u džhenetske riznice? 'La havle ve la kuvvete illa billah' ('Nema snage niti moći osim s Allahom')."⁶⁰

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْقُلُوبُ أَوْعِيَةٌ، وَبَعْضُهَا أَوْعَى مِنْ بَعْضٍ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ - أَيُّهَا النَّاسُ - فَاسْأَلُوهُ وَأَنْتُمْ مُوقِفُونَ بِالْإِجَابَةِ، فَإِنَّهُ لَا يَسْجِبُ لِعَبْدٍ دُعَاةً عَنْ ظَهْرِ قَلْبٍ غَافِلٍ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Omera da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Srca su posude (zdjele), i neka su obuhvatnija od drugih. Kad se Allahu molite, o ljudi, molite Mu se uvjereni da će vam biti uslišano, jer se neće uslišati dova roba koju izgovori nemarnog srca!"⁶¹

7. da u dovi ne bude ružnih riječi ili nešto što ukazuje na kidanje rodbinskih veza.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو اللَّهَ بِدُعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا قَطِيعَةٌ رَحِمَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: إِمَّا أَنْ يُعْجَلَ لَهُ

⁶⁰ Prenose El-Buhari i Muslim.

⁶¹ Bilježi Ahmed.

دَعَوْتَهُ، وَإِنَّمَا أَنْ يُدْخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ وَإِنَّمَا أَنْ يُصْرِفَ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا . قَالُوا: إِذَا نَكَّرَ؟ قَالَ: اللَّهُ أَكْثَرُ .

Prenosi se od Ebu Seida da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Svakom muslimanu koji Allahu, dž.š., uputi dovu u kojoj nema grijeha niti kidanja rodbinskih veza Allah će dati jedno od troga: ili će mu je uslišati odmah, ili će mu je sačuvati za Sudnji dan, ili će mu zbog toga otkloniti neko zlo.” Prisutni rekoše: “Onda ćemo često činiti dovu!” – “Allah daje najviše!”, Poslanik im potvrdi.⁶²

8. da se ne požuruje uslišanje dove.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ يَقُولْ: دَعَوْتُ فَلَمْ يُسَجَّبْ لِي .

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Čovjeku će dova biti uslišana dok ne počne govoriti: ‘Molio sam se, ali mi nije uslišano!’”⁶³;

9. da čovjek bude odlučan prilikom učenja dove.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ، اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ! لِيُعْزِمَ الْمَسْأَلَةَ فَإِنَّهُ لَا مُكَرَّهَ لَهُ .

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Neka niko od vas nipošto ne rekne: ‘Bože moj, oprosti mi ako hoćeš! Bože moj, smiluj mi se ako hoćeš!’, već neka u dovi bude odlučan, Allah čini samo ono što On hoće, jer Ga niko ne može prisiliti”⁶⁴

⁶² Bilježi Ahmed.

⁶³ Bilježi Malik.

⁶⁴ Bilježi Ebu Davud.

10. da se biraju jezgrovite riječi, kao što su:

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

“Rabbenā ātina fid-dunjā haseneten, ve fil-āhireti haseneten ve kinā azāben-nār.” (“Gospodaru naš, podari nam dobro na ovome svijetu a i dobro na onome svijetu i sačuvaj nas patnje u vatri.”)⁶⁵

Vjerovjesnik, s.a.v.s., preferirao je u dovi koristiti jezgrovite riječi, a sve druge bi zanemario.

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الدُّعَاءِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: سَلْ رَبَّكَ الْمَغْفِرَ وَالْعَاقِبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. ثُمَّ أَتَاهُ فِي الْيَوْمِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ، فَسَأَلَهُ هَذَا السُّؤَالَ، وَأُجِبَ بِذَلِكَ الْجَوَابِ. ثُمَّ قَالَ: فَإِذَا أُعْطِيَ الْمَغْفِرَ وَالْعَاقِبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَقَدْ أَفْلَحَ.

Neki čovjek došao je Vjerovjesniku, s.a.v.s., pa mu je rekao: “(O Božiji Poslaniče, koja je dova najbolja?” – “Da od Svoga Gospodara tražiš oprost i zdravlje na dunjaluku i ahiretu!”, on mu odgovori. Zatim mu je došao i dva naredna dana i postavio mu isto pitanje, a Allahov mu je Poslanik, s.a.v.s., odgovarao isto, i još mu je na kraju rekao: “Jer ako dobiješ oprost i zdravlje na dunjaluku i na ahiretu, uspio si!”⁶⁶

Također u *Sunenu* Ibn Madže stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَا مِنْ دُعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا الْعَبْدُ أَفْضَلُ مِنْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْمَغْفَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

“Nema bolje dove koju čovjek može uputiti od: ‘Allāhumme innī es’clukel-mu’āfāte fid-dun’jā vel-āhire’ (‘Bože moj, ja Te molim za oprost na dunjaluku i na ahiretu.’)”

11. da ne moli protiv sebe, svoje porodice i svoga imetka.

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى خَدَمِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ. لَا تَوَافِقُوا مِنْ

⁶⁵ El-Bekara, 201.

⁶⁶ Prenosi Ibn Madža u svome *Sunenu*.

اللَّهُ سَاعَةً يَبْلُ، فِيهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجَابُ لَكُمْ.

Džabir, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Ne učite dovu protiv sebe, ne učite dovu protiv svoje djece, ne učite dovu protiv svojih sluga i ne učite dovu protiv svojih imetaka. Može se desiti da to bude momenat u kojem Allah uslišava, pa da to i usliša.”

12. ponavljanje dove tri puta.

Abdullah ibn Mesud veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., volio ponavljati dovu tri puta i činiti istigfar (tražiti oprost) tri puta.⁶⁷

13. kad čovjek uči dovu za drugog, neka je prouči prvo za sebe.

Svevišnji kaže:

﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾

“Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla.”⁶⁸

Ubej ibn Kab prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prvo molio za sebe, pa onda za drugoga.⁶⁹

14. potiranje lica rukama nakon upućene dove, te zahvaljivanje i veličanje Allaha i donošenje salavata na Njegovog Poslanika, s.a.v.s.

Potiranje lica rukama navedeno je u mnogim predanjima, međutim sva su slaba. Ipak, Hafiz veli da kad bi se sva ta predanja sabrala, dostigla bi stepen hasen-predanja.

⁶⁷ Bilježi Ebu Davud.

⁶⁸ El-Hašr, 10.

⁶⁹ Bilježi ga Et-Tirmizi s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

Dova roditelja, postača, putnika i onoga kome je nepravda učinjena (mazluma)

Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao je:

ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْوَالِدِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ.

“Tri su dove, bez sumnje, uslišane: dova roditelja (djetetu), dova putnika i dova onog kome je nepravda učinjena (*mazluma*).”⁷⁰

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُنَّ: الصَّائِمِ حِينَ يُفْطِرُ، وَالْإِمَامِ الْعَادِلِ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا اللَّهُ فَوْقَ الْغَمَامِ وَيُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ: وَعِزَّتِي لَا نُصْرَكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.

“Trojici dova neće biti odbijena: postaču prilikom iftara, pravednom vođi i onome kome je nepravda učinjena. Njegovu će dovu Allah podići iznad oblaka, otvoriti joj nebeska vrata i reći će: ‘Tako Mi Moje moći i veličine, pomoći ću te pa makar i kasnije.’”⁷¹

Dova za muslimana u njegovu odsustvu

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدِمْتُ الشَّامَ فَأَتَيْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فِي مَنْزِلِهِ فَلَمْ أَجِدْهُ، وَوَجَدْتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ فَقَالَتْ: أَتَرِيدُ الْحَجَّ الْعَامَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَتْ: فَادْعِ اللَّهَ لَنَا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: دَعْوَةُ الْمُسْلِمِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ مُسْتَجَابَةٌ. عِنْدَ رَأْسِهِ نَلَكَ مُوَكَّلٌ كُلَّمَا دَعَا لِأَخِيهِ بِخَيْرٍ قَالَ الْمَلَكُ: الْمُوَكَّلُ بِ: آمِينَ وَلَكَ بِمِثْلِ.

Prenosi se od Safvana ibn Abdullaha, r.a., da je rekao: “Došao sam u Šam, pa sam otišao kod Ebu ed-Derdaa, njegovoj kući, no nisam našao njega, već samo njegovu suprugu Ummu ed-Derda, koja me upita: ‘Hoćeš li ove godine ići na hadž?’ Ja sam odgovorio da hoću. ‘Moli nam od Allaha dobro, jer je Vjerovjesnik, s.a.v.s., govorio: ‘Dova koju musliman uputi za svoga brata u njegovu odsustvu bit će uslišana. Kod njegove glave po zaduženju ima jedan melek, pa kad god on uputi dovu za svoga brata, taj melek rekne: ‘Amin, i tebi isto tako!’”

⁷⁰ Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

⁷¹ Prenosi Et-Tirmizi s dobrim nizom prenosilaca.

Potom sam izašao na trg i tu susreo Ebu ed-Derdaa, pa mi je i on ponovio isto, rekavši da to prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s.”⁷²

Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao je:

أَسْرَعَ الدُّعَاءِ إِجَابَةُ دَعْوَةِ غَائِبٍ لِّغَائِبٍ.

“Dova koja će se najbrže uslišati jeste dova koju čovjek usebi prouči za odsutnu osobu.”⁷³

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُمْرَةِ فَأَذِنَ لِي وَقَالَ: لَا تَسْأَلُنَا يَا أَحِبِّي مِنْ دُعَائِكَ! فَقَالَ عُمَرُ: كَلِمَةً يَسْتُرُنِي أَنْ لِي بِهَا الدُّنْيَا.

Prenosi se od Omera, r.a., da je rekao: “Tražio sam od Vjerovjesnika, s.a.v.s., dozvolu da odem na umru, pa mi je dozvolio rekavši: ‘Ne zaboravi nas, brate, kad se budeš molio!’ Te su mi riječi bile draže od čitavog dunjaluka.”⁷⁴

Predanja koja govore o načinu započinjanja dove kako bi se prije uslišala

عَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنَّكَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ. فَقَالَ: لَقَدْ سَأَلْتَ اللَّهَ بِالْإِسْمِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُبِّحَ بِهِ أُعْطِيَ وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أُجِبَ.

Burejda veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo nekog čovjeka kako govori: “Allāhumme innī es’eluke bi ennī ešhedu enneke entellāhu, lā ilāhe illā entel-ehadus-samed. Ellezī lem jelid, ve lem jūled, ve lem jekun lehu kufuven ehad.” (“Allahu, ja Te molim svjedočci da si Ti Allah, nema boga osim Tebe. Ti si jedini i utočište si svakom. Nisi rodio, niti si rođen i niko Ti ravan nije.”) Poslanik mu na to reče: “Molio si Allaha u ime Njegovog najvećeg imena (Ismullahi el-a’zam). Kad Mu, u ime tog imena, nešto zatražiš, On će ti to dati, a kad ga pozoveš, On će ti se odazvati!”⁷⁵

⁷² Bilježe Muslim i Ebu Davud.

⁷³ Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi.

⁷⁴ Prenose Ebu Davud i Et-Tirmizi.

⁷⁵ Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji za ovaj hadis veli da je hasen.

El-Munziri veli: “Naš je šejh Ebu el-Hasan el-Makdisi rekao: ‘Za niz prenosilaca ovog hadisa ne postoji nikakav prigovor, i o ovoj temi nije naveden hadis s boljim nizom prenosilaca.’”

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا وَهُوَ يَقُولُ: يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، فَقَالَ: قَدْ اسْتَجِيبَ لَكَ فَسَلْ.

Muaz ibn Džebel prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., čuo nekog čovjeka kako govori: “O Slavni, O Plemeniti!” “Uslišano ti je, traži šta želiš!”, odgovori Poslanik, s.a.v.s.⁷⁶

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَبِي عِيَّاشٍ (زَيْدُ ابْنِ الصَّامِتِ الْزُرْقِيُّ) وَهُوَ يُصَلِّي وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، يَا حَنَّانُ، يَا مَنَّانُ، يَا بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ سَأَلْتَ اللَّهَ بِالْإِسْمِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ.

Enes pripovijeda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prošao pored Ebu Ajjaša (Zejda ibn Samita cz-Zurkija), koji je klanjao i govorio: “Allāhumme, innī es’eluke bi enne lekel-hamd. Lā ilāhe illā ente, ja Hannānu ja Mennānu ja bedī’as-semāwāti vel-erd. Jā zel-dželālī vel-ikrām. Ja Hajju, ja Kajjūm” (“Allahu, molim te u ime Tvoje hvale. Nema boga osim Tebe. O Sažaljivi, o Darežljivi, o Stvaraoče nebesa i Zemlje, o Slavni, o Plemeniti, o Živi, o Postojani!”) Zatim mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Zamolio si Allaha Njegovim najvećim imenom, a ako Ga tim imenom zamoliš, On će ti se odazvati, i ako Mu zatražiš, On će ti dati!”⁷⁷

عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ دَعَا بِهَذِهِ الْكَلِمَاتِ الْخَمْسِ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أُعْطَاهُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

⁷⁶ Bilježi ga Et-Tirmizii dodaje da je hadis hasen.

⁷⁷ Bilježi ga Ahmed i drugi autori. El-I lakim je rekao da je hadis vjerodostojan prema Muslimovim uvjerima.

Muavija veli da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Ko u dovi spomene ovih pet rečenica, sve što zatraži, uslišat će mu se: ‘Lā ilāhe illallāhu vallāhu ekber, lā ilāhe illallāhu vahdehu la šerīke leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej’in kadīr. Lā ilāhe illallāh, ve lā havle ve lā kuvvete illā billāh.’ (‘Nema boga osim Allaha! Allah je jedan. Nema boga osim Allaha Jedinog! On nema sudruga, Njemu pripada sva vlast, i Njemu pripada sva hvala, i On sve može. Nema boga osim Allaha! Nema moći niti snage osim kod Allaha!’)”⁷⁸

Dove koje se uče jutrom i noću

Dove koje se uče jutrom počinju od zore pa do zalaska sunca, a one koje se uče noću počinju od ikindije i traju do akšama.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ،
وَحِينَ يُمَسِي: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ، لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلِ مِنَّا جَاءَ بِهِ
إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Ko prouči kad se probudi i kad zanoći: ‘Subhānallāh’ (‘Slava Allahu’) stotinu puta, na Sudnjem danu neće niko doći s većim sevapom od njega, osim onoga ko kaže isto što i on, ili još nešto doda na to.”⁷⁹

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمْسَى قَالَ:
أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمَلِكُ لِلَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ
مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا. رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْلِ وَسُوءِ الْكِبَرِ، وَأَعُوذُ
بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ.

Ibn Mesud veli da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi zanoćio, učio: “Emsejnā ve emsal-mulku lillāhi (Asbahnā ve asbahal-mulku lillāh...) vel-

⁷⁸ Bilježi ga Et-Taberani s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

⁷⁹ Bilježi Muslim.

hamdu lillāh. Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu, ve huve alā kulli šej'in kadīr. Rabbi es'eluke hajre mā fī hazihil-lejleti ve hajre mā ba'dehā. Ve e'ūzu bike min šerri mā fī hazihil-lejleti ve šerri mā ba'dehā. Rabbi e'ūzu bike minel-keseli ve sū'il-kiber. Rabbi e'ūzu bike min 'azābin fin-nāri ve azābin fil-kabr." ("U noć uđosmo, i noć dočeka svekolika vlast Allahova" (a u jutarnjoj dovi reći će: "Jutro dočekasmo, i jutro dočeka svekolika vlast Allahova"). "Hvala Allahu i nema boga osim Njega Jedinog, Koji druga nema. Njemu pripada sva vlast i svaka zahvalnost i On nad svim ima moć. Allahu, molim Te za sva dobra ove noći (jutro). Tebi se sklanjam pred ljenošću i zlohudom starosti. Tebi se sklanjam pred kaznom Džehennema i kaburskom kaznom.")

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبِيبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُلْ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَقُولُ؟ قَالَ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، وَالْمَعُودَتَانِ حِينَ تُسَبِّحُ وَحِينَ تُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Habiba da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Izgovaraj! 'O Božiji Poslaniče, a šta da izgovaram?', upitao sam. 'Uči sure: Ihlas, Felek i Nas, kad nastupi noć i osvane jutro, po tri puta, neće ti trebati ništa više za bilo šta ili protiv bilo čega!'"⁸⁰

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أُمْسَيْنَا، وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ، وَإِذَا أَمْسَى فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ بِكَ أُمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ.

Također se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podučavao svoje ashabe, te im je rekao: "Kad neko od vas ustane ujutro, neka kaže: 'Allāhumme bike asbahnā ve bike emsejnā ve bike nahjā ve bike nemūtu ve ilejken-nušūr' ('Allahu, Tvojom voljom jutro dočekasmo i Tvojom voljom u noć uđosmo. Tvojom voljom živimo, po Tvojoi volji umiremo i po Tvojoi volji bivamo ponovo proživljeni'), a kad zanoći, neka kaže: 'Allāhumme bike emsejnā ve bike asbahnā, ve bike nahjā ve bike

⁸⁰ Bilježi Ebu Davud, Et-Tirmizi veli: "Hadis je hasen-sahih."

nemūtu ve ilejkel-mesīr.’ (‘Allahu, Tvojom voljom u noć ulazimo i jutro dočekujemo, Tvojom voljom živimo i umiremo i Tebi se vraćamo.’)⁸¹

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. مَنْ قَالَهَا حِينَ يُمَسِّي فَمَاتَ مِنْ لَيْلِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

Prenosi se od Šeddada ibn Evsa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Najbolji istigfar jesu riječi: ‘Allāhumme ente Rabbī, lā ilāhe illā ente halaktenī ve ene abduke ve ene alā ahdike ve va’dike masteta’t. E’ūzu bike min šerri mā sana’t, ebū’u binī’metike alejje ve ebū’u bizenbī fagfir lī fe innehu la jagfiruz-zunūbe illā ente.’ (‘Allahu, Ti si Gospodar moj, nema boga osim Tebe, stvorio si me i ja sam rob Tvoj, ja sam na tragu zavjeta Tebi datog, i obećanja Tvog u granicama svojim. Tebi se sklanjam pred zlom koje sam učinio, Tebi se vraćam s pomoću blagodati Tvoje prema meni, Tebi priznajem grijehe svoje. Stoga, oprosti mi, jer osim Tebe niko drugi grijehe ne oprašta!’ Ko ih izgovori kad zanoći, pa umre tu večer, ući će u Džennet, a ko ih izgovori kad se ujutro probudi, pa umre taj dan, ući će u Džennet.’)⁸²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُرْنِي بِشَيْءٍ أَقُولُهُ إِذَا أَصْبَحْتُ وَإِذَا أَمْسَيْتُ. قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِكُهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشَرِّكَ وَأَنْ أَقْرَفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا أَوْ أَجْزَأَ إِلَى مُسْلِمٍ. قُلْهُ إِذَا أَصْبَحْتَ وَإِذَا أَمْسَيْتَ وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Ebu Bekr rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: “Naredi mi nešto što ću izgovarati ujutro i navečer”, pa mu Poslanik, s.a.v.s., reče: “Uči: ‘Allāhumme ālimel-gajbi veš-šehāde,

⁸¹ Et-Tirmizi veli: “Hadis je hasen-sahih.”

⁸² Bilježi El-Buhari u svome *Sahihu*.

Fātires-semāvāti vel-erd, Rabbe kulli šej'in ve melīkeh. Išhedu en lā ilāhe illā ent, e'ūzu bike min nefsi ve šerriš-šejtani ve širkihi, ve en akterife sū'en alā nefsi ev edžurrehu alā muslim.' (‘Allahu, Poznavaoče skrivenog i pojavnog svijeta. Sazdavatelju nebesa i Zemlje, Gospodaru svega i njegov Posjedniče, svjedočim da nema boga osim Tebe, Tebi se sklanjam pred zlom moje duše, i pred zlom šejtana i njegovih zamki, te da me sačuvaš od činjenja zla prema sebi ili bilo kojem muslimanu.’) Uči ove riječi ujutro, navečer i kad kreneš na spavanje.”⁸³

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَقُولُ فِي صَبَاحِ كُلِّ يَوْمٍ وَمَسَاءٍ كُلِّ لَيْلَةٍ: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَيُصْرَهُ شَيْءٌ.

Prenosi se od Osmana ibn Affana da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Rob koji svako jutro i svako večer tri puta izgovori: ‘Bismillāhil-lezī lā jedurru me‘asmihi šej’un fil-erdi ve lā fis-semā’i ve huv-es-semī‘ul-alīm’ (‘U ime Allaha, kad se Njegovo ime spomene, nikakvo zlo na Zemlji i na nebesima ne može naškoditi. On sve čuje i sve zna’), ništa mu naškoditi neće.”⁸⁴

عَنْ ثَوْبَانَ وَغَيْرِهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُسَبِّحُ وَإِذَا أَصْبَحَ: رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُرْضِيَهُ.

Prenosi se od Sevbana i drugih da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Ko navečer i ujutro izgovori: ‘Redītu billāhi rabbā, ve bil-islāmi dīnā, ve bi Muhammedin nebijjā.’ (‘Zadovoljan sam da mi je Allah Gospodar, vjera islam i Muhammed, s.a.v.s., vjerovjesnik’), Allah će se obavezati da ga zadovolji.”⁸⁵

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ أَوْ يُسَبِّحُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ أَشْهَدُكَ وَأَشْهَدُ خَلْقَكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ أَنَّكَ

⁸³ Prenosi Et-Tirmizi i veli: “Hadis je hasen-sahih.”

⁸⁴ Prenosi Et-Tirmizi i veli: “Hadis je hasen-sahih.”

⁸⁵ Prenosi Et-Tirmizi i veli: “Hadis je hasen-sahih.”

أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ أَعْتَقَ اللَّهُ رُبْعَهُ مِنَ النَّارِ، فَمَنْ قَالَهَا
مَرَّتَيْنِ أَعْتَقَ اللَّهُ نِصْفَهُ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ قَالَهَا ثَلَاثًا أَعْتَقَ اللَّهُ ثَلَاثَةَ أَرْبَاعِهِ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ قَالَهَا
أَرْبَعًا أَعْتَقَهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ.

Prenosi se od Enesa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko ujutro i navečer jedanput izgovori: ‘Allāhumme innī asbahtu ušhiduke ve ušhidu hamelete ‘aršike ve melā’iketeke ve džemī’a halkike enneke entellāh, lā ilāhe illā ente vahdeke la šerīke lek, ve enne Muhammeden ‘abduke ve resūluk’ (‘Allahu, probudio sam se i pozivam za svjedoka Tebe, one koji nose Tvoj prijestol, sve Tvoje meleke i sva Tvoja stvorenja, da sam posvjedočio da si Ti Allah, da nema boga osim Tebe Jedinog, i da nemaš sudruga, i svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik’), Allah će četvrtinu njegovog tijela osloboditi od vatre. Ko te riječi izgovori dva puta, Allah će polovinu njegova tijela osloboditi od vatre. Ko ih izgovori tri puta, Allah će njegove tri četvrtine osloboditi od vatre, a ko ih izgovori četiri puta, Allah će ga cijelog osloboditi od vatre.”⁸⁶

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَنَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ
يُصْبِحُ: اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَخَدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ، لَكَ
الْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَوْمِهِ وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُمْسِي فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلِهِ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Gannama da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko ujutro izgovori: ‘Allāhumme mā asbehā bī min ni’metin ev bi chadin min halkike fe minke vahdeke lā šerīke lek, lekel-hamdu ve lekeš-šukr’ (‘Allahu, svaka blagodat koja je sa mnom ili bilo s kim od Tvojih stvorenja osvanula, od Tebe Jedinog je. Ti nemaš sudruga, Tebi pripada svaka zahvala’) – za taj se dan zahvalio, a ko te riječi izgovori navečer – zahvalio se za tu večer!”⁸⁷

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُ هَؤُلَاءِ
الْكَلِمَاتِ حِينَ يُمْسِي وَحِينَ يُصْبِحُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي

⁸⁶ Prenosi Et-Tirmizi.

⁸⁷ Bilježi Ebu Davud u svome *Sinemu*.

أَسْأَلُكَ الْمَعُوَّ وَالْعَاقِبَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اللَّهُمَّ اسْتُرْ غُورَاتِي وَأَمِنْ رُوعَاتِي،
اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ
أَنْ أَغْتَالَ مِنْ نَحْبِي.

Abdullah ibn Omer, r.a., rekao je: “Allahov je Poslanik, s.a.v.s., svako jutro i svako večer izgovarao: ‘Allāhumme innī es’elukul-‘āfijete fid-dunjā vel-āhire. Allāhumme innī es’elukul-‘afve vel-‘āfijete fī dīnī ve dunjāje ve ehli ve mālī. Allāhumestur ‘avrātī ve āmin rev‘ātī. Allāhummahfaznī min bejne jedejje ve min halfi ve ‘an jemīnī ve ‘an šimālī ve min fevkī, ve e‘ūzu bi‘azametike en ugtāle min tahtī.’ (‘Allahu, molim oprost i zaštitu Tvoju na dunjaluku i na ahiretu. Allahu, molim oprost i zaštitu Tvoju u porodici i imovini mojoj. Allahu, pokrij moja sramna djela, a umiri moju bojazan. Allahu, sačuvaj me s moje prednje strane, te od svega što me može zadesiti s leđa, s desne ili lijeve strane i odozgo. Prizivam Tvoju veličinu da ne budem napadnut odozdol!’)”⁸⁸

Veki veli: “‘Napadnut odozdol’, znači: propasti u Zemlju!”

Abdurrahman ibn Ebu Bekr prenosi da je rekao ocu: “Oče, ja te svako jutro čujem kako izgovaraš: ‘Allāhumme afīnī fī bedenī, allāhumme āfīnī fī semī, allāhumme āfīnī fī besārī. I.ā ilāhe illā ent’ (‘Allahu, izliječi moje tijelo, Allahu, izliječi moj sluh, Allahu izliječi moj vid. Nema boga osim Tebe.’) To ponoviš tri puta ujutro i tri puta uvečer?” – “Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako izgovara ove riječi, a ja volim da radim ono što je i on radio!”, odgovori mu otac.⁸⁹

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي
أُصْبِحُ مِنْكَ فِي نِعْمَةٍ وَعَاقِبَةٍ وَسِرٍّ، فَأَتَمُّ نِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَعَاقِبَتِكَ وَسِرِّكَ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِذَا أَصْبَحَ وَإِذَا أَمْسَى كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَتِمَّ عَلَيْهِ.

Prenosi se od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko ujutro tri puta kaže: ‘Allāhumme innī asbahtu minke fī ni‘metin ve ‘āfijetin ve sitr, fe etmim ni‘meteke ‘alcjje ve ‘āfijeteke ve sitreke fid-dunjā

⁸⁸ Prenose Autori *Sunena* i *El-Hakim*.

⁸⁹ Bilježi ga Ebu Davud.

vel-āhire.’ (‘Allahu, s Tvojom sam se blagodat i zdrav i sačuvan probudio; upotpuni Svoju blagodat prema meni, podari mi još zdravlja i zaštiti me na dunjaluku i ahiretu!’), Allah će mu to sigurno upotpuniti.”⁹⁰

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَعْجَزُ أَحَدِكُمْ أَنْ يَكُونَ كَأَبِي ضَنْمٍ؟ قَالُوا: وَمَنْ أَبُو ضَنْمٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: كَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ: اللَّهُمَّ وَهَبْتُ نَفْسِي وَعِزِّي لَكَ فَلَا يَشْتُمُ مِنْ شَتْمِهِ وَلَا يَظْلِمُ مِنْ ظَلَمِهِ وَلَا يَضْرِبُ مِنْ ضَرْبِهِ.

Prenosi se od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Da li je nekom teško da bude poput Ebu Damdama?” “A ko je Ebu Damdam, Božiji Poslaniče?”, upitaše prisutni, a Poslanik reče: “Kad bi se budio, izgovorio bi: ‘Allāhumme vehhebtu nefsī ve irdī lek’ (‘Allahu, ja sam svoje tijelo i čast podario Tebi’). Ako bi ga neko vrijeđao, ne bi mu uzvratio, ako bi mu neko nanio nepravdu, ne bi mu uzvratio, i ako bi ga neko udario, on mu ne bi uzvratio!”

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ فِي كُلِّ يَوْمٍ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِي: حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَبْعَ مَرَّاتٍ كَفَاهُ اللَّهُ تَعَالَى هَمَّهُ مِنَ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

Ebu Derda, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Ko svakog dana ujutro i navečer sedam puta izgovori: ‘Hasbijallāhu lā ilāhe illā hū, alcijhi tevekkeltu ve huve rabbul-aršil-azīm’ (‘Allah mi je sam dostatan, nema boga osim Njega. Na Njega se oslanjam, i On je Gospodar Arša višnjeg’), Allah će mu otkloniti sve brige ovog i onog svijeta.”

عَنْ طَلْقِ بْنِ حَبِيبٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ فَقَالَ: قَدْ احْتَرَقَ بَيْتُكَ! فَقَالَ: مَا احْتَرَقَ - لَمْ يَكُنِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِفَعْلِكَ ذَلِكَ - بِكَلِمَاتٍ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَنْ قَالَهَا أَوَّلَ نَهَارِهِ لَمْ تُصِبْهُ مُصِيبَةٌ حَتَّى يُمَسِيَ، وَمَنْ قَالَهَا آخِرَ النَّهَارِ لَمْ تُصِبْهُ مُصِيبَةٌ حَتَّى يُصْبَحَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ، أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ

⁹⁰ Prenosi Ibn es-Sunni.

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِمْنَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا،
إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

Talk ibn Habib veli: “Neki je čovjek došao Ebu ed-Derdau i rekao: ‘O Ebu ed-Derda, izgorjela ti je kuća!’ Na te riječi Ebu ed-Derda odgovori: ‘Nije izgorjela! Allah, dž.š., to ne bi dozvolio, jer sam čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao da onog ko ujutro izgovori ove riječi, tog dana neće zadesiti nikakva nedaća dok ne omrkne, a onog ko ih izgovori uvečer, tu večer neće zadesiti nikakva nedaća, dok ne osvane: ‘Allāhumme ente rabbī, lā ilāhe illā ent, alejke tevekkeltu ve ente rabbul-aršil-azīm. Mā ša’allāhu kāne ve mā lem ješe’ lem jekun. Lā havle ve lā kuvvete illā billāhil-alijjil-azīm. A’lemu ennalāhe alā kulli šej’in kadīr, ve ennalāhe chata bi kulli šej’in ilmā. Allāhumme innī e’ūzu bike min šerri nefsi ve min šerri dābbetin ente āhizun bināsijetihā. Inne rabbī alā sirātin mustekīm.’

(‘Allahu, Ti si moj Gospodar. Nema boga osim Tebe. Na Tebe se oslanjam i Ti si gospodar velikog Arša. Ono što Allah želi, to će i biti, a što ne želi, neće ni biti. Nema snage niti moći osim kod Allaha, Uzvišenog i Velikog. Znam da je Allah kadar svemu i da je On svojim znanjem sve obuhvatio. Allahu, tražim utočište kod Tebe od zla moga nefsa, i od zla životinje kojom ćeš Ti upravljati! Doista je put Moga Gospodara Pravi put.’)”

U nekim predanjima stoji da je Ebu Derda rekao: “‘Ustanite!’ Ustali su svi i otišli do njegove kuće oko koje je bilo sve izgorjelo, a ona je bila čitava.”

Dove koje se uče prije spavanja

عَنْ حُذَيْفَةَ وَأَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ: بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ. وَإِذَا اسْتَيْقَطَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ. وَكَانَ مِنْ هَدْيِهِ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى تَحْتَ خَدِّهِ وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ. ثَلَاثًا، وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ

الْعَظِيمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، مُنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ، اَعُوذُ بِكَ
 مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ أَخْذُ بِنَاصِيَتِهِ، أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ
 بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ
 عَنَّا الدَّيْنَ، وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ.

Prenosi se od Huzejfe i Ebu Zerra, r.a., da su kazali: “Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo u postelju, izgovorio bi: (‘Bismike, allāhumme, ahjā ve emūt.’) ‘S Tvojim imenom, Allahu moj, živim i umirem.’ A kad bi ustao, izgovorio bi: ‘El-hamdu lillāhil-lezī ahjānā ba‘de mā emātenā ve ilejhin-nušūr.’ ‘Hvala Allahu, Koji nas je oživio nakon što nas je usmrtio, i Njemu ćemo biti proživljeni.’

Običaj bi mu bio da položi svoju desnu ruku pod lijevu sljepoočnicu, a onda bi tri puta rekao: ‘Allahu, sačuvaj me od kazne Svoje na Dan kad proživiš Svoje robove.’ (‘Allāhumme kinī azābeke jevme teb‘asu ibādeke’)

Također bi izgovarao: ‘Allāhumme rabes-semāvāti ve rabbel-crđi ve rabbel-aršil-azīm, rabbenā ve rabbe kulli šej, fālikal-habbi ven-nevā, munzilet-tevrāti vel-indžili vel-kur’ān. E‘ūzu bike min šerri kulli zi šerrin ente āhizun bināsijetih. Entel-evvelu felejse kableke šej, ve entel-āhiru felejse ba‘deke šej, ve entez-zāhiru felejse fevkake šej, ve entel-bātinu felejse dūneke šej. Ikdi annad-dejne ve agninal-fakr.’ (‘Allahu, Gospodaru sedam nebesa, Zemlje i Prijestolja velikog, Gospodaru naš i svega što postoji. Ti Koji daješ da zrnevlje i koštice prokljaju, Objavitelju Tevrata, Indžila i Kur’ana, Tebi se sklanjam pred zlom svačijim. Ti si Taj Koji svim upravljaš, Allahu moj, Ti si Prvi, i prije Tebe nije bilo ništa. Ti si Posljednji, i poslije Tebe neće biti ničeg. Ti si Vidljivi, i iznad Tebe ne postoji ništa. Ti si Skriveni, i bez Tebe ništa ne postoji, oslobodi nas duga i učini nas neovisnim o siromaštvu!’)

Izgovarao je i sljedeće riječi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَأَوَّانَا، فَكُم مِّنْ لَّا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِي.

‘El-hamdu lillāhil-lezī at‘amenā ve sekānā ve kefāna ve āvānā, fe kem imimmen lā kāfije ve lā mu’vī.’ (‘Hvala Allahu, Koji nas nahrani i napoji, te Koji Sebe učini nama dostatnim i Koji nam se smilova. Ta, koliko je onih koji za sebe nemaju zaštitnika i skrbnika?!’)⁹¹

Svake noći kad bi Poslanik, s.a.v.s., pošao na spavanje i legao u postelju, sastavio bi otvorene dlanove prema licu i puhnuo u njih, a onda bi proučio sure: Ihlas, Felek i Nas, te potom potrao dlanovima svoje tijelo koliko može dohvatiti, počevši od glave i prednjeg dijela tijela; to bi ponovio tri puta.”

Allahov je Poslanik, a.s., naredio onom ko legne spavati da kaže:

بِسْمِكَ رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنَّ أَمْسَكَتَ نَفْسِي فَأَرْحَمَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا
فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ.

“Bismike rabbī veda’tu dženbī, ve bike erfe’uh, in emsekte nefsi terhamhā, ve in erseltehā fahfahzā bimā tahfazu bihi ibādekes-sālihīn.” (‘S Tvojim imenom ja liježem i s Tvojim imenom ja ustajem. Ako moju dušu zadržiš (usmrtiš), smiluj joj se, a ako je pustiš, onda je čuvaj onako kako čuvaš Svoje dobre robove.’) Poslanik, s.a.v.s., Fatimi je rekao:

سَبِّحِ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَاحْمَدِهِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبِّرِهِ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ.

“Kaži (kad kreneš leći): ‘Subhanallah’ (‘slava Allahu’), trideset i tri puta, ‘Elhamdulillah’ (‘hvala Allahu’), trideset i tri puta i ‘Allahu ekber’ (‘Allah je najveći’), trideset i četiri puta.”

Oporučivao je učenje prethodno navedene dove:

اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...

“Allāhumme fāti-res-semāvāti vel-erdi...” (‘Allahu, Stvaraoče nebesa i Zemlje...’)

Također je oporučivao i učenje Ajetul-kursija⁹², govoreći da će svakome ko to prouči, Allah dodijeliti meleka koji će ga čuvati.

Poslanik, s.a.v.s., rekao je El-Berau:

⁹¹ Bilježi El-Buhari.

⁹² Poznati ajet iz sure El-Bekara koji glasi: “Allahu la ilahe illa huvel-hajjul-kajjum...”

إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ قَوَّضًا وَضَوْعًا لِلصَّلَاةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ وَقُلْ: اللَّهُمَّ
 أَسَلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَالْبَحْثَ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا
 مَلْجَأَ وَلَا مُنْجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكَأَنَّكَ الَّذِي أُنْزِلَتْ، وَبَنِيَّتِكَ الَّذِي أُرْسِلَتْ. فَإِنْ
 مِتَّ، مِتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقُولُ.

“Kad se odlučiš leći u postelju, uzmi abdest kao za namaz, a zatim lezi na desnu stranu i izgovori: ‘Allāhumme eslemtu nefsi ilejk, ve vedždzehtu vedžhī ilejk, ve fevvadtu emrī ilejk, ve eldze’tu zahrī ilejke ragbeten ve rahbeten ilejk. Lā meldže’e ve lā mundžā illā ilejk. Āmentu bikirābikel-lezī enzelte ve binebijjikel-lezī erselt.’

(‘Allahu, Tebi predadoh dušu svoju, i oporučih stanje svoje, i upravih lice svoje, i prepustih (sklonih) leđa svoja iz želje i straha, jer nema skloništa ni spasilišta pred Tobom osim kod Tebe. Vjerujem u Tvoju knjigu, koju si spustio, i u Tvoga Vjerovjesnika, koga si poslao’), pa ako umreš, umrijet ćeš u vjeri islamu, i neka ti ove riječi budu posljednje što ćeš u toku noći reći.”⁹³

Dova prilikom buđenja u toku noći

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., naredio onom ko se budi navečer da izgovori:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَعَافَانِي فِي جَسَدِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ.

“El-hamdu lillahil-lezi redde alejje ruhi, ve ‘afani fi džesedi, ve czine li bizikrih.” (“Hvala Allahu, Koji mi je povratio dušu, i Koji mi je podario zdravo tijelo, te mi dozvolio da Ga spominjem.”)

Kad bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., navečer budio, izgovarao bi:

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ، اللَّهُمَّ اسْتَغْفِرْكَ لِذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ. اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا
 تُرْغِ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ.

⁹³ Svi navedeni hadisi vjerodostojni su, ali nismo navodili gdje su zabilježeni radi sažetosti.

“Lā ilāhe illā ente subhānek, Allāhumme estagfiruke lizenbī, ve es’eluke rahmetek. Allāhumme zidnī ilmen ve lā tuzig kalbī ba’de iz hedejtenī, ve heb lī min ledunke rahmeten inneke entel-vchhāb.”

(“Nema boga osim Tebe, slavan neka si Ti. Allahu, od Tebe tražim oprost za svoje grijehe i prosim Tvoju milost. Allahu, povećaj mi znanje i ne napuštaj moje srce nakon što si me uputio! Podari mi milost, doista Ti mnogo darivaš!”)

Postoji vjerodostojno predanje u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ تَعَارَى اللَّيْلَ فَقَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي أَوْ دَعَا، اسْتَجِيبَ لَهُ فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى قَبِلَتْ صَلَاتُهُ.

“Ko se noću probudi, pa kaže: ‘Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej’in kadīr. El-hamdu lillāh, subhānallāh, ve lā ilāhe illallāhu vallāhu ekber, ve lā havle ve lā kuvvete illā billāh.’

(“Nema boga osim Allaha Jedinog i On nema sudruga. Njemu pripada sva vlast i svaka zahvala. On je kadar sve učiniti. Hvala i slava Allahu. Nema boga osim Allaha. Allah je najveći. Nema snage niti moći osim kod Allaha.”) Zatim zatraži oprost ili nešto drugo, bit će mu uslišano, a ako se abdesti pa klanja, taj će mu namaz biti kabul.”

Dova protiv straha u snu, nesanice i tuge

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا فَرَجَ أَحَدُكُمْ فِي النَّوْمِ فَلْيَقُلْ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمْزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونَ، فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ.

Omer ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od svoga, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako se neko prepadne u snu, neka izgovori: ‘E’ūzu bikelimātillāhit-tāmmāti min gadabihi ve ikābihi ve šerri ibādih,

ve min hemezatiš-šejātine ve en jahdurūn.’ (‘Zaštitu tražim pomoću Allahovih savršenih riječi pred srdžbom i kaznom Njegovom, protiv zla robova Njegovih, te protiv šejtanskih nagovaranja na zlo i njihova prisustva’), i šejtani mu neće naškoditi.”

Prenosi se da je Ibn Omer, r.a., svoje zrele sinove podučavao tim riječima, a onim maloljetnim ispisao bi ih, a onda im okačio na vrat. Niz je prenosilaca ovog predanja dobar.

عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ أَصَابَهُ أَرْقٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ إِذَا قُلْتَهُنَّ يُمِتَّ، قُلْ: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظَلَّتْ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ وَمَا أَقْلَتْ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضَلَّتْ، كُلُّ لِي جَارًا مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ كُلِّهِمْ جَمِيعًا أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَأَنْ يَبْغِيَ عَلَيَّ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ – لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.

Halid ibn el-Velid, r.a., veli da je patio od nesanice, pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Želiš li da te podučim riječima koje će ti pomoći da zaspiš?! Izgovori:

‘Allāhumme rabbes-semāvatis-seb‘i ve mā ezallet, ve rabbel-eradīne ve mā ekallet, ve rabbeš-šejātīne ve mā edallet, kun li džāren min šerri halkike kullihim džemī‘an en jefruta alejje ehadun minhum, ev en jebgiye alejj. Azze džāruke ve dželle senā‘uke ve lā ilāhe gajruk – lā ilāhe illā ent.’ (‘Allahu, Stvoritelju sedam nebesa i onog što natkrivaju, i zemalja i onog što obuhvataju, i šejtana i onog što su u zabludu odveli. Budi sa mnom protiv zla svih Tvojih stvorenja! Ne dozvoli da me bilo ko od njih savlada ili mi nepravdu učini! Tvoje je društvo počasno, a Tvoja slava velika. Nema boga osim Tebe!’) Ili je rekao: ‘... Ti si jedini Bog.’”⁹⁴

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ رَجُلًا اشْتَكَى إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْوَحْشَةَ فَقَالَ: قُلْ: سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ رَبِّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ، جَلَّتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ بِالْعِزَّةِ وَالْجَبَرُوتِ.

Prenosi se od El-Beraa ibn Aziba da se neki čovjek požalio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da se osjeća usamljeno i tužno, pa mu je

⁹⁴ Bilježi ga Et-Taberani u svojim djelima *El-Eusat* i *El-Kebir*, a niz prenosilaca je dobar, osim što se prenosilac Abdurrahman ibn Sabit nije izjasnio da je ovo čuo od Halida. Ovo spominje hafiz El-Munziri.

on rekao da uči: “Subhānallāhil-melikil-kuddūsi rabbil-melā’iketi ver-rūh. Dželleltes-semāvāti vel-erda bil-izzeti vel-džeberūt.”

(“Slavan neka je Allah, Vladar i Sveti, Gospodar meleka i Džibrila. Obavio si nebesa i zemlju slavom i ponosom.”)⁹⁵

Čovjek je to proučio i više se nije osjećao usamljeno ni tužno.

Šta će izgovoriti i uraditi onaj ko usnije ružan san

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَنْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا وَلْيَسْعِدْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ ثَلَاثًا وَلْيَحْوِلْ عَنْ جَنْبِهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ.

Džabir, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad neko od vas usnije ružan san, neka pljunce na lijevu stranu tri puta, potom neka prouči cuzu, i neka promijeni stranu na kojoj je spavao.”⁹⁶

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يَكْرَهُهَا فَلْيَتَمَسَّحْ بِمِنْ يَمِينِهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى، فَلْيَحْمِدِ اللَّهَ تَعَالَى عَلَيْهَا وَلْيَحْدِثْ بِهَا، وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ فَلْيَتَمَسَّحْ بِمِنْ يَسَارِهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَلْيَسْعِدْ مِنْ صَرَمَا وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ.

Ebu Seid el-Hudri veli da je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., kad je rekao: “Kad neko u snu vidi ono što voli, to je od Allaha. Neka Mu se na tome zahvali i neka taj san ispriča i drugima. Ako vidi nešto drugo (tj. nešto što ne voli), to je od šejtana! Neka kod Allaha zatraži utočište od zla tog sna i neka nikom ne priča taj san, pa mu neće ni naštetiti!”⁹⁷

Dova prilikom oblačenja odjeće

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., kad bi htio odjenuti odjeću: košulju, ogrtač ili turban staviti, izgovarao:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا هُوَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا هُوَ لَهُ.

⁹⁵ Prenose Eš-Taberani i Ibn es-Sunni.

⁹⁶ Bilježe ga: Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

⁹⁷ Bilježi ga Eš-Tirmizi koji je rekao: “Hadis je hasen-sahih.”

“Allāhumme innī es’eluke min hajrihi ve hajri mā huve leh, ve e’ūzu bike min šerrihi ve šerri mā huve leh.” (“Allahu, molim Te za dobro koje mi ona pruža, i dobro za koje je namijenjena, a prizivam Te protiv zla njegova i onoga koje iz njega može proisteći.”)⁹⁸

عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا وَزَوَّجَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Muaz ibn Enes veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko prilikom oblačenja nove odjeće izgovori: ‘El-hamdu lillāhil-lezī kesānī hāzā, ve rezekanīhi min gajri havlin minnī ve lā kuvve.’ (‘Hvala Allahu, Koji me ovim odjenuo i podario mi ovo bez moje snage i moći’), Allah će mu oprostiti prethodne grijehе.”

Poželjno je također tom prilikom proučiti i bismillu, jer svaka stvar koja se ne počne s njom bit će nepotpuna!

Dova prilikom oblačenja nove odjeće

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ – عِمَامَةً أَوْ قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً – ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صَنَعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صَنَعَ لَهُ.

Ebu Seid el-Hudri veli: “Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., nabavio novu odjeću (prenosilac je spomenuo naziv: turban, košulju ili ogrtač), izgovorio bi: ‘Allāhumme lekel-hamdu ente kesevtenih. Es’eluke hajrehu ve hajre mā suni’a leh, ve e’ūzu bike min šerrihi ve šerri mā suni’a leh.’ (‘Allahu moj, Tebi hvala, Ti si me ovim odjenuo. Molim te za dobro koje mi ona pruža, i u čijoj je funkciji, a prizivam Te protiv zla njegova i onoga koje iz njega može proisteći.’)”⁹⁹

⁹⁸ Prenosi Ibn es-Sunni.

⁹⁹ Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis dobar.

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي حِفْظِ اللَّهِ وَفِي كَفِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ حَيًّا وَمَيِّتًا.

Omer, r.a., kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Ko prilikom oblačenja nove odjeće izgovori: ‘El-hamdu lillāh-il-lezi kesānī mā uvarī bihi avretī, ve etedžemmelu bihi fī hajātī.’ (‘Hvala Allahu, Koji me odjenuo kako bih prekrrio svoje stidno mjesto i kako bih izgledao ljepše u životu’), a potom uzme svoju staru odjeću i dadne je (siromahu) bit će u Allahovoj zaštiti, pod Njegovim okriljem i na Njegovom putu živ i mrtav!”¹⁰⁰

Šta će reći drugom čovjeku kad na njemu vidi novu odjeću

Postoji vjerodostojno predanje u kojem se kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., Ummi Halid, nakon što je obukla novu haljinu, rekao:

أَلَيْهِ وَأَخْلَقِي.

“Iznosala je i pohabala!”

Ashabi su imali običaj kazati: “Iznosio je, a novom te Allah počastio!”

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., na Omeru vidio novu odjeću, pa mu je rekao:

الْبِسْ جَدِيدًا وَعِشْ حَمِيدًا وَمُتْ شَهِيدًا سَعِيدًا.

“Obuci novo, živi dostojanstveno i umri kao šehid veselo!”¹⁰¹

¹⁰⁰ Prenosi Et-Tirmizi.

¹⁰¹ Bilježe ga Ibn Madža i Ibn es-Sunni.

Dova prilikom odlaganja (skidanja) odjeće

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سِتْرُ مَا بَيْنَ أَعْيُنِ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ نَبِيِّ آدَمَ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَطْرَحَ ثِيَابَهُ: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ.

Prenosi se od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Zastor između džina i stidnih mjesta kod ljudi jeste da se prilikom odlaganja odjeće izgovori: ‘Bismillāhil-lezī lā ilāhe illā hū.’ (‘U ime Allaha, Koji je jedini bog.’)”¹⁰²

Dova prilikom izlaska iz kuće

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ: بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ يُقَالَ لَهُ: كُتِبَتْ وَوُقِيَتْ وَهُدِيَتْ وَنَجَّى عَنْهُ الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ لِشَيْطَانٍ آخَرَ: كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ هَدَى وَكُنِيَ وَوَفِيَ؟

Prenosi se od Enesa da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko izgovori, kad izađe iz kuće: ‘Bismillāh, tevekkeltu alallāh, lā havle ve lā kuvvete illā billāh.’ (‘U ime Allaha, u Allaha se pouzdavam, nema pomoći niti moći bez Allahove pomoći i moći’), reći će mu se: ‘Zadovoljen si, sačuvan si, upućen si!’ Potom će ga šejtani napustiti, govoreći jedan drugom: ‘Kako možeš utjecati na čovjeka koji je zadovoljen, sačuvan i upućen?’”¹⁰³

Imam Ahmed u svome *Musnedu* prenosi od Enesa: “Bismillāh, āmentu billāh, i‘tesamtu billāh, tevekkeltu alallāh, lā havle ve lā kuvvete illā billāh.” (‘U ime Allaha, vjerujem u Allaha, sklanjam se pod Allahovu zaštitu, oslanjam se na Allaha. Nema moći niti pomoći osim s Allahom.’)”¹⁰⁴

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: مَا خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْتِي إِلَّا رَفَعَ طَرَفَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اُضِلَّ اَوْ اُضَلَّ، اَوْ اُزِلَّ اَوْ اُزَلَّ، اَوْ اُظْلَمَ اَوْ اُظْلَمَ، اَوْ

¹⁰² Prenosi Ibn es-Sunni.

¹⁰³ Prenosi Ebu Davud.

¹⁰⁴ Hadis je dobar.

أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ .

Prenosi se od Ummu Seleme da je kazala: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nikad iz moje kuće izašao prije nego što izgovori: ‘Allāhumme innī e‘ūzu bike en udille ev udalle, ev uzille ev uzelle, ev azlime ev uzlem, ev edžhele ev judžhele alejje.’ (‘Allahu moj, molim Ti se da ne zalutam ili ne budem zaveden, da ne posrnem ili da ne budem naveden na grijeh, da ne činim nasilje ili da meni ne bude učinjeno, da ne budem glup ili da se na meni nerazumnost ne ispolji.’)”¹⁰⁵

Dova prilikom ulaska u kuću

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ: لَا مَبِيتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ، وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ دُخُولِهِ، قَالَ الشَّيْطَانُ: أَذْرَكُمُ الْمَبِيتَ، وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ تَعَالَى عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ: أَذْرَكُمُ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ .

Prenosi se od Džabira da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Kad čovjek želi ući u svoju kuću, pa Allaha spomene prilikom ulaska i dok bude jeo, šejtan kaže: ‘Nemate prenočišta niti večere!’ Ako pak uđe, a ne spomene Allaha, šejtan kaže: ‘Imate prenočište!’, a ako ne spomene Allaha ni prilikom jela, on kaže: ‘Imate prenočište i večeru!’”¹⁰⁶

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَلَجَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَلْيَقُلْ: اَللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوَاجِ وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِاسْمِ اللَّهِ وَلَجْنَا، وَبِاسْمِ اللَّهِ خَرَجْنَا، وَعَلَى اللَّهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا، ثُمَّ لَيْسَلَمْ عَلَى أَهْلِهِ .

Prenosi se od Ebu Malika el-Eš‘arija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Kad čovjek uđe u svoju kuću, neka kaže: ‘Allāhumme innī es‘cluke hajrel-mevledži ve hajrel-mahredž. Bismillāhi veledžnā, ve bismillāhi haredžnā, ve alā rabbinā tevekkelnā.’ (‘Allahu moj, molim Te podari mi najbolji ulaz i najbolji izlaz! S Allahovim imenom ulazimo i

¹⁰⁵ Prenose autori *Sunena*. Er-Tirmizi veli: “Hadis je hasen-sahih.”

¹⁰⁶ Prenosi Muslim u svome *Sabihu*.

s Allahovim imenom izlazimo. Na Gospodara našega se oslanjamo”), a potom neka nazove selam ukućanima.”¹⁰⁷

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا بَنِي إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ تَكُنْ بَرَكَهَ عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ.

Prenosi se od Enesa da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Mladiću, kad ulaziš u kuću svoje porodice, nazovi ukućanima selam. To će biti beričet tebi i tvojim ukućanima.”¹⁰⁸

Dova kad se čovjek divi napretku svog imetka

Poželjno je kad čovjek vidi svoj imetak kako napreduje, ili mu porodica bude hairli, da izgovori: “Ma ša’llahu la kuvvete illa billah.” (“Sve je to Allahovim htijenjem, nema snage osim s Allahom!”)

Ako to izgovori, neće mu to zadovoljstvo ništa narušiti. Ako pak vidi nešto čime nije zadovoljan, treba da izgovori: “El-hamdu lillāhi alā kulli hāl.” (“Hvala Allahu na svemu.”)

Svevišnji je kazao:

﴿وَلَوْ لَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾

“A zašto nisi, kad si u vrt svoj ušao, rekao: ‘Mašallah! – moć je samo u Allaha?!’”¹⁰⁹

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فِي أَهْلٍ وَمَالٍ وَوَلَدٍ فَقَالَ: مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَيَرَى فِيهَا آفَةً دُونَ الْمَوْتِ.

Prenosi se od Enesa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Ako Allah čovjeku podari neku blagodat u porodici, bogatstvu ili potomstvu, pa on izgovori: ‘Mā šā’allāh, lā kuvvete illā billāh’, neće u tome vidjeti nikakvu štetu osim smrti.”¹¹⁰

¹⁰⁷ Prenosi Ebu Davud u svome *Sunenu*.

¹⁰⁸ Prenosi Et-Tirmizi i veli: “Hadis je hasen-sahih.”

¹⁰⁹ El-Kehf, 39.

¹¹⁰ Prenosi Ibn es-Sunni.

Također se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kad bi ugledao nešto što ga veseli, izgovarao:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمِهِ تَتِمَّ الصَّالِحَاتِ.

“El-hamdu lillāhil-lezī bini’metihi tetimmus-sālihāt.” (“Hvala Allahu, po Čijoj se blagodati zbivaju dobri događaji.”)

Kad bi vidio nešto što ga rastužuje, izgovorio bi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ.

“El-hamdu lillāhi alā kulli hāl.” (“Hvala Allahu na svemu.”)¹¹¹

Dova prilikom gledanja u ogledalo

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا نَظَرَ فِي الْمِرْآةِ قَالَ:
الْحَمْدُ لِلَّهِ، اللَّهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي.

Prenosi se od Alije, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi se pogledao u ogledalu, izgovarao: “El-hamdu lillāh, allāhumme kemā hassente halkī fehassin hulukī.” (“Hvala Allahu! Allahu moj, kao što si uljepšao moj izgled, uljepšaj i moj moral.”)¹¹²

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا نَظَرَ وَجْهَهُ فِي
الْمِرْآةِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَوَّى خَلْقِي فَعَدَّلَهُ، وَأَكْرَمَ صُورَةَ وَجْهِهِ فَحَسَّنَهَا وَجَعَلَنِي
مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

Prenosi se od Enesa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi vidio svoje lice u ogledalu, izgovarao: “El-hamdu lillāhil-lezī sevvā halkī feaddelehu, ve kerreme sūrete vedžhī fehassenehā ve džealenī minel-muslimīn.” (“Hvala Allahu, Koji je moje stvaranje uskladio i učinio me uspravnim, i Koji je oplemenio izgled moga lica, pa ga uljepšao, i Koji me učinio muslimanom.”)

¹¹¹ Bilježi ga Ibn Mađža, a El-Hakim je rekao: “Ovaj hadis ima vjerodostojan niz prenosilaca.”

¹¹² Prenosi Ibn es-Sunni.

Dova kad ugledamo čovjeka u nesreći

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ رَأَى مُبْتَلىً فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَهُ تَفْضِيلًا، لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ.

Ebu Hurejra veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Ko vidi čovjek u nesreći, pa kaže: ‘El-hamdu lillāhil-lezī āfānī mimmebtelāke bihi ve feddalenī alā kesīrin mimmen haleka tefdīlā.’ (Hvala Allahu, Koji me zaštitio od onoga što je tebe zadesilo, i dao mi prednost nad mnogim Svojim stvorenjima.), ta ga nesreća neće zadesiti.”¹¹³

En-Nevevi veli: “Učenjaci su kazali da ovu dovu treba tiho proučiti, toliko da samog sebe čuje, a ne da ga čuje i taj nesretnik, kako mu ne bi bilo još teže. Međutim, ako čovjek čini grijeh, onda je dozvoljeno naglas učiti dovu, ako je siguran da na taj način neće izazvati nekakvu štetu!”

Dova prilikom pjevanja horoza, revanja magarca i zavijanja psa

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمْ نَهَاقَ الْحَمِيرِ فَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِنَّهَا رَأَتْ شَيْطَانًا، وَإِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ فَاسْأَلِ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Kad čujete revanje magarca, molite Allaha za utočište od prokletog šejtana, jer je (magarac) vidio šejtana, a kad čujete pjevanje horoza, molite Allaha da vam dadne od Svoga dobra, jer su vidjeli meleka.”¹¹⁴

U Ebu Davudovom *Sunenu* stoji:

إِذَا سَمِعْتُمْ نَبَاحَ الْكِلَابِ وَنَهيقَ الْحَمِيرِ بِاللَّيْلِ فَتَعَوَّدُوا بِاللَّهِ، فَإِنَّهُنَّ يَرَيْنَ مَا لَا تَرَوْنَ.

¹¹³ Bilježi ga İt-Tirmizi, koji veli da je hadis dobar.

¹¹⁴ Bilježe: El-Buhari i Muslim.

“Kad čujete zavijanje pasa i revanje mađaraca noću, proučite: ‘E‘uzu billah’, jer su te životinje spazile one što vi ne možete vidjeti.”

Dova prilikom jakog vjetra

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الرِّيحُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ تَعَالَى، تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَتَأْتِي بِالْعَذَابِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَلَا تُسَبِّهْهَا، وَسَلُّوا اللَّهَ خَيْرَهَا وَاسْتَعِذُّوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Riječ *rib* (vjetar) jeste od riječi *revbillah* (Allahova milost). S vjetrom Allah šalje milost, a i kaznu! Kad vidite jake vjetrove, nemojte ih psovati, već molite Allaha za dobro s kojim dolaze, a tražite utočište kod Allaha od zla koje sa sobom nose.”¹¹⁵

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَصَفَتِ الرِّيحُ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ.

Aiša, r.a, je kazala: “Kad bi naišao jak vjetar, Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao bi: ‘Allāhumme innī es’eluke hajrehā ve hajre mā fiha ve hajre mā erselte bih, ve c’ūzu bike min šerrihā ve šerri mā erselte bih.’ (‘Allahu, molim Te za njegovo dobro, za dobro koje se nalazi u njemu i za dobro koje šalješ s njim, a zaštitu kod Tebe tražim od zla vjetra i od zla koje šalješ s njim!’)”¹¹⁶

Dova prilikom jake grmljavine

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَمِعَ صَوْتَ الرَّعْدِ وَالصَّوَاعِقِ قَالَ: اللَّهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ، وَلَا تُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ، وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ.

¹¹⁵ Prenosi Ebu Davud s dobrim nizom prenosilaca.

¹¹⁶ Prenosi Muslim u svome *Sahihu*.

Prenosi se od Ibn Omera da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi čuo munje i grmljevinu, izgovorao: “Allāhumme lā taktulnā bigadabike ve lā tuhliknā bi azābike va afīnā kable zālik.” (“Bože, nemoj nas pobiti iz Svoje srdžbe, nemoj nas uništiti Svojom kaznom, a prije toga nam podari zdravlje.”)¹¹⁷

Dova prilikom viđenja mlađaka

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى الْهِلَالَ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ أَهْلَهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالْتَّوْفِيقِ لِمَا نُحِبُّ وَنُرْضَى. رَبَّنَا وَرَبُّكَ اللَّهُ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Omera, r.a., da je rekao: “Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio mlađak, proučio bi: ‘Allāhu ekber, Allāhumme ehillehu alejnā bil-emni vel-imāni ves-selāmeti ves-selāmi vet-tevfiki limā tuhibbu ve terdā. Rabbunā ve rabbukillāh.’ (‘Allah je najveći. Allahu, učini nam ga dobrodošlim u znaku sigurnosti i imana, mira i islama, te pomoći u onome što Ti voliš i što te raduje. Naš i tvoj Gospodar jeste Allah.’)”¹¹⁸

عَنْ قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْهِلَالَ قَالَ: هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ، هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ، هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ، آمَنْتُ بِاللَّهِ الَّذِي خَلَقَكَ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي ذَهَبَ بِشَهْرٍ كَذَا وَجَاءَ بِشَهْرٍ كَذَا.

Prenosi se od Katade da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prilikom viđenja mlađaka, izgovarao: “Hilālu hajrin ve rušd! Hilālu hajrin ve rušd, āmentu billāhil-lezī halekak!” (“Mlađak dobrote i razboritosti! Mlađak dobrote i razboritosti! Ja vjerujem u Onog Koji te stvorio!”) To bi proučio tri puta, a onda bi kazao: “Hvala Allahu, Koji je učinio da ode taj i taj mjesec, a dođe taj i taj!”¹¹⁹

¹¹⁷ Prenosi Et-Tirmizi. Niz je prenosilaca ovog hadisa slab.

¹¹⁸ Prenosi Et-Taberani.

¹¹⁹ Prenosi Ebu Davud kao mursel-predanje.

Dova prilikom potištenosti i tuge

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْكَرْبِ:
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ.

Prenosi se od Ibn Abbasa da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi bio potišten, izgovarao: “Lā ilāhe illallāhul-azīmul-halīm. Lā ilāhe illallāhu rabbul-aršil-azīm. Lā ilāhe illallāhu rabbus-semāvāti ve rabbul-erdi ve rabbul-aršil-kerīm.” (“Nema boga osim Allaha, Velikog i Blagog. Nema boga osim Allaha, Gospodara Prijestolja velikog. Nema boga osim Allaha, Gospodara nebesa i Gospodara Zemlje, Gospodara Prijestolja milostivog.”)¹²⁰

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ قَالَ: يَا حَيُّ،
يَا قَيُّوْمُ، بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ.

Prenosi se od Enesa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi ga nešto veliko zabrinulo, izgovarao: “Jā Hajju, ja Kajjūm, birahmetike estegīs!” (“O Živi, o Vječni, Tvojom milošću tražim spas!”)¹²¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَهَمَّهُ الْأَمْرُ رَفَعَ
رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ، وَإِذَا اجْتَهَدَ فِي الدُّعَاءِ قَالَ: يَا حَيُّ، يَا قَيُّوْمُ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi se zabrinuo, podizao glavu prema nebesima, pa bi izgovarao: “Subhānallāhil-azīm!” (“Slava Allahu Velikome.”) A kad bi učio važnu dovu, počinjao bi riječima: “Jā Hajju, jā Kajjūm!” (“O Živi, o Vječni!”)¹²²

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: دَعَاؤُ الْمَكْرُوْبِ: اللَّهُمَّ بِرَحْمَتِكَ
أَرْجُو فَلَا تَكُنْ لِي فِيْ قَسِي طَرْفَةً عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.

¹²⁰ Prenosi El-Buhari i Muslim.

¹²¹ Prenosi Et-Tirmizi.

¹²² Prenosi Et-Tirmizi.

Prenosi se od Ebu Bekra da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Dova protiv potištenosti: ‘Allāhumme birahmetike crdzū, felā tekilnī ilā nefsi tarfete ajn, ve aslih lī še’nī kulleh. Lā ilāhe illā ent!’ (‘Allahu, za milost Tvoju molim, zato ne prepusti me samom sebi ni jednog trenutka. Učini mi dobrim cijelo moje stanje. Nema boga osim Tebe.’)”¹²³

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ يَقُولِينَ عِنْدَ الْكَرْبِ أَوْ فِي الْكَرْبِ: اللَّهُ، اللَّهُ رَبِّي، لَا أَشْرِكُ بِهِ شَيْئًا.

Esma bint Umejs je kazala da joj je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Želiš li da te podučim riječima koje ćeš izgovarati kad budeš potištena? ‘Allāhu, Allāhu rabbī, lā ušriku bihi šej’ā.’ (‘Allah, Allah je Gospodar moj, Kome ja ne pretpostavljam ništa!’)”¹²⁴

U drugom predanju stoji da joj je rekao da to ponovi sedam puta.

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا رَبَّهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجِبَ لَهُ.

Prenosi se od Sa’da ibn Ebu Vekkasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Dova Zun-Nuna, dok je bio u utrobi ribe, glasila je: “Lā ilāhe illā ent, subhāneke innī kuntu mincz-zālimīn!” ‘Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si!, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!’”¹²⁵ Kad god čovjek zapadne u kakvu nedaću, pa prouči ovu dovu, uslišat će mu se!”¹²⁶

U njegovom drugom predanju stoji: “Ja znam riječi koje, kad bi ih čovjek u nedaći izgovorio, Allah bi ga izbavio iz nje! To su riječi moga brata Junusa, a.s.”

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أَصَابَ عَبْدًا هَمٌّ وَلَا حَزَنٌ فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ، ابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدُوٌّ

¹²³ Prenosi Ebu Davud u svome *Sunenu*.

¹²⁴ Bilježi se u Ebu Davudovom *Sunenu*.

¹²⁵ El-Enbija, 87.

¹²⁶ Prenosi Et-Tirmizi.

فِي فُضَاؤِكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ نُورَ صَدْرِي، وَرَبِيعَ قَلْبِي، وَجَلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ هَمَّهُ وَحُزْنَته وَأَبْدَلَهُ مَكَانَهُ قُرْحًا.

Prenosi se od Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Kad čovjeka zadesi briga i tuga, pa izgovori: ‘Allāhumme innī abduk, ibnu abdik, ibnu emetik. Nāsijeti bijedik, mādin fijje hukmuk, adlun fijje kadā’uk. Es’eluke bikulli-smin huve lek, semmejte bihi nefsek, ev enzeltehu fī kitābik, ev allemtehu chaden min halkik, eviste’serte bihi fī ilmil-gajbi indek, en tedž’alel-kur’āne rebī’a kalbī ve nūre sadrī ve dželāe huznī, ve zehābe hemmī.’ (‘Allahu, ja sam, doista, rob Tvoj, sin roba Tvoga, sin robinje Tvoje. Moj je položaj u Tvojoj ruci, ja sam podložan i nada mnom se sprovede propisi, pravičnost je po mene odluka Tvoja, zato, prizivam Te svim Tvojim imenima kojima si Sebe nazvao, ili si ih u Svojoj knjizi objavio ili ih nekom od Tvojih bića saopćio, ili ih pak zadržao kod Sebe kao znanje nedokučivog, prizivam Te da mi Kur’an učiniš proljećem srca moga, svjetlom grudi mojih, razbistrenjem tuge moje i othodom briga mojih’), Allah će mu otjerati brigu i tugu, i zamijenit će ih veseljem.”¹²⁷

Dova prilikom susreta s neprijateljem i straha od vladara

عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَافَ قَوْمًا قَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ.

Prenosi se od Ebu Musaa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi se bojao nekog naroda, izgovarao: “Allāhumme innā nedž’aluke fī nuhūrihim, ve ne’ūzu bike min šurūrihim.” (‘Allahu, molimo Te da njihove spletke na njih usmjeriš, i kod Tebe se sklanjamo pred njihovim zlom.’)¹²⁸

Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio je u nekoj bici, pa je rekao:

يَا مَالِكُ يَوْمَ الدِّينِ إِنَّكَ أَعْبُدُ وَإِنَّكَ أَسْعِينُ.

¹²⁷ Prenose Ahmed i Ibn Hibban.

¹²⁸ Prenose Ebu Davud i En-Nesai.

“Jā mālike jevmid-dīn, ijjāke a‘budu ve ijjāke esteīn.” “O Vladare Sudnjeg dana, Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo.”¹²⁹

Enes veli: “Doista sam vidio ljude (u toj bici) kako ih meleki napadaju sprijeda i otpozadi.”

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا خِفْتُ سُلْطَانًا
أَوْ غَيْرَهُ فَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْحَكِيمُ. سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ.

Prenosi se od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ako se budeš bojao vladara, ili nekog drugog, ti prouči: ‘Lā ilāhe illallāhul-halīmūl-kerīm. Subhānallāhi rabbī, subhānallāhi rabbis-semāvātis-seb‘i ve rabbil-aršil-azīm. Lā ilāhe illā ente azze džāruk, ve dželle senā‘uk.’ (‘Nema boga osim Allaha, Blagog, Plemenitog. Slavan neka je Allah, moj Gospodar. Slavan neka je Allah, Gospodar sedam nebesa i Gospodar Prijestolja velikog. Nema boga osim Tebe. Tvoje je društvo ugledno, a Tvoja slava velika.’)”

El-Buhari prenosi od Ibn Abbasa: “Hasbunallāhu ve ni‘mel-vekil.” “Dovoljan je nama Allah, doista je On divan pomagač.”

Ovo je učio Ibrahim, s.a.v.s., kad je bio bačen u vatru, a također je ove riječi izgovarao i Muhammed, s.a.v.s., kad su mu ljudi kazali: “Neprijatelji se okupljaju zbog vas.”

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى دَيْنَ رَجُلَيْنِ، فَقَالَ الْمُقَضِيُّ عَلَيْهِ
لَنَا أَدَبٌ: حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ يَلُومُ عَلَى
الْعَجَزِ، وَلَكِنْ عَلَيْكَ بِالْكَيسِ فَإِذَا غَلَبَكَ أَمْرٌ فَقُلْ: حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ.

Avf ibn Malik veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izmirio dug dvojice ljudi, pa je ovaj što mu je dug isplaćen rekao: “Hasbijallahu ve ni‘mel-vekil”, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče mu: “Doista Allah ne voli slabost. Čovjek se treba truditi i biti pametan, pa ako ga nešto savlada, neka kaže: ‘Hasbijallāhu ve ni‘mel-vekil.’”

¹²⁹ Prenosi Ibn es-Sunni.

Dova prilikom poteškoća

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَا سَهْلَ إِلَّا مَا جَعَلْتَهُ سَهْلًا، وَأَنْتَ تَجْعَلُ الْحَزْنَ سَهْلًا.

Prenosi se od Enesa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Allāhumme lā sehle illā mā dže’alahu sehlā, ve ente tedž’alul-hazne sehlā.” (“Allahu moj, ne može biti lahkoće mimo onog što Ti ne učiniš. Ti, ako hoćeš, i teško učiniš lahkim.”)¹³⁰

Dova prilikom otežanog života

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ إِذَا عُسِرَ عَلَيْهِ أَمْرٌ مَعِيشَةٍ أَنْ يَقُولَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ: بِاسْمِ اللَّهِ عَلَى نَفْسِي وَمَالِي وَدِينِي، اللَّهُمَّ رَحِّصْنِي بِقَضَائِكَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا قُدِّرَ لِي حَتَّى لَا أَحِبَّ تَعْجِيلَ مَا أَخْرَجْتَ وَلَا تَأْخِيرَ مَا عَجَلْتَ.

Prenosi se od Ibn Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Šta sprečava čovjeka koji ima otežan život da, kad iziđe iz kuće, izgovori: ‘Bismillāhi alā nefsi ve mālī ve dīnī. Allāhumme raddinī bikadāik, ve bārik lī fīmā kuddire hattā lā uhibbe ta’džile mā eharte ve lā te’hīre mā adždželt.’ (‘Učim bismillu za sebe, svoj imetak i svoju vjeru. Allahu moj, zadovolji me Svojom odlukom! Podari mi beričet u onome što mi je propisano kako ne bih tražio unaprijed ono što si odgodio, i kako ne bih odgađao ono što si podario unaprijed.’)”¹³¹

Dova u dugu

Alija, r.a., veli da mu je došao čovjek koji je bio dužan i rekao: “Ja ne mogu vratiti dug, pomozi mi!” “Želiš li da te podučim riječima kojima me podučio Allahov Poslanik, s.a.v.s.? Kad bi imao duga koliko je brdo Saber, Allah bi ti ga izmirio. Uči: ‘Allāhumme-kfinī bihalālike an harāmik, ve agninī bifadlike ammen sivāk.’ (‘Allahu, zaštititi me halalom

¹³⁰ Prenosi Ibn es-Sunni.

¹³¹ Prenosi Ibn es-Sunni.

Svojim od harama Tvoga i učini me neovisnim dobrotom Tvojom od svakog drugog osim Tebe.”)

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ ذَاتَ يَوْمٍ، فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، يُقَالُ لَهُ أَبُو أُمَامَةَ، فَقَالَ: يَا أَبَا أُمَامَةَ، مَا لِي أَرَاكَ جَالِسًا فِي الْمَسْجِدِ فِي غَيْرِ وَقْتِ صَلَاةٍ. قَالَ: هُمُومٌ لِرَسَنِي وَدَيُونٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: أَفَلَا أَعْلَمُكَ كَلَامًا إِذَا قُلْتَهُ أَذْهَبَ اللَّهُ هَمَّكَ وَقَضَى عَنْكَ دَيْنَكَ؟ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: قُلْ إِذَا أَصْبَحْتَ وَإِذَا أَمْسَيْتَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ.

Ebu Seid veli: “Jednog je dana Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao u džamiju, pa je ugledao jednog ensariju. Zvali su ga Ebu Umama, pa mu Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘O Ebu Umama, viđam te da sjediš u džamiji i mimo namaskog vremena!’ ‘Brige su me savledale i dugovi, Božiji Poslaniče!’, odgovori čovjek, pa ga Poslanik, s.a.v.s., upita: ‘Želiš li da te poučim riječima, ako ih izgovoriš, Allah će otkloniti tvoju brigu i podmiriti će ti dug?’ ‘Naravno, Allahov Poslaniče!’ Tada mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Ujutro i navečer izgovori: ‘Allāhumme innī e’ūzu bike minel-hemmi vel-hazen, ve e’ūzu bike minel-adžzi vel-kesel, ve e’ūzu bike minel-džubni vel-buhl, ve e’ūzu bike min galebeted-dejni ve kahrir-ridžāl.’ (‘Allahu moj, tražim utočište kod Tebe od brige i tuge, tražim utočište kod Tebe od nemoći i lijenosti, tražim utočište kod Tebe od kukavičluka i škrtosti, tražim utočište kod Tebe od tereta duga i nasilja ljudi.’)” Kaže Ebu Umama: “Učinio sam to, pa mi je Allah otklonio brigu i podmirio mi dug.”

Dova kad se desi nešto nepoželjno i kad čovjek bude u teškoj situaciji

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَمْتَرِجِعُ أَحَدُكُمْ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى شُبِعَ نَعْلُهُ، فَإِنَّهَا مِنَ الْمَصَائِبِ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad nekog od vas zadesi neko zlo, neka kaže: ‘Innā lillāhi ve innā ilajhi rādži’ūn.’ (‘Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo’), pa makar se radilo o pertlama na obući, jer i to može biti nesreća!”¹³²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ، أَحْرَضَ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعْنِ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Jak vjernik bolji je i Allahu draži od slabog vjernika, ali u obojici ima dobra. Teži onome što će ti koristiti! Pomoć traži od Allaha, dž.š., i ne kloni, a kad te nešto zadesi, ne reci: ‘Da učinih tako i tako’, nego kaži: ‘Allah je to odredio i što je htio, učinio je.’ Doista riječi ‘da sam’ otvaraju prostor za šejtanski utjecaj!”¹³³

Dova kad nekog obuzme sumnja (u vjerovanju)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا، مَنْ خَلَقَ كَذَا، حَتَّى يَقُولَ: مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَ ذَلِكَ فَلَيْسَ عِزُّ بِاللَّهِ وَلَيْتَنَّهُ.

¹³² Prenosi Ibn es-Sunni.

¹³³ Bilježi Muslim.

Prenosi se od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “Šejtan dođe čovjeku, pa mu počne došaptavati: ‘Ko je ovo stvorio? Ko je ovo stvorio?’, i tako će biti dok ga ne zapita: ‘Ko je stvorio tvoga Gospodara?!’ Kad se to desi, neka kod Allaha potraži utočište i neka se kloni toga!”¹³⁴

U vjerodostojnom hadisu stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَا يَزَالُ النَّاسُ يَسْأَلُونَ حَتَّى يُقَالَ: خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ، فَنَنْ خَلَقَ اللَّهُ؟ فَنَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلْيَقُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ.

“Ljudi će se zapitkivati, sve dok ne kažu: ‘Allah je stvorio sve, a ko je stvorio Allaha?’ Ko takvo nešto osjeti neka kaže: ‘Ja vjerujem u Allaha i Njegove poslanike!’”

Dova prilikom srdžbe

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدٍ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَجُلَانِ يَسْتَبَانِ أَحَدُهُمَا قَدْ احْمَرَّ وَجْهُهُ وَاتَّقَحَّتْ أَوْدَاجُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ قَالَهَا ذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُ: لَوْ قَالَ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ذَهَبَ عَنْهُ.

Sulejman ibn Sured je rekao: “Sjedio sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., dok su se dvojica ljudi vrijeđala. Jedan je sav pocrvenio u licu, a vratne su mu žile nabrekle (od ljutnje), pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: ‘Ja doista znam jednu riječ, ako je izgovori, odstranit će od sebe srdžbu! Kad bi rekao: ‘Bože, od Tebe tražim pomoć protiv šejtana prokletog!’, otjerao bi od sebe srdžbu.’”¹³⁵

Jezgrovite dove Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Aiša, r.a., rekla je: “Vjerovjesnik, s.a.v.s., volio je kratke i jezgrovite dove, a sve druge zanemarivao bi.”

Navest ćemo nekoliko najbitnijih Poslanikovih, s.a.v.s., dova.

¹³⁴ Prenose El-Buhari i Muslim.

¹³⁵ Prenose El-Buhari i Muslim.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

Enes, r.a., veli: “Najčešća Poslanikova, s.a.v.s., dova bila je: ‘Allāhumme rabbenā ātinā fid-dunjā haseneten ve fil-āhireti haseneten ve kinā azāben-nār.’ (‘Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!’)”

عَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ خَفَتْ قَصَارٌ مِثْلَ الْفَرْخِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ كُنْتَ تَدْعُو بِشَيْءٍ أَوْ تَسْأَلُهُ إِيَّاهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. كُنْتُ أَقُولُ: اللَّهُمَّ مَا كُنْتُ مَعَاقِبِي بِهِ فِي الْآخِرَةِ فَعَجَّلْهُ لِي فِي الدُّنْيَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سُبْحَانَ اللَّهِ، لَا تَطِيقُهُ أَوْ لَا تَسْتَطِيعُهُ، أَفَلَا قُلْتَ: اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., posjetio je jednog čovjeka koji je bio potpuno oslabio, tako da je izgledao kao ptiče, pa ga Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita: “Da li si se ti za nešto molio i tražio?” – “Da”, čovjek odgovori. “Izgovarao sam: ‘Allāhumme mā kunte mu‘ākibī bihi fil-āhireti fe adždžilhu lī fid-dunjā.’ (‘Bože moj, ono čime ćeš me kazniti na ahiretu, učini to na dunjaluku!’)” Na to mu Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: “Slava Allahu! Nećeš to izdržati”, ili je rekao: “Ne možeš to izdržati. Mogao si reći: ‘Allāhumme ātinā fid-dunjā haseneten ve fi-āhireti haseneten ve kinā azāben-nār.’ (‘Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!’)”¹³⁶

إِنَّ سَعْدًا سَمِعَ أَبَا لَهُ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَغُرَفَهَا وَكَذَا وَكَذَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَأَعْلَانَهَا وَسُلَاسِلِهَا. فَقَالَ سَعْدٌ: لَقَدْ سَأَلْتَ اللَّهَ خَيْرًا كَثِيرًا، وَتَعَوَّذْتَ بِهِ مِنْ شَرٍّ كَثِيرٍ. وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: سَيَكُونُ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الدُّعَاءِ بِحَبْرِكَ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ.

¹³⁶ Bilježi Muslim.

Sa'd je čuo svoga sina kako izgovara: "Allāhumme innī es'elukel-džennete ve gurafehā ve keza ve keza, ve e'ūzu bike minen-nāri ve aglālīhā ve selāsīlīhā." ("Bože, ja Te molim da mi podariš Džennet, njegove odaje i to i to, a tražim kod Tebe utočište od Vatre, njenih okova i lanaca!")

Tada mu Sa'd reče: "Tražio si od Allaha puno dobra i spas od mnogo zla, a ja sam čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: 'Doći će ljudi koji će prelaziti granicu u dovi!' Dovoljno ti je da kažeš: 'Allāhumme innī es'elukel-hajre kulleh, mā alimtu minhu ve mā lem alem, ve e'ūzu bike mineš-šerri kullīhi mā alimtu minhu ve mā lem alem.' (Allahu moj, ja Te molim da mi podariš svako dobro, ono za koje znam i za koje ne znam, i tražim utočište kod Tebe od svakog zla, za koje ja znam i za koje ne znam!)"¹³⁷

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَبِّ أَعِزَّنِي وَلَا تُعِزَّنِي عَلَيَّ
وَأَنْصُرْنِي وَلَا تُنْصُرْ عَلَيَّ وَأَمْكُرْ لِي وَلَا تَمْكُرْ عَلَيَّ وَيَسِّرْ هُدَايَ وَأَنْصُرْنِي عَلَى مَنْ بَغَى
عَلَيَّ. رَبِّ اجْعَلْنِي لَكَ شَكَرًا لَكَ ذَكَرًا لَكَ رَهَابًا لَكَ مَطْوَعًا لَكَ أَوْاهًا إِلَيْكَ مُنِيبًا.
رَبِّ تَقَبَّلْ تَوْبَتِي وَاغْسِلْ حَوْبَتِي وَأَجِبْ دُعَوْتِي وَتَبِّتْ حُجَّتِي وَسَدِّدْ لِسَانِي وَاهْدِ قَلْبِي
وَاسْأَلْ سَخِيمَةَ صَدْرِي.

Takoder, prenosi se od Ibn Abbasa, r.a., da je Vjerovjesnikova, s.a.v.s., dova bila: "Rabbi e'innī ve lā tu'in alejj, vensurnī ve lā tensur alejj, vemkur lī ve lā temkur alejj, vehdinī ve jessiril-hudā lī, vensurnī alā men begā alejj. Rabbi-dž'alnī leke šekkāren leke zekkāren leke rehhāben leke mitvā'an leke evāhen ilejke munība. Rabbi tekabbel tevbetī vagsil havbetī ve edžib da'vetī ve sebbit hudždžetī ve seddid lisānī vehdi kalbī veslul sehīmete sadrī." ("Gospodaru, pomози meni i ne pomaži onima koji su protiv mene. Pomози mi da pobijedim i ne dozvoli da budem poražen. Učini da ljudske spletke budu u moju korist, a ne na moju štetu. Uputi me i Uputu mi olakšaj. Pomози mi protiv onog ko me napada! Gospodaru, dozvoli mi da Ti se mnogo zahvaljujem, da Te mnogo veličam, da Ti iskazujem strahopoštovanje, da Ti budem pokoran, da Te često prizivam

¹³⁷ Bilježe Ahmed i En-Nesai.

i da se Tebi obraćam. Gospodaru, prihvati moje pokajanje, oprosti moje grijehе, uslišaj moju dovu, ojačaj moje tvrdnje, učini da moj jezik govori istinu, uputi moje srce, a mržnju i prezir očisti iz mojih prsa!”¹³⁸

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: لَا أَقُولُ لَكُمْ إِلَّا كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعُجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْبُخْلِ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا وَزَكَّاهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيَّهَا وَمَوْلَاهَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَسْبَحُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا.

Zejd ibn Erkam je rekao: “Neću vam ništa reći, osim ono što je i Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao, a rekao je: ‘Allāhumme innī e‘ūzu bike minel-‘adžzi vel-kesel, vel-džubni vel-heremi vel-buhli ve azābil-kabr. Allāhumme āti nefsi takvāhā ve zekkihā ente hajru men zekkāhā, ente velijjuhā ve mevlāhā. Allāhumme innī eūzu bike min ilmin lā jenfa‘ ve min kalbin lā jahša‘ ve min nefsin lā tešba‘ ve min da‘vetin lā justedžābu lehā.’ (‘Allahu moj, sačuvaj me nemoći, lijenosti, kukavičluka, škrtosti, oronulosti i kaburske patnje. Allahu moj, podari mojoj duši bogobojaznost i očisti je, Ti ćeš je najbolje očistiti, Ti si njen najbolji pomagač i zaštitnik. Allahu moj, sačuvaj me od znanja koje ne koristi, srca koje nije skrušeno, tijela koje je nezasito i od dove koja nije uslišana!’”

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَحِبُّونَ أَنَّهُ النَّاسُ أَنْ تَجْهَدُوا فِي الدُّعَاءِ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحَسَنِ عِبَادَتِكَ.

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “O ljudi! Volite li da budete ustrajni u dovi?” “Da, Allahov Poslaniče!”, odgovoriše oni. Na to im on reče: “Izgovorite: ‘Allāhumme e‘innā alā zikrike ve šukrike ve husni ibādetik.’ (‘Allahu, pomози nam da zikr činimo, da Ti zahvaljujemo i da Te lijepo obožavamo!’”¹³⁹

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

أَطْلُوا بِنَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.

¹³⁸ Prenose Ahmed i En-Nesai.

¹³⁹ Prenosi El-Hakim u svome *Sabihu*.

“Izgovarajte što više: ‘Ja zel-dželali vel-ikram!’ (‘O Slavni i Plemeniti!’)”¹⁴⁰

Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao je:

يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ، وَالْمِيزَانَ بِيَدِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، يَرْفَعُ أَقْوَامًا وَيَضَعُ آخَرِينَ.

“Jā mukallibel-kulūbi sebbit kalbī alā dīnik.” (“O Ti Koji okrećeš srca, učvrsti moje srce na Tvojjoj vjeri! Vaga (mizan) jeste u Allahovim, dž.š., rukama. On neke ljude uzdiže, a druge ostavlja.”)¹⁴¹

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمِكَ وَتَحَوُّلِ عَاقِبَتِكَ وَفَجَاءَةِ نِقْمِكَ وَجَمِيعِ سَخَطِكَ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio: “Allāhumme innī eūzu bika min zevāli ni‘metike ve tehavvuli āfijetike ve fedž’eti nikmetike ve džemī’i schatik.” (“Bože moj, utječem Ti se od nestanka Tvojih blagodati i oprosta, te od Tvoje iznenadne kazne i velike srdžbe.”)

Vjerovjesnik, s.a.v.s., izgovarao je:

اللَّهُمَّ انْعَمْ عَلَيَّ بِمَا عَلَّمْتَنِي وَعَلِّمْنِي بِمَا يَنْفَعُنِي وَزِدْنِي عِلْمًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ حَالِ أَهْلِ النَّارِ.

“Allāhumme-nfa‘nī bimā allemtenī ve allimnī mā jenfe‘unī ve zidnī ilmā. Vel-hamdu lillāhi alā kulli hāl, ve eūzu billāhi min hāli ehlin-nār.” (“Allahu moj, okoristi me onim što znam, poduči me onim što je korisno i povećaj znanje moje! Hvala Allahu na svemu, a utječem Ti se od stanja stanovnika Vatre!”)¹⁴²

جَاءَتْ فَاطِمَةُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَتْهُ خَادِمًا . فَقَالَ لَهَا: قُولِي: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، مَنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، أَنْتَ الْأَوَّلُ

¹⁴⁰ Prenosi Ahmed.

¹⁴¹ Prenosi Ahmed.

¹⁴² Bilježi Et-Tirmizi.

فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ،
وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، أَفْضَلُ عَنِّي الدِّينَ، وَأَعْنِينِي مِنَ الْفَقْرِ.

Fatima, r.a., došla je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da traži slugu, pa joj je rekao: "Izgovori: 'Allāhumme rabbes-semāvātis-seb'ī ve rabbel-aršil-azīm. Rabbenā ve rabbe kulli šej. Munzilet-tevrāti vel-indžīli vel-kur'ān. Fālikal-habbi ven-nevā. E'ūzu bike min šerri kulli šej'in ente āhizun bināsijetih. Entel-evvelu, felejse kableke šej, ve entel-āhiru felejse ba'deke šej, ve entez-zāhiru felejse fevkake šej, ve entel-bātinu felejse dūneke šej! Ikdi annid-dejn, ve agninī minel-fakr.'" ('Allahu, Gospodaru sedam nebesa i Prijestolja velikog! Gospodaru naš, Gospodaru svega što postoji. Objavitelju Tevrata, Indžila i Kur'ana! Ti Koji daješ da zrnevlje i koštice proklijaju – Tebi se sklanjam pred zlom svega čime Ti upravljaš! Allahu moj, Ti si Prvi, i prije Tebe nije bilo ništa, Ti si Posljednji, i poslije Tebe neće biti ničeg, Ti si Vidljivi, i iznad Tebe ne postoji ništa, Ti si Skriveni, i bez Tebe ništa ne postoji, oslobodi me duga i učini me neovisnim o siromaštvu!')

Takoder se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعِفَافَ وَالْغِنَى.

"Allāhumme innī es'elukel-hudā vet-tukā vel-afāfe vel-ginā."
("Allahu, podari mi uputu, bogobožnost, čestitost i neovisnost!")

قَالَ ابْنُ عَمْرٍ: قَلَّمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُومُ مِنْ مَجْلِسٍ حَتَّى يَدْعُو بِهَؤُلَاءِ
الْكَلِمَاتِ لِأَصْحَابِهِ: اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيِكَ مَا تَحُولُ بِهِ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَقْصِدِكَ، وَمِنْ
طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتِكَ، وَمِنْ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مَصَائِبَ الدُّنْيَا، وَمَعْنَا بِأَسْمَعِنَا
وَأَبْصَارِنَا وَفُؤْتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمْنَا، وَانْصُرْنَا
عَلَى مَنْ عَادَانَا وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا،
وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا.

¹⁴³ Prenosi Muslim.

Ibn Omer veli: “Rijetko kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao s nekog sijela dok ne bi izgovorio ove riječi: ‘Allāhumma-ksim lenā min hašjetike mā tehūlu bihi bejcnā ve bejne ma’sijetik, ve min tāatike mā tubelligunā bihi džennetek, ve minel-jekīni mā tuhevvinu bihi alejnā mesā’ibed-dun’jā. Ve metti’nā bi’esmā’inā ve ebsārina ve kuvvetinā mā ahjejenā, vedž’alhul-vārise minnā, vedž’al se’renā alā men zalemenā, vensurna alā men ādānā, ve lā tedž’al musībetenā fi dīninā, ve lā tedž’alid-dun’jā ekbere hemminā, ve lā meblega ilminā, ve lā tusellit alejnā men lā jerhamunā.’ (‘Allahu, podari nam bogobojažnost koja će nas odvratiti od grijšenja prema Tebi. Podari nam pokornost koja će biti uzrok da uđemo u Tvoj Džennet. Podari nam uvjerenje koje će biti uzrok da se lakše strpimo na dunjalučkim nevoljama. Allahu moj, učini da nas naš sluh, vid i snaga dobro služe sve dok smo živi, i učini da budu zdravi dok smo živi. Učini da pobijedimo one koji nam nasilje čine, i pomози nam protiv našeg neprijatelja. Nemoj učiniti da nas nevolje u našoj vjeri pogadaju. Nemoj učiniti da ovaj svijet bude naša najveća preokupacija niti vrhunac našeg znanja. Ne dopusti da nama ovladaju oni koji neće biti milostivi prema nama.))”¹⁴⁴

Donošenje salavata i selama na Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Allah, dž.š., kaže:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

“Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!”¹⁴⁵

Šta znači taj salavat

El-Buhari veli: “Ebu el-Alija veli: ‘Allahov, dž.š., salavat označava hvaljenje Poslanika, s.a.v.s., melekima, a salavat meleka označava molitvu.”

¹⁴⁴ Bilježe ga El-Hakim i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis dobar.

¹⁴⁵ El-Ahzab, 56.

Ebu Isa Et-Tirmizi veli: “Prenosi se od Sufjana es-Sevrija, i drugih brojnih učenjaka, da su kazali: ‘Allahov salavat znači milost, a salavat meleka znači istigfar (molitvu za oprost).’”

Ibn Kesir veli: “Značenje ovog ajeta jeste da Allah obavještava ljude o stepenu Njegovog roba i Poslanika kod Njega. On kaže da ga hvali kod Njegovih bliskih meleka, i da ga oni blagosiljaju. Potom je naredio i stanovnicima Zemlje da ga blagosiljaju i pozdravljaju. Na taj ga način blagosiljaju stanovnici nebesa i Zemlje!”

Postoje mnogobrojni hadisi koji govore o vrijednosti donošenja salavata na Poslanika, s.a.v.s., pa ćemo spomenuti neke.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا.

Prenosi se od Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: “Onoga ko mene jednim salavatom spomene, Allah će deset puta njega spomenuti.”¹⁴⁶

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَوَّلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً.

Prenosi se od Ibn Mesuda, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Na Sudnjem će danu meni najbliži biti oni koji su na mene najviše donosili salavat.”¹⁴⁷

To znači da će ti ljudi imati najveće pravo na njegov šefa.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تُبَلِّغُنِي حَيْثُ كُنتُمْ.

Prenosi se od Ibn Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ne pretvarajte kabur moj u svetište, nego me salavatima spominjite! Vaši salavati stižu do mene ma gdje da ih izgovorite!”¹⁴⁸

¹⁴⁶ Bilježi Muslim.

¹⁴⁷ Bilježi Et-Tirmizi i veli da je hadis dobar.

¹⁴⁸ Bilježi Ebu Davud s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

عَنْ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ آيَاتِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَاتَّكِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَغْرُوضَةٌ عَلَيَّ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ تُغَرِّضُ صَلَاتَنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرْمَتَ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ.

Prenosi se od Evsa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jedan od najvrednijih dana jeste petak! Zato, u tom danu što više donosite salavat na mene. Vaši će mi salavati stizati." "O Allahov Poslaniče, kako će ti stizati naši salavati, kad će ti zemlja pojesti tijelo?", upitaše prisutni, a on im odgovori: "Doista je Allah zabranio zemlji da jede tijela Njegovih vjerovjesnika."¹⁴⁹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad mi čovjek nazove selam, Allah će mi povratiti dušu kako bih mu uzvratio selam!"¹⁵⁰

عَنْ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا طَيِّبَ النَّفْسِ يُرَى فِي وَجْهِهِ الْبُشْرُ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَصْبَحْتَ الْيَوْمَ طَيِّبَ النَّفْسِ يُرَى فِي وَجْهِكَ الْبُشْرُ. قَالَ: أَجَلُ. أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ مِنْ أُمَّتِكَ صَلَاةً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ، وَمَحَى عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ، وَرَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَهَا.

Ebu Talha el-Ensari je rekao: "Jednog je jutra Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao, a na licu mu se vidjelo da je bio radostan, pa su ga prisutni upitali: 'O Allahov Poslaniče, danas si posebno raspoložen, na licu ti se vidi radost!' On im je odgovorio: 'Naravno, došao mi je melek od Moga Gospodara, pa mi je rekao: 'Ko, od tvoga umeta, na tebe donese jedan salavat, Allah će mu upisati deset sevapa, obrisati deset grijeha, uzdići ga

¹⁴⁹ Prenosi Ebu Davud i En-Nesai.

¹⁵⁰ Hadis prenosi Ebu Davud u svome *Sunenu* s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

za deset stepeni, i On će na njega također donijeti salavat!”¹⁵¹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكَالَ
لَهُ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى - إِذَا صَلَّى عَلَيْنَا أَهْلَ بَيْتٍ - فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ
وَأَزْوَاجِهِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَذُرِّيَّتِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ .

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Ko želi da mu se salavat na Ehlul-bejt vaga najboljom vagom, neka kaže: ‘Allāhumme salli alā Muhammedinin-nebijji ve ezvādžihi ummehātil-mu’minīne ve zurrijetih, ve ehli bejtih, kemā sallejte alā āli Ibrāhīm, inneke hamīdun medžīd.’ (‘Allahu moj, blagosiljaj Muhammeda, vjerovjesnika, njegove žene, majke svih vjernika, njegovo potomstvo i njegov Ehlu-bejt, kao što si blagosiljao Ibrahimovo potomstvo. Doista si Ti hvaljen i vječan.’)”¹⁵²

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثَلَاثَ
اللَّيْلِ، قَامَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّهَ، اذْكُرُوا اللَّهَ جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ، جَاءَ الْمَوْتُ
بِمَا فِيهِ. جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَكْثَرُ الصَّلَاةِ عَلَيْكَ، فَكَمْ أَجْعَلُ لَكَ
مِنْ صَلَاتِي؟ قَالَ: مَا شِئْتَ! قُلْتُ: الرُّبْعُ؟ قَالَ: مَا شِئْتَ، فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ! قُلْتُ:
النِّصْفُ؟ قَالَ: مَا شِئْتَ، فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ! قُلْتُ: فَالثَّلَاثِينَ؟ قَالَ: مَا شِئْتَ، فَإِنْ
زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ! قُلْتُ: أَجْعَلْ لَكَ صَلَاتِي كُلَّهَا. قَالَ: إِذَنْ تَكُنْ مِنْكَ وَيَغْفِرَ لَكَ ذَنْبُكَ.

Ubejj ibn Ka‘b, r.a., veli: “Kad bi istekle dvije trećine noći, Allahov bi Poslanik, s.a.v.s., ustao i izgovorio: ‘O ljudi, spominjite Allaha, spominjite Allaha! Samo što *er-radifa*¹⁵³ nije došla, a poslije nje i *er-radžifa*!’¹⁵⁴ Smrt i njegove tegobe samo što nisu nastupili! Smrt i njegove tegobe samo što nisu nastupili!”

Upitao sam: ‘O Allahov Poslaniče, ja (na sijelima) često donosim

¹⁵¹ Prenosi Imam Ahmed. Ibn Kesir veli da je niz prenosilaca ovog hadisa dobar.

¹⁵² Bilježe ga Ebu Davud i En-Nesai.

¹⁵³ Prvo puhanje u rog (sur), pred Sudnji dan, poslije čega će sve živo pomrijeti.

¹⁵⁴ Drugo puhanje u rog, poslije čega će sve mrtvo biti oživljeno.

salavat na tebe, pa koliko često to trebam činiti?’ ‘Koliko god želiš’, odgovori on. Upitao sam: ‘Četvrtinu?’, a on mi ponovi: ‘Koliko god želiš! Što više, to je za tebe bolje!’ ‘Polovinu’, upitao sam, a on mi odgovori: ‘Koliko god želiš! Što više, to je za tebe bolje!’ ‘Dvije trećine?’, upitao sam, a on mi ponovo odgovori: ‘Koliko god želiš! Što više, to je za tebe bolje!’ ‘Da sve vrijeme dok sam na sijelu donosim salavat na tebe?’, upitao sam, a on mi reče: ‘Onda će tvoje brige prestati, a grijesi će ti biti oprošteni!’¹⁵⁵

Da li je obavezno donositi salavat i selam kad god se njegovo ime spomene

Grupa učenjaka, među kojima su Et-Tahavi i El-Halimi, smatraju da je obaveza (vadžib) donijeti salavat i selam na Poslanika, s.a.v.s., kad god se njegovo ime spomene! Kao dokaz navode hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذَكَرْتُ عَنْدهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ، وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ شَهْرَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَسْلَخَ قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ، وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ أَذْرَكَ عَنْدهُ أَبْوَاهَ الْكِبَرِ فَلَمْ يَدْخُلْهُ الْجَنَّةَ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Mnogo je dobra izgubio onaj pred kime se moje ime spomene, a ne donese salavat na mene! Mnogo je dobra izgubio onaj ko stupi u ramazan, i prode mu prije nego što mu bude oprošteno! Mnogo je dobra izgubio onaj ko dočeka da mu roditelji ostare, a ne uvedu ga u Džennet!”¹⁵⁶

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أَبْحَلَ النَّاسِ مَنْ ذَكَرْتُ عَنْدهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ.

Ebu Zerr, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Najškrtiji jeste onaj pred kim se moje ime spomene, pa ne donese salavat na mene!”

Drugi smatraju da je obavezno na jednom sijelu donijeti jedan

¹⁵⁵ Bilježi ga Et-Tirmizi.

¹⁵⁶ Prenosi Et-Tirmizi, kao hasen-predanje.

salavat, i da je to dovoljno, a svaki sljedeći put pohvalno je. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا جَلَسَ قَوْمٌ
مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ فِيهِ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ تَرَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَإِنْ
شَاءَ عَذَّبَهُمْ، وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: “Kad se jedna grupa okupi, pa na tom sijelu ne spomenu Allaha, niti donesu salavat na svoga Vjerovjesnika, to će im se pisati kao nedostatak na Sudnjem danu! Ako On htjedne, kaznit će ih, a ako htjedne, oprostiti će im.”¹⁵⁷

Pohvalno je napisati salavat kad god se napiše Poslanikovo, s.a.v.s., ime

Učenjaci smatraju pohvalnim napisati salavat kad god se napiše i Poslanikovo, s.a.v.s., ime. Međutim, ne postoji niti jedno predanje koje bi moglo poslužiti kao dokaz.

El-Hatib El-Bagdadi veli: “Često sam nailazio na Ahmedov rukopis u kojem napiše: Vjerovjesnik ali poslije toga ne piše salavat.” Dalje, kaže: “Čuo sam da je to jezikom izgovarao.”

Spajanje salavata i selama

En-Nevevi veli: “Kad se želi donijeti salavat na Vjerovjesnika, s.a.v.s., neka donese salavat (blagoslov) i selam (pozdrav – spas), i neka se ne ograničava na jedno, pa da samo kaže: ‘Sallallahu alejh’, ili samo: ‘Alejhisselam’.”

¹⁵⁷ Bilježi ga Et-Tirmizi i veli da je hadis dobar.

Donošenje salavata na ostale vjerovjesnike

Pohvalno je donositi salavat na vjerovjesnike, a i na meleke.

Što se tiče donošenja salavata na ostale ljude, učenjaci smatraju da je to dozvoljeno ako ih spomenemo nakon spomena vjerovjesnika, pa na sve njih donesemo salavat. Već smo naveli hadis Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَأَزْوَاجِهِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ.

“Allāhummesallialā Muhammedinin-nebijjive ezvādžih, ummehātil-mu’minīn...” (“Allahu, blagoslovi Muhammeda, vjerovjesnika, njegove žene, majke svih vjernika...”)

Pokuđeno je donijeti salavat na običnog čovjeka, ako ga spomenemo samog. Prema tome, nećemo kazati: “Omer, s.a.v.s.”

Kako se donosi salavat i selam na Poslanika, s.a.v.s.

عَنْ أَبِي سَعْدٍ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ بَشِيرَ بْنَ سَعْدٍ قَالَ: أَمَرَنَا اللَّهُ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. كَيْفَ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ؟ قَالَ: فَكَتَبْتُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَمْتَنِينَ أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Prenosi se od Ebu Mesuda el-Ensarija da je Bešir ibn Sa’d rekao: “Allah nam je naredio da donosimo salavat na tebe, o Božiji Poslaniče! Kako glasi taj salavat?” Allahov je Poslanik, s.a.v.s., šutio toliko dugo da smo na tren poželjeli da ga to nije ni upitao, a potom reče: ‘Kažite: ‘Allāhumme salli alā Muhammedin ve alā āli Muhammed, kemā sallejte alā āli Ibrāhīm, ve bārik alī Muhammed ve alā āli Muhammed, kemā bāreckte alā āli Ibrāhīm fil-ālemīn, inneke hamīdun medžīd.’ (‘Allahu moj, smiluj se Muhammedu i njegovom potomstvu, kao što si se smilovao Ibrahimovom potomstvu. I blagoslovi Muhammeda i njegovo

potomstvo, kao što si blagoslovio Ibrahimovo potomstvo. Doista si Ti hvaljen i vječan’), a selam je općepoznat.”¹⁵⁸

Abdullah ibn Mesud, r.a., je rekao: “Kad donosite salavat na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., onda birajte lijepe riječi, jer vi ne znate, možda mu se taj salavat predoči!” Prisutni mu rekoše da ih podučiti salavatu, te im on reče da kažu: “Allāhumme-dž’al salevātike ve rahmeteke ve berekātike alā sejjidil-murselīn, imāmil-muttekīn, ve hātemin-nebijjīn, Muhammedin abdike ve resūlik, imāmil-hajri ve kā’idil-hajr, ve resūlir-rahme. Allāhumme-b’ashu mekāmen jagbituhu bihil-evvelūn. Allāhumme salli alā Muhammedin ve alā āli Muhammed, kemā sallejte alā Ibrāhīme ve āli Ibrāhīm, inneke hamīdun medžīd. Allāhumme bārik alā Muhammedin ve alā āli Muhammed, kemā bārekte alā Ibrāhīme ve āli Ibrāhīm, inneke hamīdun medžīd.” (“Allahu moj, blagoslovi, smiluj se i podari berket vodi svih vjerovjesnika, imamu bogobojaznih i pečatu svih vjerovjesnika, Muhammedu, Svome robu i Svome poslaniku, imamu svakog dobra, predvodniku svakog dobra i Poslaniku milosti. Allahu, podari mu stepen na kojem će mu zavidjeti prvaci. Allahu, smiluj se Muhammedu i njegovom potomstvu, kao što si se smilovao Ibrahimu i njegovom potomstvu. Doista si ti hvaljen i vječan.”)¹⁵⁹

Dova na putu

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَافِرُوا تَصَحُّوا
وَاعْزُوا سَعَةً.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Putujte, bit ćete zdravi! Borite se, bit ćete neovisni!”¹⁶⁰

¹⁵⁸ Bilježi ga Muslim.

¹⁵⁹ Prenosi Ibn Mađža.

¹⁶⁰ El-Menavi veli da je predanje vjerodostojno.

Izlazak iz kuće radi onog što Allah voli

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ خَارِجٍ يُخْرَجُ مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِبَابِهِ زَانِبَانِ: رَايَةَ بَيْدِ الْمَلِكِ وَرَايَةَ بَيْدِ الشَّيْطَانِ، فَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُحِبُّ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - تَبِعَهُ الْمَلِكُ بِرَايَتِهِ، فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الْمَلِكِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ، وَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُحِبُّ اللَّهُ اتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ، فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الشَّيْطَانِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svskom će se čovjeku koji iz kuće iziđe na njegovim vratima ukazati dvije zastave! Jedna je u ruci meleka, a druga u šejtanovoj ruci. Ako iziđe radi onog što Allah, dž.š., voli, melek će ga pratiti sa svojom zastavom, i bit će pod njom sve dok se ne vrati kući. Međutim, ako iziđe radi onog zbog čega se Allah srdi, pratit će ga šejtan sa svojom zastavom, i bit će pod njom sve dok se ne vrati kući."¹⁶¹

Savjetovanje i klanjanje istihare prije polaska na put

Putniku je poželjno posavjetovati se s dobrim i hairli-ljudima prije nego što krene na put, zbog Allahovih riječi:

﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾

"... i dogovaraj se s njima."¹⁶²

Također, zbog ajeta u kojem Allah opisuje vjernike riječima:

﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾

"... i koji se o poslovima svojim dogovaraju..."¹⁶³

Katada veli: "Kad god se ljudi, koji nastoje zadobiti Allahovo zadovoljstvo, posavjetuju, izabrat će najbolju opciju."

¹⁶¹ Bilježe ga Ahmed i Et-Taberani s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

¹⁶² Alu Imran, 159.

¹⁶³ Eš-Šura, 38.

Istihara-namaz:

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَعَادَةٍ ابْنِ آدَمَ اسْتَحَارَهُ اللَّهُ، مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ رَضَاهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ، وَمِنْ شَقْوَةِ ابْنِ آدَمَ تَرَكُهُ اسْتَحَارَهُ اللَّهُ، وَمِنْ شَقْوَةِ ابْنِ آدَمَ سَخَطَهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ.

Prenosi se od Sa'da ibn Ebu Vekkasa, r.a., da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Čovjek će osjetiti sreću ako klanja istihara-namaz. Čovjek će osjetiti sreću ako bude zadovoljan Allahovom odredbom. Čovjek će biti nesretan ako ostavi istihara-namaz. Čovjek će biti nesretan ako bude nezadovoljan Allahovom odredbom."¹⁶⁴

Ibn Tejmijja veli: "Neće se pokajati onaj ko Stvoritelju klanja istihara-namaz i ko se posavjetuje sa stvorenjima."

Opis istihara-namaza

Klanjaju se dva rekata, osim propisanih farzova, a može ih klanjati i u sklopu dnevnih sunneta (naprimjer sabahskih), ili tehijetul-mesdžida.¹⁶⁵ Istihara-namaz može se klanjati u bilo koje doba dana i noći. Na ta dva rekata, poslije proučene Fatihe, može se učiti iz Kur'ana što se želi. Potom će zahvaliti Allahu i donijeti salavat na Njegovog Vjerovjesnika, s.a.v.s., a onda će proučiti poznatu dovu koju prenosi El-Buhari:

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الْإِسْحَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: إِذَا هُمْ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ، فَلْيَرْكَعْ رُكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَحِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَعِذُّكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي، ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ.

¹⁶⁴ Bilježi Ahmed.

¹⁶⁵ Tehijetul-mesdžid (pozdrav džamiji) jeste namaz koji se klanja kad se uđe u džamiju.

Prenosi se od Džabira, r.a.: “Allahov nas je Poslanik, s.a.v.s., podučavao istihara-namaz za svaku priliku¹⁶⁶, kao što nas je podučavao surama iz Kur’ana. Govorio nam je: ‘Ako vas pritisnu kakve brige, klanjajte dva rekata, mimo farza, a onda izgovorite: ‘Allāhumme innī estehīruke biilmik, ve estakdiruke bikudretik, ve es’eluke min fadlikel-azīm, fe inneke takdiru ve lā akdir, ve ta’lemu ve lā a’lem, ve entel-allāmul-gujūb. Allāhumme in kunte ta’lemu enne hāzal-emre hajrun lī fī dīnī ve me’āšī ve ākibeti emrī – ādžili emri ve ādžilih – fakdurhu lī ve jessirhu lī, summe bārik lī fih. Ve in kunte ta’lemu enne hāzal-emre šerrun lī fī dīnī ve me’āšī ve ākibeti emrī – ādžili emrī ve ādžilih – fasrifhu annī vasrifnī anhu vakdur lijel-hajre hajsu kāne summe erdinī bih.’ (‘Allahu, Tebe pitam za rješenje pomoću Tvog znanja, i od Tebe pomoć tražim pomoću Tvoje pomoći; Molim Te za Tvoju veliku dobrotu, jer Ti to možeš, a ja ne mogu, i jer Ti to znaš, a ja ne znam. Ti si jedini znalac tajnog, Allahu, ako je ovo (imenuje ono o čemu se radi) dobro po mene, moju vjeru i moj život, i moju smrt’, ili će reći: ‘...za ono što ću odmah ili kasnije doživjeti’, ‘omogućiti da se dogodi, i olakšaj mi, zatim me blagoslovi tim. A ako će u ovome (ponovo imenuje o čemu se radi) biti zlo po mene, vjeru moju, i život i smrt moju, otkloni ga od mene i mene sačuvaj od njega. Učini mi u tome dobro po mene, kako god da bude, zatim me učini zadovoljnim time.’)”

Nc navode se nikakva vjerodostojna predanja o precizno određenom učenju na ta dva rekata, kao što se ne navodi da je poželjno ponavljati istihara-namaz za istu stvar više puta.

En-Nevevi veli: “Nakon istihare treba uraditi ono što osjeti da je bolje i ne treba se osvrtni na ono što mu je bilo draže prije istihare. Ne treba donositi ishitrenu odluku, jer to onda nije iskreno traženje hajra od Allaha. Iskrenost je u tome da prizna kako jedino Allah, dž.š., ima moć i snagu ukazati na ono što je hajr.”

¹⁶⁶ Iš-Ševkani veli: “Ovo je dokaz da se istihara-namaz treba klanjati za sve. Čovjek ništa ne treba omalovažavati ne vodeći brigu o tome, jer se može desiti da takve stvari, ako ih učinimo ili ostavimo, ispadnu na kraju kobne po čovjeka. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: ‘Tražite od Allaha sve, pa čak i pertle na vašoj obući.’”

Poželjno je putovati četvrtkom

Bilježi El-Buhari da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad god bi želio krenuti na put, planirao da to bude četvrtak.

Poželjno je klanjati prije polaska na put

عَنْ نُطْعَمِ بْنِ الْمُقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا خَلَفَ أَحَدٌ عِنْدَ أَهْلِهِ أَفْضَلَ مِنْ رُكْعَتَيْنِ يَرْكَعُهُمَا عِنْدَهُمْ حِينَ يُرِيدُ سَفَرًا.

Mut'im ibn el-Mikdam, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas krene na put, svojoj porodici neće ostaviti ništa bolje od dva rekata koja će klanjati kod njih prije izlaska."¹⁶⁷

Poželjno je na put ići u lijepom društvu

Prenosi se od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio samoću, tj. da čovjek prenoći sam, ili da putuje sam.¹⁶⁸

عَنْ عُمَرُو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الرَّأَكِبُ شَيْطَانٌ، وَالرَّاكِبَانِ شَيْطَانَانِ، وَالثَّلَاثَةُ رُكْبٌ.

Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od svoga oca, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "S jednim je putnikom šejtan, s dvojicom su putnika dva šejtana, a trojica su putnika tek putnici!"

Poželjno je oprostiti se s porodicom i rođacima i tražiti od njih da mu uče dovu, te da i on sam uči dovu za njih

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَسَافِرَ فَلْيَقُلْ لِمَنْ يَخْلِفُ: أَسْتَودِعُكُمْ اللَّهَ الَّذِي لَا تَضِيعُ وَدَانِعُهُ.

¹⁶⁷ Bilježe ga Et-Taberani i Ibn Asakir, a niz prenosilaca nije potpun (*mu'dal ili mursef*).

¹⁶⁸ Bilježi Ahmed.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Ko krene na put neka onima koji ostaju kaže: ‘Estevdi‘ukumullahel-lezi la tedi‘u veda’iuh.’ (‘Ostavljam vas na amanet Allahu, Čiji se amanet ne može izgubiti.’)”

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا اسْتَوْدَعَ شَيْئًا حَفِظَهُ.

Prenosi se od Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, a.s., kazao: “Ako se Allahu ostavi nešto na amanet, On će to sačuvati.”¹⁶⁹

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ سَفَرًا فَلْيُودِعْ إِخْوَانَهُ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَاعِلٌ فِي دُعَائِهِمْ خَيْرًا.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad neko od vas želi krenuti na put neka se oprosti sa svojom braćom, jer će Allah u njihovoj dovi učiniti veliko dobro.”

Sunnet nalaže da porodica, prijatelji i svi koji ispraćaju putnika uče jednu od utemeljenih dova. Salim veli: “Kad bi Ibn Omer, r.a., krenuo na put, čovjeku bi rekao: ‘Dođi da se oprostim s tobom onako kako se Allahov Poslanik, s.a.v.s., s nama opraštao.’ Potom bi mu rekao: ‘Tvoju vjeru, amanet’¹⁷⁰ i završetke djela tvojih Allahu povjeravam!’”

U drugom se predanju kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi ispraćao čovjeka, uzeo ga za ruku i ne bi je puštao, dok ne bi čovjek njegovu ruku pustio.¹⁷¹

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُرِيدُ سَفَرًا فَرَوِّدْنِي، فَقَالَ: رَوِّدَكَ اللَّهُ التَّمَوَّى، فَقَالَ: رَدِّنِي، قَالَ: وَعَمَرَ ذَنْبِكَ. قَالَ: رَدِّنِي، فَقَالَ: وَيَسِّرْ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُمَا كُنْتَ.

¹⁶⁹ Prenosi Ahmed.

¹⁷⁰ El-Hattabi veli: “Pod riječu amanet podrazumijeva porodicu koja ostaje iza njega i imetak koji je ostavio kod drugog čovjeka na čuvanje i dug. Govor o vjeri, u ovakvoj situaciji, posebno je značajan, jer je put opterećenje, pa se može desiti da zaboravi neke vjerske stvari.”

¹⁷¹ Et-Tirmizi veli: “Hadis je hasen-sahih.”

Enes veli: “Neki je čovjek došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu je rekao: ‘Allahov Poslaniče, želim krenuti na put, pa mi daruj poputbinu!’ ‘Allah te osigurao bogobojaznošću’, odgovori mu on. ‘Podari mi još!’, reče mu čovjek, a on mu odgovori: ‘Oprostio ti grijeh!’ ‘Podari mi još!’, ponovo će čovjek, a Poslanik, s.a.v.s., odgovori mu: ‘Olakšao ti sve što je dobro, ma gdje bio!’”¹⁷²

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسَافِرَ فَأَوْصِنِي، قَالَ: عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى، وَالتَّكْبِيرِ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ. فَلَمَّا وَلَّى الرَّجُلُ قَالَ: اللَّهُمَّ اطْوِ لَهُ الْبُعْدَ، وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli: “Neki je čovjek rekao: ‘O Božiji Poslaniče! Ja želim krenuti na put, pa mi oporuci!’ ‘Boj se Allaha, dž.š., i veličaj Ga pri svakom usponu!’, reče mu Poslanik. Kad se čovjek okrenuo, Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Allahumma-tvi lehul-bu‘de ve hevvin alejhis-sefer.’ (‘Allahu, skрати mu daljinu i olakšaj mu put!’)”¹⁷³

Od putnika treba tražiti da se na istaknutim mjestima moli za nas

قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُمْرَةِ، فَأَذِنَ لِي، وَقَالَ: لَا تَسْأَلُنَا يَا أَخِي مِنْ دُعَائِكَ. فَقَالَ: كَلِمَةً مَا يَسْرُنِي أَنْ لِي بِهَا الدُّنْيَا.

Omer, r.a., veli: “Tražio sam od Vjerovjesnika, s.a.v.s., dozvolu da obavim umru, pa mi je dozvolio rekavši: ‘Brate, ne zaboravi nas spomenuti u svojoj dovi!’ Ta mi je rečenica bila draža od cijelog dunjaluka.”¹⁷⁴

¹⁷² Et-Tirmizi veli: “Hadis je dobar.”

¹⁷³ Et-Tirmizi veli da je hadis dobar.

¹⁷⁴ Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji veli: “Hadis je hasen-sahih.”

Dove na putu

Šta putnik treba kazati prilikom izlaska iz kuće?

Poželjno je da putnik, kad izlazi iz kuće, izgovori: “Bismillāh, tevekkeltu alallāh, lā havle ve lā kuvvete illā billāh. Allāhumme innī eūzu bike en udille ev udalle, ev uzille ev uzelle, ev azlime ev uzlem, ev edžhele ev judžhele alejje.” (“U ime Allaha, na Njega se oslanjam, nema pomoći niti moći mimo Allahove pomoći i moći. Allahu moj, molim Ti se da ne zalutam ili da ne budem zaveden, da ne posrnem ili da ne budem naveden na grijeh, da ne činim nasilje ili da meni ne bude učinjeno, da ne budem neznalica, ili da se na meni nerazumnost ne ispolji!”) Potom će izabrati neke dove koje će proučiti, a mi ćemo navesti neke.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى سَفَرٍ قَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الضُّبَّةِ فِي السَّفَرِ، وَالْكَاتِبَةِ فِي الْمُنْقَلَبِ، اللَّهُمَّ اطْلُونا الْأَرْضَ، وَهَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ. وَإِذَا أَرَادَ الرَّجُوعَ قَالَ: أَيُّونَ تَأْتِيُونُ عَابِدُونَ رَبَّنَا حَامِدُونَ. وَإِذَا دَخَلَ عَلَى أَهْلِهِ قَالَ: تَوْبًا تَوْبًا لِرَبَّنَا أَوْبًا، لَا يَغَادِرُ عَلَيْنَا حَوْبًا.

Ibn Abbas, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi htio krenuti na put, izgovarao: “Allāhumme entes-sāhibu fis-sefer, vel-halīfetu fil-chl. Allāhumme innī eūzu bike mined-dubneti fis-sefer, vel-ke’ābeti fil-munkaleb. Allāhumma-tvi lenal-erd, ve hevvin alejnes-sefer.” (“Allahu moj, Ti si pratilac na putu i čuvar u porodici. Allahu moj, sačuvaj me od lošeg društva na putu, i od nesretnog završetka. Allahu moj, smanji nam razdaljinu i olakšaj nam put.”) Kad bi se vraćao, izgovarao bi: “Ajibūn, ta’ibūn, ābidūn, li Rabbīnā hāmidūn.” (“Vraćamo se i trajno kajemo, Gospodaru svome, pobožni i zahvalni.”) Kad bi ušao u kuću, kod svoje porodice, izgovorio bi: “Tevben, tevben li rabbīnā evbā, lā jugādiru alejnā havbā.” (“Vratili smo se, vratili, svome Gospodaru, Koji nam je oprostio grijeh.”)¹⁷⁵

¹⁷⁵ Bilježe ga Ahmed, Et-Taberani i El-Bezzar, s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ فِي سَفَرٍ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ، وَالْحَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ، وَدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ، وَسُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ.

Abdullah ibn Serdžis veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prilikom polaska na put, izgovarao: “Allāhumme innī eūzu bike min va‘sā’is-sefer, ve ke‘ābetil-munkaleb, vel-havri ba‘del-kevr, ve da‘vetil-mazlūm, ve sū’il-menzari fil-māli vel-ehl.” (“Allahu moj, sačuvaj me od poteškoća na putu i nesretnog završetka, utječem Ti se da ne zalutam nakon što sam bio na Pravom putu i od dove onog kome je nanesena nepravda, te od nesreće u imetku i porodici.”)

Nakon povratka izgovorit će iste riječi, izuzev što će na kraju reći: “...i od nesreće u porodici i imetku.”¹⁷⁶

Šta će izgovoriti prilikom ukrcavanja na prijevozno sredstvo

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَبِي بَدَائِةٍ لِبِرْكَمَا، فَلَمَّا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرِّكَابِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ. فَلَمَّا اسْتَوَى عَلَيْهَا قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. ثُمَّ حَمِدَ اللَّهُ ثَلَاثًا، وَكَبَّرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: سُبْحَانَكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، ثُمَّ ضَحَكَ. فَقُلْتُ: مِمَّ ضَحِكْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلْتُ، ثُمَّ ضَحَكَ، فَقُلْتُ: مِمَّ ضَحِكْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: يَعْجَبُ الرَّبُّ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا قَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَيَقُولُ: عَلِمَ عَبْدِي أَنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرِي.

Alija ibn Rebia veli: “Vidio sam Aliju, r.a., kad mu je dovedena životinja (deva ili konj) kako bi ju uzjahao. Kad se popeo prvom nogom, on je rekao: ‘Bismillah’ (‘u ime Allaha’), a kad se popeo na nju, rekao je: ‘Bismillāh, el-hamdu lillāh. Subhānel-lezī schhare lenā hāzā, ve mā kunnā lehu mukrinīn, ve innā ilā Rabbīnā le munkalibūn. El-hamdu lillāhi, el-

¹⁷⁶ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

hamdu lillāh, el-hamdu lillāh. Allāhu ekber, Allāhu ekber, Allāhu ekber. Subhāneke, allāhumme innī zalemtu nefsī, fagfir lī, fe innehu lā jagfiruz-zunūbe illā Ent.’ (‘S Allahovim imenom polazim. Hvala Allahu. Slavljen neka je Onaj Koji nam je omogućio ovo putovanje za koje mi nismo bili sposobni. Mi se, doista, Gospodaru našem vraćamo. Hvala Allahu, hvala Allahu, hvala Allahu. Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći. Neka si slavjen, Allahu. Zaista sam počinio nasilje prema sebi, zato – oprosti mi, jer, grijehe, zasigurno, ne oprašta niko drugi osim Tebe.’) Potom se Alija nasmijao, pa sam ga upitao: ‘Zašto si se nasmijao, vođo pravovjernih?’ – ‘Jer sam vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je uradio isto što i ja, a potom se nasmijao, pa sam ga upitao zašto se nasmijao, te mi on odgovori: ‘Gospodar se začudi Svome robu kad on kaže: ‘Gospodaru, oprosti mi!’, te Gospodar uzvрати: ‘Moj rob zna da niko ne oprašta grijehe osim Mene!’”¹⁷⁷

عَنِ الْأَزْدِيِّ أَنَّ ابْنَ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَلَّمَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ كَبِيرٍ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ: سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالْقَوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا، وَاطْلُبْ عَلَيْنَا بَعْدَهُ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَسُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ. وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ: أَيُّنَّ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ.

El-Ezdi veli da mu je Ibn Omer, r.a., rekao kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što se popeo na jahalicu i krenuo na put, izgovorio: “Allāhu ekber, Allāhu ekber, Allāhu ekber. Subhānel-lezī sehhare lenā hāzā ve mā kunnā lehu mukrinīn, ve innā ilā Rabbinā lemunkalibūn. Allāhumme innā nes’eluke fī seferinā hāzel-birre vet-takvā, ve minel-ameli mā terdā. Allāhumme hevvin alejnā seferenā hāzā, vatvi annā bu’deh. Allāhumme Entes-sāhibu fis-seferi vel-halifetu fil-ehl. Allāhumme innī cūzu bike min va’sāis-sefer ve keābetil-munkaleb, ve sū’il-menzar fil-ehli vel-māl.”

¹⁷⁷ Bilježe ga: Ahmed, Ibn Hibban i El-Hakim, koji veli: “Hadis je vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima.”

(“Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći. Neka je slavljén Onaj Koji nam je omogućio ovo putovanje, a mi ga ne bismo bili sposobni obaviti sami. Mi se, doista, Gospodaru našem vraćamo. Allahu, molimo Te da nas prati dobročinstvo i bogobožnost na putu, a od naših djela samo ona kojima si Ti zadovoljan! Allahu, olakšaj nam ovo putovanje, a razdaljinu njegovu učini podnošljivom! Allahu, Ti si gospodar na putu i čuvar u porodici, zaštititi me od nesreće na putu, lošeg završetka, te nesreće koja bi mogla zadesiti moju imovinu i porodicu!”) Kad bi se vratio, iste bi riječi izgovorio, i još bi dodao: “Ajíbune, ta’íbune li Rabbina hamidun.” (“Vraćamo se i trajno kajemo, Gospodaru svome, pobožni i zahvalni.”)¹⁷⁸

Šta će putnik izgovarati kad ga noć zadesi

عَنِ ابْنِ عَمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا غَزَا أَوْ سَافَرَ فَأَدْرَكَهُ اللَّيْلُ قَالَ: يَا أَرْضُ رَبِّي وَرَبِّكَ اللَّهُ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّكَ وَشَرِّ مَا فِيكَ، وَشَرِّ مَا خَلَقَ فِيكَ، وَشَرِّ مَا دَبَّ عَلَيْكَ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ أَسَدٍ وَأَسْوَدَ، وَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ، وَمِنْ شَرِّ سَاكِنِ الْبَلَدِ وَمِنْ شَرِّ وَالِدٍ وَمَا وَلَدَ.

Ibn Omer, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi išao u ratne pohode ili na put, te ga zadesila noć, izgovarao: “Jā erdu, Rabbī ve Rabbukillāh, e’ūzu billāhi min šerriki ve šerri mā fiki ve šerri mā hulika fiki ve šerri mā debbe alejki, e’ūzu billāhi min šerri kulli esedin ve esved, ve hajjetin ve akreb, ve min šerri sākinil-beled, ve min šerri vālidin ve mā veled.” (“O zemljo, moj i tvoj gospodar jeste Allah. Utječem se od tvoga zla, od zla što je u tebi i od zla stvorenja koja se u tebi nalaze, od zla svega što tobom hodi. Utječem se od zvijeri i ljudi, zmija i akrepa, od džina koji u tebi stanuju i od Iblisa i njegovih potomaka.”)¹⁷⁹

¹⁷⁸ Bilježe ga Ahmed i Muslim.

¹⁷⁹ Bilježi ga Ahmed i Ebu Davud.

Šta će putnik izgovoriti kad uđe u kuću

عَنْ حَوَّلَةَ بِنْتِ حَكِيمِ السُّلَمِيَّةِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَصُرْهُ شَيْئٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ.

Havla bint Hakim es-Sulemijja veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko uđe u kuću, a potom kaže: ‘E’ūzu bikelimātillāhit-tāmmāti kullihā min šerri mā halak.’

(“Tražim utočište u svim Allahovim savršenim riječima od svega stvorenog”), neće mu ništa nauditi, dok god je u toj kući.”¹⁸⁰

Šta će izgovoriti putnik kad ulazi u neko naselje

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَرْوَانَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ كَعْبًا حَلَفَ لَهُ بِالَّذِي فَلَقَ الْبَحْرَ لِمُوسَى أَنْ ضَهَبْنَا حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَرِ قَرْيَةً يُرِيدُ دُخُولَهَا إِلَّا قَالَ - حِينَ يَرَاهَا -: اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الزَّوْجِ وَمَا دَرَيْنَ، أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَتَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا.

Ata ibn Ebu Mervan od svoga oca prenosi da mu se Ka'b zakleo Onim Koji je razdvojio more Musau da mu je Suhejb pričao kako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad god bi htio ući u neko naselje, izgovarao: “Allāhumme Rabbes-semāvātis-seb’i ve mā azlelne ve Rabbel-cradīnes-seb’i ve mā aklelne ve Rabbeš-šcġātīne ve mā adlelne ve Rabber-rijāhi ve mā zereġne. Es’eluke hajre hāzihil-karġeti ve hajre chlihā ve hajre mā fihā. Ve ne’ūzu bīke min šerrihā ve šerri ehlihā ve šerri mā fihā.”

(“Allahu, Gospodaru sedam nebesa i onoga što ona natkriljuju, Gospodaru sedam zemalja i onoga što one drže, Gospodaru šcjtana i onog koga su oni zaveli, Gospodaru vjetrova i onog što oni nose, molim Te za dobrobit ovog naselja i za dobrobit njegovih žitelja, te za dobrobit

¹⁸⁰ Bilježe ga El-Buhari i Ebu Davud.

svega što se u njemu nalazi! Zaštitu Tvoju tražim od zla ovog naselja, te od zla njegovih mještana i od svega onog što je u njemu!”¹⁸¹

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنَّا نَسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا رَأَى قَرْيَةً يُرِيدُ أَنْ يَدْخُلَهَا قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا. اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا، وَحَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا.

Ibn Omer, r.a., veli: “Putovali smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Kad god bi vidio neko naselje u koje želi ući, rekao bi: ‘Allāhumme bārik lenā fīhā. Allāhumme bārik lenā fīhā, Allāhumme bārik lenā fīhā. Allāhumme-zuknā dženāhā, ve habbibnā ilā ehlihā ve habbib sālihī ehlihā ilejnā.’ (‘Allahu, podari nam berekt u ovom naselju! Allahu, podari nam bereket u ovom naselju! Allahu, podari nam bereket u ovom naselju! Allahu, opskrbi nas njegovim plodovima! Učini da nas njegovi stanovnici zavole, i učini njegove dobre stanovnike nama dragim!’)”¹⁸²

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى أَرْضٍ يُرِيدُ دُخُولَهَا قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ وَخَيْرِ مَا جُمِعَتْ فِيهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جُمِعَتْ فِيهَا، اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا، وَأَعِزَّنَا مِنْ وَبَاها، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا، وَحَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا.

Aiša, r.a., veli: “Kad bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., približio naselju u koje želi ući, izgovarao bi: ‘Allāhumme innī es’cluke min hajri hāzihi ve hajri mā džema’tē fīhā, ve e’ūzu bike min šerrihā ve šerri mā džema’tē fīhā. Allāhume-rzuknā dženāhā ve e’iznā min vebāhā, ve habbibnā ilā ehlihā ve habbib sālihī ehlihā ilejnā.’ (‘Allahu moj, molim Te da mi podariš ono najbolje u ovom naselju i ono najbolje što si sakupio u njemu, a od Tebe tražim utočište od zla ovog naselja i onog što je u njemu. Allahu moj, opskrbi nas njegovim plodovima, a sačuvaj nas od njegovih bolesti. Učini da nas njegovi stanovnici zavole, a da i mi zavolimo njegove dobre stanovnike.’)”¹⁸³

¹⁸¹ Bilježi ga En-Nesai, a Ibn Hibban i El-Hakim vele da je hadis vjerodostojan.

¹⁸² Bilježi ga Et-Taberani u *El-Esatu* s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

¹⁸³ Bilježi ga Ibn es-Sunni.

Šta putnik izgovara u praskozorje

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ وَأَسْحَرِ يَقُولُ:
سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللَّهِ وَحُسْنِ بَلَاتِهِ عَلَيْنَا. رَبَّنَا صَاحِبِنَا، وَأَفْضَلُ عَلَيْنَا عَانِذَاً بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ.

Ebu Hurejra veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi putovao kasno u noć (u praskozorje), izgovarao: “Semme’a sami’un bihamdillahi ve husni bel’a’ihi alejna. Rabbena sahibna ve efdil alejna, a’izen billahi minen-nar.” (“Neka oni koji su u našem prisustvu čuju kako se mi zahvaljujemo Allahu, i kako na lijep način podnosimo iskušenja na koje nas stavlja. Gospodaru naš, budi uz nas i podari nam iz Svoje dobrote. Gospodaru, utječem Ti se od Vatre.”)¹⁸⁴

Šta putnik izgovara kad se penje na neko uzvišenje ili se spušta u neku dolinu

Džabir, r.a., rekao je: “Kad bismo išli brdovitim predjelima, izgovarali bismo: ‘Allahu ekber’ (‘Allah je najveći’), a kad bismo se spuštali u doline, izgovarali bismo: ‘Subhanallah’ (‘Slava Allahu’).”

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَفَلَ مِنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ
وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: الْغَزْوُ، يَقُولُ كُلَّمَا أَوْفَى عَلَى ثَنِيَّةٍ أَوْ فَدْفَدَ كَبْرَ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. آيُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ.
سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ. صَدَقَ اللَّهُ وَعْدَهُ. وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

Prenosi se od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pri povratku s hadža, umre ili bitke u toku svakog uspona i krševitog puta izgovorio: ‘Allāhu ekber, Allāhu ekber, Allāhu ekber!’ (‘Allah je najveći, Allah je najveći, Allah je najveći’), a onda bi izgovorio: ‘Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerīke leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej’in kadīr. Ājibūne tā’ibūne ābidūne sādžidūne li Rabbīnā hāmidūn. Sadekallāhu va’dehu ve nesare abdehu ve hezemel-ahzābe vahdeh.’

¹⁸⁴ Bilježi ga Muslim.

(“Nema boga osim Allaha jedinog! On nema sudruga! Njemu pripada svaka vlast i svaka hvala, i On je moćan sve učiniti! Vraćamo se, trajno kajući se, obožavajući i padajući ničice, Gospodaru svome, pobožni i zahvalni! Allah je Svoje obećanje ispunio, pomogao je Svome robu i sve je protivnike sam porazio.”)

Šta će putnik izgovoriti kad se ukrca na brod

عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَمَّا
أَمِّي مِنَ الْفَرَقِ إِذَا رَكِبُوا أَنْ يَقُولُوا: بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا، إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ. وَمَا
قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ
وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ.

Prenosi se od Husejna ibn Alija, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: “Garancija da se neko od mog umeta neće utopiti kad se ukrca na brod jeste da izgovori: ‘Bismillāhi medžrahā ve mursāhā, inne Rabbī legafūrun rahīm. Ve mā kaderullāhe hakka kadrih, vel-erdu džemī‘an kabdatuhu jevmel-kijāme, ves-semāvātu matvijjātun bijemīnih, subhānehu ve te‘ālā ammā jušrikūn.’ (‘U ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, trašta i samilostan je. Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u moći Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!’)”¹⁸⁵

Plovidba morem dok je nemirno

Nije dozvoljeno ploviti morem, ako je nevrijeme.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي عُمَرَ الْجَوْنِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
مَنْ بَاتَ فَوْقَ نَيْتٍ لَيْسَ لَهُ إِجَارٌ فَوْقَ فَمَاتَ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الدِّمَةِ، وَمَنْ رَكِبَ الْبَحْرَ عِنْدَ
ارْتِبَاجِهِ فَمَاتَ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الدِّمَةِ.

¹⁸⁵ Prenosi Ibn es-Sunni.

Prenosi se od Ebu Imrana el-Dževnija da su mu ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenijeli da je on rekao: "Ko legne spavati na krov kuće, koja nema zidova (krova), pa padne i umre, Allah ga neće čuvati! Ko zaplovi nemirnim morem, pa umre, Allah ga neće čuvati!"¹⁸⁶

¹⁸⁶ Bilježi ga Ahmed s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

H A D Ź

HADŽ

Kaže Uzvišeni Allah:

﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ * فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا * وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا * وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

“Prvi hram sagrađen za ljude jeste onaj u Meki, blagoslovljen je on i putokaz ljudima. U njemu su znamenja očevidna – mjesto na kojem je stajao Ibrahim. I onaj ko uđe u nj treba biti siguran. Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj ko je u mogućnosti; a onaj koji neće da vjeruje, pa, zaista, Allah nije ovisan ni o kome.”¹

Definicija hadža

Hadž podrazumijeva odlazak u Meku radi obavljanja ibadeta poput tavafa, saja, stajanja na Arefatu te ostalih obreda, odazivajući se Allahovoj, dž.š., naredbi i želeći Njegovo zadovoljstvo. Jedan je od pet temelja islama te jedan od farzova vjere. Ako bi neko porekao obaveznost hadža, postao bi nevjernik i odmetnuo bi se od islama. Većina uleme smatra da je hadž naređen šeste godine po Hidžri, jer je tada objavljen ajet:

﴿وَأَتُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾

“Hadž i umru radi Allaha izvršavajte!”

¹ Alu Imran, 96-7.

Ovo se mišljenje temelji na tome da pojam *itmām* znači početak obavljanja farza. Ovo potvrđuje i činjenica da Alkama, Mesruk i Ibrahim En-Nehai riječi أَتَمُّوا *etimmū* (“upotpunite”) čitaju أَكَمُّوا *ekimū* (obavljajte).² Ibnu el-Kajjim odabire mišljenje da je obaveza činjenja hadža propisana devete ili desete godine po Hidžri.

Vrijednost hadža

Allah, dž.š., podstiče da se ispunjava obaveza činjenja hadža, pa ćemo navesti nekoliko tačaka o tome.

Hadž kao jedno od najboljih djela

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْ الْأَعْمَالِ أَفْضَلَ؟ قَالَ: الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ. قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: ثُمَّ جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. قِيلَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: حَجٌّ مُبْرُورٌ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: “Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: ‘Koje je djelo najbolje?’ On odgovori: ‘Vjerovanje u Allaha.’ Dalje upitaše: ‘A onda?’ On odgovori: ‘Onda džihad na Allahovom putu.’ ‘A onda?’, ponovo ga upitaše. On reče: ‘Primljen hadž.’”

Primljen hadž jeste onaj hadž koji nije okrnjio grijeh. Hasan kaže da to znači da se čovjek s hadža vrati znajući pravu vrijednost i mjeru dunjaluka (*zuhd*) i žudeći za ahiretom.

Hadž je džihad

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي جَبَانٌ، وَإِنِّي ضَعِيفٌ، فَقَالَ: هَلُمَّ إِلَى جِهَادٍ لَا شَوْكََ فِيهِ: الْحَجُّ.

Prenosi Hasan ibn Ali, r.a., da je neki čovjek došao kod Poslanika, s.a.v.s., i rekao: “Ja sam kukavica i slabić”, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Idi onda na hadž, jer to je džihad u kojem nema oružja i žestine.”³

² Ovdje se radi o drugom kiraetu koji koristi sinonim za navedeni pojam. (Prim. prev.)

³ Prenosac ga Abdurrezak i Taberani, a prenosioci su mu pouzdani.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: جِهَادُ الْكَبِيرِ وَالضَّعِيفِ وَالْمَرْأَةِ الْحَيِّحُ.

Prenosi Ebu Hurejra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Hadž je džihad starog, slabog i žene."¹

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ، أَمْ لَا نُجَاهِدُ؟ قَالَ: لَكُنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ: حَجٌّ مَبْرُورٌ.

Prenosi se od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslaniče, ti smatraš džihad najboljim djelom, pa zašto se mi ne borimo?" Poslanik odgovori: "Vama je najbolji džihad primljen hadž."²

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا نَقْرُؤُ وَنُجَاهِدُ مَعَكُمْ؟ قَالَ: لَكُنَّ أَحْسَنَ الْجِهَادِ وَأَجْمَلَهُ: الْحَجُّ، حَجٌّ مَبْرُورٌ.

Također, od Aiše, r.a., se prenosi da je rekla: "Allahov Poslaniče, zar da se ne borimo zajedno s vama?" On joj odgovori: "Vama je hadž najljepši i najbolji džihad, i to primljen hadž." Aiša, r.a., nastavlja: "Nakon što sam to čula od Poslanika, s.a.v.s., više nisam ostavljala hadž."³

Hadž briše grijehe

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرُفْثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

Prenosi Ebu Hurejra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko obavi hadž i tokom njega ne bude imao snošaj sa ženom niti bude govorio ružne riječi vratit će se čist od grijeha kao na dan rođenja."⁴

عَنْ عُمَرُو بْنِ الْهَاصِ قَالَ: لَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: ابْسُطْ يَدَكَ فَلَا بُدَّ لَكَ. قَالَ: قَبَسَطَ قَبْضَتُ يَدَيَّ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عُمَرُو؟

¹ Prenosi ga En-Nesai s dobrim nizom prenosilaca.

² Prenosi ga El-Buhari i Muslim.

³ Prenosi ga El-Buhari i Muslim.

⁴ Prenosi ga El-Buhari i Muslim.

قُلْتُ: أَشَرِّطُ، قَالَ: تَشَرِّطُ بِمَاذَا؟ قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي. قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا قَبْلَهُ، وَأَنَّ الْهِجْرَةَ تَهْدِمُ مَا قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا قَبْلَهُ؟

Amr ibn el-As kaže: “Nakon što je Allah, dž.š., usadio islam u moje srce, došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: ‘Pruži ruku da ti se zakunem na vjernost’, pa je on to uradio, a ja sustegnoh svoju ruku, pa mi on reče: ‘Šta želiš, Amre?’ Rekoh mu: ‘Zaklinjem ti se pod jednim uvjetom.’ On upita: ‘Pod kojim?’ ‘Da mi bude oprošteno’, rekoh ja. Onda Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Zar ne znaš da prihvatanje islama briše sve grijehе učinjene prije, da hidžra briše sve grijehе prije nje i da hadž briše sve grijehе učinjene prije njega?’”⁸

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكِبَرُ خُبثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةُ.

Prenosi se od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Činite hadž i umru jedno za drugim, jer uistinu oni poništavaju siromaštvo i grijehе kao što kovački mijeh čisti željezo, zlato i srebro od nečistoće, a za primljen hadž nagrada može biti samo Džennet.”⁹

Hadžije su Allahova, dž.š., delegacija

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْحَجَّاجُ وَالْعُمَّارُ وَقُدَّ اللَّهُ، إِنْ دَعَوْهُ أَجَابَهُمْ، وَإِنْ اسْتَعْفَرُوهُ غَفَرَ لَهُمْ.

Ebu Hurejra prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Hadžije i oni koji umru obavljaju jesu Allahova, dž.š., delegacija; ako Ga pozovu On će im se odazvati, a ako Ga zamole za oprost, oprostit će im.”¹⁰

Ibn Huzejma i Ibn Hibban u svojim *Sabihima* navode verziju:

⁸ Prenosi ga Muslim.

⁹ Prenose ga En-Nesai i Et-Tirmizi, koji ga smatra *sabih*-hadisom.

¹⁰ Prenose ga En-Nesai, Ibn Madža.

وَقَدْ أَلَّفَ اللَّهُ ثَلَاثَةً: الْحَاجَّ، وَالْمُعْتَمِرَ، وَالْعَازِيَ.

“U Allahovu, dž.š., delegaciju spadaju trojica: hadžija, onaj koji umru čini i borac.”

Džennet je nagrada za hadž

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ.

Ebu Hurejra, r.a., je rekao: “Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: ‘Umra do umre briše grijeha učinjene između njih, a za primljen hadž nagrada može biti samo Džennet.’”¹¹

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: هَذَا الْبَيْتُ دَعَامَةُ الْإِسْلَامِ، فَمَنْ خَرَجَ يَوْمَ هَذَا الْبَيْتِ مَا حَاجَّ أَوْ مُعْتَمِرٌ كَانَ مَضْمُونًا عَلَى اللَّهِ إِنْ قَبِضَهُ أَنْ يَدْخُلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ رَدَّهُ رَدَّهُ بِأَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ.

Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ova je kuća stup islama, pa ko naumi da je posjeti, bilo u svojstvu hadžije ili mu‘temira¹², osiguran mu je Džennet kod Allaha, dž.š., ako umre, a ako ga Allah, dž.š., vrati kući, vratit će ga s nagradom i blagodatima.”¹³

Vrijednost trošenja materijalnih sredstava na hadžu

عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: النِّقْعَةُ فِي الْحَجِّ كَالنِّقْعَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ: الدَّرْهُمُ بِسَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ.

Burejda veli: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: ‘Trošenje na hadžu jeste kao trošenje na Allahovom putu, jedan dirhem vrijedi sedam stotina puta.’”¹⁴

¹¹ Prenose ga El-Buhari i Muslim.

¹² Mu‘temir je onaj ko čini umru. (Prim. prev.)

¹³ Prenosi Ibn Džurejdž, s dobrim nizom prenosilaca.

¹⁴ Ibn Ebu Šejba, Ahmed, Et-Taberani i El-Bejheki, a sened mu je dobar.

Hadž je obavezno obaviti jedanput (u životu)

Ulema se slaže da hadž nije neophodno obavljati više puta, odnosno da je obaveza učiniti ga samo jednom u životu. Međutim, ako bi se neko zavjetovao da će učiniti hadž drugi put, onda ga je on dužan učiniti, a sve je ostalo na dobrovoljnoj bazi.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَنَا فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا. فَقَالَ رَجُلٌ: أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَكَتَبَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ قُلْتُ: نَعَمْ، لَوَجِبَتْ، وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ، ثُمَّ قَالَ: ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَثْرَةُ سَوَالِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ.

Ebu Hurejra kaže: “Pripovijedao nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekavši: ‘Ljudi, Allah vam je propisao hadž pa ga činite.’ Onda je neki čovjek rekao: ‘Je li svake godine, Allahov Poslaniče?’ Poslanik, s.a.v.s., šutio je dok ovaj nije tri puta ponovio pitanje, a onda je rekao: ‘Da sam rekao: ‘Da’, učinio bih vam to farzom, a vi to ne biste bili u stanju izvršiti.’ Onda je rekao: ‘Kad vam nešto ostavim (ne obavezujući vas), pustite me, jer su zaista prošli narodi propali zbog previše pitanja i razilaženja s njihovim poslanicima. Kada vam nešto naredim, izvršite to onoliko koliko ste u mogućnosti, a kada vam nešto zabranim, klonite se toga.’”¹⁵

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ كَتَبَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ. قَالَ: فَقَامَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ: أَفِي كُلِّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَوْ قُلْتُهَا لَوَجِبَتْ، وَلَوْ وَجِبَتْ لَمْ تَعْمَلُوا بِهَا، وَلَمْ تَطِيعُوا. الْحَجُّ مَرَّةً، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ.

Prenosi se da je Ibn Abbas, r.a., rekao: “Obratio nam se Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekavši: ‘O ljudi, propisan vam je hadž.’ Potom je El-Akra ibn Habis ustao i rekao: ‘Je li svake godine, Allahov Poslaniče?’ Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Da sam tako rekao, učinio bih to obavezom, a

¹⁵ Prenose ga El-Buhari i Muslim.

vi to ne biste ispoštovali i ne biste bili u mogućnosti to izvršiti. Hadž je jednom, a ko želi može dobrovoljno da ga učini više puta.”¹⁶

Mora li se hadž učiniti što prije ili ga je dozvoljeno odgoditi

Eš-Šafi, Es-Sevri, El-Evzai i Muhammed ibn el-Hasen smatraju da je hadž obaveza koja se može odgoditi i izvršiti bilo kada u toku života, te da nije grešan onaj ko ga odgodi, ako ga obavi prije svoje smrti, jer je Poslanik, s.a.v.s., zajedno s ashabima i svojim ženama odgodio hadž za 10. godinu po Hidžri usprkos tome što je propisan 6. godine po Hidžri. Da je farz požuriti s hadžem, Poslanik, a.s., ne bi ga odgodio.

Eš-Šafi kaže: “Zaključili smo da je hadž obavezno učiniti jednom u životu, najranije kad se postane punoljetan, a najkasnije prije smrti.”

Ebu Hanifa, Malik, Ahmed, neki od Eš-Šafijevih sljedbenika i Ebu Jusuf smatraju kako hadž treba obaviti odmah (nakon ispunjenja uvjeta), temeljeći to na hadisu:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَلْيُعَجِّلْ فَإِنَّهُ قَدْ يَمْرُضُ الْمَرِيضُ وَتَضِلُّ الرَّاحِلَةُ وَتَكُونُ الْحَاجَةُ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko želi učiniti hadž neka požuri, jer se čovjek može razboljeti, može se jahalica izgubiti, a može se javiti i neka potreba.”¹⁷

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تَعَجَّلُوا الْحَجَّ - يَعْنِي الْفَرِيضَةَ - فَإِنْ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَمْرُضُ لَهُ.

Od njega se prenosi i to da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Požurite s obaveznim hadžem, jer niko od vas ne zna šta može da mu se desi.”¹⁸

Prva grupa (koji kažu da se mora obaviti odmah) ove hadise tumače kao podsticaj na poželjno djelo, te da je poželjno požuriti s obavljanjem hadža ukoliko za to postoje uvjeti kod obaveznika.

¹⁶ Prenose ga: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i El-Hakim, koji ga smatra *sahihom*.

¹⁷ Prenose ga: Ahmed, El-Bejhcki, Et-Tahavi i Ibn Madža.

¹⁸ Prenose ga Ahmed i El-Bejhcki, koji kaže: “Može da mu se desi bolest ili neka potreba.”

Uvjeti da bi hadž bio farz

Učenjaci fikha slažu se o tome da postoje sljedeći uvjeti da bi hadž bio farz:

islam

(šerijatsko) punoljetstvo

zdrav razum

sloboda

mogućnost

Onaj kod koga se nisu ostvarili ovi uvjeti nije dužan ići na hadž. Islam, punoljetstvo i zdrav razum uvjeti su za obavljanje bilo kojeg ibadeta. U jednom hadisu Poslanik, s.a.v.s., kaže:

رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَشُبَّ، وَعَنِ الْمَغْرُورِ حَتَّى يَعْقَلَ.

“Trojici se ne pišu djela: spavaču dok se ne probudi, djetetu dok ne dosegne punoljetstvo i slaboumnom dok mu se razum ne vrati.”¹⁹

U slučaju hadža, i sloboda je jedan od uvjeta, jer ovaj ibadet zahtijeva vrijeme, a rob je zauzet poslovima svoga robovlasnika, tako da nije u mogućnosti obaviti hadž. Što se tiče mogućnosti, o njoj govori Allah, dž.š., u ajetu:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾

“Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti.”²⁰

¹⁹ Ovaj smo hadis u ovoj poglavlju već spominjali.

²⁰ Znači da je Allah, dž.š., naredio svakome ko ima mogućnost da hodočasti Kaba. Alu Imran, 97.

Kako se ostvaruje mogućnost

Mogućnost koja je jedan od uvjeta za hadž, ostvaruje se na sljedeći način:

da obaveznik bude zdravog tijela.

Ukoliko ga sprečava starost ili neizlječiva bolest, onda je dužan da, pod uvjetom da je imućan, traži nekoga ko će za njega obaviti hadž. O ovome ćemo govoriti više u poglavlju Obavljanje hadža za drugog;

da je put siguran, tako da se hadžija ne boji za svoj život i imetak.

Međutim, ako se boji da mu je život ugrožen zbog drumskih razbojnika ili zbog zaraze, te ako se boji da bi mu neko mogao oteti imetak, onda on, ustvari, nije u mogućnosti obaviti hadž. Učenjaci zauzimaju različite stavove u vezi s dažbinama i nametima koji se uzimaju na putu, da li oni predstavljaju prepreku za obaveznost hadža ili ne predstavljaju. Eš-Šafi i još neki alimi smatraju kako je to opravdanje (*uḫṭ*), makar se radilo o manjem iznosu. Malikije smatraju kako to nije opravdanje, osim ako će to čovjeka uništiti, ili ako se to uzimanje ponavlja u nekoliko navrata;

da ima putnu opskrbu i prijevoz.

Pod putnom opskrbom podrazumijeva se da onaj ko je krenuo na hadž posjeduje sve ono što je potrebno njegovom tijelu, odnosno što zadovoljava njegove najosnovnije potrebe, kao što su: odjeća, prebivalište, prijevozno sredstvo i poslovne alatke, sve dok ne obavi hadž i vrati se kući.

Prijevozno sredstvo mora biti osposobljeno da omogući hadžiji odlazak i povratak s hadža, bilo da putuje kopnom, morem ili zrakom. Ovo se, naravno, odnosi samo na one koji su toliko daleko od Meke da ne mogu do nje doći pješke, a oni koji mogu doći pješke, jer žive blizu, nemaju potrebu za prijevoznim sredstvom.

U nekim predanjima spominje se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., riječ *sebil* tumačio opskrbom i jahalicom, tj. prijevoznim sredstvom.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا السَّبِيلُ؟ قَالَ: الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ.

Enes, r.a., kaže: “Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: ‘O Poslaniče, šta je *sebil*?’²¹ On odgovori: ‘Putna opskrba i jahalica.’”²²

Abdulahak kaže: “Sve su verzije ovoga hadisa slabe.” Ibn Munzir kaže: “Nije potvrđeno da o ovoj temi postoji hadis sa spojenim nizom prenosilaca. Jedino što je vjerodostojno jeste *mursel*-predanje²³ Hasana i Alije:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَلَكَ زَادًا وَرَاحِلَةً تَبَلَّغَهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلَمْ يَحْجَّ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ إِنْ شَاءَ يَهُودِيًّا وَإِنْ شَاءَ نَصْرَانِيًّا.

Prenosi se od Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko bude posjedovao opskrbu i jahalicu koja ga može odnijeti do Božije kuće, a ne ode na hadž, takvom ne smeta da umre kao židov ili kao kršćanin.”²⁴

Zato Allah, dž.š., kaže:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾

“Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj ko je u mogućnosti.”²⁵

Usprkos tome što su ovi hadisi slabi, ulema postavlja posjedovanje putne opskrbe i prijevoznog sredstva kao uvjet da bi hadž bio obaveza, tako da onaj ko nema opskrbu ni prijevozno sredstvo nije ni dužan ići na hadž.

Ibn Tejmijja kaže: “Svi ovi hadisi, oni koji su spojenog seneda preko Hasana do Poslanika, s.a.v.s., oni koji su *mursel*, kao i oni koji su *merkuuf* upućuju na to da obligacija hadža zavisi od postojanja opskrbe i prijevoznog sredstva, usprkos tome što je Poslanik, s.a.v.s., znao da mnogi ljudi mogu doći pješke.”

²¹ Tj. šta znači riječ sebil koja je spomenuta u ajetu o hadžu.

²² Prenosi ga EId-Darekutni i kaže da je *sahih*. Hafiz kaže da je ispravnije mišljenje koje kaže da je ovaj hadis *mursel*. Et-Tirmizi ga također prenosi od Ibn Omera s određenom slabošću u nizu prenosilaca.

²³ *Mursel* je hadis koji tabiin prenosi direktno od Poslanika, s.a.v.s., kada obično nedostaje neki ashab.

²⁴ Hadis prenosi Et-Tirmizi, a u senedu mu se javlja Hilal ibn Abdullah, koji je nepoznat prenosilac i El-Haris, koga Eš-Šabi i drugi smatraju lažovom.

²⁵ Al-Imran, 97.

Allah, dž.š., o hadžu kaže:

﴿... مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾

“... svaki onaj koji je u mogućnosti...” a ovdje se podrazumijeva ili ista ona mogućnost koja je potrebna za bilo koji ibadet (opća mogućnost) ili se misli na neku dodatnu mogućnost. Da se misli na ovo prvo, ne bi bilo potrebe da se taj uvjet posebno spominje, kao što nije bilo potrebe da se spominje u ajetu vezano za namaz i post, tako da se ovdje radi o dodatnoj mogućnosti, a to je imetak.

Hadž je također ibadet koji je vezan za prostornu udaljenost, tako da, poput džihada, zahtijeva upotrebu imetka i prijevoznog sredstva. Dokaz za ovo osnovno pravilo nalazi se u sljedećim ajetima:

﴿وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ... وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ﴾

“Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni ni oni koji nemaju sredstva za borbu samo ako su prema Allahu i Njegovu Poslaniku iskreni. Nema razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela, a Allah prašta i samilostan je. Ni onima kojima si rekao, kad su ti došli da im daš životinje za jahanje: ‘Ne mogu naći za vas životinje za jahanje...’”²⁶

U djelu *El-Mubezzel* navodi se da, ako bi neko našao mogućnosti da stekne opskrbu i prijevozno sredstvo, a u isto vrijeme imao dug, svejedno da li ga mora vratiti odmah ili kasnije, ne bi bio obavezan izvršiti hadž, već bi trebao vratiti dug, jer dug treba vratiti što prije, a hadž je dozvoljeno odgoditi. Ako bi otišao na hadž, potrošio bi novac i tako ne bi mogao vratiti dug.

Također, preče bi mu bilo, ukoliko nema prebivališta, osigurati ga nego otići na hadž. Isti je slučaj i kada bi mu bio potreban pomoćnik za obavljanje njegovih poslova. Ako je neoženjen i boji se da će zapasti u blud, onda mu je preče da se oženi, jer situacija to zahtijeva. Ako posjeduje određeni dio imetka koji ulaže u nabavku robe kojom trguje i

²⁶ Et-Tevba, 91.

koja mu je izvor zarade, taj imetak ne mora utrošiti za hadž. Ebul-Abbas ibn Sarih kaže da hadž za njega nije obavezan, jer je on poput siromaha ili sluge koji ima potrebu za tim imetkom.

U *Mugniju* se kaže: “Ako bi kakav bogat i darežljiv čovjek bio opterećen dugom, a ima dovoljno za hadž, onda je i dužan izvršiti ga, jer ima mogućnost. Međutim, ako bi pod dugom bio nevoljnik, neko ko zbog obaveze vraćanja duga ima ispriku, onda on nema obavezu obavljanja hadža.”

Kod šafija postoji mišljenje da kad čovjek drugome pokloni jahalicu bez ikakve naknade, ovaj to nije dužan prihvatiti, jer bi u tom slučaju, na neki način, indirektno bio dužan uzvratiti uslugu, što bi mu predstavljalo problem. Izuzetak iz ovog slučaja jeste to da ako dijete pokloni svom roditelju određeni iznos kojim može platiti odlazak na hadž, jer u ovom slučaju ne može postojati obaveza vraćanja usluge.

Hanbelije smatraju da čovjek kojem je, bilo rođak bilo neko drugi, nešto poklonio nije dužan pomoću toga otići na hadž niti je stekao mogućnost za to, bez obzira na to šta mu je poklonjeno: prijevozno sredstvo, imetak ili opskrba;

da ne postoji neka prepreka koja onemogućava odlazak na hadž, poput zatvora ili straha od nepravednog vladara koji sprečava ljude da idu na hadž.

Hadž djeteta i roba

Dijete i rob nisu obavezni obaviti hadž, ali ako ga obave, bit će im ispravan, s tim da s njih ne spada obaveza obavljanja hadža.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَيُّمَا صَبِيٍّ حَجَّ ثُمَّ بَلَغَ الْحِنْثَ فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى. أَيُّمَا عَبْدٍ حَجَّ ثُمَّ أُعْتِقَ فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى.

Ibn Abbas, r.a., kaže: “Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: “Kad dijete obavi hadž, pa poslije postane punoljetno, obavezno je ponovo ga obaviti, i kad rob učini hadž, pa poslije bude oslobođen, obavezan ga je ponovo učiniti.”²⁷

²⁷ Prenosi ga Et-Taberani s vjerodostojnim senedom.

Rekao je Es-Saib ibn Jezid: “Moj je otac bio s Allahovm Poslanikom, s.a.v.s., na Oproštajnom hadžu, a ja sam tada imao sedam godina.”²⁸ Et-Tirmizi dodaje: “Ulema je složna da je dijete, kada učini hadž prije punoljetstva, dužno ponoviti ga kada postane punoljetno. Također i rob koji učini hadž, pa poslije bude oslobođen, obavezan je ponovo ga obaviti kad iznađe mogućnost.”

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ امْرَأَةً رَفَعَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَبِيًّا فَقَالَتْ: أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je neka žena podigla dijete k Poslaniku, s.a.v.s., i upitala: “Može li ono obaviti hadž?” Poslanik, s.a.v.s., reče: “Može”²⁹, a tebi pripada nagrada.”³⁰

Džabir, r.a., kaže: “Obavljali smo hadž s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a s nama su bili žene i djeca, pa smo za djecu mi izgovarali telbiju i bacali kamenčiće.”³¹

Ako je dijete svjesno i sposobno, onda može samo obući ihrame i obaviti ostale obrede hadža, a ako ne, onda će mu ihrame obući, telbiju, tavaf, saj, stajanje na Arefatu i bacanje kamenčića za njega obaviti *velijj*.³² Međutim, ako bi dijete postalo punoljetno prije ili tokom stajanja na Arefatu, smatrat će se da je izvršilo dužnost obavljanja hadža i neće ga morati ponavljati. Isti je slučaj i s robom koji bude oslobođen prije ili na dan Arefata. Međutim, Malik i Ibn el-Munzir kažu da s njih u tom slučaju ne spada obaveza, jer ono što se zanijetilo dobrovoljno ne može prerasti u farz.

²⁸ Prenose ga: Ahmed, El-Buhari i Et-Tirmizi.

²⁹ Većina uleme smatra da se dijete nagrađuje za učinjeno dobro, a ne kažnjava za loše. Ovo se prenosi i od Omera.

³⁰ Pripada joj nagrada jer je dijete podučavala hadžu i naredila mu da ga obavi.

³¹ Prenose ga Ahmed i Ibn Madža.

³² En-Nevevi kaže: “U ovom slučaju *velijj* je osoba zadužena za njegov imetak, a to je otac, djed ili osoba određena od nadležnog organa. Majka ne može donijeti nijet za njega, osim ako je određena od vladara.” Postoji mišljenje da to majka može uraditi.

Hadž žene

Žena je, kao i muškarac, dužna obaviti hadž, i to kada se ispune svi uvjeti obaveznosti hadža, o kojima smo prethodno govorili, s tim što, kada je u pitanju žena, postoji i dodatni uvjet, a to je da je na hadž mora pratiti muž ili neko drugi ko joj može biti mahrem.³³

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ، وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ. فَقَامَ رَجُلٌ وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَّةً، وَإِنِّي أَكْتَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ: انْطَلِقْ فَحَجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ.

Ibn Abbas, r.a., kaže: “Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: ‘Muškarac se ne smije osamiti s ženom osim u prisustvu mahrema, niti žena smije putovati osim u prisustvu mahrema.’ Potom je neki čovjek ustao i rekao: ‘Allahov Poslaniče, moja žena je krenula na hadž, dok sam se ja prijavio za tu bitku, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Idi i obavi hadž sa svojom ženom.’”³⁴

Prenosi se od Jahjaa ibn Abada da je rekao: “Neka žena iz Rejja napisala je Ibrahimu en-Nehaiju: ‘Iako sam imućna, još nisam obavila hadž, jer nemam mahrema’, pa joj je Ibrahim odgovorio: ‘Ti spadaš u one koji nemaju mogućnost da ga obave.’”

Ovaj uvjet postavljaju i svrstavaju ga u mogućnost: Ebu Hanifa i njegovi učenici, En-Nehai, Hasan, Es-Sevri, Ahmed i Ishak.

Hafiz kaže da je poznato mišljenje šafija da s ženom na hadž trebaju ići muž, mahrem ili druge žene, pod uvjetom da su pouzdane. U jednom se njegovom mišljenju spominje kako je dovoljna jedna pouzdana žena. U predanju, koje kao vjerodostojno prenosi El-Kerabisi u *El-Mubezzebu*, kaže se: “Može putovati sama ako je put siguran.”

³³ Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* veli: “Definicija mahrema jeste da je to onaj ko se ne može oženiti njome.”

³⁴ U ovom se slučaju smatra da je ovo blaži vid naredbe (*mendub*), jer ni muž ni mahrem nisu obavezni putovati sa ženom, jer niko nije dužan sebe žrtvovati da bi drugi izvršio svoju obavezu. Prenose ga El-Buhari i Muslim, a verzija je Muslimova.

Sve navedeno važi samo ako se radi o obaveznom hadžu i umri.

Navodi se u *Subulus-selam*: “Skupina učenjaka kaže da je starici dozvoljeno putovati bez mahrema.”

Oni koji dozvoljavaju da žena, kada ima pouzdanu pratnju, putuje bez muža ili drugog mahrema, to dokazuju navodeći hadis:

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَشَكَا إِلَيْهِ فَاقَةً، ثُمَّ أَتَاهُ رَجُلٌ آخَرُ فَشَكَا إِلَيْهِ قَطْعَ السَّبِيلِ، فَقَالَ: يَا عَدِيُّ، هَلْ رَأَيْتَ الْحَبِيرَةَ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَمْ أَرَهَا، وَقَدْ أَتَيْتُ عَنْهَا. قَالَ: فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَتَرَنَّ الظَّلْمَةَ تَرْتَحِلُ مِنَ الْحَبِيرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكُفَّةِ، لَا تَخَافُ إِلَّا اللَّهَ.

Adij ibn Hatim kaže: “Bio sam jednom prilikom kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad dođe neki čovjek i poče se žaliti kako je siromašan, a onda dođe drugi i poče kukati zbog drumskih razbojnika, pa Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Adij, jesi li vidio Hiru?’³⁵ Rekoh mu: ‘Nisam, ali sam čuo za nju.’ Tada Poslanik, s.a.v.s., reče: ‘Ako dugo požiiviš, vidjet ćeš žene u nosiljkama na kamilama kako dolaze iz Hire i kako čine tavaf oko Kabe ne bojeći se nikoga osim Allaha dž.š.’”³⁶

Također, to dokazuju i time da su žene Poslanika, s.a.v.s., išle na hadž u pratnji Osmana ibn Affana i Abdurrahmana ibn Avfa, nakon što im je Omer to dozvolio. One su bile u nosiljkama na devi, a Osman je naredio da im se niko ne približava niti da gleda u njih.

Ako bi žena otišla na hadž bez muža ili drugog mahrema, hadž bi joj bio ispravan. U djelu *Subulus-selam* navodi se da je Ibn Tejmijja rekao: “Hadž je ispravan ženi koja ode bez mahrema i čovjeku koji nije u mogućnosti.”

Dakle, svi oni koji nisu dužni otići na hadž, poput bolesnika, siromaha, onoga ko je opljačkan ili napadnut, žene bez mahrema i sl., mogu obaviti hadž i ukoliko obave propisane radnje, hadž će im biti ispravan.

³⁵ Mjesto u blizini Kufe.

³⁶ Prenosi El-Buhari.

Ima onih koji žele biti dobročinitelji, poput onoga koji hadž obavlja pješke, a ima i onih koji loše postupaju, kao što je onaj koji prosi u toku obavljanja hadža, ili žena koja ide bez mahrema. Hadž će im biti primljen jer su pravni uvjeti ispunjeni, a nepokornost je vezana za put, a ne za radnju koja se naumila.”

U djelu *El-Mugni* navodi se da ako bi onaj koji nema mogućnost odlaska na hadž ipak otišao, bez opskrbe i prijevoznog sredstva, pa ga i obavio, hadž će mu biti ispravan.

Mora li žena tražiti dozvolu od muža za odlazak na hadž

Poželjno je da žena, kad odluči obaviti hadž, pita muža za dozvolu, pa ako joj dopusti, može ići. Ako joj ne dopusti, ona, također, ima pravo ići i bez njegove dozvole, jer muž nema pravo zabraniti ženi hadž koji joj je farz. Hadž je ibadet koji ona mora obaviti, i nema pokornosti stvorenju u nečemu što je nepokornost Stvoritelju. Žena je dužna ubrzati odlazak na hadž da bi ispunila svoju dužnost, baš kao što je dužna i klanjati namaz u njegovom prvom vremenu, i to joj muž ne može zabraniti. U ovo spada i zavjetni hadž, jer se on smatra obaveznim kao i farz-hadž. Što se tiče dobrovoljnog hadža, muž joj ima pravo to zabraniti.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي امْرَأَةٍ كَانَتْ لَهَا زَوْجٌ وَلَهَا مَالٌ، فَلَا يُؤْذَنُ لَهَا فِي الْحَجِّ - قَالَ: لَيْسَ لَهَا أَنْ تُنْطَلِقَ إِلَّا بِإِذْنِ زَوْجِهَا .

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., za ženu koja je imala materijalne uvjete, ali joj muž nije dopuštao odlazak na hadž, rekao: “Ona ne može ići bez dozvole svoga muža.”³⁷

Ko umre a bio je dužan obaviti hadž

Ako umre onaj koji je imao mogućnost obaviti hadž ili se zavjetovao da će ga obaviti, a nije to učinio, onda je njegov staratelj dužan iz svog imetka opremiti nekoga da za umrlog obavi hadž, isto kao što je dužan vratiti i njegove dugove.

³⁷ Prenosi Ed-Darekutni.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ جَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِنَّ أُمِّي نَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ، وَلَمْ تَحُجَّ حَتَّى مَاتَتْ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، حُجِّي عَنْهَا. أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُنْثَى أَنْ تَحُجَّ قَاضِيَتِيهَا؟ أَقْضُوا لِلَّهِ، فَإِنَّهُ أَحَقُّ بِالْوَفَاءِ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je neka žena iz plemena Džuhejna došla Poslaniku, s.a.v.s., i rekla mu: “Moja se majka zavjetovala da će obaviti hadž, ali nije ga obavila prije smrti. Hoću li ja obaviti hadž za nju?” Poslanik, s.a.v.s., odgovori joj: “Da, hoćeš. Da ti majka nekome nešto duguje, da li bi vratila dug za nju? Allahov je dug preče ispoštovati!”³⁸

Ovaj je hadis dokaz da je hadž obaveza za onoga ko ga je za života mogao učiniti, a nije stigao, bez obzira na to da li je to umrli oporučio ili nije, jer se svi dugovi moraju izvršiti, pa tako i materijalni dugovi, u koje spadaju iskupljenje (*kefareti*), zekat i zavjet.

Ovaj stav podržavaju Ibn Abbas, Zejd ibn Sabit, Ebu Hurejra i Eš-Šafi, te smatraju da se iz kapitala umrlog treba uzeti novac za unajmljivanje (*bedel*).

Ako je preostali imetak umrlog nedovoljan da pokrije troškove duga i hadža, vanjski dio prethodnog hadisa govori nam da je dug prema Allahu najpreči da se ispoštuje, jer je Poslanik, s.a.v.s., kazao: “Allahov je dug preče ispoštovati!”

Malik kaže: “Ako bi umrli oporučio da se za njega obavi hadž, onda će se obaviti, a ako ne, onda neće, jer je hadž ibadet koji zahtijeva tjelesnu prisutnost, gdje ne važi nikakvo zastupanje, a ako bi oporučio, hadž će se obaviti iz trećine njegovog preostalog imetka.”

Obavljanje hadža za nekog drugog

Ako bi se onaj koji je dužan obaviti hadž razbolio ili onemoćao zbog starosti, onda za njega važi isto pravilo kao i za umrlog, tj. za njega hadž treba obaviti neko drugi.

عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ خُثَمٍ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي

³⁸ Bilježi ga El-Buhari.

الْحَجَّ، أَدْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَثْبُتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ.

El-Fadl ibn Abbas prenosi da je neka žena iz plemena Hasam rekla: “Allahov Poslanice, Allah je naredio hadž Svojim robovima, a moj je otac ostario i ne može sigurno putovati na jahalici. Hoću li ja za njega hadž obaviti?” Poslanik, s.a.v.s., odgovori: “Da.” Ovo je rekao na Oproštajnom hadžu.³⁹

Et-Tirmizi veli da o ovome postoji više hadisa od Poslanika, s.a.v.s., te da se ulema vlada prema ovom hadisu, a među njima su ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i drugi. Znači, smatraju da se može obaviti hadž za umrlog.

Ovaj stav podržavaju: Es-Sevri, Ibni el-Mubarek, Eš-Šafi, Ahmed i Ishak.

Malik kaže: “Ako oporuči da se za njega obavi hadž, to treba ispoštovati.”

Neki smatraju da se može obaviti hadž i za osobu koja je još živa, kao što je starac koji ga ne može obaviti. Ovo je mišljenje Eš-Šafija i Ibn el-Mubareka.⁴⁰ U hadisima postoji dokaz da žena, kao i muškarac, može obaviti hadž i za ženu i za muškarca.

Ako se desi da bolesnik ozdravi

Prema Ahmedovom mišljenju, ako bolesnik, za koga je neko drugi obavio hadž u međuvremenu ozdravi, nije dužan ponovo obaviti hadž, jer bi u tom slučaju obavio dva farz-hadža.

S druge strane, većina uleme smatra da s njega ne spada odgovornost, jer je nestalo prepreke, tj. bolesti.

Ibn Hazm smatra prvo mišljenje ispravnim i kaže da ako je Poslanik, s.a.v.s., naredio da za onoga ko ne može doći do Kabe, pješke ili prijevoznim sredstvom, neko drugi obavi hadž, te da se na taj način vraća dug Allahu, dž.š., onda nema sumnje da mu je hadž ispravan i da s njega spada odgovornost.

³⁹ Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, a Et-Tirmizi veli da je hadis *basen-sahih*.

⁴⁰ Ovo je i Ahmedovo i El-Ahnefovo mišljenje.

Ako je nešto ispunjeno, ako je spala odgovornost, te je farz izvršen, onda se propis o obavezi ne može vratiti osim ako postoji ajet, odnosno hadis koji to implicira, što u ovom slučaju ne postoji. Da treba ponovo obnoviti hadž, Poslanik bi, s.a.v.s., to sigurno objasnio. Budući da nije, onda neće ponavljati farz kad je prethodno ispravno izvršen.

Uvjeti obavljanja hadža za drugog

Prvi uvjet da bi neko mogao obaviti hadž za drugoga jeste da je prethodno obavio hadž za sebe.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: لَيْتَكَ عَنْ شُبْرُمَةَ، فَقَالَ: أَحْجَجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَحُجَّ عَنْ نَفْسِكَ ثُمَّ عَنْ شُبْرُمَةَ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo nekog čovjeka kako govori: “Odazivam Ti se, Bože, za Šubrumu”, pa ga je Poslanik, s.a.v.s., upitao: “Jesi li ti obavio hadž za sebe?” – “Nisam”, odgovori čovjek. Poslanik, s.a.v.s., reče mu: “Obavi hadž prvo za sebe pa onda za Šubrumu.”⁴¹

Većina uleme smatra da nije dozvoljeno onome ko nije za sebe obavio hadž obaviti ga za drugoga, svejedno da li taj bio u mogućnosti obaviti hadž ili ne.

Može li obaviti zavjetni hadž onaj ko još nije obavio farz-hadž

Ibn Abbas i Ikrima dali su fetvu da je ispravan hadž onome ko učini zavjetni hadž, a prethodno nije obavio farz-hadž, te da mu se to računa kao da je obavio i farz-hadž.

Ibn Omer i Ata smatraju da prvo treba obaviti farz-hadž, pa tek onda zavjetni.

⁴¹ Bilježe ga Ebu Davud i Ibn Madža. El-Bejheki kaže da je ovo jedan od najvjerodostojnijih hadisa o ovoj temi. Ibn Tejmijja veli da je Ahmed, kako to prenosi njegov sin Salih, dao sud o ovome predanju da je *merfu* (od Poslanika), iako je *merkuf* (predanje od ashaba), jer se niko ne suprotstavlja ovome mišljenju.

Nema sarure (isposništva) u islamu

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا صُرُورَةَ فِي الْإِسْلَامِ.

Prenosi Ibn Abbas, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema *sarure* u islamu."⁴²

El-Hattabi kaže da mufessiri pojam *sarura* tumače na dva načina:

1. *sarura* je, u svjetonazoru kršćanskog asketizma, čovjek koji se odriče ženidbe i postaje monah.

Predislamski pjesnik Nabiga u svojim stihovima spominje ovakve ljude i kaže:

Kad bi samo ona prošetala, i svećenik bi sijede kose dobio

Isposnik, bogobojažni što dan-noć robuje

Kad stasa, glasa i ljepote njene odmah bi je poželio

Ko biva je razuman, no i razum bi izgubio;

2. *sarura* je čovjek koji nije obavio hadž.

Dakle, značenje navedenog jeste da, po zakonu vjere, ne bi trebao biti nijedan čovjek koji je u mogućnosti otići na hadž, a da ne ode. Stoga, ne može biti *sarure* u islamu.

Ovo je argument onima koji smatraju kako *sarura* označava onoga ko nije obavio hadž, te mu nije dozvoljeno obaviti hadž za drugoga. Tako bi značilo kako hadž koji je počeo obavljati za drugoga postaje njegov, te bi onda hadis imao smisla (ne može obaviti hadž za drugoga onaj ko ga nije za sebe obavio). Ovo je mišljenje: El-Evzaija, Eš-Šafija, Ahmeda i Ishaka. Međutim Malik i Es-Sevri smatraju da hadž biva onako kako je naumljen. Ovo podržava racionalistička pravna škola, a također i Hasan el-Basri, Ata i En-Nehai.

⁴² Hadis prenose Ahmed i Ebu Davud.

Posuđivanje novca za hadž

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ لَمْ يَحِجَّ،
أَوْ يَسْتَقْرِضْ لِلْحَجِّ؟ قَالَ: لَا.

Abdullah ibn Ebu Evfa upitao je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o čovjeku koji nije obavio hadž, a želi posuditi novac kako bi ga obavio. Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je: “Ne.”⁴³

Finansiranje hadža imetkom stečenim na nedozvoljen način

Veći broj uleme smatra da je odlazak na hadž uz korištenje haram-imetka fikhski valjan, a takav je čovjek grešan. Međutim, imam Ahmed smatra da takav hadž nije ispravan, i njegovo je mišljenje ispravnije, prema *sahih*-hadisu u kojem se kaže:

إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا.

“Allah je dobar i prima samo dobro (halal).”⁴⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا خَرَجَ الْحَاجُّ
حَاجًّا بِنَفَقَةٍ طَيِّبَةٍ وَوَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْغُرْزِ فَنَادَى: كَبِّيكَ اللَّهُمَّ كَبِّيكَ نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ:
كَبِّيكَ وَسَعْدَيْكَ زَادَكَ حَلَالٌ، وَرَاحِلَتُكَ حَلَالٌ وَحَجَّتُكَ مَبْرُورٌ غَيْرُ مَازُورٍ، وَإِذَا خَرَجَ
بِالنَّفَقَةِ الْخَبِيثَةِ فَوَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْغُرْزِ فَنَادَى: كَبِّيكَ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: لَا كَبِّيكَ وَلَا
سَعْدَيْكَ، زَادَكَ حَرَامٌ، وَنَفَقَتُكَ حَرَامٌ، وَحَجَّتُكَ مَازُورٌ غَيْرُ مَاجُورٍ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Kad vjernik krene obaviti hadž s halal-opskrbbom, stavi nogu u uzengiju svoje jahalice i uzvikne: ‘Odazivam Ti se, Bože, odazivam!’, onda mu vjescnik s nebesa odgovori: ‘Allah ti se odaziva i šalje ti radosnu vijest, tvoja opskrba je halal, tvoja jahalica je halal, a tvoj je hadž primljen, nije ga okrnjio grijeh’, a kad vjernik krene obaviti hadž s haram-opskrbbom,

⁴³ Prenosi ga El-Bejhcki.

⁴⁴ Pod pojmom dobro ovdje se misli na halal.

stavi nogu u uzengiju svoje jahalice i uzvikne: ‘Odazivam Ti se, Bože, odazivam’, vijesnik s nebesa kaže: ‘Allah se tebi ne odaziva i ne šalje ti radosnu vijest, jer je tvoja opskrba haram, tvoja je jahalica haram, a tvoj hadž nije primljen, jer je okrnjen grijehom.’”⁴⁵

Da li je bolje hadž obaviti koristeći prijevozno sredstvo ili pješke

Hafiz Ibn Hadžer, u *Fethu* kaže kako je Ibn el-Munzir rekao da postoji razilaženje o pitanju toga da li je bolje hadž obavljati jašući ili pješke. Većina uleme smatra da je bolje ići prijevoznim sredstvom, jer je tako radio Allahov Poslanik, s.a.v.s., te zbog toga što korištenje jahalice ima mnogo prednosti, poput lakšeg obavljanja molitve i učenja dove.

Ishak ibn Rahevejh kaže: “Bolje je ići pješke, jer je napornije.” Najvjerovatnije da ovo zavisi od osobe i stanja.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى شَيْخًا يَهْدِي بَيْنَ ابْنَيْهِ فَقَالَ: مَا بَالُ هَذَا؟ قَالُوا: نَذَرُ أَنْ يَمْشِيَ، قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ تَعَذُّبٍ هَذَا نَفْسَهُ لَعْنَتِي، وَأَمَرَهُ أَنْ يَرْكَبَ.

Enes, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio nekog starca kako hoda oslonjen na svoja dva sina, pa je tom prilikom upitao: “Šta je ovom čovjeku?” Rekoše: “Zavjetovao se da će hodati.” Poslanik, s.a.v.s., reče: “Allahu, dž.š., nije potrebno njegovo mučenje!” Potom mu je naredio da koristi jahalicu.⁴⁶

Da li je na hadžu dozvoljena trgovina i zakupljivanje

Nema ništa loše u tome da se na hadžu trguje, kupuje ili zakupljuje nešto. Ibn Abbas, r.a., kaže: “Ljudi su, u prvo doba islama, tokom sezone hadža, trgovali na Mini, Arefatu i na pijaci Zul-Medžaz, koja se nalazi u blizini Arefata, a bili su u ihramima, pa su se pobožali da li im je to dozvoljeno. Allah, dž.š. tada je objavio ajet:

⁴⁵ El-Munziri kaže da hadis prenose Et-Taberani, u *El-Ensetu*, i Asbchani, u sažetoj verziji od Eslema, štićenika Omera ibn el-Hattaba, r.a.

⁴⁶ Prenosi El-Buhari.

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾

“Ne pripisuje vam se u grijeh ako Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete.”⁴⁷

Ibn Abbas, r.a., tumačći navedeni ajet, kaže: “Ljudi nisu trgovali na Mini, pa im je to dozvoljeno kad pođu s Arefata.”⁴⁸

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ التَّمِيمِيِّ أَنَّهُ قَالَ لَإِبْنِ عُمَرَ: ابْنِي رَجُلٌ أَكْرِي فِي هَذَا الْوُجْهِ وَإِنْ نَاسًا يَقُولُونَ لِي: إِنَّهُ لَيْسَ لَكَ حَجٌّ. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: أَلَيْسَ تُحَرِّمُ وَتُلَتِّي، وَتَطْلُوفُ بِالْبَيْتِ، وَتَقْبِضُ مِنْ عَرَافَاتٍ، وَتَرْمِي الْجَمَارَ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: فَإِنْ لَكَ حَجٌّ، جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ عَنْ مِثْلِ مَا سَأَلْتَنِي، فَسَكَتَ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ وَقَرَأَ عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ، وَقَالَ: لَكَ حَجٌّ.

Ibn Umama et-Tejmi jednom je prilikom Ibn Omeru, r.a., rekao: “Ja sam čovjek koji trguje jahalicama tokom sezone hadža, a ljudi mi govore: ‘Tvoj hadž nije ispravan.’ Ibn Omer, r.a., onda upita: ‘Zar nisi obukao ihrame, izgovorio telbiju, učinio tavaf, boravio na Arefatu i bacao kamenčiće?’ Rekoh: ‘Naravno.’ On mi onda reče: ‘Jednom je neki čovjek došao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i pitao ga isto što i ti mene, pa mu Poslanik, s.a.v.s., nije odgovarao sve dok nije objavljen ajet: ‘Ne pripisuje vam se u grijeh ako Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete.’ Onda mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ‘Hadž ti je ispravan.’”⁴⁹

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je neki čovjek jednom upitao: “Ja trgujem s ovim ljudima, a s njima sam obavio hadž, imam li nagradu za to?” Ibn Abbas, r.a., reče mu: “Da, imaš.” Onda je citirao ajet:

﴿أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

“Njih čeka nagrada koju su zaslužili, a Allah brzo svida račune”⁵⁰

⁴⁷ El-Bekara, 198. Bilježe ga Muslim, El-Buhari i En-Nesai.

⁴⁸ Prenosi ga Ebu Davud.

⁴⁹ Prenose ga Ebu Davud i Seid ibn Mensur, a hafiz El-Munziri kaže da Ebu Umama ne zna kako se čovjek zvao.

⁵⁰ El-Bekara, 202. Hadis prenose El-Bejheki i Ed-Darekutni.

Hadž Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Muslim u jednom predanju veli: “Prenose Ebu Bekr ibn Ebu Šejba i Ishak ibn Ibrahim od Hatima da je Ebu Bekr, r.a., rekao: ‘Prenio nam je Hatim ibn Ismail el-Medeni od Džafera ibn Muhammeda, koji prenosi od svog oca da je rekao: ‘Jednom smo prilikom došli kod Džabira ibn Abdulaha, r.a., pa je zatražio od nas da se predstavimo, sve dok nije došao do mene, te sam odgovorio da sam ja Muhammed ibn Husejn. U to sam doba bio dječak-momčić. On je onda pružio ruku prema mojoj glavi, skinuo mi prvo gornju, a onda i donju kičanku, stavio svoj dlan na prsa i rekao: ‘Dobro došao, sine moga brata, pitaj šta god želiš.’ Inače, on bijaše slijep. Nastupilo je vrijeme namaza, pa je on, obučen u istkanu odjeću koja se gotovo priljubila uz njega, jer je bila toliko mala, kad god bi zabacio jedan njen kraj preko ramena, on bi ubrzo spao, a njegov je ogrtač visio na vješalici. Nakon što smo klanjali za njim, rekao sam mu: ‘Obavijesti me o Poslanikovom, s.a.v.s., hadžu.’ On pokaza devet prstiju i reče: ‘Allahov Poslanik, s.a.v.s., proveo je devet godina (u Medini), a da nije otišao na hadž, a desete godine obznanio ga je ljudima. Kad je Poslanik, s.a.v.s., krenuo obaviti hadž, u Medinu je došlo mnogo ljudi tražeći da s njim idu. Tako smo krenuli s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i kad smo došli do Zul-Hulcife, Esma bint Umejs rodila je Muhameda ibn Ebu Bekra i poslala da pitaju Poslanika, s.a.v.s., šta da radi, pa joj je on odgovorio:

اغْتَسِلِي وَاسْتَقْرِي بِثَوْبٍ وَأُخْرَمِي.

‘Okupaj se i priveži sebi nešto među stegna, a onda obuci ihrame.’⁵¹

Poslanik, s.a.v.s., klanjao je u džamiji i onda se popeo na svoju devu Kasvu. Nakon što je njegova deva krenula u pustinju, pogledao sam, a oko njega, s desne i s lijeve strane i iza njega, bilo je toliko ljudi koji su išli na jahalicama ili pješke, dokle pogled dopire. Putovali smo u podne, a Poslanik, s.a.v.s., primio je objavu i, znajući njeno značenje, radio je

⁵¹ Odnosno, da podveže svoj spolni organ iz kojeg teče krv i tako spriječi razlijevanje krvi.

prema njenim uputama, a i mi smo radili kao i on. Onda je Poslanik, s.a.v.s., glasno izgovorio:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ، لَا شَرِيكَ لَكَ.

‘Lebbejkallāhumme lebbejk, lebbejke lā šerīke leke lebbejk. Innellhamde vcen-ni‘mete leke vel-mulk, la šerīke lek.’

(‘Odazivam Ti se, Božče, odazivam, odazivam Ti se! Ti sudruga nemaš. Zahvala, blagodat i vlast samo Tebi pripadaju, Ti sudruga nemaš!’)

Nakon toga i ljudi su počeli naglas izgovarati telbiju, a Poslanik, s.a.v.s., na to im ništa nije odgovorio, već je i dalje učio telbiju.’

Džabir, r.a., nastavlja dalje: ‘Mi smo naumili obaviti hadž, a za umru još nismo znali. I tako, kad smo došli do Bejtul-harama, Poslanik, s.a.v.s., poljubio je Hadžerul-esved, tri puta obišao Kabu hodajući žurnije (*remli*), a četiri puta hodajući (*mešj*). Kad je došao do Mekami-Ibrahima, pručio je ajet:

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾

‘Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrahim bude prostor iza kojeg ćete molitvu obavljati.’⁵²

Poslanik je, s.a.v.s., onda klanjao namaz, a Mekami-Ibrahim bio je između njega i Kabe. Klanjao je dva rekata, učeći suru Kafirun na prvom, a suru Ihlas na drugom rekatu. Potom je ponovo poljubio Hadžerul-esved i onda otišao na Safu. Kad se približio Safi, proučio je ajet:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾

‘Safa i Merva jesu Allahova časna mjesta.’⁵³

Počeo je s onim s čime je i Allah, dž.š., počeo.⁵⁴ Penjao se na Safu sve dok nije vidio Harem, pa se okrenuo prema Kabi veličajući Allaha, dž.š., i učeći dovu:

⁵² El-Bekara, 124.

⁵³ El-Bekara, 158.

⁵⁴ Tj. počeo je od Safe, kao što stoji u ajetu. (Prim. prev)

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

‘Lā ilāhe illallāhu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamd, ve huve alā kulli šej’in kadīr. Lā ilāhe illallāhu vahdch. Endžeze va‘deh, ve nesare abdech, ve hezemel-ahzābe vahdeh’ (‘Nema drugog boga osim Allaha Jedinog, On sudruga nema, Njemu pripada sva vlast i zahvala, i On sve može. Nema drugog boga osim Allaha Jedinog, ispunio je svoje obećanje, pomogao Svoga roba i sam porazio saveznike.’)⁵⁵ Učio je ovu dovu tri puta. Dalje se Poslanik, s.a.v.s., uputio ka podnožju doline, pa se počeo uspinjati sve dok nije došao na Mervu. Tu je učinio sve isto kao i na Safi. Nakon posljednjeg tavafa na Mervi rekao je:

لَوْ أَنِّي اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ أَسْقِ الْهَدْيَ، وَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَجْلِ، وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً.

‘Da nisam preuzeo na sebe obavezu, odustao bih i ne bih zaklao kurban i učinio bih umru, pa ako neko od vas nema kurban, neka skine ihrame i neka mu ovo bude umra.’

Onda je ustao Suraka ibn Malik i upitao: ‘Poslaniče, je li to samo za ovu godinu ili zauvijek?’ Poslanik, s.a.v.s., isprepleo je svoje prste i dva puta rekao:

دَخَلَتِ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ مَرَّتَيْنِ، لَا بَلَّ لَأَبَدٍ أَبَدٍ.

‘Umra je ušla u hadž i bolje je tako raditi uvijek.’

Tada je Alija, r.a., došao s krupnim kurbanom iz Jemena, za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a vidjeli smo da je Fatima, r.a., skinula ihrame, obukla neku obojenu odjeću i stavila surmu na oči. On je to osudio, a ona mu je rekla: ‘Moj mi je otac tako naredio.’

Dalje se navodi kako je Alija, r.a, u Iraku pričao da je rekao: ‘Otišao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., ljut na Fatimu zbog onoga što je uradila, pitajući ga o onome što ona prenosi od njega, a on mi reče:

⁵⁵ “Porazio je saveznike sam, bez ikakvog učešća ljudi.” Ovdje se misli na saveznike koji su se ujedinili protiv Allahovog Poslanika, a.s., u Bici na Hendeku.

صَدَقْتُ، صَدَقْتُ، مَاذَا قُلْتَ حِينَ قَرَضْتَ الْحَجَّ؟

‘Rekla je istinu, rekla je istinu. Šta si ti rekao kad si nanijetio obaviti hadž?’ Odgovorio sam da sam rekao: ‘Allahu, obavljat ću onako kako obavlja Tvoj Poslanik.’ Tada Poslanik, s.a.v.s., reče:

فَإِنْ مَعِيَ الْهُدْيَ فَلَا نَحْلُ.

‘Ja imam kurban pa nećemo onda skidati ihrame.’ Alija, r.a., iz Jemena je doveo Poslaniku, s.a.v.s., stotinu kurbana.

I tako, svi su skinuli ihrame i obrijali, skratili, kosu osim Poslanika, s.a.v.s., i onih koji su imali kurban. Nakon što je nastupio osmi dan mjeseca zul-hidždže (jevnu-tervije), uputili su se prema Mini slaveći Allaha, dž.š., pa je na njoj Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne i ikindiju, akšam, jaciju, i sabah. Potom je malo sačekao, dok sunce nije izašlo, pa je naredio da se krene prema Nemiri.

Kurejšije su pomislili da je Poslanik, s.a.v.s., stajao na Meš‘aril-haramu⁵⁶ (časnom mjestu) na kojem su i oni običavali stajati. Međutim, Poslanik, s.a.v.s., prešao ga je i uputio se ka Arefatu, gdje je na Nemiri našao šator u kojem je odsjeo do zalaska sunca. Tada je zatražio da mu dovedu devu Kasvu, koju je natovario, i došao do doline Arefata. Obratio se ljudima govoreći:

إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا. أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمَيْ مَوْضُوعٍ، وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ، وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ أَضَعُ مِنْ دِمَائِنَا، دَمُ ابْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ، كَانَ مُسْرَضِعًا فِي بَنِي سَعْدٍ، فَقَتَلَتْهُ هَذِلٌ - وَرَبَا الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ رَبَا أَضَعُ رَبَانَا، رَبَا عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ

⁵⁶ U predislamsko doba Kurejšije su imali običaj stajati na Meš‘aril-haramu, brdu koje se nalazi na Muzdelifi, a koje su nazivali Fereh. Smatra se da je Meš‘aril-haram čitava Muzdelifa, te da su je ostali Arapi prelazili i stajali na Arefatu. Kurejšije su pomislili da je Poslanik, s.a.v.s., stajao na Meš‘aril-haramu i da ga nije prelazio, slijedeći njihov običaj. Međutim, Poslanik, s.a.v.s., prešao je Meš‘aril-haram i zaustavio se na Arefatu, jer je Uzvišeni Allah naredio: “Zatim krenite odakle kreću i ostali ljudi”, ostali Arapi, dakle ne Kurejšije, koji su stajali na Muzdelifi, jer ona ulazi u okvir Harema, pa su stoga govorili: “Mi smo stanovnici Harema i nećemo iz njega izlaziti.”

كُلُّهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانِ اللَّهِ، وَأَسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ، وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يَوطِئْنَ فُرُشَكُمْ أَحَدًا تَكْرَهُوهُنَّ، فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِجٍ وَلَهُنَّ عَلَيْكُمْ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَقَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُ، إِنْ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَأَنْتُمْ تَسْأَلُونَ عَنِّي، فَمَا أَنْتُمْ قَائِلُونَ؟

‘Ljudi, vaši životi, vaša imanja i vaše časti neka vam budu sveti kao što je za nas svet i uzvišen ovaj dan i ovaj mjesec i mjesto na kojem se nalazimo. Ukida se sve što je u neznabožačko doba naređeno. Džahilijetska se osveta ukida, a prva osveta koje se odričemo neka bude osveta za ubistvo Ibn Rebia ibn el-Harisa, koji je bio zadojen u Benu Sa’du, a koga je ubilo pleme Huzejl. Potpuno se ukida i lihvarska kamata iz neznabožačkog doba, a prva koje se odričem neka bude ona mog amidže Abbasa ibn Abdulmuttaliba. Bojte se Allaha, dž.š., kad su u pitanju prava vaših žena, jer su vam one date na vjeru Božiju, pa poštujte emanet Božiji. Vaše pravo jeste da one ne dijele postelju ni s kim drugim osim s vama, a ako to učine, onda imate pravo da ih udarite, ali ne toliko da to ostavi posljedice. Vi ste dužni da ih hranite i odijevate prema svojim mogućnostima. Ostavio sam vam nešto što će vas voditi, i budete li ga se vjerno držali, nikada zalutati nećete. To je Allahova, dž.š., knjiga. Kada budete pitani o meni, šta ćete reći?’ Rekoše: ‘Ti si vjerno ispunio svoju misiju i nama saopćio što ti je Allah, dž.š., povjerio.’ Nakon toga je Poslanik, s.a.v.s., podigao kažiprst prema nebu i tri puta rekao:

اللَّهُمَّ فَاشْهَدْ! اللَّهُمَّ فَاشْهَدْ! اللَّهُمَّ فَاشْهَدْ!

‘Allahu posvjedoči.’ Potom se prolomio zvuk ezana, pa je on ustao i klanjao, spojivši podne i ikindiju.⁵⁷

Nakon toga, Allahov Poslanik, s.a.v.s., uputio se do mjesta za stajanje, ostavio kamilu pored stijene, te se, nakon što je okupio ljude oko

⁵⁷ Pošto je Poslanik, s.a.v.s., spojio podne i ikindiju, to je onda dokaz da se na dan Arefata smije spajati podne i ikindija, i o tom su pitanju svi složni, međutim ulema se ne slaže o pitanju utvrđivanja razloga spajanja namaza. Ebu Hanifa i jedan dio Eš-Šafijevih učenika smatraju da je razlog što je Poslanik, s.a.v.s., spojio namaze, ustvari, obred hadža. Većina Eš-Šafijevih učenika ipak smatra da je razlog to što je bio na putu.

sebe, okrenuo prema kibli. Tu je ostao stajati sve dok sunčevo rumenilo nije postepeno iščezlo i dok sunce nije potpuno zašlo. Tada je Usamu postavio da jaše iza njega.

Svojoj je devi Kasvi čvrsto privezao povodac oko vrata i, dajući znak desnom rukom, ljudima ukazao da je vrijeme za odmor. Prije nego što bi krenuo uz brdo popuštao bi uzde Kasvi. I tako je Poslanik, s.a.v.s., došao na Muzdelifu, gdje je, s jednim ezanom i dva ikameta, klanjao akšam i jaciju, ne učeći nikakav zikr između njih. Nešto kasnije, Poslanik, s.a.v.s., odspavao je sve dok nije nastupilo vrijeme sabah-namaza i nakon što je klanjao namaz, uzjahao je Kasvu, došao do Meša'ril-harama, i tu, sve dok zora nije zarudila, stojeći učio dovu, tekbir, tehlil te spominjao Allaha, dž.š., slaveći ga i veličajući.

Odatle je krenuo prije nego što je sunce izašlo, a iza njega je jahao El-Fadl ibn Abbas, čovjek izuzetne ljepote, svijetle puti i lijepe kose. U tom trenutku pored Poslanika, s.a.v.s., prolazile su deve na kojima su bile žene u nosiljkama pa je El-Fadl počeo zuriti u njih. Poslanik, s.a.v.s., zaklonio mu je pogled dlanom, ali je El-Fadl glavu okrenuo u drugom pravcu i nastavio gledati, pa je Poslanik, s.a.v.s., ponovo stavio svoju ruku preko njegovih očiju ne bi li mu skrenuo pogled. Došavši do Muhasira, gdje je malo ubrzao hod, uputio se srednjim putem⁵⁸ koji vodi do Džemretul-kubraa (velikog džemreta), došao do džemreta koje se nalazi kod jednog drveta i tu bacio sedam kamenčića, učeci tekbir za svaki bačeni kamenčić. Kamenčiće je bacao sa zemlje.⁵⁹

Potom je Poslanik, s.a.v.s., došao do mjesta za klanje kurbana i tu zaklao šezdeset i tri kurbana, a Alija, r.a., zaklao je ostale.⁶⁰ Od svakog su odsjekli po komad, skuhalo ga u loncu pa onda jeli i pili.

⁵⁸ Tačnije, suprotnim putem od onoga kojim je došao do Arefata. Dakle, ovo je dokaz da je sunnet prilikom povratka s Arefata izabrati suprotan put od onoga kojim se došlo do njega. Inače, Poslanik, s.a.v.s., išao je na Arefat putem preko Dabba, a vraćao se drugim putem da bi napravio razliku.

⁵⁹ Ovo znači da su mu Mina, Arefat i Muzdelifa bili s desne, a Meka s lijeve strane.

⁶⁰ Ovo je dokaz da je dozvoljeno zaklati više od jednog kurbana. Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao ih je stotinu.

Poslije toga došao je u Meku, obavio tavafi-ifadu i u haremu klanjao podne. Ubrzo su zatim došli ljudi iz plemena Benu Abdulmutalib da napajaju ljude sa Zemzem vrela, pa im je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اِنْرُغُوا بَنِي الْمُطَلِّبِ، فَلَوْلَا اَنْ يَنْفُلَكُمْ النَّاسُ عَلٰى سِقَايَتِكُمْ لَنَزَعْتُ مَعَكُمْ.

‘Napajajte, sinovi Abdulmuttalibovi. I ja bih s vama napajao da se ne bojim da će se drugi ljudi s vama u tome nadmetati i nadvladati vas.’

Potom su mu pružili posudu s vodom i on se napio iz nje.”⁶¹

Ulema kaže da je ovaj hadis veoma bitan i da sadrži mnogobrojne korisne informacije o važnim fikskim propisima. Kadi Ijad kaže: “Mnoga fikhška pravila izvedena su iz ovog hadisa, a Ebu Bekr ibn el-Munzir napisao je djelo u kojem je iz ovog hadisa izvleo više od 150 fikskih pravila.”

Iz ovog se hadisa može zaključiti sljedeće: da je ženama u hajzu i nifasu sunnet oprati ihrame, podvezati stegna nečim da bi spriječile otjecanje krvi, te da su im ihrami ispravni, da se ihrami oblače nakon klanjanja namaza, farza ili nafila, da je lijepo da muhrim glasno izgovara telbiju, da je dovoljno učiti telbiju koju je učio Poslanik, s.a.v.s., međutim ko želi može učiti i duže, poput Omera, r.a., koji je učio: “Odazivam Ti se, Posjedniče svake blagodati i dobra, odazivam Ti se, strahujući od Tvoje kazne i žudeći za Tobom.”

Dalje se može zaključiti da je potrebno doći u Meku i obaviti tavafi-kudum, prethodno dolazeći do Hadžerul-esveda. Tavaf treba obaviti tako što prva tri kruga treba ići malo brže, kratkim koracima tresući pri tome ramenima (*remli*), osim prostora između jemanskih uglova. Posljednja četiri kruga treba ići normalnim hodom, a nakon tavafa treba doći do Mekami-Ibrahima i proučiti ajet:

﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾

“Neka vam mjesto na kojem je Ibrahim stajao bude prostor iza kojeg ćete molitvu obavljati.”⁶²

⁶¹ Poslanik je, s.a.v.s., htio reći: “Da se ne bojim da će ljudi misliti da je ovo dio obreda hadža i da će se s vama htjeti nadmetati u tome, i ja bih zajedno s vama napajao, jer je u tome velika blagodati.”

⁶² El-Bekara, 125.

Potom treba klanjati dva rekata iza Mekami-Ibrahima i na prvom (poslije Fatihe) proučiti suru Kafirun, a na drugom suru Ihlas. Lijepo je poljubiti Hadžerul-esved i na izlasku iz Mesdžidul-harama. Ulema je složna da je ljubljenje Hadžerul-esveda sunnet.

Slažu se i da saj počinje nakon tavafa, te se prvo treba popeti na vrh Safe, stajati na njoj okrenut prema kibli i spominjati Allaha, dž.š., onako kako je i Poslanik, s.a.v.s., spominjao. Tu treba proučiti i dovu tri puta i onda se treba početi spuštati malo brže, ali ne mora to činiti kao tokom prva tri kruga tokom tavafa (*remi*), već bilo kako, svejedno je. Kad se dođe na Mervu, tu će se raditi isto što i na Safi, i to je jedan hod (*ševt*), a treba ih obaviti sedam. Time je upotpunjena umra. Kosa se može skratiti ili obrijati, i tako su dozvoljene sve radnje koje su inače dozvoljene.

Ovako su radili ashabi kojima je Poslanik, s.a.v.s., naredio da opozovu hadž i obave umru.

Međutim, onaj ko je na svom mikatu zanijetio zajedno i hadž i umru (karin) nema potrebu da se šiša ili potkraćuje kosu, nego će ostati u ihramima sve do *jevmut-tervije*, osmog dana zul-hidždže, i tada će skinuti ihrame onaj ko želi obaviti umru, a ostati u njima onaj ko želi obaviti hadž. Onda će otići na Minu, gdje je sunnet klanjati pet dnevnih namaza i provesti noć (deveta noć zul-hidždže).

Sunnet je također da se na dan Arefata ne odlazi s Mine prije nego što izađe sunce, te da se ne dolazi na Arefat prije podne. Nakon što je na Arefatu klanjao spojeno podne i ikindiju, Poslanik, s.a.v.s., spustio se do Nemire, koja nije u sklopu Arefata. Na mjesto je došao nakon što je klanjao dva namaza. Sunnet je donositi salavat između ta dva namaza i da imam prouči hutbu prije namaza. Druga hutba koja je također sunnet jeste hutba koju imam drži sedmog dana zul-hidždže kod Kabe, poslije podne-namaza. Treća hutba jeste hutba na dan klanja kurbana, a četvrta na dan odlaska.

Sunneti i adabi hadža spomenuti u hadisu:

1. krenuti na Mevkif u vremenu između dva namaza;
2. boraviti na Arefatu na jahalici;
3. stajati kod stijene u blizini mjesta gdje je stajao Poslanik, s.a.v.s.;
4. stajati okrenut prema kibli;
5. ostati tu sve do zalaska sunca;
6. da neko od prisutnih prouči dovu ljudima te da nakon zalaska sunca pozove ljude na smiraj ako im je nadređeni;
7. klanjati s jednim ezanom i dva ikameta akšam i jaciju zajedno, a između ne klanjati nikakvu nafilu. Ulema se slaže o pitanju spajanja namaza, međutim ne slaže se kada je u pitanju povod. Neki kažu da je to dio obreda hadža, a neki da je to zbog puta na kojem je dozvoljeno koristiti se olakšicom spajanja namaza;
8. boravak na Muzdelifi. Svi se slažu da to spada u obred hadža, međutim razilaze se o pitanju da li je vadžib ili sunnet;
9. klanjati sabah na Muzdelifi pa potom krenuti na *El-Meš'aril-haram* i tamo učiti dovu. I ovo je dio obreda hadža. Nakon što svane, krenuti polahko odatle, pa malo brže preći Muhassir, jer je to mjesto na kojem je Allah, dž.š., uništio vojsku sa slonovima, tako da nema potrebe dostojanstveno se zadržavati na tom mjestu;
10. nakon što se dođe do Džemretul-akabe, uzeti kamenčiće, otprilike veličine graha, i sa zemlje baciti sedam kamenčića, i za svaki kamenčić izgovoriti tekbir;
11. poslije se uputiti na mjesto klanja kurbana, zaklati kurban, a poslije obrijati glavu;
12. uputiti se onda u Meku i obaviti *tavaf ifade* koji se još naziva i *tavafu zijare*. Nakon ovoga dozvoljeno je sve ono što je bilo zabranjeno dok je vjernik bio u ihramima, čak i spolni odnos sa ženom. Međutim, ako bi bacao kamenčiće na Džemretul-akabi, a ne bi učinio tavaf, dozvoljeno bi mu bilo sve osim spolnog odnosa.

Ovo je ispravan način obavljanja hadža, koji je preporučio i kojeg se držao Allahov Poslanik, s.a.v.s. O tome govori i hadis u kojem on kaže:

خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ.

“Uzmite od mene svoje obrede.”

Mi smo naveli objašnjenja i mišljenja uleme o pitanju svih propisa o obredima hadža.

MIKATI

Postoje vremenski i mjesni mikati.

Vremenski mikati

Vremenski mikat jeste jedino vrijeme u kojem je dozvoljeno obavljati obrede hadža. O tome Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾

“Pitaju te o mladacima. Reci: ‘Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk.’”⁶³

Dalje kaže:

﴿الْحَجِّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾

“Hadž je u određenim mjesecima.”⁶⁴

Dakle, mjeseci su hadža poznati. Većina uleme slaže se da su mjeseci hadža: ševval, zul-kade i prvih deset dana zul-hidždže. Razilaze se o tome da li je cijeli zul-hidždže mjesec hadža. Ibn Omer, Ibn Abbas, Ibn Mesud, hanefije, Eš-Šafi i Ahmed smatraju ispravnim drugo, a Malik prvo mišljenje.

Ibn Hazm kaže da se Allah, dž.š., kada je rekao: “Hadž je u određenim mjesecima”, nije ograničio na dva mjeseca, a ni na dijelove nekog mjeseca. Također, bacanje kamenčića na džemre, koje je dio obreda hadža, dešava se trinaestog zul-hidždže. Tavaif ifade obavlja

⁶³ El-Bekara, 189.

⁶⁴ El-Bekara, 197.

se tokom cijelog zul-hidždže, tako da je ispravno mišljenje da je hadž tokom navedena tri mjeseca. Postoji i razilaženje kada je u pitanju klanje kurbana, tako da oni koji smatraju da cijeli zul-hidždže spada u mjesece hadža kažu da nema obaveze naknadnog klanja kurbana, a oni koji misle da tu spada samo prvih deset dana kažu da ima.

Može li se započeti hadž prije propisanih mjeseci

Ibn Abbas, Ibn Omer, Džabir i Eš-Šafi smatraju da nije ispravno obaviti hadž osim u propisanim mjesecima.⁶⁵

El-Buhari prenosi da je Ibn Omer, r.a., rekao: "Tri su mjeseca hadža: ševval, zul-kade i deset dana zul-hidždže."

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Sunnet je da se hadž čini samo u njegovim mjesecima."⁶⁶ Također i Džabir, r.a. od Ibn Abbasa, r.a., prenosi da je rekao: "Obaviti hadž dozvoljeno je samo u mjesecima hadža."

Hanefije, Malik i Ahmed smatraju da se hadž smije obaviti mimo mjeseci hadža, ali da to nije poželjno i da je mekruh.

Eš-Ševkani potpuno podržava prvo mišljenje i kaže: "Allah, dž.š., odredio je posebne mjesece za obavljanje obreda hadža, a donošenje nijeta za hadž spada u njih, tako da ovi dokazi negiraju stavove onih koji smatraju da se ihrami smiju obući prije."

Mjesni mikati

Mjesni mikati jesu mjesta na kojima onaj ko je naumio obaviti hadž ili umru nijeti i oblači ihrame, i to je granica koja se ne smije preći, a da se prethodno nije zanijetilo i obuklo ihrame. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odredio je sve mikate. Za stanovnike Medine mikat je mjesto Zul-Hulejfa, koje se nalazi 450 km sjeverno od Meke. Za Siriju, mikat je mjesto Džuhfa, koje se nalazi 187 km jugozapadno od Meke. Ovaj se mikat nalazi blizu Rabiga, mjesta koje je postalo mikat stanovnika Egipta

⁶⁵ Oni smatraju da onaj ko tako uradi treba naumiti umru jer mu hadž neće bit ispravan.

⁶⁶ Kada ashabi kažu: "Sunnet je to i to..." to znači da predanje seže sve do Poslanika, s.a.v.s. (*merf'ju-predanje*).

i Šama, a nalazi se na udaljenosti 204 km od Meke. Mikat stanovnika Nedžda jeste Karnul-menazil. To je brdo koje se produžava do Arcfata, udaljeno 94 km zapadno od Meke. Mikat stanovnika Jemena jeste Jelemlen, brdo koje se nalazi 54 km južno od Meke, a mikat stanovnika Iraka jeste Zatu-irek, mjesto 94 km sjeverozapadno od Meke. Mikati su spomenuti i u stihovima:

*Irk je za Irak, Jelemlen je za Jemen
Za Fihlu Nedžd, Karn je mikat odobren,
A iz Zul-Hulejfe kreću Medinelije
Kad pored nje prođu, Džuhfa je za Šamlije.*

Ovo su mikati koje je odredio Allahov Poslanik, s.a.v.s., i koji važe za sve one koji se tu nađu bez obzira na to da li su oni domicilno stanovništvo ili su stranci.⁶⁷

Poslanik, s.a.v.s., veli:

هُنَّ لَهِنَّ وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِهِنَّ لِمَنْ أَرَادَ الْحَجَّ أَوِ الْعُمْرَةَ.

“Oni su (mikati) za njih (spomenute stanovnike) i za one koji budu u prolazu, a žele učiniti hadž ili umru.”

Ako bi neko iz Meke naumio obaviti hadž, njegov se mikat nalazi u Meki, a ako bi naumio obaviti umru, onda je njegov mikat područje van harema. Tu će obući ihrame i odatle krenuti. Najbliži je *Et-Ten'im*. Međutim, ako bi se neko našao između Meke i mikata, onda bi mjesto gdje se nalazi bilo njegov mikat.

Ibn Hazm kaže: “U slučaju da se neko ne nađe ni na jednom od mikata, neka obuče ihrame na mjestu gdje se nalazi, bilo na kopnu ili moru.”

⁶⁷ Naprimjer, ako bi Sirijac nanijetio hadž pa došao u Medinu, onda bi njegov mikat bio Zul-Hulejfa, i ne smatra se da je zakasnio ako stigne do svog mikata, a to je Rabig. Međutim, većina uleme smatra da ukoliko zakasni, mora zaklati kurban.

Nijet i oblačenje ihrama prije mikata

Ibn el-Munzir kaže: “Ulema se slaže da je muhrim i onaj koji zanijeti i obuče ihrame prije mikata.” Međutim, postavlja se pitanje da li je to mekruh činiti? On smatra da jeste, prema govoru ashaba: “Allahov je Poslanik, s.a.v.s., stanovnicima Medine odredio Zul-Hulejfu kao mikat.”

Određeno je da se na mikatima bude prve noći lunarnog mjeseca, pa, prema tome, pogrešno bi bilo nešto dodavati ili oduzimati.

IHRAMI

Ihram učiniti znači donijeti nijet da će se obaviti hadž ili umra, ili oboje zajedno. Nijet je jedan od ruknova, prema ajetu u kojem Allah, dž.š., kaže:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

“Bilo im je naredeno da obožavaju Allaha iskreno Mu vjeru ispovijedajući”

i hadisu u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى . . .

“Djela se, doista, vrednuju prema namjerama...”

Kao što smo u jednom od poglavlja rekli, ishodište nijeta jeste srce.⁶⁸ Prenosioci ne znaju pouzdano da li je Poslanik, s.a.v.s., nijetio hadž, međutim jedan od njih kaže da ga je čuo kako govori: “Zanijetio sam hadž” ili: “Zanijetio sam umru.”

⁶⁸ Poglavlje o abdestu.

Adabi ihrama

Ihrami imaju svoje adabe kojih se treba pridržavati, a koje ćemo spomenuti u nekoliko sljedećih tačaka.

1. Lijepo je da muhrim bude čistog tijela, da podreže nokte, brkove, obrije stidne i dlake ispod pazuha te da se okupa ili da uzme abdest. Također je lijepo počesljati bradu i urediti kosu.

Ibn Omer, r.a., kaže: “Sunnet se okupati kada se želi zanijetiti hadž i ući u Meku.”⁶⁹

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ النَّفْسَاءَ وَالْحَائِضَ تَقْلِلُ وَتُحْرِمُ وَتَقْضِي الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا غَيْرَ أَنَّهَا لَا تَطُوفُ بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهَرَ.

Ibn Abas, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Žena u hajzu ili nifasu treba se okupati nakon čega može obaviti sve obrede hadža, osim tavafa koji će učiniti kada bude čista.”⁷⁰

2. Muhrim treba skinuti svu šivenu odjeću i obući ihrame koji se sastoje od dva dijela i to: *rida*, pokrivača koji pokriva gornji dio tijela, osim glave, i *izar*, dijela koji pokriva donji dio tijela. Ihrami bi trebali biti bijeli, jer je bijela najdraža boja Allahu, dž.š.

Ibn Abas, r.a., kaže: “Nakon što je Poslanik, s.a.v.s., sjahao i namazao svoju kosu uljem, zajedno je sa svojim ashabima obukao *rida* i *izar*.”⁷¹

3. Lijepo je namirisati se bez obzira na to hoće li miris ostati na ihramima.⁷²

Ališa, r.a., kaže: “Kao da sam vidjela ostatak od mirisa na Poslanikovom, s.a.v.s., razdioku dok je bio u ihramima.”⁷³

⁶⁹ Ovdje se misli također da i ihrami trebaju biti oprani i čisti. Hadis prenose: El-Bezar, E'd-Darekutni i Ebu Davud, i kažu da je *sahib*.

⁷⁰ El-Hatrabī kaže: “U ovoj Poslanikovo, s.a.v.s., naredbi jeste dokaz da je vanjština preča.” Prenose ga: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, i kažu da je hasen.

⁷¹ Hadis prenosi El-Buhari.

⁷² Neki učenjaci smatraju mekruhom da miris ostane na ihramima, međutim hadis ih demantira.

⁷³ Hadis prenose El-Buhari i Muslim.

Od Aiše, r.a., također se prenosi da je rekla: "Mirisala sam Poslanika, s.a.v.s., prije nego što bi obukao ihrame i nakon što bi ih skinuo, prije tavafa."⁷⁴

Ona dalje navodi: "Krenule smo s Poslanikom, s.a.v.s., na hadž, i dok smo bile u ihramima, namirisale smo se miskom pa je počeo da nam curi niz lice. Poslanik je, s.a.v.s., to vidio i nije nam zabranio."⁷⁵

Nakon svega treba klanjati dva rekata i donijeti nijet za obavljanje hadža. Na prvom rekatu treba poslije Fatihe učiti suru Kafirun, a na drugom suru Ihlas.

Ibn Omer, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je dva rekata na Zul-Hulejfi."⁷⁶

Vrste ihrama

Postoje tri vrste ihrama i to: *kiran*, *temettu* i *ifrad*. Ulema se slaže da su sve tri vrste dozvoljene.

Aiša, r.a., kaže: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Oproštajni hadž. Neki su od nas izgovarali telbiju za umru, neki za hadž, a neki i za umru i za hadž. Poslanik je, s.a.v.s., zanijetio samo hadž. Što se tiče onih koji su nanijetili samo umru, oni su istupili iz ihrama nakon tavafi-kuduma, dok su oni koji su nanijetili hadž, ili i hadž i umru, ostali u ihramima sve do prvog dana Bajrama."⁷⁷

Kiran

Kiran znači na svom mikatu zanijetiti umru i hadž zajedno, te prilikom izgovaranja telbije reći: "Odazivam Ti se, Bože, hadžom i umrom." Hadžija koji ovako zanijeti ne skida ihrame sve dok ne obavi sve obrede hadža i umre.

⁷⁴ Tj. poslije remja, bacanja kamenčića, kada je dozvoljeno namirisati se, a i činiti druge stvari osim spolnog odnosa, o čemu ćemo govoriti kasnije.

⁷⁵ Prenose ga Ahmed i Ebu Davud.

⁷⁶ Tu je učinio nijet i obukao ihrame. Hadis prenosi Muslim.

⁷⁷ Hadis prenose: El-Buhari, Muslim i Malik.

Temettu

Temettu znači prvo obaviti umru u mjesecima hadža, a potom obaviti hadž iz Meke ne vraćajući se u svoj kraj. Dobio je naziv temettu (korišćenje, uživanje) zato što hadžija koji ovako hadž zanijeti može, nakon skidanja ihrama, raditi sve ono što su mu ihrami zabranjivali, kao, naprimjer, nositi šivenu odjeću, mirisati se itd. Prilikom nijeta za umru na svom mikatu treba u telbiji dodati: “Odazivam Ti se, Bože, umrom.” Onaj ko ovako hadž zanijeti ostat će u ihramima sve dok ne dođe u Meku pa učini tavaf, saj između Safe i Merve i obrije ili potkrati kosu. Poslije toga istupa iz ihrama i oblači uobičajenu odjeću. Od tog momenta dozvoljeno mu je sve što mu je bilo zabranjeno dok je bio u ihramima, sve dok ne dođe *jevmut-tervije*, osmi dan zul-hidždže, kad će ponovo obući ihrame u Meki i obaviti hadž.

U *Fetihu* se kaže: “Ulema se slaže da se temettu ostvaruje onda kad osoba odjednom, iste godine, u mjesecima hadža zanijeti i umru i hadž, prvo učini umru pa onda u Meki donese nijet za hadž.” Ko ne ispuni sve ove uvjete ne može učiniti temettu nijet.

Ifrad

Ifrad znači zanijetiti hadž na mikatu i, nakon što se potpuno obavi hadž, zanijetiti i obaviti umru. Pri nijetu hadža u telbiji treba dodati: “Odazivam Ti se, Bože, hadžom.”

Koja je vrsta najbolja

Ulema se razilazi o ovom pitanju.⁷⁸ Eš-Šafi smatra da su temettu i ifrad bolji od kirana, jer se u prva dva slučaja potpuno izvrše i hadž i umra, dok se kiran ograničava samo na hadž. Neki misle da je bolji temettu, a neki ifrad.

⁷⁸ Razlike postoje zbog različitog shvatanja Poslanikovog, s.a.v.s., hadža. Ipak je kiran najbolji, jer ko zanijeti hadž ovako vodi sa sobom kurban.

Ebu Hanifa kaže: “Kiran je bolji od temettua, a ifrad i temettu bolji su od samog ifrada.” Malikije smatraju da je ifrad bolji od temettua i kirana, a hanbelije da je temettu bolji od kirana i ifrada. Ovakve su klasifikacije utemeljene na tome šta je ljudima lakše. Tako je i Poslanik, s.a.v.s., radio i savjetovao svojim ashabima.

عَنِ ابْنِ عَطَاءٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَهْلَلْنَا - أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِالْحَجِّ خَالِصًا وَحْدَهُ، فَقَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضُبْحَ رَابِعَةٍ مَضَتْ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ فَأَمَرَنَا أَنْ نَحُلَّ. قَالَ: أَحَلُّوا وَأَصِيبُوا النِّسَاءَ وَلَمْ يَغْزَمْ عَلَيْهِمْ، وَلَكِنْ أَحَلَّنَ لَهُمْ. فَقُلْنَا لَمَّا لَمْ يَكُنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ إِلَّا خَمْسُ أَمْرًا نَقْضِي إِلَى نِسَائِنَا، فَتَأْتِي عَرَفَةَ نَقْطُرُ مَذَاكِرَنَا النَّبِيَّ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِينَا فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتُمْ أَبِي اتِّفَاقِكُمْ لِلَّهِ، وَأَصْدَقُكُمْ، وَأَبْرَكُكُمْ، وَلَوْ لَا هَدَيْي لَحَلَلْتُ كَمَا تَحُلُّونَ، وَلَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمْ أَسْقِ الْهَدْيَ، فَحَلُّوا فَحَلَّلْنَا، وَسَمِعْنَا وَأَطَعْنَا.

Prenosi se od Ataa da je čuo kako Džabir, r.a., kaže: “Zanijetili smo samo hadž, pa nam je Poslanik, s.a.v.s., nakon što je predvodio sabah-namaz četvrtog dana zul-hidždže, rekao: “Skinite ihrame i slobodno imajte spolne odnose sa svojim ženama.” Međutim, nije to bila naredba, već nam je samo dozvolio da imamo spolne odnose sa ženama. I tako, pošto je do Arefata bilo ostalo još samo pet dana, a mi smo se sastajali sa svojim ženama, došli smo na Arefat nakon spolnih odnosa sa ženama. Poslanik je, s.a.v.s., ustao i rekao nam: ‘Znate da sam ja najiskreniji, najbogobojazniji i najbolji od vas, pa onda slobodno skinite ihrame, jer da nisam sa sobom poveo kurbana, i ja bih ih sigurno skinuo. Da nisam preuzeo obavezu, ne bih se obazirao i vodio kurban sa sobom nego bih skinuo ihrame, pa skinite ih i vi.’ Mi smo se onda pokorili i skinuli ihrame.”⁷⁹

⁷⁹ Prenosi Muslim.

Dozvoljeno je donijeti opći nijet za hadž

Ako bi neko općenito donio nijet za hadž, ne znajući ni za jedan od navedenih načina, želeći izvršiti Allahovu, dž.š., naredbu, njegov bi nijet bio ispravan. Ulema kaže da kad, nijeteći u telbijji, ne bi naveo nijedan od načina: ni temettu, ni kiran, ni ifrad, pa čak kad ih ni srcem ne bi zanijetio, hadž bi mu bio ispravan. Međutim, kad bude obavljao hadž, obaviti će ga na jedan od navedenih načina.

Tavaf i saj onoga ko obavlja hadž kiran i onoga ko obavlja hadž temettu, te da stanovništvo Meke obavlja samo hadž ifrad

Prenosi se od Ibn Abbasa da je upitan o umri koja se obavlja uz hadž, pa je rekao: “Muhadžiri, ensarije i žene Poslanika, s.a.v.s., zanijetiše oproštajni hadž. Zanijetismo i mi. Kad dođosmo do Meke, Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče:

اجْعَلُوا إِهْلَالَكُمْ بِالْحَجِّ عُمْرَةً إِلَّا مَنْ قَلَّدَ الْهُدْيَ.

‘Učinite svoj nijet za hadž nijetom za umru, osim onih koji su kurban obilježili.’

Učinismo tavaf oko Bejtullaha i između Safe i Merve, približismo se ženama i odjenusmo odjeću. Poslanik, s.a.v.s., reče:

مَنْ قَلَّدَ الْهُدْيَ فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ لَهُ حَتَّى يَبْلُغَ الْهُدْيَ مَحَلَّهُ.

‘Onome ko je obilježio kurban to nije dozvoljeno sve dok kurban do mjesta svoga ne stigne.’

Zatim nam je naredio uoči *tervijeta* (osmog dana zul-hidždže) da zanijetimo hadž, pa kad završismo s obredima, dođosmo i obavismo tavaf oko Božije kuće i saj između Safe i Merve. Tako upotpunismo naš hadž, a na nama ostade obaveza klanja kurbana, kao što Allah, dž.š., kaže:

﴿فَمَنْ تَمَعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتَ﴾

‘...obavite umru do hadža i zakoljite kurbana do kojeg možete lahko doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadža i sedam dana po povratku.’⁸⁰

Ovca je dovoljna. Tako spojiše dva obreda: hadž i umru. Allah, dž.š., objavio je to u Svojoj knjizi i sunnetu Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., i dozvolio svim ljudima osim stanovništvu Meke. Allah, dž.š. rekao je:

﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَضَرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾

‘To je za onoga koji nije iz Meke.’

Mjeseci hadža koje je Allah, dž.š., naveo jesu: ševval, zul-kade i zul-hidždže, tako da onaj ko se u njima bude nasladiavao, mora kurbana zaklati ili postiti.”⁸¹

1. U ovom hadisu nalazi se argument da se na stanovništvo Božijeg hrama ne odnosi ni temettu ni kiran⁸², nego da oni obavljaju posebno hadž, a posebno umru. Ovo je mišljenje Ibn Abbasa i Ebu Hanife, vođeno ajetom: “To je za onoga koji nije iz Meke.” Razišli su se o tome ko su stanovnici Božijeg hrama?

Imam Malik kaže: “To su stanovnici same Meke”, s čim se slaže i El-E’redž. Et-Tahavi je izabrao i podržao ovo mišljenje. Ibn Abbas, Tavus i još jedna grupa kažu da su to stanovnici Božijeg hrama. Hafiz kaže da je to očigledno.

Imam Eš-Šafi smatra da je to stanovništvo koje se nalazi na najkraćoj udaljenosti na kojoj se skraćuje namaz, s čim se slaže i Ibn Džerir. Sljedbenici hanefijskog mezhbeba misle da se radi o stanovništvu mikata. U pitanju je mjesto boravka, a ne mjesto rođenja.

⁸⁰ El-Bekara, 196.

⁸¹ Prenosi ga El-Buhari.

⁸² Imam Malik, Eš-Šafi i Ahmed smatraju da Mekelija ima pravo obavljati i temettu i kiran, bez pokude i ikakve obaveze.

2. U hadisu se nalazi i to da je onaj ko obavlja temettu obavezan tavaf i saj obaviti prvo za umru, što nadoknađuje i tavaf-kudum (tavaf pri dolasku), odnosno tavaf tehijje. Zatim čini tavaf ifada, nakon stajanja na Arefatu, a zatim saj, također nakon toga.

Što se tiče onoga ko obavlja kiran, većina uleme smatra da mu je dovoljan sam čin hadža, tako da obavi jedan tavaf⁸³ i jedan saj i za hadž i za umru, poput onoga koji obavlja ifrad.⁸⁴

Od Džabira, r.a., prenosi se da je rekao: “Božiji Poslanik, s.a.v.s., spojio je hadž i umru, učinivši jedan tavaf za oboje.”⁸⁵

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَهَلَ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ أَجْزَأَهُ طَوَافٌ وَاحِدٌ وَسَعْيٌ وَاحِدٌ .

Od Ibn Omera, r.a., prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Ko zanjieti hadž i umru, dovoljan mu je jedan tavaf i jedan saj.”⁸⁶

Navodi ga i Ed-Darekutni, dodajući:

وَلَا يَحِلُّ مِنْهُمَا حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا .

“Nije oslobođen dok ih se oba zajedno ne riješi.”

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši, r.a.:

طَوَافُكَ بِالْبَيْتِ، وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَوْءَةِ يَكْفِيكَ لِحَجِّكَ وَعُمْرَتِكَ .

“Tvoj tavaf oko Bejtullaha i saj između Safe i Merve dovoljni su ti i za hadž i za umru.”⁸⁷

Ebu Hanifa smatra da su dva tavafa i dva saja obavezna. Prvo je mišljenje ispravnije zbog jačine argumenata.

U hadisu stoji da su i oni koji obavljaju temettu i kiran dužni zaklati kurbana, najmanje ovcu. Ko ne nađe kurbana postit će tri dana na hadžu, te sedam dana prilikom povratka kući. Najispravnije mišljenje jeste da ta

⁸³ Tavaf-ifada, nakon stajanja na Arefatu.

⁸⁴ Razlika između njih jeste u tome što se u slučaju kirana nijeti za oboje prilikom oblačenja ihrama.

⁸⁵ Prenosi ga Etr-Tirmizi, i kaže da je *hadis* hasen.

⁸⁶ Prenosi ga Etr-Tirmizi i dodaje da je *hasen-sahih-garib*.

⁸⁷ Prenosi Muslim.

tri dana mora postiti u prvih deset dana zul-hidždže, prije Arefata. Jedan dio uleme dozvoljava post od početka ševvala, a među njima su Tavus i Mudžahid.

Ibn Omer, r.a., smatra da treba postiti prije tervijeta, na dan tervijeta i dan Arefata. Ako ih ne isposti, ili isposti neke od njih prije Bajrama, ima ih pravo postiti u danima Bajrama.

Ovo mišljenje potkrepljuju i riječi Aiše, r.a, i Ibn Omera, r.a.: “Nije dozvolio da se dani Bajrama poste, osim onome ko nije zaklao kurbana.”⁸⁸

Ako mu promakne post tri dana na hadžu, mora ih napostiti.

Kada je u pitanju ostalih sedam dana, rečeno je da ih posti kada se vrati u svoju domovinu, a postoji i mišljenje da ih posti kada se vrati na stajalište. Što se tiče posljednjeg mišljenja, ono dozvoljava da ih posti tokom puta. Tog su stava Mudžahid i Ata.

Nije obavezan kontinuitet prilikom posta ovih deset dana. Kada zanjieti i obuče ihrame, propisano mu je izgovaranje telbije.

⁸⁸ Prenosi ga El-Buhari.

Sadržaj

ZEKAT

5

ZEKAT	7
Podsticaj na izvršavanje zekata	9
<i>Zastrašivanje od odbijanja davanja zekata</i>	12
Propis o onome ko odbija davanje zekata	17
Kome je obavezno davanje zekata	19
<i>Uvjeti nisaba</i>	19
<i>Davanje zekata na imetak, djeteta i umno poremećene osobe</i>	20
Zekat dužnika	21
Ko umre a nije izdvojio zekat	22
Uvjetovanje nijeta pri davanju zekata	22
Obavezno vrijeme za izvršavanje	23
Davanje zekata unaprijed	24
Dova za onoga ko daje zekat	24
Imetak na koji je obavezno davati zekat	25
Zekat na zlato i srebro	25
<i>Obaveza davanja zekata na zlato i srebro</i>	25
<i>Nisab zlata i obavezni iznos</i>	26
<i>Nisab srebra i obavezan iznos</i>	27
<i>Zbrajanje zlata i srebra</i>	28
Zekat na dug	28
Zekat na vrijednosne papire i dionice	29
Zekat na nakit	29
Zekat na ženin mehr	31

Zekat na zakupninu od iznajmljenih kuća i stanova pod zakup -----	32
---	----

Zekat na trgovačku robu ----- 32

<i>Šerijatski tretman</i> -----	32
---------------------------------	----

Kada se roba smatra trgovačkom-----	34
-------------------------------------	----

<i>Način na koji se izdvaja zekat iz imovine namijenjene za trgovinu</i> -----	35
--	----

Zekat na poljoprivredne proizvode----- 36

<i>Obaveznost davanja zekata na poljoprivredne proizvode</i> -----	36
--	----

<i>Iz kojih se proizvoda izdvajao zekat u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s.</i> 37	
--	--

<i>Proizvodi iz kojih se nije izdvajao zekat</i> -----	37
--	----

Stavovi islamskih pravnika -----	38
----------------------------------	----

1. Stav Hasana el-Basrija i Eš-Ša'bi g -----	38
--	----

2. Stav imama Ebu Hanife-----	38
-------------------------------	----

3. Stav Ebu Jusufa i Muhammeda -----	39
--------------------------------------	----

4. Stav imama Malika-----	39
---------------------------	----

5. Stav imama Eš-Šafija -----	39
-------------------------------	----

6. Stav imama Ahmeda-----	40
---------------------------	----

Zekat na masline-----	40
-----------------------	----

<i>Uzrok razilaženja</i> -----	40
--------------------------------	----

Nisab zekata na poljoprivredne proizvode -----	42
--	----

<i>Obavezujuća količina</i> -----	45
-----------------------------------	----

Zekat na haradž-zemlju ----- 46

<i>Dokazi Ebu Hanife i njihovo razmatranje</i> -----	48
--	----

<i>Odgovor:</i> -----	50
-----------------------	----

Zekat na iznajmljenu zemlju-----	50
----------------------------------	----

<i>Određivanje visine nisaba palmi i grožđa vrši se procjenom, a ne mjerenjem</i> -----	51
---	----

<i>Jedenje usjeva</i> -----	53
-----------------------------	----

<i>Sjedinjavanje usjeva i plodova</i> -----	53
---	----

<i>Kada je obavezno izdvojiti zekat na usjeve i plodove</i> -----	54
---	----

<i>Izdvajanje za zekat samo onog što je lijepo</i> -----	55
--	----

Zekat na med-----	56
ZEKAT NA STOKU -----	58
Zekat na deve -----	58
Zekat na krupnu stoku (krave i bikove) -----	60
Zekat na sitnu stoku -----	61
Propis u vezi međubroja (el-evkas) -----	62
<i>Šta se ne uzima na ime zekata-----</i>	<i>63</i>
Zekat na ono što ne spada u en'am	
(krave, ovce ili koze)-----	64
<i>Zekat na mladunčad koja nisu napunila jednu godinu starosti-----</i>	<i>65</i>
<i>Spajanje i razdvajanje -----</i>	<i>66</i>
<i>Da li partnerstvo ima utjecaja-----</i>	<i>67</i>
Zekat na zakopano blago (rikaz) i rude -----	69
<i>Značenje riječi rikaz-----</i>	<i>69</i>
<i>Rude i mjeti pod kojima se iz njih izdvaja zekat -----</i>	<i>70</i>
<i>Šerijatskopravno utemeljenje zekata na blago i rude -----</i>	<i>70</i>
<i>Svojstvo blaga na koje se odnosi obaveza davanja zekata-----</i>	<i>71</i>
<i>Mjesto na kojem se pronađe blago-----</i>	<i>72</i>
<i>Obavezni dio u blagu -----</i>	<i>73</i>
<i>Na koga pada obaveza davanja petine-----</i>	<i>74</i>
<i>Fondovi u koje se raspoređuje petina-----</i>	<i>74</i>
Zekat na ono što se izvadi iz mora -----	75
Stečena imovina-----	75
Obaveza zekata dug je vlasnika i ne odnosi se	
na konkretnu imovinu -----	77
Ako se ustanovi da se zekat mora dati, a imetak	
propadne prije izdvajanja -----	78
Ako čovjek izdvoji zekat, ali on propadne prije	
nego što ga preda-----	79

Kašnjenje s izdvajanjem zekata neće poništiti obavezu njegovog davanja -----	80
Izdvajanje vrijednosti umjesto u naturi -----	80
Zekat na zajednički imetak-----	81
Izbjegavanje davanja zekata-----	81
Kome se daje zekat-----	82
1. / 2. Siromasi i nevoljnici -----	83
<i>Količina zekata koja se izdvaja siromahu -----</i>	<i>85</i>
<i>Da li se zekat može dati sposobnoj osobi koja zarađuje -----</i>	<i>86</i>
<i>Ako čovjek posjeduje nisab, ali mu to nije dovoljno za osnovne životne potrebe-----</i>	<i>87</i>
3. Oni koji sakupljaju zekat -----	87
4. Oni čija srca treba pridobiti-----	90
5. Za otkup iz ropstva -----	93
6. Prezaduženi-----	95
7. U svrhe na Allahovom putu -----	96
8. Putnik namjernik -----	98
<i>Daje li se zekat svim korisnicima zekata, ili samo nekima-----</i>	<i>98</i>
<i>Uzrok razilaženja -----</i>	<i>99</i>
<i>Preferiranje stava većine učenjaka nad stavom imama Eš-Šafija -----</i>	<i>100</i>
Kome nije dozvoljeno dati zekat-----	102
1. Nevjernici i bezbožnici -----	102
2. Benu Hašim -----	102
3. / 4. Očevi i sinovi -----	105
5. Supruga -----	106
6. Davanje zekata u dobrotvorne svrhe-----	106
<i>Ko treba dijeliti zekat-----</i>	<i>107</i>
<i>Vlasnik je imetka skinuo sa sebe odgovornost ukoliko preda imetak vladaru, bez obzira na to da li vladar bio pravedan ili ne -----</i>	<i>108</i>
<i>Lijepo je da se zekat dadne pobožnim ljudima -----</i>	<i>110</i>

Zabranjeno je onome ko izdvoji zekat ponovo ga otkupiti-----111

Pohvalno je dati zekat mužu i bližnjoj rodbini-----112

Bolje je dati zekat studentu nego pobožnom-----113

Otpisivanje duga u zekatu-----113

Prenošenje zekata-----114

Greška u izdvajanju zekata -----117

Obznanjivanje izdvajanja sadake-----119

ZEKATUL-FITR (SADEKATUL-FITR)----- 121

Mudrost propisivanja ove vrste zekata-----121

Ko je dužan izdvojiti zekatul-fitr -----121

Vrijednost izdvojenog zekatul-fitra -----122

Kada se treba izdvojiti -----122

Da li je dozvoljeno izdvojiti sadekatul-fitr prije nastupanja vremena kada on postaje obavezan -----123

Kome se daje -----124

Davanje sadekatul-fitra zimiji -----125

*Da li je čovjek obavezan izdvajati iz svog imetka
išta osim zekata* -----125

DOBROVOLJNA SADAKA ----- 134

Vrste sadake -----135

Kome je najpreče dati sadaku -----140

Šta kvari sadaku-----141

Izdvajanje sadake od harama -----142

Ženina sadaka od muževa imetka-----143

Da li je dozvoljeno dati cijeli imetak kao sadaku -----144

*Je li dozvoljeno davati sadaku zimiji ili nevjerniku, koji je iz naroda s kojim
su muslimani u ratu*-----145

Sadaka životinjama-----146

Trajna sadaka-----147

Zahvalnost na dobročinstvu-----147

POST

149

POST	151
<i>Vrijednost posta</i>	<i>151</i>
Vrste posta	154
1. <i>post u ramazanu;</i>	<i>154</i>
2. <i>post za isкупljenje;</i>	<i>154</i>
3. <i>post iz zavjeta.</i>	<i>154</i>
Post u ramazanu	154
<i>Vrijednost mjeseca ramazana i vrijednost djela u njemu</i>	<i>155</i>
<i>Zastrašivanje od mršenja u mjesecu ramazana</i>	<i>157</i>
<i>Utvrdjivanje početka ramazana</i>	<i>158</i>
<i>Razlike u geografskim položajima</i>	<i>159</i>
<i>Ako samo jedna osoba vidi mladak</i>	<i>160</i>
Sastavni dijelovi posta (ruknovi)	161
1. <i>Suzdržavanje od jela i pića od zore do zalaska sunca</i>	<i>161</i>
2. <i>Nijet, jer Svevišnji veli:</i>	<i>161</i>
Kome je post obavezan	163
Post nevjernika i umno poremećene osobe ---	163
Post djeteta	164
<i>Kome je dozvoljeno omrsiti se pod unjetom da plati fidju</i>	<i>164</i>
<i>Kome je dozvoljeno omrsiti se pod unjetom da to obavezno nadoknadi</i> --	<i>166</i>
<i>Ko je obavezan omrsiti se i napostiti te dane</i>	<i>171</i>
Dani u kojima je zabranjeno postiti	172
1. <i>Zabranjeno je postiti prvi dan Ramazanskog i Kurban-bajrama.</i>	<i>172</i>
2. <i>Zabranjeno je postiti u danima teškika.</i>	<i>172</i>
3. <i>Zabranjeno je postiti samo petkom.</i>	<i>173</i>
4. <i>Zabranjeno je postiti samo subotom.</i>	<i>174</i>
5. <i>Zabranjeno je postiti sumnjivi dan.</i>	<i>175</i>
6. <i>Zabranjeno je postiti cijelu godinu.</i>	<i>175</i>

7. Zabranjeno je ženi postiti ako joj je muž kod kuće,
osim ako joj on dozvoli. -----176

8. Zabranjeno je neprekidno postiti. -----177

Dobrovoljni post -----178

Šest dana šervala-----178

Deseti dan zul-hidždže, a posebno dan arefata za osobu
koja nije na hadžu -----178

Post mjeseca muharrema, te post ašure kao i dan prije i poslije nje -----179

Obilnija sofra na dan ašure -----181

Post većine mjeseca šabana -----182

Post svetih mjeseci (el-ešhur el-hurum)-----182

Post ponedjeljkom i četvrtkom -----183

Post tri dana u svakom mjesecu-----184

Jedan dan postiti, a drugi mrsiti -----184

Dobrovoljni je post dozvoljeno prekinuti -----185

Adabi posta -----187

1. Sehur-----187

Čime se seburu -----188

Vrijeme seburu -----188

Sumnja u početak zore -----188

2. Požurivanje s iftarom -----189

3. Dova prilikom iftara i u toku posta-----190

4. Odricanje stvari koje ne priliče postu -----191

5. Korištenje misvaka -----192

6. Darežljivost i izučavanje kur'ana -----192

7. Povećanje ibadeta u deset posljednjih
dana ramazana -----193

Dozvoljene stvari u toku posta -----193

1. Ulazak u vodu i ronjenje u njoj -----193

2. Stavljanje surme, kapi za oči i drugih stvari koje se
stavljaju na ili u oči -----193

3. Poljubac, za onoga ko se može kontrolirati -----	194
4. Injekcija -----	195
5. Hidžama -----	195
6. Ispiranje usta i nosa, osim ako se u tome pretjera.	195
7. Pljuvačka, prašina, brašno dok se prosijava i slične stvari kojih se postač ne može sačuvati -----	196
8. Jelo, piće i spolno općenje -----	198
9. Produžiti s postom, iako se probudi džunup (pod uvjetom da se odmah okupa). -----	198
10. Ženama koje su u hajzu ili nifasu, te ako im takvo stanje prestane u toku noći, dozvoljeno im je odgoditi kupanje do sabaha, te otpočeti to jutro s postom i kupanjem povodom sabah-namaza -----	198

Šta kvari post -----199

1. Ako se nešto namjerno pojede -----	199
2. Ako se nešto namjerno popije-----	199
3. Ako čovjek namjerno povрати-----	200
4. / 5. Hajz i nifas -----	200
6. Izlazak sperme -----	200
7. Jedenje nečega čime se inače ne možemo nabraniti -----	200
8. Ko naumi prekinuti post, a posti -----	200
9. Ako nešto pojede, popije, ili spolno opći -----	201

Napaštanje ramazana (kada) -----205

Ko umre, a na njemu ostane dug posta -----	206
--	-----

Određivanje posta u zemljama čiji je dan duži od noći ----- 207

Noć kadr (Lejletul-kadr) ----- 208

Vrijednost Lejletul-kadra-----	208
Pohvalnost iščekivanja noći kadr -----	208
Koja je to noć kadr -----	208
Provođenje noći kadr u namazu i dovama-----	209

Itikaf -----	210
<i>Značenje itikafa</i> -----	210
<i>Šerijatskopravna utemeljenost itikafa</i> -----	210
Vrste itikafa-----	210
Trajanje itikafa -----	211
Uvjeti za boravak u itikafu -----	212
Ruknovi itikafa-----	213
<i>Kakva džamija mora biti da bi se u njoj mogao činiti itikaf</i> -----	213
Post osobe u itikafu -----	214
Kada čovjek stupa u itikaf i kada izlazi -----	216
Pohvalne i pokuđene radnje za osobu u itikafu -----	217
Dozvoljene radnje tokom itikafa-----	218
Šta kvari itikaf -----	221
1. Izlazak iz džamije bez šerijatski opravdane potrebe -----	221
2. Otpadništvo (niddet) od islama -----	221
3. Gubljenje razuma usljed ludila ili pijanstva i nemogućnost zdravog rasuđivanja-----	221
4. Menstruacija i postporođajno krvarenje; -----	221
5. Spolno općenje-----	221
Nadoknada itikafa -----	222
Ako se čovjek zavjetuje da će boraviti u itikafu u određenoj džamiji-----	223

DŽENAZA 225

DŽENAZA -----	227
Propisi sunneta kod bolesti i liječenja -----	227
<i>Bolesti</i> -----	227
<i>Strpljivost u bolesti</i> -----	228
<i>Bolesnikove žalbe</i> -----	229
<i>Bolesniku se piše ono što bi radio da je zdrav</i> -----	230

<i>Posjeta bolesniku</i> -----	230
<i>Vrijednost posjete</i> -----	231
<i>Propisi u vezi s posjetom</i> -----	233
<i>Posjete žena muškarcima</i> -----	233
<i>Posjeta muslimana nevjerniku</i> -----	234
<i>Posjeta zbog bolesti očiju</i> -----	234
<i>Traženje dove od bolesnika</i> -----	234
Liječenje -----	235
<i>Liječenje zabranjenim stvarima</i> -----	235
<i>Liječnik nevjernik</i> -----	237
<i>Dozvoljeno je tražiti lijek od žene</i> -----	238
<i>Liječenje učenjem Kur'ana i dovama</i> -----	238
<i>Neke dove koje se uče kao rukja</i> -----	239
<i>Zabrana nošenja talismana (temaim)</i> -----	240
<i>Je li dozvoljeno nositi dove iz Kur'ana i sunneta</i> -----	242
Bolesnima je zabranjeno stanovati među zdravima -----	243
<i>Zabrana izlaska iz mjesta gdje vlada kuga i ulaska u to mjesto</i> -----	243
Mustehab je sjećati se smrti i spremati se za nju -----	245
<i>Pokudenost priželjkivanja smrti</i> -----	246
<i>Vrijednost dugovječnosti s dobrim djelima</i> -----	247
<i>Dobra djela prije smrti znak su dobrog svršetka</i> -----	248
<i>Lijepo mišljenje o Allahu</i> -----	248
<i>Onaj ko prisustvuje smrti treba učiti dove i zikir</i> -----	249
Šta se čini na samrti -----	250
1. <i>Talkin</i> -----	250
2. <i>Okrenuti unatrag prema kibli i položiti ga na desnu stranu</i> -----	251
3. <i>Učenje sure Ja-Sin</i> -----	252
4. <i>Zatvoriti mu oči</i> -----	253
5. <i>Prekriti kompletno njegovo tijelo kako bi se njegov izmijenjeni izgled zaklonio od očiju</i> -----	253
6. <i>Požuriti s opremanjem odmah nakon ustanovljavanja smrti</i> -----	253
7. <i>Vratiti njegov dug</i> -----	254

Dove i istirdža kod smrti-----	256
Obavješćavanje rodbine i prijatelja o smrti-----	257
Plakanje za umrlim-----	258
Naricanje-----	260
Žalost za umrlim-----	261
Mustehab je spremiti hranu za ukućane umrlog-----	262
Dozvoljeno je pripremiti ćefin i kabur prije smrti ---	263
Pohvalno je priželjkivati smrt u jednom od dva harema-----	264
Iznenadna smrt-----	264
Nagrada za onoga kome umre dijete-----	265
Životni vijek ovog umeta-----	265
Smrt je odmor-----	265
Opremanje mrtvaca-----	266
Kupanje umrlog-----	266
<i>O propisu-----</i>	266
<i>Ko se mora kupati, a ko ne mora-----</i>	266
<i>Kupanje dijela mrtvaca-----</i>	266
<i>Šehid se ne kupu-----</i>	267
<i>Šehidi koji se kupaju i kojima se obavlja namaz-----</i>	268
<i>Nevjernika ne treba kupati-----</i>	269
<i>Način obavljanja gusula-----</i>	269
<i>Tejemmum za umrloga ukoliko nema vode-----</i>	272
<i>Kupanje braćnog druga-----</i>	273
<i>Ženino opremanje djece-----</i>	274
Ćefini-----	274
Značaj ćefina-----	274
Mustehabi ćefina-----	274
Opremanje muhrima (obućenog u ihram)-----	276
Mekruh je rasipati se na ćefine-----	276

Svileni ćefini-----	277
Ćefini iz glavnice-----	277
Dženaza-namaz-----	278
Propisanost ovog namaza -----	278
Vrijednost dženaze -----	278
Uvjeti obavljanja ovog namaza -----	279
Ruknovi -----	280
1. Nijet (odluka) -----	280
2. Stajanje, za one koji to mogu -----	280
3. Četiri tekbira-----	281
Podizanje ruku pri izgovaranju tekbira -----	281
4. / 5. Učenje Fatihe u sebi, donošenje salavata i selama	
na Poslanika, s.a. v.s. -----	281
Forma i mjesto salavata i selama na Božijeg Poslanika, a.s. -----	282
6. Dova -----	282
Mjesto kada se uče ove dove-----	285
7. Dova nakon četvrtog tekbira-----	285
8. Selam -----	286
Način obavljanja namaza -----	286
Položaj imama u odnosu na muškarca i ženu-----	286
Dženaza za više ljudi-----	287
Mustehab je da se formiraju tri safa -----	287
Mustehab je da što više džematlija prisustvuje dženazi -----	288
Priključivanje dženaza-namazu -----	288
Kome se klanja, a kome ne klanja dženaza -----	289
Namaz mrtvorodenom djetetu-----	290
Namaz za šehida-----	290
Ko zadobije ranu u bici i nakon toga stanje mu se stabilizira-----	292
Namaz za onoga nad kime je izvršena šerijatska kazna -----	293
Dženaza-namaz onome ko ukrade od plijena prije podjele i samoubici-----	293
Klanjanje dženaze-namaz nevjerniku -----	295
Klanjanje dženaze na kaburu-----	296

<i>Klanjanje odsutnom</i> -----	297
<i>Klanjanje dženaže u džamiji</i> -----	297
<i>Klanjanje dženaže među mezarima</i> -----	298
<i>Ženama je dozvoljeno klanjati dženažu</i> -----	299
<i>Ko treba predvoditi dženažu</i> -----	299
<i>Nošenje i praćenje dženaže</i> -----	299
Mekruhi dženaže -----	302
1. <i>Podizanje glasa prilikom spominjanja Allaha, učenja Kur'ana i slično</i> ---	302
2. <i>Slijediti dženažu s vatrom</i> -----	302
3. <i>Mekruh je da pratilac sjedne prije nego što se dženaža spusti</i> -----	303
4. <i>Ustati dženaži dok prolazi</i> -----	304
5. <i>Slijeđenje dženaže od žena</i> -----	306
<i>Napuštanje dženaže zbog nepravilnosti</i> -----	308
Ukop -----	308
<i>Vrijednost</i> -----	308
<i>Ukop noću</i> -----	308
<i>Ukop u vrijeme izlaska, solsticija i zalaska sunca</i> -----	309
<i>Mustehab je da grob bude dublji</i> -----	310
<i>Davanje prednosti labdu nad šekkom</i> -----	310
<i>Način postavljanja umrlog u mezar</i> -----	311
<i>Mustehab je mejita u mezaru okrenuti prema kibli, učiti dovu za njega i odvezati ćefine</i> -----	311
<i>Mekruh je stavljati odjeću u kabur</i> -----	312
<i>Mustehab je baciti tri pregršti zemlje na kabur</i> -----	312
<i>Mustehab je učiti dovu za mejita nakon završetka ukopa</i> -----	313
<i>Talkin nakon ukopa</i> -----	314
Sunnet kod gradnje kaburova -----	315
<i>Dizanje humki i zaravnavanje groba</i> -----	317
<i>Stavljanje oznaka na mezar</i> -----	318
<i>Izuvanje u groblju</i> -----	318
<i>Zabrana pokrivanja kabura</i> -----	319
<i>Zabrana izgradnje džamija i sijetiljki na groblju</i> -----	319

<i>Pokuđenost klanja kod kabura</i> -----	322
<i>Zabranjeno je sjediti, oslanjati se i hodati po kaburu</i> -----	322
<i>Zabrana krećenja groba i pisanja po njemu</i> -----	324
Ukop više od jedne osobe u grob -----	325
Smrt na moru -----	326
Stavljanje granja na mezar -----	327
Trudnica koja umre s živim plodom u utrobi -----	328
Preferiranje ukopa u mezarju -----	328
Zabranjeno je grditi mrtve -----	329
Učenje Kur'ana kod mezara -----	330
Iskopavanje mezara -----	330
Premještanje umrloga -----	332
Izražavanje saučešća -----	334
<i>Propis</i> -----	334
<i>Izrazi saučešća</i> -----	334
<i>Sjedenje pri iskazivanju saučešća</i> -----	336
Posjećivanje kabura -----	337
<i>Način obavljanja posjete</i> -----	339
<i>Posjeta žena</i> -----	341
Djela koja koriste umrlome -----	342
1. Dava i istigfar za umrle -----	343
2. Sadaka -----	344
3. Post -----	344
4. Hadž -----	345
5. Namaž -----	345
6. Učenje Kur'ana -----	346
Uvijetovanje nijeta -----	346
Najbolje što se može pokloniti umrlom -----	347
Poklanjanje nagrade Božijem Poslaniku, s.a.n.s. -----	347
Djeca muslimana i djeca nevjernika -----	348
Ispitivanje u grobu -----	349

Smiraj duša -----358

SPOMINJANJE ALLAHA (EZ-ZIKR)

363

SPOMINJANJE ALLAHA (EZ-ZIKR)----- 365

Koja je to granica čestog spominjanja Allaha -----368

Zikr obuhvata sva djela koja spadaju u pokornost-----369

Edeb zikra -----369

Lijepo je okupljati se u društvu u kojem se spominje Allah -----371

Vrijednost iskrenog izgovaranja: "la ilabe illallah"-----372

*Vrijednost riječi: "subhanallah", "elhamdulillah", "la ilabe illallah", "Allahu
ekber" i sličnih -----373*

Vrijednost traženja oprosta-----376

Višestruki i jezgroviti zikr -----377

Slavljenje Allaha prstima bolje je nego tespihom -----379

Zastrašivanje čovjeka koji sjedne u neko društvo u
kojem se Aallah ne spominje, niti se donosi salavat na
Njegovog Vjerovjesnika, s.a.v.s. -----379

Kako se može iskupiti u društvu
(za eventualne greške) -----380

Šta treba uraditi onaj ko ogovori svoga brata muslimana -----380

DOVA ----- 382

Naredeno je da se dova čini-----382

Adabi dove -----384

1. Nastojati da sve u životu bude halal-----384

2. Okretanje prema kibli, ako je to u mogućnosti -----385

3. Učenje dove u odabrano vrijeme i na posebnim mjestima-----385

4. Podizanje ruku u visinu ramena-----386

5. Da se počne sa zahvalom Allahu, Njegovim veličanjem i hvaljenjem, te
donošenjem salavata na Poslanika, s.a.v.s. -----387

6. Prilikom dove srce treba biti prisutno, iskazivati svoju ovisnost i skrušenost pred Allahom i treba se moliti poluglasno-----	387
7. Da u dovi ne bude ružnih riječi ili nešto što ukazuje na kidanje rodbinskih veza -----	388
8. Da se ne požuruje uslišanje dove -----	389
9. Da čovjek bude odlučan prilikom učenja dove -----	389
10. Da se biraju jezgrovite riječi, kao što su -----	390
11. Da ne moli protiv sebe, svoje porodice i svoga imetka -----	390
12. Ponavljanje dove tri puta -----	391
13. Kad čovjek uči dovu za drugog, neka je pronči prvo za sebe -----	391
14. Potiranje lica rukama nakon upućene dove, te zabavljanje i veličanje Allaha i donošenje salavata na Njegovog Poslanika, s.a.v.s. -----	391
Dova roditelja, postača, putnika i onoga kome je nepravda učinjena (mazluma) -----	392
Dova za muslimana u njegovu odsustvu -----	392
Predanja koja govore o načinu započinjanja dove kako bi se prije uslišala -----	393
Dove koje se uče jutrom i noću -----	395
Dove koje se uče prije spavanja -----	402
Dova prilikom buđenja u toku noći -----	405
Dova protiv straha u snu, nesanice i tuge -----	406
Šta će izgovoriti i uraditi onaj ko usnije ružan san ---	408
Dova prilikom oblačenja odjeće -----	408
Dova prilikom oblačenja nove odjeće-----	409
Šta će reći drugom čovjeku kad na njemu vidi novu odjeću -----	410
Dova prilikom odlaganja (skidanja) odjeće-----	411
Dova prilikom izlaska iz kuće -----	411
Dova prilikom ulaska u kuću -----	412
Dova kad se čovjek divi napretku svog imetka -----	413

Dova prilikom gledanja u ogledalo -----	414
Dova kad ugledamo čovjeka u nesreći -----	415
Dova prilikom pjevanja horoza, revanja magarca i zavijanja psa -----	415
Dova prilikom jakog vjetra-----	416
Dova prilikom jake grmljavine -----	416
Dova prilikom viđenja mlađaka -----	417
Dova prilikom potištenosti i tuge-----	418
Dova prilikom susreta s neprijateljem i straha od vladara-----	420
Dova prilikom poteškoća -----	422
Dova prilikom otežanog života -----	422
Dova u dugu-----	422
Dova kad se desi nešto nepoželjno i kad čovjek bude u teškoj situaciji-----	424
Dova kad nekog obuzme sumnja (u vjerovanju) ----	424
Dova prilikom srdžbe-----	425
Jezgrovite dove Allahovog Poslanika, s.a.v.s. -----	425
Donošenje salavata i selama na Allahovog Poslanika, s.a.v.s.-----	431
<i>Šta znači taj salavat-----</i>	<i>431</i>
<i>Da li je obavezno donositi salavat i selam kad god se njegovo ime spomene -----</i>	<i>435</i>
<i>Polvalno je napisati salavat kad god se napiše</i>	
<i>Poslanikovo, s.a.v.s., ime -----</i>	<i>436</i>
<i>Spajanje salavata i selama-----</i>	<i>436</i>
<i>Donošenje salavata na ostale vjerovjesnike-----</i>	<i>437</i>
<i>Kako se donosi salavat i selam na Poslanika, s.a.v.s. -----</i>	<i>437</i>
Dova na putu-----	438
Izlazak iz kuće radi onog što Allah voli-----	439
Savjetovanje i klanjanje istihare prije polaska na put	439

<i>Opis istihara-namaza</i> -----	440
<i>Poželjno je putovati četvrtkom</i> -----	442
<i>Poželjno je klanjati prije polaska na put</i> -----	442
<i>Poželjno je na put ići u lijepom društvu</i> -----	442
<i>Poželjno je oprostiti se s porodicom i rođacima i tražiti od njih da mu uče dovu, te da i on sam uči dovu za njih</i> -----	442
<i>Od putnika treba tražiti da se na istaknutim mjestima moli za nas</i> -----	444
<i>Dove na putu</i> -----	445
<i>Šta putnik treba kazati prilikom izlaska iz kuće</i> -----	445
<i>Šta će izgovoriti prilikom ukrcavanja na prijevozno sredstvo</i> -----	446
<i>Šta će putnik izgovarati kad ga noć zadesi</i> -----	448
<i>Šta će putnik izgovoriti kad uđe u kuću</i> -----	449
<i>Šta će izgovoriti putnik kad ulazi u neko naselje</i> -----	449
<i>Šta putnik izgovara u praskozorje</i> -----	451
<i>Šta putnik izgovara kad se penje na neko uzvišenje ili se spušta u neku dolinu</i> -----	451
<i>Šta će putnik izgovoriti kad se ukrcava na brod</i> -----	452
<i>Plovidba morem dok je nemirno</i> -----	452

HADŽ 455

HADŽ 457

<i>Definicija hadža</i> -----	457
<i>Vrijednost hadža</i> -----	458
<i>Hadž kao jedno od najboljih djela</i> -----	458
<i>Hadž je džihad</i> -----	458
<i>Hadž briše grijeh</i> -----	459
<i>Hadžije su Allahova, dž.š., delegacija</i> -----	460
<i>Džennet je nagrada za hadž</i> -----	461
<i>Vrijednost trošenja materijalnih sredstava na hadžu</i> -----	461
<i>Hadž je obavezno obaviti jedanput (u životu)</i> -----	462

Mora li se hadž učiniti što prije ili ga je dozvoljeno odgoditi -----	463
Uvjeti da bi hadž bio farz -----	464
<i>Kako se ostvaruje mogućnost-----</i>	465
Hadž djeteta i roba -----	468
Hadž žene-----	470
<i>Mora li žena tražiti dozvolu od muža za odlazak na hadž-----</i>	472
Ko umre a bio je dužan obaviti hadž-----	472
Obavljanje hadža za nekog drugog-----	473
<i>Ako se desi da bolesnik ozdravi-----</i>	474
<i>Uvjeti obavljanja hadža za drugog-----</i>	475
Može li obaviti zavjetni hadž onaj ko još nije obavio farz-hadž -----	475
Nema sarure (isposništva) u islamu -----	476
Posuđivanje novca za hadž-----	477
Finansiranje hadža imetkom stečenim na nedozvoljen način -----	477
Da li je bolje hadž obaviti koristeći prijevozno sredstvo ili pješke-----	478
Da li je na hadžu dozvoljena trgovina i zakupljivanje	478
Hadž Allahovog Poslanika, s.a.v.s. -----	480
<i>Sunneti i adabi hadža spomenuti u hadisu-----</i>	488
Mikati-----	489
Vremenski mikati -----	489
<i>Može li se započeti hadž prije propisanih mjeseci-----</i>	490
Mjesni mikati -----	490
Nijet i oblačenje ihrama prije mikata -----	492
Ihrami -----	492
Adabi ihrama -----	493

Vrste ihrama-----	494
<i>Kiran</i> -----	494
<i>Temettu</i> -----	495
<i>Ifrad</i> -----	495
Koja je vrsta najbolja-----	495
Dozvoljeno je donijeti opći nijet za hadž-----	497
Tavaf i saj onoga ko obavlja hadž kiran i onoga ko obavlja hadž temettu, te da stanovništvo Meke obavlja samo hadž ifrad-----	497
Sadržaj -----	501